

IJA # 1322

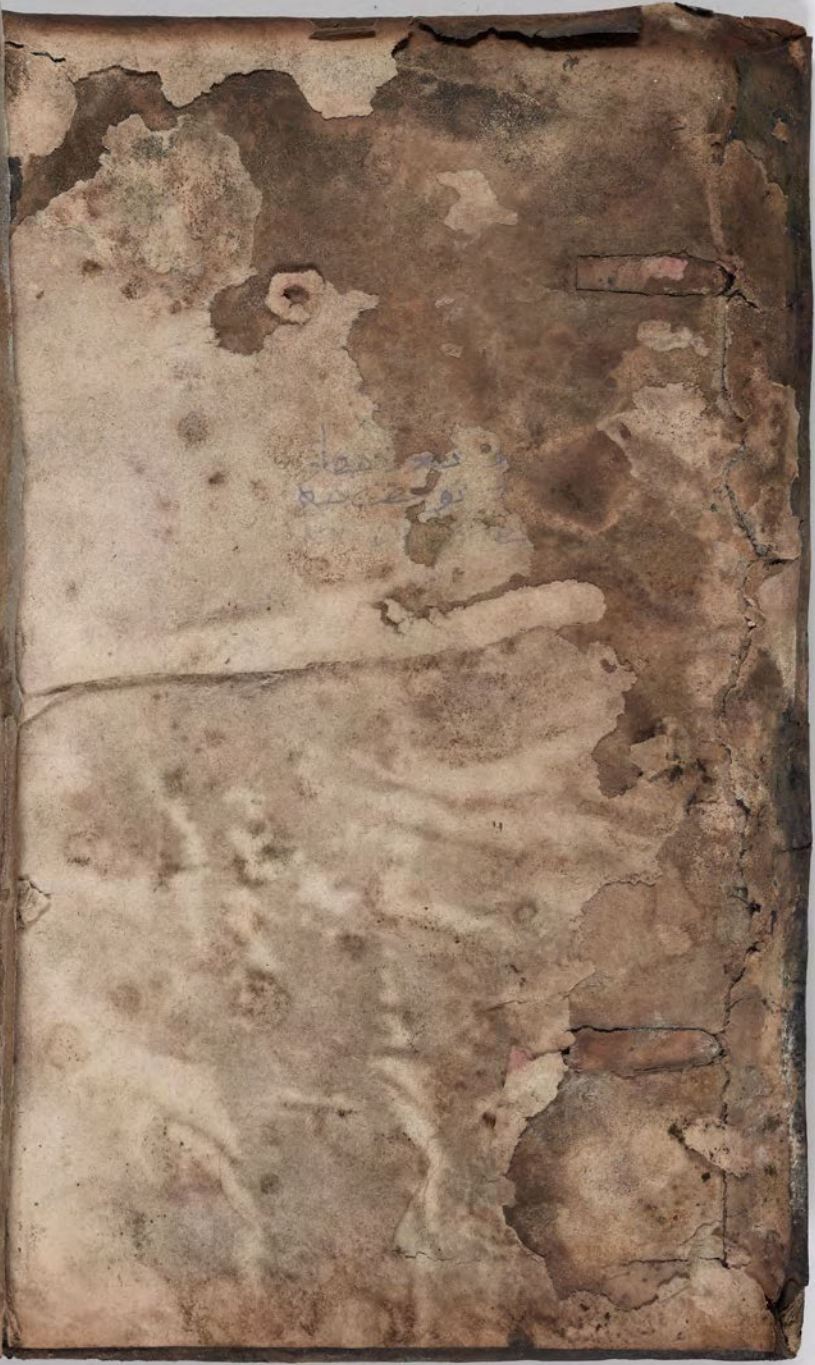
ספר שמות

Sefer Shemot

Lemberg, 5599 (1837)

דמ
דפ
עם פרוס הש
וענין במעלה
במסות והתעו
וענין השוים
עם אשתי
עם השוים
מפניכתי
דפוס
im
im Tom
er Math
1857

Handwritten text in blue ink, possibly a library or ownership mark, located near the center of the book cover.

הכניס עמוד זה
ימזקק ימי
א"י

חומשי תורה

ספר שמות

עם פירוש הנשר הגדול רש"י זצ"ל :
ולעומת מסגרתו שפתי חכמים
כשלימה יתרגום אונקלוס
וגם בעל השורים בשלימות וחוספנו ספר
שם אפרים מהגאון המפורסם מוה"ר
אפרים ולמן בתגליות זצ"ל :
גם חיגה ע"פ תקן סופרים של מת"י זצ"ל
מפרעטסלא : הכל יפה ונרח ותמה :

ברפוס של הנגידה המפורסמת מרת
ח"י טאבה מדפיס

CHOMISCH iM
Siphsee Ghachamim Tom 2

Lemberg. Gedrukt in der Matfeschischen
Buchdruckerey mit Bewilligung
von 24. Jänner 1837

כשנת תקצ"ט לפ"ק

ספר

82

הצעור נצקא דוד
מקרא יצו
מכר

ספר שמות

שמות א

א ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה

את יעקב איש וביתו באו : ב ראובן

שמעון לוי ויהודה : ג יששכר זבולן ובנימן :

דן ונפתלי גד ואשר : ה יהיה כל נפש יצאי ירה

יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים :

ז ומת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא : ז ובני

ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד

מאד ותמלא הארץ אתם : פ

ויוסף מלך חדש על מצרים אשר לא ידע

את יוסף : ט ויאמר אל עמו הנה עם בני

ישראל רב ועצום ממנו : י

הבה נתחכמה

למרעיתך ואלמרעיתך ואלמרעיתך

והמרעיתך ואלמרעיתך ואלמרעיתך

והמרעיתך ואלמרעיתך ואלמרעיתך

והמרעיתך ואלמרעיתך ואלמרעיתך

והמרעיתך ואלמרעיתך ואלמרעיתך

והמרעיתך ואלמרעיתך ואלמרעיתך

והמרעיתך ואלמרעיתך ואלמרעיתך

והמרעיתך ואלמרעיתך ואלמרעיתך

והמרעיתך ואלמרעיתך ואלמרעיתך

והמרעיתך ואלמרעיתך ואלמרעיתך

והמרעיתך ואלמרעיתך ואלמרעיתך

שפתי חבמים

א דקשה לרשי למה מנאן פעם אחרת
הא כבר מנאן לעיל בפרשת ויגש
ואל דלעיל מנאן בחייהו ועכשו מנאן אחר
מיתתו ולימ צין מניד קודם מיתה צין לאחר
מיתה כיון דכבר מנאן ועל זה פירש להודיע
ובו' א"י ק"ל דאלה ליל דלא הליל אלא חלה
שמות גוי' ואל דקאי על מספר של מעלה
דבפרשת ויגש והתם כתיב ואלה דקשה למחוי
כ"מ קאמ' דקאי על מספר דלעיל ואל דקאי
על מספר דלעיל ולהודיע שזה מספר אחר
המיתה היה ולכתיב כתוב ואלה כלומר חלה
שמות בני ישראל המספר של בחייהם ואלה

מספר שמהוהם לאחר מיתה חבל עדיין קשה
מנאן מחיים ועל זה קאמר חע"פ וכו' וק"ל : (3)
בחייהם מנאן בשמותם ובפרטן חבל גבי מיתתן
הכא ע' נפש גוי' : (2) ואין להקשות מה הוא החי' שהמספר חלה לכוזב' כמו שהכתיב
קיימין ומאריזין ביום וזלילה אך ביום אינם נראהים משום שרגא נטיהתא מאי אהני כך הם
ישראל קיימין צה"י ובעה"ז וק"ל : (ד) דא"ס שאלת וצמותם כוונתם כוונתם כוונתם כוונתם
ומכתיבן חבל כדכא"ה דווקא במספר ולא שמותם כמו שחומר בקרא המוזיא במספר לראש
לכלם צמס יקרא גבי כדכא"ה כתיב במספר ובצמסם כתיב צמס : (ה) ואלכ למה לא הוזהרו
שמו של יוסף בכלם כלומר קודם סך של ונאמי יק יעקב : (ו) את"ל דראשונה אינו קושי

(ח) ואלה

רשיי לו
שמות בני ישראל
אף על פי שמנאן
בחייהו בשמותם חור ומנאם צמיתתו
ב להודיע חיתתו שמשלו לכוזב' ו
שמויחין ומכתיבן במספר ובשמותם
שחומר (יעשים מ') המוזיא במספר
לכאם לכולם צמס יקרא (שמר')
(ה) ויוסף היה צמלרים - והנה הוא וצניו
היו בכלל שצמסם ה' ומה צל ללמדנו וכי
לא היינו יודעים ו שהוא היה צמלרים
חלה

לרעיד

אונקלוס

ב

א וארין שמה בני ישראל דעלו למצרים עם יעקב גבר
 ואנש ביתיה עליו ב ראובן שמעון לוי ויהודה
 ג יששכר זבולון ובנימין : ד דן ונפתלי גד ואשר : ה יהודה כל
 נפשתיא נפקי רבא דיעקב שבועין נפשין ויוסף דהוה במצרים :
 ו ומית יוסף וכל אחותי וכל דרא תהיא : ז ובני ישראל נפישו
 ואת ילדו וסניאו ותקיפו לחדא לחד ואית מליאת ארעא מנהון :
 ח וקם מלכא חדתא על מצרים דלא מקים גזרת יוסף : ט ואמר
 לעמיה הא עמא בני ישראל סגן ותקיפין מננא : י הכי נתחבם
 דהו

בעל המורים שמות בני ישראל הנאים ר"ת שזים שאף כסאיו ששנים שמוה בני ישראל
 לא שנו שמותן שששזיל ג'דבריםנגאלו ממזרים ששכיל שלא שנו שמותסורו
 וגי' ואלה ו' מוסיק על עניוימת יוסףואלה שמות שלום להם שלא יכנו שמותסואמר להשאף
 על פי שסנו שמי לפנת פענה אחס אל השנו שמוהיכס:ישראל הנאיסר"ת ופופי מצות מילת
 את יעקב חיס מ"ת שנת לומר שששזיל שנת ומילס ששמו במצרים נגאלו : פרו וישלרו וכו'
 שסה לשונות כנגד ו' שהיו יולדת שסה כצדס אחד :

רש"י שבת חכמים

אלא להודיעך נדקתו של יוסף הוא יוסף
 הרועה ז' את אלן אציו הוא יוסף שהיה
 במצרים ונעשה מלך ועומד בלדקו : (ז)
 וישראלו - שהיו יולדת שסה ח' זכרם א' :
 (ח) ויוסף מלך חדש - רב וסמאל חד
 חמר חדש ממש וחד חמר שנתחדשו ש
 גזירותיו (ש"ר סוכה י"ח) : אשר
 * לא ידע - עשה עלמנו כאלו לא ידע
 (כ"ג רא"ס) : (י) הגנה נתחכמה - כל
 הגנה לשון הגנה והומנה לדבר היא
 כלומר הומינו עלמוכס לכך : נתחכמה
 לו - לעם ב' נתחכמה מה לעשות לו
 (מ"ר) (ר"ד נתחכס למוטיען של ישראל
 לדונס

שהמנין שזכאן הוא אחר מיתתן ומ"ה הודיע נדקתו במנין הזה משום דאמרנו רבותינו ז"ל
 אל תאמין בעלמך עד יום מותך : (ח) (נח"י) הרא"ס כתב דאית' צ"ל דמפיק לה מססה
 לשונות ול"י דאתא כמ"ד בילקוט לגדול שששזלים אתה מדמה אותו דהא עכצר ילדה שיתא
 ונרואין דברי מרסס רבז צמ"י וישראלו משמע דממלת וישראלו לחד הוא דמפיק לה והיינו
 מדהפסי' הכתוב צמלת וישראלו צין פרו וצין וירצו שלא כמנהג אלל ודאי לבכי הפסיק כי פרו
 פירוט אחד מוליד אחד ורצו משמע אחד מוליד הרצו וכמו שפי' הרב פכסת בראשית ולגן
 הפסיק צמלת וישראלו להודיע שסך הרצים היתה כגדול שששזלים (ועיי' צ"ל דברים
 נכוחים) : (ט) דחל"כ ויוסף וימלך מציעיא ליה : (י) כי זלא וי"ו משמע שזה הוא פירוטו
 כ"ע ואין הרב כן אלל ואשר צויו יהיה הפירוט עשה עלמנו כו' : (כ) דמלת לו ק"ו אעס
 לא אצני ישראל : (ל) פי' כי לא רצו שהיו יותר קממים מננו רק שהתחברות הוא
 מה

אונקלוס

להון דלמא יסגון ויהי ארי יערעננא קרב ויתוספן אף אנון על
כנאנא ויתחון בנא קרב ויסקון מן ארעא : יא ומניאו עליהון
ש' מונין מכאישין בדיד לענויאיהון בפולחנהון ובנו קרוי בית
אוצו'יא לפרעה ית פיתוס וית רעמסס : יב ובמא דמענן ליהון פן
סגא וכן תקיפין ועקת למצראי מן קדם בני ישראל : יג ואפחה
מצראי ית בני ישראל בקשיו : יד ואמר ר' ית יהיהון בפולחנא
קשיא בטינא ובליבנין ובכל פולחנא בחקלא ית פל פולחנהון
ראפלהו בהון בקשיו : טו ואמר מלפא דמצרים לחיתא יהוד' תא
דשום חדא שפרה ושום תניתא פועה : טז ואמר כד תהון סודון
ית יהודיתא ותחזין על מת צרא אם בר הוא תקטלן תיה יאם
ברתא היא ותקימונה : יז ודחילא חיתא מן קדם י' ולא עכדא

כמא

בעל השורים ויהי כי תקראנה מלחמה שהיה ירא אלו יצואו אלו מלכי כנען למלחמ
על הכסף שליטת מהם צפרד צפה דך טאמר להם צנו לכם ערים לשבת :
וימררו את חייהם וגו' ארבע מיני עינוויין צפסוק לכן היהם כל מכה ומכה של ד' מכות ולמ'ד
של ה' מכות חשיב נמי וענידן מלרים את בני ישראל צפרד : על האזנים ז' צמס'כא
ואידך ולמד אל צית היולר והכנה הוא עופה מלאכה על האזנים כדאיהא צפרק קמא דמוטה
טימן גדול מהר להם צשעה שאסה כרועת לילד יברותיה מלעננה כלאצנים :

רשיו

של ע מלרים : ערי מסכנות • כתרגומו
וכן (ישעי' כ"ג) לך צא אל הסוכן הלך
גוצר הנמונה על האולרות (ש"ר) : את
פיתוס ואת רעמסס • שלא היו ראויות
מתהלה לכן ועבאום • חוקות וצלורות
לאולר : (יז) וכאשר יענו אותו • בכל
מה שהם כותנין לז לענות צ' בן לז
הקצ'ה להצרות ולהפריץ • בן ירצה • בן
רצה ק' וכן פרץ • ומדרשו רוח הקודש
אומרת בן (סוטה טב) • אתם אומרים
פן ירצה ואני אומר בן ירצה • ויקולו •
קול ר' צמיהם • (ויש מפרשים בתלמים
צעייני עזמס וק"ל) • ור'ד קבוליס היו
צעייניהם : (יג) צפרן • צפודה קשה
המפרכת את הגוף ומשנהו : (טו)
למידות • הוא לשון מולידות אלא שיש
לשון קל ויש לשון כבד ש כמו שוצר ומסגר
ח דוצר ומדר • כך מוליד ומילד : (טז)
צילדכן • כמו צבולידכן • שפרה

שפלי הכמים
תסלם אלא מדה כנגד מדה : (ע) ק"ל
דהל"ל ענותו צבנותו או ענותה צבנותה :
(פ) דק"ל דהל"ל ויצאת פיהו כולת רעמסס
לערי מסכנות לפרעה ומדכתיו ויצן ערי
מסכנות לפרעה ש"מ טבניות • היו אלא וגו'
(רא"ס) : (ל) ר"ל דק"ל דצפסוק משמע
מתוך שהיו מענין אותן לכן היו מרצין וכי
לא סגי בלאו הכי • וע"ק דאדרבה עינו
ממעע פריה ורציה ועל זק פי' בכל ר"ל לא
היו מענין אותן אלא מחשבותיהן : (ק) כיון
דכן ורצ' קאי אמתה' המקו' ומתש' המקו
שירבו חמיל'א"כ קשה לנחם כחור'רצ' לעמיד
לכן פי' בן רצה וכן פרץ שהוא לשון הווה
תמיד : (ר) שאמרנו מפני בני ישראל והלא
לא היו ישראל צבניסם כל צבה אלא בארץ
גושן היו כחוק מפגעה ועמו לכן פי' קול
צמיהם של עלמין כשהיו מוכרין את שם
ישראל מהרס"ל וכיותר כ"ל דרש"י דייק
מדכתיו מפני דלא בל"ל אלא ויקולו צבני
ישראל : (ש) שיש דגס צלמ"ד מולידות ו'
ומכנר

קל שכוול בלא דגוסת למ"ד : (ח) שוצר לשון קל

שמות א

אֵלֶיהֶן מִלֶּדֶת מִצְרַיִם וַתַּחֲיֶינָהן אֶת הַיְלָדִים : שְׁנֵי יָהּ
וַיִּקְרָא מִלֶּדֶת מִצְרַיִם לְמִלְדַּת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדְּוַע
עֲשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחֲיֶינָהן אֶת הַיְלָדִים : י
וַתֹּאמְרֶן הַמִּלְדַּת אֶל־פְּרֹעָה בִּי לֹא כַנְּשִׁים
הַמִּצְרִית הָעֵבֶרֶת בִּי חַיִּית הִנֵּה בְּמִטָּה
תָּבֵא אֵלֶיךָ הַמִּלְדַּת וַיִּלְדוּ : כ
לְמִלְדַּת וַיִּרְבַּ הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד : כא
בִּי־דָאוּ הַמִּלְדַּת אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם
כְּתָבִים : כב
וַיֵּצְאוּ פְּרֹעָה לְכָל־עַמּוֹ לֵאמֹר בְּדִבְרֵי
הַיְלֹד הַיְאֵרָה תִּשְׁלַיְכֶהוּ וְכָל־חַבַּת תַּחֲיֶינָהן : פ

וילך

שפתי חכמים

ספרה • יוכד • על סם שמסרת את
הולד : פועה • מריס א • ע"ש טפועה
ומדנר' וכוגה לולד כדרך כסני' המפיימו'
תיקוק הכוכב : פועה • לשון זקקה • כמו
כיוולדה אפעה : על האזנים • מושב
האטה היולדת ובמקום אחר קוראהו
משנר • וכמוהו עוסה מלאכה על האזני' •
מושב כלי אומנות יולר חרט : אס נ' הוא
גון' • לא היה מקפיד אלא על הוכרים
שראו אלטגניויו ב שעתיד להוליד בן
המושיע אהום : וחי • ג ותחיה :
(יח) ותחיינ את הילדים • מספקות להס
מיס ומזון • תרגום הא' וקיימה' והכני'
וקיימתו לפי שלשון עברית נקבות רבות
היציב זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו
ול' ה פעלתם • כגון ותאמרתם איש
מלרי

ומסנר לטוקנד ופירוטסקוין וכדונר ומדנר
נמי קרוא : א דכתוב בסמוך ויעש להסנתיס
ופי' ע' בתי כהונה ובתי לוי ומלכות ולא
מצינו שילאו מאסה אחר' אלא מיוכד ומריס
והואיל וקרוא ע"כ לריכיסנמי לומר דשפיה
היינו יוכד דהיא היתה אמו של מריס דאין
סנרל ליכתוב בתיחיה סבת ואחריה האטה
ופועה היינו מריס : ב וא"ת דילמא כדי
שלא יפרו ויהבו וי"ל דא"כ היה לו להמית
הפקיבות שאף אס ימות הוכרים וישאלו
הנקיבות אס ישאר זכר א' יכול לענר כמה
נקיבות : (כח*) וי"כ דאס"ד מאס פריה
ורצו להודי כרא א"כ למס חדס גורת
המילדו' דעמעה מתי מקפיד על פיה ורצו
מאס טענת ונלחם בנו והא כבר
נחטלה בגורת שני מריס אלא
סראו וכו' ע"ש באריכות :

ג פ"ח ה הוא לזכר כדמצינו בהרבה מקומות
והא' ומיכ לשון נקבה כוא כמו ותחיה וס חילוק כי זה הטעם ללמעלה בחי"ת כגון וחי' והוא
לשון נקבה חלל כשהטעם למטה צ"י"ד או הוא לשון זכר כדמצינו במגילה אסמר כדכתוב את
סרביע סוכה וחי' וגם נקבות אס חיה מאס טנים א"כ מוכחין וחי' צ"י"ו הופך את הכניסה
להפך : ד מוכחין ולא עשו כלשנ דבר אליהם מלך מצרים סימ לא במיית אס כן ל"ל מו
ומחיין את הילדים וכי' אלא וכו' : ה ר"ל אין הכרח בן הכסמרות וכן הנמלכות כלשון
עתידי ונראה דה"פ דק"י מקשה על
ע"כ מנ

כמא די מליל עמהון מלכא דמצרים וקיסא ית בנאי : יח אקרא
 מלכא דמצרים לחיתא ואמר להן מה דין עבדתן ית פתמא דדין
 וקיסתן ית בנאי : יט ואמרא חיתא לפרעה ארי לא פנשיא מצריתא
 יהודיתא ארי תפימן אינון עד לא עלת לותהן חיתא וילדין : כ
 ואמיב " לחיתא וכו' עמא ותקיפו לחרא : כא ויהוה פד דחילא
 חיתא מן קדם " ועבד להון בתין : כב ופקד פרעה לכל עמיה
 למיסר כל ברא דאתיליד ליהודאי בנהרא תרמיניה וכל ברתא
 תקימון

בעל המורים עשיהן ז' צמס' הכא ואידך מדוע עשיהן את התועבות ציחקל
 דחיתא צפיק דסוטה שפרעה חנע למילדות סיכין כמעוות נן ומלינו
 בני עריות דכתיב כי את כל התועבות האלו :

שפתי חכמים

רשי

מצרי לשון עבר כמו ויאמרו לנחם
 ותדברנה צפיקס ל' דנחם כמו ותדברו
 ו לזכרם ונתחללה אחי אל עמי ל'
 עבר חללתם כמו ותחללו לזכרי' : (יח)
 כי חיות הנס - בקיאות כמילדות - תרגום
 מילדות חיתא - ור"ד הכי בן משולות
 לחיות השדה ז שחיין לריכות מילדות -
 והיכין משולות לחיות - גור אריה - זאב
 יערץ - זכור שור - חילה שוחה - חיי
 שלח נכתב זו הרי הכתוב כולץ ויבדך
 אותם ועוד כתיב מה אמך ח לביאה :
 (כ) - ויעט - הטיב להם - וחסו חלוק
 בתיבה שיסודה ז' חותיות ונתן לה וי"ו
 וי"ד גראשה כשיח צמס לדבר בלשון
 ויפעיל הוא נקוד היו"ד צירי"י שהוא קמץ
 קטן כגון ויעט אלהים למינות
 וירב צנת יחודה (איכה ז') ארבה תאניה
 וכן (ד"ה ז' ל"ו) ויגל את השארות
 דנצוראדן אגלה את השארות (שופטים ט"ו)
 ויפן זכר אל זכר הפנה הוצות זו

עלמו לפי מה שפירשתי ותחיין הראשון שהיו
 מהספות להם מוון ח"כ הנה על התרגום
 למה שינה בלשון דהראשון פירש וקיימא
 וכטי פירש וקיימתון בשלמא בלא זה ביימי
 חומר דוקיימתון פי' מהספות להם מוון מ"ה
 שונה חזל לפי מה שפירשתי דותחייה ח"פי'
 מהספות להם ח"כ למה תרגום על ותחיין
 הראשון וקיימא לכן פירש לפי שלשון עברי
 וכו' : (ו) כמו שזכרנו ותחמרה במקושר
 מנינו ותדברנה בתיבה זו כמו ותחמרה כי
 הוא על משקל אחד וחפ"ה פי' לשון דברתם
 ל' עבר ח"כ גם הכא ותחיין ראשון ל' הוה
 והסני ל' לשער וכו' על משקל אחד : (ז)
 כי לפי פי' ראשון קשה שאף את הם בקיאות
 וכי מילדות חנה לריכה מילדת להוליד
 רח"ס : (ח) ר"ל שמדמה כנסת ישראל
 לבינה : (ט) ר"ל לעלמו : (י) ר"ל שהם
 גמי נקודי צירי ואפ"ה פירושו ל' ויפעלו : (כ)
 לא ויעט

לו - כל אלו לשון הפעיל את אחרים - וכשהוא מדבר בל' ויפעל מ הוא נקוד
 הי"ד בחרי"ק - כגון ויעט צעניו לשון הועט - וכן וירב העם נדברת העם - ויגל
 יהודם בגלל יהודה - ויפן כה וכה הפסל לכאן ולכאן וחל תשיבני ויגל וישב וירד
 ויגל לפי שחיין מגודתן של אלו שהרי היו"ד ימור דבן ירד יגל יגל יגל יגל אות
 בלשית זו : ויעט אלהים למינות - מכו הטובה : (כא) ויעט להם בתיים
 ב בתי כהונה ולויה ומלכות שקורין בתיים - ויפן את ביה ה' ואת בית העלן - כהונה
 ולויה מיוכד - ומלכות ממרים כדחיתא במכתב מועס : (כב) לכל עמיה - אף

עליהם

שמות ב

ב * וַיִּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לִוִי וַיִּקַּח אֶת בֵּת לִוִי : ב
וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא
וַתִּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים : ג
וְלֹא יָכַלָה עוֹד
הַצְּפִינוּ וַתִּקַּח לוֹ תִּבְתֵּל גָּמָא וַתִּחְמְרָה בַחֲמֵר
וּבִזְפֹת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל-
שֵׁפֶת הַיָּאָר : ד
וַתִּתְּצֵב אֹחֲתוֹ מֵרַחֵק קִדְעָה
מֵהָ יַעֲשֶׂה לָּהּ : ה
וַתֵּרֶד בֵּת פְּרַעֲהַ לְרַחֵץ עַל-
הַיָּאָר וַנִּעְרַתֶּיהָ הִלְכַת עַל יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-
הַתִּבָּה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת אִמָּתָהּ
וַתִּקְחָהּ : ו
וַתִּפְתַּח וַתֵּרָא אֹתוֹ אֶת הַיֶּלֶד וַתִּהְיֶה
נֹעַר בְּכָהּ וַתִּחְמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִיֶּלְדִי הָעִבְרָיִם

זה

שפתי חכמים

לחוד יושע לחוד : ל מקסים העולם אם כן
מאי דכתיב הכה נחמתינו למוטיעין של ישראל
שכבר נשבע וכו' מאי נחמתינו סייד כל משום
אליעזרינו היה זה שיוה להשליך היאורה
משום שעתיד ללקות זמים וי'ל דלעיל לא
ז'א אלא על העזרים ועל אותו יצווי נאמר
מאמר הכה נחמתינו לו למיטיעין של ישראל
אזל אותו יום שגולד משה היה יצווי אחר
אף על המזרים שישליכו אותן למים על
הנולדים באותו יום לזדו וזה היה צעז'
שהאזעגלינו אחרו שלקה זמים ולא יודעים
אם ממזרים הוא כדפרשי ז'ל : ב דהא מיד
אחר ליקוחין זו נעצרה וילדה את משה
וכלא אחרן ומרים גדולים יותר ממשה
וא"כ מתי וילדתו אלא וכו' : ב ג'ל מדכתיב
בת לוי משמע שהיתה בת דאינו נערה : ב
כתיב הוא כי עוב וזהלן הוא אומר וירא
אלהים

לוי : (ג) כי עוב הוא כשגולד

רש"י

עליהם גור ל יום שגולד משה אמרו לו
אזעגרינו היום נולד המושיע ואין אנו
יודעים אם ממזרים אם מישאל ורואין
אנו שמופו ללקות זמים לפיכך גור אותו
היום אף על המזרים שנא' כל הן הילוד
ולא נאמר הילוד לעזרים והס לא היו
יודעים שמופו ללקות על מי מרינה :
(א) ויקח את בת לוי פרוש היה ממנה
מפני גורת פרעה (וחור ולקח וזכו וילך)
שהלך צעלת בתו שאמרה לו גזיתך קשה
משל פרעה אם פרעה גור על הזכרים
ואתה ג"כ על הנקבות צרשי יסן
והזיירה ועשה זה לקוחין ב שניים ואף
היא נהפכה להיות נערה ב ונת ק'ל
שנה היתה שגולד צדואה למזרים זין
החומות ומאמית ועשר נשתחו ס' וכשילד
היה משה בן פ' שנה א"כ כשנתעשרת
ממנו היסה בת מאכ ושליטוקורא אותה בת
נחמתי

הנית

תקיימו : א ואז גברא מדבית לוי ונסכי ית ברת לוי : ב ועדיאת
אתתא וילדת בר וחזת יתיה ארי שב הוא ואמנתיה תלתא
ירחין : ג ולא יבילת עוד לאמטרוניה ונסכיב סיה תיבנתא דגומא
וחפתה בחמרא ובזפתא ושויאת בהית רביא ושויאת ביערא על
כיף נהרא : ד ואתעדתת אחתיה מרחיק למי ע מה יתעבד ליה :
ה ונתחת בת פרעה למכתי על נהרא ועולמיהא מחלקן על כיף
נהרא וחזת ית תביתא בנו יערא ואשוימת ית אמתה ונסכתה :
ו ופתחת וחזת ית רביא והא עולימא בכי וחסת ערותי ואמרו

בעל הטורים

סבני
וילך אם כ' בת' הכא ואירך ויכר איש חכית לחם יהודה ע' הלכס זו בל גואל הראשון ועל ידי
אותה הלכס יכוא גואל האחרון שהוא חשיב בן רוד :

שפתי חכמים

רש"י

אלה' את האור כי טוב מה לכן אור אף בלחן
אור : (ע) פירש א"ע שפיין ז' חרש' שלימי'
אלא מקוטעין כן ופיין אלא וססה חרש' ויזיל
אחד אפי"ס הוא חי : (פ) וזה שפירש' לעיל
צפרס' נח ונתינתו של מסה על ידי סכוי כמ'
השים דיה בחומר מצפנים כו' ע"ס : (ז) ר"ל
הכפחות מיהו צנת פרע' שלא להליל סת מסה :
(ח) ואל"ה וסא דס"י ע"מנו פי' לעיל לפני זה
לפי' דבוחינו שגזיראל כמיה כל הכפחות
הכוללות עמה כנר תירלו צנמלא דגזיראל לת
העית כולס אלא הכיח לה ספחה אחת בשגיל
כנוד מלכות כדי שלא תשאר צת פורעם לגרם
ולוו ספחה סהסאיר לה סלחה : (ח) מדלא
כתיב ותשלה חח נערס או ספחה זמדלא כ'
צהיראל ידה דרשו ונסתצנצה אמתה אמות
רבות או מסוס סנבה במ"ס צנל דג"ס דרשו
כן : (ט) דלכ"כ ותרא מצנע ליה וסס כן
הו"ו סנתינח ומרחבו מורס על הסס ודו"ק :
(ת) דק"ל למ"ה קרס אוחו נער וסא לא היה

33

ק שפחה * ורכותו דרש' ר לשון יד * אכל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו ליקד
אמתה מ"ס דגוס' * וסס דרשו את אמתה את ידס וכסתרכבכ אמתה אמות כרבה :
(ו) ותפתח ותראה * את מי ראתה את הילד זהו פשוטו * ומדרשו סר אמת עמו
ש שכיבה : וסא נער כופס * קילו ת כנער :

בית

מן

ד' :
הוא
עוד
חמר
על
דעה
ער
את
מתה
תנה
גרים
אמרו לו
ואין לנו
ורואין
הוא אוחו
בן הילוד
לא היו
ינה :
היה ממנה
היו וילך
תן קשה
האמרים
(י' יקו)
ס' ופי'
ונת ק"ל
ירם צין
וכסילאלו
העברה
ומה נת
בית

שמות ב

וַיֹּאמֶר אֲחֵתוֹ אֶל-בֵּת-פְּרָעָה הַאֵלֶךְ
 וְקַדְמֵתִי לְךָ אִשָּׁה מִיִּנְקַת מִן-הָעֵבְרִית וְתִינֵק
 לְךָ אֶת-הַיֶּלֶד : וַתֹּאמֶר-לָהּ בֵּת-פְּרָעָה לְבִי
 וְהֵלֶךְ תַּעֲלֶמְתָּ וְתִקְרָא אֶת-אִם הַיֶּלֶד :
 וַתֹּאמֶר-לָהּ בֵּת-פְּרָעָה הִלִּיכִי אֶת-הַיֶּלֶד הַזֶּה
 וְהִנְקֵהוּ לִי וְנָאִי אֶתֵּן אֶת-שְׂכָרְךָ וְתִקַּח
 הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנְקֵהוּ : וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבִיאֵהוּ
 לְבֵת-פְּרָעָה וַיְהִי-לָהּ דָּבָן וְתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה
 וַתֹּאמֶר כִּי מִן-הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ : שְׁלִישִׁי יָא וַיְהִי
 בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל-אָחָיו וַיֵּרָא
 בְּתַבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מִכָּה אִישׁ-עֵבְרִי
 מֵאָחָיו : י וַיִּפְּן כְּהוֹכָה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּלֶּךְ

את

שפתי חכמים

זו י"ג שנים (ג) וע"ז דרך לשון כך כעו
 הא לנס זרע מ"מ מדלס כע"ז הא לדרשו כן
 אע"פ דלכ"ז לשון קנהס הוא מ"מ מלינו כנ"י
 קנהס גם לשון לך כדכתיב הלל אנכי עוב לך
 דגני חס: (ג) פירש כסולאט סער מחלב:
 מדסמך

(ז) מן העבריות * שהסוירתו על מטריות
 הרבה לינק ולא ינק לפי שהם עתיד ללכ' *
 עם השכינה: (ח) ותלך העלמה * הלכה
 בזריות ועלמות כעלם: (ט) הליכו *
 כתכבאל' ולא ידע' מה א כתכבאל' הו שליכו:
 (י) משיתיהו * שחלתיה הוא לשון סולאט

בלשון ארמי כמש"ל בויתא ב זחלכא * ובלשון עברי משיתיהו לשון הסורותיו כמו
 לא ימוש לא מש כך חברו מחס * ואני אותר שאינו ממחברת מש וימוש אלא
 מונרת חסה ול' סולאט הוא כמו (שמואל ב' כב) ימשי ממים רכוס * שאלו היה
 ממחברת מש לא יתכן לומר משיתיהו אלא המיסותיהו כאשר יאמר מן קס הקימותי
 ומן שס השכותי ומן בא הביאותי או משיתיהו כמו (זכריה ג') ומשי את עין הסרץ *
 אכל משיתיהו אינו אלא מנצרת תיבה שפעל שלה מיוסד בה"א בסוף תיבה * כגון כנה
 עשה כזה פנה כסיבא לומר בהס פינלתי תכא הו"ך במק"ס ה"א כמו עשיתי כתיתי
 כויתיה: (יח) ויגדל משה * והלא כבר כתוב ויגדל הילד * אמר רבי יסורס כר"ל הראשון
 לקומה וסני לנדולס שתיבאו פיעה על כותו * וירא כסכלותס: (ש"ד) נתן עינו ולכו
 כהיות חפר עליוס: * איס מכרו: (ש"ר)

כונס

מבני יהודאי הוא דין: ז ואמרת אתה לכת פרעה האויל ואקרי
 לך אתה מיניקתא מן יהודיתא ותוניק לך ית רביא: ח ואמרת
 לה בן פרעה אוילו ואזלת עיגלימתא וקרת ית אימה דרביא:
 ט ואמרת לה בן פרעה אוכילי ית רביא דין ואונקיה לי ואנא
 אתן ית אנריה ונסיבת אתהא ית רביא ואונקתיה: י ורביא רביא
 ואיתיתיה לכת פרעה והיה לה לבד וקרת שמייה משה ואמרת
 ארי מן מיה שחלתיה: יא והיה ביומיא האנון ורביא משה ונפק
 לות אחיה וחוא בפולחנהון והוא גבר סצראי מתי לגבר יהודאי
 מאחיה: יב ואתפני לכא ולכא וחוא ארי לית גברא ומחא ית

מצראה

בעל הטורים

כי טוב הוא ה' תגין ב' כטיית ואל' כואי' וכ' ככית' : לומר שעתיד לקבל החטא חומשי תורה כי
 לקח טוב נתתי לכם : יריחם ד' במק' הקל ואיך גוש יריחם : בתפסו יריחם אל יבא : תפסור
 וירחם

שפת חכמים

רשי

גוש היה ג ממונה על שטרי ישראל והיה
 מעמיד מקרות ד הגבר לחלכחם :
 מכה איש עברי * מלקו ורודו ח ובעלם
 של שלומות בת דכרי ן היה ונתן עיניו
 בה ז ובלילה שעמדו וכוולו מכויו והוא
 חזר ונכנס לבית ובה על אשתו כסכורה
 שהיא בעלם וחזר האיש לכיתו והרגיש
 בדבר וכשראה אותו מנרי שהרגיש בדבר
 היה מכה ורודו כל כיוצא : יב ויפן כה
 וכה * ראה מה עשה לו בבית ומה עשה לו
 בשדה ולפי פסוקו כחשמו : וירא כי אין
 איש

ז' דמה דכתיב מכה איש עברי פירושו לוקח וורה ולא רמיתו ממש ולפיכך היה לריך
 לנאות אם עתיד איש טוב לנאת ממנו דאם היה רואה שיש דוב ארס טוב ממנו לא היה
 הורגו ומן הדון לא היה חייב מיתה ופ'ת וז'כ' ביוך היה רשאי ממש להרוג אותו ויז'ל דזני כח
 אזכרתו זו עימתו וכן מווסרין אככאל בישראל ופ'ת' אי היה רואה שיש ממנו איש טוב לא
 היה הורגו כי היה דן אותו זדון ישראל ולא זדון זן נח : (ו) דלקצן צפ' אמור על פסוק
 שלומית נח דזני פירש'י שחן של ישראל ספירקמם לנו ככתוב : לו לומר שיהא לנדס
 הית' זוג' וז'כ' אי חמת לטאס אחרת היתה נמלא שמי זונות כיו בישראל : (ז) דלז'כ'
 לא היה משה הורגו דלטו מטוס שהיה מכהו כיה חייב מיתה אלא מטוס שזע על אשתו
 צודאי חייב מיתה דהק' מ שזע מלות בני נח הוא דכתיב ודנן צלשתו וצוה ימי מתורן קושיס
 דלעיל

מצרעה ושמריה בחלא: יג ונפק ביומא תנינא והא תרין גברין יהודאין נצין ואמר לחיבא למא את מחי לחברד: יד ואמר מן שווד לגבר רב ודין עלנא הלמקמלי את אמר כסא די קמלתא ית מצרעא ודחיל משה ואמר בקושמא אתידע פתנגמא: מז ושמו פרעה ית פתנגמא הדין ובעא למקמלי ית משה וערק משה מן קדם פרעה ויתיב בארעא דמדן ויתיב על בירא: מו וילרבא דמדן שבע בנן ואתתאה ודלאתה וסלאתה ית דהמא לאשקאה עאנא דאכיהן: נו ואתו דעיא ושמרדונין וקם משה ופרקנין ואשקי ית ענהן: יח ואתתאה לות רעואל אכיהן ואמר מה דין אחיתין למית יומא דין: יט ואמרת גברא מצרעה שזוכנא מירא דרעיא ואף מדלא דלא לנא ואשקי ית עאנא: כ ואמר לבנתיה ואן הוא למא

דנן

שפתי חכמים

את העלוי סי' ה דבר מעוצרת ממנו לזל כי רוס' שמין עוד עתיד לנא' לים ממנו שיתגור: (ט) דכתיב הכל שני אנשים וכתיב הם טו ו נא מעל אלהי האנשים הרשעים האלו: (י) היה לו לומר אתה מכה רעך כמ"ט ועינ מכה איש עברי אלא ודאי פי' למכ תורה לכות רעך: (כ) דק"ל רעך ל"ל והלא זה היה רשע וזה לא היה רשע לכן פי' שג"כ חזירו היה רשע מהרש"י: (ל) דהואו וכתב לומר ולא כתיב הלהרגני אתה מנהג אלא ודאי דאמירא סורגו: (מ) ופי' לתמוס מי הנניד לאותו רשע סורגו דאם המפורס דליכא למימר כיון שרוב לעומנו בחול ולא ראה אותו טעם מעשה גידים שבע בשגלו סורגו דאם עכ"ל: (מ) פירש מלשניים: (נ) ואע"ג דכבר נגזר גודי ה על זרעו כל חכמה אצונו ועבדים וענו אותם פרנע ממות שנה מ"מ היה קשה למשה סהני אמר תורה לא יומתו אבות על זנים וגומר (מהרש"י) אינ בני גס שאר בניו היו לו לחכמה וליחמק ולמה לא נטר השיעבוד עליהם פי' שפי' שגור עליהם ועבדים וענו אותם מ"מ דעבדות פוך לא נגזר עליהם וזה היה תמוס נענינו: (ס) (ממ"י) והא דכתיב כי מתו כל האנשים המנקהים וגומר כס היו דמין ואניקס כדמשמע פ"ע דגדריס () דק"ל לנ"י כיון שיתרו היה כהן

מדן

רש"י

נקרא רשע בהרמת יד: רעך רשע ב כמותך: (י) מי שמך לאיש והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר: מכלן אנו בומדים סהרנו ל בשק המפורס: ויירח משה כפשוטו ומירשו: לוח לו על שראס בישראל בשעים מ דלטרוין אחר מעתה שמו אינס ראוים לויאל: אכן נודע הדבר כחשמו: ומדרשו נודע לי הדבר שהייתו תמה עליו מה טעמו ישראל מכל עי' אומות לכיות נרדוס נ בעבודת פוך: אכל רואה אנו שסס ראוים לכך: (ט) וישמע פרעה הס הלשונו עליו: ויבקש להרוג את משה מסרו לקוסטינר להרנו ולא שלטה בו התרוב הוא שאמר משה ויזילנו מנורכ פרעה: (וישב בארץ מדן כתעכב סס כמו וישב ועקב) וישב על הכאר: למד מעיקב שזדוונו לו אצונו מן הכאר: (טז) ולכפן מדן: רב שבין ופירש לו מע"א ונידוהו ע מחלסט: את הרעשים: את בריכות מרובות סמיס העשויות בארץ: (יז) וירבוס: מפני

הכלוי

ביום
ואמר
שמך
ואמר
ואמר
דבר
משה
על
אנה
בקות
יקם
אנה
בא
מיר
ב
ת
ר
אבות
ביום:
ככרו
מלמד
מס

אונקלוס

ח

דנין שבקתין ית גברא קרן ליה ויכוד לחמא : כא וצבי משה
לכתב עם גברא ויהב ית צפורה ברתיה למשה : כב וילדת בר
וקרא ית שמייה גרשום ארי אמר דיר הויתי בארעא נוכראתא :
כג והוה ביימיא סגיאא האנון ומית מלכא דמצרים ואתאנחו בני
ישראל מן פולחנא דהוה קשי עליהון וועיקו וסלקת קבילתהון
לקדם מן פולחנא : כד ושמייע קדם ית קבילתהון ודכיר ית
קמייה דעם אברהם דעם יצחק ודעם יעקב ויגלי קדם ית שעבודא
דבני ישראל ואמר בממריה למפרקתהון :א ומשה הוה רעי ית ענא

בעל הטורים

דיתרו

ירחוס תמלחה * כראיתא בפ"ק דמושה שמנו ליה התנאים שלשה חדשים מוח סתוויה והיא
כתעברה נ' חד סיס קודם שירשה והוה תספור ירחוס תמלחה ספרו הירחוס כד' שדלע עת
לידתה * במספר ירחוס אל וכל ולא יכלו לידע מספר הירחוס כי היו לה שלשה חלשים קודם
לתישבה והוה גרש ירחוס קודם שגויסה היו לה ירחוס מהעבור : ולא יכלה * כי בחשוקה הכתוב לא
יכלה

שפתי חכמים

דשי"ג

ל' שעלו תמים לקראתו ולא היה לדין
לספור עכ"ל (כאן יש להוסיף ג"כ וסין הפסתי
מספקת עכ"ל) : (ג) (מהרמ"ט) וי"ל דקמה
לרשי' למה אמר ויאלל להם וכו' לא היה לו
ליתרו לכדודו על טובה קו' אלל בלחם שנתנם
אלו דיבר קן בפניו היה שייך לומר שד' נר
מעט ועשה כרנה דרפטי' ג' וצ' וקרה פת
לחם וגו' אע"ג דאזננס היה לדיק' ודרך
לדיקוס שאומרים מעט וכו' משפ"כ גיטבו
אלל כח' דיבר יתלו שלל צפניו של משה חין
שייך זה כלל דאזננס דיבר בן צפני הגלגלים
והו דממע קראן לו רק צנזיל אכילת לחם
לצד ואח"כ ינך לדרכו וכו' כל החדרה האת
שאר נחם עזצתן וגו' קראן לו וגו' דכ"י
צנזיל זה לצד ל'פ טעם ישא וכו' וי"ט וי"ט
משה לשנת וגומר ליסאר אלל יתלו ע"י וי"ט
את כפיה וגומר ופ"ט לטון ויאלל פירש
ויתראה דממע נכדיח סיתרו דקס ממנו זו
ומשה נתינה למלכות צקטתו וא"כ ע"כ ל'ל
ס"טו רמו נחם שאמר קראן לו ויאלל לחם
פעה ישא כו' דמ"ט ס"טח אחר מעט ודו"ט :
(ה) ל'ל דמייתי הכא דפיה מלשון הולחתי

צ מכס כד"א כי אם הלחמא אשר הוא
אוכל : (כא) ויאלל * כתרומתו (ס"א)
כמשמעו) ודומה לו הואיל כא ולין ולו
הואלכו הואלתי ק לדבר * ומדרשו לטון
אלה נשבע לו שלל ויוז ממדיו כי אם
דרשותו : (כג) ויהי בימים הרכים ההם
שהיה אשה גר במדין וימת מלך מצרים
והיכרכו ישראל לתשועה ומשה היה רועה
וגומר ובאת תשועה על ידו ולכך נסמכו
הפשוטות הללו (כר"י) וימת מלך מצרים
נכטרע ד' והיה נוחס מיוקת ישראל
ודוחץ בדחם : (כד) נאקתס * בעקוס *
וכן מעיר מתים ונאקו : את בריתי את
אברהם * עם אברהם : (כה) וידע
אלהים * נתן עליוסלב ולא העלוסעניו :
(ח) אחר המדבר להתרחק מן הגזל שלל
ידעו בסדות אחרים : אל הר האלהים * על
סם העתיד : (כ) בלכת

ספוא לשו' ריחיה והואלתי אחרון דכתיב לעיל צפרסת וירא דנ' פעמים כתיב הוואלתי
דכא הוואלתי ראשון דכתיב סס אינו ל' ריחיה אלל לטון החחום דרפילי' סס צפרסת וירא
ע"ט : (ו) דאי פירושו סמת גמס לעקו שטא המלך שיכיה אחר פרעה ל'הס טוב אלל ודאי
נלטרע ומלורע

חשוב

המדבר ויבא אל הַר האלהים חֲרֹבָה : ב וַיֵּרָא
 מִלְּאֵךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלִבַת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה
 וַיֵּרָא וַהֲגִה הַסֵּנֶה בְּעַד בָּאֵשׁ וַחֲסִנָּה אֵינְנו
 אֶכְלָל : ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְדֶּה נָא וְאֶרְאֶה אֶת־
 הַמְּרֹאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדֹּעַ לֹא יִבְעַר הַסֵּנֶה : ד
 וַיֵּרָא יְהוָה בִּיסָר לְרֵאשִׁית וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים
 מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי :
 ה וַיֹּאמֶר אֵל תִּקְרַב הֲלָם שֶׁל נַעֲלֶיךָ מֵעַל הַגִּידִי
 כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמַּת־
 לְךָ יְהוָה : ו וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי
 אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתַּח מֹשֶׁה
 פָּנָיו כִּי יֵרָא מִהִבֵּשׁ אֶל הָאֱלֹהִים : ז וַיֹּאמֶר
 יְהוָה רְאֵה רָאִיתִי אֶת־עֲנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם
 וְאֵת צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו כִּי יָדַעְתִּי
 אֶת־מַבְאֵבָיו : ח וְאֵלֶּךְ לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם
 וּלְהַעֲלֹתוֹ מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ מִטְבָּה
 וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְרֵבֶשׂ אֶל־מָקוֹם
 הַרְבֵּנִי וְהַחֲתִי וְהָאִמְרִי וְהַפְּרֹזִי וְהַחֲתִי
 וְהַיְבוּסִי : ט וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 בָּאָה אֵלָי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלֶּחֶן אֲשֶׁר
 מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם : י וְעַתָּה לָבֹה וְאֶשְׁלַחְךָ
 אֶל־פְּרַעֲוֹה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

ממצרים

ויבא אל הַר האלהים חֲרֹבָה : ב וַיֵּרָא
 מִלְּאֵךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלִבַת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה
 וַיֵּרָא וַהֲגִה הַסֵּנֶה בְּעַד בָּאֵשׁ וַחֲסִנָּה אֵינְנו
 אֶכְלָל : ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְדֶּה נָא וְאֶרְאֶה אֶת־
 הַמְּרֹאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדֹּעַ לֹא יִבְעַר הַסֵּנֶה : ד
 וַיֵּרָא יְהוָה בִּיסָר לְרֵאשִׁית וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים
 מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי :
 ה וַיֹּאמֶר אֵל תִּקְרַב הֲלָם שֶׁל נַעֲלֶיךָ מֵעַל הַגִּידִי
 כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמַּת־
 לְךָ יְהוָה : ו וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי
 אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתַּח מֹשֶׁה
 פָּנָיו כִּי יֵרָא מִהִבֵּשׁ אֶל הָאֱלֹהִים : ז וַיֹּאמֶר
 יְהוָה רְאֵה רָאִיתִי אֶת־עֲנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם
 וְאֵת צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו כִּי יָדַעְתִּי
 אֶת־מַבְאֵבָיו : ח וְאֵלֶּךְ לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם
 וּלְהַעֲלֹתוֹ מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ מִטְבָּה
 וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְרֵבֶשׂ אֶל־מָקוֹם
 הַרְבֵּנִי וְהַחֲתִי וְהָאִמְרִי וְהַפְּרֹזִי וְהַחֲתִי
 וְהַיְבוּסִי : ט וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 בָּאָה אֵלָי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלֶּחֶן אֲשֶׁר
 מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם : י וְעַתָּה לָבֹה וְאֶשְׁלַחְךָ
 אֶל־פְּרַעֲוֹה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

אונקלוס

מ

דיתרו חמיה רבא דמדין דפר ית ענא פתר שפר רעיא דמדברא
 ואתא לשורא דאתגלי עלוהי יקרא די לחרב : פ ואתגלי
 מלאכא די ליה בשלדובית אשתא מנו אסנא וחוא ורא אסנא
 בער באשתא ואסנא ליתוהי מתאכיל : ג ואמר משה אתפני
 כעון אחוהי ית חונא רבא דדין מת דילא מתוקד אסנא : ד וחוא י
 ארי אתפני למחוי וקרא ליה י מנו אסנא ואמר משה וואמר
 דא אנא : ה ואמר לא תקרב הכא שרי סינד מעל רגלך ארי
 אתרא דאת קאים עלוהי אתר קדיש הוא : ו ואמר אנא אלהא
 דאבוך אלהא דאברהם אלהא דיצחק ואלהא דיעקב וכבשנן משה
 לאפוהי ארי דחיל מלאסתפלא בצית יקרא די : ז ואמר י מלא
 גלי קדמי ית שעבור עמי די במצרים וית קבילתהון שמיע
 קדמי מן קדם מפלתיהון ארי גלי קדמי ית בייהון : ח ואתגליתי
 לשויבותהון מידא דמצראי ולאבקייתהון מן ארעא דהיא
 לארעא מבא ופתיא לארעא עכרא חלב ודבש לאתר כנענא
 וחהא ואמראי ופרויאי וחואי ויבוסאי : ט ובען הא קבילת בני
 ישראל ענת קדמי ואף גלי קדמי דחקא די מצראי דחקיך דהון
 י ובען אתא ואשלחנך לות פרעה ואפיק ית עמי בני ישראל
 בעל המורים

יכלה עוד הפינו ואידך ולא יכלה ארץ מגוריהם • מלמד שעשה לו מערה בארץ ואפילו חמת
 הקרקע חפרו אחריה מפני שידעו שעסס אלא הגואל חסו ולא יכלה ארץ ולא יכלה עוד • כלפינו
 גומא • ג' במוסר הכא ואידך השולח צים ליריס ובכלי גומא על פני מים כאפילו צים סלח
 איר דכיינו צת פרעה להליל כלל גומא • ואידך באינוז כיגאה גומא כמו למאן דאמר דאעז
 צימי משק הים : ומרד

רשיי
 צלנת אש • צלרצת אש לנו של אש כמו לצ
 הכמיס לצ האלה • ואל התמה על חמיין יס
 לנו כיוולא צו • מה אמולה לצתך • מתוך הסנה • ולא אילן אחר מאסו עמו אנכי צברה חבל •
 חלל כמו לא עבד זה אשך לקח מבס : (ג) אכורה נא • אכורה מכאן להתקרב סס :
 כל סלוף וכווא • כמו ונסל הצדול • כי יסל יזחך • דאמת קודש הוא • ש המקום •
 (ד) כי ידעתי את מחלבוני • כמו וידע אלקים כלומר כי שמתי לצ להתצונן לדעת את
 מחלבוני ולא העלמתי עיני לאעוס אזני מלעקתם : (י) לכה ואשלח אל פרעה
 גימל

שפתי חכמים

חזון פמה : (ש) אקיל אדמת לשון קרנה וכו'
 לשון
 שפתי חכמים

ורא
 הסנה
 אענו
 את
 סנה : ד
 אלהים
 נני
 רגלך
 אדמת
 אלה
 משה
 ואמר
 מצרים
 ידעתי
 מצרים
 טובה
 מקום
 ודחתי
 שרא
 אער
 שלח
 דא

שמות ב

ממצרים: י" ויאמר משה אל האלהים מ
אנכי בני אלך אל פרעה וכי אוציא את בני
ישראל ממצרים: י" ויאמר כי אהיה עמו
והולך האות כי אנכי שדחתך בהוציאך
את העם ממצרים תעברון את האלהים על
ההר הזה: י" ויאמר משה אל האלהים הנה
אנכי בא אל בני ישראל ואמרת להם אלהי
אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו
כה אמר אלהם: י" ויאמר אלהים אל משה
אהיה אשר אהיה ויאמר בזה תאמר לבני
ישראל אהיה שלחני אליכם: ט ויאמר עוד

אלהים

שפתי חכמים

וא"תמה תועיל ת והוא את עמי יועילו
דצריך ותולאם מסס: (יא) מי אנכי
מה אני חשוב לדבר עם א המלכים:
וכי אוליא את בני ישראל. ואף אם חשוב
אני ב מה זכו ישראל שתעסה להם כם
ואוליאם ממלכים: (יג) ויאמר כי אהיה
עמך. השיבו על דאשון ראשון ועל
אחרון אחרון שאמרת מי אנכי כי אלך
אל פרעה לא שלך הוא כי אם משלי כי
אהיה עמך וזה המראה אשר ראית בסנה
לך ג האות כי אנכי שלחתיך ד ותוליא
בשליחותי וכדאי ואני להליל לאשר ראית
בסנה עובד שליחותי ואיננו חולב כך שלך
בשליחותי ואיך ניזק. ושאלת מה זכות
יש לישראל שיאלו ממלכים דג גדול יש
לי על הולאה זו שרבי עתידים לקבל
התורה על הכר הוא לסוף ג' חדשים ח
שילמו ממלכים. ד"א כי אהיה עמך וזה
שכלית

לסוף זכר לכן פי' המקום ר"ל הוא קאי על
המקום ומקום ל' זכר וק"ל: (ת) דק"ל
דכ"ל לך ושלחך אל פרעה להוליא אצל
והוליא משמע דבור בפני עמו לכן בוסיף
מלת וא"ת וכי' ותהי' תשובתו והוליא את
וכי': (א) ומי נמקום מה כי לא יתקלפוש
על ההוליא שרבי כתי' אח"כ וכי אוליא ולהי'
שמה שאינו חשוב לדבר עם פרעה הוא
להיותו מלך אמר הכז לדבר עם המלכים:
(ב) מהתשובות הסס בכווליא את העם כדי
כיקבלו התורה משמע שאמר לו מה כן: (ג)
פירולא תחשוב כי הוא חיון בעלמא אלא ארת
אחת מהסס: (ד) דאליכ לך למה לי אלא
לך האות שאין אתה ניזוק כשתלך בשליחותי
כאשר ראית בסנה שאינו אכל ודו"ק: (ה)
ואם תאמר מתיכן תנא מתחיל ללכות אי'
משעת

ממצרים
ויאמר משה
אל האלהים
מ
אנכי בני
אלך אל
פרעה
וכי אוציא
את בני
ישראל
ממצרים
יא
ויאמר
כי אהיה
עמו
והולך
האות
כי אנכי
שדחתך
בהוציאך
את העם
ממצרים
תעברון
את האלהים
על
ההר הזה
יא
ויאמר
משה
אל האלהים
הנה
אנכי בא
אל בני
ישראל
ואמרת
להם אלהי
אבותיכם
שלחני
אליכם
ואמרו
לי מה
שמו
כה אמר
אלהם
יא
ויאמר
אלהים
אל משה
אהיה
אשר
אהיה
ויאמר
בזה
תאמר
לבני
ישראל
אהיה
שלחני
אליכם
ט
ויאמר
עוד

אונקלוס

ממצרים יא ואמר משה קדם יי מן אנה ארי איל לות פדנה
וארי אפיקית בני ישראל ממצרים יכ ואמר ארי יהי מימרי
בסעדה דין לך אתא ארי אנה שלחתך באפק תדית עמא
ממצרים תפלקון קדם יי על טורא הדין יג ואמר משה קדם יי
הא אנה אתי לות בני ישראל ואמר להון אלהא דאבהתכון
שלחני לותכון וימרין לי מה שמה מה אימר להון יד ואמר יי
למשה אהיה אשר אהיה ואמר פדנן תימר לבני ישראל אהיה
שלחתי לותכון עור יי למשה פדנן תימר לבני ישראל

בער המורים

ומהד נת פדעה כיה דהה גלמד טעינה דהה כהלכה להחגיג : וערתיה הולות ג'
זמורה כאל ואידך ותקס רבקה וערתיה לומר כהג'ירה ותפסה מעשה האמהות י ואידך
ויכנה וזה נערוותיה ויטה טעינה דהה וזה נערוותיה שאל המלך והרגס לפי שפגוע לקחה
בהיכה ולקחה נערות חרות :

שפתי הכמים

משעת דיצור זה וכתי הכי מכות היו צדקיים
וכל מכב ממכמה רביע החדש וג' חלי יסכי
מעיד ומתרה צו כדפירסיי זכרטה ומכא
צפסוק וימלא ז' ימים ומ'כ היה עשר חדשי
וגם המכות לא החלינו מוד אחר דיצור זה
ואי משעת ילידת מלך מונה הכי לא הכי
אפילו צ' חדשים חלי יסין ואמר וטה שפתי
קצלו התורכ וייל דלא מיירי צתורה זכרטה
לאחר חלא גם צתורה סעצל פה סאחר קבלת
התורה עלה לבר ויהי סס מ' יום ומ' לילה
ומסס קבל תורה סעצ'פ אחר שינד צייז
צממו היו ג' חדשים שלמים ויהי נגאל
צשיל תורה סעצל פה פדלתי על פי הדברי
צאלה כרתי וגו' על פי היינו תורה סעצל פה
מצאהי - ח' פי' לסוף המודש השלישי סכוא
סיון כד'א היו נבונים לטלמ ימיסככוא כמו
ליום השלישי כדפירסיי : ס (1) פירם
דרוה להביא ראיה בהקצ'ה תולה הצטתה
צבעתה אחרת דע'פ סאורה הצטתה
עלמכ עדיין אינה נעשית ויהי ככה נמי
אע'פ הצטתה השליחות עלמנו הוא מסופק
ומ'כ חיד תהיה הצטתה השליחות עדיין
כיה הצטתה אחרת וזהו דומת
מסופק

שתלתי צטלחומין לך האות על הצטתה
אחרת שאני מצטיח שצטלחומיה ממלכים
העגדון אותי על הסר הוא סקבלו תורה
עליו והיא הוטה העומדת לישראל - ודוגמי
לפון זה מלינו צישעיה סומן ליז וזה לך
האות ו אכול הכנה ספית וגו' מכלת
סנמרז תהי לך אות על הצטתה אחרת
סהלכס חריש מפירות ואני מצרך
הספחים : (יד) אהיה אשר אהיה - אהיה
עמס זכרה וזה אשר אהיה עמס צטיעצוד
שאר מלכות - אמר לפניו רבש'ע מה אני
מוזיר להס זרה אחרת דייס זכרה זו - אמר
לו יפה אחרת כה סאמר וגו' - לא
סהכיל הלילה משה ציזחר חלא בלא
מחצת דברי הש'ית כי לא ממחצתהו
מחצת הס'י סמאל כך היתה דעהו
צאומרו יצרך אהיה אשר אהיה למשה
לצדו גידי ולא סגידי לישראל ויהי יפה
אחרת טגס דעתי ממחלה כך היתה סלא
תגידי לבני ישראל כדנצ'ים חלה חלא כה
סאמר לבני ישראל אהיה פסע אמת וכן
עכמע

הוא מסופקת ראיה וזהו אל הצטתה קבלת התורה
שמלינו צישעיה הצטתה סנמרז סכוא עדיין

להם מ
את בני
יה עמה
הוציא
לם על
ים הגה
אתי
השמו
למשה
לבני
אמר עוד
להם
עמי יועלו
יהי חכמי
מלכים
ף אל סכוב
סה להס נס
מור כי אהיה
ראסון ועל
בי כי חלק
סס חלי כי
אית זכנה
ד ומלוח
לאסר ראות
כל כד חן
זה וזה
דגול יה
יס לקבל
חדשים ח
עמן וזה

יא אתקרום

יי אלהא דאברהם ואלהיה דאברהם אלהיה דיעקב ואלהיה
 דיעקב שלחני לותכון דין שמי לעלם ודין דוכרני ללך דד ודר
 מן אויל ותכנוש ית סבי ישראל ותימר להון "אלהא דאברהם
 אתגלי לי אלהיה דאברהם יצחק ויעקב לצימר מדר דכרנא
 יתכון וית דאתעבד לכון במצרים : יי ואמרית אסיק יתכון
 משעבוד מצרים לארעא פנענא וחתא ואמורא ופריא ותואי
 ויבוסאי לארעא עבדא חלב ודבש : יי ויקבדון למימרך ותיתי
 את וסבי ישראל לות מלכא דמצרים ותימרן ליה "אלהיה
 דיהודאי אתקרי עלנא וכען גיזל בען מהרף תלתא יומין
 במד ברעא ונדבת קדם "אלדנא : יי וקדמי גלי אדילא ישפוק
 יתכון מלכא דמצרים למיז ולא מן קדם דחיליה תקרי : כ

בעל דמורים ואשרח

והנה נער בוכה זה ארצו שהנחתו חלל התיבה : נער בוכה צני' זה אהרן : האלף ג' בנסתרה
 הכל ואיך האלף והכתיב בפלגים גזי דוד ואיך האלף חל רמות גלעד לומר דגזרי נביאים
 מהקיימים כדגרי אורים ותומים שמרים נחנכה על מסה קודם סגולת כנו כפי' חל' נלים
 ג' הכל וגזי כהרצ' להטאות גלים לניסערים כלורות חד צמלם וחד זיטעיה לומר שהקדשים
 ישאו שמחה ומרוב יתרוצו דמצי כי תמו כל האנשים המצוקים את נפשך ודרכו מויל דבינו

דמן ואזיננס שיכרו

יפקוד אתכם מן יוסף אמר להם פקוד
 יפקוד אלהים אתכם : (אלהי העבריים)
 יויד יתינה רמן לי' מכות צרטי יען C :
 נקרה עלינו : לי' מקרה וכן ויקר אלהים
 ואנכי : אקרה כה : אבא נקרא מלתו
 ב הלום : (יט) לא יתן אתכם מלך מגרים
 להלון : אם אינ אני מראה לו ידי החוקה
 כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החוקה
 לא יתן אתכם להלון : לא יתן : לא ישבוק
 כמו על כן לא נתתיך : לא נתנו חלבים
 להרע עמדי : וכן לי' נתינה הם : ויימ ונח
 ביד

לי' מקרה היא חלל שלי מקרה פעם מתפרש על המקרה והזמן כמו כי יקרא קן אפור וכעס
 על הכנה ורע שהוא לשון טויה אה כמו מקרה לי' : (כ) לא תהיה נקרה חליו כמו ויקר
 חלבים לי' צנעם שהסס נקרה חליו כי צנעם לא היה נקר אל הסס חלל כקר מהסס וחלל
 הלום לבודיע שפירש זה הלום כמו לא שמעה עד כה לא ככה כמו כה אמר ב' חלל' היה
 פי' כה ככה חכר שיהיה פי' חקרה חל אחר ככה כמו שיקרה הסס חליו נפיו זה כהונת

שמות נ ד

וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִכִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכֹל
 נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אֲעִשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח
 אֶתְכֶם : ^{כא} וְנָחֲתִי אֶת־חַן הָעַם הַזֶּה בְּעֵינֵי
 מִצְרַיִם וְהָיָה בִּי תִלְכוּן לֹא תִלְכוּרִיקָם : ^{כב}
 וְשִׁאלָה אֲשֶׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ בְּלִי
 בָּסָף וּבְלִי יָהֵב וּשְׁמֹלֶת וּשְׁמֹתָם עַל בְּנֵיהֶם
 וְעַל בְּנֹתֵיהֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת־מִצְרַיִם : ^{ד א} וַיַּעַן
 מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא־אֲמִינוּלִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ
 בְּקִלִּי בִּי אָמְרוּ לֹא נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה : ^ב וַיֹּאמֶר
 אֲלֵיהֶם יְהוָה מִזֶּה בִּידֶךָ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה : ^ג וַיֹּאמֶר
 הַשְׁלִיכְהוּ אַרְצָה וַיִּשְׁלִיכְהוּ אַרְצָה וַיְהִי לִנְחָשׁ
 וַיִּנֶּם מֹשֶׁה מִפְּנֵיו : ^ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲזוּ בְּנֵיכֶם וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיְחַזְּקוּ בּוֹ וַיְהִי

למטה

שפתי חבמים

באז ראים : (ג) כלומר דה"פ של קרא כי
 לא יתן אחסם מלך מצרים להלך ולא צביל
 גידו החוקה ספרי אסלחתי את ידי וכתיבי
 גומר כלומר ואלו היתה ידו החוקה לא היה
 כולחם : (מ) פיו ולא מפני סכחו הוא חוק
 וזה סת' הפ' יהיה לרבי יעקב ולא לאונקלוס
 המהמם חיבור על הפירש של וסלחתי את
 ידי ספירש אותו כי מאז אסל' את ידי וכתיבי
 מיד ישלח אחסם כתב כרס' אסל' לא ידעתי
 ח'ד יפרשו הוי"ו של ואחר כן יכלה אחסם
 ופ'ל ספירש כוי"ו דואלה בני זשעון ואיה
 וענה : (כ) פ'ו צמיצות
 מבטח בלשון ופעלת אלה ז' ופעלת'
 ונפת' לה' ח'יניסם ונפת' מבוכה האמרהם

רש"י

צד חוקה ולא צביל סידו החוקה ל כי
 מאז אסלח את ידי וכתיבי את מצרים וגומר
 ומתרגמינן אותו ולא מן קדס דחיליה
 מ תקיף - משמו של רבי יעקב צר' מנחם
 כאמר לי : (כ) ומגרת ציהם - מאות' שהיא
 גרה אתה צניה : ונלחם - כתרומנו
 ומרוקין וכן ויגלו את מצרים ויתללו
 צני ישראל את עדים - והגו"ן צו יסוד -
 ומנחם חזירו צמחצרת לר"י נ עם וילל
 אלהים את מקנה אצין - אשר הליל אלהי'
 מאציו - ולא יחמנו דנניו כי אם לא היתה
 כגו"ן יסוד והיא נקודס צמיצק לא תחא
 כמו ונסחמם מן האדמה ונחמם צד חויב
 כללנו לשון כפעלנו - וכל גו"ן שהיא צאה
 צמיצת

אשחתי את ידי והכיתי את מצרים בכל
 נפלאותי אשר אעשה בקרבם ואחרי כן ישלח
 אתכם : ונחתתי את חן העם הזה בעיני
 מצרים והיה בי תלכו לא תלכו ריקם : ושאלה
 אשה משכנתה ומגרת ביתה בלי בסף
 בלי יאהב ושמלת ושמותם על בניהם
 ועל בנותיהם ונצלתם את מצרים : ויען
 משה ויאמר והן לא אמינולי ולא ישמעו
 בקלי בי אמרו לא נראה אליך יהוה : ויאמר
 אליו יהוה מזה בידך ויאמר משה : ויאמר
 השליכו ארצה וישליכו ארצה והיה לנחש
 וינע משה מפניו : ויאמר יהוה אל משה
 שלח ידך ואחזו בנבך וישלח ידו ויחזק בו והי
 למטה

וְאִשְׁלַח בְּיַד סַחַת גְּבוּרָתִי וְאִמְחִית מִצְרָאִי בְּכָל פְּרִשְׁוֹתֵי דִי
 אֶעֱבִיד בְּיַגְוִתוֹן וּבְתַר מִן יִשְׁלַח יִתְכוּן : כֵּא וְאַתָּן יִתְעַמֵּא הֲדִין
 לְדַחְמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי וְיִהְיֵא אֲרִי תַרְכִּין לֹא תַחְבִּין רִיקָנִין : כֵּב
 וְתִשְׁאַל אֶתְהָא מִשְׁבַּבְתָּהּ וּמְקַרְיַת בֵּיתָהּ מְנִין דְּכֶסֶף וּמְנִין
 דְּדָהָב וּבְבוּשִׁין וְתִשְׁוֹן עַל בְּנִיכּוֹן וְעַל בְּנֵי יִתְכוּן וְתִרְוֹקָנוֹן יִתְ
 מִצְרָיִם : ד א וְאַתִּיב מִשָּׁה וְאִמַר וְהָא לֹא יִתְמַנּוּן לִי וְלֹא יִקְבְּלוּן
 מִנִּי אֲרִי יִמְרוּן לֹא אֲתַגְלִי קָדָּי : כ וְאִמַר לִיה "מַתְרִין בִּידָךְ
 וְאִמַר חוּמְרָא : ג וְאִמַר רְמִיתִי לְאַרְעָא וְרַמִּיתִי לְאַרְעָא וְהוּרָה
 לְחוּיָא וְעַרְק מִשָּׁה מִן קְדַמּוּתִי : ד וְאִמַר "לְמִשָּׁה אוֹשִׁיטִי יְהִךְ
 וְאַתְרֵךְ בְּרַנְיָבִיהּ וְאוֹשִׁיטִי יִדִּיהּ וְאַתְקַף בִּיהּ וְהוּרָה לְחוּמְרָא בִּידֵיהּ :

כדי

בעל הטורים

טורדו מנכסיס וטרוז נתיס : טמך ז' נמסו' מי טמך לאיס ועתה טמך ה' אלכין נוככי
 הסמים לרוז : ולכך ג' נמסרה הכא ולכך מדין וסני פעמים גזי פכל מיכה לחז ולכך יתרו
 היה כומר לע' וזכשכשח משה צמו כוהן משה לידור לו טמך כראסו סיוולו לו כיה' כומר לע'
 וזה כוונתו כי ידע סיחור את חמיו למועז כמו טעשה שהרי נחגייר מימי נעם טזננו נעשה
 כומר לע' שנאמר ויהונתן בן גרשון בן מנשה ודרשו חז"ל בן משה היה חלל שחולין הקהל ה
 צמקוקל : ויסתר משה לפניו ז' נמסו' הכא ואידך ויסתר עמל מעיני שאלו היה מעיני זיון
 הסכינה צחוק הפסח והיה מנקט רחמים על ישראל לא היו גולים יוסר כי הסנה הוא סי'
 עמו אנכי נזרה וחוה ויסתר משה ויסתר עמל מעיני שאם לא היה מסתיר פניו היה מסתיר
 עמל מעיני - ראה ראיתי - כתיב זה"ל כנגד ה' עבודות : פקך

שפתי חכמים

צחינה לפרקים ס ונפלת ממנה כנו"ן
 טל נוגף נובח נותן נוסך כשהיא מדברת
 ל' נפלתם תגדו צבצ' צחטף - בגון
 ונשלתם ע' את אצבים - ונתתם להם את
 ארץ בגלעד - ונמלת' את צמר ערלתכם -
 לכך אני אומר שאת הגוף צחיר"ק מן
 היסוד הוא ויסוד שם דבר כלול והוא מן
 הלשונות הכבדים כמו דבור כבוד למוד
 כשידבר על ופעלת' יקד' צחיר"ק - כמו
 ודברתם אל הסלע (יחזקאל מ"ה) וכפרת' את הציה ולמדתם אותם את צבי"ס :
 (ב) מזה צידך - לכך נכתב תיבה אח' לדרוש מזה שצידך אחת חייב ללקות שחשדת
 בצטרים (ש"ר) ופשוטו פ' כאדם שאומר לחצירו מודה אחת שזו שלפניך אכן הוא אחר
 לו הן אמר לו ריני עושה אותם עין : (ג) ויהי ללחש - רמז לו שסיפר לים על ישראל
 (באמרו לא יחמינו לי) ופסם חוננותו של נחש : (ד) ויחוק זו - ל' אחיה הוא והכזה
 יש צמקרא - ויחוקו האנשים צידו - והחוקה נצבוסיו - והחוקת צוקו - כל ל' חוקן
 הדגוק לציית לשון אחיה
 הוא

שמות ד

למטה בבפוי: ה למען יאמינו כי נראה אלהי
 יהוה אלהי אבותם אלהי אברהם אלהי יצחק
 ואלהי יעקב: ויאמר יהוה לו עוד הבאתני
 ידה בחיקך ויבא ירו בחיקו ויוציאה והנה ירו
 מצרעת בשלג: ויאמר השב ידה אל חיקך
 וישב ירו אל חיקו ויוציאה מחיקו ותנה שבה
 בבשתי: ויהי אס לא יאמינו לה ודא
 ישמעו לקול האת הראשון והאמינו לקול האת
 האחרון: ויהי אס לא יאמינו גם לשני
 האתות האלה ודא ישמעון לקלה ולקחת
 ממימי היאר ושפכת היבשה והיו המים
 אשר תקח מן היאר והיו לדם ביבשת:
 ויאמר משה אל יהוה בי אדני לא איש
 דברים אנכי גם מתמול גם משלש גם מאז
 דברה אל עבדך כי כבדפה וכבד לשון

אנכי

שפתי חכמים

זה צידך וכי לא ידע מה צידך והלא ראה
 שבוש מקל: (ג) דאל"כ מה אולמיה דאות
 באחרון מאית הראשון הקשה רא"ש אצל לא
 ידעתי מה יאמר צאות הסד דמאי אולמיה
 משני האותות הראשונים וי"ל דשני אותות
 הראשונים כיון שלא ראו אותם מכות הכי לא
 יאמינו צו אצל אות בג' יראו צע"ל יתהסמו'
 הכי
 באחרון • משהאמר להם צע"ל ולקתי על
 למדו צדק שהצדודין להרע להם לוקי' צנעים כגון
 פרעה ואצמלך צע"ל דרה: (ט) וקחת ממני היאור • (כז) להם
 המכה

דבר יהוה אל משה ואל
 אלהי אברהם אלהי יצחק
 ואלהי יעקב: ויאמר יהוה
 לו עוד הבאתני ידה
 בחיקך ויבא ירו בחיקו
 ויוציאה והנה ירו מצרעת
 בשלג: ויאמר השב ידה
 אל חיקך וישב ירו אל חיקו
 ויוציאה מחיקו ותנה שבה
 בבשתי: ויהי אס לא יאמינו
 לה ודא ישמעו לקול האת
 הראשון והאמינו לקול האת
 האחרון: ויהי אס לא יאמינו
 גם לשני האתות האלה ודא
 ישמעון לקלה ולקחת ממימי
 היאר ושפכת היבשה והיו
 המים אשר תקח מן היאר
 והיו לדם ביבשת: ויאמר
 משה אל יהוה בי אדני לא איש
 דברים אנכי גם מתמול גם
 משלש גם מאז דברה אל עבדך
 כי כבדפה וכבד לשון

ה גדיל דיהמנון ארי אתגלי קד"י אלהא דאבהתהון אלהיה
 דאברהם אלהיה דיעקב ואלהיה דיעקב : ו ואמר י"יה עוד
 אעיל בען ידך בעמפך ואעיל ידיה בעמפיה ואפקה והא ידיה
 הודא פתגא : ז ואמר אתיב ידך בעמפך ואתיב ידיה לעמפיה
 ואפקה מעמפיה ורא תבת הות כבשריה : ח ויהי אם לא
 יהמנון קד ולא יקבלון לקד אתא קדמאה ויהימנון לקד אתא
 פתראה : ט ויהי אם לא יהימנון אף לתרין אתיב האלין וקא
 יקבלון מנה ותסב ממיא די בנהרא ותשוד ליבשתא ויהון מ"א
 די תסב מן נהרא ויהון לדמא ביבשתא : י ואמר משה קדם יי
 בכעו יי לא גבר דמלוד אנא אף מאתמלי אף מדקדסווי אף
 מעבדן דמלידתא עם עבדך ארי יקיר ממילי ועמיס לישן אנא :

בעל הטורים

ואמר

בפרק מור"ח ענוי עבודה קשה וכנגד ה' פעמים ככה במשה : לפתח ב' ואת נפתח
 שמעתי : כי גדלה נפתח בני מרום לומר שגדלה נפתח בפתח מרום : מי אנכי כי בכבודי מי
 אינני כי אלך אל כרעה"י מי אנכי כי הביאותו מן הלוים נגד דוד חלמך סבס משה מלכות לו
 ולורדו ולא זכה הקב"ה ליוון לו שחמך אל תתקרב הלוים ואין הלוים אלא מלכות אחר משה כיון
 שהמלכות כוסקות מחיי וישו לכניי שלח נא כיד תשלח ואחרון לו מה שמו מה"כ"י : סס קן ארבע
 אותיות

שפתי חכמים

סני יאמינו זו וכה שלח אום לעסוף אותות
 הרטטונים משה דמותות הרטטונים היו ג"כ
 לעינוכו של משה כמו שפירש רש"י ומכרס"ל
 תירץ מ"ג אלס היה העטם שמשום רכי היה
 נלטוע משום טעם ברע וכו' אל"כ פעם ראשון
 כשעטס לפני הקב"ה בגל יסיונין שלו ולמט
 לו לחזור וללטוע וסל לא היה צניזל החטא
 של מ"ה מל"ש של יעבר אותו פעם אחרת
 צמס : (ק) ו"ה מ"מ ומכ לריך נמיסב
 וכה ראשון וי"ל דלונחא דקרא כול לפתוח
 נמל

רש"י

המכה ראשונה נפרע מאלקות פירש
 כשהקב"ה נפרע מן האותות נפרע
 מאלקות תחלה שקיו עובדים לנילוס
 המחיה אותם והפכס לרס כרש"י יוסן) :
 והיו המים וגומר * והיו והיו שני פעמים
 נראה בעיני אלו נאמר והיו המים אשר
 תקח מן היאר לרס נובשת שומע אני
 שנידו רס כהפכיס לרס ולא כשירדו לרד
 יהיו כהויתן אבל עכשיו מלמדני שלא יהיו
 דכ ק עד סיהיו ביכשת : (ג) גם מתחול
 וגומר * למדנו שכל ז' ימים היה הקב"ה

מפתח את משה בטנה לולך כסליחותו מת מל שלים דאו דכרך כרוי ג' ושלש נמין
 דכיוון כס כרוי' והוא היה עומד נוכח קו' כסחמך כי זאת עוד שלח נא כיד תשלח על
 שחיה בו וקבל עליו * וכל זה שלח היה רוצה לויס"ל גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול
 הימנו וכיוצא היה שחמך (ככה אהרן חסין הלוי וכו' ועוד נחמך לעלי נכסין) הנגלה
 נגלתו לבית אביך כהויה כמכרים הוא אהרן * וכן ואלודע לכס בחרץ מכרס ואלומ
 לכס ארס שקויו עינויו השליכו ואתם נכוחה לאהרן כאלמנה : ככד פ"ה כ"ב לידות חני
 מדבר כלסון לע"ז כלכ"ז :

א ואמר יי ליה מן שוי פימא לאנשא או מן שוי אדמא או
 חדשא או פתיא או עירא הלא אנה יי : יב וכען אול ומימרי
 יתא עם פוסך ואלפינד די תמליד : יג ואמר בבבועי יי שלח בען
 ביד מן דכשר למשלח : יד ותקף רוגזא די במשה ואמר
 הלא אחרן אחוק ליואה גלי קדמי ארי מלקא ימליר הוא ואף
 הא הוא נפק לקדמיתך ויחוינד ויחדי בלביה : טו ותמליד עמיה
 ותשויו ית פתגמא בפומיה ומימרי יהי עם פוסך ועם פומיה
 ואליה יתכון ית די תעבדון : טז וימליד הוא לקד עם עמי ויהי
 היא יהי לקד למתרגמן ואת תתי ליה לרב : יז וית חומרא
 הרין תכב בידך דתעביד ביה ית אתיא : יח ואור משה ותב לות

בעל המורים

תר

אותיות שמר לו חס ונתיב כתיבה לך וכתפת את זקני ישראל שאין מוכרין אותו אלא למקום
 סבור * שלשה פעמים איה כנוד שלש אבות וס אברהם יצחק ויעקב * אברהם והיה כרכב
 יצחק גור בארץ הואת ואביה עמר * יעקב שוב מל ארץ אבותיך ואסיה עמר * אסיה עולה עשויס
 ואמר וכן התחלת משה שמו של שלש עשרה מדות ה' ה' אל * וכן ואמר תיבות אברהם יצחק
 ויעקב * וכן התחלת משה חומשי תורה כ' ו' ו' א' * שני פעמים איה עולה * כחשבוני מרכשם
 ושני שמר לו חס של מ"ב אותיות * שלשה פעמים עולה * מ"ג וחס שנים עשר אותיות כנה שנים
 עשר

שפתי חכמים

רשי

פס לאדם וגומר חכמי סמני ה' ווס סה סוף
 עוד עשיתי כל זאת וכו' מוסב על מי סס
 פס לאדם וגומר : (ת) ולפי זה קשה למה לא
 אמר דהים סלח ציד פהרן לכן אמר ד"א וכו'
 ולפי ד"א קשה דאיך שייך לומר דהים מלא
 מפיו דבר רע צעלמו לבגוריק בס לטעורחשוק
 מהר"ס : (א) לערי ל' קיסוט : (ב) כלומר
 סה ס' מן הסוכיחיס כי יש לו הדגה הוכחות
 סלס ל' עויהס פי' ל' צענל סלס ביה פס
 פי' כמשעו סידנר לך ממש מה טעס אל
 העס הנס אחריו ולכן יחוינצ ספיה צענילך
 כלומר

האלהים כיוו יקראו על שבת הלוי : הנס הוא יוצא לקראתך * כשתלך למכרים
 וראך ושמת בלבו * לא כשאתה סבור שיהיה מקפיד עליך שאתה עולם לגדולה * ומסס
 זכס אהרן לעדי א חשן הכתיון על הלכ : (טז) ודבר ה'א לך * כשביקר ודבר אל העם
 וזס יוכיח ע' על כל לקויו ולו ולכסולס הסמוכים לדבור סכולס לשון עליוס : יהיה
 לך לפס * למליון * לפי שאתה ככד פס * כאלהים * לרב ולסר : ויסב

יתר חסויה ואמר ליה אוד פיען ואיתוב לות אחי די במצרים ואתו
העד פיען אנני קסין ואמר יתרו למשה אוד לשלם: יש ואמר
למשה במדון אוד תיב למצרים ארי מיתי כל גבריא דבעו
למקמקד: כ ודבר משה ית אתתיה ית בנוה ואפכינין עד
חמרא ותב לארעא דמצרים ונסיב משה ית חמרא דאתעבירו
ביה נסון מן קדם ביריה: כא ואמר למשה במהכף למתב
למצרים הו ית כל מופתיא דשויתי בידך ותעבדנין קדם פרעה
ואנא אתקקך ית לביה ולא ישלח ית עמא: כב ותימר לפרעה
פדנו אמר ברי ביכרי ישראל: כג ואמר יתך שלח ית ברי
וישלח קדמי ואם מסרב את לשלחיתיה הא אנא קמיל ית בךך
ביכרך: כד והוה באורחא פבית מכתא וערע ביה מלאכא די

בעל השורים ובעא

ספר שטטס וסס חמסיס אריות 1 2 3 4 5 6 7 8 9 עמסיס סלסו פטר אריות סל סמון סלסו וססיס סלסו
ס"ד זה שגל לעולם זה עולה כתיבס תלמד שמר לו סס על י"ב אריות סקר סקדני ארסס
כתיב סקור סקדי לכס מלסון ולא נפקד ממט חיס: הסשו סניס כמסורס וסל סקשו לכס
כתיבס

דשי

ט עני ורכב על חמור: יסב ארסס מלריס
ויקח משה את מטה סין מוקדם ומחור
מדוקדקס ד מוקדס: (כס) זלכתך לסוז
מנרימס וגימר דע שעל מנת כן תלך שחפס
גבור בנליותחי לעשות כל מופתי לפני פרעה
ולא תירא ממנו: אטר סמתי בידך לא על
ג' חותות סלסורות למעלב סהרי לא לפני
פרעה ס' לסשות' אלס לפני ישראל סלסמינו
לו ולא מלניו שעשפס לפני אלס מופתיס
סלגי סמיד לסוס בידך זמלריס כמו כי ידבר
אליס פרעס וגו' ולס חתמס על אטר כחז אטר סמתי סכן סממעו כסת דבר עמ' ככר סמתי
בידך: (כז) ומרת אל פרעס כסססמע סלזו חוק וימלן סלזוס אמור לו כן: בני זכורי
לסון גדולס כמו (סכסיס פ"ט) סף סני זכור סלסכסו וס פשוטו ומדרשו כלן חסס הקנ"ס על
מכירת סכוריס סלרק יעקב מעשו: (כג) ואמר סליך בנליותחו סל מקוס: סלח סח בני וגו'
סנס סלכי סווג וגו' סיס מכס סלרינס ונס סלרכו סלחכ מפני סקיס קסס וסכסוס סלסמר
זפיוז (סיומן ל"ו) סן סל יסגיז זכחו לפ קד מי כמכו מורה זכר וסס כמניקס סלכנס סלסו
מעליס סח דנריו סלס יקחס סללס סלל סלגיז וסין יכולס לסלמע מידורי סס
זסונו סניו לפיכך סוס מורכו ומתלכו זכ לסוז: (כד) וסי בידך זמלון ס' חסס

אלא

על
וינקס

שמות ד ה

במלון ויפגשו יהוה ויבקש המיתו: כח ותקח
צפרה צר ותכרת את ערבת בנה ותנע
לכיליו ותאמר כי חתן דמים אתה לי: כו ויהי
ממנו אז אמרה חתן דמים למלת: פ
כו ויאמר יהוה אל אהרן לך לקראת משה
המדברה וקרו ויפגשו בחר האלהים וישק
לו: כח ויגד משה לאהרן את כל דברי יהוה
אשר שלחו ואת כל האתת אשר צוהו: כט
ולך משה ואהרן ויאפו את כל זקני בני
ישראל: ל וידבר אהרן את כל הדברים
אשר דבר יהוה אל משה ויעש האתת לעיני
העם: לא ויאמן העם וישמעו פי פקד יהוה
את בני ישראל וכי ראה את עינים ויקרו
וישתחו: שביעי ה א ואחר באו משה ואהרן
ויאמרו אל פרעה כה אמר יהוה אלהי
ישראל שלח את עמי ויחגורו במדבר: ב
ויאמר פרעה מי יהוה אשר אשמע בקלו

לשלח

שפתי חבמים

ויבקש המיתו • למטה לפי שלח מל את
אליעזר בנו ועל שנתרשל בענש עוכס
מיתס (נדרים ל"ח) תני אחר רבי יוסי
חס ושלוס לח נתרשל אלא אחר אמול
ואכס לדרך סכנה היא לזנוק עד ג' ימים

על כרחו ויהי קמי אטס: (ו) ומ"ט וסא
רס"י עלמו פירס קודס זס מפני סכנה סוא
למינוק עד ג' ימים וס"כ מפני מה נענש וי"ל
דמנון זס ס"ס לן משס עכסו צו הים מלון
אחרונס

אמול ואכס ג' ימים ס"כ"ס כוני לך סוכ מצרים ומפני מה נענש מיתס לפי שנתעסק
ו בזלון תלס (ס"ג) (כמכת נדרים) וסס סמלך נעסס כרין נסס וכולעו
מסלף נעד וכי"ג וסודו וכולעו מדלנין]

במלון ויפגשו יהוה ויבקש המיתו: כח ותקח
צפרה צר ותכרת את ערבת בנה ותנע
לכיליו ותאמר כי חתן דמים אתה לי: כו ויהי
ממנו אז אמרה חתן דמים למלת: פ
כו ויאמר יהוה אל אהרן לך לקראת משה
המדברה וקרו ויפגשו בחר האלהים וישק
לו: כח ויגד משה לאהרן את כל דברי יהוה
אשר שלחו ואת כל האתת אשר צוהו: כט
ולך משה ואהרן ויאפו את כל זקני בני
ישראל: ל וידבר אהרן את כל הדברים
אשר דבר יהוה אל משה ויעש האתת לעיני
העם: לא ויאמן העם וישמעו פי פקד יהוה
את בני ישראל וכי ראה את עינים ויקרו
וישתחו: שביעי ה א ואחר באו משה ואהרן
ויאמרו אל פרעה כה אמר יהוה אלהי
ישראל שלח את עמי ויחגורו במדבר: ב
ויאמר פרעה מי יהוה אשר אשמע בקלו

ובעא למקמליה: כה ונסבת צפורה מינרא וגזרתית עורלת
 בריה וקריבת לקדמוהי ואמרת בדמא דמחולתא הדין אתידב
 חתנא לנא: כו ונת מיניה בנן אמרת אלויי דמא דמחולתא
 הדין אתחוב חתנא קמול: כז ואמר ל' אהרן איל לקדמות
 משה למד ברא ואזל וערעה במורא דאתגלי ערוהי יקרא דיי
 ונשק ליה: כח וחוי משה לאהרן ית כל פתגמא דיי שליחיה
 ונת כל אתיא די פקריה: כח ואזל משה ואהרן וכנשו ית כל כבי
 בני ישראל: ל ומליל אהרן ית כל פתגמא די מליל עם משה
 ועבד אתיא לעיני עמא: לא והימין עמא ושמעו ארי דכיר ית
 בני ישראל וארי גלי קדמוהי שעבודהון וכרעו וסגידו: א
 ובתר כן עלו משה ואהרן ואמרו לפרעה פדנן אמר יי אלווא
 דישראל שלח ית עמי ויחגון קדמי במדברא: ב ואמר פרעה

שפת חכמים

אמרום טלא סיה לו עוד מלון עד מלחם
 ולא סיה מלון זה ממלחם רק מהקדוהו וזכור
 קור לה לא סיה טוס נוק וסכנה למינוק
 ראס: (ו) דאלכ סיאך בנינס יספוי" שעל
 דנר המילה סיה מנאק כמלאך להבזח את
 משה אזל חין להקשות דילמס אמר לה דכדי'
 שעל דנר המילה סיה ונאס להנייה יל דנכמוך
 כתיב אז אמרה חתן דמיס למולות משמע דחן
 בנינס אזל עד עכשו לא בנינס ופי אמרת
 דנכדיא אמר לה המלאך כן א"כ לתה לא
 בנינס עד עכשו: (ח) ופ"ת והא לעיל פירסי'
 ונלעו מרסו ועד ירכיו וכו' עד בנינס
 יספורס טעטניל המילה צא וכאן פי' טעטניל
 סהרף ממנו עמה וכן הקש' נמי הרס"ס סהב
 לא בנינס דעה הרצ צוה וכו' ע"ס כי סהרף
 עוד בקושיס והנ חדרר בקושיס: (ט) אזל
 לפי פירסי' לשון מקרה מות הוא וי' לניסס:
 לא"ס

רשי

ועד אוחו מקום הכינה כפורה ז טעטניל
 המילה הוא: (כה) ותבע לרגליו הסליכותו
 לפני רגליו של משה: והאמר על הכנה
 כי חתן דמיס אתה לי: אתה סייית גורס
 להיות החתן שלי נכח עליך כורג חיסוי
 אתה לי: (כו) וירף יהמלאך ממנו י אז
 הכינה ה שעל המילה בא להורגו: אמרה
 חתן דמיס למולות חתני סיה נכח על
 דבר המילה: (סיה) רש"י כלשונו לעיל
 ובתב אתה סייית גורס דקסה לרש"י מה
 זה אז אמרה חתן דמיס והלא גם לעיל
 אמרה חתן דמיס אלא מתחלה סברה
 דזה וזה גורס חטא המילה וחטא אחר
 אמ"כ כשראתה וירף לבמרי י אז הכינה
 דעל דבר המילה לבד בא וכזה מתורג"כ
 סיכוי לשון בחרנס אונקלוס בחתן דמיס
 ודו"ק כ"ל: למולות על דבר

המולות סס דבר הוא והלמ"ד משמעת כלשון עול כמו ואמר פרעה לבני ישראל
 ואונקלוס תרגום דמיס טל דס המילה: (א) ואחר באו משה ואהרן וגומר אבל
 הקוקים נשמעו אחד אחד מאחר משה ואהרן עד שנשמעו כולם קודם שהגיעו לפלטיין
 לפי שיראו ללכת וכסווי נפרע להם

שמות ה

לְשַׂח אֶת יַעֲרָאֵל לֹא יִדְעָתִי אֶת־יְהוָה וְגַם
 אֶת־יַעֲרָאֵל לֹא אֶשְׁלַח : וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי
 דְּעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ נִלְכְּהָ נָא דַּרְךְ עֲלֵשֶׁת
 יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כִּן
 יִפְגַּעֵנוּ בַּדְּבַר אוֹ בַּחֶרֶב : וַיֹּאמֶר אֱלֹהִם מִלֶּד
 מִצְרַיִם לְמַה מַּעִיָּה וְאַחֲרָיִן הִפְרִיעוּ אֶת־דַּעַם
 כִּמְעַשְׂוֹ לָכוּ לְסַבְּלֵתֵיכֶם : וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהַ הִן
 רַבִּים עָתָה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׂבִּיחַם אַתֶּם
 מִסַּבְּרָתָם : וַיִּצַו פְּרַעֲהַ בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־
 דַּנְּגָשִׁים בָּעַם וְאֶת־עֲמֻדָיו לֵאמֹר : לֹא
 תֵאכְפוּן לְתַת־הַבֵּן לְדַעַם לְלִבְנֵי הַלְּבָנִים כְּתָמוּד
 שְׂרָשָׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לְהַסְתִּיבֵן : וְאֶת־
 מִתְּכַנַּת הַלְּבָנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תָּמוּד
 שְׂרָעָם תַּעֲשִׂימוּ עֲלֵיהֶם לֹא חֲגַרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־

נִרְפִים

שַׁבְּתֵי חֻמִּים

וְגַם מִשֶׁה לָכְדוּ וְכֵס לֹא יִגְשׁוּ וְהַחֲזִירִים
 לְאַחֲרֵיכֶם : (ג) כִּן יִפְגַּעֵנוּ כִּן יִפְגַּעֵנוּ
 הוּוּ זְרִיכֵס לִמְדָר לֹו אֵלֶס שְׁחִלְקוּ כְּכֹחַ
 לְמַלְכוּת פְּנִיעֵס זֹו לְשׁוֹן חֶקֶס מוֹת הוּוּ :
 (ד) תַּפְרִיעוּ אֶת הַעַם מִמַּעֲשֵׂי יִתְכַדִּלוּ
 וְתַרְחִיקוּ אוֹתָם מִמַּלְכֻתָם שְׁמוֹעֵינֵי לָכֶם
 וְלִזְכָּרֵיכֶם לְנוֹחַ בְּמִן הַמַּלְכֻת וּבִן (מַשְׁלִי
 י"ד) פְּרַעֲהוּ אֵל תַּעֲבֹד בּוֹ רַחֲקֵד וּבִן
 (סג א') וְתַפְרַעוּ כָל עַמִּיתִי כִּי פְרֻעַ
 הוּוּ נַחֲקָ וְנַחֲקָ : לָכוּ לְסַבְּלוֹמִיכֵס יִלְכוּ
 לְמַלְכֻתָם שֵׁס לָכֶם לַעֲשׂוֹת

(א) רֹאִים הַיּוֹם זֶכֶכֶס מַשְׁמַע דַּמְהֵי קִרָּא
 דְּכֹס לֹא יִגְשׁוּ מִזְכָּרִים לְחֹדֵד קִלִּי וּפִין זֶה אִמַּת
 שְׁכָרִי לְעִיל מַיִיָּה כְּחִיב עֲלֵה אֵל ה' אִמַּת
 וְאַחֲרָיִן נִדְּז וְחִיבֵס וְשַׁנְעִים מִזְכָּרֵי יִסְרָאֵל
 וְאַחֲרָיִן זֶה כְּחִיב וְגַם מִשֶׁה לָכְדוּ אֵל ה' וְגו' וְאֵס
 כִּיֵּה זֶה צַעֲזוֹר הַפְרַעֲוֹן אִכְרוּ מִה חַטָּא וּבִן
 נִדְּז וְחִיבֵס שְׁאִיִּים מְכַלל הַזְּקֵיִם וְכ' וְכִיִּי
 הַדָּרַג נִלְעַע (ק'א'ט) וְעַד אֵין לְיָד עֵינִן
 גְּדוֹל שְׁכָרִי כְּחַז כְּרַב צַרְסַת וְיַשְׁמַע יַמְרוּ אִמַּת
 מַחֲלֵה לַעֲלֹמֵד וְאַחֲרָיִן מַחֲלֵה לַעֲלֹמֵד וְכֵס אֵל
 יִכְרַסוּ כָל עֵינֵי וְלֹא כִיֵּה לָכֶם לִזְכָּרֵיִם מַחֲלֵה
 צַפְנֵי עֲלַמֵס אֵלֶס עַמְדוֹ צַחֵד הַעַם זֶה מַפְנֵי
 הַפְרַעֲוֹן

שמות ה

נרפִים הם על־כֵּן הם צִעֲקִים לֵאמֹר נִלְכָה
 נִזְבַּחַה לֵאלֹהֵינוּ : ט תִּכְבֹּד הָעֶבֶדָה עַל־
 הָאֱנָשִׁים וַיַּעֲזֹבָה וְאֵל־יִשְׁעוּ בְדַבְרֵי־עֵקֶר :
 וַיֵּצְאוּ נְגִשֵׁי הָעַם וַשְׁטֵרִיו וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעַם
 לֵאמֹר כֹּה אָמַר פְּרַעֲה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תְּהֵבֵן : י
 אַתֶּם לָכוּ קָחוּ לָכֶם תְּהֵבֵן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי
 אֵין נִגְרַע מֵעֲבַדְתְּכֶם דָּבָר : י וַיִּפֶּן הָעַם בְּכַל־
 אָרֶץ מִצְרַיִם לְקַשְׁשׁ לְתֵהֵבֵן : יי וְהַנְּגִשִׁים
 אֲצִים לֵאמֹר בְּלוּ מֵעֲשִׂיכֶם דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ
 בַּיּוֹם אֲשֶׁר בַּהֲיוֹת תְּהֵבֵן : יי וַיִּכּוּ עֲטֹרֵי בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂמוּ עֲלֵהֶם נְגִשֵׁי פְרַעֲה לֵאמֹר
 מִדַּעֲ לֹא כִלִּיתֶם חֶקְכֶם לְדָבָן בַּתְּמוֹד שְׂרָשָׁם
 גַּם־תְּמוֹד גַּם־הַיּוֹם : טו וַיִּבְאוּ עֲטֹרֵי בְנֵי

ישראל

שפתי חכמים

דטרי"ש כלע"י : (ט) ואל ישעו בדברי
 שקר • ואל יהנו נ וידברו תמיד בדברי
 רוח לאתר כלכה נזחה • ודומה לו
 (תהלים קי"ט) ואשעה בחקיקת תמיד •
 כמשל ולשונה מתרגמין לשועין •
 ויספר • ואשתעי • וא"ל לומר וישעו לשון
 וישע אל ככל ואל קין ואל מנחתו לח
 שעה ולפרש אל ישעו אל ישעו שא"כ היה
 לו לכחוב ואל ישעו אל דברי שקר או לדברי שקר כי כן נזרת כולם (ישעיה ט"ז)
 ישעה הירד אל טושה (שם ל"א) לח שעה אל קדוש ישראל (שם י"ז) ולא שעה אל
 המזבחות • ולא מנחתו שמוס של ב"מ סמוכה לאתריסכבל אחר לשון דבור המתעסק
 לדבר בדבר טפל לשון שמוס ב"מ כגון כדכריום כך • ומדבר מרים ויהרן במשה •
 החלף הזכר כי • לדבר בס • ואדכרה בעד תיך • אף כאן אל ישעו בדברי שקר אל
 יהיו

רש"י

נמי טלסוס : (נ) קסה וסל לעיל צפרשת
 צרשטת פ"ל על וישע אל הנל ויפסה כמו אל
 ישעו צדברי שקר ו"ל סך אמר כהם וישע
 ל' ויפנו סכרי אל ישעו צדברי שקר אין פירש
 אל יפנו אלא אל יהנו כמו שמוכח כאן אפילו
 הכל מלינו מ"ד סכר סגם זה לשון אל יפנו
 וכו' • (מכס"ט) : (ס) דק"ל מה סכתוב
 אחר

אנין על באינו צות
 תחרי פירמא על גב
 גבן : י גסקו
 פדו אמר פיעת קת
 לטו תבטא סכר
 סלמ : יב וא
 לתבנא : י ג
 ית הריסכא הריס
 סרי בני ישראל יוס
 לא אשקטיו עתסן
 חלר איסא הן : ט
 ויטו לקרן סכמו חלרס ס
 סלר הן סרן סרן סכמ סל
 רש"י
 יסו דכרס צדרי סלו
 ננו וכל סכן יוסי
 סריו ס טו אין
 סכס וסוס קוסוס טוסס
 סקסן לכס סקסן סכס ס
 לוסק קס לתבן : לוסק
 לוסק לוסק סכס : קס
 על סס סכס סכס סכס ס
 קרן קס סכר סקוסת : (ג)
 סקס : דבר ווס סוסו
 יסל סוס סכר סכסו
 (ק) ווס סריו וי יסל
 יסל ווס סל סכסו
 וסכסו סכסו סכסו
 אוסס סל סל סן סל ס
 וסל סן סוס על סל
 סכסו סכסו סכסו סכסו
 סל עלוס סכסו סכסו
 וסו סוסוס לס סכסו סל

אינין על בן אינין צוחין למיטר ניוז קדמא אלהנא : ט
 תתיקר פולתנא על גברי'א ויתעסקין בה ודא יתעסקין בפתגמין
 במלון : י גנפקו שלמוני עמא וכרכוהי ואמרו לעמא למיטר
 בדין אמר פרעה לית אנא יהיב לבון תבנא : יא אתון אזילו סבו
 לבון תבנא מאתר די תשפתון ארי לא אתמנע מפולתנכון
 מדעם : יב ואתבדר עמא בכל ארעא דמצרים לגבבאגלי
 לתבנא : יג ושלמוני'א התקין למיטר אשלימו עבד בון פתגם
 יום ביומיה במא דחיותון עבדין פד מתויב לבון תבנא : יד ולקו
 סרכי בני ישראל די מניאו עליהון שלמוני פרעה למיטר מהדין
 לא אשלימתון גורתכון לסרמי לבין פמאתמלי ומתקדמוהי אף
 תמלי אף זמא דין : טו ואתו סרכי בני ישראל וצוחו קדם פרעה

למיטר

ועתה לקולך ושמעו חמרים כי העלית בידך כשדבר משה עם פרעה שחטו כל חמרים ר"ח אע"ס
 שקולו היה נחמד היה נשמת ככל החמרים ולפי שקול בני אדם נחמד לבן הוא נקמר : ואלתי ידעתי :

שפתי חכמים

אחיו כל מין נתינת טעם למהנעם ארבעה
 כיון שהם יקחו לסס פתן ודמי יתעו
 מעונותם נכ"פ דתם לבו קחו וגומר פיש
 לריכים אתם לילך צריות ועל זה הוא נותן
 טעם כי מין נגרע וגומר : (ע) ר"ל פי'
 כדי שלא תפיש אותו לטון מהירות : (פ)
 דק"ל דאשר שמו עליהם נגשי פרעה וגומר
 משמע דשערי בני ישראל שמו עליהם נגשי
 פרעה לבן פ רש דנוגשי פרעה שמו אותן
 שוערים על ישראל : (5) מפני שכל לאמר
 ואמירק הבנים חמר דבור הוא כלל ואמירם
 הוא פרעי והכל א"ל לפרש כן וגם א"ל לפרש
 כלן לאמר לחמרים הוכרח לפרש למה ויכל
 סהי

רשי

היו נדברים בדברי שוף והכאן : (יא) אתם
 לבו קחו לכם תכן • וזריכים אתם לילך
 בזריותם כי מין נגרע דבר מכל
 סכום לבנים שסוקים עושים ליום כהיות
 התכן נתן לכם מזמן מכות המלך : (יב)
 לקשש קש לתכן • לאסוף אסיפת ללקוט
 לקט לגורך פתן הטוט : קש • לשון לקוט
 על סס דכר המתפזר הוא וצריך לקוטשו
 קרוי קש כשאל מקומות : (יג) אחים • ע
 דומקים : דבר יום כיומו • תשכון של כל
 יום כלו כיומו כאשר כהיות התכן מוכן :
 (יד) ויבו שוערי בני ישראל • השוערים
 ישראל היו וזסים על חמריהם מלדחקם

וכשהיו משלימין הלכנים לכושבים שהם חמרים והיה חמר מן הסכום היו מלקין
 אותם על שלא דחפו את עושי המלאכה • לפיכך זכו אותן שוערים להיות סכודרין
 וכאלל מן הרוח אשר על משה וכושם עליהם • שאמר אספה לי ע"י איש מזקני ישראל
 שידעת הטובה שעשו בחמרים כי הם זקני העם ושועריו : ויבו שוערי בני ישראל אשר
 שמו עליהם נוגשי פרעה • אותם פ לשוערים עליהם צ' לחמר מדוע זכו"י למה ויבו
 סהי אומרים להם מדוע לא כלייתם גסתמוג גם היום חק הקצור עליהם ללכון כחמור

למימר למא תעביד בפין לעבדך : מו תבנא לא מתייב לעבדך
 ולבניא אמרין לגא עבירו והא עבדך לקו וחמאן עליהון עמך
 וי ואמר במלגין אתון במלגין עד פן אתון אמרין גיל נרפח קדם
 יי : יח ובען אוילו פלחו ותבנא לא מתייב לכוון וסכים לבניא
 תתנון : יש וחוו סרכי בני ישראל יתרון בבייש למימר לא תמנעין
 מלכניכון פתגום יום ביומיא : כ וערעו ית משה וית אהרן קימן
 לקדמיהון במפקהון סן קדם פרעה : כא ואמרו לחון יתגלי
 עליכון ויתפרע די אבא שתון ית ריחא בעיני פרעה ובעיני
 עבדוהי למתן חרפא בידיהון למקמלנא : כב ותב משה קדם יי
 בעל המרים

טו' עקומה רחל לחמסוס תכות : להקך טיטס כמסורה כקורה לא יתן אחסס מך מרסו לבלך
 כי מאין' לתני להקך עמכס' שלחס היו בלוציה ענה יתרו אויב כלעס אמר הקסיה יודע אנו כי
 לא יתן אחסס ועל סן אוי נרדך להראות ידי לבעול עלתו ואמר בלעס חסון ה' לתני להקך עמכס
 לקבל העס : אשר אעשה בקירכו בנתי' ה'ך עד' ש כח'כ סקכרכו היו חכוכות רשות : לא
 תלכו טיטס כמסורה הכא ואיך וכמסוכס לא תלכו' לאקיס גאולה אמרונה לגאולה ראשונה
 לא תלכו טיטס כמסורה לא תלכו רוקס' לא תלכו אחרי אלטיס אחריס' כשאלו ישראל מתמרוס
 התיה כסס להשליך ע'ן סמירס למי סהו עומדון בין הגוים כדכתיב ביוחאל' כיום סהו' בארץ
 ידו לכוניסס מחרך מרסו וגומר ואומר אליה יוס שקולי עיניו השליכו ובג'ולי מרסו אל' עמאוו :
 ושמלות' ב' כמסורה כלי כספ' וכלי זהב ושמלות ומסולו מתגים' כלי כספ' וכלי זהב ושמלות לומר לך
 שכל כלי כספ' וזהב לקחו וכל שמלות לא לקחו חלל כל אחד טיטס שמלות אחד ללרו בו הכניס
 דכתיב משורות' נרורות כשתלסו' לחבוש' והיא הסמיקס להס כל ימי היותס במדבר דכתי' שמלות'ק
 לא כלתה חשליך יונללס' בנחטרית כמנסיס סאון כס רעיס : מוס כודך מ' זה כידך סרכיסיס
 סאה חקלו ר'א מ' סנה יקיה זה פירס' ו'ב סכטיס כודך אמר לו הקס' להס לא תזוח רעורך
 אס אין אתה עושה שליחותי החטסה הוק עושה שליחותי : הכא ג' כמס' הכא ואיך הכא האניס
 הכייה' לך הכא העור גבי יהינתן כיוסך כתיב הכא האניס הכייה' שעל ידו כלו למניסס וכמסה
 נאמר הכא ידך שעל ידו ולא חסס הכא הניר רחם שעל ידו בתקורה הכא חד ותרתי גבי דוד ואתנה נשי ארונך
 כדכתיב כעור סקוברה לה יתדו : כה קר' ג' כמסורה הכא חד ותרתי גבי דוד ואתנה נשי ארונך
 בחיך וסכיה כחיך כמו שלקס חסס כלרעה כך דוד לקס כרעית כמו סדרטו רח'ל סנטרע ססס
 חדסיס : היכס' ב' כמסורה כס' כראשית : מו סס סה לארס או מו יסוס אלס סס לא נאמר אלס

שפתי חכמים
 של מרזים : (כ) ר'ל על ישראל : (ח) אנל
 לא מהשוטריס כי שוטרי בני ישראל כטריס
 היו כלעיל' (נח'י) ולי נקחס דרזי
 מהשוטריס היו דסס כתיב גלחחס ע'א
 פרעה וס'ס לפרס דקאי אמסס וסכרו דסס
 לא היו עכשוו אלל פרעה וכו' כן סוה גזס'
 ע'ס

רשי
 חסכון הלכניס וכן (מלכיס ב' כ) את
 הכספ' התוכן התנוי כמו סאחר בענון
 (סס) ויורו וימנו את הכספ' : (וי)
 ויראו שוטרי בני ישראל : את חכביסס
 כרדריס על ידס : כרע' ראו אותס
 כרעה וררות סזוכלות אותס כככניסס
 סעכודס עליהס לאחר לא תנרעו ו' :
 (כ) ויסעו' וסניסס מוסרכל א את חסס ואת אהרן וגו' ורבותיו דרשו כל נפיש
 וכניסס דתן וסכירס היו סלאחר כסס וכו' נככיס : (כב) למס סרעומה לעס סוה
 ו'א'ס

שמות ה

לעם הזה למה זון שלחתי : כי ומאז באתי
אל פרעה לדבר בשמה הרע לעם הזה והצד
לא הצלת את עמך : ו ויאמר יהוה אל
משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי
ביד חזקה ישלחם וכיד חזקה יגרשם מארצו :

ס ס ס

קכ"ד ויקח סימן * מעל"י סימן * הספרת שמות דכרי ורמיהו סימן א' :

ב וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו יהוה :
ו ארא א-אברהם א-יצחק וא-יעקב

באר

שפתי חכמים

ע"ס : (ב) ואל"מ דהכא משמע ממון פירש
רמ"י שהיה מרמז עכשיו שלא יכנס משם
נפרץ ונקמן צפרטם צעלוהך על פסוק
נוסעים פנתנו מן המקום פירש"י צעלמו
דבצר משם שיכנס למרץ ; וי"ל שהיה סגור
שיהיה נכנסם הם ויעות קודם שיכנסו ז' אומות
דומן פרוך היו ישראל לוחמים קודם שצנשו
מלכי אומות אבל מ"ע קשה דהא רש"י פי'
לעיל על פסוק שלח כל ציר משלח און סופי
לסכניסם למרץ א"כ משמע צהריס שהיה
יודע קשה שלא יכנסם הם וי"ל שהיה סגור
וכי ולא יכנסו על ידו ולא יכיס סר ומוסל
עליסם אבל מ"ע יכנס הם כשאר ישראל אבל
מ"ע קשה דהא לקמן צפרטת בשלח תביטאל
ותעמו פירש"י נחנצט משם שלא יכנסו
למרץ ויס לומר דודאי הוא שנתכנס אבל לא
צדק כנראה מהס נחנצט אלא ניצט ולס ידע
מה ניצט : (ג) שכל לא מפרס שפרעס
יעוסם ציר חוקס : (כח"י) ל"ג דה"פ צניל
יד חוקס של הקנ"ס שמתחוק על מנריס
יגרסם אבל דה"פ פירש ציר חוקס של כרעס
שמתחוק על העס יגרסם אבל לא כסירס
ע"ן סס :

חסלת פרשת שמות

דייק

וא"ת מה איכפת לך קובל אני על
שאלחתי (ש"ר) : (כג) הרע ליהספעיל
הוא כרעס רעס עליסם ותרגומו אתכאיס ;
(יד) עתה תראה וגו' (סנהדרין קי"א
ש"ר) הרהרת על מדותי לא כאכרסס
שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע
ואח"כ אחרתי לו העלסו לעולה ולא
הרסר אחר מדותי לפיכך עתה תראה *
העשוי לכרעס תראה ולא העשוי למלכי
שבעס אומות ב כשאיכס למרץ : כי כיד
חוקס ישלחם * מפני ידי חוקס ג שמתחזק
על פרעה ישלחם : וכיד חוקס יגרסם
מארצו על כרעס של ישראל יגרסם ד ולא
יספיקו לעשות להם צדקה וכך הוא אומר
ותחזק מנריס על העס וגו' :

חסלת פרשת שמות

(א) וידבר

אלהים אל משה *
דכר אמו משפט
על

ואמר יי ויבא אלהים
למשה ויאמר אליו
היה לא שיעבדתי
ואני לקדשתי את
לך
היכל יי
למשה
היה לא שיעבדתי
ואני לקדשתי את
לך
היה לא שיעבדתי
ואני לקדשתי את
לך

וַאמַר לְמֹא אֲבֵאֲשֶׁתָּא לְעַמָּא דְרִין וְלִמָּא דְרִין שְׁלַחְתָּנִי : כג
 וּמַעֲדוֹן דְעֵלִית לֹת פְּרַעָה לְמַלְלָא בְשִׁמְךָ אֲתַבְּשֵׁא לְעַמָּא דְרִין
 וְשׁוֹבָא לָא שׁוֹבְתָא יַת עַמְךָ : א וַאמַר לְיֹת מֹשֶׁה כַּעֲן תַּחֲוִי
 דְאֵעֲבִיד לְפַרְעָה אַרְי בִּידָא תְּקִיפָא יְשַׁלְחִנּוּן וּבִידָא תְּקִיפָא
 יִתְרַכְּנוּן מֵאַרְעֵיהּ : ס ס ס

כ וּמַרְיִל יַעֲם מֹשֶׁה וַאמַר לִיה אָנָּא : ג וְאַתְנַלִּיתִי לְאַכְרָהֶם
 לְיַצְחָק וְלִיעֲקֹב בְּאֵל שְׂדֵי וְשֵׁמִי יַעֲוֹדֵית לְהוֹן :

בעל המורים

יסוס למעיד תאלמנהאפתי שקר ליום הדין שלא ימלאו מענה : והויתוך : ה' תנין על היאל לומר
 והויתוך על פי חמשה חומשי תורה שאמרו לך : ודבר הוא וגם הנה ר"ס עט כן ד' ארתי' לומר לך
 שהסרי

שפתי חכמים

א דִּיִּיק מדכתיב עליהם שסוס מדת
 הדין א"י י"ל דרס"י דייק
 מדכתיב וידבר לשון קשה הוא רס"ס ועל
 הקסה לו דהא הכנה פעמים כתיב בתורה
 וידבר ס' על משה לאמר ואין פירושו לשון קשה
 ויש לומר דהתם כתיב אחריו לאמר וס"כ
 וידבר הוי כלל ולאמר סוף פרע שפירש מה
 סוף הכלל דהיינו דריוור אזל כגון סין כתיב
 אחריו לאמר דוואמר ליון אני ה' דכתיב
 כסן לחו פרע סל וידבר הוא אלל מילתא
 בלגי נפשיה הוא דקאי על מ"ס משה למע
 זה שלחתי לדעפער רש"י (מהרס"י)
 מדכתיב אחריו אני ה' היקר זה לכך דרשו
 פה ולא במקומות אחרים : (ג) ר"ל דהתם
 אמרנא למע זה שלחתי וקאמר לא להנס
 שלחתי וכנה דברי הרס"ס נפי' זה ארוכים
 מאוד ונלאתי לכנהם ונ"ל שאין זו תשובה על
 מה שלמעלה כמו שהנה הרס"ס רק ה"פ דבר
 אלו משפט ר"ל בלשון קושים ולא בלשון נחת
 על ספקסה לדבר למע הרעות שהוה מחלת
 דרבור של למע זה שלחתי כדרי חס על כבוד
 עלמו כמו כפירכתי למעלה ומ"ס לא להנס
 שלחתי זה אינו הכונה אפס שלמעלה אלא כפי קאמר רבז ה' ומשה כמא תאמר לא תליוח
 בשליחתיך לא להנס שלחתי וכו' עכ"ל מהרס"ל : (ג) הנה שנקט רש"י אל הכחות ולא נקט
 אל הצרכים אל ויהי ואל יעקב כמו שנהז בקרא משום דרש"י נקט לה בלשון קר רה"ס :
 (ד) דק"ל והלא כתיב צרכתי לך לך פ"ה אפר כולאמר מאור כסדים ועל זה פירש רש"י
 הרדעי וכו' : (ה) דרש"י עלמו מפרש מה הפרס יש בין ה' או בהל שרי ועל זה פירש סהרי
 כבעתים ולא קיימתי ר"ל עדיין ולא קיימתי בעתים משום שעדיין לא זכו מלך מעשיהם א"כ
 יש הפירש כרפישתי

רש"י

א על ספקסה לדבר ולומר למע הרעות
 לעם הזה : ויאמר אליו אני ה' כאלן
 לשלם שכר טוב למתהלכים לפני ולא
 לחנם שלחתיך ב כי אם לקיים דברי
 שדברתי ללכות הראשונים ובלשון
 הוה מצונו שהוה נדרש בכמה מקומות
 אני ה' כאלן ליפרע בשבוא אומר אלל
 עונש כגון וחללת את סם אלהיך אני ה'
 וכשבוא אומר אלל קיום מצות כגון
 ושמתם מקלות ועשיתם איתם אני ה'
 כאלן ליתן שכר : (ג) ואלה אל ג
 האבות : באל שרי . הכעשתים הכעשות
 ובכלן אמרתי להם אני אל שרי : ושמי
 ה' לא נודעתי להם לא הודעתי אין
 כתיב כאלן אלל לח נודעתי לא נכרתי
 להם כמדות אמונות שלי ד שעליה נקרא
 שמי ה' כאלן לאמת דברי שהרי הכעשתים
 ה ולא קיימתי :

שמות ו וארא

בְּאֵלֶי שְׂדֵי וְשָׂמִי יְהוָה לְאֹנִי רַעֲתִי לָהֶם : וְגַם
הִקִּימְתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּם לְתַתֵּן לָהֶם אֶת אֶרֶץ
כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּדְרוּ בָהּ : וְגַם
אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נְאֻמְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם
מֵעֲבָדִים אַתָּם וְאָבָרְךָ אֶת בְּרִיתִי : לָכֵן אָמַר
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
מִתַּחַת כְּבֹלֹת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם
מֵעֲבָדֵיהֶם וְגֵאלְתִּי אֶתְכֶם בְּיָדַי בְּיָמֵי
נְטוּיָה

ובשפטים

שפתי חכמים

(ד) וגם הקיומתי את כריתו וזו • וגם
כסנרתי להסכאל שדו הסכתי והעמדתו
ברית כוכי וכיטיס : לתת להם את ארץ
כנען לאברהם כפרש' מולם נאחזי את
שדו וגו' וכתתי לקולו דרך את ארץ חגורדי
ליחחק כי כך ולזרעך אתן את כל ארכות
האל וסקיומתי את הסכועה אשר נשבעתי
לאברהם ואת שבעתי להסכועה
כאל שדו אחתי ליעקב אני אל שדו פרה
ורכס וגו' הרי סנדרתי • להם ולא קיומתי
(ה) וגם אני • כזו שהכתי והעמדת
הכרית ה יס עלי לקיים לפיכך שמעתי
את

שהרי הנשחתי ולא קיומתי : (ו) דק"ג אך
מיושב השון של וגם חמה סכמו לעיל
בשמש אי כתיב לעיל וסמי ה' נודעתי להם
כיה פירשו וגם דבר זה עשיתי להם • ח"ג
כי כתיב לכן וגם לא הקיומתי הוה נגמ' שפיר
אזנ עכסו' דכתיב לעיל וסמי ה' לא נודעתי
להם מאי וגם הקיומתי • ועל זה פירש וגם
כשנרתי וכו' וס"פ בלא תאמר כיון שלא
נרתי להם בלא שדו ולא נה' ח"ג לא נרתי
אני לקיים הנשחתי אל תאמר כן שהרי גם
הנשתי וסעמתי להם ברית ונשנל ב' דברים
הללו דהיינו אל שדו והברית נרתי • אני לקיים
דברי דהרי הן כמו שהנשחתי לכן נה' וגם
הקיומתי לפי' זה קזי ווארא אל אברהם
וגומר בלא שדו : (ז) ר"ל מהפסוקים הללו
התק רואם סנדרתי להם אזנ עדיין לא
הקיומתי בלא מה של היסלא מוכח מקרא אלא בלא הוכח רש"י נקט ליה לתרלמה שלחתי מסוס
שעדיין אני לה הקיומתי כולרתי אני לשלוח אומדכדי לקיים דברי לזכות הראשונים : (ח) דקשה
מאי וגם אני שמעתי יממעט שאחר שמע וגם סהצ"ה שמע ועל זה פירש כתי' ה' הנשתי את
כברית וכו' ר"ל דבס' אני שוסב אלמעלה כיון שנרתי להם בלא שדו וסנכתי להם ברית וגם
אני נרתי לקיים ושמעתי מילתא בלפיה נפשי הוה ר"ל לפיכך שמעתי וכו' וס"פ של פירש וז
בשחלה וידבר אלללים אל מה דבר אתו ע שפט ויאמר אליו וגומר קזי אמר שאמר מהס למה זה
שלחתי ושלללו הק"ס אני ה' שלחתי לקיים הנשחתי והנשחתי יתם אמרת למה ר"ל שלחתי
וא"ת למה נרתי אני לקיים הנשחתי ח"פ של לא הנשחתי נה' ה' אלא וסלא אל אברהם וגומר
בלא סמל' ה' לא נודעתי להם ח"ג לא מוכח

סי

ד ואף אקיימת ית קימי עמהון למתן לחון ית ארעא דבנין ית
 ארע תותבותרון דאתותבו בה : ה ואף קרמי שמיע ית קבילת
 בני ישראל די מצראי מפלחין בהון ודכידינא ית קימי : ו בכן
 אימר לבני ישראל אנא יי ואפיק יתכון מגו דחוק פולחן מצראי
 ואשיב יתכון מפולחנהון ואפרוק יתכון בדרע מרמס וברדין
 בעל הטורים
 דברבין

סחסי גס לאהרן הטס וכל כניויו : וינא ב' כמסורה סקר ינא לקבילתך וינא הקימה אחת דבר אליהם
 טוים

שפתי חכמים

רש"י

אני לך פלוגס סקיומי ויולר לך גס
 אני לך לקיימו סילך שמעתי גומר : (ט)
 (נח"י) כי א"ל לקיים בטעת סכרן רק חת
 יליחס ממלרים ופי אפטר להזילס א"ל
 יקויים וגס את סגוי אטר יעזרו דן סכני
 לפיך סרין רפסוק אטר מלרים מעצדיס
 סוחס וסו יסאור את זריתי ר"ל סעל ידי
 סוכרתי זרית זין בנתרים סל סכרן מנינא
 נוכרתי גס דן סכני רי צפעס סח ונממר
 סחד נאמרו סל ג' בטעות ועכסו סלסס
 סתזנס על למזס סלחתי ומסו נכתי רע
 וע"ס מה ססכרין : (י) כסן ק"ל דכסין
 מיוסז כסין סל מנחת סבלות דמסחה
 סבלות מסמע סססבלות למעס סרוס
 ע"יהון וכו"ל מנינא סוחס מתחת ועל זה פי'
 טורס מ"ס ר"ל כ"דס סנוס"ל סס סמיזסין
 ס"דס מתחת מ"ס ס"ג סעזרס סל מנינס
 דומס עליהן כמ"ס וכו"ל כסלו מנינא סוחן
 מתחתי סל לעיל לא כתיב סחה גני סבלות :
 (כ) ג"ס) סלסו אטר ליסעז סמלכותו כי
 סכסס מורס על סמלכות כמו רק סכסס
 אגדל מ"ס : (ל) וסניעס זו לסן קבלס סיס
 ר"ל סתיססו מן סגולס לני ססכרו ס"ל
 לגלסס מ"ס מעזרס קסס כוו ו"ל מ"ס פי'
 אל סנחומי מ"ס : (מ) וכו"ל כסלו נכז ו"ל
 שמעו סל מ"ס מלרס גדולס ומעזרס קסס
 סלס ססזיל ו"ל נקט מקולר נק דרך סל מיכ'
 לסיות נסימתו קלרס : (ס) פ"ל סמיזל לו
 ר"כ סמס ספירס לעיל ויסמר סליו סני ס'
 ספירוס לסמן לסס סכר וכו' סכרי ספילו לפורענות מודיע ססמו ס' מ"ל סכן סלמס לטובס
 ד"לס לומר ד"ס מרס טונס מרזס ממדת פורענות : (ט) ר"ל סודכר סלכס קלי על ענין
 סלמעלס דלפי רש"י ויזכר סלסס אל מ"ס קלי סלמס כרעותה סלן ויסמר סליו סני ס' וכל
 ספרסס

את נאקת בני ישראל ט הנואקיס אטר
 מלרים מעבדים אותס : ואזכור ס אותו
 דכרית ס די בכרית בן הכתרים סחמתי
 לו וגס את סגוי אטר יעבודו דן סכני :
 (ו) לכך על פי אותס ססכיעס : סחור
 לכני ישראל אני ס' סנאמן כככטחתי :
 וסולחתי סחכס ס כי כן ככטחתי וסטר כן
 יכ"ל דכוכס גדול ס סבלות ס טורח מסל
 ס מלרים : (ח) כסתי את ידי כרימותה
 ליסעב ס ככסאי : (ט) ו"ל סמעו
 אל מ"ס ס לא קבלו ל סנחומין : מקולר
 דוח ס כל מי סכוס מיכר דוחו וססימתו
 קלרס ס ויזיו יכול להכרין כסתימתו קרוב
 לענין ס שמעתי פ"סס זו מ' כרון דכני
 סליעזר וכו"ל ר"ל ס מקרס זס (ירמי'
 ו') כפעס קז"ל סודיעס את ידי ואת
 זכרתי וידעו כי סמי ס'ל"ל דכו כסכק"ס
 סחמן את דכריו סכילו לפרעניות מודיע
 ססמו ס' וכ"ס ז סמנס לטובס (ס"ר
 ססכרין קיי"ל) : ורבותינו דרסו ס לענין
 סל מעלס סחמר מ"ס למס כרעותס ס
 סמר לו סק"ס סכל על ד"כדון ו"ל
 ססכסין ס לי לסתאונ"ל מיתת סככות
 סרס

שמות ו ו ארא

וּבְשֵׁפְטַיִם גְּדֹלִים : וּלְקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעַם
וְהִיְיָתִי לְכֶם לֵאלֹהִים וְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִצְרַיִם : וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁאַתִּי אֶת־יְדֵי לְתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וְלִיעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לְכֶם מוֹרֶשֶׁה אֲנִי
יְהוָה : וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֵּן אֶרֶץ פְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלֹא שָׁמְעוּ אֶר־מֹשֶׁה מִקְצֵר רוּחַ וּמִעֲבֹדָה
קָשָׁה :

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : בְּאֲדָבָר אֶל־
פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מֵאֲרָצוֹ : וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לְפָנָי יְהוָה לֵאמֹר הֵן

בני

רשיי

שפתי חכמים

הרבה פעמים נגלתו עליכם כאל שדי
ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת מה
שמו מה אומר עליכם : וגם הקימותי
וגומר • וכשקם אברהם לקבור את שרה
פ לא מנא קרקע עד שקנה צ בדמים
מרבובים • וכן יסחק ערערו עליו על
הבכרות אשר חפר • וכן ביעקב ויקן את
חלקת השדה לנטות אהלו ולא הרהרו אחרי
מדותי ואתה אמרת למה הרעות ואין
המרדס

הפרעה קאי אלמה זכ שלחתי כדפירש נמי
לעיל אלז לפי רבותינו קאי הכל אלמה
הרעה וה"ל וסא אח"כ מפרשים שקאי
אלמה שלמר משה מה אומר אליכם וי"ל
דבטל תרוויחו דבר אתו משפט וסא דנקט
במחילה שקאי אלמה הרעותה משום דלמה
הרעותה עיקר וגרס הכל וגבז תוכחת העיקר
היחוס נס על ואמרו לי מה שמו ודעד לך
שכרי לא דבר אתו משפט אלז אחר שלמר
למה הרעותה ולמה לא דבר אתו משפט מיר
כשדבר סליו מה שמו מה אומר אליכם אלז
ודאי זה גרס הכל : (ע) (כתיב) שמעתי ולא

אזין דלמא הוה כרותנת בשלמא משה שלא ידע טוס סס משמותיו יתנדר כוורך לשאלו
אלז הכרות הרבה פעמים נגלה להם מקי תיתי שיסאלו וע"ק שכרי גם משה לא סאל
בטל עמא אלז בשנל ישראל מה אומר אליכם וע"ס וי"ל דה"פ דה"ס ודס"ר ומה
אבות הראשונים שלא נודעתי להם בשמי ה' שהוא סס העלם ושמי הגדול רק בלל שדי שהוה
סס התואר אפי"ה לא הרהרו אחר מד תי ולר ע"י שאלת מה אומר אליכם כודעתין ססמ י
ה' וספ"ה הרהרת וע"ס : (כ) וי"ל שמיישנ הפסוק לפי פי' רבותינו : (ג) ר"ל וגם

בקיימותי

מגלה וי"ל
אני י"ל
לענין
על
הקיימות
לפי
הקיימות

מגלה
הקיימות
לפי
הקיימות

מגלה
הקיימות
לפי
הקיימות

אונקלוס כב

בְּרִבְרֵן : וַאֲקָרֵב יִתְכוֹן קְדָמִי לְעַם וְאֶהְיֶה לְכוֹן לְאַהֲרָא וְתִרְעוּן
אִרְיָ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם דְּאִפִּיק יִתְכוֹן מִן דְּחֹק פּוֹדִיחֵן מִצְרָאִי :
ח וְאֶעֱלֶה יִתְכוֹן לְאַרְעָא דִּי קִיּוּמִית בְּמִימְרֵי לְמַתָּן יְתֵה לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב וְאַתָּן יְתֵה לְכוֹן יְרִיתָא אֲנִי : יב וְיִמְלִיל מִשָּׁה בֵּן
עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא קְבִילוּ מִן מִשָּׁה מַעֲיָק רִוּחַ וּמִפְּלִיחָא דְהוּרָה
קִישֵׁי עֲלֵיהוֹן : יג וְיִמְלִיל יְיָ עִם מִשָּׁה לְמִימְרֵי : יא וְיִמְלִיל מִלִּיל עִם פְּרִיעָה
מִלְכָּא דְמִצְרַיִם וְיִשְׁלַח יְתֵה בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעֵיהֶּ : יב וְיִמְלִיל מִשָּׁה

בעל המזרים קדם

קדם זו שמעתי כשהק"ה אחר למשה לך טוב מזויהה גחלק הדבור למשה ושמעתי לך טוב
ולאחר לך לקרואת משה וכל אחד ולכך הוא חסר לומר שכל וכל וכן לא המימה חסר שפעה
עלמה אלו ואחר שאינו כדרך לנכסיו ומשנים ככקר ויולא המימה לרבינו ויהו שאמר לו ככר יאל
ובהו הוא עם : והוריתי כ' במסורה והוריתי אחסס את אשר תעשו והוריתי אחסס בדרך הגורכה
והישרה חלמד סתק"ה כורה להס הדרך ולא טעו באותו הדרך : המטה כ' תנין על השו"ת לומר
שבוא לרוק תשיעי שהיה המטה כידו : ארס חנוך נח עם אברהם יתקן ועקב יוסף : את המטה
בגיתמורא סתמיתוהו היה : אל יתר שנים במסורה אל יתר חותנו אל יתר זקני הגולה יתר וספ
שעברו כניו בלשפת הדיע עם הקוקים שמתהדרין יתו חתנו : שג כ' חתוק לך ישכ מזויהה שג שכת
פגמים

שפתי חכמים

הקיומתי אמ צייתי חסס גתת וסס את סלרן
ולס קיימתי צימיהס ססו לריכיןקוהו צדמי
יקיים וספ"ה לא סרמרו וכו' : (ק) ר"ל כיון
ספירושו סל וסרס אל אצרכס וגומר סו
סרנס פעמים גגליתי להס צלל סדי ולא סללו
לי מה סמך סל"ג וסמי ה' לא סללו לי כמו
סאמ"ב וסגני נודעתי קמי עליס : (ג) רכס"ת
קסיס להו ממ"כ סלס יפ"סו לא נודעתי
להס כמו לא סללו לי אלל סו סודיעס סך
סעו סל"ג וסמי ה' לא סללו לי וסס יפרסו לא
נודעתי כמסעו סלס ססוסיפו עליו ולא
סרלו לי סלל סו סודיעס סך סמו סמי
תמילס כסגולס לסצרכס צין הצמיס נאמר
לו סמי ה' וגומר וס"ת לנ"ג לפרס לא נודעתי
לא נכרתי כמו סמפרס רס"ג דמסמע אלל סמו
הודיע להס טוב לא יתכן לכוסיפו עליו ולא
סל"ג סל"ג : יש לא סיה להס לסלול כרס"ס : (ג)
סמעיית חס כפקת בני יסרלו צעצורס אע"פ סחינס נוכגיס כסורס לכן אמור לגבי יסרלל
גכ"ו : ונרסס דלפי' זה ספירס דעיקר ה'אולס מסיס חניצוה ספצוה אע"פ סמסלס חיסס
סגוניס סס כן לעיל כסאמר מסי מי סגני וגו' וכי סוליס חס בני יסרלל וגו' ופי' וסע"פ
ססס ססו בני וכו יסרלל יסעשו להס נס וכו' סיה לו לססינ סחיצוה ספצוה סיה גולס
יסעשס להס נס זה ספ סחיגס סגוניס : (ח) ר"ל מתחלק סלע ע"ס הפעם לכמה יסלול

רש"י

המדרש מתיישב אחר המקרא מפני כמה
דברים אחת שלא נאמר וסמי ה' לא סללו
לו ק וס"ת לא סודיעס סך סמו ר' סרי
מתלס כסגולס לסצרכס בין סמפרס נאמר
אזי ס' אשר הוכתוך מאור כסדים
ועיל סיהך ססמיכס כמסכת ש כדכריס
סיה סמוך לכאן וגס אזי סמעיית וגומר
לכן אמור לבני יסרלל : לכך חמי אומר
יתישב המקרא על ספוטו דכר דכור על
אופניו וסדרסס סדרוס סאמר (י) מיה
כ"ג) סלל סס דכרי כסס נלס ס' כספטיס
יסובץ סלע מתחלק ת לכמה
כס"ת

שמות ו וארא

בני ישראל לא שמעו אלי ואך ישמעני
פרעה ואני ערך שפתים :

י וידבר יהוה אל משה ואל אהרן ויצום אר
בני ישראל ואר פרעה מלך מצרים להוציא
את בני ישראל מארץ מצרים :

יד אלה ראשי בית אבתם בני ראובן
בכר ישראל חנוך ופלוה חצרו וכרמי אלה
משפחת ראובן : טו ובני שמעון מואל וימין
ואהר ויבין וצחר ושאר בן הכנענית אלה
משפחת שמעון : טז ואלה שמות בני לוי
לתלדתם גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי
שבע ושלושים ומאת שנה : יז בני גרשון

לבני

שפתי חכמים

כלכות : (יב) ערל שפמים • אטוס
שפמים • וכן כל לשון ערלה אני אומר
שהוא אטוס • (סו) ערלה אזנס אטומים
משמוע • (סג) ערלי לב אט מוס
מחבין • (תבזקוב) שמה גם אתה
והערל והאטס אמשכרות כוס הקללה •
ערלת כשר שכניד אטוס ומכוסס כה
(ויחרא יט) וערלתם ערלתו עשו לו
אטוס וכיסוי אטוס • סיכדול בפני אכילתו
(סג) ג' שנים יהיה לכם ערלים אטוס
ומכוסס ומובדל מלאכלו • ואך ישמעני
פרעה • זה אחד זי ק"ו שנתורה (ככ"ד
פר' ל"ב) • (יג) וידבר ה' אל משה ואל
אהרן • לפי שאמר משה אני ערל שפמים
כיך לו הכ"ה את אהרן לסינות לו לפס
זו

כך פירש רש"י ונמי צמרח דנספ צפרק אמר
ר"ע דף פ"ח והתוספות הקשו על פירושו
ומפרשים צענין אחר ע"ס : (ב) ר"ל זכו
פירש של והערל שפמים רש"י : (ג) ר"ל
שאל תאמר דסאי ואך ישמעני פירש מילתא
צפני עצמו הוא כלומר וגם פרעה לא ישמע
אלי מסנה אחר דהיינו ואני ערל שפמים
לכן פירש זה אחר מעשרה קל ומומר וסכל
אחר הוא וזוה יחא מה שהפך רש"י ופירש
ערל שפמים קודם ואך ישמעני פרעה שלא
על סדר התקדש והכל ומומר הוא הכי ומה
יסרל ששמועה טובה הוא להם והיה לכן
לקבל דברי ופס"ה לא שמעו לי פרעה
ששמועה רעה הוא לו כיס שלא ישמע ואס
תמנר

ולמליץ : וזכוס אל בני ישראל : (ס"ד)

קדם יי למימר הא בני ישראל לא קבילו מני ואיברין יקבר מני
 פרעה ואנא יקיר סמלי: יג ומלי יעם משה ועם אהרן
 ופקדינו לות בני ישראל ולות פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית
 בני ישראל מארעא דמצרים: יד ארין רישי בית אבהתהון בני
 ראובן בוכריה ד' ישראל חניגה ופלא אה צרוך ובהמי ארין זרעית
 ראובן: טו ובני שמעון ימואר וימין ואהרן ויבין וצוהר ושאויל בר
 פנעניתא ארין זרעית שמעון: טז וארין שמת בני לוי לת לרתהון
 גרשון וקהת ומררי וישני תי לוי מאה וחתתין וישבע שני: יז בני

בעל המרים

גרשון

כעמים ואיתא כחמש שבעה פעמים הלך משה למרים וזמר: ולמשה כ' כחמסיה ויפגשו
 ה' ויבא המיתו ויפגשו בהר האלכיס לומר כשעה שנתרשל משה מן המילה כלו אף ומהם לכלעו
 ולא היה יכול להם עד שבא אהרן וסייעו חלאתו ויפגשו בהר האלכיס וכזכותו לכל: ויאתן כ'
 בתקורה ויאתן העם ויאתן איש כבוד שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל משה ודוד: משה אמר
 כ"ג

רשי

שפתי חכמים

כזה עליהם להכניסם ככתב ג ולסכול
 אותם: ואל פרעה מלך מצרים יזהו עליו
 לזלוק לו כבוד כדכריבם זהו מדרשו:
 ופגשו כזה על דבר ישראל ועל שליחות
 י אל פרעה ודבר הלווי מהו מפורש
 בפרשה שנייה לאמר סדר היחס: אלא
 מתוך שהזכיר משה ואהרן הפסוק הענין
 באלה ראשי בית אבותם ללמדו האין כוללו
 משה ואהרן ובתי נתיחסו: (יד) אלה
 ראשי בית אבותם: מתוך שהוזק ליחס
 שבטו של לוי עד משה ואהרן כשכל משה
 אהרן התחיל ליחסם דרך תולדותיה
 מראובן: (ובספיקתא גדולה ראיתי לפי
 שקטרתם ועקב אביהם לני שבטים הללו
 בשעת מיתו חזר הכותב ויחסם כאן לכדס
 לומר שחשובים הם: (טו) ושני חיו לוי
 וגומר: למס כמו שנתנו של לוי להודיע
 כמך

ומלת להזיף קאי אשניססוזה על דבר ישראל שיהיה להם שהיה יליחסם ממזרים ועל טיחתו אל
 פרעה שיאמרו לו להזיף את בני ישראל וגי' ויתנו לו שאלם לא יגורחו שיהיה אותן ויחסוים:
 (ה) ואל' עדיין יז להקשות להם לא פתחיל משבט לו ומיין סלמבין אי' היה נראה שני
 הים צבור היחסם מאתן ואילן נכבוד משה נכך כחחיל מראיין לכוודיע: סכסלר סרונן נכבוד

שמעני
 עם אר
 הוציא
 ס
 ראובן
 מי אלה
 אר וימן
 ת אלה
 ת בני לוי
 יי לוי
 בני ישראל
 בני
 שמים: איש
 גרסה אני אמר
 ה אונס אשוחי
 ילי לב אש מיו
 שתה גס את
 זום סקללה
 וכוסה כה
 גדלתו עשו
 כפני אביה
 כס ערלים את
 ואלך אשוחי
 סכתורה (כני)
 אל משה ואל
 ערל שמת
 לטות לו לט
 זום

גרשון לבני ושמעי לזרעיתיהו : יח ובני קרת עמרם ויצהר
 ותברון ועויאר ושני בני קרת מאה ותלתין ותלת שנים : יט ובני
 מררי מחגי ומושי אלן זרעית לוי לתולדתיהו : כ ובני עמרם
 ית ויכבד אחת אבותיה ליה לאהו וילידת ליה ית אהרן וית משה
 ושני בני עמרם מאה ותלתין ושבע שנים : כא ובני יצהר קרת
 ונפג וזכרי : כב ובני עויאל מישאל ואלצפן וכתרי : כג ובני
 אהרן ית אלישבע בת עמינדב אחתייה דנהשון ליה לאתני
 וילידת ליה ית נדב וית אביהוא ית אלעזר וית איתמר : כד ובני
 קרת אכיר ואלקנה ואביאסף אלן זרעית קרת : כה ואלעזר בר
 אהרן נסיב ליה מבנת פוטיאר ליה לאתני וילידת ליה ית פנחס
 אלן רישייה אבתה לויא לזרעיתיהו : כו הוא אהרן ומשה די
 אמר יי דהון אפיקו ית בני ישראל מארעא דמצרים על היריהו

שפתי חכמים

מסני כרעצ זלו למנרים ונלותו זמן הילוי בן
 מג וקל' שנים היה כשמת לא מכן מג או
 כשפרו עדיין ז' שנים היו במצרים לא מרדו
 הטיענוד ורדו שנים היו במצרים לא מרדו
 ז' שנים של לוי שלם החמול הטיענוד נמלס
 שלם כשענדו אלא קי' טס : (ו) ר"ל שלם
 הפרס כמו דודתך הנלמר כפרסת עניות ואל
 דודתך נח תקרב דכסא פירושו אשת דוד
 דכסא ויכנד הימס נח לוי ואם בן סימס נמי
 אחות קרת דכסא קרת היה בן לוי וקרת היה
 אביו של עמירס ואם בן נמלסא סימס אחות
 אביו : (ח) (רמ"ס) אצל בני לזן דרשו
 לכבוד שנתס משוס דלס סייך לומר שנתס
 זלנן ועוד דלס הל"ל לא את אביו ולא אחיו
 ולא מקומס סכנר הסוכרו למעלס וע"כ כלס

לכדה היו אלא מיום שנולד יצחק • סכרי
 קרת מורדו מררים היה חשוב כל שנותיו
 וסנות עמרם וסמוניסל מסס לא מתחלס
 ארבע מאות וסרכס שנים נבלעיס לכניס
 בשני האבות : (כ) ויכבד דודתו • אחות
 אבובי : בת לוי אחות קרת : (כג) אחות
 נחשן • (כ"ב ק"י וש"ר) מכאן למדו
 הנוסח אשה כבוד לכדוק ח באחייה : (כד)
 מבנות פוטיאל • מוצע יתרו שפיטס מ
 עבליס לע"א ומוצע יוסף ו ספטס
 ביצרו (כ"ב ק"ט) : (כו) הוא אהרן
 נחשס

זל"ס לדרסס וליכס למומר דילמס אה"כ סלרך לנדור נכלס חדס דנלמסא. באחיס סייך כעסס
 משוס דרזו בניס דויסס לחיי האס מס"כ זלניס וכ"כ זלנסי מקומס יעוד דל"כ להס נדק
 אכרן באחיס זלנד דכס לא נכס ז' ס זניס מיוחר : (ט) כוטס דך מג ר"ל סלניו סייך מסנעו
 סל יוסף ואמו סייך מסנעו סל יתרו סל לסיפך ר"ל דרס"י דייך מדכתיב פוטיאל ניו"ד דמסמע
 לטון רניס א"כ מדכתיב מנזנו דמסמע נמי לטון רניס ר"ל סמייחס נסניל סני יתוביס ואין
 לכקשות דילמס סס אדס כוס סמרו פוטיאל וי"ל דדייק מדכתיב לעיב ויקח ככין נח הויסנע
 נח עמינדב אחות נחשן ס"מ דנח ככחז ליוורכס ה"כ פוטיאל נח ליוהסו : (י) י"ה סמרד

שמות ו ו ארא

עבאתם : כו הם המדברים אל פרעה מרד-
מצרים להוציא את בני ישראל ממצרים
הוא משה ואהרן : כז ויהי ביום דבר יהוה
אל משה בארץ מצרים : ש לשי ס כט וידבר
יהוה אל משה לאמר אני יהוה דבר אל-
פרעה מלך מצרים את כל אשר אני דבר
אליך : ל ויאמר משה לפני יהוה הן אני ערל
שפתים ואיך ישמע אלי פרעה :

ז ויאמר יהוה אל משה ראה נתתיך אלהים
לפרעה ואהרן אחיך יהיה נביאך : ח אהרן
תדבר את כל אשר אצוך ואהרן אחיך ידבר
אל פרעה ושלח את בני ישראל מארצו : ט
ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את-

אתתי

שפתי הכמים

ומשה אלו שהזכרו למעלה שילדה ויככל
לעמרם : הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' *
(כ"ר פ"א) יש מקומות שמקדים אהרן
למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן
לומר לך ששקולין כא' : על זבואות *

וי"ט שזילון : (כ) דעל זבואות משמע
שהולידו את ישראל יותר מזבואות ס"ט
דמשמע שהולידו את זבואות זתחילה וזה
אינו : (ו) פירש האמרים על ואני ערל
שפתיים

כזבואות כל זבואה לשכתיים * יש על שאינן אלא במקום אות אחת * על חרבך
תחיה כמו בחרבך (וחזקאל ל"ג) עמדתם על חרבכם כמו בחרבכם * (כז) הס
המדברים וגי' * הם שנכטו הם שקיימו : הוא משה ואהרן * הם בשליחותם וכדקתם
מתקלה ועד סוף : (כח) ויהי ביום דבר וגי' * מתוכר למקרא של אחר יו' : (כט)
וידבר ה' * הוא הדבור עצמו האמור למעלה ב דא דבר אל פרעה מלך מצרים אלא
מתוך שהפסוק הענין כולו ליתחם * מרז הענין עליו להתחיל בו : אנו ה' * כדאוי אנו
לשלקך ולקיים דברי שליחותי : (ל) ויאמר משה לפני ה' הוא האמירה שאמר למעלה
הן בני ישראל לא שמעו אלי ל וסנה הכתוב כאן כיון שהפסוק הענין וכך היא השיטה
כאלם

אמר ויגדלן גם
ישמעאלים ויאמר
היה בארץ מצרים
מלך פרעה זבוא
ואמר משה קדש ה'
א ואמר למשה
משה עמוד : ו
עם בדי ששה וזב
ואמר ויפניו ואמר

בִּנְיָ אֲנִי וְדַמְלִילִין עִם פְּרַעָה מְלֵכָא דְמִצְרַיִם לְאַפְקַי יֵת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מְמַצְרִים הוּא מִשֶׁה וְאַחֲרָיו : כַּח וְהוּא בְּיוֹמָא דְמִרְיָ " עִם
 מִשֶׁה בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם : כַּמ וּמִלִּיל " עִם מִשֶׁה לְמִימַר אֲנִי " :
 מִלִּיל עִם פְּרַעָה מְלֵכָא דְמִצְרַיִם יֵת כַּל דִּי אֲנִי מְמַלֵּךְ עִמָּךְ : ל
 וְאִמַר מִשֶׁה קָדָם " הָא אֲנִי יָקִיר מְמִלִּיל וְאִיכְדִין יָקַבֵּל מִנִּי פְרַעָה :
 א וְאִמַר " לְמִשֶׁה חַוִּי דְמִנִּיתָךְ רַב לְפִרְעָה וְאַחֲרָן אַחֲוָה יְהִי
 מְתִירָנְמָךְ : ב אֵת תְּמַלִּיל יֵת כַּל דִּי אֲפַקְדִינְךָ וְאַחֲרָן אַחֲוָה יִסְלַךְ
 עִם פְּרַעָה וְיִשְׁלַח יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעֵיהּ : ג וְאַנָּה אֲקַשֵׁי יֵת
 לְבָא דְפְרַעָה וְאַמְנִי יֵת אֲתוּתִי וְיֵת מוֹפְתֵי בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם : ד

בעל המורים

חתע נא וודד אמר תהי נא ירך כו ואלה האון מה עשו שני פרנסים נא חנוס היו ולכך האמינו כהם :
 נקה " בנחמתיא שנה רחל לו עשר מכות וכוו כו בזנה אחת וכלבנים " / בחסורה ללבוו הלכנים
 מתכנת הלכנים מקטרים על הלכנים " פירוש אותו שלא חשב הלכנים שהיה מוכה מקטל לע"ז
 כדאיתא בחדוש שלא מוכה מתחת הלכנים : תמול שלש " ב' כמקורה אשר הם עושים תמול
 שלש ארבע אל עם אשר לא ידעת תמול
 שלש

שפתי חכמים

שפתים הנה סחר הן בני ישראל לא שמעו
 אלי שזו היא הפמירה ראשונה ונאמרה בפרשה
 שנייה לז' בסמיכה של ולא שמעו כי זו לא
 נשנית בפרשה שנייה רל"ס ואני אומר על
 מה שנאמר בפרשה ראשונה קתי וכל דלא
 נשנית בפרשה שנייה הדיבור של ולא שמעו
 אלי הדיבור הוא גם כן מרומז בפרשה שנייה
 דקשה למה מהפך הכתוב ממה שנאמר למעלה
 בפרשה ראשונה דלעיל כתב ותיך ישמע אלי
 פרעה ואני ערל שפתים ונפרשה שנייה כתוב
 הן אני ערל שפתים ואיך ישמע אלי פרעה
 ללא ולאי ה"ה הן בני ישראל לא שמעו אלי
 אפי"פ שלל השלימות הוא לטובתם אפי"ה הכי
 לא שמעו אלי בסנה שלני ערל שפתים אם
 כן איך ישמע אלי פרעה והוא הקו"ו
 בעלמו שנאמר בפרשה ראשונה : (מ) פירש
 דלךך אמרוה כל חסר אלון שפתה תדבר
 לפני פרעה כל דבור ודבור פעם אחת בקלרה
 ולא יומר כהו כבעה מפי וסכרן מהיך ודבר

כאלם האומר שזול על הראשונה : (א)
 נתתיך אלהים לפרעה • שופט לרדותי
 ל' מכות ויסורין : ויהי נביאך • כתרומתו
 מתורגמך • וכן כל לשון נבואה אם
 המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות והוא
 מנודת טוב שפתים • יוכיב חכמה (שמואל
 א' י) ויכל מהתנבאות דשמואל ובלע"ז
 קורין לו פירודי"ר : (ב) אתה תדבר •
 לעם אחת כל שליחות ושליחות כפי
 ששערת מפי מ' ואחרן אחיק ומליכנו
 ויטעימנו באזני פרעה : (ג) ואני אקשה •
 מאחר שהרשיע וכתרים כנגדי ז' וגל' י
 לפני שאנינחת רוח לחותמ ע"א לתת לב
 שלם לשום טוב לי שיתקשה לבו למען
 הרבות

כל דבור ודבור פעמים ולשם עד שיטעימנו וימלכנו באזני פרעה מברס"ל : (ג) ודואי הוא
 שפרעה ימרוד זו מאחר שכוון מחזיק את לבו וכי דרך של הקב"ה כן סיחור דעתה של חס
 שיעזר על רצונו ל"פ וכו' : (ס) ר"ל לא כייתי מקשה את לבו אז דוראי טיעשה חסונה
 וגלוי לפני שלא יעשה חסונה שלימה בלב שלם ואם אציה מכות ופועניות עליי אז יאמרו
 סגריה כן מדתו של הקב"ה סמניא פועניות על מי שאר נחסונה וכס לא יודעין שאינו

שמות ו וארא

אתתי ואת מופתי בארץ מצרים : י ולא
ישמע אדכם פרעה ונתתי את ידי במצרים
והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל
מארץ מצרים בשפטים גדלים : ה וידעו
מצרים כי אני יהוה כגמתי את ידי על
מצרים והוצאתי את בני ישראל ממצרים :
ויעש משה ואהרן כאשר צוה יהוה אתם
בן עשו : ו משה בן שמונים שנה ואהרן
בן שלש ושמנים שנה בדרבם אל
פרעה : רביעי פ

וואמר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר : ט
כי ידבר אדכם פרעה לאמר תנו לכם מופת
ואמרת אל אהרן קח את מטך והשליך לפני
פרעה יהי לתנין : י ויבא משה ואהרן אל
פרעה ויעשו כן כאשר צוה יהוה וישלך אהרן
את מטוהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי
לתנין : יא ויקרא גם פרעה לחכמים
ולמכשפים ויעשו גם הם חרטומי מצרים
בלהטיהם בן : יב וישליכו איש מטוהו ויהיו

לתנינים

רשי

שפתי חכמים

כו אותותי ותכירו את ע נכותי וכו

חוזר במצרים על שם לכן פקסס אמ לנו כדי פול יחזור במצרים וכן יכול לנו להכרות מופתי לבניס פורענות עליו לפיני כל מדיס

(ע) דייק מדכתיב נקרא והנניתי את אותותי ודעמע מן הקרא סינול עניו תכות ועגס

יאר

לקח עמו בני ישראל
דברו עמו בני ישראל
ואת בני ישראל
מדין בני ישראל
ועתה שנין במדין
למשה
והוא אהרן בן יתרו
ובן משה ואהרן
אין זה ויהי קדם
וקרא את שיעה להרשים
מנחה בלחשיון כו

אֲתַקְרוּם

כ

וְלֹא יִקְבַּל מִכּוֹן פְּרַעַה וְאֵתָן יָת מַחַת גְּבוּרָתִי בְּמִצְדִים וְאִפְּקִי יָת
 חִלְיָי יָת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲרַעַא דְּמִצְרַיִם בְּדִינָן בְּרִבְרִין : ה
 וְדַעֲוִן מִצְרַיִם אֲרִי אָנָּא " כִּד אָרִים יָת מַחַת גְּבוּרָתִי עַל מִצְרַיִם
 וְאִפְּקִי יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבְּנֵיהוֹן : ו וְעַבְדֵּךְ מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן כְּמֵא דִּי
 פְּקִיד " יְתֵהוּן בְּן עֲבָדֵךְ : ו וּמֹשֶׁה בְּרַתְּמֹן שִׁינָן וְאֶהְרֹן בְּרַתְּמֹן
 יְתֵלֶת שִׁינָן בְּמַלְלוּתְהוֹן עִם פְּרַעַה : ח וְאִמַּר " לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו
 לְמִימַר : ט אֲרִי יְמַלִּיךְ עַמְכוֹן פְּרַעַה לְמִימַר הֲבֵי לְכוּן אֲתָא
 וְתִימַר לְאֶהְרֹן כִּב יָת חַוְמָרְךָ וְרִמִּי קִדְּם פְּרַעַה יְהִי לְתַנְיָנָא : י
 וְעַל מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן לֹת פְּרַעַה וְעַבְדֵי בְּן כְּמֵא דִּי פְּקִיד " וְרַמָּא
 אֶהְרֹן יָת חַוְמָרְיָא קִדְּם פְּרַעַה וְקִדְּם עַבְדֵיהּ וְהוּהּ לְתַנְיָנָא : יא
 וְקִרָא אָף פְּרַעַה לְתַנְיָנָא וְלַחֲרָשִׁיא וְעַבְדֵי אָף אֲנֹן חֲרָשִׁי
 מִצְרַיִם בְּלַחְשִׁיהוֹן בְּן : יב וְרַמִּי גְבוּרַת חַוְמָרְיָא וְהוּוּ לְתַנְיָנָא וְבִלְעַ
 חוּמַרָא

בלשם • וות כלה אל עם אשר לא ידעת סמול בלשם וקרוכוב לכך ילא תמנו ואל שבעלם וישראל כלו
 בעל חמורים

שְׁפִתֵי חֲכָמִים

רשיי

יומר על מה שמעט ומסו כן קסס למס סוס
 רוזס לכניס עליו מכות יסוחס יומר על מס
 שחטט ועל זס פירס רשיי בדי שמכירו סחס
 סס גבורתי ועל זס מניס לסיס וכן מדגו
 וכו' וק'ל: (פ) פי' ספ' סלפוס סיס רלוי
 סיקס: ס' סת לנו גס גמסס מכות סלססונס
 סף על פי כן רלס ס' סיפוסס רסעסו לסודיע
 סזף גלתי סססוק סל סקג'ס סוס סססוק
 סעגמי לסיקר לס חסס ס' סת לנו סלס ססר
 ססס מכות סלססונס : (ז) לפי ספירס
 גזרסס וססססוקל מוספסי סססמכות מוספס וס
 לכן פירס כסן סוס : (ק) ר'ל סיס רס וסססס
 גמי ססולס סססס כסו דכמי' גפוסס סססונו
 יונסו לסדים לס סלסס וסססגמינן דלית כסן
 גונן : (ר) כי סס ססגיס גינסס סוס כסס
 גניסס סוס רג וכן פירס סרד'ק גסוסס סנין:
 (ס) ר'ל סוסו סרס ססססן מלניו וססס
 ס'וסס סוסו סונר סססססן ע'י לסס סס כן
 מססע דלסס דסססס לסון לסס סוס: (ת) ר'ל
 מלסס כמי' וגינע סנין סססן מססע מלססר
 ססור וכו' וסיס גסו כסן רס סלו סוס כסס לס
 סיס רק גס ססר סלל לססר סעססס מעס סור
 ונגע

מדתו של חכ"ם מכיו סודענות פל
 ססססס ע"ס כדו ססססו יסרסל ויורסו
 ססססר (כססס ג') ססססו גווס כססו
 ססססס ססססו סך סירסו סוסו סססו
 מוסר סעפ' כ כססס מכות סרסססונס לס
 ג'סר פ וסססן ס' סת לכ פרעס סלס
 וסססן לכ פרעס • (עיון כרס'ס ססרסס
 בסן דכור ססססול כלכסן לסוב עד ככר
 סססו סודך וכלעול פ' סססו כסססן
 בלכסן לסוב ע"ס) : (ס) סת יודי • וד
 מסס לסססו כסס : (ט) מוספ' סוס ס'
 לסודיע סיס גונן ק כמי ססולס סססס :
 (י) לסנין ר' כסס : (יא) כלסססס •
 בלססססו וססונו דמיון כססרל וסס לסססו
 לו (כרס'סו ג') לסס סססס סססססס
 דלסס סססו סססססס ע"ו ש' לסס : (יכ)
 וסלע מסס סססן • (סכס כ"ז ס"ר)
 מלסר סססר וסעסס מסס ס' בלע סת
 גוני' (ד)

ככד

הוּמְרָא דְאַהֲרֹן יֵת חוּמְרֵיהוֹן : יג וְאַתְקַף לְבָא דְפְרָעָה וְלֹא תִפְיֵל
 מְנַהֵן בְּמֵא דִּי סָלִי : יד וְאָמַר " לְמִשָּׁה יָקִיר לְבָא דְפְרָעָה
 סָרִיב לְשִׁלְחָא עִמָּא : טו אִוִּיל לֹות פְרָעָה בְּצַבְנָתָא הָא נִפְיָק לְמִיָּא
 וְתַתְעִיר לְקַדְמִיתֵיהָ עַל בִּיָּה נְהֵרָא וְחוּמְרָא דְאַתְתְּחַפִּיד לְחוּיָא
 תִּסַּב בִּירְדָּ : טז וְתִימַר לֵיה " אֵלְהָא דִּיהוּדָאִי שְׁלִבְנֵי לֹותָךְ
 לְמִימַר שְׁלַח יֵת עִמִּי וּפְלַחוּן קְרַמִּי בְּמִדְ בְּרָא וְהָא לָא קַבִּילְתָּא
 עַד בְּעַן : יז בְּדַנָּן אָמַר " בְּרָא תִידַע אֲרִי אָנָּא " הָא אָנָּא מְחִי
 בְּחוּמְרָא דִּי בִירִי עַל מִיָּא דִּי בְנֵהֲרָא וְתַתְפַּכּוּן לְרִמָּא : יח וְנִוְיֵי דִּי
 בְּנֵהֲרָא יִמְחִוּן וְיִסְרִי נְהֵרָא וְיִלְאִין מְצַדָּאִי לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִן נְהֵרָא :
 יט וְאָמַר " לְמִשָּׁה אָמַר לְאַהֲרֹן סַב חוּמְרָךְ וְאָרִים יָרְךָ עַל מִיָּא
 דְּמְצַדָּאִי עַל נְהֵרִיהוֹן עַל אֲרִיתִיהוֹן וְעַל אֲנַמִּיִּין וְעַל כָּל בֵּית
 כְּנִישֵׁת מִימִיהוֹן וְיַחֲוֹן דְּמָא וְיֵיה דְּמָא בְּכָל אֲרַעָא דְּמַצְרַיִם וּבְמִנֵּי
 אֲעָא וּבְמִנֵּי אֲבָנָא : כ וְעַבְדוּן בֶּן מִשָּׁה וְאַהֲרֹן כְּמָא דִּי פְקִיד "
 וְאָרִים בְּחוּמְרָא וּמְחָא יֵת מִיָּא דִּי בְּנֵהֲרָא לְעִנֵּי פְרָעָה וְלְעִנֵּי
 עַבְדוּרֵיהָ וְאַתְתְּחַפְּכוּ כָּל מִיָּא דִּי בְּנֵהֲרָא לְרִמָּא : כא וְנִוְיֵי דִּי בְּנֵהֲרָא

בער המורים

מיתו

אל תהיה אחר לא ידעו תחול שלשם ודחוקים ועבדו כהם והשליכו לאור כהנים לכך ולא חסס חשך
 סבכה לוחם כעסוה מכות ולקח מתוכם והטובים : בעקים כ' כמקורה כמסורת כראשית ויהי
 שאלו להם כערה מה שחבר להם מתכנת הלכנים תקכו ענמכס ככין וזהו כעסק אל' חן הארמון

תכבר

שפתי חכמים

ונלע סיס נם בתוך נם סרמ'ס : (א) נסזר
 מכית כתיב לה גני כהללס סגני גני מלס
 גל כתיב לה לספוקי גני מכות גבורות כתיב

גני

רשי

(יד) ככד * תרגומו יקיר ולא אתיקור
 מפני שהא * סס לכר כמו (שמות י"ח)
 כי ככד מחר הדבר : (טו) סנה יוכס
 המימה * לנקביו סנה עוסה עכמו אלוה

וחמר סאינו כריך לנקבו ומשכוס ויואל לנילוס ועיסה סס כריכו (ס"ד) : (טז)
 עד כה עיד סנה ומדרסו עד שסחע חמי מכות ככור' סחפתה כה ככה א כה אחר ס'
 כחות הלילה : (יז) " ונהפכו לדם " לפי שאין גשמים יורדין במצרים ונילוס עופף
 ומשק את הארץ ומכרס עיבדים לנילוס לפיכך סלקה את ורחתס ואחר כך סלקה
 אותס : (יח) ונללו מכרס * לכקס רפואה למו סוואור סויסו ראוין לסמות : (יט)
 חזור אל אהרן * לפי שגזן סוואור על חסה כסנסכך לתוכו לסוכך לא לקס על ידו לא
 בדם ולא ככפרדעיס ולקס ע"י אהרן : כהר תס * סס נסרות סוסוסס בעין נסרות
 סלנו : יסווריס * סס כריכות נגרים מכריכות העסויות כידו ארס מסכס סלר לסרות
 ונילוס מימיו מתכרכוס ועוסה לרך סוואוריס ומסקס ססרות : אגניכס : סקכות מיס

שאיין

מיתו וסרי נהרא ולא יכילו מצרא למשתי מיא מן נהרא והור
דמא בבל ארעא דמצרים: כב ועברו בן חרשי מצרים בלתי שהון
ואתקף לבא דפרעה ולא קביל מנהון כמא דמלי: כג ואתפני
פרעה ועל לביתיה ולא שוי לביה אף דרא: כד וחפרו בל
מצראי סתרות נהרא מיא ומשתי ארי לא יכילו למשתי ממיא
די בנהרא: כה וישלימו שבע יומין בתר דמחא ית נהרא: כו
ואמר למשה עיד גות פרעה ותימר ליה פרען אמר ית שלתי
עמי ויפלחון קדמי: כז ואם מסריב את לשלחא הא אנא מחיית
בל תחומך בעורדעניא: כח ורבי נהרא עורדעניא ויסקין ויעלון
בביתך ובאדרון בית משכבה ועל ערסכתך ובבית עבדך ובעמך

בעל המורים ובתנודך

תכרד ב' בחסור תכרד סעורה כי יומם ויליה תכרד עליו דייך חלחד סעפיד עליהם ביום
וכליל: ויעשו כה' ג' בחסור יבולו ויעשו ויעשו בני ישראל את הפסח כספר זאת העבודה
זכו נעשות משכן ולהקריב קרבן ויעשו שנים בחסור ואל יעשו כדכרי שקר ויעשו ואין מושע
אולם שאין חסונים בתפלה ויעשו כדכרי שקר שאין חסונים כלל מה שהם מוליכים המינס עליהם
באחד יעשו ואין מושע אכל החסונים כלל מה שהנולדו מיהם עליהם לאחר אז תקרא ויל יענה
שעו ויאמר רבני וזהו שאמר דוד האזינה תפילתי בלא שפתי מרתה אומתי תאמין תפילתי כשהיא פת
שפתי מרתה להכניס הלל ולומר דבר שאין מכון בלבו ויפץ ג' בחסור הכא ויפץ ה' אותם
הש' ויפץ העם מעליו גבי שאלו אלו נפולו לבלון לכניס ואנשי הפגנה נפולו על עון הלכניס
שאמרו הנה לנכנה לכניס וכמו שבאותה נפיה נרבעלה כונתם ומלכותם כך הנפילה סנפץ העם
העל שאלו ג' גם תמול גם היום שנים הכא ואיך מדוע לא בל כן ישו גם תמול גם היום חלחד
כשלא כלו ח' לקם לפשות הלכניס נחמלו כדי שלא יוכו כדרך שנחמלו דוד: נהן ד' בחסור הכא
תכן

שפתי חכמים

ותצא צלט: (ד) דק"ל דה"ל למירכב
ויעלמו ועל זה פירש מנין ז' ימים ר"ל דיומלא
האי על מנין ולא על שבעת ימים: (ה) ר"ל
ז' ימים יא"ת וכה בחושך לא היה כי ס"ו
ימים כדמשמע צפרטה צל וי"ל דקמ"צפרט'
צפנה חנין ויבי הענן וכמשך ויאר אה
הגילה ר"ל הענן וכמשך היה למצרים ויאר
את הגילה לישראל ומה היה חושך למצרים
אלא הקנ"ה פרע לסם אוחו יוס' ז' שלא חנין
צפתלה עליהם: (ו) דמאן משקע כהיה מאן
בבל שעה וזה א' לו שייך דלם הוא עמ"ס
מכרז מ"ה ויהי תמיד מכרז ועו' פירש
לס

רש"י
המטה שנהפך לתנין ולא לזה של דם:
(כה) וימלא: מנין שבעת ימים ד שלא
שב היחור לקדמותו שהיה המכה משמשת
רביע חרש ח' גו' חלקיהם מעיד ומתרה
בכה: (כב) ואם מאן אתה וואס סרבן
אתה: מאן כמו מתאן מסרב אלא כנוי
האדם על שב המפעל וכמו שלו וסקט
סר וזעף: נענף את כל צבולך * מכה וכן
כל לשון מנפה אינו לשון מיתא אלא לשון
מכה * וכן ונפיו אשה הרה אינו מיתא *
ו-ן כטרם ותנפיו רבליכס' מן תנוף כאלון
רבליך * ולאנן נעף: (כח) ועלו * מן
היחור: כהיתך * ואח"כ ככית עבדך *
כוא התחיל כענה תפילה ויאמר אל עמו
ומתנו

כוא התחיל כענה תפילה ויאמר אל עמו ומתנו

שמות ז ח וארא

ובתנוריה ובמשארותיה : כט ובכה ובעמה
 ובכל עבדיה עליו הצפודעים : ח ויאמר
 יהוה למשה אמר אל אהרן נטה את ידה
 במטה על הנחלת על הארץ ועל האנשים
 והעל את הצפודעים על ארץ מצרים : כ
 אהרן את ידו על מימי מצרים והעל
 הצפודעותכם את ארץ מצרים : ג ויעשו
 כן החרטמים בלמדים ויעלו את הצפודעים
 על ארץ מצרים : ד ויקרא פרעה למשה
 וראהרן ויאמר העתירו אל יהוה ויסר
 הצפודעים ממני ומעמי ואשלה את העם
 ויזבח ליהוה : ה ויאמר משה לפרעה התפאר
 עלי למתי אעתיד לה ועבדיה ולעמה
 להכרית הצפודעים ממה ומבתי רק ביאר
 תשאונה : ו ויאמר למחר ויאמר בדברה
 למען הודע בי אין ביהוה אלהינו : חמישי : וקרן
 הצפודעים ממה ומבתי ומעבדיה ומעמה

רק

רש"י

ומתנו החילו הסודניות : (כט) וככה וכעמך בתוך מעוהם וכנסים ז ומקרקרין :
 (כ) ותעל הצפודע הצפודע אחת היתה והיו מכין אותה והיו מחזות נחליהם כחוליהם זהו
 חדרו ופשוטו : ל סרוץ הצפודעים קורא לשון יחידות וכן ותהי הכנס כחמישה
 סדול ירא כלע"ז ויחף ותעל הצפודע גדול" וירא כלע"ז : (ס) התפאר עלי
 כמו התפאר הרון על הכוכב כו משתבח לרצה אלו גדול ממך ומי"ר כלע"ז וכן
 התפאר עלי השתבח להשתחם ולשאל דבר גדול ולומר שלח

הת

ובתנוּרה ובאצוֹתָי: כט ובה ובעמך ובכל עבדך יסקין עורדעניא:
 א ואמר יי למשה אמר לאהרן ארים ית ידך בחיטך עד
 נהריא על ארתיא ועל אנמיא ואסיקית עורדעניא על ארעא
 דמצרים: ב וארים אהרן ית ידיה על מיא דמצראי וסקינו
 עורדעניא וחפו ית ארעא דמצרים: ג ועבדו פן חרשיא בלחשיהון
 ואסיקו ית עורדעניא על ארעא דמצרים: ד וקרא פרעה למשה
 ולאהרן ואמר צלו קדם יי ויעדי עורדעניא מני ומעמי ואשלת
 ית עמא וידבחון קדם יי: ה ואמר משה לפרעה שאר קך גבורא
 והב קך זמן לאימתי אצלי עקך ועל עבדך ועל עמך לשיצא
 עורדעניא מנך ומבתך לחוד דבנהרא ישתארו: ו ואמר למחר
 ואמר כפתגמך בדיל הדיע ארי לית כיי אלהא: ז ויערו

בעל המורים עורדעניא

תבן אין נתן לעבדך: ואידך לחמו נתן מימיו נאמרים בתוך ערלים נתן ועוד חסד כהלא
 פרעה פרעה שלא נתן תבן טבע כים ולא עוד אלא שירד לניאנס דכתיב בתוך ערלים נתן אל
 יורדי כור כדכתיב שמה פרעה וכל המנון אכל לחמו נתן שנתן מלחמו כדכתיב הלא פרום ליעב
 לחמוכו וכחיו כתריו והיית כן רוב וכמואל מים אשר לא יזכוו מימיו: לכנים שלשה
 וטובן לכנים תתנו נכנסו לכנים לכנים נפלו זה שדרשו שכל מה שחיו כונים כיום היה נופל בלילה
 וסו

שפתי חכמים

אלא כניו וכו' כמו שניו וטעם אע"פ שהוא
 נמי לפי טעם ושניו משמע לעולם וסר חסד
 ר"ל כולם משמע לעולם ואינן אלא נפי טעם
 אלא כניו וכו': (ז) ומקרקרים לבין נקבה
 והומה: (ח) ר"ל הם חסד תוכל לשאול אותי
 דבר שלא אוכל לעשותו שתוכל אמת להספאר
 עלי לאמר שזני לא אכל לעשות: (ט) וא"ת
 מה שאלו משה ודאי היה ממלכה שיכרתו
 היום ולאמר וי"ל לפי שהים סגור משה הם
 יתפלל שיכרתו מיד או מיד היה לך לשלם
 את ישראל כמו שימר ולמש וזה היה רע לו
 לפיכך לא ידע משה שאם יוסימרהם ולפי מה
 שתיך הרמזין בשם הנגיד יתורן ג"כ קוסיא
 זו: (י) לשון אעתיך השחירו והעתימתי
 משמע לשון זה הפעיל שהוא פועל יאלה וזהו
 ליה למכתב לשון הפעיל כמו פתח עתלו
 ועתימתי כיון שהוא לשון תפלו והפעל א' מינו
 פועל יאלה ג"פ מפני וכו': (כ) ר"ל דלשון
 המפעיל פתי אדברים והוא כאלו כתיב
 דברים: (ל) רונה למר דכתיב ביה צהריא

רשינו

ח שלא אוכל לעשותו: למתי אעתיך לך
 את אשר אעתיך לך היום על הכרתת
 הכפרדעים למתי תקפה שיכרתו שותראם
 את אשלי דכרו למועד שהקבע לי אלו
 כאמר מתי אעתיך הים משמע מתי
 התפלל עכשיו שאלמר למתי משמע אני
 היום התפלל עליך שיכרתו הכפרדעים
 לזון שהקבע עלי אמור לאיזה יום תרכה
 שיכרתו: אעתיך העתירו והעתימתי ולא
 כאמר אעתיך עתרו ועתימתי מפני שכל
 לשון עתר הרכות פלל הוא וכאשר יאמר
 הרבו הרכה וסרתי לי מפעיל כר יאמר
 העתיר העתימו אעתיך דברים כ ואל
 לכולם העתימתי עלי ל דכריכס
 הכריכס: (ו) ויאמר למחר התפלל

היום

חית

עוֹרְדֵעְנִיא מִנָּךְ וּמִפְתָּךְ וּמִעֲבָרְךָ וּמִמַּעַמְדְךָ לְחֹד דְּבִנְהָרָא
 יִשְׁתַּאֲרָא : חוֹנֵפֵךְ מִשָּׁה וְאַחֲרָן מְלוֹת פְּרַעָה וְצִלֵי מִשָּׁה קָדְמָא
 עַל עֵיסֵךְ עוֹרְדֵעְנִיא דִּי שְׁוִי לְפִרְעָה : מ וְעַבְדֵי בְּפִתְגָמִיא
 דְּמִשָּׁה וּמִתּוֹ עוֹרְדֵעְנִיא מִן בְּתִיא מִן דְּרֵתָא וּמִן חֲקֵלְתָא : י
 וּבְנֵשׁוּ יִתְחוּן דְּגוֹרִין דְּגוֹרִין וְסִרְיָא עַל אֲרַעָא : יא וְחוּא פְּרַעָה
 אֲרִי תוֹת רֹחֲמָא וְיִקְרֵית לְבֵיתָא וְלֹא קִבִּיל מְנַחוּן בְּמֵא דְּמִלְכֵי :
 יב וְאָמַר לְמִשָּׁה אָמַר לְאַחֲרָן אֲרִים יִתְחַוְּרֵךְ וּמְחִית עֲפָרָא
 דְּאֲרַעָא וְיִהִי לְקִלְמָתָא בְּכָל אֲרַעָא דְּמִצְרַיִם : יג וְעַבְדוּן וְאֲרִים
 אַחֲרָן יִתְיַדֵּי בְּחוּמְרֵיהּ וּמְחֵאת יִתְ עֲפָרָא דְּאֲרַעָא וְהוּא קִלְמָתָא
 בְּאֲנָשָׁא וּבְבַעֲרָא כָּל עֲפָרָא דְּאֲרַעָא הוּא קִלְמָתָא בְּכָל אֲרַעָא
 דְּמִצְרַיִם : יד וְעַבְדוּ בֵּן חֲרָשִׁיא בְּלַחֲשִׁיחוּן לְאַפְקָא יִתְ קִלְמָתָא
 וְלֹא יִכִּילוּ וְהוֹת קִלְמָתָא בְּאֲנָשָׁא וּבְבַעֲרָא : טו וְאֲמַרְו חֲרָשִׁיא
 לְפִרְעָה מְחֵאת מִן קָדְמָא יִתְ הִיא וְאַתְקַף לְבָא דְּפִרְעָה וְלֹא קִבִּיר

מנחון

בעל המורים

והוא לבנים כפשוטו * כלכשו המגדל אתרו שלישי ככל ושלשי עורטו קיים : הרעיה כי אי הכל * ואיך
 למת

שפתי חכמים

דש"י

באלהים הכה ופגוע : כאשר דבר ה' *
 ויכון דבר ולא ישמע נ אליכם פרעה :
 (יב) חזרו אל אהרן * לא היה העפר
 כדאי ללקות ע"י משה לפי שהגן עליו
 כשהרג את המצרי ושמנכו בחול ולקח
 ע"י אהרן : (יג) ותהי הכנס * הרחיקה
 פלגו יורא כלע"י : להוציא את הכנס *
 לבראות (כ"א ולכוזי"א) * ממקום
 אחר ולא יוכלו שאין סדר שולט על כריה
 כחותה מכשורה : (טו) אכבע אלהים
 הוא * מכה 11

לכוין השעות * וזולתו עכשוו היא השעה
 שיכרתו וכשתעבור השעה לא יכון להסיר
 ולכן אמר לעזר לשרות ע"י מכשפת ה' *
 עושה כן סגל משה מתי קהתפלל נשמע הפלגו
 מהרש"ל * מקשים העולם למה שגם נלפרע
 ויעק משה כל ה' ונשאר מכות כמי * ויעת
 משה אלה * ויגל מסוס דלמרוינך המתפלל
 לרוך להשמיע לאוניו מה שמוציא מפיו וכתן
 היו הצפרדעים לועקים כמו שפירש"י * צמור
 והולך לחרים קולו נחפלותו כדי שיסמיע
 לאזניו את הפלגו : (כ) ואלה ולמה לא
 פירש"י לעיל בגי מנרות דם דתנזי ויחוק לב
 פרעה וגו' וכי בני מופת נלענת משה * זין
 את מעוהוים ויגל דלעיל כיון שעדיין הוה
 לא סרה ממנו והוא עורטו מחזיק צעמו אתו צורא *
 ולא ישמע אליכם פרעה אגל הכא כתיב וירא פרעה כי היתה הרווחה והכנר לנו ולא שמע
 ח ליהם כאשר דיבר ה' * קס לרש"י הוכן דיבר * ח * ח ליהם להם הרווחה שלא ישמע אליהם
 מ"ס מניח קרא ולא ישמע אליכם מדכתיב ואל ישמע אליכם פרעה וחתיב כתיב ותתני
 את ידי וגו' מצי זה דכתיב ונתתי וגו' הא עדיין המכה לא סרה חלא וירא יס"ק קרא
 ונתתו כל כר וכסיהו לו הרווחה ולא ישמע אל כס ונתתו את ידי וגו' : (כ) לא
 לטו * עליהם ודייק רש"י מדכת *
 וישו

מנהון כמא דמליך : מו ואמר : למשה אקדם בצפרא ואת עתד
 קדם פרעה הא נפק למיא ותימר ליה בדתן אמר : שלח עמי
 ויפלוהו קדמי : וז ארי אם ליתך משלח ית עמי הא אנא משלח
 בך ובעבדך ובעמך ובבתך ית ערובא ויתמלון בתי מצראי ית
 ערובא ואף ארעא דאנון עלה : יח ואפריש ביוסא ההיא ית
 ארעא דגשן דעמי שרי עלה בדיד דלא למחוי תמן ערובא
 בדיד דתדע ארי אנא י שליט בנו ארעא : יט ואשוו פידקן לעמי
 ועל עמך אתי מחא למחר יהא אתא הדין : כ ועבד : כו ואתא
 ערובא מקוף לבית פרעה ולבית עבדוהו ובכל ארעא דמצרים
 אתחבלת ארעא מן קדם ערובא : כא וקרא פרעה למשה
 ולאחרן ואמר אוילו דבחו קדם אלהכון בארעא : כב ואמר משה
 לא תקון למעבד בן ארי בעירא דמצראי דחלין ליה מגיה אנחנא
 ובסבין לדבחה קדם : אלהנא הא נדבח ית בעירא דמצראי
 דחלין ליה ואנון יהון חון הלא ימרון למרגמנא : כג מהקד
 תלתא וימן גיזיל במדברא ונדבח קדם : אלהנא כמא דיימר

בעל המורים

לנא

למס הכות לעבדך כמו כן כחשה וכשניהם שני וכן עתה תראה שנים בני משה שבעים כזה הלכות
 ככא שחמור עתה תראה ורמז לו שלא יכנס לארץ וכן לקמן אחר לו עתה תראה סיקור דברי
 שחמורי

דשיי

עעס כדכרי ע אגדה ככל מכה ומכה למס
 זו ולמה זו בטכסיסו מלחמות מלכים בא
 עליהם כסדר מלכים כשכרם על עיר
 בתחלה מקלקל מעינותיה ואח"כ תוקע
 עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולבהלם
 וכן הן שפרדעים מתקדקרים וסומים וכו'
 כדליתא במדרש רבי תנחומא : (יח)
 והסליתו : והסרשתי וכן והסלה ה' וכן לא
 נפלאה היא מחך לא מובללת ומוספת
 היא מחך : למען תדע כי אני ה' בקרב

שפתי חכמים

ויעשו כן הסרעומים שפירשו סע : ג' כ
 כחשה וכו' : (ע) דק"ל גמס ה' הניא
 עליהם הערוז כיון דנמשך להם מזה תועלת
 צעורות וצנצנן וספר הכחות לכן פירש"י שיש
 עעס צנצר מלחמי צנצר מהר"ד : (פ) דק"ל
 דחשתה הארץ משמע לשון עמיד הא צנצר
 היחה נשחפה לכן הניא דליס מת' גוס דמפרש
 אחתהנה סכוס לשון ענר : (ז) דק"ל וכי
 צנצנים יוצחו עלזה פי' ולא תלכו למדנר
 ג"ל ססס היו אומרים לנך צמדנר ויוצחו סס :

ג"ל

הארץ : אע"פ ששכינתו בשמים גזרתי מתקיימת בתחתונים : (יט) ושמתי פקתי
 שיבול בין עמי ובין עמך : (כ) שחשת הארץ : כשחשת הארץ פ (איתחבלת)
 ארעא : (כא) זכחו לאלהיכם בארץ : במקומכם ולא צ תלכו במדבר : (כב)
 תושבת מחרים :

יראת

לנא כד ואמר פרעה אנא אשלת יתכון ותדבחון קדם יי אלהכו
 במדברא לחוד ארתקא לא תרתקון למיזל צלו אף עלי כז ואמר
 משה הא אנא נפיק מעמד ואצלי קדם יי ועדי ערובא מפרעה
 ומעבדוהי ומעמיה מחר לחוד לא יוסף פרעה לשקרא בדיק
 דלא לשלחא ית עמא לדבחא קדם יי כז וגנפך משה מן קדם
 פרעה וצלי קדם יי כז ועבד יי כפתגמא דמשה ואעדי ערובא
 מפרעה ומעבדוהי ומעמיה לא אשתאר חד כח ויקר פרעה ית
 לביה אף בזמנא דהא וקרא שלח ית עמא א ואמר יי למשה
 עגד לות פרעה ותמלל עמיה כדנן אמר יי אלהא דיהודאי שלח
 ית עמי ויפלחון קדמי כז ארי אם מסריב את לשלחתי ויעד
 כען את מתקף כדון ג הא מחא מן קדם יי הויא בבכערה די
 כחלקא בסיוסותא בחמרי בגמלי בתורי וביענא מותא פני
 לתרא די ויפרש יי בין בעירא דישראל ובין בעירא דמצרים
 ודא ימות מכולא דבני ישראל מדעם ה ושי יי זמנא למימר
 מחר יעביד יי פתגמא הרין בארעא ו ועבד יי ית פתגמא הרין

בעל המורים

שאמרתי לך שלא תכנס לארץ הרעת כל בחסורם הכל ואיך הרעת נבי אלוהי הרעות להיות
 את דבך דכחו נבי משה כל מלאך להרוג את כו והלילו משה כתפלתו כך אלוהי הויה כן
 הלאכה

שפתי חכמים

רשי

וראת חכמים כמו ולמלכס תועבת בני
 עמון ואכל ישראל קירא ק חוזה תועבה
 עוד ויל בלפון וחר תועבת חכמים דבר
 שחאו הוא למחריב זכיחה שאנו זוכחים
 סחרי ירחסו אנו זוכחים ולא יסקלנו
 בתמים (כ) הכל כח להכל (כו)
 ויעתר אל ה' נתאמן בתפלה וכן יס בח
 לומר ויעתור סוק ויכול לומר ומשמע וירב
 בתפלה עכשו בשחאו חומר כל ויפעל משמע וירכה להתפלל (כו) ויכר הערובי
 ולא מתו כמו שטשו הכפרדעים ש שאם מתו ויכה להם הנאה בעורות (כח) (גס
 בפעם הזאת אע"פ שאמר חנכי אשלח אתכס לא קיים הכשתמו) (כ) מחזיק
 בכז חזון כס כמו והחזקת במבוסיו (ג) כהה יד ה' הויא ילפון כוסי כן יאמר בלפון
 נקבה על שער ביתה ועל העמוד תהיה ועל העמוד הוה כמו עושה דוה רועה
 (ד) והפעל והבדול (ח) מלא חפניכס ליינויים בלע"ז פינו ככסן דבר

ע

מן

הנספ

בְּיָמָא דְּבַתְרוּזָא וּמִית כּל בְּעִירָא דְּמַצְרַיִם וּמִבְּעִירָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֹא מִיתוּ חַד : ז וּשְׁלַח פְּרַעֲה וְהָא לֹא מִית מִבְּעִירָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 עַד חַד וְאַתְיָקֵר לְבָא דְּפְרַעֲה וְלֹא שְׁלַח יַת עַמָּא : ח וְאָמַר יי
 לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן כִּבּוּ לְכוּן מְלִי חֲפְנִיכוּן פִּית דְּאַתְיָנָא וְיִזְרְקִינָה
 כּוּשָׁה לְצִית שְׂמִיָּא קֳדָם פְּרַעֲה : ט וְיִהִי לְאַבְרָקָא עַל כּל אַרְעָא
 דְּמַצְרַיִם וְיִהִי עַל אַנְשָׁא וְעַר בְּעִירָא לְשַׁחֵן סְנִי אֲבַעְבוּעִין בְּכַל
 אַרְעָא דְּמַצְרַיִם : י וְנִסְיִבוּ יַת פִּיח דְּאַתְיָנָא וְקָמוּ קֳדָם פְּרַעֲה וְיִזְרִיק
 יְתִיה מֹשֶׁה לְצִית שְׂמִיָּא וְהָוָה שַׁחֵן אֲבַעְבוּעִין סְנִי בְּאַנְשָׁא
 וּבְבַעֲרָא : יא וְלֹא יִכְלוּ חַרְשֵׁיָא לְמִקָּם קֳדָם מֹשֶׁה מִן קֳדָם שַׁחֵן
 אֲרִי הָוָה שַׁחֵן אֲבַעְבוּעִין וּבְכַל מַצְרָאִי : יב וְאַתְיָקֵר יַת לְבָא
 דְּפְרַעֲה וְלֹא קְבִיל מְנַהוּן פְּכָא דְּמַלִּי עִם מֹשֶׁה : יג וְאָמַר יי
 לְמֹשֶׁה אֲקָרִים בְּצַפְרָא וְאַתְעַתֵּר קֳדָם פְּרַעֲה וְתִימַר לִיה כְּדָנּוּן

אמר שפתי חכמים

על השמים כדלקמן גזי מכת גדר ומדמשי
 קרא ודסי פירושו הוא הספניג בכונסו עד
 לשמים : (נח י) ושל דכ"ק וכל דגנ כנורק
 סיינו צמח דסתם זריקה כהם כל כוחו וסיינו
 צידו אסת ועיין צ"ד פ"ה וצויקרא דגם פ"ה :
 (ב) ר"ל מדכתיב לעיל מלא חכמים :
 (ג) וא"ת וכואיל דזה נם היה ח"ל מנ"ל
 לפרש שהיו קומי של משה מלא חכמים שני
 ושל אהרן דינמא לא היה מחויק ומשה זרק
 בשתי ידיו ושל דזה שפירש"י וחסר שהלך וכו'
 אינו ר"ל דזה היה נם סכלן כל כך למרחוק
 כיון שלא זרק צמח הלא מה שהזמן אחד סבול
 מעט אצק היה הולך ומתפשט על כל ארץ
 מליים כוח נם ולפי מה שפירשתי לעיל
 דרש"י דיוק ממלא השמיים שזרק משה צמח
 יתורן גם כן קושיא זו דכיון שהכתוב מלמדנו

צמלה השמימה שזרק צמח א"כ צדלוי זרקו ציד
 משמע דמסחין היה פורח אצבע צעות וזה אינו ועו"פ
 פורח אצבע צעות : (ד) מקטין העולם למה לא נאמר
 כפן כירא דזר ה' ועוד למה לא כתיב
 צם וומר ועתה שלח העז וגו' (מכר"ו) שדגבר לא היה נרין
 לכתרות שהרי נאמר צפירוש כהן יר ה' כוים
 צמקן אטר צמדה ומשמע שהגוייה לא היתה אלא צמדה
 ממילא כל כירא וגו' כוים מקנהו לפי שדגבר דכחו לכמות
 צ"ח אצל צמדת הכרד דאין דרך הכרד לכהות
 צ"ח אס לא אמר ליה שלח העז וגומר לא כיון
 מקפידין להניח צמדה ועיין (צמ"מ) תירוצים

מית

במית
 פרעה
 ויבקר
 לכם
 משה
 כל
 בהמה
 פרעה
 שחין
 לא יברו
 חין ביי
 ירוחוק
 באשר
 ויאמר
 התיצב
 יהיה
 ככסין
 לטן הסכה
 משה יוכל
 כיר אחת
 קמחו של
 סה

אמר "אֵלֶּהָ דִּיהוּדָאֵי שְׁלַח ית עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קְרָמִי: יד אַרְי
 בְּזַמְנָא הָדָא אָנָּא שְׁלַח ית כָּל מַחְזֵי בְּלָבָד וַיִּבְעַבְדְּךָ וַיִּבְנֶסְךָ
 בְּדִיל דְּתַדַּע אַרְי לִית דְּכוּתֵי שְׁלִישׁ בְּכָל אַרְעָא : טו אַרְי כַּעֲזָן
 קְרִיב קְרָמִי דִּי שְׁלַחוּת פּוֹן ית סִמַּת גְּבִירְתִּי וּמְחִית יתָּךְ וַיִּרְתַּ עֲמָךְ
 בְּמוֹתָא וְאַשְׁתַּצִּיתָא סָן אַרְעָא : טז וּבְרַם בְּדִיל דָּא קִימְתָּךְ בְּדִיל
 לְאַחֲזִייתָךְ ית חֲלִי וּבְדִיל דִּיהוֹן מִשְׁתַּעֲזָן גְּבוּרַת שְׁמִי בְּכָל אַרְעָא:
 יז עַד כַּעֲזָן אַתְּ כְּבִישַׁח לִיִּה לְעַמִּי בְּדִיל דְּלָא לְשַׁחֲוִיתְרוּן : יח הָא
 אָנָּא מְחִית בְּעַדְנָא הָדִין מַחַר בְּרָדָא תְּקִיף לְחַדָּא דִּי לָא הָיָה
 דְּכוּתֵיהּ בְּמַצְרַיִם לְמָן יוֹסָא דְאַשְׁתַּכְלַלְתָּ וְעַד כַּעֲזָן : יט וּכְעֵן שְׁלַח
 כְּנוֹשׁ ית בְּעִירָהּ וַיִּת כָּל דִּי לָהּ בְּחַקְלָא כָּל אֲנָשָׁא וַיִּבְעִירָהּ
 דִּישְׁתַּפַּח בְּחַקְלָא וְלֹא יתְכַנַּשׁ לְבִתְיָהּ וַיְחִית עֵרִיהוֹן בְּרָדָא
 וַיִּמְוִיתוּן : כ דְּרַחֵל מִפְּרִיגְמָא דִּי מַגְבֵּי פֶרֶז נַח פְּשִׁיט עַבְדוּתֵיהּ
 בְּעַל הַמְּוִדִים

האלהמה השלחתי וכוונתי עליהם לחרוש סבתי שכי * כן בני אליהו ויזל חזיהו כסעיהו
 השמיהו : והלל * כל * המסורס הכא ואידך גבי דוד והלל תגיל דאחשך דוד לחסס * כדפרי שית גבי
 ויאמן

שְׁבִתֵי חֲכָמִים

סעט סעטל כל מגפתי דסיני * כות נכרות
 ותעד סען כמון כל סאךן תאמר לה
 צעלמר * יליתי כסחיהם ידי כתקן וכ *
 (1) פיל * ר * אוחך וגומר גם אחרעמ : (2)
 (3) * ינכ למה אמר כין כעת מחר ובריר
 מחר מחר יריה סתם וסעטס הל כד ר
 שהכמיה היו גשרם נפולות אחת הכה ואחת
 הכה ימי יאמר לפרעם שדוקא צעת סחיה
 סתחיל הדגל איכ לא היה תועלה צ רועה
 אמר סתם מחר יסיה : (4) רל צתחיה לז
 סיה לו מ יסלה על מה שחמרן ועכשוו כחן נו
 למע :

רְשִׁי

המכות : (טו) כי עתה שלחתי את ידו
 ובני * כי אלן רעיתו כסחיהם ידו כחקך
 סחכיהם כדבר שלחתיים וסכחתי אוחך
 ואת עתך עם * הסחמות וסכחד מן הארץ
 חכל כעבור זאת העמדתיו וגומר : (1)
 עורך חסחולל בעמי * כמרגומו כבישת
 גיה כעמי והוא מנודת מסלה דמתרגומין
 אורח כנשח וילע"ז קלקוי"ד וככר
 פירשתי כסוף ויהי מקץ כל תיבה שתלת
 יסודס סמ"ך והיא כהא לכר * כלשון
 מתפצל נתן סתי"ו של סתוש כאחכע

אותיות של עיך כון * ווכנון ויסחבל סחגב מנודת סכל כי ססתרר עליוני מנודת סר
 וכנון ססחבל סחית : (יח) כעת מחר * כעת סחחז למחר סרע לו סרועה כסחבל
 לחזר כסחנע סחמלכאן * ז ירד סכדר : סוסס * סנחיוסס וכל תיבה ססחלת יס דס
 י"ד כנון יסד ויל יסר * כסחיו מתפצלת סחא סחיו : סמקס סחיו"ד כנון סוססס
 סולדס יורע וילד ליוסף כדכרס לא יוסר * עכד : (יט) סלח סעז * כסרגומו סלח
 כנוס וכן יוסכי סחכס סחיוו סחיוו כנומין : ולח יוסף סחיתס * לסן סכנסס סחיו

יד
 מגפתי
 תדע
 שחתי
 בדבר
 ורואה
 למען
 סחולל
 בעת
 כמלו
 יט
 ר אש
 ד למע
 חבר
 פרע
 הגים
 סחיוו סחית
 סחולל סכד
 סחכות
 ססעויה סל
 ססס סחיוו
 סכיו סחיוו
 ססס סחולל
 ססל וסס
 סל סחיוו
 ס סחולל
 ס ססס
 ס ססס

שמות ט וארא

הַיִּסְאֵת עֲבָדָיו וְאֵת מִקְנֵהוּ אֶל הַבְּתִים : כא
וְאִשׁוּר לֹא יֵשֶׁם לָבוּ אֶל דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־
עֲבָדָיו וְאֵת מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה : פ
כב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה נִטְהַר אֶת־יַדְּךָ עַל־
הַשָּׁמַיִם וְהָיָה בְרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־
הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם : כג וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־מִטְוֵהוּ עַל־
הַשָּׁמַיִם וַיְהוֶה־נִּתֵּן קֶלֶת וּבְרָד וַתִּהְלַךְ־אִשׁ
אֶרְצָה וַיִּמְטַר יְהוָה בְּרָד עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם : כד
וְהָיָה בְרָד וְאִשׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבְּרָד בְּכֹד
מְאֹד אִשׁוּר לֹא־הָיָה כִּמְהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
מֵאֵן הִיתָה לְגוֹי : כה וַיֵּךְ הַבְּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
אֵת כָּל־אִשׁוּר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה
וְאֵת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבְּרָד וְאֵת־
כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר : כו רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אִשׁוּר־
עַם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־הָיָה בְרָד : כז וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה
וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הַמַּטְּאֵי
הַפְּעַם יְהוָה הַצְּדִיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים : כח
הָעִתִּירוּ אֵל־יְהוָה וְרַב מֵהֵיט קֶלֶת אֱלֹהִים וּבְרָד
וְאִשְׁלַח אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפְּוּן לַעֲמֹד : כט וַיֹּאמֶר
אֲדֹנָי מֹשֶׁה בְּצִאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרַשׁ אֶת־כַּפְּי
אֶל־יְהוָה הַקְּדוֹת יִחַדְלוּן וְהַבְּרָד לֹא־יְהִי־עוֹד
לְמַעַן

ות בעיה וקרא
עבדותו בעדה
ודעת שטא ויהי
בעדה תל על עקב
היה יד על צד
עירא ואמשי
ואשטא משה ויהי
בבדא רמשי
ארא רמשי
עקבא וקרא משה
היה צאטא וקרא
פיו וקרא למשה
ופאה ואנא וקרא
ידו וקרא וקרא
ולא חספון וקרא
אישו יד וקרא
1 166 167 168
רש
(16) מוס' כבוד לכת
על כבוד
מחש' קב' לחדש לחשב
(17) חלוקת כבוד
מ' וס' וקרא וקרא
כח וקרא וקרא
(18) וקרא וקרא
ככלא וקרא
תכלל לבי כבוד

וית בעיריה לבתיא : כא ודי לא שוי לביה לפתנמא דיי ושבת
עבודה וית בעיריה בחקלא : כב ואמר למשה ארים ית דה
על צית שמיא ויהי ברדא בכל ארעא דמצרים על אנשא ועל
בערא ועל כל עקבא דחקלא בארעא דמצרים : כג וארים משה
ית הוטריה על צית שמיא ויי יתב קלין וברדא ומרדכא אשתא
על ארעא ואמר ברדא על ארעא דמצרים : כד ותה ברדא
ואשתא משתלהבא בנו ברדא תקיף לחדא די לא תה דכותיה
בכל ארעא דמצרים מעדן דהות לעם : כה ומחא ברדא בכל
ארעא דמצרים ית כל די בחקלא מאנשא ועד בערא וית כל
עקבא דחקלא מחא ברדא וית כל אלני דחקלא תבר : כו
דחוד בארעא דגשן דיתמו בני ישראל לא תה ברדא : כז ושלת
ברעה וקרא למשה ולאחרן ואמר להון חבית זמנא דדא
זכאה ואנא ועמי תיכין : כח צלו קדם וסג קדמויה רוח דלא
יהון עזנא קלין דרוש באלין מן קדם וברדא ואשלת יתכון
זלא תוספין לאתעבבא : כט ואמר ליה משה במפקי מן קרתא
אברוש ית די בצלו קדם קליא יתמנעון וברדא לא יהי עוד
בעל המורים

ויהו 3 וארא לעיל מינה בתיב יורשס מאינו וסמך ליה ודכר אלהים תלמד טלא היה הדבור
עמו

שפתי חכמים

למעלה סבילו ממטה ענ מה ששמים והניח
מכס משמים : (ט) רלו סרוך להבש של אש
ליך למעלה וככל היתא יורדת למטה וכו
נס אחר וגם השני שלא כזה זה אש זה
(נח"י) ולא נהירא טרא דכ"פ מינו סירוס
האש נמטה מן השמים לפרן הן לעונה והן
לרעה ולא נחשב לנס ועוד דהא עדיין לא
נכתב פסוק ותכלך אש מלכא וליג דבמחלוקת
שנויה צ"ש וכו' ולרני נחמיה סיו האש
וסנדר פחובים ומעורבים זה נזכר ופסס
מתלקפת גזוף סנדר ושניכס סיו דולקין
ולרדיה הנם ששני היה סנדר סיו דולק
ולוה נחמיון סרנ שסני סנדר וסנדר סיו
(נח"י) אע"פ סגס

רשי

(כא) כנים סכרית לשון וינס : (כב)
על השמים - לכד השמים ומדרש אגדה
הבניה הקב"ה למטה ח מן השמים :
(כד) מתלקפת בתוך סנדר - נס בתוך
ט נס האש וסנדר מעורבין וסנדר מוס
הוא ולעשות רזקוקוס עשו סלובכויטיכב
(כה) ורכידי לו כמה סהרוד ככר : (כט)
ככחתי את העיר - אכל בתוך העיר לא
התפלל לפי שהיתה מלאה ו גלובוס :
טרכס

מעורבין ולפי' לריך למטה הא דפסיוס עשו שלום רלו שסניכס דלוקו : (י) (נח"י) אע"פ סגס
זומן כח רכרודע ומכח ערוב היתא גיכ מלכא גלויסוס"כ מהחמס לם סיה מפסול נמוך עיי
וכנ"ל סס כלחתי סח העיר י"ל דסס סיה מפסול עד למחר והיה לו

שמות ט' ו' ו' ארא

למען תדע כי יהוה הארץ: ואתה ועבדיך
 ידעת כי טרם תיראון מפני יהוה אלהים: לא
 ידפשתה והשערה נפתה בי השערה אביב
 והפשתה גבעל: לב והחטה והכסמת לא גבו
 כי אפילת הנה: מפטור: לא ויצא משה מעם פרעה
 את העיר ויפרש בפני אלהיה ויחדלו הקלות
 והחרד ומטר לא יתך ארצה: לו וירא פרעה כי
 חדל המטר והחרד והקלות ויסק לחטא ויבכר
 לבו הוא ועבדיו: לה ויחוק לב פרעה ולא שרח
 את בני ישראל באשר דבר יהוה ביד משה:

ומפטורין כה חמר ה' בקכני את בני ישראל ויחזקאל סימן כ"ה:
 קכ"א גיב"עול סימן י"עא"לי סימן:

פ פ פ

ו' ויאמר יהוה למשה בא אל פרעה כי
 אני הכבדתי את לבו ואת לב
 עבדיו

שפתי חכמים

טהור להפלה ולא הים זריח לגלות לפרעה
 כלאמי את בעיר חזל כחן שאמר פרעה
 ורז מכויות קולות והיה מנהק הנדר לא יחד
 פרנס וס' טלס להתמסמה וכן האור
 לגלות כלאמי את בעיר ולא נהך בעיר:
 (כ) דק"ל כיון

רש"י
 (ל) טרם תיראון • עדיין לא תיראון וכן
 כל טרם שבמקרא עדיין לא הוא ואינו ל'
 קודם טרם ישכבו עד לא ישכבו טרם יזוז
 עד לא כחח ח"ק זז כן הוא ידעתי כי
 עדיין אינכם ידעים ומשתהים הרותם
 תעמדו בקלוקלכם: (לא) והכסמת
 והשערה נכחה • כסדרה לשון פרעה נכה •
 הכחה שאין בו"ן במקום ה"א לפרש נוכחתי
 כמו היכחה נכו כמו הכי אלא הכ"ן שורש
 בחיבה והיו הוא תמורת שני ב' עמדותיו: כי
 השערה אביב • כבר ביכרה ועומדת
 בקסיה וכשברו • ונפלו וכן השערה נלמה
 כבר והקסמה לעמוד כנכעולים: השערה
 אביב • עמדה בחיבה לשון באכזי החל: (לב)
 כי חפלות הנה • מחזרין ועדיין הו'
 רכות

בדיל דהרע ארי ד"י ארעא : ל ואת ועבדך ידענא ארי עד פנן
 לא אתפנעתי מן קדם יי אלהים : לא וכתנא וסעדי לקו ארי
 שעריא אביבין וכתנא גבעולין : לב וחטיא וכנהיא לא לקו ארי
 אפלתא אנון : לג ונפק משה מלות פרעה ית קותא ופרש דיהי
 בצלו קדם יי ואתסנעו קליא וברדא ומטרא דהוה נחית לא
 מטא על ארעא : לד וחזא פרעה ארי אתסנע מטרא וברדא
 וקליא ואוסיף למחטי וקררה דלביה הוא ועבדותי : לה ואתקף
 לבא דפרעה וקא שלח ית בני ישראל פמא די מליד יי בידא

דמשה : פ פ פ

א ויאמר יי למשה עוד לות פרעה ארי אנא יקרית ית לביה
 וית לבא דעבדותי בדיל לשואה אתי אלן ביניהון :

ובדיל

שפתי חכמים

רשי

כיון דהנוי' טוטס ח"כ און פעונס רמא
 נומר ס' הספעל והוס ליה למיכתס הנמס
 ועי זא פירס מנרס שפו ר'ל כיון טנכת
 צטורק סוב כזיו נכנס ס"ס : (ג) רוס
 נומר צפיתו מלס סינו ציסוד של כהתוך כסף
 מכתובת יד דמסור'ן ז' :

רכות ויכולות לעמוד בפני קסה ואקע"ס
 שנאמר את כל עשב השדה הכס הכרד ים
 לפרס פטונו של מקדס בעסכוסהעומדים
 בקלסס הרואים ללקות ככרד ומדרס רבו
 החחוחים ים מרבוטיו סנחלקו על זאת
 ודרסו כי חסילות פלאו פלאו נעשו לפס
 של א לחו : (נג) לא נחדי לא הגיע ואף
 אחון ססיו כחודר לה טגיעו לארץ ורוחס
 לו ותמד עלינו חללס והטכועס דעזרס
 ותגיע עלינו ומחסס כן סרוק סברו כחלק
 כהתוך כסף ל לטון יניקת מתכת ורוחס
 אטי את דכרו כתרומת ייבן ואתוך לכקת
 לחמכס אף זס לא נחך לא סנכס לארץ :

הסלת פרשת וארא

הסלת פרשת וארא

(א) מדכתוב כי אני הכנעני את נצו
 וכו' כי כל כי טנמקרת
 נתיכת טעס ס א אלמעלס ואי נאון פירוטו
 להמרוס צו מלס זס נתינת טעס אלמענס
 (יח") וה"ק סס"י למסס טאף על פי סכנר
 סודסו מר מטמתי ספעס וס"ס לס טנח
 סת בני ישראל ח"כ פשיטס דלס סכני
 סתמסס וע"ן נותן טעס כי אני הכנעני סת
 נצו זאס לז עבדיו ר"ל דלריך סתמלסס
 מסוס עבדי דער עתס לא הכנידו סת לננס
 וסס דלס הכניד סס לננס קורס לזס סיינו
 מסוס דעכטיו כחמר סירס דנר ס' סניס וגו'
 וסלולי סכניד גס לז עבדיו סיו ספירין
 צו לסלוח סת בני ישראל לפיכך סכניד גס לז
 עבדיו למען סית' סותותי וסע"ג סטור סלס
 סס כלנסיס וגו' סס לא כיהס טסונתס סלימס סכני לא סמרו רק טסנח סלנסיס וכמו סמל
 פרעס

(א) ויאמר ס' אל משה כל אל
 פ"עס א והמחר כו
 סתי

ב וּבְדִלְוֹת שְׁתַּעֲי קָרַם בְּרָךְ וּבֵר בְּרָךְ יִתְנַסֵּן דִּי עֲבָדִית
 בְּמִצְרַיִם וַיֵּת אֲתוֹתֵי דִי שְׁוִיתִי בְּהוֹן וְתִדְעוּן אַרְי אֲנָא יי: ג וְעַל
 מִשֶׁה וְאַהֲרֹן לֹנֵת פְּרַעֲוָה וְאַמְרוּ לִית כְּדָנָן אֲמַר יי אֱלֹהָא דִּיהוּדָאֵי
 עַד אֵימְתִי מְסַרְב אֵת לְאַתְּפִנְעָא מִן קַרְמֵי שְׁלַח עֲמִי וּפְלַחוּן
 קַרְמֵי: ד אַרְי אִם מְסַרְב אֵת לְשִׁלְחָא יֵת עֲמִי הָא אֲנָא מִיֵּתִי
 מִחַד נֹבָא בְּתַחוּמְךָ: ה וַיְחַפֵּי יֵת עֵין שְׁמַשָּׁא דֶּאֲרַעָא וְלֹא יִכִּיר
 לְמַחֵי יֵת אֲרַעָא וַיִּכְוִלֵת שְׂאֵר שׁוֹבְתָא דֶּאֲשֵׁתֶּאֱרַת לְכוּן מִן
 בְּרָדָא וַיִּכִּיר יֵת כֹּל אֵינְנָא דֶּאֲצִמְחָא לְכוּן מִן
 חֲקָלָא: ו וַיִּתְמַלֵּוּן בְּתֵדָּ וּבְתֵי כֹל עַבְדֵּךָ וּבְתֵי כֹל מִצְרָאֵי דִי לֹא
 חֲזוּ אֲכַתְהָד וְאֲכַתְת אֲבַתְהָד מִיּוֹם מְהַוְּיָחוּן עַל אֲרַעָא עַד יוֹמָא
 הַדְּוִן וְאַתְפִּנְי וַנִּפְק מִן קָרַם פְּרַעֲוָה: ז וְאַמְרוּ עַבְדֵי פְּרַעֲוָה קִידָה
 עַד אֵימְתִי יְהִי רִין לְנָא לְתַקְלָא שְׁלַח יֵת גַּבְרָא וּפְלַחוּן קָרַם יי
 אֲלַהֲהוֹן

עמו כלרבו אלא חוץ לכבודו אלא ו' ארץ ו' פעמים כתיב כאבות וירא שלש כלכ רהסכ' כינחק ואחר
 כיעקב: אלוים בנימטרויה הוא דיון שרבר אמו מסכט: ו' ארץ בנימטרויה ינחק כדאיתא במדרש
 שיעקב גרם לשראל שללו מהזרים: וארץ אל אברהם ס' אלס עששו שלש אלמים ולא הכירו
 אחר מרדכי: באל שר' זה אינו חוזר אלא על אברהם ועקב ולסס כראה באל שר': פירש רש"י
 מה שאלוה בילחם והקומוני את השכועה אשר נשבעתי לאברהם אביך ונאמר כה באל שר' ד"א אל
 אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שר' ושמי ה' פירוש באלו שתי שמות נראתי להם: כסס יוסף היא
 הכנענותים להזכירם כאלן לכסס: וכסס אל שר' הכנענותי: אויחם לה' דות' ולהכרות כי זה הסס הוא
 על סויה ורבים: כ' דיעקב: ק' הנחק מ' דאברהם והוא כק"ס והוא כאל"ת כ"ש שר' לבך נראה
 ללס

שפתיי חכמים

צפרשת צנוק דכתיב כימאן'ס' לחתי לסל ד'
 עמכס ספירושו מה אחתי לכך פירש דשתי
 דכסל שאלית חלי או יס לומר וכך מפרש
 רש"י שאלית חלי דיוכל לפרש שתי לשון עזר
 לכך פירש שאלית חלי ספוא להנס: (ג) פי'
 אצל לא מענין שיעזור כמו וכמעניי מהת
 ידיו והוספוסכרז ממתת לפרות עני וספל לפי
 שמלת עלי ככל מקום הוא נאמר על הממון
 וכפן מורה על הספנות: (ד) פירש עמוך
 זיימת כסמס יס מראה על סארן שיוכל
 לראות מה סארן וזוהת מראה דסיונו הסמס
 נחכסס וסס כן ספיון כך לא תוכל לראות מה
 סארן וגם אונקלוס מנגוס כן עין סמסס
 דארעא: (ס) דרסס לשון ערדין לא כמו
 ואל

דש"י

סת עולל כסס סאמור במזכירס ואינו לסון
 סועל ומעללים סא"כ סיה לו לכתוב
 עוללתי כמו (איכס א') אעולל למן כסאר
 עוללת לו אסר עולל לו: (ג) לענות
 כתרנמו לחתכעא והוא מנזרת עני
 ג ממתת לפרות עני וספל מפינ': (ס)
 את עין סארן: את מראה ד סארן: ולא
 יוכל וגומר: סרווא לראות את סארן ולי'
 קברה דבר: (ז) סטרס תדע: סעור לא
 ידעת ח' כי אכדס מזכירס:
 ויושב

אֲלֵהֶוּן הַעַד בְּעַן לֹא יִדְעָה אַרְי אֲכַדַת מַצְרַיִם : ה וְאֵתוּתְבִירַת
 מֹשֶׁה וַיֵּת אֲהֶרֶן לִוְת פְּרַעָה וַאֲמַר לְהוּן אֲוִילוּ פְלַחוּ קִדְם "
 אֲלֵהֶוּן מִן וַיִּמֵן אֲזֻלִין : ט וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּעוֹלְמָנָא וַיִּבְכְּנָא נִימִיל
 בְּבִנְנָא וּבְבִנְתָנָא בְּעִנְנָא וּבְחֹרְנָא נִימִיל אַרְי הֵנָּה קִדְם " לָנָא : י
 וַאֲמַר לְהוּן יְהִי בֵן מִימְרָא דִי בְּסַעֲדִיכֹן כַּד אֲשַׁלַּח יִתְכֹן וַיֵּת
 מִפְּלִבוּן הוּוּ אַרְי בִּישָׂא דְאֵתוּן סְבִירִין לְמַעַבְדַּד לְקַבִּיל אִפִּיכוּן
 לְאִסְתַּחֲרָא : יא לֹא בֵן אֲוִילוּ בְּעַן גְּבִרִיא וּפְלַחוּ קִדְם " אַרְי יֵתָה
 אֵתוּן בְּעַן וְתִרְיָד יֵתוּן מִן קִדְם פְּרַעָה : יב וַאֲמַר " לְמֹשֶׁה אַרְיִים
 יִדְדַע אַרְעָא דְמַצְרַיִם וַיְתִי נֹכַח וַיִּסַּק עַל אַרְעָא דְמַצְרַיִם
 וַיִּיכֹל יֵת כַּד עֲסָבָא דְאַרְעָא יֵת כַּד דִּי אֲשָׂאֵר בְּרָדָא : יג וְאַרְיִים
 מֹשֶׁה יֵת חוּמְרִיָה עַל אַרְעָא דְמַצְרַיִם וַיִּדְבֵּר וַיְהִי קְדוּמָא בְּאַרְעָא
 כַּד יוֹמָא . תְּהוּוּא וְכַד לִיְלִיָּא צַפְרָא הוּוּ וְרוּחַ קְדוּמָא נָטַל יֵת נֹכַח :

בעל המורים

לכס כזה הסס וכר"ת א' דאכריס וי' דירחק וי' דיעקב עולה כ"א כחמין אהיה הרי הסס כר"ת
 ובכ"ת . וזכו חונה מלאך ה' סביב ליראיו : לית לכס את ארץ כנען לתת עולה ת"י ת"ך . ונת
 לשני מקדשים עמדה ת"י ת"ך שנים : אשר גרו כה' מנין אשר גרו כה' . עמחו " שכתוב בראש
 נאקת בחיית כ"ט עיר"א כג"הטריה האכות' לומר לך שעלמה נעקת האכות ותפלתם : לכן אמור
 ב' בחבורה לכן אמר לפני ישראל לכן אמור הכני נתון לו את כריתו שלום שרודו בספרו כל מה
 שעשה משה עשה פנחס משה נעשה שליו להוביל ישראל מכל יום . פנחס יהי שליו להוביל ישראל
 מגלות וכן כל הדברים שעשה משה עשה ג"כ פנחס : לכן עולה ק' שככות אכריס שהוליד בן לחמה
 וינאס ש"ל חמה שגרים ויעקב הוליד תולדותיו עד חמה שכה ילאו . והולאתי והכלתי ונאלתי
 ולקחתי ד' שניות של גאולה . כנגד ד' מלכות' ובאחרון כתיב ולקחתי כנגד אדום וע"כ כתיב כיה
 ולקחתי באדם הלוקח בחזקה שהוא קשה מכולם . והולאתי והכלתי ולקחתי כג"הטריה זה פני
 בשראב

שפתי חכמים

לשונות טפסו ונמננס ונרקנס יחי בן ה'
 עמכס כפטר חללה אהכס ואת טפנס מכ"ט
 כי אשלא גס את כלפן וכו' דאף כי היינו כמו
 שכתבו צפרנס וילך אף כי אשני מותני וי' ט
 עוד ל"א עיני נקיימי' (ח) (מסכ"ל)
 פירש העזרה דאין לומר שאמר אותה על
 סלנשים א"כ הל"א אותם וכו' : (ע) דל"ל
 אותה אתה מנאקשים עשיו ספרי צקשו גס
 הטף

דש"י

סימן דס וסריגה וכשעטאו ישראל בעגל
 בקש הקדוש ב"ה להרגם אמר משה
 בת פלתי למה יאמרו מצרים לאמר ברעה
 הוביאו זו היא שאמר לכס ראו ברעה
 כנגד פניכס מיד וינחס ס' על הרעה והסך
 את הדס לרס מילכ שחל יהושע אותם
 וזהו שאמר (יהושע ב') היום גלותי את
 חרפת מצרים מעליכם שהיו אומרים לכס
 דס אלו רוחין עליכם פמדכר : (יח) לא
 כן . כאשר אמרתם להוליד הטף עמכס אלא לכו הנבירים ועבדו את ה' : כי אותה
 אתם מנאקשים (אותה ח' עבודה) כקשמתם עד הכס ה' נבחה לאלמיהו ואין דרך
 הטף

שמות י בא

נהג רוח הקדש בארץ כל היום ההוא וכל
 הלידה תבקר היה ורוח הקדש נשמה את
 הארבה: ויועל הארבה על כל ארץ מצרים
 וינח בכל גבול מצרים כבוד מאד לפניו לא
 היה בן ארבה כמהו ואחריו לא יהיה כן: טו
 ויבס את עין כל הארץ ותחשך הארץ ויאכל
 את כל עשב הארץ ואת כל פרי העץ אשר
 הותיר הפרד ולא נותר כל ירק בעץ ובעשב
 השדה בכל ארץ מצרים: טז וימהר פרעה
 לקרא למשה ולאהרן ויאמר הטאתי ליהוה
 אלהיכם ודרכם: יז ועתה שאנא חמאתי אך
 הפעם והעתירו ליהוה אלהיכם ויכר מעלי
 רק את המות הזה: יח ויצא מעם פרעה
 ויעתר אל יהוה: יט וידבק יהוה רוחים חזק
 מאד וישא את הארבה ויתקעהו ימה סוף
 לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים: כ
 ויחזק יהוה את לב פרעה ולא שדח את בני
 ישראל:

פ

ויאמר

רש"י

שפתי חכמים

הטף לזכות: ויגרש אותם כרוי זה ל"י קצר
 י ולא פירש מי חמגש: (יב) בארבה
 כשכיל מכת הארבה: (יג) ורוח הקדש
 כמקום

טעף והלאן והבקר: (י) דאין לומר פועם
 עלמו גרש אולם כן מה זה דמיוני מאת
 פני

רוח חזרונית נשא את הארבה לפי שכל כנגדו שזכרום כדרומית מערבית היתה כמו
 שמפורס

ויד הקדש בארץ
 וינח בכל גבול
 ויבס את עין
 ויאכל את כל
 ויעתר אל יהוה
 וידבק יהוה
 מאד וישא את
 לא נשאר ארבה
 ויחזק יהוה את
 ישראל:

יד וסליק גובא עד כל ארעא דמצרים ושהא בכל תחום מצרים
 תקוף לחדא קדמוהי לא הוה כן גובא דכותיה ובתרוהי לא יהי
 כן : מו וחפאת עין שמשא רכל ארעא וחשוכת ארעא ואכל
 ית כל עסבא דארעא וית כל פירי אילנא די אשאר ברדא ולא
 אשתאר כל ירוק באילנא ובעסבא דחקלא בכל ארעא
 דמצרים : מז ואוחי פרעה למקרי למשה ולאהרן ואמר חבית
 קדם "אלהכון ולכון : יז ובען שבוק בען חובי בדם זמנא דרא
 וצלו קדם "אלהכון ויעדי מני לחודית מותא דהין : יח ונפק
 מכות פרעה וצלי קדם " : יט והפך "רוח מערבא תקוף לחדא
 ונמלט ית גובא ורמייה לימא דכופ לא אשתאר גובא חד בכל
 תחום מצרים : כ ותקוף "ית לבא דפרעה ולא שלח ית בני

בעל המורים

בשאל לא יפסחו לו מד' כוסות : מורסה יכ' במסורה ומתח אותה לכס מורסה ותיקד : משס מורסה
 קהלת ועקב שככות המורה יבאו את הארץ כדכתיב ויתן להם חרבות גוים כשכור ימלחו חקיו ויזרעו
 יבטרו וכדכתיב מורסה ולא אמר ירושה דמז שמורסים ולא יורשים שלא יבטרו לארץ : מקרי "חכר וי"א
 ועובד

שפתי חכמים

פני פרעה אלס וכו' : (כ) (כס') רמזין
 והרס'ם בארצו כגונות הרז זמני וזמני גומר יגיד
 עליו ועו ח"ל הרז בספר יואל אלס מין
 חרנה לנדלו לא הים כמו אותה של מזרים ע"כ
 משמע דצבני הרס'ם שהארצה של משס הים
 גדול מהארצה של יואל ושל יואל גדול משל
 משס צביצוי כמינים עכ"ל ויש מהשין ספירוטו
 דגזי משס הים ג"כ ג' מינים כרתיצ
 צתהלים ע"כ חרנה חסיל וגו' והארצו זוט
 אלס נרסה שעס כן ליפוט כמלויס כמו
 ויהסווג צנד גפנס ושקטותם צחמל וכן דבר
 ורספ'ים : (ג) דק"ל וסא אין שייך גזי ען
 לשון ירוק דסא כתיב ירוק עשב והעשב הסוה
 נקראים ירוקת ומפרט עלם ירוק וכאלו כתיב
 עלם ירוק ועל זם מציט וירדור'ם גלע"ג
 כלומר כמו גלע"ג קורין לירק וירדור'ם כמו
 סהורין לעלם ירוק כן הוה גלע"ג הקדש : (ה)
 מדכתיב לעיל וישא את הארצה לז"ל עוד
 לא נשאר אלס וכו' וגזי ערוב לא הולך
 הקדש לפרומה סאף כמלומים לא נשטרו ביון
 סהיו חיות עורפס צודמי לא היו לדין כותן
 ממחד

רשי

במקום אחר : (יד) ואחריו לא יהיה כין
 ואותו שהים בימי יואל כשחמר (יואל כ')
 כזוהו לא נהים מן העולם למדנו שהיה
 ככד משל משה כי של יואל הים מינין קרבי
 שהיו יחד ארבה ולק חסיל גזס ב אכל של
 משה מין אחד (כ"ג ד"ח ס"ע"ט) וכמוהו לא
 הים ולא יהיה : (טו) כל ירוק עלה ירוק
 ל וירדור'ם כלע"ג : יואל כשאר ארבה אחדי
 אף המלומים מ שמלחו מהס (ס"ד) :
 (יט) רוח ים ירוק מערבי : ימה סוף
 אומר חט שים סוף הים מקמתו במערב
 כנגד כל רוח דרומית וגם במזרח של
 א"י לפיכך רוח ים תקפו לארבה בימה
 סוף כנגדו וכן מצינו לענין תחומין שהיו
 פונה לכל מזרח שחומר מים סוף ועד ים
 כלשתיים מחרת למערב שים כלשתיים
 במערב הים שחומר כלשתיים (כפניה)
 כ' יושבי קככ הים

עֲמוֹת י בא

בא ויאמר יהוה אל משה נטה ירך על השמים
 ויהי חשך על ארץ מצרים וימש חשך: כג ויט
 משה את ידו על השמים ויהי חשך אפלה
 בכל ארץ מצרים שלשת ימים: כד לאדאן
 איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלשת
 ימים ולכל בני ישראל היה אור במושבתם: שליש
 כה ויקרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו
 את יהוה רק צאנכם ובקרכם יצג גם מפכם
 ירך עמכם: כו ויאמר משה גם אתה הולך
 בידנו ובחיים ועלת ועשינו ליהוה אלהינו: כז
 וגם מקננו ירך עמנו לאת שאר פרסה בי
 ממנו נקח לעבד את יהוה אלהינו ואנחנו
 לא נדע מה נעבד את יהוה עד באנו שמה:

ויחוק רשי

היום גוי כרחוק: (כא) וימש חושך ויחשיך
 עליכם חושך יותר מחשכו של לילה וחשך
 של לילה יהימיס ג ויחשיך עוד: וימש
 כמו ויחמש הים לנו תיבות סרכס חסרון
 אלף לפי שאין הכרת האלף ככר כ"כ
 אין הכתוב מקפיד על חסרונה כגון
 (ישעיה י"ג) לא וכל שם ערבו כמו לא
 יחלל לא יטה אכלו וכן (שמואל ב' כ"ב)
 ותזני חיל כמו ותאזרני ואונקלוס תרגום
 לי הכרה כמו לא יחוס בחר דיעלו קבל
 ליליא ע כשיגיע מתוך לאור סוואבל אין

שפתי חכמים

מפחד: (ג) פי' ואלמס חושך משמע שפתי
 אמש היה כחן ונקרא משמע שפתי מכס
 מפורסה בחושך ולא של לילה וע"י פירס וכו':
 (ס) ר"ל כמו אמש דהיינו לילה דעל יום
 שעבר שומרים אחריו ועל לילה שעברה
 שומרים אמש: (ע) פי' אחר שהסיר חשך של
 לילה והתחיל ביום שפתי וזמן התחיל אמש
 חשך: (פ) דק"ל למה לא תביע שלטת ימים
 דשלטת בתי' משמע דניקות ועוד חיד נופל
 דניקות על ימים ביימים לשון וכו' ושיע
 גשו

הדבר מיושב על כו"ו של וימש לפי שהוא כנבד אחר ויכו חושך ומדרם אגדה פותרו לי'
 ממש כהסרים סהיה כפול ומכופל ועכ עד סהיה כו ממש: (כב) שלטת ימים: שלוש
 של ימים פ טריווי"א בלע"ז וכן ז' ימים ככ"מ טטיווי"א של ימים: ויכו חשך ספולס

ישראל: כא ואמר יי למשה ארים ירך על צית שמאי חרי השוכא
 על ארעא דמצרים בחד דערי קבל ליליא : ככ וארים משה ית
 יהיה על צית שמאי יהיה חשוד קבל בכל ארעא דמצרים תלתא
 זימין : כג לא תון גבר ית אחויה ולא קמו אנש מתחזותוהי תלתא
 זימין ולכל בני ישראל הוה נהורא במותבניהון : כד וקרא פדעה
 למשה ואמר אזיל פלחו קדם יי לחוד ענכון וחור יכון שבוקי
 אף מפלכון ייזיל עמכון : כה ואמר משה אף אתה תתן בידנא
 נקמת קידשין ועלון ונעביד קדם יי אלהנא : כו ואף בעידנא
 ייזיל עמנא לא נשאר מניה מדעם ארי מניה אנהנא נקבין
 למפלח

שפתי חכמים

לסון נקנס ועו'ס וכו' : (ז) ועו'ס וכו' לעיל
 צפרסת ואלו פירס רשי בטעם סגול מכה
 ומכס זעלכסיי מלחמות וכו' צפוק כי סס
 חייך משנה את עמי וגומר והיא צמדת
 תנחומא וע'כ רש' לא פליג עליו וע'ק למה
 לא הקסה זס על הקסל וי'ק דק'ל ולמה
 הניא עליהס חסך אפילס כ'כ וזס היא די
 צמס שהניא עליהס חסך של ראו א'ס את
 אחיו ועו'פ לתי שהיו וכו' : (ק) (מכרס'ל)
 כ'ל שנתחלה הקסה רש'י למה היה חסך ר'ל
 למה היה משנה כך שנתחלה נס היה חסך
 כ'כ כמו לזכרון ע'כ פי' שמתחלה לא היה ר'ל
 לשנות העניע כ'כ משום של היה לריד כ'כ
 כדי שלא י'חו צמפתן ובחושך כל דכו היה
 די ולצפוק ג' ימים שמתו כלס יכיו נקדרים
 היה מניא עליהס חסך מאוד כדי שלא יורלו
 לעמוד כדי שילכו ישראל לצמיסס ויראו כליהס
 ואל' למה היה לריד לכל זס וכס כתיב טעסס
 נתן חן טעסס צעיני מצרים שפיליו זעל כרחס
 השאילוס די'ל דגוה נתן להס חן לפי כשראו
 מצרים שהיו ניכולת צידס ליקח כל אשר להס
 צימי אפילס ולא כו'מי שימחם צידס ולא לקחו
 צעצור זכ היו נושאין חן צעיניסס וסשילוס
 (י) דק'ל דפרסס משמע שמשס
 אינו דהא אמר צמחילס וגס מקנינו ילך משמע
 פרסה

רשי

שלשת ימים יחסך של אופל שלא ראו א'ס
 את אחיו אותן ג' ימים (כס'ר) ועוד
 שלשת ימים אחרים חסך מוכפל על זס
 שלא קמו א'ס מתחתיו יושב חין יכול
 לעמוד ועומד חין יכול לישב (כס'ר
 ע"ס) ולמה סביא עליהס חסך צ סיו
 בושרל בחותו הד'ר רשעיסולח היו רופים
 לכאת ומתו בשלשת ימי אפילס כדי שלא
 ידאו מצרים במפלתס ויאמרו אף סס
 לוקין כמונו ועוד שחפשו ישראל וראו את
 כליהס ק וכפיאסו היו שאלין מהן והיו
 אומרים חין כידנו כלום אמר לו אני
 ראייתו בביתך ובמקום פלוני הוא : (כד)
 יונב יסא מונב ר' במקומן : (כה) גס
 אתה חתן י לא לייך שמקנו ילך עמנו
 אלא משלך חתן : (כו) פרסה • פרסת
 ש רוב פלכנ'א כלע"ן : לא נדע מס
 נעבוד י כמה חכך העבודה שמא ישאל
 יוטר

זעל לרסס : (ר) לא מלאך ואליך שהרי כבר היה מואב
 לא היה נזקק סלח צדעות מפרסת פרסה זס
 ככל לך פירס פרסת רגל ר'ל פרסה פ ינע

שמות י' בא

וַיִּחַקְיָהוָה אֶת־לֵב־פְּרָעָה וְלֹא יָאֲבֹה לְשַׁלְּחָם׃
וַיֹּאמֶר לוֹ פְּרָעָה לֵךְ מֵעַלֵי הַיָּם׃
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּיַוְסֵם רֵאתֶךָ פְּנֵי תְמוֹת׃
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֵּן דְּבָרְתָּ לֹא אֶסְפָּה עוֹד רֵאוֹת פְּנִיךָ׃

י' * וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אָבִיָּא עַל־פְּרָעָה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרַיִךְ כִּן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מוֹה בְּשִׁלְחוֹ בְּלֹה גֵרֵשׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מוֹה׃
ב' דְּבַר־נְיָא בְּאוֹנֵי הָעַם וַיִּשְׁאַלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וַאֲשֶׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכִלְיֵי זָהָב׃
ג' וַיִּתְּנֵי יְהוָה אֶת־הֶן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי פְּרָעָה וּבְעֵינֵי הָעַם׃
ד' רביעי

ס' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה יֹאמֶר יְהוָה כַּחֲצֵת הַרְלִיָּה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם׃
ה' וַיִּמַּת

שפתי חכמים

רש"י

בל

יותר ת ממה שיש בידנו : (כט) כן דברת * יפה דברת ובזמנו דברת אמת א שלח א סוף עוד ראות פניך : (ס"ר ברכות ט') : (א) כלה * במורה כלה כליל ב כולכס ישלח : (ב) דבר נא * אין נא אלא לשון בקשה ג בבקשה תחך הזכירם על כך ד שלח ואמר אותו כדיוק אברהם ועבדום ועגו אותם קיים כהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים כהם : (ד) ויאמר משה כה אמר ה' * כעתדו

פרעה גדל ונצלו פלנטיא : (ת) לא שלח היו וודעין העבודה דקא היו אומרים וגם מקננו וגומר כי מפני נקט לעבוד את ה' וכן לעיל הוצה פשמים חמרו לנצוח לפ' : (6) (מכרטי') פליפיה דברת פיר שו של כן דברת בתרגומו יאות מללח ואח"כ נתן עשם למס יפה דברת לפי שזמנו דברת מ"ה יפה הוא לפי שפמרת שלח סוסיק וכו' : (3) לא מלשון כלייה ר"ל כמו גבי כליל תקטר תרגום כמי המתרגם גמירא וסתם ח"א לפרש לשון כליון סלח לשון כונו : (2) פ' חיו נא הפטור כפן סלח נשון בקשה : (ד) וז"ל שיעטא כיון שזמר הקג"ה לפסא ודג"י ויאמר לישראל וי'ל

דמסע

לפסו

למפלח קדם " אלהנא ואנחנא לית אנחנא ידעין מה נפלת
 וקדם " עד מיתנא לתמן : כז ותקיף " ית לבא דפרעה וליא
 אבה לשלחותהון : כח ואמר ליה פרעה אזיל מערבי אסתמר דך
 לא תוסף למחוי אפי ארי ביומא דתחוי אפי תמית : כט ואמר
 משה יאות מלכתא לא אוסיף עוד למחוי אפך : א ואמר "
 למשה עוד מכתש חד איתי על פרעה ועל מצרים בתר פן
 ישלח יתכון מכתא בשלחותיה גמרא תרכא יתריד יתכון מכתא :
 ב מליד בען קדם עמא וישאון גבר מן חברה ואתרא מן
 חברתה מנין דכסף ומנין דדהב : ג ויהב " ית עמא דרחמין
 בעיני מצרים אף גברא משה רב לחדא בארעא דמצרים בעיני
 עבדי פרעה ובעיני עמא : ד ואמר משה ברנן אמר " בפלוגת
 ליליא אנא מתגלי בגו מצרים : ה וימות כל בוכרא בארעא

דמצרים שפתי חכמים

דמשה לא היה נדעמו להסורם על זה דהוי
 כעין גזילה זידס והקציה סיל דסכר ענודה
 קא שקלו כדאיתא צמנדריך דף לא עוד
 שמה יהיו המצריים צמנדריסעל ממוגוסירדפו
 המצרים אמריהם לכן קריך להסורים : (ה)
 וה"ת צפרסה שלפני זה ויאמר ה' אל משה
 עוד נגע וגו' היה לו לרש"י לפרש זה
 שהרי לפניו כת"ב לא אוסיף עוד ראות פניך
 וכת"ב אח"כ ויאמר ה' אל משה וגו' וי"ל
 דפרסה דלעיל כגז אמר לו דגז זה דהא
 כת"ב לעיל צפרסת שמת ואתת"י את מן אע"פ
 הזה וגומר חלל שכנית בלח צעזור דעמיה
 הגיע העת אשר יעדה זה לחזו חבל הפרסה

לפני פרעה כאמר לו נצואה זה שהרי
 משאל מלפניו לא אוסיף ראות פניו :
 כחות הלילה * כהחלק הלילה כחות כמו
 כעלות כחות חכם כזו וכו פסועו ליכזו על
 אופניו שאין חיות הם דגז ושל חיי (כחות
 ד') ורבותיו דגזו כמו כחות הלילה ואמרו
 שאמר משה כחות דממע סמוך לו ז או
 לפניו או לא חריו ולא אמר כחות שמה יעשו
 אלעגוניי פרעה ויאמרו משה ח דחאי
 הוא חבל הקציה יודע עתיו ונגעיו אמר
 כחות : (ה) עד כזור השני * למח לקו
 השכויים

הזאת צפרעות שילאו זה מארך מצרים וסתיהם כחות הלילה שלא רמו צו כסום מקום
 צהכח הוא צעמדו לפני פרעה כאמר לו נצואה זו וה"ת והא אפילו תפלה קלה לא
 התפלל משה בתוך העיר וכל כזן כדור חמור וי"ל משום כבוד משה ואי לא נאמר לו צעמדו
 לפני פרעה היה מוכרח לילך בשליחותו של מקום לפני פרעה ויסיח דחאי ח"י דהקציה
 הגזירה לנעלה מ' טפחים ודגז עמו כיון שהוא כחות אחר הכאים : (ו) ר"ל דחות
 היינו הם דגז כמו חיות לילה חקום להדות לך כמו שאמרם חיי לילה חבל זה אינו כן
 דא"כ הל"ל חיות בלא כ' שאין הכ' נופל על לשון זה ועוד דכחות מכתם סתפק הוא מתי
 חיות וחלילה סתפק הוא קמיה הקציה * חלל ודאי כחות כהחלק הלילה : (ז) ר"ל שהם
 אומרים חיות הם דגז הוא כמו בלתי הלילה וקציה * אמר למשה כחות הלילה שהוא ממע
 צמנע הלילה ממש וכו' : (ח) וה"ת וכי

שמות א בא

בְּדַבְּכֹךְ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכַר פְּרַעַה הַיֵּשֶׁב
עַל כִּסְאוֹ עַד בְּכֹד הַשְּׁפָחָה אֲשֶׁר אַחַר
הַרְחִים וּכְל בְּכֹד בְּהֶמְהָ : וְהִיתָה צַעֲקָה
גְּדֹלָה בְּכָד אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כִּמְהוּ לֹא
נִתְיָתָה וּכְמְהוּ לֹא תִסָּפֵּי : וְדָבַר יְיָ אֶל
לֹא יִחַרְץ כְּלָב לְשֹׁנוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד בְּהֶמְהָ
לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יִפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין
יִשְׂרָאֵל : וַיִּרְדּוּ בְּדַבְּרֵי אֱלֹהִים אֵלַי
וְהִשְׁתַּחֲוִי לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּהּ וּכְל־הָעַם אֲשֶׁר־
בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי־כֵן אֵצִיָּה וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעַה
בְּחָרֵי־אָפֶּ : וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֹא יִשְׁמַע אֵלֶיכֶם פְּרַעַה לְמַעַן רַבּוֹת
מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם : וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ

את

רש"י

שפתי חכמים

השנויים ט כדו שלא יאמרו יראת' תצעה
עלצונם והציא פורעניות על מלרים :
מזכור פרעה עד זכור השפחה * כל
הפחותים מזכור פרעה והשנויים מזכור
השפחה היו בכלל ולמה לקו בני השפחות
שאף

צביל הכושים שוטעו וסנה דצרו של מקום
(צחיה) י"ל מפני שמרומה השלישית ואילך
הודו החרטומים צנזואת מכה שכל דצרו
אמה לקד נתיירא מכה שלא יתהלל הכס ח"ו
צחתום כי שמה יטעו עכשיו ויכחישו נצואתו
למפרע: (ט)וא"ת והא לא כתיב הכא זכור
הצני אלא לקמן גזי מכה כתיב זכור הצני
וי"ל הא דנקיט רש"י הכא שלא תפקה קושיא דלעיל לפירוט דצחיוני שאמרו שאמר משה
כחזות וכו' עד שמה יטעו ויאמרו משה צדאי והא שהחא מכ"ס יאמרו מכה צדאי הוא
שהוא אמר מזכור פרעה היושב על כהאו עד זכור השפחה נשמע כל הפחותים מזכור
פרעה והשנויים מזכור השפחה היו בכלל הא הפחותים מזכור השפחה
לא היו בכלל ולקמן כתיב גזי מכה עד זכור הצני משמע שם
שנויים לקו ושנויים פחותים מזכור השפחה כדפירש רש"י לקמן ועל זה פירש זכור הצני
למה לקו השנויים וכו' י"ל זו אינה קושיא כהנאריים יודעין שמה לא התרה שילקו הצבורים
אלא מאותן שמתעבדין את ישראל דהיינו מזכור פרעה עד זכור השפחה אבל השנויים
שלא נשתעבדו את ישראל לא היה התרה בהם ומ"מ אינו מוכח בהדיא מדצני משה שאי
שנויים

דמצרים נתיירא
עד צניאראתא
ודמחלה חזקה
למנו לאששא
מראיין ישראל
למשך פוק את
פירוש וכו'
ודמחלה חזקה
למנו לאששא
מראיין ישראל
למשך פוק את
פירוש וכו'

דמַצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דַּפְרֵעָה דְעֵתִיד לְמַתְבַּעַל פִּירְסִי מְלֻכְתָּיִךְ
 עַד בּוֹכְרָא דְאַמְתָּא דִּי בִּתְרֵי רִיחָא וְכַל בּוֹכְרָא דְבַעֲרָא : ו
 וְתַהִי צוֹחַתָּא רַבְתָּא בְּכַל אַרְעָא דְמַצְרַיִם דְכּוֹתָהּ לָא הָיָת
 וְדְכּוֹתָהּ לָא תּוֹסֵף : ז וְכַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְזַק כְּלָבָא בְּלִישְׁנֵיהּ
 לְמַנְפַח לְמַאֲנֵשָׁא וְעַד בַּעֲרָא בְּדִיל דְתִדְעוּן דִּי יַפְרִישׁ בֵּין
 מַצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל : ח וַיַּחֲתִין כַּל עֲבָדָה אֲלֵין לְוִתִּי וַיְבַעֲזוּ מִנִּי
 לְמִימְרָא פִּיק אֲתָּ וְכַל עֲמַא דִּי עֲמָד וּבִתְרָן אֲפִיק וַיִּפְקֵם מְלוֹת
 פְּרַעָה בְּתַקְוָף רַגְזוֹ : ט וְאַמְרִי לְמֹשֶׁה לֹא יִקְבַּל מִנְכוֹן פְּרַעָה
 בְּדִיל לְאַסְגָּחָה מִזְפַּתִּי בְּאַרְעָא דְמַצְרַיִם : י וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָבְדוּ

בַּעַל הַמּוֹרִים

וְעוֹלָה כַּמְנִין תִּל לִוְמַר טַבְסוּף תִּל טַבַּח וְיֵאֵלֹהִי טַבַּח וַיְהִי מִקֵּץ אֲרֻצֵּה מְלוֹת טַבַּח וְטַבַּח טַבַּח
 וַיִּלּוֹד ד' בְּמִסְכּוֹרָה וַיִּלּוֹד אֵל פְּרַעָה וְאַחֲרָיִךְ גַּוְשׁוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלּוֹד לְאַמְרִי זֶה הַדְּבַר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ
 בְּנֵי יִהוּדָה כַּסְהוּיָא בֵּן הַמֶּלֶךְ וַיִּלּוֹד לְאַמְרִי לֹא תִירָאוּ אֱלֹהֵי־מִצְרַיִם בְּנֵי מֶלֶךְ אֲשׁוּרָא בְּפִי
 הַסְמֻרִיטָא כַּסְהוּרָא

שְׁפַתֵּי חֲכָמִים

שְׁנַיִם זְכָלָא דְגַם הִס זְכָלָא דְזַכּוֹר שְׁפַחָה פִּי
 הַפְּחוּתִי וְזַכּוֹר הַשְּׁבִי גִבּוֹרָה פְּחוּ וְעִי לֵאמֹר
 שְׁבִי רִיחָא עַל מַחֲוֵי שְׁפִירָה לְעִיל מַחֲוֵי יַעֲשׂוּ
 וְכֹל תְּאֵמַר בִּיחָד שִׁיךְ שְׁמַחָה יִשְׂנֵה בְּשִׁבְלִי
 שְׁלֹא יֵאֵמְרוּ לִי שְׁכַר הַשְּׁבִי לִמַּח לְקוֹ וְכֹוֹ
 שְׁכַרִּי מִן הַדִּין לֹא הִיא לְלִקוּת שְׁכַרִּי לֹא
 בַּשְּׁעָרָה דְיִשְׂרָאֵל אֲלֵא כְּדִי שְׁלֹא יֵאֵמְרוּ הִיא
 כִּן הִיא : (א) (מְהַרְשֵׁל) עֵשֶׂה שְׁעָרָה לְחוּד לֹא
 יִתְכַן לְפִי שְׁלֹא הִיא שְׁעָרָה גַּמּוֹר וּבַשְּׁמַחָה לֹא
 יִתְכַן לְחוּד לְפִי שְׁלֹא הִיא עוֹשִׂים מַעֲשֵׂה לְכֹן
 לְרִיכִים ז' עַמּוּסִים : (ב) דְקִ"ל מִיָּה אִיכְכַת
 לִי לְפַרְעֵה שִׁיחַ הוּא לְבַד וְעוֹד אֲחַפְּשָׁא מִרְ לֹו פְּרַעָה
 כֹּל יִשְׂרָאֵל הֵא לֹא יֵאֵלֹהִי אֲלֵא חוּץ לְעִיר וּיְצַחֲרוּ
 וַיִּחֲזְרוּ לְכֹן פִּירְסֵי וְכו' : (ג) וְהִינֵנו כֹּל הַפְּרַעָה
 שְׁלֹא כְּחַלּוֹת הַלֵּילֵה וְאִזִּי יֵאֵל וְאַחֲשָׁא מִרְ לֹו פְּרַעָה
 שִׁיחַ מְלַפְּסִינוּ אֲפִי לֹא יֵאֵל : (ד) דְקִ"ל
 אֲדַרְצֵה פְּרַעָה הִיא לֹו לְקוּף עַל מַחֲוֵי לְפִי
 שְׁמַחָה הַתְּרַס צו וְדַבַּר אֲלֵינוּ קִשָּׁה וְעוֹשִׂים וְכו' :
 (ה) (נַחֲמִי) קִשָּׁה לֹו דִּהֲכַתּוֹ אֲזַמְרָן בְּאַרְז
 מְזַרְיָקוֹ וְלֹו הַמּוֹפְתִים הִיא חוּץ לְאַרְז מְזַרְיָקוֹ : (נח"י)

רִשׁוּי

שֶׁאֵף הֵס הִיוּ מִשְׁתַּעֲבָדִים בְּהֵס י וְשִׁמְשִׁים
 בְּזַרְתָּה : וְכַל זְכוֹר בְּהֵס י לְפִי שְׁכַר עוֹבְדִין
 לֹא כַּסְהוּרָה גַּמּוֹר מִן מַחֲוֵי פְּרַעָה מַחֲוֵי הֵס
 (א) לֹא יִתְכַן כֹּל לְשׁוֹנֵי מוֹמֵר אֲנִי שְׁכַר לִי
 שְׁכַרִּי לֹא יִתְכַן וְכֹו לֹא חֲרַךְ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֵת
 לְשׁוֹנֵי לִי שְׁכַן אִז חֲרַךְ תַּסְתַּמֵּן לְמִוֹר חֲרוּךְ
 שְׁכַן מַחֲוֵי חֲרוּךְ אֲדַרְסִיךָ וְשׁוֹנֵי וִיד חֲרוּלִי
 תַּעֲשִׂיר חֲרִיפִים מוֹחֲרִים שְׁנַיִם : אֲשֶׁר יִלְהִי
 יִבְדִּיל : (ח) וַיִּכְרֹו כֹל עַבְדִּין מִלֵּךְ כְּזָר
 לְמַלְכוּת שְׁכַרִּי זְכוּר יִרַד פְּרַעָה זְעַמְוֵי חֲלִיו
 בְּלִילֵה וְאַמְרִי קוּמוּ אֲזוּ מַחֲוֹךְ עַמִּי וְלֹא אֲחַר לֹו
 מַחֲוֵי מַחֲוֵי לִי וַיִּרְדַּת אֲלֵי וְהַשְּׁחַחֲוִיתִי לִי : אֲשֶׁר
 בְּגַלְגֵּל הַסּוֹלֵכִים אֲחַר עֲתַךְ וְהַלּוֹכֵךְ וְאַחֲרֵי
 כֹּן אֲלֵא עַם כֹּל הַעַם בַּ מְאַרְזֵךְ : וַיֵּלֵךְ מַעַם
 פְּרַעָה י כְּשׁוֹמֵי דְרִירוּ לִי וְלֹא מְלַפְּסִינוּ : בְּחַרִּי
 חָף עַל שְׁמַר לֹו אֵל תּוֹסֵף בֹּו רִחוּחַ פְּנֵי :
 (ט) לְעַזְזֵן דְּבוֹת מוֹפְתִי מַחֲוֵי זְכוֹרוֹת
 וְקִרְיַעַת יִם כּוֹף וְלַעֲבָדֵי אֵת מְזַרְיָקוֹ :
 (י) וְנִכְסֵי וְהַכֵּן עֵשׂוּ וְגַמּוֹר כְּכַר כְּכַר
 לְלוֹ וְאֵת זְכָל הַמּוֹפְתִים וְלֹא שְׁנֵאֵף בְּאֵן
 אֲלֵא

ית פל מופתיא האלון קדם פרעה ואתקוף יית לבנה דפרעה
 וקא שלח ית בני ישראל מארעיה א ואמר למשה ולאהרן
 בארעא דמצרים למימר יב ירחא הדין לכוון ריש ירחיא קדמאה
 הוא לכוון לירחי שתא ג מיליו עם כל בנשטא דישראל למימר
 בעסרא לירחא הדין ויסבון להון גבר אמרא לבית אבא אמרא
 לביתא ד ואם יועיר ביתא מלאתמנאה על אמרא ויסב הוא
 ושיבביה דקריב לביתיה במנין נפשטא גבר לפום מיליה

תתמון

שפתי חכמים

שניהם כ אחד היו מדברים ועוד אחי אתה
 ספירש אתה תדבר לפי עה הוא דלמא דוקא
 לפרעה אתה תדבר ולא אהרן אזל ליתראל
 שניהם מדברים ויש לומר שמך דכתיב ואתה
 תדבר וגו' רעה לומר אף על פי שאהרן אחיך
 יהיה נביאך מכל מקום אתה תדבר פעם
 אחת בקיצור השליחות לפרעה כפי שמענת
 מפי ואהרן ימליצנו וישמענו אחר כך וכמו
 שהוא גבי פרעה ככה הוא גבי ישראל דכתיב
 ודבור הוא לך אל העם וגו' רעה לומר אף על
 על פי שאהרן יהיה לך לפה לדבר עם העם
 עם כל זה יריך אתה לדבר אל העם בכל
 השליחות עם אתה בקיצור כמו שמפורש
 לעיל : (פ) רעה לומר צעור לחדש הזה
 לא קאי אאמירה אלא איוקמו דאי קאי
 אאמירה הליעל צעור לחדש הזה לאמר ויקחו
 וגו' דהוי משמע דאמירה יהיה צעורה
 לחדש אזל השהא שכתוב לאמר קודם צעור

רשינו

מנין שניהם כאלו שניהם מדברים : דצרו אל
 כל עדת ישראל צעור לחדש * דצרו היום
 צרם ב סיקמחו צעור לחדש : כהי צ פסח
 מצרים מקחו צעור לא פסח דורו : זה לבית
 אבות למשפח' אחת ק הרי שבו מרובין יכול
 שה א' לכלן תל' זה לבית : (ד) ואם ימעט
 הבית מהיות משה : ואם יהיו מועטין מהיות
 משה א' שאין יכולים לאכול ויצא ליד נוסר
 ולקח הוא ושכנו וגו' וכו' משמעו לפי פשוטו
 ועוד יש צו מדרש ללמד שאחר שנמנו עליו
 יכולין להתמעט ולמסוך ודיבסיהונו ולהמנו'
 על זה אחר אף אסבחו למסוך ידים ולהתמעט'
 מהו' משה יתמעטו צעור השה קיי' צהיותו
 צהיים ר ולא משתמעט : מכסת * חשין וכן
 מכסת הערך : לפי אלו * הראוי לאכילה
 פרע לחולה וקן ש שאינו יכול לאכול כזית :
 תכמו * ת תתמון : תמים

לחדש קאי אאמירה דלעיל אר"ח : (ז) מדכתיב הוה דמיעוה הוא * ומהר"ל פי' דהל"ל
 ויקחו להם צעור לחדש וגומר סביב משמע שהיוויל ל לקיחה קאי על יום העשור אלא לכן
 כתיב הרי לומר שהשהא היה הלקיחה צעור ולא לדורות : (ק) מדכתיב צמון בשאר משה
 ליתראל וקחו לכם אף למשפחותיכם וא"כ בית אבות היינו משפחה ולכן פירש רש"י עם
 למשפחותיכם זה לבית אבות : (ר) רעה לומר מהיות משה קרינן מחיותו דהה אהיות אחע"ה
 מתחלפות : (ש) דמדפסח הוא נאכל על הדיעב אם כן מאי נפקותא צין בעל אכילה לשאינו
 בעל אכילה אלא לפי אלו היינו הראוי לאכילה : (ת) יש לומר משום הכי הביא ההגווס שלא
 תאמר תכבו את האחרים לכן הביא התגווס תתמון על ידי אחרים (נח"י) ליל עיקר כוונת
 הכז למעוטי שלא תפרש לכוון חשיה לא תשמעו

תרום

שמות יב בא

על הישה: ה שזה תמים זכר בן שנה יהיה לכם
מן הכבשים ומן העזים תקחו: ו יהיה לכם
למשמרת עד ארבעה עשר יום לחד שהיה
ישחטו אתו כל קהל עדת ישראל בן
הערבים: ו ולקחו מן הדם ונתנו על שתי
המוות ועל המשקוף על הפתים אשר
יאכלו אתו בהם: ה ואכלו את הכבש בליקה

הזה

רשימי

(כ) תמים • זלא מום: צן סנה • כל שנתו
קרוי צן סנה א כלומר סגולר שנה זו: מן
הכבשים ומן העזים • או מזה או מזה ב שאף
עו קרויה זה שלמחר וזה עזים: (ו) והיה
לכם למשמרת יזכו ל' צקור ששעון צקור ממנו
ד' ימים קודם שחיה ומפני מה הקדי'
לקחתו לשחיטתו ד' ימים ג מה שלא אזה כן
צפסח דורות היב רבי מתיא צן חש אומר
הרי הוא אומר ואטבור עליך ואראך והנה
עתך עת דודים הניעה שצוה ששצעת
לאזכרהם שאגאל את בני ולא היו צידם ממות
להתעסק בהם כדי שיגאלו שגא' ואת ערום
ועניה ונתן להם שתי ממות דם פסח ודם
מילה שגלו צאות הליה שגאמר מתצוססת
צדמייך צבני דעיים ואומר גם את צדס צריתך
שחתי אסורייך מצור איך מים צו ושהיו
שטופים צאלילים ד אמר להם משכו וקחו
לכם משכו ידיים מצלילים וקחו לכם לאן של
מזוה: ושחטו אותם • וכי כולן שחטין אלא
ומכאן ששלוה ה של אדם ממותו: קהל עדת
ישראל קהל ועדה וישאלו ממכאן אמרו פסחי
צבור שחטין צג' כמות זו אחר זו נכנסה פה
צראשונה

שפתי חכמים

הרגום לא תסמו וכן דעת הס"ם: (א)
(כח"י) ואתה למעט דלאחר שצורה עליו
סנה אע"פ שפדיון לא צלמלאו שתי שנים
פסול לקרצן פסח כדאמר צפסחים דף ל"ז
צבטי וצר צבטיה שנים אינו ראוי לפסח ע"ש
מה שהאריך צראיות: (ב) דכתיב וזה עזים
ואי אמרת א' מן הכבשים וא' מן העזים
הל"ל שיים להון ציון דעו נמי קרוי
שג אלא וכו': (ג) והא דלא הקסה לעיל גני
צשור להדס ויקחו להם אגו' ונ"ל דלעיל
היימי אומר מפני ציקור ממוס לייך ארבע
ימים ואין הכי נמי דפסח דורות נמי לייך
ארבע ימים לציקור ולא צא הוה למעט
מציקור ד' ימים אלא פסח שני אלא הכא
דכתיב והיה לכם למשמרת וגו' חכו ל' ציקור
ש"מ דויקחו דכתיב לעיל קיסה ממש הוא
א"כ קסה למה לקחתו ד' ימים קודם
לשחיטתו כלומר לקחתו לשם פסח ופסח
דורות לקחתו לשם פסח כל זמן שירצה • אך
קסה היאך מתורץ הקושיא צמר שצביא צס
כ' מתיא צן חש וכו' ולמה ד' ימים לא פחות
ולא יותר ונ"ע: (ד) כ"י ועוד שעם אחר
שכיו וכו': (ד) פירש ועוד שעם אחר שכיו
וכו': (ה) (רא"ס) ונ"ל אמאי לא יצ"ק
מקרה ח"ס לצית צבות שחד לוקח לכל המשפחה ועוד
שחפסת צביה צביה יש לומר דרפקא ליה

תשמיץ על אדני
אשר יקח ויהיה לכם
למשמרת עד ארבעה עשר יום
לחד שהיה ישחטו אתו כל קהל
עדת ישראל בן הערבים
ולקחו מן הדם ונתנו על שתי
המוות ועל המשקוף על הפתים
אשר יאכלו אתו בהם
ואכלו את הכבש בליקה

אמרו פסחי צבור
שחטין צג' כמות
זו אחר זו נכנסה
פה צראשונה
שחטין צג' כמות
זו אחר זו נכנסה
פה צראשונה
שחטין צג' כמות
זו אחר זו נכנסה
פה צראשונה

ותתמונן על אמרא : ה אמר שלים דבר בר שתא יהי לכוון מן
 אמריא ומן עיניא תסבון : ו יהי לכוון למטרא עד ארבעת עשרא
 וימא לרחא הרין ויכסין יתיה כל קראא פנשתא דישראל בין
 שמישיא : ז ויסבון מן דמא ויתגון על הרין ספיא ועל שקפא על
 בתיא דיכלון יתיה בהון : ח ויכלון ית בסרא בגליא הרין מין

בעל רמורים

כסרגו צבס האריות צוכת משה טעכה שלים להקציה לצוות על בני ישראל ומה נוד דהתס
 חיירי בע"א הביא דמלך אסור * וצענין טפיכות דמים הבוא דיהודע טלוס להכוון את המלך
 אף כאן זום משה להרחק מן העבודה זרה ומטפיכות דמים יאסיר ז' אסיר ואלקיה להוילא
 ממסגר אסיר וכוו שאלמו על בני קרם שמקום נתנצל להסגניהם וכוו להוילא ממסגר אסיר
 הן חירי ד' דכמוי הן חירי ערל שפתיס * הן חירי כפיד לאל * הן חירי נשארתי לגדי ואל יאמר
 הכרים הן חירי עין יש * משה אמר הן חירי ערל שפתיס והקציה אמר לו הן חירי כפיד לאל
 כלומר אל תהוה לערלת שפתיך כי אחיה עם פיך וכוויתך וכן ואל יאמר הכרים הן חירי עין
 יש * אל יאמר כלכו מני ילד לי את אלה כלומר יצטח צבס טוס צידו לרפאתו כאשר חלב
 וילדה ליון * וחי אקשה ועליו נאמר עם עקש תתפל * עקש צניעריא מלך מררים : והסלך
 לפני פרעה יהי לחנין ולא

שפתי חכמים

מריי חרי דלס חירו ענין * רביא דלית ליה
 שותפות צנויה תגורו ענין רביא דלית שתינלתי
 חלק צנויה כדליתא סס צקידויין (נח"י)
 ואז חורפיה לא עיין יפה ובהרין סס ע"ס
 ומסייס ולי' דהל' ושמעו אותם דבוי
 משמע דהרעה ארשים שותפים להרעה פכמים
 אי הל' ושמעו אותם השתא דהתיב ושמו
 אותם וח"ל קשה ובי' בולס שותפים אלא וכו"ז
 (ז) דלא הל' אלא ושמעו מן הדם ולקחו ל'ל
 אלא זו קבלה : (ז) (נח"י) וה"פ מאמר
 שולקמו היינו שמקבל את הדסולא כתיב לתוך
 מה יקבל וכול אף ציד ת"ל לקמן צפרטה
 מכרו אשר צבס : (ח) מדכתיב אשר יאכלו
 אותם צבס וח"ל דדוקא כתיב על הנתיס חסר
 יאכלו אותם צבס אצל בית שאין אוכלין צבוכו
 אף על פי שרואיין לדור צבוכו אין גותיין
 סס דס שחרי כתיב צבמוך ויהי הדס לכם
 לאות על הנתיס אשר אתם סס משמע אם
 ראו לדור צבס אף על פי שאין אוכלין
 צבוכו לותיין סס דס : (ט) דוקא צנידין
 שהן השין שאינן נאכלין ומתמת קושיין קמיירי
 דאלי' לכתיב ואלו אותם הבשר ל'ל (י"א) :
 (י) מדכתיב מלות על מרורים מקיש מרור
 למלה מה מלה מין זרעים וכל דבר הבא לירי
 חיומן ילא ירי מלה אף מרור מין זרעים וכל

ראשונה נגעלו דלתות העוה וכו' כדליתא
 צכמים : צין הערבים * משע טעות
 ולמעלה קרוי צין הערבים שהמשע נוטה
 לצית מנזרו לערב ולטון צין הערבים נראה
 צעניי אותן טעות צנין עריבת היום לעריבת
 הלילה ועריבת היום צתחלת ו' טעות מני
 ינטו ללני ערב ועריבת הלילה צתחלת
 הלילה * ערב לכוון טף וחסך כמו (ישעיה
 כ"ד) ערב כל שמה : (ז) ולקחו מן
 הדם * זו קבלה ו הדס יכול ציד ז'
 ת"ל אשר צבס : המזוות * הס הוקופות
 אחת מאלן לפתח ואחת מאלן : המשקוף *
 הוא העליון שהדלת שוקף עליו כססוגרין
 אותו לינטיל צע"ז * ולסון שקיפ' הצטה
 כמו (ויקרא כ"ז) קול עלה נדף טרפא
 דשקיף * חגורה משקיפי * על הנתיס
 אשר יאכלו אותם צבס * ולא על המשקוף
 ומזוות צצית הצנן וצנית הצקר שאין
 ח דרין נתוכו : (ח) את הבשר * ולא גידי'
 ט ועלמות (מכילתא פכמים ס"ג) : על
 מלות ומרורים * כל עשב מר קרא מרור
 י' זאום לאכול מרור זכר לומררו את חייהם :

לא

גור ופטר על מדרין יכלניה : ט לא תיכלון מניה בך חי ואף לא
 בשלא מבשל במיא אלהין מוי גור דישיה על פרעוה ועל גויה :
 ולא תשארון מניה עד צפרא ודישתאר מניה עד צפרא בנורא
 תוקרין : יא וכרין תיכלון יתיה חרציון יהון אמרין מסגין
 ברגליון וחורטיון בידיון ותיכלון יתיה בבחילו פסחא הניא
 קדם : יב ואתגלי בארעא דמצרים בגליא הרין ואקטול פל
 בוכרא בארעא דמצרים מאנשא ועד בעירא ובכל פעוה

בעל המורים

מצראי

אמר ויהי אלא אחר שהשליך אותו אמור למטה יהי תנין כדי שיטמע פרעה שע"ל דמורד וחורר למנין
 ולמה לתנין לפי שערעה אמה על עמנו התנין הגדול הרובץ בתוך יאוריו ורמז לו כסם שהתחמם
 התנין וחורר לגי ז עץ יבש כך חזיר פרעה להיות עפר רמה ותולעים : והנה לא שומעת עד לה כה
 אמר ה' כחנות הוילה כה באל"ת ב"ש לך • ב"ם לך עולה ר"מ וכל כך מכות לקו כמאריסו ועל הים
 ר"ז וזו שרמז לו לא שומעת עד שתלקה כמנין כה וכה וזהו שנאמר לך תכה ופתי יערים כמנין לך לך :
 ויבאש שנים ויבאש היאור וירם תולעים ויבאש נלמד שגם ביאור גדלו תולעים שנבאש מהם שומעת •

רש"י

שפתי חכמים

תומה לי דנכמח מקומות ש"ם מוכח שהוא
 עמוד הכהן וכן פירש"י בחדו"ק צדקות דף
 ט"ו ובפכחים דף ק"ג : (ב) כל דלא קרט
 כלשון כהנוז משום דלא תומח טורף והולך
 מיום ראשון עד יום שני לכן אמר תעמוד
 והסרפנו יורח שתחילת עמידתו לסרפנו לא
 יהא אלא עד צוקר שני (רא"ס) (ג"א)
 שלא תאמר שלא יסרפנו עד צוקר השני אבל
 אם לא ירצה לסרפנו הכרות צידו להניחו כך
 לכ"א תעמוד ר"ל שהוא מלוות עשה לזרפו :
 (ע) ר"ל לאו דוקא שיאמרו מתניחם אלא
 שיבינו מנהגים כמו שה"ל ס לילך לדרך : (פ)
 דלזנוו של רש"י לפר"סח הוא לה'מכמו' שה'
 נותן טעם למה ואכלתם אותו בחסון : (ז)
 ה"א והתם עשו כל עבודותיו לש"ש דרך דילוג
 וקפ"ה זכר לשמו וכו' ולא גרסי' ד"א אלא
 ה"א לש"ש דרך דילוג וקפ"ה וכו' מהרש"ל :
 (ק) כלומר כמו מלך שצונו דרך יצרה ואינו
 פונה לכאן ולכאן צמזמות העיר כך הקצ"ה
 היה עוצר צמזוי א' בלמד ונאותו בעצמה
 לקו צבורי מלכ"ס ב"ן צלותו מצוי בין צמזמות
 אחרים דל"כ ועצרתו ל"ל רל"ם : (ר)
 דל"כ בחרך תל"ם

ב"ע אלא מחמת וכך תדרשנו וסוותר
 ממנו בבקר ראשון עד בקר שני תעמוד
 ס ותסרפנו : (יא) מתניחם חגורים •
 חזומים ע לדרך : בחסון • לשון כהלה
 ומסירות כמו (שמואל א' כ"ז) ויהי דוד
 נחפו ללכת (מלכים ב' ז') אשר השליכו
 ארס בחסו : פסח הוא לש' הקרבן הוא
 קרוי פסח על שם הדלוג פ והפסחה
 שהק"ס מלג כמו ישראל מתן כתי
 מצרי' וקס"מ מצרי' למצרי וישראל אמצעי
 נת"ט צ והתם עשו כל עבודותיו לש"ש •
 ד"א דרך דלוג וקפ"ה זכר לשמו שקרוי
 פסח ובספ"ק א' ל'פסיעה : (יב) ועברתי •
 במלך העובר מחקום למקום ק ובהעברה
 אחת וברגע אחת כולן לוקין (מכילתא) :
 כל כבוד בלרץ מ"רים • אף בכורות
 אחרות ד והם במצרים ומנין אף בכורי
 מצרים שבחן מות אחרים ת"ל למכה
 מצרים בכבוריהם : תאדם ועד בהמה ימי
 שהתחיל בעבו ה' תחלה מיזנו מתחיל
 ספורעניות : ובכל אלהי מצרים • של עץ
 נרקתת ושל מתכת נחשת ומתכת בלרץ :
 אע"פ

מצראי מעבד דינין אנא ייג ויהי דמא לבון לאת על בתיא
 די אחותי וזו ואחיות דמא ואחים עליכון ולא יהי בכון מותא
 לתבלא בסקארי בארעא דמצרים ייג ויהי זמא הדין לבון
 לדוכרנא ותחונן יתיה חנא קדם ייג דהדתיכון קים עלם תחונניה
 מו שבא זמן פשיא תיכלון ברם ביומא קדמא תבטאון
 חמרא מבתיכון ארי כל דיכול חמיע וישתצו אנשא ההוא
 בער המורים מישראל

ב' ויכלע מטה אהרן את מטתם • ומטה אהרן בערך מטתם • איתא במדרש שנס כמעשה קרח כל
 מטה אהרן את מיתותם • וכשהגויטו אז חזר וכלטס ולבך לא הויטו סרק וע"כ פתוי ויולא את
 המטות

שפתי חכמים

עשר : (ד) (ח"י) ואל ליל הכהא
 לדורותיכם י"ל דלי לאו לדורותיכם ה"ל לזה
 כדור יכיה לחקת עולם שחוננו כלל שנה ושנה
 וכו' : (ה) מדכתיב ציונס הסזיעי עלת
 לה' אלהיך ומשמע דלא יכיה רק עלת חזנל
 חינו חונה לחלוב צו מנה דלם היה חונה
 ה"ל צפירוס וציונס הסזיעי תחל מנות
 ועלת תביה כדי שאל נחשוב דילא מן הכלל
 דלעיל כהז סהפ ימים דמשמע ולא ז' ואין
 להקסו' לא נכתב אלא צערב האכלו מנו' שבעת
 ימים לא יאכל חמץ וממילא ידעינן דצערב
 ראשון חונה וכל ה' רגוע וי"ל דה"ל צערב
 תאכלו מנות ר"ל צערב תתחיל לאכול מנה
 ותאכל חותם כל שבעה ולא תאכל חמץ וק"ל
 עיין צמודתי כי האריך הרבה חזנל אינו אריך
 כ"כ לפירש"י מש"ס לא הארנתי : (ו) פירש
 רש"י (פסחים ק"ד) דצבעה ככלל שבעת
 ימים מנות תאכלו היה וילא מן הכלל וכתב
 וציונס הסזיעי עלת לה' אלהיך ולא נאמר
 צו תאכלו מנות ללמד לעלמי שהוא רשות ולא
 חונה ומן האמה הואת למדנו שלא ללמד על
 עלמנו צנדד ילא אלא גס על הכלל כלו והרא"ם
 דחה פירש זה ופירש צענין אחר : (ו) פי'
 רש"י (פסחים כ"א) קרא יתירה הוא דהא
 לן מקרא דעד יום הכ"ז לאחד : (ח) פירש
 מורה

רש"י

ד תחונה (מכילתא) : (ט) שבעת ימים •
 שעי"א כל ימים : שבעת ימים מנות
 תאכלו • וצמקום אחר הוא אומר שזה
 ימים תאכל מנות (פסחים ק"ו) למד על
 סזיעי של פסח שאינו חונה לאכול מנה
 ה וצנדד שלא יאכל חמץ • מנין שאף שזה
 רשות ת"ל שבעת ימים זה מדה צתורה
 דבר שהיה בכלל ו יולא מן הכלל ללמד לא
 ללמד על עלמנו צנדד ילא אלא ללמד על
 הכלל כלו ילא מה סזיעי רשות אף שזה
 רשות יכול אף לילה הראשונה רשות ת"ל
 צערב תאכלו מנות • הכתוב קצעו חונה
 (פסחים ק"ד) : אף ציונס הראשון תכנינו
 שאור • מעי"ט וקרוי ראשון שהוא לפני
 השבעה ומניינו מוקדם קרוי ראשון (איוב
 ט"ז) הראשון אדם הולד הלפני אדם
 נולדת או אינו אלא ראשון של ז' ת"ל לא
 תשטע על מנן לא תשטע הפסח ועדיין
 חמץ קיים (מכילתא) : הנפש יהוא •
 כשהיא צנפסה וצדעתה ה פרט לאנוס
 מישראל שזוע איני תכרת מישראל
 ותנן לה לעם אחר ת"ל צמקום אחר
 מלפני

כתב על מנות ומורים יאכלוהו דאל"כ
 תאכלו הוא דימים אף לילות משמע כדנפקא

שמות יב בא

וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי
 מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה
 בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו
 יעשה לכם: ^י ושמרתם את המצות כי
 בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם
 מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה
 לדורותיכם תקת עלם: ^י בראשון בארבעה
 עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום
 האחד ועשרים לחדש בערב: ^י שבעת ימים
 שאר לא ימצא בבתיכם בל אכל מחמצת
 ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בנר
 ובאורח הארץ: ^י כל מחמצת לא תאכלו
 בבל מושבת יכם תאכלו מצות: ^י חמישי פ

ויקרא

רש"י
 מלפני כל מקום שהוא רשומי: (טז)
 מקרא קודש - מקרא שם דבר קרא אותו
 קדש ט לאכילה ושתיה וכסות (מכילתא):
 לא יעשה כסו - אפילו ע"י אחרים: הוא
 לבדו (יכול אף לגוים ת"ל לכם ולא
 לגוים) הוא ולא ממשכיו י האפשר לעשות
 מערב יט (צ"ה כ"ח): לגל נפש - אפילו
 לכהנה יכול אף לנכרים ב ת"ל אך
 (צ"ר): (יו) והמרהם את המנוח - כל
 יצאו לידי רמץ מכלן המנוח תפח ל הלעוס
 צלון - ר"י אומר אל הכי קורא את המנוח
 אלא את המנוח מ כדרך שאין מחמיצין
 את המנוח כך אין מחמיצין את המנוח
 אלא אם צל לידך עשה אותה מיד:
 ושמרתם

שפתי חכמים

מורה וכן הוא צהדיח במכילתא: (ט)
 ספירושו קריאת קדש ר"ל הקדשו לכסות
 ולאכילה ולשתיה ואין לפרש מעשה שם דבר
 כלומר ספירושו קדו מן הקצ"ה קדש דא"כ
 היום היום מנעיה ליה ולא וציוס וציוס: (י)
 מדכת"ו הוא דמנע הוא ולא ממשכיו וכתיב
 לכם משיע לגל ארכיסם בא כי"ד אלא כאן
 האפשר באן שאי אפשר וכו': (כ) וז"ל
 דילמא איפכא וי"ל דמנעו אני את הכהמות
 שמוזותיהן עליך ועולוא אני את הגוים שאין
 קוונתן עליך: (לח) פירוש אם המנה תפחה
 ורובה להמנין אעפ"י שאין בתפירה משום
 חיונן תתן יריה צלון ועשה פני המנה כדי
 שהלענו משום חיון ושמרתם: (מ) (דק)
 ט"ז דלפי פשוטו אין זכ מקומו דה"ל אחר
 שבעת ימים מנות תתכלו ושמרתם את המנוח
 ט"ז

מישראל מיומא קדמא עד יומא שביעא : מזו וביומא קדמא
 מערע קדיש וביומא שביעא מערע קדיש יהי לכון בל עבדא
 לא יתעבד בהון ברם מה דמתאכל לכל נפש הוא בלחודו הי
 יתעבד לכון : יז ותמרון ית פטרא ארי בכרן יומא הדין אפקיר
 ית תיליכון מארעא דמצרים ותמרון ית יומא הדין דרביכון קים
 עלם : יח בניסן בארבעא עשרא יומא לירחא ברמשא תילכון
 פטרא עד יומא עטרין וחד לירחא ברמשא : יט שבעא יומן
 חמירא לא ישתכח בבתיכון ארי כל דייכוד מתמעא וישתצי
 אנשא הרוא מפנשתא דישראל בניזרא וביציכא דארעא : כ
 כל מתמעא לא תילכון בכד מות בניכון תילכון פטרא : כא וקרא

בער המזרים

המטת חקר לפי טבלעם : על המים . ה' במסורה על המים אשר ביאור ויחטו הם על המים . דגם
 משה
 חלפוי

שפת חכמים

שלא יבואו לידוי חינוך והפסוק צניסס גסאר
 דיניסלומר דלאו יורק על המנות קאי וכו' :
 (ג) וא"ת הדינא דממע דכל צבעז ימים
 חוצה היא ולעיל פירס"י זהדיא דכל שבעה
 הסות הוא וי"ל הא דפירס"י לעיל דנסות הוא
 היינו חכילת מזה דפסוק מתעני צאכילת
 מזה והכא מיירי לענין השגחת שאור והא
 דנקט למה נאמר והלא כבר נאמר ז' ימים
 לא ר"ל קרא דלעיל שבעת ימים תאכל מנות
 אלא קרא דתתיב הכא שבעת ימים שאור לא
 ימלא צנתיכס וררא דלעיל מיעה עד האחד
 ועשרים יום לחדש צערצ מיירי נמי לענין
 השגחת שאור ואי לא היה נאמר אלא שבעת
 ימים ה"א דוקא ציום אתה מלווה על
 השגחת שאור אזל לא צלילה עיין צרא"ס
 שהאריך כאן : (ס) פי' חוץ מן הצנתיס כגון
 שדות וכרמים וכיוצא בזה : (ע) פירס שאינו
 עובר צבל ירחה וזל ימלא ומיניה ולפינן
 דגבולך נמי מירי שאינן אלא צרסותך ונלמד
 מיתורא דציהך דאפוקי חמנו של נכרי וכו' :
 (פ) כלומר תיטיב שאור מק"ו מהמץ שאין
 חינוכו קשה שאין מהמץ אחרים חזיבים עליו
 כרה

רש"י

ושמרתם את כ"ס הזה . ממלאכה
 לדורותיכם חקת עולם . לפי שלא נאמר
 דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על
 ההגיה לכך חזר ובטלו כאן שלא נאמר
 חזרת כל מלאכה לא יעשה לא לדורות
 נאמרה אלא לאותו הדור : (יח) עד יום
 האחד ועשרים . למה נאמר והלא כבר
 נאמר ז' ימים נ לפי שנאמר ימים לילות
 ומיין ה"ל עד יום האחד וגומר : (יט) לא
 ימלא צנתיכס . מנין לגבולין ס ת"ל צבל
 גבולך . מה ת"ל צנתיכס מה ציהך
 צרסותך אף גבולך צרסותך ולא חמנו של
 נכרי שהוא ר"ל ישראל ע ולא קבל
 עליו אחריות . ומכילהא עיין פכחיס דף
 ה' : כי כל אורי' והמנצת . לענוס כרת על
 השאור והלא כבר ענש על ההמץ פ אלא
 שלא החמיר המצ' שראוי לאכילה ענש עליו
 שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו .
 ואם ענש על השאור ולא ענש על ההמץ
 הייתי חומר שאור שהוא מהמץ אחרים ענש
 עליו המצ' שאינו מהמץ אחרים לא יענש
 עליו לכך נאמרו צניבים (מכילתא צניה ז') :
 צגר ובאזרח הארץ . לפי שהם נעשה לישראל
 בזמן צריות את הגוים : (כ) מחמנת
 לא

בַּיּוֹמָא מִשְׁחָ לְכָל יְקַיֵּי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 מִשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם צֶאֱן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וּשְׁחֲטוּ
 הַפֶּסַח כִּי וּלְקַחְתֶּם אֲגֵדַת אֲזוּב וּמִבְרֵיתֶם
 בְּדָם אֲשֶׁר בְּסֶפֶר וַתִּגְעַתֶּם אֶל-הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל-
 שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן הַדָּם אֲשֶׁר בְּסֶפֶר וְאַתֶּם לֹא
 תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד-בֶּקֶר : כִּי וְעִבְרָה
 יְהוָה לַגֹּגֵף אֶת-מִצְרַיִם וַרְאָה אֶת-הַדָּם עַל-
 הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וַפֶּסַח יְהוָה עַל-
 הַפֶּתַח וְלֹא יָתַן הַמִּשְׁחָת לָבֹא אֶל-בְּתֵיכֶם
 לַגֹּגֵף : כִּי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה לְחֶק לְךָ
 וּלְבְנֵיךָ עַד-עוֹלָם : כִּי וְהָיָה כִּי-תָבֹאוּ אֶל-
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָתַן יְהוָה לָכֶם בְּאֲשֶׁר דִּבֶּר
 וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הָעֲבָדָה הַזֹּאת : כִּי וְהָיָה כִּי-
 יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מַה הָעֲבָדָה הַזֹּאת
 לָכֶם : וְאָמַרְתֶּם זִכַּח פֶּסַח הוּא לַיהוָה לַיהוָה

אשר

רש"י

לא תאכלו יאזכרה צ על אכילת שאור : כל
 מהחמץ • להציה חת ק הערובתו : בכל
 מושבותיכם תאכלו מצות ר זה נאל ללמד
 שהתא רחוייה לאכול בכל מושבותיכם פרט
 למעשר שני ש והלת תורה (מכילת' ע"ט)
 שאינם רחויים לאכול בכל מושבותיכם
 אלא צירובים : (כח) נשכו • מי שיש
 לו ארץ רת יינשור ושלנו (מכילתא) : וקתוי
 מי שאין לו יקח מן השוק : למשפחותיכם •
 זה לבית חנות : (כז) אזוב • מין ירק
 שיש

שפתי חכמים

ברת שאור ח"ק לביש : (ז) דעושה שמענו
 מכל חוכל מהחמץ : (ק) (נח"י) הרח"ם
 האריך בספן עד ולבי נגמגס זו ע"כ עיין
 בחולין דף מ"ג במענה דאלו כשרות גרסי
 ותוספות ולפי שהרא"ם סבח זה כתב ולבו
 נגמגס זו : (ד) דק"ל זה פשיטא דהא
 הוצת הנוף הוא ורובת הנוף נובחת זין בארץ
 זין בח"ל ומתקן דזה זא כ"י : (ט) כלומר
 וחס"י צירובים חין יונא זו חוצה מזה כיון
 דלא לאכל בכל מושבותיכם : (ת) וזה דלא
 פירש נמי הכה מכו יודים מעזדות חלולים
 כו

משח דבר כפי
 דיעתו וכו' כפי
 בראשית
 וזאת ארץ הקדש
 למשחית סגור
 על המעלה ולא
 והשדן זה חפז
 ארץ מעין דבר
 פירשנו דהיינו
 לזמן יתקשר

משה לכל בני ישראל ואמר להון נגידו וסבו לכון סן בני ענא
 לרעיתכון וכוסו פסקא : כב ותסבון אסרת איזנבא ותמבדון
 בדמא די במנא ותדון לשקפא ותרתינן ספיא מן דמא די במנא
 ואתון לא תפקין אנש מתרע ביתיה עד צפרא : כג ויתגלי
 לססחית מצרא ויהוית דמא על שקפא ועל תרין ספיא ויהוס
 י על תרעא ולא ישבוק מתבלא למיעל דות בתיכון למסחי : כד
 ותמרון ית פתגמא תרין לקים לך וכןך ער עלמא : כה ויהי
 ארי תערון לארעא דיהב י לכון פמא די מליד ותמרון ית
 פולחנא תרין : כו ויהי ארי יסרון לכון בניכון מה פילחנא תרין
 לכון : כז ותמרון דבת חיס הוא קדם י דחם על בתי בני ישראל

בעל דמורים
 הכהן המוטע על המים החיים והשמש זרחה על המים ויראו את המים אדומים כדם. זהו שאלרו
 ד"ל לר"ך שיתן מים כדי שיהא הדם נלכר במים ויראו המים אדומים כדם שיהא
 כדאח במים אדום הדם וכן במלת היאור נראה הדם במים וככות המזוה שנתשה במים ומנאו
 י"ב עינת מים : ועלו וכלו בכיתך וככית עבדיך ובעמך כרי הקרים עבדים לשם וכתר הכי כתיב
 וככה

שפת חכמים

רש"י

כ"ו וי"ל דהתכלאו צפירוס המקרא קאי אלל
 צעעס המלוה וצעעס המלוה סגו אפילו
 צמילתא דלגדתא אלל הכא מיירי צפירוס
 המקרא לכן פירש אותו היותר נבי פשוטו
 רא"ם : (א) (נח"י) לאפקוי סלל תפרס ה'
 קלחים ועיין מזה בתוספות דמוכר דף י"ג :
 (ב) לא ר"ל משחית שג ומלרים דהא הכה כל
 צבור חף סלל ילאו לחון אלל מנחית סתם
 שיואל סכל לילה כמו שמפירש ורובו רשית
 למחלל ס הוח וסח דלוס לסל ל"יה זו ולל כל
 לילות בשגרה משום סלל יתמרו התור ס כס
 סלנו ליקין כר סס לוקין וילמרו מנה צדאי
 הוח וסס לא ירעו בתוספות סל כל לילה הוח
 ומנה לא דבר אלל ממשחית סככר צבוריהם
 לכר ליום להס סלל ילאו : (ד) דייק כל אלל
 סג' מדכתיב ויקוד העס ויסתחוו דהליל
 ויקדו כמו סתמור ויסתחוו אלל לזכרות סחר
 קידה

שים לו ובעלוני : אגריית אזוב : ב' קלחין
 קרויין אגוד : אש' כסף : ככלי כמו
 (מלכים ב' י"ב) סבת כסף : מן הדם
 אשר כסף : לזס חז' וסנאו סלל תלמר
 טבילה אחת שלש סמתנות לכך תלמר
 עוד אשר כסף סתהא כל צניזה ונזינה מן
 הדס אשר כסף על כל הנע : טבילה ואתס
 לא תכחו וגו' (מכילתא) מניד סתלמר
 סנתרסו' למשחית ב לחבל חינו תכחון
 בין דיק לרבע ולילה רסות לחת : לים יז
 סתלמר (תס יוס ק"ד) כו תרמוס כל היתו
 יער : (כ) וססח' וסחל וי"ל ודלבו : ונח
 יתן סתסחית וילל יתן לו ויכלל לכא כמו
 (ברשית כ"ח) לא תננו אללים להרע
 עמדי : (כס) והיס כי תנחון : תלס
 סכתוב מ"ס זו בנייתס לחרן ולא
 נתחייבו סמדבר אלל כפסח אחד סעסו

בשנה השנית ע"פ הדבור : כחשר דבר : ויכין דבר והבאתי אהכס אל הארץ וגו' :
 (כו) ויקד העס : על בשורה בגרולה ונזילת הארץ ובשורת ד כניסו סייבו נכס :
 וילכו

שמות יב בא

אשר פסח על פתי בני ישראל במצרים
 בנגפו את מצרים ואת בתנו הציל ויקד
 העם וישתחוו: כה וילכו עשו בני ישראל
 כאשר צוה יהוה את משה ואהרן לכן עשו: ש
 כס ויהי בחצי הלילה ויהוה הפך
 כל בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב
 על כסאו עד בכור השבי אשר בבית הבור
 וכל בכור בהמה: ל וגם פרעה לילה הוא
 וכל עבדיו וכל מצרים ותהי צעקה גדלה
 במצרים כי אין בית אשר אין שם מת: ל
 ויקרא למשה ואהרן לילה ויאמר קומו צאו
 מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל וכלו
 עבדו את יהוה בדרבכם: לב גם צאנכם
 גם בקרבם קחו באשר דברתם וכלו
 וברכתם גם אתי: לי ותחוק מצרים על העם

למחר

שפתי חכמים

(כח) וילכו ויעשו בני ישראל • (מכילתא)
 וכי כבר עשו וכלא מר"ה נאמר להם חלא
 מכיון בקצלו עליהם • מעלה עליהם כאלו
 עשו: וילכו ויעשו • אף הכולה מנה
 הכתוב ליתן סדר להלכה סדר לעסיה:
 כאשר צוה ה' את משה ואת אהרן • להגיד
 שצחן על ישראל כלל הפילו דבר מכל מלות
 ובי' • כיצט שאלנו ובי' הוא
 של אומה אחרת
 מצרים

קידה היה וכני הכתו וואות מהרס"ל: (ה)
 חעפ"י כהיה סכנה דבר • לוצוח חוענת
 מנייה לעיניהם: (ו) דס"ד דמשה והארן
 שאינן בכלל הגאולה לא נלטו ולא עשו תל'
 כן עשו דאל"כ צוילכו ויעשו כגי: (ז) הרא"ש
 נתן טעם
 לבאר

גנה והארן ולכו כן עשו אף משה ו אהרן כן עשו: (כט) ובי' כיצט שאלנו ובי' הוא
 אצ"ט דיו"ז סבו"י לכונו' הוא' כונו פלוני ופלוני: הנה כל בכור • אף של אומה אחרת
 ובו

אונקלוס

כמ

במצרים כד מחא ית מצראי וית בתנא שזיב וברע עמא וסגידו
 כח ואזלו ועבדו בני ישראל כמא דפקד " ית משה ואהרן בן
 עבדו : כמ והוה בפלגות ליליא ווי קמל כל בוכרא בארעא
 דמצרים מבוכרא דפרעה דעתיד למתב על פרסיה מלכותיה
 עד בוכרא דשביא דבבית אסי"י וכל בוכרא דבעירא : ל וקם
 פרעה ליליא וזא וכל עבדוהי וכל מצרא והוה צוחתא דבתא
 במצרים אחי לית ביתא דירא הוה תמן מתא : לא וקרא למשה
 וזארהן ליליא ואמר קימו פוקו מגו עמי אף אתון אף בני ישראל
 ואזלו פתחו קרב " כמא דדויתון אכרן : לב אף ענכין אף
 התיכון דברו כמא די מללתון ואזלו וצלו אף עלי : לג ותקיפו

בעל המורים מצרא

וככה ובערך וכל עבדך והיינו שפוח כלקון בגון כדדעשי מוכסיהו מקיקין בגון אז לקו
 הוא והעם תהלה סכיו כעלה דכמתיב וימיר אל עמו ואחר כך בעבדיהם חבל כשעלו נכסו תהלה
 בכתיבו

שפתי חכמים

לכאר מקומות שנאמר וכו' הוא וזית דינו
 צפורה וירא צפורה וכו' המעור : (ח) הא
 דלחך לבני טעמים חלו עיני לעיל וסס
 מפורס : (ט) נחמי" וכו' דעבדו לא היו
 מעמידין את פרעה חע"פי נכסיה היטה
 עיקר המעבד דכתיב חן זית וגו' יל לפי
 כהם אמרו כזר שלח את האנשים וגו' הערם
 תדע וגומר ולא שמע אליהם לכך הולך הוא
 להעמידם : (י) וקסה וכלא גם עתה יאמרו
 משה דדאי הוא סכרי גם אמרו סאנים
 צבורים מתים וי"ל הכא היינו עמא שעשה
 הקז"ה כדי שיאמרו וכו' ומכה יאמר להם
 ככולן צבורים היו לפי סכיו נסותיבן מנות
 וכו' כל זה כדי להראות שפלותם ועומאותם
 מהרש"ל : (כ) ר"ל רש"י מפרס מהו פירשו
 של מרווקים ופי' פנוים : (ל) דאל"כ ויקרא
 אל משה מצע"י ליה כמו ויקרא אל משה
 וידבר ב' אליו כי למשה פירשו בעצור משה :
 דל"ב

רש"י

בצורים : מכבור פרעס אף פרעה בכור
 היה וכשתיר מן בכורות (מכילתא)
 ועליו הוא אומר בעבור זאת העמדתך :
 עד בכור סכני סכיו מחין לאידם ח
 של ישראל ועד שלח ואמרו יראתינו
 הכיאה הפועל ענינו וכבור השפחה ככלל
 היה סכרי ירה מן החשיב שנכלם עד
 הפחה וכבור השפח' חסוב מכבור השני :
 (ל) ויקם פרעה מחטתו לילה ולא
 כערך המלכים בני שעות ניום : הוא
 תהלה ואח"כ עבדו חלמד שהיה הוא
 מחזר ט על כתי עבדו ומעזין : כו חן
 בית אשר חן סס מת • יש סס בכור מת
 חן סס בכור ג' דול סכב יקרוי כבו' שנאח'
 (הסלוס פ"ט) אף אני בכור אתהו"ד"א
 חכריות מנות תחת בעליון י ויולדת
 מרווקים פנוים וקיו לסס בכורות הככה
 פעמי"ה חמ"י לאש'תת כל אחד בכור
 לאביו : (כא) ויקרא למשה ולארהן לילה • מגיד ססיה מחזר ל על פתחי העיר ולועק
 יוכן משה שרוי היכן יכרן שרוי : גם אתם הגברים : גם בני ישראל • הסף : ולכו
 עבדו בדרככם • הכל כמו שאתרעם ולא בשאתרתי אני בעל לא אשלח בעל מי ומו

עֲמוֹת יב בא

לְמוֹדֵךְ לְשַׁלְחָם מִן־הָאָרֶץ בִּיאָמְרוּ כִלְנֹו
מִתִּים וַיִּשְׂאֵהֶם אֶת־בְּצֻקוֹ מִרְסֵי־חֲמִץ
מִשְׂאֲרֵתָם צָרַדְתָּ בְשִׁמְלֹתָם עַל־שִׁבְכָם :
לח וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַדְבָר מִשֵּׁה וַיִּשְׂאֲלוּ
מִמְצָרִים כְּלֵי־כֶסֶף וּכְלֵי־זָהָב וּשְׂמֹלוֹת : לו וַיִּזְוֶה
נָתַן אֶת־חֹן הָעַם בְּעֵינֵי מְצָרִים וַיִּשְׂאֲרוּם
וַיִּנְצְלוּ אֶת־מְצָרִים : פ

לז וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרְעַמְסֵם סַבְתָּה בְּשֵׁש־
מֵאוֹת אֶלֶף־רֶגֶל־הַגְּבָרִים יָבֵד מִטָּף : לח וְגַם־
עַרְב־רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאֵן וּבָקָר מִקָּנָה כְּבֹד
מְאֹד : לט וַיֹּאפּוּ אֶת־תְּבַצֵּק אֲשֶׁר הוֹצִיאֹו
מִמְצָרִים עָגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמִץ כִּי־גִרְשׁוּ
מִמְצָרִים וְלֹא יָבִלּוּ לְהִתְמַהֵמָה וְגַם־צָדָה לֹא־
עָשׂוּ דָהָם : ׀ וּמוֹשֵׁב בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ
בַּמְצָרִים

שְׂפֵתֵי חֲכָמִים

(מ) דה"ל מה היה לרדף לצרכהם של אלו
כיון ששלח את העם : (כ) אצל לא נצטיל
היסוד חמץ כהרי נכחה מלרים לא היו
מוזכרים מלכות חמץ נצית הי"כ דק"ל לל"ל
ערס וימך הל"ל טרם כהפוע על זה פירש
המלריים וכו' כלומר מ"ה כתיב טרם יחמץ
להודיע אלו כיו כי כ"כ היו המלרים מומרים
וכו' : (ס) א.ל. לא טירי פכה דה"כ היה נוגר
והיינו גריפה : (ע) ועמלות ל"ל דאם כהפ
זה

רְעִיבִי

כטל רק אכאכס ובקרכס יוצג : גס אכאנרס
גס בקרכס קחוי ומסן כאשר דכרחה גס
אחה תתן כירינו זכהס ועולות : וכרחה
גס אחתי התפללו עליו סלא אחוי כז סאני
ככור (מכילתא) : (ג) כלנו מתים :
אחרו לא כגזירת משה הוה שהרי אמר
ומת כל ככור וכאן ארף כפוטרי מתים ס'
או' ככות ח' (מכילתא) : (ד) ערס
וחמץ : ג' המכיריים לא סניחוס לשהות
כדו חמון : משארוהס' סירי ס' משה ומרו'

(מכילתא) : על פכהס יאע"פ פכהמות הרבה כוליכו עמכס מחכבים סוי את סככות
(מכילתא) : (ג) כדכר משה : סחמר להס במצרים וישאלו מוש מחת רעשו וסמלות'
חן כן הוה ע' סחכות להס חן כהסן ומן כזהס

וקמחוקר

וקמחוקר

אונקלוס

מצראי עד עמא לאותהר לשלתהון מן ארעא ארי אמרו פגנא
מיתין : דר ונמר עמא ית לשתהון עד לא חמע מתר אצותהון
צדיר בלבשיהון עד פתיהון : לה יבני ישראל עבדו פפחנמא
דמשה ושאלו ממצראי מנין דכסף ומנין דדבב ודבושין : לו ווי
יהב ית עמא לרחמן בעיני מצראי ואשאוננו ורוקיני ית מצראי :
לו ונמלו בני ישראל מדעמסם לסופות בשית מאה אלפין גברא
רגלאה בר מטפלא : לה ואף גיכראין סגיאין סלקיו עמרו ונענא
ותורי בערא סג לחדא : לט ואפוי ית לישא די אפיקו סמצרים
גריצן פמרון ארי לא חמע ארי אתרנו סמצרים ולא כינו
לאתעכבא ואף ודין לא עבדו להון : מ ומותב בני ישראל די

ותיבו

שפתי חכמים

והבן הכהני כ"ס שמלות חלל וכו' ומתכיל
פירש מדלא לוח הקב"ה שיטאלו חלל כסף
והבן כדי לקיי' וחס"כ יאלו זכוכס גדול ויכחל
מעמסם היו שאלו' מהם הנגדים לפי שהעני
שלא היה לו צד על זולתו לא היה נותן עניו
על כסף והבן חלל לשאלו מהסגד או כמות
ועל זה פירש"י שהטובות היו כו' ר"ל צעניו
מלרים היה זה דבר גדול וחשוב להשאל להם
לפי שהיו מוודלין ישראל צמלנוסי' וצמנוסג
לפיכך כשהיה הנצרי שאל הנגד לישראל היה
יודע צודאפי שלא יחזיר למלרים חלל לישראל
יטהר הנגד ואפילו הכי שאלו' לכן פירש
חטובות להן ר"ל למלרים חלל לישראל חלל כסף
והבן לא היה כל כך חשוב צעניוסי' לפי
שהיו סגורים שיחזרו להם : (ט) וקה
והלא חלל מטה וסעודה מונה החשוב קודם
וי"ל דכאן חזן לומר החשוב קודם דלא היה זו
ואין צריך לומר זו שהרי הורה להם החשוב
מדכתיב בתהלה וישאלו ממלרים וגומר וחס"כ
למס חן צעניוסי' ושאלו' למס לריך מו
למכתב וישאלו' חלל לרבות חף מה וכו' : (ז) דלא היה לריך למכתב מועמסם דכאן הם
היו צרעמסם כדכתיב צפרסת ויש חלל לומר כך ק"ך מיל היו וכו' : (ק) דכאן צפרסת
צמדנר מנאן מנן' ו' ולמעלה ולא היו יותר חלל כמו הכה וכלל היה צטנ' אחת וחי אמרת
דכאן מנאן מני' טנה אם כן החס כשמנאן מנן' לא יכיה כל כך הרבה כמו הכה דכאן
צכנה אחת לא כויעו כולן' ק' טנה ע"כ האני' דכאן הים מנן' ו' ולמעלה : (כ) פי'

צמחים

רש"י
ע והמאחר כפסוק חשוב (מכילתא) :
(ל) וישאלו' : פ חף מה שלא היו
שואלים מהם היו נותנים להם אתם
אומר אחד טול טנים ולך : ויכחלו .
ורוקינו : (לז) מועמסם סבותה . צ
ק"ך מיל היו וכיוו' סם לפי טעה שכאמר
והשאלתם על כפני נשרים : הנברוס .
ק מנן' ומעלה : (לא) ערב רב .
תערוכות אריות סל גרים : (לט) עינות
מכות . חררה סל מכה נכח שי"ה הקחין
קריו מכה : ונס דכה לא טשו להם .
(מכילתא) לדרך מגיד סכתן של ישראל
שלא אמרו איך נכא למדבר כלל דכה
חלל האמיתו והכלבו הוא סמפורס ר'
בקבלה

וכל שכן שילוב להם השכל מהרש"ל : (פ)
כתיב וחי' נתן את חן העם וגומר רותה לומר סנתן'
למכתב וישאלו' חלל לרבות חף מה וכו' : (ז) דלא היה לריך למכתב מועמסם דכאן הם
היו צרעמסם כדכתיב צפרסת ויש חלל לומר כך ק"ך מיל היו וכו' : (ק) דכאן צפרסת
צמדנר מנאן מנן' ו' ולמעלה ולא היו יותר חלל כמו הכה וכלל היה צטנ' אחת וחי אמרת
דכאן מנאן מני' טנה אם כן החס כשמנאן מנן' לא יכיה כל כך הרבה כמו הכה דכאן
צכנה אחת לא כויעו כולן' ק' טנה ע"כ האני' דכאן הים מנן' ו' ולמעלה : (כ) פי'

שמות יב בא

במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה :
 מא ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה
 ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות יהוה
 מארץ מצרים : מכ ליל שמרים הוא ליהוה
 להוציאם מארץ מצרים הוא תלילה הוה
 ליהוה שמרים לכל בני ישראל לדרתם : פ
 ויאמר יהוה אל משה ואהרן זאת חקת
 הפסח כל בן גבר לא יאכל בו : מד וכל עבד
 איש מקנת כסף ומלתה אתו אז יאכל בו : מה
 תושב ושכיר לא יאכל בו : מו בבית אחד
 יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה
 ועצם

רש"י

בקבלה (ירמיה ט') זכרתי לה חסד נעורייך אכנת כלולומיך לכתך אחרי במדבר בארץ
 לא זרועתי ומה שכרה מסורס אהריו קדם ישראל לה' וגו' : (מ) אשר ישבו במצרים
 אחר שאר הטיבות סיסבו גרוסבארץ לא להם : שלשים שנה ות' שנה • בין הכל משנולד
 יצחק עד עכשיו היו ת' שנה משהיו לו זרע לאברהם נמקיים בו גר יהיה זרעך ושלשים
 שנה היה משנזרע גזרת בין הכתרים עד שנולד יצחק וא"א לומר בארץ מצרים לבדם
 שהיו קחת מן הכאים עם יעקב היה לא והטוב כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמוני'
 של משה לא תמאס כל כך וע"כ הרכה שנים היו לקחת עד שלא ירד למצרים והרכה
 משנות עמרם וכלעום בשנות קחת והרכה משמנים של משה וכלעום בשנות עמרם
 כדי שלא תמאד ד' מאות לביאת מצרים וסוקקת לומר ע"כ שאף שאר הטיבות נקרא
 גרות ואפי' בחברון כענין שנאמר אשר גר טסאברהם ויחאק : ואמר את ארץ מגוריהם
 אשר גרו בה לפיכך אמה נרדף לומר כי גר יהיה זרעך משהיו לו זרע • וכשתמנה מ'
 בכה משנולד יצחק תמאס מביאתו למצרים עד ויבאחך ר' וזה אחד מן הדברים שסינו
 לתלמי המלך : (מא) ויהי מקץ שלשים שנה וגו' ויהי בעצם היום • מניד שכיון
 שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין בט' בניסן באו מלאכי השרת אלל בהרבה
 לבשרו בט' בניסן נולד יצחק בט' בניסן נגזרם

גזרת

יבנו במצרים שנה
 מא ויהי מקץ שלשים שנה
 ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות יהוה
 מארץ מצרים : מכ ליל שמרים הוא ליהוה
 להוציאם מארץ מצרים הוא תלילה הוה
 ליהוה שמרים לכל בני ישראל לדרתם : פ
 ויאמר יהוה אל משה ואהרן זאת חקת
 הפסח כל בן גבר לא יאכל בו : מד וכל עבד
 איש מקנת כסף ומלתה אתו אז יאכל בו : מה
 תושב ושכיר לא יאכל בו : מו בבית אחד
 יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה
 ועצם

יתיבו במצרים ארבע מאה ותלתין שנין : מא ויהוה מסוף ארבע
 מאה ותלתין שנין ויהוה בכרן יומא הרין נפקין בליליא דיי
 מארעא דמצרים : מכ ליל נמיר הוא קדם " לאפקותהון מארעא
 דמצרים הוא ליליא הרין קדם " נמיר לכך בני ישראל דרדוהון :
 מג ואמר " למשה ולאהרן דא גזירת פסחא כל בר ישראל
 דאשתמד לא ייכול ביה : מד וכל עבד גבר זביני כספא ותגור
 יתיה בכין ייכול ביה : מה תותבא ואגידא לא ייכול ביה : מו
 בחבורא חדא ותאכל לא תפקון מן ביתא מן בסרא לברא

בער המורים

בניתו וכנית עבדו וח"ל בעמו : וככה ג' . וככה ובערך כי בכה ארץ גדול . מלמד שכלו בכה
 המלדעים גדודים ואני בכה ו"י חסיתי שבע"ל שמינו מרשם שלא היו המלדעים לישאל הקדוש
 ברוך

שפתי חכמים

בזאים נקרא קבלה : (ס) עיין לעיל פרשת
 לך לך וכס מנואר שאננה היה צן ע' שם
 צנוירת צין הצמרים כך היה צכר עולם :
 (ת) דק"ל לרשי כתיב המורים לכל בני
 ישראל לדורותם וכי לילה זו של וי"א היה
 לעולם ומתוך מכומר וזא כלומר כל לילה זו
 שזא בכל בנה מכומר מן המזיקין : (י) דאי
 צ"ח נחמרה להם היה לו לכותב לעיל ג' ו
 חדש הוה לם כהו כתיב נאמרו נפעם
 אחת : (כ) ברא"ש האריך צניי הדיבורים
 להקבות מסוגיא דגמרא וליכנס ע"ש
 צריפות : (ג) וא"ת מני"ל לרשי דלמא
 איפוך אנא צנית אחד יאכל כממעו כדפי
 רשי לעיל וקרא דעל הצנים אשר יאכלו
 אותה צם מלמד שיעבה הצנים עליו לנתי
 חזרות ויחלקוהו ויאללו צנתי צנים ותיץ
 ברא"ש כיון דרעינן יאכל צנתי משמע דקאי
 על הפכה חזל אי קאי על הצית ה"ל לנקוד
 צנול"ס ופתיח דהנטיס עניו ואללו צנית
 אחד

רשי

ש גזירת כון הבתריס : (מכ) ליל שמורי
 שמים הק"ה שומר ומכסה לו לקיים
 הכשתחו להוציאם מחרץ מצרים : טו
 הלי"ה הם לילי הוא הנילה שאמר לחברה
 בלילה הזה אני נושא את בניך : שמורים
 לכל (כני) ישראל לדורותם * משומר וכן
 ת מן המזיקין בענון שנאמר ולא יתן
 המסקיות וגו' : (ג) זאת חקת הפסח *
 ב"ד בניסן נאמרה א לם פרשה זו :
 כל בן נכר * שמעכרו מעשיו לאכיו
 שבשמים ואחד גוי ואחד ישראל מומר
 במשמע : (מד) ומלחה אותו אז יאכל
 בו ימניד שמילת עבדיו מעכבתו מלאכול
 בפסח דברי רבי יוסעבד ר"א אומר אין
 מילת עבדיו מעכבתו מלאכול בפסח *
 ח"כ מה ת"ל אז יאכל בו בעבד : (מה)
 מושב * זה נר מושב * ושכיר יז הכוי ומה
 ת"ל והלא ערלוס הם וכאמר כל ערל לא

יאכל בו אלא בנין ערבי מכול ובעעוטי מכול ב והוא מושב או שכיר : (מו) כנית אחד
 יאכל * בחבורה אחת שלא יעשו כמתינן עליו שתי חזרות ויחלקוהו יאמרה אות
 בחבורה אחת או אינו אלא כנית א' כמשמעו וללמד שם יתחילו והיו אוכלים
 בהם ויירדו גשמים שלא יכנסו לבית ת"ל על הכמים אשר יאכלו אוהו בהם מתכין
 שסאכל אוכל ג' בשני מקומות : לא מוציא מן הבית * מן החבורה : ועם לא תשכרו
 בו * הראוי לאכול

וְעַצְמֹתַי לֹא אֶתְשַׁבֵּתוּ בּוֹ : מו
 יַעֲשׂוּ אֹתוֹ : מו
 וְכִי יִגְוַר אֶתְהַגֵּר וְעָשָׂה פֶסַח
 לַיהוָה הַמּוֹלֵל לּוֹ כָּל־זָכָר וְאִן יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ
 וְהָיָה כְּאֹרַח הָאָרֶץ וְכָל־עַרְלֹל לֹא יֹאכַל בּוֹ :
 מִסְּתוּרָה אַחַת יִהְיֶה לְאֹרַח וְלִגְר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם :
 וַיַּעֲשׂוּ כֹל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
 מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן בְּן־עֲשׂוֹ : ס נא
 בַּעֲצַם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם עַד־צִבְאֹתָם : פ שביעי

יג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : כ
 כָּל־בְּכוֹר פֶּמֶר כָּל־רֶחֶם בְּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל כַּאֲדָם
 וּבְבַהֲמָה לִי הוּא : וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וְזָכוּר
 אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאֹתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית
 עֲבָדִים כִּי בְחֻזְקֵי הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה
 וְלֹא־יֹאכַל חֶמֶץ : ד הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ

שפתי חכמים

אחד : (ד) פירוט דיאכל דריבא דקרא קאי
 נמי אע"ס לא תצטרו צו ואלו כתיב וע"ס
 דיאכל לא תצטרו צו דצטרו איכו מוצרי :
 (כ) כי אפילו אינן ממשפחה אחת : (ו)
 ו"ה נתיבא תימי לחק וכו' גר ישראל גוור
 הוא צבאח לעיל דכתיב כלאורח הארץ
 להטות את הכר לאורח הארץ צהקצת פסח
 7"ג

רש"י האביב
 כגון שיש עליו כזית כשר יש בו מסוס
 שכירת ע"ס ד אין עליו כזית כשר אז
 מוח אין בו מסוס שכירת ע"ס : (מ)
 כל עדת ישראל יעשו אותו • למע נאמר
 לפי שהוא יחיד בפסח מצרים סה לבית
 אבות כמנו עליו למשכחות יכול אף
 פסח דורות כן ת"ל כל עדת ישראל ה
 יעשו אותו : (מח) ועסה פסח יכיל

כל המתנוי יעשה פסח מיד תלמוד לומר ויהי כזרע הארץ • מס אורח כ"ד אף גר
 צ"ד : וכל ערל לא יאכל בו • להביא שמתו אחיו מחמת מילה שאינו מומר לערלות
 אינו נלמד מכן כבר לא יאכל בו : (מט) תורה אחת וגו' • להטות גר לארץ אף
 לשאר מכות ו שתורה :

וגדמא לא תתברון ביה : מו פל כנשתא דישראל יעדון יתיה :
 מח וארי יתגיד עמך גיורא ויעבד פסחא קדם " ותגוד ליה פל
 דכורא וכמן יקרב למע בדיה והי כיציבא דארעא וכו' ערלא לא
 יכול ביה : מט אוריתא הודא תהי ליעיבא וגיורא דאתגיד ביניפון :
 נ ועבדו פל בני ישראל פסחא דפקדו ית משה ויהת אהרן בן
 עבדו : נא והיה בכרן יומא הדין אפיקו ית בני ישראל מארעא
 דמצרים על חיליהון : א ומלך " עם משה למיטר : ב אקרש
 קדמי כל בוכרא פתח פל וקרא בבני ישראל באנשא ובבערא
 דלי הוא : ג ואמר משה לעמא הוו דבדין ית יומא הדין דנפקתין
 ממצרים מבית עבדותא ארי בתקוף יד אפיקו " יתכון פסחא וקרא
 יתאבל חמיע : ד וימא הדין אתון נפקין בירחא דאביבא : ה והי

בעל המורים

ברוך הוא כדקדשו מלגס : והעל פ' במקורם והעל את המורדים והעל אותם הר ההר כדאיתא
 רש"י
 שפתי חכמים
 פירק
 ציד דביא מיד כנתגיד היה חייב צירבן
 פסח מ"ס כתוב כאזנח הארץ כדפירש"י לעיל
 חלל שאר מלות שנתורה מניל לחלק (רח"ס)
 ילל מראשיתך קרא להסוות בגל לישראל
 לענין הקרבת פסח ציד ה"א שחין הגר שיה
 לישקח כשאר מלות ? (עז) דק"ל הא כל
 העובר פתח הכחם לכן פירש תהלי : (ח)
 דק"ל הא כל דגר שזעום שלו הוא ועל זה
 פירש לענני קניתי כלומר חף חס לא תקדים
 חותו הוא קדוש אך קדש לי כל צבור כדי
 שתקבל סגר : (ט) מדכתוב זכור צממין
 משמע זכור תמיד כמו שפירש"י צפרכת יתרו
 על פסוק זכור את יום הסנת : (נח"י)
 האריך סם לסחור דצני הגח"ס וסוף דצניו
 וניל דממלת הזה יליף דבי"ל זכור את היום
 אשר ילאהם ממ"רים כמו למען תזכור את
 יום אלתך וגו' חלל היה ממעל בכל יום יהיה
 צניריך כאלו באת היום צצריית וכו' והסתח
 ה"ס חיי לי חלל ציום מאחר דילין ממלת
 היום הדיע"ס : (י) דק"ל דצמאר מקום
 מנה בולן ומשיב כעניני צדייכו והתם מין
 צריך לכלול צו משפחות רבות ל"ס ואלהת וכו'
 נח"ס חיי דק"ל כיון דנולס כלל כענינים כלל
 ומתקן יחת ממשפחות כענין וכו' וק"ל חת
 חת כתיב חלל כעניני ה"א שלא מרבה כלום לך כתיב
 הכעניני

ישאל
 עשה פסח
 עשותו
 פו
 ככס
 את
 ניה
 שראל
 ישי
 באדם
 וכו'
 מבית
 מוח
 חדש
 אביב
 ו משום
 ית כשר או
 : (מו)
 למת נאמר
 שם נכוח
 ית וכל חף
 וסחל ח
 פסח יוכל
 "ד חף נר
 לערלות
 לא צרף חף

שמות יב בא

האביב : ה והיה כי יביאך יהודה אל ארץ
הבנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוס אשר
נשבע לאבתך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש
ועבדת את העבדה הזאת כחד שהיה :
שבעת ימים תאכל מצת וביום השביעי חג
ליהוה : מצות יאכל את שבעת הימים ולא
יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך :
הותגדת לבנה ביום ההוא לאמר בעבור זה
עשה יהוה לי בצאתי מצרים : והיה לך
לאות על ידה ולזכרון בין עיניך למען תהיה
תורת יחנה בפיך ביבד תוקה הוצאת יהוה
מצרים : ושמרת את דתקדו היות
למועדה מימים ימימה : פ
והיה בייבאך יהוה אל ארץ הבנעני

כאשר

רשי

כי ויבא חג חומר גור בארץ הזאת
וביעקב הוא חומר הארץ אשר אתה שוכב
עליה וגו' : זבת חלב ודבש - חלב זב מן
העזיסוהדבש זב מן התמרי' זמן התאכילת
את העבודה ז' ז' - של פסח והלא כבר
נאמר למעלה והיה כי תבאו אל הארץ וגו'
ולמ - חור ושנאה בשביל דבר שנתחדש בה
כפרסה ראשו' יח' ז' כי יאמרו אלי' כי
ביבס מה העבודה הזאת לכם ככן רשע
כתוב מדבר שהיויא חת עבמו ויזכר כלל*

שפתי חכמים

הכנעני ואחר כך החתי וגו' כדי שיקשה לך
למה לא נסח אלא ה' ומוכנה אתה לומר
ככולם בכלל כנעני הם : (כ) וא' והלא
בפרשת וארא פירש' לא נודעתי לכם הלא
זהל שדי וי'ל סוד לא היה אלא שורה
צעלוא וא' את א'כ היכא נשבע וי'ל כפעל
דבריו וזו היא שבעה כדכתיב אשר נשבעתי
לעצבור מי נח ופירש' לא חלינו זו שבעה
אלה שפעל זו דבריו וזו היא שאמר לא חוסף
צ"פ צפוק ח' צפרה

ובחן

ארי יעלינדך י' לארעא פנענאי וחתאי ואמוראי וחואי ובוטאי
 דקים לאכרתך למתן לך ארעא עבדא חלב ודבש ותפלה ית
 פולחנא הדין בירחא הדין: ו שבעא יומין תכול פטרא ובוטא
 שביעאה חנא קדם: ז פטרא יתאיביל ית שבעת יומין ולא
 יתהוי לך תמיע ולא יתהוי לך חמיר בכל תחומך: ח ותהוי לברך
 בוטא ההוא למימר בדיל דא עבד י' לי במפקי סמצרים: ט והוי
 לך לאת על ידך ולדכרנא בין עינד בדיל דתרי אורייתא דיי
 בבומך ארי ביד תקיפא אפקד י' סמצרים: י ותמר ית קומא
 הדין בוטניה מזמן לזמן: יא ויהי ארי יעלינדך י' לארעא פנענאי

בעל הטורים

כמא
 רבן מקום שנהגו צפרקים מה ראו חננים מישאל ועזריה שמכרו עממן לעשרה גשאו ק"י
 מצרדעים שהלכרדעים מכרו עממן למיתא על קדוש השם וע"כ נמלטו כדכתיב וימנעו
 הלכרדעים מן הכתים מן החרות ומן השדות אבל לא מהתנורים אבל מזה ומהן
 שכתוב בהם יען לא האמנתם כי להקדושי ולא גשאו ק"י מצרדעים מהו ולא זכו ליכנס בארץ:
 ויזכו כי כמכורה ויזכו לסי ויזכו זמתי עתה דלריבוסלהודות ואחד מזה יואל מביית האקרוס:
 ולגדרך

שפתי חכמים

צפרסת ואלה תולדות נח: (ל) מדכתיב זה
 מכמע כרמון לו מדי: (מ) והי' ולמה רומן
 לו לרבע חכונה כאן צמחנות בן שאינו יודע
 לשאל וי"ל דגם הוא חכונה לו דהק"ה לא
 עשה כמים אלא כשזיל לדיקים שיודעים את
 התורה כשכזיל עמי הארץ לא זכו לעשות
 להם את הכמים ולא היו כדאי לגאול כשזיל
 מלמם אלא כשזיל זכות הדיקים ואל
 ודלמא הכל להכי הוא דלמא ומי"ל רמו
 לחכונות הרגע וי"ל מרכיביו לי דמכמע לי
 ולא זו דמכמע בלא היה גאול כלל ועל כתיב
 צנן רכע הכתוב מדבר דאילו כשאינו יודע
 לשאל קשה למה לא היה גאול צמות הדיקו
 אצל הרגע לא היה גאול כי גם הוא היה מת
 בשלשת ימי אפילה ורוי"ק וי"ל: (ג) פיש
 לבן חושך שיד ימינו חכונה הוא יוסר
 משמאלו: (ס) (נח"י) דצפרסת הקודמת
 כתיב אשר נשבע לאצותיך וכאן כתיב כאשר
 נשבע לך דמכמע דב' פעמים נשבע פעם אחת
 לאצותיך ופעם אחת לך והיכן נשבע לך
 והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאלתי וגומר
 ואוקה שנועה היתה לך דהא צראש הפרסה

רשי
 וכאן והגדת לנגן צנן שאינו יודע לשאל
 ובהגו ונגדך שהפתח לו אתם כדברי
 אגדה המוכיח את כל: (ח) צעצור זה
 צעצור בחקיים מלוותיו כוון ל פסח מזה
 זמרוו הללו: עכ"כ' לי רמו חכונה
 לכן רכע לומר עכ"כ' לי ולא לך כאלו
 היית עם מ לא היית כדאי ליגאל
 (מכילתא): (ט) ויהי לך לאות יליאת
 מלמם תהיה לך לאות: על ידך ולזכרון
 צין עינדך רועה לומר שתכתוב פרשיות
 הללו ותקראם צראש וצורע: על ידך
 יד שמאל לפיך ידכה מלא צפרסה כנייה
 לדרוש זה יד שהוא כרה (מנחות י"ג) ג:
 (י) ימימים וימימה מנכה לשנה (שם
 י"ג): (והיה כי יוציא ים מרצותינו
 שלמדו מכלן בלא קדשו צבורות הכולדים
 צמדדו והאומר בקדשו מפרש ציאה זו את
 תקיימנו צמדדו חסו ליכנס לארץ
 ותקיימנו (ס): (יא) נשבע לך והיכן
 נשבע לך והבאתי אתכם אל הארץ אשר
 נשאלתי

שמות יג בא

כָּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וְלְאַבְתֶּיךָ וּנְתַנֶּה לָּךְ : יב
וְהַעֲבַרְתָּ כָּל פֶּמֶר רַחֵם לַיהוָה וְכָל פֶּמֶר
שָׁגַר בְּהֶמְתָּה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ הַזְּכָרִים לַיהוָה : יג
וְכָל פֶּמֶר חֲמַר תִּפְדֶּה בִּשְׂוֶה וְאִם לֹא תִפְדֶּה
וְעֲרַפְתּוּ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיַת תִּפְדֶּה : מַפְטוּר
י וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַדּוּ זֹאת
וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מֵמִצְרַיִם
מִבֵּית עַבְדִּים : טו וַיְהִי כִּי הִקְשָׁה פְרַעְה
לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהַרְג יְהוָה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִבְּכוֹר אָדָם וְעַד בְּכוֹר בְּהֶמְתָּה עַל כֵּן אֲנִי זֹכֵר
לַיהוָה כָּל פֶּמֶר רַחֵם הַזְּכָרִים וְכָל בְּכוֹר בְּנֵי
אִפְדָּה : טז וְהָיָה לָאוֹת עַד יִדְבְּקָה וְלִטְוֹמָמַת בְּנֵי

עֵינֶיךָ

רש"י

כשאתי וגו' : ונתנה לך : (מכילתא) תהא
צעתיך כאלו נתנה לך צו ציוס ע ואל תהי
צעתיך כירובת אצות : (יב) והעצרת - אין
והעצרת אלא ל' גרסה (מכילתא) וכן
הוא אומר (צמדצר כ"ז) והעצרתם את
נחלתו ונתתו : שגר צממה : כפל סגרתו
אמו ושלחתו צלא עתו ולמדך הכתוב שהיא
קדוש צמורה לפטור את הבא אחריו ואף
שאינו כפל קרוי שגר כמו שגר אלפך
אזל זה לא צא אלא ללמדך על הכפל
שהרי כבר כתב כל פטר רחם : ואת אף
צבור צממה עממה צממע פ צא ופירש
צמקום אחר צצקך וצלאקך לבין אחר יש
לפרש והעצרת כל פטר רחם צכבור אדם
צ הכתוב מדצר : (יג) כטר המור : ולא

שפתי חכמים

הכיר שזועת הצנות ועלה מכיים לכן אמר
לנני ישראל וגו' ופירש הרב לבן ע"פ אותה
שזועה וא"כ למה הוהך שנית לומר אל
הארץ אשר נשאתי וכו' עכ"ל דזאת השזועה
היתה נהם : ומררם פירש כשזע צעזורך
לחותם שזועה היתה עם אבותך ופעם
תקרא שזועה הננים מאד שהיתה צעזורים :
(ע) דק"ל ל"ל ונתנה לך דודאי אם יביאם
לארץ כבר תהיה נמוכה להם ל"פ תהא
צעתיך וכו' : (פ) פירש וא"ש לעולם שגר
דכתיב היינו שחינו כפל כמו שגר דהתם והא
דאמר כן קרוי כצר כתיב כל פטר רחם דילמא
שגר מדצס אף כבור וכו' : (צ) ר"ל ופ"י זה
שגר

פטר שגר צממה עממה וגורת הכתוב היא

במא די קיים קד ולא בהתד ותנינה קד: יב ותעבר כל פתח וקרא
 קדם " וכל פתח וקד בעירא די יהון קד דכרין תקדיש קדם " :
 יג וכל פתח בוכרא דחמרא תפרוק באימרא ואם לא תפרוק
 ותנקפיה וכל בוכרא דאנשא בכנך תפרוק: יד ויהי אריי שאלינד
 ברך מתד למיטר מה דא ותימר ליה בתקוף יד אפקנא " :
 ממציט מפית עברותא: טו והיה כד אקשי פרעה לשלח ותנא
 וקמל " כל בוכרא בארעה דמצרים מבוכרא דאנשא וער
 בוכרא דבעירא על פן אנא רבך קדם " כל פתח וקד דכריא
 וכל בוכרא דבני אפרוק: טז ויהי לאת על ידך ולתפילין בין ענדך

בעל השורים

ולעברך ^א הכל ולעברך מקנה ואיך כירמיה מה חטאתי לך ולעברך שתתנו ללדקינה
 כשתוורו כבור מלמד שאפילו היו מחיילים עלתם תחת הקרקע שיהיו כלים האחרונים ומשחיתים
 בהם וגם משחיתים יכול היתה עד שלא נשאר מרעה למקנ: חמרים ^א במסורה הכל תרי ואיך
 אסף עשרים חמרים מלמד שאף כלל המזעט אסף עשרה חמרים: וקד כו והל עבר סוף וקד

ששתי הכמים

שגר היינו שאינו כפל: (ק) (נח"י) צפ"ק
 דזכרות וברכ הוסף צוא: מדעתו לפי
 שנתסלו וכו': (ר) לא שהם אכור
 צנחא צמקס פער חמור רק הוא חולין
 כרונו: (ט) צתפי סם מקוס שקורין
 לסגים טע וכן צאפריקי סם מקוס שקורין
 לסגים פת (נח"י) ועיין צמוסכות דכנהדרין
 דף ד' ולפי שהוקשה השינוי לשון דכאן כתיב
 ולעוטפות וצפרפת הדם כתיב ולכין לכן
 הניח זה הדיש וא"ת לפי זה היה לו לעט
 ו"צ פרויות דג פ"מ"ס כתיב טעפות וי"ל
 דחד איזעריך ליה לגופו ואחד משמע צתפי
 צ' וצ' פריקי צ' ואחד מלמד צתפי כיד ד'
 צתים וצאפריקי כיד ד' ואי לא כתיב אלא
 צ' לא היו אלא צ' וע"ל דמה דכתב ג'
 פעמי' עטופ' לא יזונו הוא אלא כפרט' נאמר'
 ואורה ונשנית וכן הרצה פרויות וק"ל:

חסלת פרשת בא

ומ"ם

תפילין על סם ד' צתים קורין עטפת טע צתפי שתיים ש פת צאפריקי שתיים (סנהדרין
 ד') • ומגנס חזרו עם (יחזקאל

כ"א

פמור
 יתה
 חפרה
 מפמור
 יזאת
 ערים
 רעה
 ערים
 יוכת
 ד' ב'
 ת ב'
 ד' ה'
 חל ח'
 חין
 וכן
 חת
 חת
 סבור
 ומך
 ד'
 על הכפל
 א"ת ח'
 ופינ'
 חת י'
 חת
 ונל

שמות יג בא

עֵינֶיךָ כִּי בַחֲקֵיךָ הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם :

ומופטרין הדבר אשר דבר ה' אל ירמיהו בירמיהו בסי' מ"ז: ק"ה ימנ"ה ס"ה

ס ס ס

וַיְהִי כִּשְׁלַח פְּרַעֲהַ אֶת־הָעָם וְלֹא־נָחַם
 אֱלֹהִים דָּרַךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא
 כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחַם הָעָם בְּרֵאתָם מִלְחָמָה
 וַיָּשׁוּבוּ מִצְרַיִמָּה : וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דָּרַךְ
 הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם : וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עֲצָמוֹת יוֹסֵף
 עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע ה־הִשְׁבַּע אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר

פקד

רש"י

כ"א) והטף אל דרום אל הטיפו לשון דבור כמו ולזכרון צ"ן עיניך האמורה בפרשם ראשונה שהוראה אותם קשרים צ"ן העינים יזכור הנם וידבר צו :

חסלת פרשת בא

(י"ז) וַיְהִי כִּשְׁלַח פְּרַעֲהַ וְלֹא נָחַם
 נכנס א' כמו (שמות
 ל"ג) לך נחה את העם • (משלי ו')
 בזהבבך נחמה אותך • כי קרוב הוא
 ונוח לשון צחוטו הדרך למלרים ב ומדרכי
 אגדה יש ג הרצה • צרותם מלחמה : כגון
 מלחמה (צמדצ"ד) וירד העמלקי
 ד והכנעני וכי' (מכילתא) אם הלכו זרד
 יטר היו חוזרים ומה אם כשהקיפם דרך
 מעוקס אמרו כהנה ראש ה וכוונה מלרימה
 אם הולכים צפשוטה על אחת כמה וכמה :
 לפי סדר הכתוב נראה רשימות מהופכים
 ועיין צ"ח"ס וצ"ח"א יישוב נכון ע"ל : פן
 ינחם

שפתי חכמים

א ומים נחם הוא כנוי ולא למ"ד הפעול והוא מענין הכהה ולא תלשון מנוחה ולא מענין נחמה : (ג) דק"ל דכל כי צמקרא נתינת טעם הוא אלמעלה אדרגה היה לו להנחותם צדך קרוב ל"פ וגם לשון צו כמו שפוטס נמי אחריו הפסוק כי אמר אלהים כלומר ומה הוא הסיבה שיצונו כי אמר אלהים וגו' צרותם עלמחה והמלחמה היא הסיבה : (ג) ר"ל שהם דרשו על כי קרוב הוא צע"ח ולפירוטם ז"ל כי אמר אלהים וגומר לא קאי על כי קרוב הוא אלא על סיבה אחרת שלא נחם אלהים כי אמר אלהים וגומר מ"ה לא נחם : (ד) ולא בהם מלחמה שהרי ראו מלחמת עמלק ואעפ"י שנלחמו היה להם לחזור צהיזותם קרובים למלרים מפחד שאר מלחמות הרא"ם צם מכילתא ומהרש"ל פי' ורא דלא נקט ווצא עמלק דצממוך משום דצחותה מלחמה נחמו ישראל את עמלק ולא היה לחוס כל כך לית' לז לשון למלרים אצל ג"ו וירד העמלקי כרוב ויכוס וינחום היה לחוס שיחמו לז לשון : (ה) כלומר צביל

ארי בתקוף יד אפקנא ממצרים :

ס ס ס

והיה כד ילך פרעה ית עמא ולא דברנין אורח ארעא
פלשתא ארי קריבא היא ארי אמר דלמא יויעון
עמא במתוידון קריבא ויתובין למצרים : ית ואסחר ית עמא
אורח מד ברך לימא דסוף ומדוין מליקו בני ישראל מארעא
דמצרים : ית ואסיק משה ית גרמי יוסף עמיה ארי אומאה אומי

בער השורים

כך אל כף מלמד שהיו הכנים נכדים ומטמאים על פניהם ועל כל כשרם טמא הכנים לשי טמא
המצרים את ישראל מלכת במרחלות ומתוך כך נתמלחו כנים כבודם לשיך לקו הם כפנים :
ולא יכלו א' בנים להוביל את הכנים ולא יכלו וימתינו האנשים להשיב אל הכנסה ולא יכלו וירא
מואב כי חזקה עליו הנחמה כח להכניע אל מלך ארם ולא יכלו מלמד שאף אם היו טורחים אל
הים מפני הכנים אם היו באים להם ונלחמים עמם : פדות א' בנים וסתינו פדת חסר ובי מלא
פדת

שפתי הכנים

כשזל חסרון ראש הם אינם חוזרין כיון
שהדרך רחוק לריצים לראש חזל כשיבי' להם
ראש פשיטא שהיו חוזרין אפי' בהם רחוקים
מארץ מלריים כי'ם כשיבי' קרונים וצדך
בשטח שאין לריצים לראש היו חוזרין
ומהרש'ל פי' מה אם כשהיפים אמרו כנס
ראש וכו' אפילו ומכונעתי של עמלק לצד
שמעו ממרגלים אם הוללים צפוטת
ומלחמה עממה על אהת כי'ם וכמה שיהרגו
לגמרי : (ו) דמלת יתם הפוך מחסרה הוא
והיינו לפי ד"ח שפירש לעיל צפרטה צרחסית
חזל לפי פי' ראשון יתם לטון נחמה הוא
כמו שפירש טם : (ז) דלית כהוא לטון חן
והו' פירושו כדכתיב צנסטו לטוף הים לכן
פי' סוף לטון חגם לכך ילי' ים סוף כמו לים
סוף מברש'ל : (ח) דלפי' ראשון קשה איד
מציח ראיה דהתם אי אפשר לפרש צענין
אחר לכן פי' ד"ח ואמר חין המקרא יולא
מיד פשוטו טם הוא לטון ירוח : (ט)
(כח"י) דליכא לוימר דצרה תורה כלכוו בני
אדם ובי עלמה על דעת שחזרו הדור יעלו
ממגרים וכלא היה להם להיות צמלים ארבע
מאות טנה ולפחות דל' טנים ועוד מאי
נתינת טעם הוא חלל כהציעם וכו' דלח
כראש'ם : (י) פי' ולא היה צריך להשגיח
שיצטעו

רשי"י

ינחם * יחשבו מחשבה על שאלו ויתנו
לז לבז : (יה) ויסב * הסיבס מן הדרך
הפשוטה לדרך העקומה : ים סוף * כמו
ליס סוף וסוף הוא לשון חגם ז גדלים צו
קיים * כמו ותסס בסוף (ישעיה י"ט)
קרב וסוף קצולו * וחמושים * חן חמושים
חלל חמויני' (לפי שהסיבסן צמור צר גרם
להם בעלו חמושים כאלו היה דרך ייסוב
לא היו חמושים להם כל מה שצריכי' חלל
כד' שצובר ממקום למקום וצדעתו לקי'
טם מה שיערך חזל כשהוא פורש למדבר
צריך לומר כל האורך וכמו זה לא נכתב
כי'ם לצד' את האורך שלא תתמה צנלחמת
עמלק וצנלחמות סיחון ועוג ומדין מתיבין
ה'ו להם כלי זיון שהבו ישראל צחר צרש'י
יטן' וכן הוא חומר (ישועה ח') ואתם
מעצרו חמושים' וכן חגום אונקלוס מוזרין
כמו (צראסית י"ד) וירק את חניכיו וכו' *
ד"ח חמושים מחמושים ח' מחמסה ח יאלו
וד' חלקים נתנו צבלת ימי אפילה : (יט)
השע השביע * השביע' שיצביעו מ' לצניה'
(מכילתא) ולמה לא השביע בניו שיטוהו
לארץ כנען * מיד כמו שהשביע יעקב *
אמר יוסף חני שליע הייתי צמלים והיה
צדדי

ספך

פקד יפקד אלהים אתכם והעליתם את עַצְמַתִּי מִיַּד אֲתָכֶם : ב ויסעו מסכת ויחנו באתם בקצה הַיַּרְדֵּן : כ ויחזה הוֹלֵךְ לַפְּנֵיהֶם יוֹמָם בַּעֲמֹד עֵינָי לנחתם הַיַּרְדֵּן וּלְיָלֵה בַּעֲמֹד אֵשׁ לְהַאֲדִיר לָהֶם לַלַּיְלָה יוֹמָם וּלְיָלֵה : כג לֹא יִמַּשׁ עַמֹּד הָעֵינָי יוֹמָם וְעַמֹּד הָאֵשׁ לַיְלָה לַפְּנֵי הָעָם :

פ

י' וידבר יחזה אל משה לאמר : ידבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירת בין מגדל ובין הים לפני בעל צפון נכחו תחנו על הים : י ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם

בארץ רש"י

שפתי חכמים

צירי לעשות חזל בני לא ייחוס מזרים לעשות לכך השציעם לכשיגאלו ויאל מהם שישאורו (סוטה י"ג) : והעליתם את עלמותי מזה אתכם - לחיות השציעו כן ב למדנו שאף עלמות כל השציעים העלו עמהם שי אתכם : (כ) ויסעו מסכות - ציום השני שהרי נראשון באלו מרעמסס לסכות : (כא) לנחותם הדרך : נקוד פתח שהוא כמו להנחותם כמו (דברים א') לראותכם בדרך אשר תלכו זה שהוא כמו להראותכם - אף כאן להנחותם ע"י שליח ל ומי הוא השני עמוד הענן והקצ"ה בצנורו בו מוליכו לפניו ומי את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו שהרי ע"י עמוד הענן הם הולכים - עמוד הענן אינו

שיציעו אחרים והיין אמר יוסף וכו' וזה מיושב למה לא הקצה רש"י הקושיא על הפסוק ולא על פירושו ועו' למה לא הקצה צפנת ויחי צמקם עיקר הכצועה (דצק טו) : (כ) פי' בני ישראל בני יעקב ולאמור פקוד יפקוד ה' אתכם את צניכם שהם צמקומכם דחליב אתכם ליל לפ לאחיו הכציע כקוחתם קאי על עלמות אחיו וה"פ פקוד יפקוד אלהים אתכם את צניכם שלכם והעליתם צנן קאמר שיציעו הם את צניכם שיטאו את עלמותי עם עלמות שלכם : (ל) כל מ' ש ופועל יולא לשלישי ומציא רחיה מן לראותכם שהוא כמו להראותכם דחליב ה"ה לראותכם מן הקל ופירו' לראות אתכם ואין זה המכוון מן הקצה חלף ע"כ שהוא כמו להראותכם אף כאן לנחותם כמו להנחותם חזל חין זה כוונת הרמ"ם : (מ) דק"ל כא חכיו וכו' הולך לפניו ולא העמוד עין ולכן פירש הקצ"ה בצנורו וכו' ר"ל הקצ"ה מוליך את עמוד הענן לפניו ואין להקשות כיון

הקצ"ה מוליך את עמוד הענן לפניו ואין להקשות כיון שהקצ"ה היה הולך לפניו למה צריך

תפני ישיא לך
עמדות וישבו כ
לדבר וישבו כ
לדבר וישבו כ
כב וישבו ע
העמדות א
ישבו וישבו
לדבר וישבו כ

ית בני ישראל למימר מדבר דכר י יתכון ותסקו ית גרמי מפא
 עמכון : כ ונטלו מסכות ושרו באתם בסטר מדבחה : כא וי
 מרבר קדמיהון ביממא בעמורא דעננא לדברותיהון באורחא
 וליקא בעמורא דאשתא לאנהרא לחון למיזר ביממא ובקליא :
 כב לא יעדי עמורא דעננא ביממא ועמורא דאשתא בקליא
 קדם עמא : א ומליל י עם משה למימר : ב מליל עם בני
 ישראל ויתובן וישרון קדם פום חרתא בין מגדוד ובין ימא
 לקדם בער צפון לקבליה תשרון על ימא : ג וימר פרעה על

בעל המורים

כני
 כדות טלח לעמו והרכס עמו מדות כי זה לא היה מדות טלח אלא מפני הערב אבל לעתיד הרכה
 פמו מדות ויהיה גאולה שלימה : והכלה : ב' כמכורה הכא ואידך והכלה ה' את מכותך לומר מה
 התם מכה בגוף אף הכא מכה בגוף ולהכי כתוב הכא כה"ל דלאחר ה' מכות לך בגוון בשחין
 שהיא מכה שנית והתם כתיב כה"ל"ף ללמד שמוטלת שבריינין קורא וילמין התם מהכא דמי טלקא

ששתי חכמים

רשי"י

אינו נ לאורח חלל להרחותם הדרך :
 עמוד הענן וכו' : (ג) (נח"י) דהא ציוס
 ח"נ לאורח חלל להרחותם וכו' והא דכתוב
 להאיר להסרתי אעמוד חס צלנד ומימ עמוד
 חס גס כן היה להרחותם דכתוב ללכת יומם
 ולילה : (ס) כי הוא מננין הפעל דחליכ
 חל לייקד ימוס בחולום וכו' : (ע) דחליכ
 לא ימוס לל דהא כתיב וכו' הולך וגומר :
 (פ) דהא הפסוק רוצה להביד לנו בחיזה
 גבול היו חונים ועדיין חין אנו יודעין פי
 החירות דלא הוורר פי החירות דמקרא חלל
 ודמי הוא פיתוס : (ז) לפי שחלותו מקוסהיה
 ע"ש חלל היה מניח לצרוח אפילו עדד ולקך
 נקח פיתוס שהוא נוטריקון פה פתוס
 ועכסיו נעכו בני חורין כסעי' סקצ"ה היה
 מהכך הכובד מלרים כשמים ועכסיו הוא
 נקרא פי החירות ע"ש החירות ואין להקטת
 למה לא יבא נקרא חירות וגם קודם לכן למה
 לא היה נקרא תוס ולמה נקרא פיתוס ומפרש
 והולך כהיו בני כלעים וכו' והגיא
 כשנייהם הוא כמו פה : (ק) חלל חע"פ
 ככתוב וצבל חללי מלרים חע"פ שפטים מ"ה
 היה

את
 ויחנן
 עמור
 לא
 ליקא
 יאר
 ת בין
 על
 חם
 ין
 מלרים
 וילא חס
 ליתם חת
 וכן ב
 העל
 כות
 מעמסתם
 נקוד
 דברים ח'
 שהוא כמו
 ע"ש קלי
 גבן והקלי
 את עמוד
 סעי' פי
 עמוד חן
 חיו

יוע"ש

שמות יד בשלח

בְּאֶרֶץ סֹנַר עָלִיָּהֶם הַמִּדְבָּר : י וְחִנֵּקְתִּי אֶת
לֵב פְּרַעֲהַ וְרַדְּף אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְבְּדָה בַּפָּרָעָה
וּבְכָל הַיָּלֹד וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ
כֵן : י וַיַּגִּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בְרַחֲתָהֶם וַיִּהְיֶה
לֵב פְּרַעֲהַ וַיַּעֲבְדוּ אֶל הָעֵם וַיֹּאמְרוּ מַה זֹאת
עָשִׂינוּ כִּי שִׁדְחָנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדֵינוּ : י
וַיֹּאמֶר אֶת רַכְבּוֹ וְאֶת עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ : י וַיִּקַּח

שש

שפתי חבמים

יודעים ללכת וממנו ולהיכן ילכו : (ד)
ואכזרה בפרעה - כהקצ"ה מתקנס
צדשעים כמו מתגדל ומתכבד וכו"ל
ונספתויהו אהו וגו' ואחר כך וההגדלתי
וכתקדשתי (וודעת) וגו' ואומר כהם
שנר רשפי קשת ואחר כך נודע זיהורה
חלתי' ואומר נודע ה' משפט עשה : צדעה
ובכל חילו - הוא התחיל צדעיר' וממנו התחיל
השורענו' : ויעשו כן - להי' צדק ששמעו
ר לקול משה ולא אמרו היך כחקצד אל
רודפנו אנו צריכים לצרוח אלא אמרו
איך לנו חלל דברי צן עמם : (ה) ויגד
למלך מצרים - חיקטורון שלח עמיהם ש
וכיון שהגיעו לבלשת ימים שקצבו לילך
ולשוב ורלוו בליון חוזרין למצרים בלו
והגידו לפרעה ביומ הרביעי וצחמישי
ובשני ה' רדפו אחריהם ליל שביעי ירדו
ליום בשחרית אמרו שיה וכו"ל יום שביעי
א' של פסח לכן אנו קורין הסייה ביום
השביעי

היה נשאר וכו' : (ר) דק"ל למה לא כתוב
כל המצות ויעשו כן חלל ודאי פשיטא ליה
שעשו כן אם כן צום נמי פשיטא הוא ל"פ
להגיד שחן וכו' ר"ל דהכתוב מעיד על
דקתן (נח"י) ולכ"ל דהא כתיב אחריו וישגו
אותם חוטים על הים על פי הכריות לפני
בעל כפון כרו מוכח דחורו' וא"כ ויעשו כן
מיותר ש"מ להגיד שחן וכו' : (ס) דק"ל
הא פרעה שלח יכראל מדעת וידע שאלו
מוצרים ומה ווגד אלא וכו' : (ח) ואל"ת
והלא ציום הראשון נסעו ישראל וצליטי
חזרו מה שסעו ציום הכני כמו שכתוב לעיל
וישובו וגומר נאלא שלח היו מוצרים אלא
מהלך יום אחד ולמה לא הגיעו פרעה אלא
צדני ימים וי"ל מ"ש לעיל וישבו כלומר
שהולכין באלבסון וכו"ל נמי שנקט רש"י לעיל
לד מצרים היו מקרבים חינו ר"ל שחזרו ממש
אלא כעין מן הדרך על הבר כו' אינה חזרה
ממש אלא מנוכח לא שחזרו בדרך שבו צו
ואם לא חזרו כתועים לא היה רדף פרעה
אחריהם שהיה הוא שלחם חש"י לחסנו שהוא

גזירת חלבים וצו החזרה ידיו שלחם היכה גזירה היה מוליכין דרך יבשה : (א) ואל"ת
והא רש"י פי' פרשת שלח לך אמרו שיה ציום ח' וי"ל אם תמנה ע"פ שהוא יום שחיתת
פכה צין בערבים ומהן דמו על המשקוף וכו' המזוזות דלאו יום שלם הוא כיון שחין לילו
עמו שכבר עברה קודם שחשטו אלא לעיני קדשים מכוב יום שלם דלילה שהוא אחר היום
נחשב מן היוםאם כן כהמנהג יום השמיטה נמלא יום ז' כל פסח הוא יום ח' שחיתת הפסח
וכתם מיידי כשתמנה יום השמיטה וכהא שלח תמונה והדג"ס פירש ובמא ח' לומר שרצו
לשם הדרשן שאלו וכו'

חולק

בני ישראל מערבלין אינין בארעא אחר עליהון מדברא ר
 ואתקף ית לבא דפרעה וירדוף בתריהון ואתיקר בפרעה ובכל
 משריתיה וירעון מצראי ארי אנא וועברו כן: ה ואתחוא למלכא
 דמצרים ארי אזל עמא ואתהפיד לבא דפרעה וועברוהי לעמא
 ואסרו מה דא עברנא ארי שלחנא ית ישראל מלמסלחנא : ו
 וספס ית רתיכוהי וית עמיה דבר עמיה : ז ודבר שית מאה

רתיכין

שפתי חכמים

רש"י

חולק עם האגדה האומרת צ' אמרו סירה :
 (ב) יש מקסיסממ"י אי דעתו של פרעה היה
 שיאלו ישראל ממזרים ולא ישונו עוד
 וכדפרש"י ויהפוך ה' וגומר שהפוך ממה
 שהיה וכו' אם כן קשה למה שלח איקטורין
 אלא ודאי היה דעתו שיחזו כלשה ימים
 צמדצר ואח"כ ישונו וכדמשמע קרא אלו
 מתוך עמי גם אחם גם בני ישראל ולכו
 עזבו את ה' כדצרכם וכו' אם כן מה זה
 שפירש"י ויהפוך ה' וי"ל דשליחות ישראל היה
 מתחילה שיאלו מתוך עמו הן שיזונו הן
 שלא יזונו ואיקטורין שלח שאם יאלו מצ
 וכל יתנו לאיקטורין הממון או שיזונו
 להחזיר מה ששלחו ולפי זה נראה ג"כ מה
 שפירש"י ועכשיו נספכו לרדוף אחריהם
 צשציל ממונם וכיון שראו שרוצים לילך ולצרוח
 ואו הודיעו כדצר לפרעה ולעבדיו ויהפך ה'
 את לבם לרדוף אחריהם ולהשיב אותם
 לארצם ולעבוד כמתחילה אף שמתחילה לא
 היה דעתם שיזונו : (ג) (מהרש"ל)
 וקשה מני"ל לרש"י דילמא הטעם כמו דכתוב
 כי שלחנו את ישראל מעבדנו וי"ל דצשלמא
 אלא פרעה הטעם כך הוא כי מעולם לא
 רצה לשלוח את ישראל מארצו כ"א צשציל
 העבודה אצל עבדי פרעה מעולם אמרו עד
 מהי וגו' ועכשיו אמרו מה זאת עשיתו וכו'
 אלא ודאי צשציל ממונם ועי"ל מדכתוב אל
 העם מהמע מצשציל העם כשצאלים ממונם
 כהו נקט צשצורים הייתי אומר

הסנעו : ווספ"י נהפך ממה שהיה ספרי
 אחר להם קומו כ"א מתוך עמי ונהפך לב
 עבדיו ספרי לשפכר הוא אומרים לו עד
 מתי וסיה זה לנו למוקש ועכשיו נספכו
 ב לרדוף אחריהם כשציל ג ממונם
 שצאלים : מעבדנו * מעבוד אותנו :
 (ו) ויאסור את רכבו * הוא כעצמו ואת
 עמו לקח עמו משצסכדכרים לקינו ונטלו
 ממוננו ושלא נסוכונו עמי ואני לא אתנהב
 עמכם כסאר מלכים דרך שאר מלכים
 עבדיו קודמתו לו כמתלה ואני אקדים
 לפניכם שנאמר ופרטם כקריב הקריב
 עמנו ומסר לפני חיילותיו דרך מלכים
 ליטול בזה בראש כמו שיבחר אני אסור
 עמכם בחלק שנאמר אתלך סלל : (ז)
 בחור * נצחרים דבחור ל' ימיד כל רכב
 ורכב שמתין זה היה בחור : וכל רכב
 מצרים * ועמם כל שאר ה הרכב ומסיבן
 היו כהמות הללו א"ת משל מצרים ה
 כאמר וימת כל מקנה מצרים ואם משל
 ישראל והלא כאמר וגם מקננו ילך עמנו
 משל מי היו מירא את דבר ה' מכאן היה
 כ"ש

התאמת
 בפרעה
 ויעשו
 וירדפו
 הנה

עיקר

(ד) :
 צ"ה המוקם
 ד וסיה
 והתחזקו
 ויאמר מה
 שצוה
 : שפירש"י
 ממוננו הנה
 הן סכמנו
 להתקרב אל
 לא אמרו
 (ה) וירד
 מלכא ש
 צשצור לילך
 ש
 וצחמיי
 עי ירד
 שציעי
 יריב ציוס
 ציעי

(א) וית
 שחשת
 צין ליל
 ה היום
 הספח
 גר שרצי

שמות יד בשלח

שֵׁשׁ־מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹדֶר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם
 וְשָׁלֹשׁ־עַל־כֶּלֹּי: ה' וַיִּחַזַּק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה
 מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וַיִּרְדֵּף אַחֲרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ בְיַד רַמָּה: שני ט וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם
 אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁגּוּ אוֹתָם הַיָּם עַל־הַיָּם כָּל־סוּס
 רֶכֶב פְּרָעָה וּפָרָשָׁיו וַחֲתִילוּ עַל־פִּי הַחִירֹת לִפְנֵי
 בַּעַל צִפְזִן: וּפְרָעָה הִקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
 אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲנִיחַ מִצְרַיִם נִסְעָ אַחֲרֵיהֶם
 וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצַּעְקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה: י"א
 וַיֹּאמְרוּ־לָא־מֹשֶׁה הַמִּבְּלִי אֵיזֶן קְבָרִים בְּמִצְרַיִם
 לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מִה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ
 לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם: י"ב הֲלֹא־זֶה הִדְבָּר אֲשֶׁר
 דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר הֲדַל מִמֶּנּוּ
 וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי מוֹב לָנוּ עֲבַד אֶת־
 מִצְרַיִם מִמֶּתְנוּ בַּמִּדְבָּר: י"ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־
 הָעָם אַל תִּירָאוּ הִתְיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת־יְשׁוּעַת
 יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם
 אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד־

שפתי חכמים

כתיב וכל רכב מצרים ועוד כיון דכתיב וכל רכב מצרים לל' טס מאות רכב ל'כ ועמם וכו' וזה לומר דודאי בעקרים לא היו כי אם
 וחזק את לבו לרדוף: כיד רמב" בנבורה ונבורה ומפורסמת: (י) ופיעה הקריב - כיה לו לכמוב ופרעה קרב מכו הקריב הקריב עמו ונתחזק לקדם לפניו כמו

עולם

רשי"י

ר"ס אומר כשר שבמזרים הרוב טוב שבמזרים רבואת מוסו ושלויכיכל כלוי שרי שבאות כתרומו: (ח) ויחזק ה' את לב פרעה ישהים תולה אם לרדוף וכלאו

דתיבין בתירו וכל דתיבי מצראי וגברין סמנן על כידרן : ח
 ואתקף י ית לבא דפרעה מלכא דמצרים ודרף בתר בני
 ישראל ובני ישראל נפקין פרישגלי : ט ורדפו מצראי בתריהון
 ואדביקו יתהון פד שרן על ימא כל סוסות רתיבי פרעה
 ופרשוהי ומשריתיה על פוס חירתא לקרם בעיל צפון : י ופרעה
 קריב וקפוי בני ישראל ית עיניהון והא מצראי נמלין בתריהון
 ודחילו לחדא וועיקו בני ישראל קרם : יא ואמר למשה
 המדליית קברין במצרים דברתנא לממת במדברא מה דא
 עבדתא לנא לאפקותנא ממצרים : יב הלא דין פתגמא די
 מלכנא עמך במצרים למיטר שבוק מננא ונפלח ית מצראי ארי
 טב לנא דנפלח ית מצראי מדנמות במדברא : יג ואמר משה
 לעמא לא תדחלוני אתעתדו ותווי ית פורקנא די דיעבד לכון
 ימא דין ארי כמא דחזיתין ית מצראי ימא דין לא תוספון
 בעל הטורים למחזיהון

והנה שאין מתרים בו דכל מכה שליטת היתה בלא התראה • ספר ב' במס' ולימען ספר שמי
 רשי'

שפתי חכמים

אם שש מלות ולאחות שש מלות היו ג"כ
 עבדים בג"כ הלכו עם פרעה מעצום : (ו)
 דקוראו מצרים ולא קראו צמנו היינו משום
 דשר של מצרים נקרא מצרים : (ז) ולא הליל
 אלא המצלי קצרים צמלים וגו' ועל זה פירש
 המצלי וכי מחמת וכו' : (ח) וה"פ עכשיו
 אנוהו רואים שצמנו אז על נכון ירא ה' וכו'
 שהרי לפי מה שאנוהו רואים עכשיו יותר טוב
 היה לנו לעבוד את מצרים ממותינו עתה
 צמדצר רא"ם : (ט) (הרא"ם) כלומר ולא
 ציום אחר ולכן אנו מודהיכס שלא תוסיפו
 ולכן תוסיף הכז כו"ו ולא תוסיפו דל"ב
 מאי

שהתנה עמהם : נוסע אחריהם • כלכ
 אחד כא"ם אחד : ד"א והנה מצרים ו
 נוסע אחריהכראו שר של מצרים נוסע מן
 השמים לעזור למצרים נחומא : ויבעקי
 תפשו אומנות אכותם באכרהסוהו אומר
 אל המקום אשר עמד סם נלחק לשום
 בשדה בעעקב ויפגע במקום : (יא) המכלי
 אינן קברים יוכי מחמת חסרוןקברים שאין
 קברים במצרים : ליקבר סלקחחנו משם
 שיפי"ר פל"ה דינו"ן פו"ט : (יב)
 אשר דברנו חלין במצרים • והיכן דברו
 ירא ה' עליכס ח ויפוט : ת מותינו •

מאשר נמות ואם היה נקוד תלאכ"ם (כ"ל חו"ג"ם כנודע לבעלי דקדק שקראו חולס
 מלאכ"ם ועיין לקמן פ' יתרו ברש"י פסוק כן יפרוך) ה"ס נכאר ממתתלנו עכשיו
 שנקוד בסודק נכאר מאשר נמות וכן מי יתן מוחנו שנמות וכן מי יתן מוחי דאכסלוס
 שאמות כמו לויס קומו לעד עד יום טובי בשלום שאקום שאשוכי : (יג) כי אשר דאיתם
 את מצרים וגו' • מה שראיתם אותם אינו אלא ש ה"ס היום הוא שראיתם אותם ולא

שמות יד בשלח

עולם: יי יהוה ילחם לכם ואתם תחרשו : פ
שלישי טו ויאמר יהוה אל משה מה תצעק אלי
דבר אל בני ישראל ויסעו: טז ואתה הרים את
מטה ונסטה את ידך על הים ובקעהו ויבאו
בני ישראל בתוך הים ביבשה : יז ואני הנני
מחזיק את לב מצרים ויבאו אחריהם ואקברה
בפרעה ובכל חילו ברכבו ובפרשיו : יח
ידעו מצרים כי אני יהוה בהקבתי בפרעה
ברכבו ובפרשיו : יט ויסע מלאך האלהים
ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם
ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם :
כ ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל

ויהי

שפתי חכמים

מחי נתינת טעם שאמר אשר רחיתם וכו'
(נח"י) וכל דבריו חיפכא ממסתברא טאם היה
אזהרה א"כ הם ז' דברים הא' אשר רחיתם
וכו' אינו אלא היום וכו' אזהרה שלא תוסיפו
א"כ חין אורך לוינו החינור אלא ודאי
שאינו אזהרה אלא הנטחה לא תוסיפו
לראותם אלא כלם יעצבו זים ורוב הכוסקים
לא מנו זה זמניו הלאוין : (י) פירש כי
הנגיבה שפתת תצעק הוא עפחה להורות
שאינו סמוך לנלול אלי לומר דלמי פירש
עלי הדבר וכו' מהרש"ל : (כ) (נח"י) וה"פ
שע"י שיסעו ויעלו הרמת מעד שיצקע הים
משא"כ אם לא יסעו לא יקבע הים אע"פ
שתרום מעד על הים כי כדאי זכות אבותיהם
וכו' ולפי' יהיה הפירוש מה תצעק אלי
סגור אתה להועיז בתפלתך ואין הדבר כן
אלא ויסעו וע"פ : (ל) הרא"ם פי' שמייעף
המלאך

דש"י
תוסיפו עוד : (יד) ולחם לכם כשנולכם
וכן כי ה' נלחם לכם וכן אם לאל תריבון
וכן אשר דבר לי וכן האתם תריבון לבעל:
(טז) מה תצעק אלי למדנו שהיה משה
עומד ומתפלל אמר לו הקב"ה לא עת
עתה להאריך בתפלה שישראל נתונין
בצרה ד"ח מס תצעק אלי ויעלו הדבר
תלוי ולא עליך כמ"ש להלן על בני ועל
פעל ידי תנוני : דבר אל בני ישראל
ויסעו * אין להם אלא ליסע שאין הים
עומד ב בפניהם כדאי זכות אבותיהם
ואחמורה שהאמינו כי ויבאו לקרוע להם
הים: (יט) וילך מאחריהם * להכיל בין
מחנה מצרים ובין מחנה ישראל לקבל
תכונתו לביטחנות ל של מציסככל מקום
הוא חומר
מלאך

למחוריו
מן ואמר
מואת שכל
שורא בגו
למחוריו
בהוכחה
בפיעה ב
קדם סט
מן המחור
משדית
כל רליאו
כלל אלפי
זה נבטע
שכל ידו
שחיה עשיר
דבר כל
מחור סט
ויזרר

למחיהוון עור עד עלמא : יד " יגיהי לכון קרב ואתון תשתקון :
 מז ואמר " למשה קבלית צלותך מליד עם בני ישראל ויטלון :
 מז ואת מזל ית חומרד וארים ית ידך על ימא ובועויה ויעלון בני
 ישראל בנו ימא בישתא : יז ואנא הא אנא מתקף ית לבא
 דמצראי ויעלון בתריהון ואתיקר בפרעה ובכל משריתיה
 ברתיוכהי ובפרשוהי : יח וידעון מצראי ארי אנא " באתיקרותי
 בפרעה ברתיוכהי ובפרשוהי : יט וינטל מלאכא דין דמדבר
 קדם משריתא דישראל ואזל מבתריהון וינטל עמודא דענגא
 מזן קדמיהון ושרא מבתריהון : כ ועל בין משריתא דמצרים ובין
 משריתא דישראל והוה ענגא וקבלא למצראי ולישראל גהר
 כל ליליא ולא אתקרבין דין דות דין כל ליליא : כא וארים משה

בעל המורים

ככל הארץ הוכרתי נשפטה יחד ספר אלה למען תבדק כשהק"ה עושה דין ברשעים שמו מתעלה .
 חס נשפטה יחד ספר שמו בכל הארץ . שמו מתעלה ככך . ערך מסתולל בעמי לכליו ר"ל כלעם
 שאל ידו אינו משלח דשטתה הוה בעלה . יאסף ב' במקורה יאסף הכיתה עשיר ישכך ולא יאסף שמו
 שהיה עשיר והיה לו מוקנה רב למי שנהג ולא יאסף שהיה הכרד : הירא ב' במקורה הירא את
 דבר כ' איש הירא נרד הלכב מה התם הירא מעבירות שכידו אףככא נתי היו יראום מעבירות שכידם
 מכאן אמרו טוב שכבתים הרוב שהרי כתיב הירא את דבר ה' וכוונת ליה וירד עליהם הכרד ויתו :
 ויזרר ב' במקורה ויזרר ה' כרד ויזרר עליהם כשפר שאר גבו שלו ומלמד שהשניו היה וירד ככת
 ומכה

שפתי חכמים

המלאך היה מיד כשצאו ממצרים עליהם כדי
 להצדיק בין ממה מלרים לממה ישראל ולקבל
 החיים וצלוסערלות והעמוד ענו היה
 להשקיך למצרים ונסיעת המלאך לחוד ונסיעת
 הענן לאחוריהם לחוד עכ"ל אך קשה דלקמן
 פ' יתרו צפסוק ואשא אתכם על כנפי נשרים
 פינר רש"י שהענן היה מקבל החיים וכו'
 וי"ל מיד כשצאו המצרים נסתלק המלאך
 לפניהם ונסע לאחוריהם להצדיק בינם כד'
 לקבל החיים והענן עדיין הוהך לפניהם
 והשלים את הממה לעמוד האש ואח"כ הלך
 הענן לאחוריהם להשקיך על המצרים ואז
 נסתלק המלאך וצמיחלתא אמר שרענן והמלאך
 היו מקבלים החיים וכו' והמפרשים מיישבים
 זה ועיין (צק"מ) : (מ) כאלו אמר ויאלר
 המאור

רש"י

מלאך ה' וכאן מלאך האלהים אינן אלהים
 בכ"מ אלא דין מלמד שהיו ישראל נתונים
 בדין באותה שעה אם להכלל אם להאבד
 עם מצרים : (ב) ויבא בין ממה מצריכי
 משל למשך בדרך וכנו מהלך לפניו באו
 לסטוי לשבותו נטלו מלפניו ונתנו לאחוריו
 בא זכך מאחוריו נתנו לפניו . בא לסטים
 לפניו וזכבים מאחוריו נתנו על זרועו
 ונלחסכהם כך (הושע י"א) אכפי מרגלתי
 לאפרים קחם על זרועותיו : ויסע עמוד
 הענן כשהשיכס וסלסיעמוד הענן את
 המחנה לעמוד האש לא נסתלק הענן וכמו
 שהיה רגיל להסתלק ערכית לגמרי אלא
 נסע והלך לו מאחוריהם להשקיך למצרים
 יזו הענן והמושך למצרים ויאר עמוד

האש מ' אש סלילס לישראל והולך לפני' כדרכו לכת כל הלילה וסחך של ערפ'
 נסע מצרים : ולא קרב זה אל זה (מכילתא) מחנה

שמות יד בשלח

ויהי הענן וההשך ויאר את הלילה ולא קרב
 זה אל זה כל הלילה : כי ויממשה את ידו
 על הים ויולך יהוה את הים ברוח קדים ענה
 כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו
 המים : כן ויבאו בני ישראל בתוך הים
 ביבשה והמים להם חומה מימנם
 ומשמאלם : כן ויך מפני מצרים ויבאו אחריהם
 כל סוס פרעה ורכבו ופרשיו אל תוך הים : כי
 ויהי באשמרת הבקר וישקף יהוה אל מחנה
 מצרים בעמוד אשוענן והם את מחנה
 מצרים : כי ויסר את אפן מרכבתיו וינהגו
 בכבד ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי
 יהוה נלחם להם במצרים : רביעי פ

ויאמר

מחנה אל נ מחנה: (כא) ברוח קדי' עזש'
 (מכילת') ברוח קדי' שהיא עזש' כברוח'
 הוא הרוח שהקב"ה נפרע בה מן הרשעים
 שנא' (ירמיה' י"ח) ברוח קדי' אפי' (הושע
 י"ג) יבא קיום רוח ה' (יחזקאל כ"ג) רוח
 קדים שברך כלב ימים (ישעיה כ"ו) הגם
 ברוחו הקדש ביום קדים : יבקעו המים *
 כל מיסם שבעולם (מכילתא): (כג) כל
 סוס פרעם * וכי סוס לחד היה ע מגיד
 שאין כולם חסוכין לפני המקי' אלא כסוס
 א': (כד) באשמורת הבוקר * (ברכות ג') שלשם חלקי הלילה קרוין אשמורת ואותם
 שלפני הבוקר קור' אשמורת: דקר ואומ' יני לפי שהלילה חלוק לאשמורת שיר של מלאכי
 הסרת כת אחר כת לג' חלקי' לכך קרוי
 אשמורת

שפתי חכמים

המאיר שהוא העמוד ולא המלאך : (כ)
 (מדרש"ל) לאפוקי ממדרש שפירש ולא קרב
 זה אל זה היינו המלאכים שלא אמרו שיריב :
 (כ) דכא כנר נאמר וישם את הים לחרבה
 א"צ דהל"ל ויבקע הים : (ע) דמלת כל הוא
 מורה על דבר שהוא רצום וכוס לבון יחיד
 ולא הקבה רש"י זה לעיל גבי כל כוס רכב
 פרעה דהתם קאי אכל כוס ורכב כלומר כלם
 יחד אזל ככל קשר דלא כתיב אלא כוס ל'
 יחיד

ידיה על
 וישו ית
 ימא בישת
 נבוא ונלו
 ימא י
 בעשרה
 ית נמלי
 מ קדים

אשמורת וכו'
 ויבט כל נביא אל
 והתהלך אף הוא
 ב' שנה אפס
 חס ונתי' עמוד
 כט' אשמורת
 אשמורת חס
 אשמורת אפס
 אפס וכו' אפס
 הוא וזה אפס
 ויסר את אפן
 עשיר ואפס
 מדרשו ויבכר
 ו' אפס
 (י) וישבו

ב' ויאמר יהוה אל משה נמטה את ידך על הים
 וישבו המים על מצרים על רכבו ועל פרשיו :
 ב' ויט משה את ידו על הים וישב הים לפניו
 בקדך לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער
 יהוה את מצרים בתוך הים * כ' וישבו המים
 ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל
 פרעה הבאים אחריהם בים לאנשאר בהם
 עד אחד : כ"ו ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך
 הים והמים להם חמה מימינם ומשמאלם : י
 וישע יהוה ביום ההוא את ישראל מיד
 מצרים וירא ישראל את מצרים מת עד שפת
 הים : ל"א וירא ישראל את הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר
 עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּרְאוּ הָעָם אֶת יְהוָה
 וַיֹּאמְרוּ בִּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עָבְדוּ : פ
 טו" אַז יִשְׂרָאֵל מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה

הזאת

שפתי חכמים

ויסנו משמע ויסנו עוד על רכבו ופרשיו
 וזה אינו דכא עדיין היו זקופין עד אשר
 שחכה ידו על הים ליפ וכו' (ח) דאם לא
 כן חוד היו יבולין
 את בקדירה והסוף העליון למטה והתחתון למעלה כך היו עולין ויורדין ומשתכרין כים
 ונתן הקב"ה כהם חיות לקבל היסודין ויונער * ושינוק הוא ל' טרוף כו' ארמו והרכה
 יש במדרשי אנדה: (כח) ויכסו את הרכב לכל חיל פרעה יכך דרך המקראות לכמוכ
 ל"ד ימורה כמו לכל כליו תעשה נחשת וכן לכל כלי המסכן לכל עבודתו ויתדותם
 ומיתריהם לכל כלים ואינה אלא תקון לשון: (ל) וירא ישראל את מצרים מת שפלטון
 כיס על שפתו ח כני

רש"י
 (כו) לפטת בקר * לעת שהבוקר פונט
 לכא : לאיתנו * לתקפו טראשן : נסים
 לקראתו * ססיו מהומתי ומטרופי ורזין
 לקראת המים * וינער ה' * כאד' שמנער

שלף

כיס על שפתו ח כני

במצרים: כו ואמר יי למשה ארים ית ירך ער ימא ויתוכון ימא
על מצראי על רתיכיהון ועל פרשיהון: כו וארים משה ית ידיה
על ימא ותב ימא לעינן צפרא לתוקפיה ומצראי ערקון
רקדמותיה ושניק יי ית מצראי בנו ימא: כח ותבו ימא ותפו ית
רתיכיא וית פרשיא לכל משרית פרעה דעלו בתריהון בימא
לא אשתאר בהון עד חר: כט ובני ישראל תליכו בישתא בנו
ימא וימא להון שורין מימניהון ומסמדהון: ל ופרק יי ביומא
ההוא ית ישראל מדיא דמצראי והוא ישראל ית מצראי מיתין
על פה ימא: לא ותוא ישראל ית גבורת דא רפתא די עבד יי
במצרים ודחילו עמא מן קדם יי והמינו במימרא די ויגביאות
משה עבדה: א בכין שבח משה ובני ישראל ית תושבחה

בעל המורים הדא

שתי לכך לחסילה מלמד שאמר יי שלא התרה בו כמירם על חכת אשר משה רמזה לו וזכו שתי כליל
לך וישראל אומר שתי לכך לחסילה שיכינו עממן לדרך ויחפשו בבתי המגורים רומי החזק
לראות כלבים שישאלו מהם כלבים לכשילכו למשן שתי כתוב חסור קרי ביה שתי רמז לשנים
חכות מן חמדות כבורות שכבר רמזה לו בוהנה לא שמת ער כה: כאונו ככך וכן ככך חזר
כאן רמזי האב על הכן אי נמי ככר ג' דורות שתיו כחלום: עד מתי יהיה זה לנו למקום זה
היינו משה כדכתיב כי זה משה האוס: שלא את האלפים כגומעויה גדולים וקטנים מ' וזו
האלפים אחר פרעה לחשה מה אתם מתקשים כל כך ללכת ובי אתם כבורים לויכנס לארץ מי כולם
ימותו

שפתי חכמים

יכולין לרמותן הא נענעו צים: (א) דקיל
דכיל או סר דיסיר משמע לעתיד וזו לשון
סוב היא דאו סר ומתוך אז כשראה הנם
לומר דיסיר קאי אמחשבה: (ב) רל דהם
מיד כתיב אחריו אשיר: (ג) קירס יסיר
משמע

רשי

שלא ויחמרו ישראל כהם שאנו עוליס חזק
זה כך הם עוליס חזק אחר רחוק ממנו
וירדפו אחריו: (א) את חיד גדולכי
את הנכרים גדולה שעשה ירו של
הקב"ה והרבה לשונות נוספין על לשון יד
וכן לשון יד ממש הן ומפרשו יתקו

הלשון אחר ענין הדבור: (א) אז יסיר משה אז כשראה הנם עלה כלבו א יסיר
שירה וכן (י'ושע י') אז ודבר יהושע וכן (מלכים א' ח') וכות יעשה לבת פרעה
חשב כלבו שיעשה לה אף כן יסיר חמר לו לכו יסיר וכן עשה ויאמרו לחמר ב
אשיר לטי' וכן ביהושע כשראה הנם חמר לו לכו שודכר כן עשה ויאמר לעיני כל
ישראל וכן שירת הבאר שפתח בה אז יסיר וישראל פירש אחריו עלי כאר ענו לה
(מלכים א' י"ח) וכן אז יכנס שלמה במה פירשו בו חכמי ישראל שבייש לבנות ולא כנה
למדכי שבי"ד על סם המחשבה נאמרה זהו לוישב פשוטו אבל מדרשו חמרו רבותינו
ז"ל חכאן ג רמז לתחית המתים מן התורה וכן בכלן חזן חשל שלמה ספירסוהו כקם
לכנות ולא כנה ואין לומר ולוישב לשון אה כשאר דברים סכמכים בלשון עתיד וזו
מיד כנון (אויב א') ככה יעשה אויב (במדבר ט') על מי ה' ותמו ויש אשר ושכון

שמות מו בשדה

הזאת ליהוה ויאמרו לאמר אשירה ליהוה כי
 גאה גאה סוס ורכבו רמה בים : ב עזי וזמרת
 יהוה יהי לי לישועה זה ארלי ואנהו אלהי אבי
 וארממנהו : ג יהוה איש מלחמה יהוה שמו :
 י מרכבת פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלשיו
 טבעו בים סוף : ה תהמת יבסימו ירהו
 במצולת

שפתי חכמים

משמע לעתיד : (ד) ופירש בתוקפתי
 ונתוסבחי : (ה) פירש בחטף קמץ : (ו)
 ר"ל אות אמנעי עזי דכוס זי"ן אות
 אמנעי מחקיו כו' : (ז) ואי הכי פירש של
 חזרת

דש"י

העגן לכו סהן דכר כהוס תמיד ונופל בן
 בין לשון עתיד בין לשון עבר אבל זה שלא
 היה אלא לשעה אינו יכול לישבו בלשון
 הזכר : כי גאה גאה - כתיבנו (ד"א בא
 הכפל לומר ששעה דכר ש"א לכשר ודס

לעשות כשהוא נלהס בחכרו ומתנבר עליו
 וכל ש"א לעשות ע"י זולתו נופל בו לשון
 חמבא כפולס עזי וחזרת ים ה' ויהי לי לישועה ה'
 איש מלחמה ה' שמו וכן כולם
 ברש"י יסן) ד"א כי גאה גאה - על כל השירות
 וכל מה שאקלס בו עוד יש בו
 תוספות ולא חמדת מלך כשר ודס שמקלסין
 אותו ואין בו : סוס ורויבני שניהם קרוי'
 זה כזה והמים מעלין אותו ויורדין
 לעומק ואינן נפרדין : רמה - השליך וכן
 (דניאל ג') ורמו לבו אתון נורא ומ"א כתוב
 אחד אומר רמה וכתוב א' אומר ירה מלמד
 שכו עולין לרום ויורדין לתהום כמו
 (איוב ל"ח) מי ירה אכן פנתה מלמעלה
 למטה : (ב) עזי וחזרת ים - אונק' ים
 תרגום תוקפי ותוסבחי עזי כמו עזי
 בשוק - וחזרת כמו וחזרת י ד ואני
 תמה על לשון המקרא שאין לך
 כמוהו בנקודתו ה' בתקרא אלא בג'
 מקומות שהוא סימך אכל וחזרת וכל
 שר מקומות נקוד שורק (ירמיה י"ז) ה' עזי
 ומעזי (תהלים קמ"ד) עזי אליך אשמורה
 וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה
 מלאפוס כשהוא תארכת באות שלישי
 ואין השנייה בשבא כחט"ף ו קראשנה
 נקודה בשור"ף כגון עזי רוק רוקי חק
 חקי על עלו יסיר עלו כל כלו ושלשי'
 על כלו ואלק"ג' עזי וחזרת של כאן
 ושל יעשה ושל תהלים נקודה
 בחט"ף חטף ועוד אין באחד מהם
 כתוב וחזרתו אלא וחזרת וכולס
 סמוך להס ויהי לי לישועה ז לכך
 אני אומר לישב לשון המקרא
 שאין עזי כמו עזי ולא וחזרת כמו
 וחזרתו אלא עזי שס דכר הוא כמו
 (סס קכ"ג) הושבו בשמים (עובדיה א')
 שוכני סלע (דברים ל"ג) שוכני סנה -
 וה' השב עזי וחזרת ים הוא היה לי
 לישועה וחזרת דכוס הוא לתיבת
 הסס כמו (אופטיס ה') לעזרת הסס
 בעברת ה' (קהלת ג') על דברת בני
 האדם ולשון וחזרת לשון

היא קרא
 עתה ויהי
 ויאמרו לאמר
 אשירה ליהוה
 כי גאה גאה
 סוס ורכבו רמה
 בים : ב עזי וזמרת
 יהוה יהי לי לישועה
 זה ארלי ואנהו
 אלהי אבי וארממנהו
 : ג יהוה איש מלחמה
 יהוה שמו : י מרכבת
 פרעה וחילו ירה בים
 ומבחר שלשיו טבעו
 בים סוף : ה תהמת
 יבסימו ירהו במצולת

הדא קדם יי ואמרו למימר נשבת וגורה קדם יי ארי אתנאה על
 גותנניא וגאנתא דליה היא סוכיא ורכביה רמא בימא : ב תקפי
 ותושבתתי דחילא יי אמר במימריה ויהי לי לפריק דין אלהי
 ואבני ליה מקדש אלהא דאבתתי ואפלת קדוהי : ג יי מרי
 נצחו קרביא יי שמיא : ד רתיכי פדעה וסשריתיה שרי בימא
 ומבחד גברותי אמבעו בימא דסוף : ה תרומיא חבו על יתיון

נחתו

בעל המורים

ימותו במדבר חוץ מיהושע וכלב * מי ומי ההולכים בגומטריא כלב וכן נון והסיכו חסס כנערינו
 ובקוטינו נלך כי לא עורה לא על פחות מכן עשרים * ולא על יתר מכן ששים : ועה נגד פניכס ס"ט
 חסס שרליעני ככב של חס עולה לקיראתכס : כי חיה ד/ במסורה חג יו' לנו בלחפכס את תנחות
 הארץ

שפתי חכמים

רשי

לשון לא תזמור (ישעיה כ"ה) זמיר
 ערוכים לשון כיסוח וכריתה עזו ונקמתו
 של אלהינו היה לנו לנשוע' ואל תתמה על
 לשון ויהי שלא נאמר היה ח שיש לנו
 מקראות מדברים בלשון זה וזה דונמתו
 (מלכים א' י') את קירות הכית סביב
 להיכל ולדכור ויעש כלעות סביב היה לו
 לומר עשה כלעות סביב וכן בדברי הימים
 ובני ישראל היוסבים בערי יהודה ויחלך
 עליהם רחבעם היה לו לומר מלך עליהם

רחבעם • מכלתי יבולת ה' וישחטכ' (במדבר י"ד)
 שלה תשא וימותו (סס) מתו היה לו לומר ואשר לא סס לבו אל דבר ה' ויעש היה לו
 לומר עזב : זה אלי • בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באבנע ראתם שפחה על
 היה מה שלא לאו כנזאים : ואנוסו • א"ת לשון נוה (ישעיה כ"ב) נוה שאין (סס ס"ה)
 לכוה כאן • ד"א ואנוסו לשון נוי ושבתו לבאי עולם כגון מה דודרמגוד דודי כח ואדום
 וכל הענין : אלהי אבי הוא זה ש וארו ומתכו : אלהי אבי • לא אני תחלת הקדושה
 אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה ואלהותו עלי מימי אבותי : (ג) ה' איש מלחמי בעל
 מלחמות כמו (רות א') איש נעמי כל איש ואישר מתורגמין בעל וכן (מלכים א' ב')
 וזוהת והיית לרוח לגבור : ה' שמו • מלחמותיו לא ככלי זיון אלא בשמו הוא נלחם
 כמ"ש (שמואל א' ט') ואני בא חלך בשם ה' כבאות ד"א ה' שמו אף כעשה שהוא
 נלחם ונוקס מאויביו אותו הוא במדתו לרחם על כרוואו ולוון את כל באי עולם ולא
 כמדת חלכי אדחם כשהוא עושק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים ואין בו כח לעשות
 זו וזו : (ד) ירה כים • שדי בימא שדי לשון יירס וכה"א (שמות י"ט) או יירס וירס או
 אשתדחא איש אדני והתי"ו משמש בלאו במקום ותפעל : ומבחר • סס דבר כימו מרכב
 משכב מקרא קדש : טבעו • אין טביעה אלא במקום טוט כמו (תהלים ס"ט) טבעתי
 כיון

שמות מו בשלח

במצולת כמו אבן : ימינה יהוה נאדרתי בבח
 ימינה יהוה תרעץ אויב : וברב גאונה תהרס
 קמיה תשלח חרנה יאכלמו בקש : וברוח
 אפיה גערמו מים גצבו כמו נד נזלים קפאו
 תהמת בלבם : אמר אויב אדרף אשג

אהלך

שפתי חכמים

ביון חכולם (ורמיה ל"ח) ויכבשו ירמיה
 כשיט מלמד שנעשה הים טיט לבמול להס
 כמדתם ששעבדו את ישראל במחל
 ובלבטים : (ה) יבסיומו כמו יבסוס

מנחר : (כ) ולא תפרס לשון עקיד וכן פירט
 על ס' רום : (ל) ר' ל' ויור ס'ל' חכמים
 דכעצמו נח' וכו' : (מ) פירט נוס כמו
 שנעטש

והיו ד' האמצעות יתירה בו ודרך מקראות בכך כמו (דברים ח') ואלך ירכיוון (תהלי'
 ל"ח) ויוון מדקן בוסך והיו ד' ראשונה שמשמע לשון עתיד כך פירשו טעמו בוס סוף
 כיו שחזרו המים ויבשו אותן * יבסיומו און דומה לו במקרא' כבקדמו ודרכו להיות
 בנקודתו יבסיומו כמלפניו (גם כאן מוכח להיות חולם כמ"ש) : כמו אבן * ובמקו'
 אחר כללו כעופרת ובמקום אחר יאכלמו כק * הרע"י כקס הולכים ומשורפין עולין
 ויורדין * בינוטים כאבן * והכשרים כעופרת שבה יוד : (ו) ימוך ומיך כ"ש כשישראל
 עושין את רכבו של מקום השמאל נעשית ימין : ימוך ה' נאדרו בכח' להגדיל את ישראל
 וימוך השנית תרעץ אויב ול"ג אותה ימין נעשת תרעץ אויב מה שא"ל לארס לעשות
 שתי מלאכות כיד את (אפסוטו של מקרא' ימוך הנאלדת בכח מה מלאכתה ימוך היא
 תרעץ אויב וכמה מקראות דוגמתו כי הנה אויבך ה' כי הנה אויבך יאכלו ודומו ס') :
 נאדרו * הו"ד יתירה כמו רכתי טס שרתי במדינות גנוכות ווס : תרעץ אויב * תמיד
 היא רועת ומשכית האויב ב דומה לו וירעצו וירוככו את ישראל (כאפסטי' סי' י'
 דבר' אחר ימוך הנאלדת בכח הוא תשכר ומלקס אויב) : (ז) וברוב גאוין * זאת
 הוד כלכד רועת האויב כשהוא מרוץ' ברוב גאוין אז יחרס קמיו ואם ברוב גאוין לכד
 אויבו נחרסו קל ותורד כשאלח עם חרון אף יאכלמו : תחרס * תמיד אתה הורם
 קצין חמים נגדך ומי הם החמים כנגדו אלו החמים על ישראל וכן הוא אומר
 (תהלים פ"ג) כי הנה אויבך יחמיו ומה הוא החמים על עמך ועמיו סוד וגל זה
 קורא אותם אויביו של מקום : (ח) וברות אהיך * הויכא משני חזירוס של אף דבר
 הכתוב כשיכול בשכנים דוגמת מלך כשר ודס כדו להשמיע און הכריות כפי הסוד
 שיוכלו להטין דבר כשאלס כועס ויכא רות חזיריו וכן [תהלים י"ח] עלם עשן כחפו
 וכן ומרוח אפו יכלו וזהו שאתר (ישעיה מ"ח) למען שמי אהריך אפי ל כשעשפו נחם
 כשימתו ארובה וכשהוא כועס כשימתו קצרכ (סס) ומלתי אחטס לך ולמען תהלתי
 אחיס זעם מ כאפי למתוס חזירו כפני הקץ והרוח שלה גלאו לך כשיכלך אחטס
 כמו

מלת ד' עמקא
 כנתינו
 תשינו עמרא
 אלתי קש ותי
 איתו תו עמ
 לכו חוקי עמ
 חטונך נאמתי
 יקום עמ יתל
 מלכות ואל יתל
 שנתו ואל יתל
 מתי ית עמ כפ
 סיני לוי עמ ית
 אמת נבל עמ סל
 הלכותו ותי עמ
 לוי עמ סל

נחתי לעמקתא באבנא : ו ימנד " אדירא בחילא ימנד " תברת
סנאה : ז ובכני תוקדד תברתנון לדהמי על עמד שלחת רווקד
תשיצנון פנירא לקשא : ח ובמימר פוסד חמימו סיא קמו כשור
אזליא קפו תרומו בלבא דימא : ט דהוה אמר כנאה ארדוף

בעל המורים

אדביק

הארץ תמונו את חנ ה' הכה חנ ה' בשילה מה תעשו ליום מועד ליום חנ ה' שאמרו לו כי חנ ה'
לכו וזרימון אנו לאכופו כל מה שיש לנו תבואת הארץ והגשים לחול בחמולות ולא בשאר דבר הכל
אתה לרדף לשלום ואם איך משלח תראה מה תעשה ליום חנ ה' : ויאכל ה' בחסורה ויאכל כל עשבי
יקום אבו ויאכל קראלו ויאכל לחם ויאכל לחם ובי נכיה השקר שהחזיר לאים האלהים אשר כל
מיהודה : ויאכל פרו מגדו תלמד שהאירכה אכל כל פרו המגדים ויתרו היה בחזונו ענה והאכל
שכרו והאכל לחם כולו המנה וכן אותו נכיה השקר בשביל שהאכל לאים האלהים זכה שדבר
עמו השם וכן עשו בשביל שכל האכל את אביו זכה ונתקדך : בעץ ב' בחסורה הכא ולא
גותר כל ירק בעץ ואיך ונערים קצץ כשלו . בשביל הכניוס שלא רה לשלח שאמר ובי דרך העץ
לזכות בשל בעץ שלא כותר כל ירק בעץ : וישר ג' כחם וישר מעלי רק את היות הוא וישר
המפרעים וישר מעלינו הנחש תלמד ששם הארבעים ועם הארבעה היו נחשים והיו ממתים בהם ש"כ
אמר וישר מעלי

דש"י

שפתי חכמים

ג כמו נאקס בעתם (במשכח שבת דף כ"א) כך נראה בעיני וכל חף וחרון
שבתקרא אנו אומר בן מיה חף כח (אויב ל') ועלם חרה מני חורב לשון ש"פה
ומוקד שהנחמיוס מתחממים ובחורים בעת הקבץ וחרון מנורת חרה ס כמו רבון
מנורת רה וכן חזה ל' חמית ת על בן הוא אומר (אסת' א') ותת יו כערה בו
ובנוס החמה אומר נתקרה דעתו : בערמו מוס . אונקלוס תרובה ל' ערמויות כמו (שיר ז') ערחת
חטים וככוו כמו נד ויכוח : נערמי . מוזקד רוח שיבא מחסף וכשו היזים והס יעשו
כמין גלים וכריות של ערמה שהם נבזה ס : כמו נד . כחירומו כשור כחומה : נד
לשון נבור וכוונס כמו (ישע' י"ז) נד קיור כיוס נחלה כונס כנד לא כחב כונס כנאד
אלא כנד ואלו היה כנד כמו כנאד וכונס ל' הכנסה היה לו לכתוב מכניס כננאד מי
היט אלא כונס לשון אוסף וכבור הוא וכן (יבוסע ג') קמו נד אחד ויעמדו נד אחד
ואין ל' קימה ועמידה כנאלדות אלא בחומות וכבורים ולא מלינו נאל לקיוד אלא
בחלפטי"ס כמו (תהלים כ"ו) סימה דמעתי כנאלדך (שופטים ד') את נאל החלבי
קפמו . כמו (איוב ז') וכנכינה חפייאני שהקשו ונעשו כאבניס והמיס זורקים את
המזרייס על האבן כח ונלחמים כס ככל מויני קוסי : בלב יס . בחזקת הוב ודיך
המקראות לדבר בן . עד לב השמים (שמואל ב' ט') לב האלה . ל' עקרו ותקפו של
דבר : (ט) אמר אויב . לעמו כשפיהם בדברים ארדוף ואיסוס והחלץ שלל עם שרי
ועבדי : תחלקמו . וחמלח מהס נפשו ורבוני ע . ואל תתמה על תיבה המדכרת
בשמים

בגמ
תהלים
תביות
קפאו
אשני
ירמיה
מזל לסס
במח
ויכוס
תחליו
ס סוף
לחות
ובמקו
מן עלון
שיראל
ישראל
לעשות
תקראו
ס :
תמיד
י' י'
וזת
ל כד
סרס
אומר
גל זה
ק דבר
הס
בשמי
נח
למתי
שטס

שמות טו בשלח

אחלק ^ק שלל ^ח תמלאמו ^ב נפשי ^א ארץ ^י חרבי
 תורי ^ב ישמו ^א ידי : ^ו נשפת ^ד ברוחך ^ה בשמו ^ז צדלו
 בעופרת ^ב במים ^א ארזים : ^{יא} מי ^ב כמבה ^ג באלם
 יהוה ^א מי ^ב כמבה ^ג נאדר ^ד בקדש ^ה נורא ^ו תהלת
 עשה ^א פלא : ^{יב} נמית ^ב ימיה ^ג תבלעמו ^ד ארץ : ^{יג}
 גחית ^א בחסדה ^ב עם ^ג ונאלת ^ד גהלת ^ה בעזר ^ו אר-
 נוה ^א קדשה : ^{יד} שמעו ^ב עמים ^ג ונגזון ^ד חיל ^ה אהו
 ישבי ^א פדשת : ^{טו} אונבלהו ^ב ארופי ^ג אדום ^ד אילי
 מואב ^א יאחזקו ^ב רעד ^ג נמגו ^ד כל ^ה ישבי ^ו כנען : ^{טז}

תפול

שפתי חכמים

בשתיים פ תמלאמו תמלא מסה יש הכנה
 כל' הוה (שופטים א') כי ארץ הגב
 בתמי כמו נתת לי ולא יכלו דברו לשלום
 כמו דבר עמו (ירמיה י') בני יכאונו
 כמו יכאו תמנו (איוב ל"א) מספר טעדי

למלות רגון חנירו : (פ) רזה לובר דחד
 מינה הוס והוס כמו שתי חינות : (ל) עיין
 לעיל פפ תך נך גני וירק את חניכו וגו' :
 (ק) ולכ כ. ארם מתפלל עד נורא יפסוק
 כדכתיב

אנינו כמו חניד לו . חף כאן תמלאמו תמלא נפשי מסה : ארץ חרבי . אשלוק
 ועל סס שאו מרוק את התערב כשליפתו וכאשר ריק נופל בו לשון הרקס כמו מרוקים
 שקוס (ירמיה מ"ח) וכליו וריקו זאל תאמר אין לשון רוקות נופל על הוי"ו אלא על
 התיק ועל הפק ועל הכלי שיא ממנה אבל לא על החרכ ועל היין ולדחוק ולפרש
 ארוק חרכי כל' (בראשית י"ד) וירק את חניכו אזויין כחרכי צ מנינו הלשון מוסב
 חף על היוא שון תורק (ירמיה סס) לא הורק מכלי אל כלי לא הורק הכלי
 אין כתיב כאן אלא לא הורק היין מכלי אל כלי מנינו הל' מוסב על היין וכן
 (יחזקאל כ"א) והירקו חרכות על ופי חכמתך דחירס : תוישומו . לשון רישות
 ודלות כמו (שמואל א' ב') מרויס ומעשיר : (י) נשפת . לשון הפחה וכן (ישעיה מ')
 וגם נשף כהם : כללו . שקשו עמקו לשון חמלה : כעפרת . עבר פלויס כלע"ו
 (יא) כאלים . כחוקים כמו (יחזקאל י"ז) ואת אילי הארץ לקח אילותי לעזרתי חושה:
 נורא תהלה . יראוי מלהגוד תהליתיך פן ותמעטו כמ"ש לך ק דומיה תהלה : (יב)
 נטית

אד ביק אפלו בותא תשבע מנהון נפשי אשלוף חרבי תשיצון
 ידי : י אכרת במימדך חפא עליהון ימא אשתקעו באברא במין
 תקיפין : יא לית בר סנד אתה הוא אלהא י לית בה סנד אלהא
 את אדיר בקידשא דחיל תושבחן עבד פרישן : יב ארמית ימנד
 בלעתון אדעא : יג דברת פטכותך לעמא דין די פרקתא
 סוכרהי בתוקפך דדירא דקידשך : יד שמעו עממיא ועו דחלא
 אחדתנן דהווי יתבין בפלשת : טו בכן אתבהלו רכרכי אדום
 תקיפי מואב אחדנין רתיתא אתברו פר דהווי יתבין בבנען : טז

בעל המורים תפול

את המות : זכיס ועלת כ' כמסורה הכא ואידך ויכאו לעשות זכיס ועלת נבייחא כשהרן נביאי
 הכעל מה הפס עשה כהם שפטים וכאלהיהם שנין מלכת הכעל והרגם אף הכא כמו עשה כהם
 וכאלהיהם שפטים : וכוחו כ' כמסורה וכמהו לא תוכיף וכמהו לא היה לפניו נבי יאשיהו לומר
 שגם אחיו לא קם כמהו כדכתיב הכא ואחיו לא קם כמהו "וינה כ' כמסורה וינת ככל גבול
 מרים" וינה כיום השבועי מלמד שגם הארבע בשבת דשא רחא להם דאיתא ביענית מתרויח ומתענין
 על הארבע בחול אבל לא בשבת וזהו וינה ככל גבול מרים אפילו אם נח הארבע ככל גבול אעפ"י
 כי וינה כיום השבועי : קך מעלי מעלי בנימטורא כפסח רחא שכפסח ילאו : אל תוכף ב' כמסורה
 אל תוכף ראית פני אל תוכף דבר עלי עוד בדבר הזה אל תיך קללת הדיוט קלה בעיניך דבר
 שאמר לו אל תוכף ראית פני כי כיום ראית פני תמות אחר לו השם בעית שמתו אל תוכף דבר
 אלי עוד בדבר הזה : לא אוביך שנים הכא ואידך ולא אוביך עוד להכות שרמא שכבר כלו המכות
 ולא יופך להכותו אלא מכת בכורות שחיתה על ידו השם לבדו : גם האיש חשק ס"ת השם וביפך
 מה : רחא שכפסח דגולו : ומת כל בכור ג"פ בכור כפסוק חוץ מככור כהמה כנגד בכור למש
 וככור

שפת הכמים

רשי

כדכתיב אנהי ספרים ודונוי האדונים האל
 הגדול הגבור והגורא וכן כולם : (ס) כיומר
 לשון הוה ולא לשון עתיד : (ט) כהם חשבו
 משגזר גזירה צין הצמר ס ספרים טלמים טנה
 קורם כגולד ילחק : (ת) צמילתם סלווי ס
 תלר ואל תתגר צם מלחמה נלשוו שנים
 הרבה קודם שנתכצו ואף אם נכח צנת
 הארצנים ללאהם ועוד עיין צמוספות צצ"ק
 דף ל"ח : (א) מעילתם ונתירלו שמה
 יעשי עמם מדינה על ריב שנין רועה
 אצרהם ולוט וסנין יעקב ועשו :
 767

נטות יומיק • כשקב"ה נוטה ידו הרשעים
 כלים וטפלים לפי שהכל נתון בידו
 וטפלים בהטייתם וכן הוא אומר וס' יטה
 ידו וכשל עוזר וכפל עוזר משל לכלי
 זכוכית הנתונים בידו אדם מטה ידו מעט
 וכן טפלים ומשכרין : תבלעמו ארץ •
 מכאן שזכו להאריה בשכר שאמרו ה'
 כדק"י : (ע) נהלת • לשון מנהל ואונקלוס
 מרגום לשון נושא וסוכל ולא דדקק לפרס
 אחר לשון העברות : (יד) ירגון • ר'
 מתרגמן : יושבי פלשת • מפני שהרגו את
 בני אפרים שמהם את הקץ ש ויכאו
 בצדקה כמפורש בדברי הימים והרגים אנשי גת : (טו) חלופי אדום אינו מואב יוסאל
 לא היה להם לירא כלום שהרי לא עלוהם ת הולכים אלא מפני איטות שהיו מתאוננים
 ומשטערום על כבודם א של ישראל : נמוגו • נמסו כמו כרביבים תמוגגה • אמרו
 עלונו

שמות טו בשלח

הפל עליהם אמתה ופחד בגדל ורועה ידמו
 באבן עד יעבר עמך יהוה עד יעבר עם יו
 קנית : י תבאמו ותטעמו בחר נחלתך מכו
 לשבתך פעלת יהוה מקדש ארני בונו ידיה :
 יה יהוה ימךך לעלם ועד : יט כי באסוס פרעה
 ברכבו ובפרשיו בים וישב יהוה עליהם את
 מי הים ובגיי אשר הקלו בים פתוך הים : פ
 וחקה מרם הנ יאה אהות אהרן את התר
 בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתים
 ובמולות : כ ונתען להם מים שיה ליהוה
 כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים :

ס כב ויסע משה את ישראל מים
 סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים

במדבר

שפתי חכמים

עלנו הכאים לכלומי ולירש את חרכו :
 (טז) תפיל עליהם חמתה על הרחוקים
 ופחד על הקרובים ב כעטן שנאמר כי
 שמענו את אש ה ב ש וגומר : עד יעבר
 עד יעבור * כתרומו : קית * חכבת
 משאר חומות ג כחפץ הקניו נלחמי יק יס
 שחיבו על האוס : (יז) תני מו יתכח

(3) דמיכ תרמי ל : (1) דק"ל וכלא כל
 העולם כונו קניו נו כמו שנאמר נחל עליון
 קונה שמים וסרן סנה וכו' : (7) (גא)
 מדכהיז מכוון ונח נאמר מקום (נה"י) וה"פ
 תניחמו ותטעמו נסר נחמך וסומו סר מכוון
 נשנתך סנ מענה סר פעלת ומלה פעלת קחי
 על

משה שלא יכנס לארץ לכך לא נחמך תביאנו (גראה שלא יכנסו לארץ וכו' וכתי חיתח
 בכדיא פרוק יש נחליון דף קי"ט ובתכילתא הכנים יכנסו ולא האכות חף שלא נגזר
 גזירת מרגלים עדיון מ"ח ניבא ולא ידע מה ניבא מהרש"ל) : מכוין לשכתך * מקדש
 של משה מכוון כנגד כסא של משה אשר פעלת : מקדש ה" * הטעם עליון וזף גדול
 להפרידו מתיבת הסס שלאחריו המקדש אשר כוננו לידך ה' חכבו בית המקדש שהעולמי
 נכרח כיד חמת שנאמר (יעשיה מ"ח) חף ידו יסדה ארץ ומקדש בשמי ידוים ואומתו

וכנ

תפול עליהון אימתא ורחלתא בסני תיקפד ישתקן פאכנא עד
 דיעבר עסק " ית אהונא עד דיעבר עמא דנן די פרקת ית
 ידנא :: " תעלנן ותשרנן בשורא דאחסנתך אתר מתקן לבית
 שבנתך אתקנתא " מקרשא " אתקנתה ידך : ית " מלכותיה
 קאים לעלם ולעלמי עלמאי : יש ארי עלו סוסות פרעה ברתכו הי
 ובפרשוהי בימא ואתיב " עליהון ית מימא ובני ישראל הליכו
 ביבשתא בנו ימא כ וגסיבת מרים נביאתא אחתיה דאהרן ית
 תופא בידה ונפקא כל נשיא בתרהא בתפין ובחננין : כא ומעניא
 להן מרים שפתו ואורו קדם " ארי אתגאי על גותנא וגאותא
 דליה היא סוסיא ורכביה שרי בימא : כב ואמיר משה ית ישראל
 מימא דסוף ונפקו למד ברא דחגרא ואולו תלתא יומין במדברא

בעל הטורים

ולא

ובכור לכהנים וגדול הכהן אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאחר ומיך ליה החדש לומר שיש
 בית דין לומר מקודש דלא אל משה ואל אהרן החדש לומר שעות החדש כשיהו בקרובים כמשה
 ואהרן : ראשון הוא לכס ומיך ליה דכרו שאין מקדשין אלא כב"ד הגדול. החדש הוא לכס סמכות
 משלש יש בו ג' פעמים חדש וכן בין כל אחד ואחד ג' תיבות לומר באי בנין ראש השנה למלכים
 ולרגלים ולחדשים והשכון חדש בנימטריא לרגל יסלכס אחיות מלך ניסן בנימטריא למלכים ומתחילין
 עבור החדש כג' לכן ג' פעמים חדש כסוקן ושלאן ונתנין כהי שאלו ה' פעמים אל חדש
 ט"ס

שפתי חכמים

על שנתך דהיינו כהא שלמעלה ולא כל ההך
 מכוון אלא המקדש אשר כוונו ידוך הוא
 מכוון ר"ל מכוון ע"ש : (כ) ר"ל היינו הגול
 שהוא פת"ח קטן תחת העינין של ועד :
 (ו) ר"ל יציר שהוא קמץ קטן ולשון הוא קאי
 על המלה של ועד : (ז) (נח"י) והיק מפני
 שזא כום פרעה לפיכך ותקח מרים וזה
 נהכוון כרז כאשר זא או ותקח מרים : (ח)
 אע"פ שלא נכתב צמרים רק פסוק הראשון
 מ"מ קצר וממך על השירה הגזרת : (ט)
 דל"כ ויסע משה ליל הרי תמיד היו נסעו
 ע"פ

ר"י

יננה בשמי ידוס בזון עסי ומלוך לעולם
 ועד לעתיד לכה סכל המלוכה שלו :
 לעולם ועד : לקון עולמית הוא והוי"ו בו
 יסוד לפיכך הוא פתוחה ח אכל (ירמיה
 כ"ט) אכני הוידע עבד סהוי"ו בו שמוש
 ו קמולס הוא : (יט) כי בא סוס פרעה •
 (יט"ו כ"ו) כאשר ז כא : (כ) ותקח
 מרים הגביההיטובן כנחבאכ כשהיא אחות
 אה וקורס טיבר משה אמרה עתידה אמי
 שתלך בן אב"כ ויתא בסוטה דף י"ב •
 ד"א אחות אהרן לפי שמסר נפשו עליה
 כשנלכרעה נקרות על שמו : את הפזקי
 כלי של מיני זר : כחפים וכמחולות • מובטחות היו דקניות שדור שהכ"ס עושה
 להם כסוי והוויאו תפוס מחמרים : (כא) והען להם מרים • משה אמר שירה לאנשים
 הוא אותך וכן עונין אחריו ומרים אמרה שירה ח לכאס (מכילתא) : (כב) ויסע
 משה • (מכילתא) הסיען בעל ברום מ ששלו מרים סוסייה בתכשוטי זכב וכסף
 וזכנים

שמות מז בשרח

במדבר ולא מצאו מים: כג ויבאו מרתה ולא
 יכלו לשאת מים ממרתה כי מרים הם על בן
 קרא שמה מרה: כד וילנו העם על משה
 לאמר מה נשתה: כה ויצעק אל יהוה ויורהו
 יהוה עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם
 שם לו חק ומשפט ושם נסחיו: כו ויאמר אם
 שמוע תשמע לקול יהוה אלהיה והישר
 בעיניו תעשה והאונת למצותיו ושמרת כל
 חקיו כל המחלת אשר שמתי במצרים לא
 אשים עליך כי אני יהוה רפאך: כז חמישי
 ויבאו אילמה ושם שתי עשרה
 עינת מים ושבעים המרים ויחנו שם על
 המים

שפתי חכמים

ע"פ הגזרה: (י) וה"ת ורא כתיב ויגלו
 את מזרים ופרס"י שעשאהו כמולה שאין זה
 דמיסו"ל דבכא מיידי במעמוניות שהיה להם:
 (כ) ר"ל תוכי חוכב היינו צינת היס ונקודת
 הכסף היינו צינת מזרים כדאיתא במדרש:
 (ל) ר"ל על האדם שמתלונן חבל כשהוא
 חומר

ואכניס טובות וסי' יסכאל מוכאין אותם טובים
 וגדולה היתם בינת הים מכונות מכריסכת
 (סיר א') תורי זהב נעשה לך עם נקודות
 הכסף ב לפיכך הוצרך להסיען בעל
 כרחם: (כג) ויכיו מרתה כמו למרים
 ה"א כסוף תיבה במקום למ"ד בתחלתה
 ובסמיכותה כשהיא נדבכת ל"א סוכה
 מוסוף במקום הלמ"ד התפק ה"א של ש"ס לת"ו בסמיכותה כמו (ישעיה כ"ז) חומם
 אין י' (אסתר כ') וחמתו בערה בו יריו ה"א של שרם נספכת לת"ו מפני שנסמך
 אל הו"ו הניספת וכן עבד ואמם (בראשית ל') הכה אחתי בלה: לנפש חיה (איוב
 ל"ג) וזאתו חיותו לחם בין שרמה ותזכותו רמתה: (כד) ויולכו ל' נפעל הוא
 וכן התרגם לשון נפעל הוא ואתרעמו וכן דרך לשון תלויה להסב הדבור אל האדם ל'
 מתלונן מתרסם ולא אמר לוכן רועם וכין אמר הלועז דקימפ"ל סיג"ש י"א מסב הדבור
 אליו

לא אשתי
 אר צדו
 סה"ס
 (מא) כספי
 אם
 וזתו לפי
 לא עשוי
 עשי מני
 כל המה התי
 ו צעתי וזה סמ
 כפאת חסן התי
 התיבה התי סמ
 כלל נחמנו סמ
 עקב נחמ וזה
 ציועסון נחמ
 ודעון נחמ
 לעם וזה נחמ
 ובה נחמ נחמ
 נחמנו נחמ
 עושה נחמ
 התי נחמ וזה
 נחמנו נחמ
 חוקק מתי נחמ
 נחמ נחמ נחמ
 וקיות נחמ
 התי נחמ
 זה מדמו נחמ
 והנחמ נחמ
 התי נחמ
 חוקק נחמ
 חומר נחמ
 עכרה נחמ
 הדענו נחמ
 (ה) בתחמ נחמ
 וזה נחמ נחמ
 חוקק נחמ

אונקלוס

ולא אשכחו מ'א : כו. ואתו למרה ולא יכילו למשתי מ'א ממרה
ארי מ'רין אנון על פן קרא שמה מרה : כד. ואתרעמו עמא על
משה למימר מה נשתי : כה וצלי קדם "ואלפיה" אעא ורמא
למ'א ובס'מו מ'א תמן גור ליה קים וד'ן ותמן נסיה : כו. ואמר
אם קבלא תקבל למימרא ד'י אלקה ורכשר בעינוהי ותעביד
ותצית לפקדוהי ותמר כל קימוהי כל סרעין די שויתי במצרים
לא אשויו עקב ארי אנא "אסד" : כז. ואתו לאילם ותמן תרתי
עכרי מבועין דמין ושבעין דקלין וישו תמן על מ'א :

בעל המורים ונמלו

שנים והם חדשי חדשים שהלחמשה וזמרון גד' שארבעה פעמים כתיב עוד חדש כררסה וכשתמרי
ג' ספ מים חדש שבכסוף ושאריו שבכנה תיבות דשבעה עולים לזיכור השנה : למדשי השנה שנים
במורה ראשון הוא לכסלחדשי השנה עלות חדש כחדשו למדשי השנה מכאן דרשו חדש וי' ב' יקרין
מתרומה חדשה שבאחד בניסן מתחילין להביא מתרומה חדשה דהיינו ראשון הוא לכסלחדשי השנה
שחא

שכחי רכמיים דש"ו

חלו בחמרו ש"י : (כה) סס סס לו *
צמרה נתן להם מקלה פרסיות של תורה
שיתעסקו בהם שנה ופרה אדומה מ
ודיין (ססדדין מ') : (ו) וסס נסכו *
לעם ודאם קטי ערפן שלא נמלכו צמחה בלשון
יפה ב נקט עליו שיהיה לו מים לשתות חלף
נתלונו : (כו) אם שמוע תשמע קבל' שיקבלו
עליהם : תעשה * היא עשייה : והאזנת *
תטה אויבך לדקדק בהם : כל חקיו * דגנים
שאין חלף גזירת מלך בלא טוס טעם ויהי'ר
מקנה עליה' מה איסור באלו למה נאסרו
כגון לזכות בלאים ואכילה חזיר ופרה אדומה
וכיוצא בהם : לא אשים עליך * ואם אשים
הכי הוא בלא הוכמה ס כי אני ה' רופאך
זכו מדרשו ולפי פסונו כי אני ה' רופאך
ומלמדך תורה ומצות למען תגלל ומס כרוב'
הזה האומר לאדם אל תחלל דברים שמהויר'
אותך לדי חולי וזכו חיון מצות וכן הוא
אומר רפאות תבי ע לשרך : (כו) שמים
עשרה עינות מים * כנגד י"ג שבטים פ
גודמנו להם צ ובצעים תמור' כנגד ע'וקני'
(א) בהמשה עשה יוכייהתפרס כיום של מים
וז לפי שזו ציוס גלתה ההנהגה שהולאו
ממנ' והולכו נמן למדנו שכלו משירי
הנזק

היו מוחלין אותו חלף חין לפרס שזדמנו להן בעבטיו

ולא
על פן
משה
יורה
שם
אם
יש
שנה
על
מים
אחזקבס
יסכח'
נקדות
יען בעל
למרה *
בתחמה
א שחא
() מימה
נסמח'
חזר
שטן הוא
חוס ל
סכור

שמות טו בשלח

הַיָּמִים : טו * וַיַּסְעוּ מֵאֵילָם וַיְבֹאוּ כָּל-עֵדֹת
 בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַר-סִין אֲשֶׁר בֵּין אֵילָם
 וּבֵין סִינַי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי
 לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם : נ וַיְלִינוּ כָּל-עֵדֹת
 בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן בְּמִדְבַר : ו
 וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי יִתֵּן מוֹתָנוּ בְּיַד-
 יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתָנוּ עַל כִּי־רַחֲשׂוּ
 בְּאֲכָלְנוּ לֶחֶם לְשֶׁבַע כִּי הוֹצֵאתֶם אֹתָנוּ אֶל-
 הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת-כָּל-הַקָּהָל הַזֶּה
 בְּרָעַב : ס וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
 הֲנִי מִמַּטִּיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם
 וַלְקָמוּ דַבְּרֵי יוֹם בְּיוֹמוֹ לִמְעַן אֲנִסְנוּ הַיֶּלֶד
 בְּתוֹרָתִי אִם-לֹא : ה וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהִכְנִינוּ
 אֶת אֲשֶׁר-יְבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵהָ עַל אֲשֶׁר-יִלְקָמוּ

וילכוו קרי שפתי חכמים

שעכשוו נצאלו דהא מתיב אין כל חדש תחת
 השמש : (ק) ארפי' שסאלרו י'ו ימים
 מניסן ומאיייר היו ט"ו ימים עד ירידת המן
 וא"כ הוא ס"ג סעודות סעודה ראשונה
 היו אוכלים צמארים דהיינו לול ט"ו וצט"ו
 שחרית יאלו : (ר) מדמתיב שבת ימים תלקטו
 אותה וציוס הסציעו לירידתו שבת הוא ולא
 יהיה צו' הקסה הרא"ש שמוכח מהאזי קרא
 טע"ו צאייר שסכעו מאלים וצלו למדבר סין יום שבת היה וקבס וכל ככר נלטוו צמרה על
 שבת וכו' וכמא י"ל שצממה עשר יום לחדש הכני דתיב צקרא לא קאי אלא אויבואו אצל
 נסועתן לא היה אלא צסטי צספת דהיינו צי"ד יום ועיין מזה (צנה"י) : (ס) פירס

א
 דסין וכו'
 לנצקוין ספר
 ושרה עלם
 לוי דשחמא
 בטיא וכו'
 לסינרא
 קטשה הא
 פוטס בו
 קומא שחמא
 וכו'
 לטמנו - כללו
 צמרו עקר חמ
 הוה לנצק ספר
 א - הם צמרה
 ויתו חמו וכו'
 וסיס כמדי וכו'
 דניסס מות וכו'
 וכו' וכו'
 שפתי חכמים
 וכו' וכו'
 וכו' וכו'

א וַיִּמְלוּ מֵאִלֵּם וְאִתּוֹ כֹּל כְּנִשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַדְבְּרָא
 דְּסִין דְּבִין אֵלִים וּבִין סִינֵי כְּחַסְשָׁא עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא תְּנִינָא
 לְמַפְקֵהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם : ב וְאַחֲרָעֵמוּ כֹּל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן בְּמַדְבְּרָא : ג וְאַמְרוּ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְוֵי דְּמִיתְנָא קָדְם " בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם כֹּד הֵינָא יִתְכִּין עַל דּוּרֵי
 בְּסָרְא וְכֹד הֵינָא אֶכְלִין לְחֵמָא לְשִׁבְעִין אַרְי אֶפְקֵתוֹן יִתְנָא
 לְמַדְבְּרָא הֲדִין לְקַטְלָא יִתְ כֹּל קְהֵלָא הֲדִין בְּכַפְנָא : ד וְאִמְר "
 לְמֹשֶׁה הָא אָנָּא מְחִית לְכוֹן לְחֵמָא מִן שְׁמַיָּא וְיִפְקוּן : הֵמָּא וְיִדְקָמוּן
 כְּחַסְשָׁא יוֹם בְּיוֹמֵהּ בְּדִיל דְּאַנְסִינֹן תִּיהֵבִין בְּאַרְוֵיתֵי אִם לֹא : ה וַיְהִי
 כְּיוֹמָא שְׁתֵּיתָתָּא וְיִתְקַנְוֹן יִת דִּיתִין וַיְהִי עַל חַד הֲדִין עַל דִּדְקָמוֹן

בני ישראל המורים
 שהיה יום: היה לפי הכלל בני ישראל אכל כזית לומר כך שאסאכל כזית ולא תכובו על הכהן שה
 תמיס

שפתי חכמים

דהא התרגום מתרגם על מי יתן מותינו לוי
 דמתא כל כמו שהרגום על לו מתנו ולו מתנו
 פשי א שפירש הלאה והיינו מתים ח"כ מי
 יתן מותינו נמי פירש הלאה היינו מתים
 דהיינו שמות : (ת) פירש דבר ענין ולו
 ומפני שזוך היום הוא למנה דברים פירש
 המכוון פה זוך אכילה היום גם הסיף מלת
 ילקטו זין מלת יום וזין מלת זיומו
 לכוידע שמלת זיומו דנקה עם מלת ילקטו לא

רשימי
 לו ממנו - הלאה והיינו מתים: (ד) דבר יום
 זיומו - זוך אכילה יום ילקטו זיומו ת ולא
 היום ללודך מחר : למען חסכו הילך צחורתי
 א - אם וכמרות התלויות זו ב בלא
 ויתרו ממנו ולא ילאו בשנת ללקוט : (ה)
 והיה מענה ליום ולמחר : מענה - על שהיו
 רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע
 ג וחומר חגי חסר יצאו

עם יוסהסמוך לו טאו יהיה פירושו זוך היום שצאונו יום ואין לו עעם גם לא נודע מזה
 זמן לקיעתו לכן הוסיף הרב ואמר ילקטו זיומו וכוידע ג"כ שאין רוונת הכתיב קחוצה
 ללקוט רק טלא ילקטו היום ללודך מחר - (הכ"ס) : (א) ופירש למען חסכו הם
 דזוך נלחם מן הכמים פירש עם המלות התלויות זו דהיינו שמירת שנת וטלא ילקטו היום
 ללודך מחר לא עם הסמוך לו כהוא ללקטו דבר יום זיומו טאו יוצג טמך טבוכרתי טלא ילקטו
 היום ללודך מחר הוא למען חסכו הם יקיים מלותי זכר אם לא וזה לא יתכן למנה ירכה
 לטכותו נמנות לא תוחירו ולא נמנות הטנה : (ב) חלל לו כמו שפירש צפרשת עקב גני
 לטכותם לדעה התשמור מלותי טלא תטכרו ולא תכרבר אחריו דבהם דזוך הכסיון עם
 הענוי לעיל מיניו והכסיון טאלל הענוי פירושו טלא תכרבר אחריו חלל הכהן דלא נזכר
 טום עניו ועבר טיבול עליו לפרש הכסיון טלא יכרבר אחר מדותיו : (ג"א) דכאן חיל
 לפרש אם תכרבר שאין חומרים לזרם חככה חותך אם לא תכרבר טל"כ לא היה נכסיון
 חלל יתכן לומר חככה חותך אם תכמור מלותי אם לא חלל לקמן הם דברי טכח חמר ויענך
 וגומר לטכותך אם תכרבר אחרי ית"ש : (ג) דקשה למנה קרוי מענה דילמא דרכו לירד
 כטיעור זה ומתוך דיקרא מענה כנגד מה טביו רגילין ללקוט יום וכו' כזמר ולא מענה
 כל

שמות טו בשלח

יוֹם יוֹם : וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-כָּל-בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וַיִּדְעַתֶּם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם : וּבִקֶּר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד
 יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם עַל-יְהוָה וַנְּחַנוּ
 מַה כִּי תִלְונוּ עָלֵינוּ : וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה
 לָכֶם בְּעֲרֹב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וּלְחֶם בִּבְקֶר לְשִׁבְעַ
 בְּשִׁמְעַ יְהוָה אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם
 מוֹלִינִים עָלָיו וַנְּחַנוּ מַה לֹּא-עָלֵינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי
 עַל-יְהוָה : וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן אֲמַר אֶל-
 כָּל-עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע
 אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם : וַיְהִי כַדְבַר אַהֲרֹן אֶל-כָּל-
 עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וַהֲנִיחַ כְּבוֹד
 יְהוָה נִרְאָה בְּעֵינָי : פ שִׁי יֵי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
 לֵאמֹר : י שָׁמַעְתִּי אֶת-תְּלַנְתִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דַּבֵּר
 אֲלֵהֶם לֵאמֹר בֵּין-הָעֲרָבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר
 וּבִבְקֶר תִּשְׁבְּעוּ לְחֶם וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם :

חלינו קרי רש"י ויהי

טל כל הכצעוק דהיינו עשירה עומרים כמזון
 מן הכרוב : (ד) כמו צערז גרטינן כמו
 סתובו אחריו ויאמר משה נתת ה' לכם
 לחם יומים כוונן לכם צרכה פו"ש צד"ה
 כמו ד לערב: וידעתם כי אני ה' המוליד אתכם ממלרים * לפי שהמרתם לנו כי הולדתם
 אותנו ח דבו כי לא אנתנו המוליד' אלא ה' הוליד אתכם כוונן לכם את השליו : (א) ובק
 ורתיס * לא עלז הכבוד שחמר והנה כבוד ה' נראה כבוד ה' נתן חלמ
 יצילו ויהי משנה לח' שיצוהו ויאלו משנה
 צמדידה על אשר ילקטו וימדו יום ויום והבו
 לקטו לחם משנה בלקטתו היה נמשא לחם
 משנה * וזכו ע"כ הוא כותן לכם ציוס הכ"י
 צע"ז
 חלל

יום יום : ו ואמר משה ואהרן לכל בני ישראל רמשא ותדעון
 ארי " אפיק יתכון מארעא דמצרים : ז וצפרא ותחזון ית יקרא
 ד" פד שמיען ית תורעמתכון על" ונתנא מה ארי אתרעמתון
 עדנא : ח ואמר משה פד יתן " לכון פרמשא בסרא למיכל
 ולחמא בצפרא למשבע בדשמיען קרם " ית תורעמתכון די
 אפון מתרעמין עזוהי ונתנא מה לא עדנא תורעמתכון אהרן
 על מימרא ד" : ט ואמר משה לאהרן אמר לכל פנשתא דבני
 ישראל קריבו קרם " ארי שמיעא קרם " ית תורעמתכון : י
 וזהו פד מלי אהרן עם כל פנשתא דבני ישראל ואתפניאו
 למד ברא והא יקרא די אתגלי בעננא : יא ומלי " עם משה
 למיסר : יב שמיעא קרמי ית תורעמת בני ישראל מלי עמהון
 למיסר בין שמשיא תיכרון בסרא ובצפרא תשבעון לחמא

בעל השורים ותדעון

תמוס שצריך שני שייס אחד לפסח ואחד להגיגה ששה פעמים שה צהרשה כשתצריך מנהלשכסורחן
 שאין מוחתין משה ענאים מבורים : ואלו את הכשר הכסון מחתיל ומקיים באכילה על מזרים
 יאכלוהו רנו שצריך שני אכילת פסח ואכילת חגיגה : יאכלוהו : ד פעמים במבורה כי
 בעניינא דפסח ואורך אהרן וכנו יאכלוהו בעניינא דמזלמים מה התם כלעוו ומסתא חלל מועד לא
 תלאו

שפתי חכמים

בערז : (ה) שהרי לא כתוב והנה כבוד ה'
 נראה צענן צנוק : (ו) ר"ל שאלתם אותו
 שלא לצורך כי האדם יכול להו' צלל צשריעו'
 שאלתם מנכס מלאה ר"ל דהא הרבה צהמות
 יש להם : (ז) דפשוטו

רשי

ח אלא כך אמר לפס ערב וידעתם כי
 סיכולת בידו ליתן תאוותכם ובשר יתן אך
 לא בפנים מאירות יתננה לכם כי שלא
 כהונן שאלתם אותו ומכרם מלאה והלחם
 שאלת' לצורך כירידתו לבקר תריו את

כבוד אור פניו שירידה ל:ם דרך חכה צנוקר שיש שעות לפסיו וטל מלחמלה וטל
 מלמטה כמוכס כקופס' : את ת' ונותיכם על ה' • כמו אשר ק על ה' • ונתנו מס • מה
 אכחנו חסובין : כי תליונו עליו • ששרעימו עליו את הכל את כניכם וגשיב' וכנותיכ'
 וערב רכ ועל כרחו אני זקוק לפרש תליונו כל' תפעלו מפני דגושמו וקרייתו שאלו פי'
 רפה הייתי מפרשו כל' תפעלו כמו וילן העם על חס או חס הים דגוש ואין כו ו"ד
 וכקרא' תליונו הייתי מפרשו ל' מתלוננו עכשיו הוא תשמע תליונו את אחרי' כמו במרגלו'
 ויליונו עליו את כל העדם : (ח) כשר לאכל • ולא לשובע למדה תורה דרך ארץ שאין
 אוכלין כשר לשובע ומה ראה להוריד לחם בכקר ובכר בערב לפי שהלחם שאלו כהונן
 שא"א לו לאדם כלא לחם אכל • כשר שאלו שלא כהונן שהרבה כהמות היו להם ועוד
 שהים אפשר להם בלא כשר לפיכך נתן להם כשעת טורח שלא כהונן : אשר אחס תלני'
 עליו • את האתרים השומעו' אתכם מתלוננים : (ט) קרבו • למקום שהען ירד : (יג)
 השליו

שמות מז בשלח

יִנְיָהוּ בְעָרְבֹתַיִל הַשְּׁלֹו וַתִּכַּסְּ אֶת־הַמַּחֲנֶה
 וּבִבְקָר הַיָּתֶה שִׁכְבַּת הַטָּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה : י
 וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטָּל וַתִּהְיֶה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק
 מִחֶסֶף דָּק כִּכְפֹר עַל־הָאָרֶץ : יט וַיֵּרְאוּ בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן־הוּא כִּי לֹא
 יִדְעוּ מָה הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם
 אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹל : יט זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה לָכֶם מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אָכְלוּ עֹמֵר
 לְגִלְגַּת מִסִּפְרֵי נַפְשֵׁיכֶם אִישׁ לֹא־אֲשֶׁר בְּאֶהְלֹו
 תִּקְחוּ יי וַיַּעֲשׂוּ בֶן־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּקְטְמוּ הַמִּדְבָּר
 וְהַמַּמְעִיט : יח וַיִּמְדוּ בְעֹמֶר וְלֹא הָעֵדוּת
 הַמִּדְבָּר וְהַמַּמְעִיט לֹא הֶחְסִיר אִישׁ לְפִי־אָכְלוּ
 לָקְטוּ : יט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל־יֹתֵר
 מִמֶּנּוּ עַד־בְּקָר : כ וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּתְרוּ

שְׁפֵטֵי חֲכָמִים

דפסונו של צשמעו את תלונותיכם על ה' וצמעה שעתה ישמע סלונותיכם עליו וארי הקצ"ה מהקדם לכן ג"ה הים יודע אלא רק לבודיע התלונות המן על מי הן אותן שעל ה' : (ח) רוצה לומר אעפ"י סודר העולם דלחם עולם מן הארץ ומים יורד מן השמים כאן היה לביסך שבמין הוא לחם יורד מן השמים ועל עולם מן הארץ כדאיתא בנחמתי : (ט) ר"ל לפי שפירש לעיל כשחמם זורחה עולם העל כו' מפרש עכשיו וכו' משמע הקרא ובעלות כו' נהגלה ורואין אותו לא שבענייתו נחמה חזל לפי מדרש רבותינו ז"ל שפירושו

רשי אנשים

סל"ז • מין עוף ושמן מאוד : היתה שכבת הטל • הטל שוכב על המן וכמוס אחר הוא אומר וכרדת הטל גומר הטל יורד על הארץ ושמן יורד עליו וחוזר ויורד על עליו וכו' הוא כמונח בקופס' : (יד) ותעל שכבת הטל גומר • כשחמם זורחת עולה טל שעל המן לקראת סחמם כדרך טל עולה לקראת חמה אף אם תמלא שפופר" של ביצה טל ותחתוס פיה ותניח' בחמם היא עולה מאלוה כאויר : ור"ד (ועיון כס"ד פל"ח) שטל עולם מן הארץ ח כאויר ובעלות שכבת הטל

תגלה המן וראו ט' וסנה על פני הדבר : דק • דבר דק : מוספס • מנולה ואין

והדיעון ארי אנה י אלהכון יג והוה ברמשא וסליקת שליו וחפת
 ית משריתא ובצפרא הות נחתת מלא סחור סחור למשריתא י
 יד וסליקת נחתת מלא והא על אפי מדברא דעדק מקרה דעדק
 כגיד בגלידא על ארעא י מו וחוו בני ישראל ואמרו גבר לאחותי
 סנא הוא ארי לא ידעין מה הוא ואמר משה להון הוא לחמא
 דהיכ י לכון למכל י מו דין פתגמא די פקיד י לקיטוי מניה גבר
 לפום מכליה עימרא דגלידא מנין נפשתיכון גבר לדי במשכניה
 תסכון י ז ועברו בן בני ישראל וקטוי דאמני ודאזער י ח וכלו
 בעומרא ולא אותר דאמני ודאזער לא חסר גבר לפום מיכליה
 לקטו י ט ואמר משה להון אנש לא ישאר מניה עד צפרא י כ
 ולא קפיו סן משה ואשאריו גברין מניה עד צפרא ורחיש

בער הטורים

תלאו . ספא מני ותחס לא תכלו חיש . חפתה בינו ואידרכי מאסנו ויבללו איתקש גולום אחרוכה
 לגולום ראשונה יאכללו וסחור לים אל תאכלו לומר שיאכללו דוקא לשם פסח ולא לשם אכילה
 גסה י נכסבל . ס' במסורה וסבל מכלל ואידך ולא אחס ממך . בשר מכלל גבי חסני ותמיה לומר
 סתיו מהללני קדשי הסע בכל דבר . אף לכסל הכסח . כי אכלו אותם ככל אשר חפץ לכם . וככה
 יב

שפתי חכמים

ספירוסו העליה מן הארץ ליל ספי' והנה על
 פני המדבר מורה על הוייתו סעעליות הטל
 מן הארץ ירד המן על פני המדבר (י) פירוש
 מיני נודות וחמת הס : (כ) ר"ל לא שהמן
 דומה למראה גיר שהרי גיר הוא כחור אלא
 דק היה כגיר אבל צהמת המן היה לזן : (ל)
 לא שהיו הם אנשים כעצרו על גו רתו של
 משה רבינו והרצו והמעשו מעומר לגוללות
 שא"פ אחי ויעזו כן : (מ) מדכזבו אנשים
 דצבל מקום שנאמר אנה ס או נגיש הוא דמן
 ואצנים

רשי

דומה לו במקרה וי"ל מחוספם לשון חפיהס
 ודלובתמא י כגלסון מפסם ככנתגלה
 מכנתה הטל ראו שהיה דבר דק מחוספם
 צהובו צ"ן שתי ככנות הטל ואונקלוס
 תרגם וחקן ל' מחסוף הלזן : ככפור .
 כפור יי"ד א"ל צ"ן . דעדק כגיר כאצני
 גיר והוא מין לצע כחור כדמרינן גצו
 כסוי הדס כגיר והוכינך דעדק כגיר
 כגלידא על ארעא דק היה כגיר כ וכוז
 מוגלד לקרה על הארץ וכן פירשו דק
 ככפור טווח קלוס ומחוזר כגליד דק
 עינישם בענישם סרי' מוגלד גדל דק מלמעלה

זכירו סהרגוס חורקלוס חוס' הוא על לשון העצרי ואין לו תיבה צפסוק : (טו) מן הוא
 הכנת מוזן הוא כמו וימן להס הארץ : כי לא ידעו מה הוא . סיקראוהו בשמו : (טז)
 עומר . סס מרה . מספר נפשותיכם . כפי מנין נפשות סי . לאיש צהבל תקחו עומר לכל
 גוללות : (יז) המרצה והמעוש . יש סלקטו הקצה ויש סלקטו מעט ל וכצנאו לניתם מהדו
 צעומר חיש מה סלקטו ונאלו סהמרצה ללקוט לא העדיק על עומר לגוללות אחר צהבלו
 זכרמעוש ללקוט לא מלא חסר מעומר לגוללות וזהו נכ גדול שנעשה זו : (כ) ויחיו
 אנשים . דמן בו ואצנים :

שמות מז בשלח

אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בְּקָר וַיִּרְסוּ תוֹלְעִים וַיִּבְאֹשׁ
 וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה : כ א וַיִּקְרָמוּ אֹתוֹ בַּבֶּקֶר
 בַּבֶּקֶר אִישׁ כְּפִי אָכְלוֹ וְחֵם הַשָּׁמֶשׁ וַנָּמֹס :
 כ ב וַיְהִי בַיּוֹם הַשֵּׁשִׁי לִקְרָמוֹ לָחֵם מִשָּׁנָה שְׁנֵי
 הָעָמָר לְאָחֵד וַיְבֹאוּ כָּל-נְשֵׂי־אֵי הָעֵדָה וַיַּגִּדוּ
 לְמֹשֶׁה : כ ג וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
 שִׁבְתֶּן שַׁבַּת קֹדֶשׁ לַיהוָה מִחַר אֶת אֲשֶׁר-
 תֹּאפוּ אַפּוֹ וְאֶת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בְשָׁלוֹ וְאֶת כָּל-
 הָעֵרֶף הִנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד-הַבֶּקֶר : כ ד
 וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֶּקֶר כְּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא
 הִבְאִישׁ וְרִמָּה לֹא הָיְתָה בוֹ : כ ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה

אָכְלוּהוּ

שפתי הכמים

ואזירים : (ג) כלו אמר והתלעו תולעים
 ולא לשון הרמה ופירושו הצניח תולעים כן
 לא מזינו וירס פועל יוצא : (ס) זיל שאין
 להפכו כי הוא להם אזירים ואין דרכו
 להצניח אלא התולעים היה צו תחילה ומחמת
 התולעים הצניח • מהרש"ל • ואין דצרו
 גראין שהרי כתיב צקרא כאשר צוה משה ולא
 הצניח ורמה לא היתה צו : (ע) לא שהלק'
 למם דאם כן מה יאכלו : (פ) פוסרין תרגום
 של וגמם שעי' השמש נעשו פוסרין : (צ) לא
 שכונו

רשי

וירס תולעים • לשון ג רמה : ויבאש • הי'
 מקרא הפוך • צתחלה הצניח והצניח
 התלע ענינו שאמר ולא הצניח ורמה לא
 היתה צו וכן דרך כל המתלעים : (כא) וחס
 השמש וגמם • הנשאר צדה נמוח ע ועכסה
 נחלים וסוחין ממנו חילים ולצדות ולומות
 העולם לדין מכן וטועמים צדם טעם מן
 ויודעים מה שחץ של ישאל • פסר לשון
 פוסרין פ ע"י השמש מתחמם ופוסרין :
 וגמם • דישענ"פ פירי דוגמתו צמנדריין
 צמנדריין מישות : (כ) לקטו לחם משנה

צ' שני העמר לאחד וז"ל לחם משנה אותו היום כשהנה לשח צריו וטעמו (שחס להגיד
 שנים היו והלא חצי צ' שני העומר לאחד אלא משנה צעם ורית) : ויגידו למשה • שאלוהו
 מה היום מיומים וז' ז' לא לומר שעדיין לא הגיד להסמכה פרסת צנת שלטוה לומר לחם
 ז'ה היום השני • וז' ג' עד שאלו את זאת אמר להם הוא אשר דצ' ה' שלטוה לומר
 ס' סלך

עכש

ד' יחשא וסרי ורגו עלהון משה : כא וקמו יתיה בצפר בצפר
 גבר בפום מיכליה ומה דמשתאר מניה על אפי הקלא פד חס
 עלוהי שמשא פשר : כב ורהו ביומא שתיתאה לקמו לחמא
 על חד תרין תרין עומרין לחד ואתו פל רברבי בגשתא וחויאו
 למשה : כג ואמר להון הוא די מלי " שבא שבתא קודשא
 קדם " מחר ית די אתון עתידין למיפא אפו וית די אתון
 עתידין לבשרא בשינו וית פל מורתא אצנעו לכו
 למטרא עד צפרא : כד ואצנעו יתיה עד צפרא פמא דפקד
 משה ולא סרי וריחשא לא הוה ביה : כה ואמר משה אכלותי

בער המרים

יומא

כי במסורה וככה תאכלו אותו ותידך וככה יהיה נעור גבי עזרא כשהשניט לבני הגולה לעזוב
 המטא דאיתקש בניה לביאה ראשונה כמו שדרשו רזוי היה לעשות להם נס סימי עזרא כמו
 שנעשה סימי משה אלף שנים החטא : ולא תתירו ממנו עד בקר עד בקר בגומטריא הוא השני
 ליתן בקר שני לשירותו : המרים ג' במסורה מתיבסמוריסוידך בענין פסל זיכה ושם ממות קיץ
 המורים וזהו שדרשו שפסל זיכה עברי עמא כינסתא קבשהיו המורים ליקריה' הפסל עמאסוואידך בדינאל
 והנה חיס לבנת הקדים ומתונו המורים לומר שאע"פ שהיו בהם רשעים ליקריס פכסם דומין לחלתי
 השרת : בחפון ג' במסורה וכלתם אותו בחפון ולירך כי בחפון יבאת ממגרים • כי לא בחפון
 תגלו • וזהו שדרשו דלאו בחפון דשראל הוא דכתיב כי לא בחפון תגלו : ויהי הוס לבס לבס
 בגומטריא ימיהם שחיתו היליה מלילת כתיב חסר וי"ו לומר לך משמילת יתחן עד מילת מזרים
 היו ארבע מלות ואחד ושלשים טה • אך כיום הראשון תשביתו • אך בגימ' חוכס שאינחוכה אלף
 ביום

שפרי רבמים

רש"י

ענשו הכהו שאמר לו עד אנה מאלתם
 ולא הוציאו מן הכלל : (ג) את אשר
 תאפו אפו • מה שאתם רוצים לאפות
 צתגור אפו היום ק הכל לשני ימים ומה
 שאתם צריכים לצלל וממנו צמיח צטלו
 היום לשון אפייה נופל בלחם ולשון ציטול
 צתצטיל : למשמרת ר לגוניה : (כה)
 ויהמר משה אכלוכו כיום וגומר • שהיית
 שהיו רגילין ללאת וללקוט צלו לשאלו אם
 בלחם הם נחו ש אמר להם את שצידכם
 אכלו לערב חזרו לפניו ושאלוכו מקו
 ללאת

שכוונתם ללקוט פלטים צעזור היוסומררת
 מפני שידעו שאינכמן יורד ליתר שא"כ למה
 צלו הנשיאים כשראו שהיה להם לחם משנה
 להגיד הדבר למשה והוסיפם הוא אשר
 דבר ה' וגו' : (ק) דק"ל מה יס צין תאפו
 לצטלו הא כפל לשון הוא ומדקאמר את אשר
 תאפו אפו אלף ודלוי מהלשון היה לו לומר אם
 ותצטלו ומשמע שצבר אפו וצטלו ולמה יאפו
 ויצטלו עוד • לכן פירש מה שאתם וכו' ויהיה
 אשר תאפו פירושו אשר תרלו לאפות : (כ)
 כמו וכמהם את משמרת הקדש ואת משמרת
 המזבח : (ט) דק"ל דכי נתינת טעם קחא אמה שלמעלה וא"כ כתיבא אי שאלתם היה אם
 יצאו ללקוט בלתיבס יום יום וכו' והסיב להם את שצידכם אכלו כי שנת סיום ואסור ללקוט
 היום לח תמנחוכו אכל אם היתה שאלתם אם רשעים לאכלו כיה די צמח שהסיב אכלוכו
 היום אכל כי שנת למח ליה נתינת • טעם אלא ודלוי השאלה לא היתה על האכילה אלא על
 היעמרה

ויבאש
 תו בבקר
 ונמס
 שנה שני
 יה ויגיה
 פד יתיה
 ת אשר
 את כל
 כי
 ולא
 ד משה
 ו
 ויבאש
 יבאש ונמס
 לא
 ח ע ועשה
 מות ואומות
 הם עשם מן
 פטר לשון
 ים ומספרו
 ו בסגורין
 מלכה
 מלאו כפלים
 (שם) לכוני
 • שאלו
 לומר להם
 שווי לומר

שמות מז בשלח

אבלהו היום כי שבת היום ליהוה היום לא
 תמצאוהו בשדה : כי ששת ימים תלקמרו
 וביום השביעי שבת לא יהיה כו : כי יהי ביום
 השביעי יצאו מן העם ללקט ולא מצאו :
 ויאמר יהוה אל משה עד אנה
 מאנתם לשמר מצותי ותורתי : כי ראו בני
 יהוה נתן לכם השבת על כן הוא נתן לכם
 ביום הששי לחם יומים שבו איש תחתיו
 אל יצא איש ממקומו ביום השביעי :
 וישבתו העם ביום השביעי : לא ויקראו בית
 ישראל את שמו מן והוא כזרע גד לכן וטעמו
 בצפיחת ברבש : כי ויאמר משה זה הדבר

אשר

שפתי חכמים

ריניאה • ואפטר כי דברי משה יעשה אותם
 דאמר להסואת כל העודף ויחיו לכם למסור
 ופירש' לנייה וכו' סורים לנייה כמשמעו
 ולא לאלם ליום המחרת כמו ויהי לכם
 למחרת לדורותיכם משום הכי סאלו לו על
 היאיה ולא על האכילה : (ח) כי היו סבורי'
 שאל לגודך בעודת שבת חין לנו ללאה ללקוט
 חל לסעודת הלילה היו זריכים ללאה כי
 השני מרין לשבת ואין מרין לחול לכן חזרו
 לסאל : (א) דלגוי הא כזר נאמר כי שבת
 היום לה' היום לא תמלאוהו אלא וכו' (ב) כי
 דבר משל הדיוט כזומחין צדקה קוליס ומיני

רשוי

ללאה ת אמר להם שבת היום ראה אותם
 דואגים שאל פסק המן ולא ירד עוד
 אמר להם היום לא תמלאוהו אלא מחר
 תמלאוהו : (כו) וציום השביעי שבת • שבת
 הוא המן לא יהיה זו ולא צא הכתוב אלא
 לרנות א יום הכפורים וימים טובים :
 (כח) עד אנה מאנתם • משל הדיוט הוא
 צהדי הולא לקי כרצא ב ע"י הרשעם
 מתגנין הכשרין : לא • צעייכס כי ר'
 צכנודו מזכיר אתהם על הסנת שהרי גם
 נעשה

עסנים צירק טוב צהו להלוס אותן קוליס ופעמים צא צתלוסין מן הכרזו הטוב ונמאל
 צהדי הולא לקי כרצא כז זה צהדי ישראל שטאלו לקו חף מי שלא טאל : ואל' דלעיל פירס'
 צעלמו משום זה תלוי הסרחין במטה מפני שלא הגיד לישראל פרשת המן עד שטאלו : וי'
 דבא וכל גרמו דחי משום טעם שלא הגיד להם מלות שנה לחוד למה לא הוכיח הקצ'ה את
 מטה מיד שלא הגיד להן ולמה המתיעד כאן אלא ודאי משום משל הדיוט וחי טעם סמוכ'מל
 הדיוט

יֹמָא דִּין אַרְי שְׁבִתָּא יֹמָא דִּין קָרָם יֹמָא דִּין לֹא תִשְׁבְּתֵנָּה
 בְּחֻקָּא: כו שְׁתָּא יֹמִין תִּלְקַמְנִיה וְבוֹיָמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבִתָּא לֹא
 יְהִי בֵּיה: כז וְהוּה בּוֹיָמָא שְׁבִיעָאָה נִפְקוּ מִן עֲמָא לְמַלְקָא וְלֹא
 אֲשַׁבְחוּ: כח וְאָמַר יִי לְמִשְׁה עַד אִמְתִּי אֲתִין מִסְרִבִּין לְמִמַּר
 פְּקִידֵי וְאוֹרִיתִי: כט חֲזוּ אַרְי יְהִב לְכוּן שְׁבִתָּא עַד כִּן הוּא יְהִב
 לְכוּן בּוֹיָמָא שְׁתִּיתָאָה לְחַם הַדִּין יֹמִין תִּיבּוּ גְבַר תְּחַוְתוּהִי לֹא
 יִפּוֹק אֲנִשׁ מֵאַתְרֵיהּ בּוֹיָמָא שְׁבִיעָאָה ל וְנַחוּ עֲמָא בּוֹיָמָא
 שְׁבִיעָאָה: לא וְקָרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל יַת שְׁמִיה מִנָּא וְהוּא כְּבַר זִדְע
 גִּידָא חוֹר וְשַׁעֲמִיה פֶּאֶסְקֵרִימּוֹן בְּדָבָשׁ: לב וְאָמַר מִשְׁה דִּין

בעל השורים

פחגמא

ביום הראשון בראשון חסר וי"ן עד ששה שעות מותר להשתות חמץ: כערכ תאלכו מכות חסר וי"ן
 ששה יומים רשות לאכול חמה: משכו וקרו לכס כמן רזו לכהמה דקה שנקית כנטיכה • משכו גבי
 תן העבירה שלח יביתו מן הגזל: והענתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות. וכנטינה כתיב ונתנו אל
 שתי המזוזות ואל המשקוף הקדים מזוזות למשקוף לומר שלח שניה הסדר. ואל: מן הדם • כנטי
 דמי המילה: ולא יתן שלשה במסורה הכא ולא יתן המשחית לכא אל כתיבם לגנוף • ואידך לאל
 תן עליו לבונה גבי העמל שכזכות הקריבית גילולו • ואידך גבי כוטה ולא יתן עליו לבונה
 שכזכות

רשי

שפתי חכמים

הדיוט לחו' למה כלל אותה כחן יותר מבגאר
 ומקומות שמעלו יכראל חלא משום טעסהכי
 גם כן: (ג) כלומר רחו צעייכס כי ה' נותן
 לכם צערב שנת לחם משנה יתבז הרא"ש תגל
 לא ידעתי מאי ראייה היא זו על קדושת כבת
 וכי' • דלמה צרכת השנת היה מרובה ונתן זו
 לחם משנה כי כל צרכם תוספות עונתה היא
 ואסצערב צדום השביעי שנת זו המקומינו
 יורד היה לו לבחוב על כן לא ירד הנתן צדום
 השנת וכי' ומירכ מה שתיכך • ובראה לי גיון
 שלקעו אותם צדום הששי אחד המרצה הרצה
 מאוד מחדם אחר וכבאחם מודדים צנתיכס
 לא תמלאו כי אם לחם משנה כני עומרים
 לגלגילת ואם צרכת היום הששי היא העשיר
 למה לא מלאו כי אם לחם משנה וחור לא חלא
 ודאי משום הכי יורד לחם משנה צדום הששי כדי שיאכל צדום הששי וצדום השביעי זה שכתב
 רשי' שהרי גם נעשה כלל ערב שנת לתת לחם לחם יומים כלומר דוקא לחם יומים וחור לא:
 (ד) אדכתיב שבו משמע שלא ילא ממקומו ש"מ דאסור ליליך חור אינו דבא כתיב וימלאו איש
 מקושש ש"מ דמותר לילך ליפ מכאן וכי' (ה) כיון דכתיב שבו איש תחתיו פירש כחתיו כמו
 תחתיו

היום לא
 לקמיה
 הוי ביום
 גאון
 עד אנה
 הוי ביי
 לבם
 תחתיו
 בית
 משעמו
 הקריב
 שר
 רחם אותם
 ירד עוד
 ח חלב מתק
 שנת • שנת
 סבבו חלא
 טובים:
 הדיוט הוא
 הכתס
 יכס כי ה'
 שהיו
 נם
 עשה
 רבנו ומלא
 על פירש:
 חלו: וייל
 הקניה חת
 סמכו ונא
 וע

שמות מזו יז בשלח

אשר צוה יהוה מלא העמר ממנו למשמרת
 לדרתיכם למען יראו את הלחם אשר
 האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם
 מארץ מצרים: ויאמר משה אל אהרן קח
 צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן ותנח
 אתו לפני יהוה למשמרת לדרתיכם: ^{לד}
 כאשר צוה יהוה אל משה ויניחו אהרן
 לפני העדת למשמרת: ^{לה} וכני ישראל אכלו
 את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ
 נושבת את המן אכלו עד באם אל קצה ארץ
 כנען: ויהעמר עשרית האיפה הוא פ שביעי
 יז ויסעו כל עדת בני ישראל ממדבר סין
 למסעיהם על פיהנה ויחנו ברפידים ואין
 מים לשתת העם: ^ב וירב העם עם משה
 ויאמרו תנו לנו מים ונשתה ויאמר להם
 משה מה תריבון עמדי מה תנסון את יהוה:
 ויצמא שם העם למים וילן העם על משה

ויאמר

שפתי חכמים

תחתיו ד' שמות גופו ג' שמות ותמה כדי
 לפשוטו וידיו ורגליו: (1) דהא כלל מקום
 שמונה
 מוכיחן נחפרכם הוציא אננת המן אמר להם אתם ראו את דבר ה' שנענו לא נאמר
 קולת ראו צוב נתפרכו אבותיכם הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון לילחיו: (2)
 אננת

שמות מזו יז בשלח
 שפתי חכמים
 תחתיו ד' שמות גופו ג' שמות ותמה כדי לפשוטו וידיו ורגליו: (1) דהא כלל מקום שמונה מוכיחן נחפרכם הוציא אננת המן אמר להם אתם ראו את דבר ה' שנענו לא נאמר קולת ראו צוב נתפרכו אבותיכם הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון לילחיו: (2) אננת

פתגמא דפקוד יי מלוא עומרא מניה למטרא לדריכון בדיד דיהון
 ית לחמא די אכלית יתכון במד ברא באפקותי יתכון מארעא
 דמצרים : לו ואמר משה לאהרן סב צלותית תדא והב תמן ממי
 עומרא מנא ואצנע יתיה קדם יי למטרא לדריכון : לו כמא דפקוד
 יי למשה ואצנעיה אהרן קדם סהדותא למטרא : לה ובני ישראל
 אכלו ית מנא ארבעין שנין עד דעלו לארעא יתבתא ית מנא
 אכלו עד דאתו למיפי ארעא דבנען : לו ועומרא חד מן עסרא
 בתלת סאין הוא : א וגמרו כל כנשתא דבני ישראל ממד ברא
 דסין למטלניהון על מיטרא דיי ושרו ברפידים ולית מיא למשתי
 עמא : ב ונצא עמא עם משה ואמרו הבו לנו מיא ונשתי ואמר
 להון משה מה אתון נצון עמי מה אתון מנסן קדם יי : ג ויצא

תמן בער המורים

סבכות השמים הדוקיות ויאו חס וכו' שלט עשתה כמעשיהם לא יתחד קרפנה ויעשה חכמותו שתי
 עשיות אחת לפסח וזאת לחימה • בחגי היללה שלשה במסורה הכל ויחי בחגי היללה ותודקויה
 בחגי היללה ויחד האיס לומר שנס ככאן חרדו חרדה גדולה ויחד גבי שמסון ויחס בחגי היללה
 בעשיית דעשה לומר לך ש'הקב"ה עושה נס לדריקים בחגי היללה • קומו לאו ב' בנאסו קומו לאו
 מתוך עמי קומו לאו מתוך המוקס הוא גבי לוט • מה התם הויתום המלאכים בעל כרחם סתפאן

שפתי חכמים

שמונה לפני ה' הוא • דכל העולם שלו :
 (א) וזאת הא רש"י בעלמנו פירש לעיל
 דנצ"ו יחד להם המן תחילה • וי"ל מה סתקע
 רש"י לעיל ט"ז • ר"ל תחלת ט"ז ומה סתקע
 הכל ט"ו הוא סוף ט"ו יום דסדיגו היללה
 אחר תיום סעבר הוי סוף ט"ו כיון סירד
 המן מיד למחר באסמורת : (ה) כי הכל
 יחד תל"צ צינים והמעשר מת' ארבעים
 והמעשר משלשים שלש צינים עוד כשארן צ'
 תחלוק כל צילה לה' חלקים נולא שני צינים
 עשרה חלקים והמעשר חומש צילה מהרש"ל :
 הוסיף

רש"י

לכנת • כלוחית של חסם כתרנומו : והנח
 אותו לפני ה' • לפני הארון ו' ואלו נאמר
 מקרא זה עד סענה אהל מועד אהל
 סנכתה כאן פפרשת המן : (לה) מ' סנה •
 והלא חסר ל' יום הם שהרי צט"ו באייר
 י"ד להם המן תחלה וצט"ו צינים פסק ?
 שנאמר וישנה המן מזהרת אלה מגיד
 שהעוגות שהוילאו ישראל ממזרים עעמו
 צהן טעם מן : אל אכן נוספת • לאחר
 סעברו את הירדן (יש אות סעבר הירדן
 מיושבת ועוב' שנה' אעברה נא וחראה את
 הארץ העוזה אשר בעבר הירדן וחרגם של
 נוספת יתנחת ר"ל ויושבת רש"י יסן) :

אל קלה ארץ כנען • צתחלת הגבול קודם סעברו את הירדן וחס ערצות מואב • מאלאו
 לנכחיין זה את זה אלה כמתה ומה ערצות מואב צ' באחד פסק המן מליד ונסתפקו
 ממון שלקעו צו צינם עד שהקריבו העומר • צט"ו צינים שנאמר ויאלכו מעבור הארץ
 ממחרת הפסח : (ב) עשירית האופה • האופה ג' סאין והסאה ו' קצין והקד' ד' לוגין
 ובלוג ו' צינים נולא עשירית האופה מ"ג צינים ח' וחומש צילה והוא שעור לחלה
 ולמנהות : (ה) מה תנכון • לומר היוכל לתת

מיס

שמות יז בשלח

וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנִי מִמִּצְרַיִם לְהָמִית
 אֹתִי וְאֶת בְּנֵי וְאֶת מִקְנֵי בְצַמָּא : וַיִּצְעַק
 מֹשֶׁה אֶל יְהוָה לֵאמֹר מַה אֲעִשֶׂה לָּעַם הַזֶּה
 עוֹד מְעַט וּסְקַלְנִי : ה' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה
 עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתְּךָ מִזֶּקֶן יִשְׂרָאֵל וּמִמֶּדֶה
 אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת הַיַּאֲרֹקֵחַ בְּיַדְךָ וְהִלַּכְתָּ : י
 הַגִּנִּי עֹמֵד לִפְנֵיךָ שָׁם עַל הַצֹּר בַּחֲרֹב וְהִכִּיתָ
 בַּצֹּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מִיּוֹם וּשְׁתָּה הָעָם וַיַּעֲשׂוּ
 מֹשֶׁה לְעֵינָיו וְקָנִי יִשְׂרָאֵל : י וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם
 מַסֶּה וּמְרִיבָה עַל רִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם
 אֶת יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין : פ
 ה וַיָּבֵא עֲמֻלֵק גִּילְחָם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים : ט
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוָה שְׂעַר בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים וַיָּצֵא

הלחם

מִיּוֹם זָרַח אֵיךְ : (ז) עוֹד מְעַט . אִם
 אֲמַתִּין עוֹד מְעַט ט וּסְקַלְנִי : (ח) עֹרֵר
 לִפְנֵי הָעָם . . וְרָאָה אִם יִסְקַלְדֹּךְ לָמָּה
 הוֹלֵאתָ לָעוֹלָם עַל זְנוֹי : וְקַח אִתְּךָ מִזֶּקֶן
 יִשְׂרָאֵל : לַעֲדוֹת טִירָאוֹ שֶׁעַל יַד הַמַּיִם
 יוֹלָאִים מִן הַצֹּר . וְלֹא יִאֲמְרוּ מַעֲשִׂיֹת הַיָּד
 שֶׁסּ מִיּוֹמֵי קֹדֶם : וּמִטֵּן אֲשֶׁר הִכִּיתָ זֹאת
 הַיַּאֲרֹחַ . מִה טִירָאֵל אֲשֶׁר הִכִּיתָ זֹאת
 הַיַּאֲרֹחַ אֵלֶּה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל אֹמְרִים עַל הַמַּעֲשֶׂה
 שֶׁהָיוּ מוֹכְזִין אֵלֶּה לַפְּרֻעֵנוּת זֹאת לָקַח
 פְּרֻעָה וּמוֹלָרִים כַּמָּה מִכּוֹת צְמֻלָּרִים וְעַל הַיָּם
 לָקַח כֹּחַ אֲשֶׁר הִכִּיתָ זֹאת הַיַּאֲרֹחַ יִרְאוּ
 עֲתָה כֹּחַ לַעֲוֹנָה הַזֹּאת מוֹכֵז : (י) וְכִיִּיתָ
 צֹרֵר

שפתי חכמים

(ט) הוֹסִיף מֵלֶט אִם אֲמַתִּין דְּצוֹלֵת זֹאת
 מִשְׁמַע דְּצוֹדֵחַ יִסְקַלְוֵהוּ אַחַר זְמַן מְעַט אִם
 יוֹמִין אִו לֹא יִנְתִּין : (י) וְאֲעִיִּפ שְׂאִיִּו
 מִצִּיא צְפִירוֹטוֹ מִדְּרַשׁ הַסְּמִיּוֹת אֵלֶּה צְמֻלָּרִים
 שֶׁהַפְּרֻעֵנוּת נִכְתָּזִים טַלַּח עַל כֹּדֵר אֵלֶּה הַכֹּחַ
 הוּא צְמֻלָּרִים שֶׁהַמִּוֹךְ זֶה לֹא לְהִיטֵן טִירָאוֹ
 צְמֻלָּרִים אֶחָד (גִּילְחָם) דְּקִיִּל דְּהִלִּיל וְיִלֵּא עֲמֻלֵק
 וְכו' כִּרְכִּיז וְיִלֵּא סִיחֹן לְקִרְאֵיִנּוּ לְכַךְ דְּרַשׁוּ
 כִּי הֵ' הַזֶּה סְמוּכָה לַאֲנֵלֵה עַד וְכֹחַ הַכֹּחַ
 וְכו' כִּי הֵם אֲמָרוּ הֵם ה' צְרָרְנוּ וְלִכְךָ וַיָּצֵא
 עֲמֻלֵק עִיִּיִ (נח"י) לְפִי מַה שֶׁהִנְחִיתִי כִּיִּם
 דְּרַכְז לֹא מִיּוֹרֵי צְמֻלָּרִים הַכְּתִיבָה אֵלֶּה
 צְמֻלָּרִים יִתּוֹר ל' אִם דְּהִי קָסָה לְנִשְׂי
 זְנוּלֵת צְרִפִּדִים הוּא מִיּוֹתֵר דְּכֹחַ לְעִיל כְּחִיז
 וְיִמְנו צְרִפִּדִים וְנִפְרַתָּה יִתְרוֹ כְּחִיז וְיִסְעוּ
 מִפְּרִדִים

וְצִוָּה תָּמָן עִמָּא לְמִיא וְאַתְרָ עַבְדָּא עִמָּא עַל מִשָּׁה וְאַמְרָ לְמָא דִּנְן
 אִסְקִינָא מִסְצָרִים לְקַמְלָא יְתִיבִית בְּנִי וִית בְּעֵדֵי בְּזוּרְתָא :
 ד' וְצִוָּה מִשָּׁה קֶדֶם " לְמִימְרָ מַה אֶעֱבִיד לְעִמָּא דִּדְנָן עוֹד זְעִיד
 פִּון וִירָגִמְנִי : ה' ה' וְאַמְרָ " לְמִשָּׁה עֲבֵר קֶדֶם עִמָּא וְסֵב עִמָּךְ מִכְּבִי
 יִשְׂרָאֵל וְחִמְרָךְ דִּי מִחִיתָא בֵּיהּ יִת גִּהְרָא סֵב בִּידָךְ וְתִיזֵר : ו' הָא
 אֲנָא קָאִים קֶדְמָךְ תָּמָן עַל מִינְרָא בְּחֹרֵב וְתִכְרִי בְּמִינְרָא וְיִפְקִין
 מִנְיָה מִיָּא וְיִשְׁתִּי עִמָּא וְעַבְדָּךְ בִּן מִשָּׁה לְעֵינֵי כְּבִי יִשְׂרָאֵל : ז' וְקָרָא
 שְׁמָא דְאִתְרָא גִּסְתָּא וּמְצוּתָא עַל דִּנְצוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל דִּנְסִיאֵי
 קֶדֶם " לְמִימְרָ הָאִית שֶׁב־נִתָּא דִּי בִּינְנָא אִם לָא : ח' וְאַתָּא עִמְלָךְ
 וְאַתָּא קֶרְבָּא עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִפְרִידִים : ט' וְאַמְרָ מִשָּׁה לְיִהוֹשֻׁעַ בְּחַר

דנא

בעד המורים

נמי : למחר ה' במסורה הכא ליהר לשלח מן הארץ ונבאועל ה הרים למחר שלח מן כו שהמורים
 היו ותי הרים לשלח פכאום וישראל היו מהמורים לשלח ולכח כו : ארית כי במסורה ארית
 בשלח תש כריות כללמה רמו לאלמות שוככו מניה בשלח ויגלו את מזריסכונימטרויעש אום
 כמולה שתי בה דגים : כמות . ב' חסר . מרעמסס סכתה ויעקב נסע ככתה שככות יעקב
 יכמו

שפתי החכמים

דשי"ו

נרפידים מניחא כל הסיפור דנינו ונינו היה
 נרפידים חלא לנך נכתב נרפידים לומר לך
 שמעשה רפידים גרם וינח עמלק ולכן אמר
 הרב טמן פרטס זו למקרא זה ולא אמר
 לפרטס זו היינו שתינו הכמויות הוא על זה
 הפסוק לנד : (כ) דחליב לנה מחר דוקא
 חלא שכוף עת כנלומח ואמר חכי לנד וגו'
 הודיענו צום שגלת מחר דנךר עם חכמי
 לנד וגו' ונא להסמיענו שמה צעה המלחמה
 חכמי לנד ומתכלל ענין כדי לנח את יהושע
 ולחזק צעה המלחמה טיהא צעוח צהפלהו
 של משה שהוא התכלל צעה המלחמה טיליח
 על כל פנים חלא לוי קאי אלנעלה מה נא
 להסמיענו : דק"ל

כבור . על הכו . לא נאמר חלא כבור
 מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו
 סכפרינון והכור נקבע חפניו : (ח) ויבא
 עמלק וגו' . חלך פירשם זו למקרא זה .
 לומר תמיד אני בניכם וחזותי לכל
 כרכיכם ואתה מרים כוש ה' בקרבנו חס
 אין חייכם : הכלב בא ונשך אתכם ואתם
 כועסים לו ודע היכן אני . חסל חלס
 שסרכיכו כנו על כתפו ויבא לדרך ה' ה'
 אותו הכן רוא' חפך ואומר חלא טול חפך
 זה יתן לי ויבוא ויתן לו וכן שנייה וכן
 ש'ישית פנעו כחדס א' אמר לו חותו
 ככן רחית את חלא אמר לו חביו חייך
 יודע היכן אני שלכיו מעליו ובא הכלב וכשנו : (ט) בחר לנו . לי ולך השום לו
 מכאן חמרי וזה כבוד תלמודך חביב עליך כשלך וכוונך חבירך כמורא רבך מינין שאל'
 ויאמר רבך כמורא שמם מנין שאלמר . אדני משה כללס כלס מן העולם חיינין הם
 כללים המורדים כך כארי מרדו בקס"ה : ונא הלחם . כאן מן הענין והלחם בו :
 חמר . בעת שחלחמה ב' חכמי נכב : במד לנו חלסו' ג' חנויס ויראי חטא שחלס אכותן
 ימ' 2

מס יעמן

2 ימ'

שמות יז בשלה

הֲלַחֵם בְּעַמְלֶק מִחֹר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ
הַגְּבֻעָה וּמִמָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדֵי : י וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ
כַּאֲשֶׁר אָמַר לּוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם בְּעַמְלֶק וּמִשֶׁה
אָהֲרֹן וְחֹזֵר עָלָיו רֹאשׁ הַגְּבֻעָה : י"א וְהָיָה כַּאֲשֶׁר
יָדִים מִשֶׁתִּידוּ וְגִבֹר יִשְׂרָאֵל וּכְאֲשֶׁר יִנַּח יָדוֹ
וְגִבֹר עַמְלֶק : י"ב וַיְדַמְּשֵׁה כְבָדִים וַיִּקְחוּ אֲבָן
וַיַּעֲמֵמוּ תַחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאֶהְרֹן וְחֹזֵר תָּמְכוּ
בְּיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה
עַד־בֹּא הַשָּׁמֶשׁ : י"ג וַיְחַלֵּשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־עַמְלֶק
וְאֶת־עַמּוֹ לְפִי־חֶרֶב : ספסיר פ

י"ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כָּתֹב זֹאת זִכְרוֹן
בְּסֵפֶר וְשִׂים בְּאָזְנוֹ יְהוֹשֻׁעַ כִּי־מָחָה אֶמְחָה
אֶת־זִכְרֵ עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם : טו וַיְבִן מֹשֶׁה
מִזְבֵּחַ

שפתי חכמים

(ל) דקל ויהי מצני ליה ופירש ויהי שזאל
מכה ולא על ידו : (מ) פירש מכוונת רש"י
(ס) דקל דתניז והולוס יהוכע וגומר לפי
חרב אם כרגו לפי חרב לא נעשו חלשים אלא
כרגו ל"ס ולא הכאיר וכו' : (ס) פירש לפי
שלא

רשיו

חטויעתן • ד"א כחר לנו חלשים שוידעין
לכטל כשפס לפי סכני עמלק מכשפין
היו : (י) ומס אחרן וחור • מחאן
למענית שפרכוס ג' לעבור לפני התניבה
שכתעניז היו שריוס : חור • כנה סל
חריס הים וכלכ בעלה : (יא) כאשר וריס

משה ידו • וכי ידיו של משה נולחות היו החלחה וכי כדאיתא בר"ם : (יב) וידו
משה ככדים • כשכיל כל עכל במה ה ומנה אחר תחתיו נתיקרו ידיו : ויקחו • אחרן
וחור : אכן וישיחו תחורו • ולא ישב לו על כר וכסת אחר ישראל שרוין כעשר חף
אני אהיה עמכם • לעבר יוהי ידיו חמוס • והיו מסל ל ידיו בחמוס פרושות השמים
בפלה בחמה מ • וכונה : עד בא השמים • סהו עמלקים חסכין את השעות
באיצטרוליניאה כליו שעה סס ונחיס והעמיד להם משה חמה וערכ את הסעות
(י) והולוס יהושע • חף ראשו נבחריו ולא כפחור אלא חלשים סכנס • ולא הרנס
כלס מחאן לחדני שטמו ע"פ סכור ס של סכניה : (יד) כתב זאת זכרון • סכא עמלק
לכדורו

אונקלוס

עד

דנא גבדין ופוק אנה קרבא בעמלק סחר אנא קאים עד ריש
 דמתא וחוצרא דאת עבדו ביה נכין מן קדם יי בדי י ועבד
 יהושע נמא דאמר ליה משה לאנחא קרבא בעמלק ומשה אהרן
 וחור סליקו דריש דמתא : יא ויהוה בר מרים משה ידוהי
 ומתגברין דבית ישראל וכד מנח ידוהי ומתגברין דבית עמלק :
 יב וידי משה יקרן ונסיכו אבנאו ושויו תחותיה ויתיב עדה
 ואהרן וחור סעדין בידוהי מפא חד ומפא חד ויהוה ידוהי
 פרישן בצלו עד דעל שמשא : יג ותבר יהושע ית עמלק וית
 עמיה לפתגם דחרכ : יד ואמר יי למשה פתב דא דוכרנא
 בספרא ושו קדם יהושע ארי ממחא אמחי ית דוכרנא דעמלק
 מתחות שמיא : מז ובנא משה מד בחא ופלת עורו קדם יי

בעל השורים דעבר

יאלו ממזרים שמורים ב' במסורה ליל שמורים שמורים לכל בני ישראל שהלך הקב"ה ליל מ"ו לשנים
 חלו לביאת זכרים וחזיו השני לעתיד לבא וכל ערל לא יחבל בו וסניף ליה תורה אחת ירוחו
 לאל ויומר שמשא משה כמעשה העגל ומה הספק שהיא מזה חמת אמרה תורה וכל ערל לא יחבל

בו

שפתי חכמים

שלא הוצרכו בתחילת המלחמה דגרי הס"ג
 אלא כתיב ויחמר משה אל יהושע משמע
 שמעלמו צוה לך הולך רש"י לפרש כעל פי
 הדבור היה עובד ומוכיח מזה דחס לא ע"פ
 הדיבור היה לא היה לו ליחושע להניח
 החלשים אלא היה לו להרוג את כולם : (ע)
 תקן צוה נכח עניינים האחד שאמר ידו של
 הקב"ה לא יד החס שמעמו יד של משה
 כמוזן מן הכתוב ועוד שאמר הורמה לא
 שידו של הקב"ה על כסחו תמיד אלא
 שהורמה חליו לפי שעה כמו כי אשא אל
 במים ידי וכו' ועי' (שנבנ"מ) :
הסלת פרשת בשלח

רש"י

לסדון לישראל קוד לכל סאומי' אוסי'
 באזני יהושע • המכניס את ישראל לחרץ
 סיכוס את ישראל לשלכו את גמולו כאן
 נרמז לו למשה סיכוס מכניס את ישראל
 לחרץ : כי מחה חמת : לכך אני מזניך
 בן כי חפד אני למחמות : (טו) ויקרא
 שמו • של מזבח : ה' כסי • הקב"ה עשה
 לנו כאן גם • לא שהזבח קרוי ה' אלא
 כמזכרי שמו של מזב"ח את הנס שעש'
 המקום ה' הוא גם שלנו : (טו) ויאמר •
 משה : כי יד על כפי יי ידו של הקב"ה
 הורמה ליטבע ע כפסא להוית לו מלחמת

ואיכה בעמלק עולמות ומסו כסולא נאמר כסא ויף הסס נחלק לחזיו נשבע הקב"ה
 שאין שמו שלם ואין כסאו שלסעד שימחה שמו של עמלק כלו וישימחה שמו יהיה הסס
 שלם והכסא שלם שנאמר (תכלים ט') האויב תמו חרות לנכח אז עמלק שכחוב בן
 (עמוס א') ועברמו שמה נלח ועמים נאשת אבד וברם היה (תכלים ט') מסו
 תומר אחריו ופי' לעולם ישב כרי הסס שלם • כונן למשפט כסאו הרי כסאו שלם :
חסלת פרשת בשלח

יושמע

על ראש
 ירושלים
 ומשה
 באש
 יניח
 קחו אבן
 תבנה
 אמורה
 עמלק

זכרון
 אמחה
 בן משה
 זבח

וסו סודין
 נלך מכשפן
 חזון • מכאן
 לבני התיבה
 ככה של
 כאשר ידוים
 : (יב) וידי
 וקחו • אהרן
 יין כערתן
 סוח השמים
 את השעות
 את השעות
 ואלא הרנס
 סכא עמלק
 דרונן

שמות יב שלח

מִזְבַּח וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה וַיִּסֹּף וַיֹּאמֶר בְּיַד
עַל כִּסֵּיהָ מִלְחָמָה לַיהוָה בְּעַמְלֵק מִרְדֵּד רַד :

פ פ פ

ומפטיירין ודבורה אשה נביאה • בשופטים הימן ד' : קי"י • י"ד אמונה סימן ין •
סכלא"ה סימן :

יח * וַיִּשְׁמַע יְתָרוֹ כִּהֵן מִדָּוִן חֲתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל־
אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל

עמו

שפתי חכמים

(א) וישמע

א פירש שצבילה נהעורר לצא • (נח"י) ואחתי קסה דילמא

ישמע וכו' מה שמע

צביל כל השמיעות צבור צא ולא עדיף חדא

שמע וכו' א קריע

מאיך וכו' ונראה דס"ל להני תנאי וישמע

יש סוף ומלחמת עמלק (זכום ק"י) :

יתרו פירושו שמע שמועה אחרת שלא ככלל

יתרו חכם קני פטיאל (מכילתא)

צמחמים הצאים דח"כ ה"ל ויתרו שמע

יתר ע"ש שיתר פרסה אחת בתורה ואתם

את וכו' אלל שמע ענין חסר וכו' דכתיב את

תחזה • יתרו לכשתב יוד וקום סמכות

כל אשר עשה פירש ואת כל וכו' כמו כי הויה

הוסיפו לו אות ג אחת על שמו • חוכב

פירושו וכי הויה לך זה חסר שמע וריעת

סמכ

יס סוף וכו' חסר שמע מלחמת עמלק ומה

הפגסה הרא"ם למה השמיט הכז דעת מ"ד

שמע מתן תורה וצא ותיקן וכו' ויראה דאשתמיטתיה להרא"ם

ק"י) אי יתרו צא קודם מתן תורה או לאחר מתן תורה

והרז סתם כ"פ שלאחר מתן תורה

צא לא הולך קצן לבכור מתן תורה וע"ש • (מהרש"ל) דק"ל למה לא כתיב וירא יתרו

כמו וירא צק או וידע יתרו • ומתרז לפי שמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק וכן דברים

היו לפי שעה ולא שייך למכתב וירא או וידע שהרי כשצא לישראל לא ראה שנקרע הים

או מלחמת עמלק והשתא אחי שפיר דלא פירש שמע ירידת המן וצאח ותורה דח"כ ה"ל

וירא שהרי ירידת המן וצאח ותורה היה להם כמה שנים ואז כוי שייך למיכתב צו וירא אצל

קיון שמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק לא יכול ליכתוב וירא או וידע וק"ל : (ג) אצל

צפרשת צהע לוחד כחז וכו' שמות היו לו כמו שטינו בספרי : (ג) (הרא"ם) הימא ח"כ

חיך כחן כ"א שיה שמות מכיון דקודם גירותו היה נקרא יתרו לא היה נקרא יתרו ואחר

גירותו שהיה נקרא יתרו לא היה נקרא יתרו ולא היה ראוי למנותם לפני שמות כמו שאין ראוי

למנות אחרים אצרהם לז' שמות וכו' והניח הדבר צ"ע (מהרש"ל) כ"ל דלא קשה מידי דהא

נה חכר דכ"י ז' שמות ים לו אלל ז' שמות נקראו לו משמע נקראו לו קצת לפני גרותו וקצת

לאחר גרותו עכ"ל • ולי נראה דאין מזה רחיה שם יתרו קודם שנתגייר היה יתרו דילמא

שם אחר היה לו וכמו שפירש הכל ולעיל צפרשת ואלה שמות נצ"י וישב משה אל יתרו חופניו

זכס מירס רס"י ג"כ ב"ז ז' שמות נקראו לו וזה היה קודם שנתגייר וקודם שיתר פרסה בתורה

חלח עכ"ל צ"ל דסם אחר היה לו אך התורה קראה אותו צסם יתרו על סם העתיד ואלמנת הוא

מיד כשצא כס"ש משה לשכוט את העם ונתן לו עלה צדצר המשפט מיד נקרא שמו ית' על

סס

סס

אונקלוס

עה

דַּעֲבַד לִיה נִסִּין : מְזוּאָמַר בְּשִׁבוּעָה אֲמַרָא דָא מִן קֳדָם דְּהִלִּיא
דְּשִׁכְנִיתִיה עַל פּוֹרְסִיה יִקְרָא דְעֵתִיד דִּיתֵנַח קִרְבָּא קֳדָם ׀ בְּדִבְרֵית
עֲמִלְק לְשָׁצִי וְתֵרוּן מְדַרְי דְעֵלְמָא :

פ פ פ

א וַיִּשְׁמָע יְהוָה רִבָּא דְמֵרִין חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה יתְּ פִל דִּי עֶבֶד ׀
לְמֹשֶׁה וְלִישְׂרָאֵל עִמִּיה אֲרִי אֲפִיק ׀ יתְּ יִשְׂרָאֵל

סמטרים

שפתיה חכמים

רש"י

סם סתור הפרשס זו זמורס ועדיין לא
נהגייר וזמר נחגייר הוכיכו לו עוד מות
ויו"ו ולא היה כמו כל ע"ח יתר אלל סם סמר
היה לו ו' שמות נקראו לו בלא סם ע"ח וזל
תקנה וזל לעיל זפרסת שמות גני וישב מ"ס
אל יתר חתנו דזממע שבס ע"ח הוה יתר
חין ראיס דהס הסס זפרסת שמות כתיב
גמי ומסס היה רועה חת לאן יתרו אלל ודחי
על סס העתיד וכדפירשתי ודוק ג"ל : (ד)
סלל חלמר חוצב גנו סל יתרו היה וכן פירש
סדדיא לקמן זפכוק ויהי ממחנת גוומר :
(ה) (מדרש"ל) וקסס ח"כ לא היה לו
אלל ו' שמות וי"ל דרש"י דניק סמכילתא
דתניא זמכילתא סלל היה לו רק סני שמות

סחבס את התורס חוכב הוא יתרו ד סכ"א'
(סופטים ד') מכני חוכב חותן מסה ו' א'
רעואל חכיו סל יתרו היה ה וזה הוא
אומר (שמות כ') ותכנסה אל רעואל
חכיון סהמיוקות קורין לחכו חכיון
אכא יבספני : חותן מסה' (מכילתא) כמן
היה יתרו מתכבד במסו ו' יני חותן סת' ד'
ולסעבר היה מסה תוכס הגדולס בזמיו
סכ"א וישב אל יתר חותני זלמסס ולשיראל-
שקול מסה כנגד ז כל ישראל (מכילתא) :

את

חוצב ויתרו וססמחל הוא סובר סנקלס ג"כ זסס יתר קדחצי וישב מסה"ל יתר חותנו
אלל סכוא סובר סיתר ויתרו אחד הוא כמו חזרס חזרס וז"כ קסס וזל כתיב וזחזרס אל
רעואל חכיהן ח"כ מסמע זבדיס סנקרס רעואל זכלמס סכר שמות י"ל דזכססתו נרלסת
בך דלל כתיב אללן חכיהן אלל רעואל קסס לני"כ וי"ח רעואל וכ"י : (ו) חף על פי חכין
זפרש זין וישמע יתרו חותן מנס וזין וישב מסה אל יתר חתנו זכנייהס יתר יתרו הוא
הכודע עם מנס לא מנס עם יתרו ספירס חתנו כמו חותן מסה זיי"י יס ספרט מלד ססיפור
זחס סספור על מנס ומזכיר חת יתרו זסס חתנו נרלס סכוונת סמונת סמספר לכזר חת מסה זחס
זספור הוא על יתרו ומזכיר חת יתרו זסס חותן מנס נרלס סכוונת סמספר הוא לכזר חת
יתרו : (ז) דללי"כ לא ה"ל רק ליכרלל זכרי מנס זכלל ישראל הוא אלל לומר לך שקול וכ"י
י"ל דק"ל דודחי חת כל חכר עסס קחי על חכר סוילס חותן ומזכירס חותן וזסולתס סייך להקדים
יכרלל דכס הכולל' מסשיעבוד היה לישראל ולא למנס ולזכע"י דכס לח ח"ו סמלזי' מסעזד'
זכעטו סל לוי כמו ספירס"י זפרסת שמות זכלמס ח"י הוה חזריקזמנס היה חכז יוטר מכל
יכרלל הוה חתי ספיר להקדים מנס ליכרלל חכל סכסת דלמזרת דהיה שקול כנגד כל יכרלל
ולל היה חכז יוטר ח"כ היה לו להקדים יכרלל ליות עיקר סכולתס הויהס לישראל כדפירס
דח"ל דליזעירך להקדים מנס ליכרלל כדפי' לעיל לחירקלסחן ומזכיר רש"י דחל כל חכר עסס לא קחי
מדכוליא מנס מכלל ישראל למד שקול מנס נגד כל ישראל דקסס חלל למוד זכ
סכוללס חלל קחי חירידת סמן וכ"י דסייך לכולהו למנס כמו ליכרלל זכס זכסיס עזבס
ה"י כולס סויס ולךר להקדים מנס ליכרלל כי עיקר העשייה הוא למנס סכסור סכס סלונת

יכרלל

שמות יח יתרו

עמו כי הוציא יהוה את ישראל ממצרים: ויניקח יתרו חתן משה את צפורה אשת משה אחר שלוחיה: ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר היתי בארץ נכריה: וישם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעורי ויצלני מחרב פרעה: ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר האלהים: ויאמר אל משה אני חתנה יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה עמה: ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבאו האהלה: ויספר משה לחתנו את כל אשר

עשה

רש"י

את כל אשר עשה לך כפי ח כירידת חזן וכבאר וכעמלק: כי הוציא ה' ונומר: זו גדולה ט על כלם (מכילתא): (כ) אתר שלומיה • כשאמר לו הקב"ה במדין לך טוב מכ ימה ויקח משה את אשתו ואת בניו וגר' ויצא אה-ן לקראתו ויפגשו בכר האלהים אמר לו מי הם הללו אמר לו זו היא אשתי שכשאתי במדין ואלו בני א"ל והיכן אתם מוליכים א"ל למצרים אמר לו על הראשונים חנו מטעמים ואתה בא להוסיף עליהם אמר לה לכו לכית אביך ויפילני מקרב פרעה יכסבלו דתן ואכריס עכ

שפתי חכמים

ישראל מעליו צמן וצחר ועמלק סנלחו משה שהא ה' ציוריו ואלך בתפלתו וצלצל לו השער' כדאיתא במדרש וק"ל: (ח) כתב להם צמק' למה ולשראל עמו כדי שלא יאריך צדור כמ"ש צפרסת וארח אל האבות צמקום אל אברהם ואל יצחק ואל יעקב (ג"א) פי' כדי שלא תאמר למה צפני עזמו עשה נהים וישראל ג"כ צפני עזמו לכ"א להם לכלם יחד שמה שעשה לזה עשה לזה: (ט) דקשה לרשי' למה הוציא ייחאת מזרים מן הכלל חלל להגיד וכו' ומה שהכריח רש"י לזה הוא מפני שפתח צאת כל אשר עשה וסיים כי הוציא דמכמע שעשה גם שחר נהים דל"כ מתי כל: (י) משום דמשה לא רקפיד חלל על אדמו שלא ישתעבדו זה מזרים חלל צנניו לח הקפיד דחף אם היו צנניו הם לא היו מכתעבדין צהן שהרי לא הוטל השעבוד על שצט לוי פדפירטי

ממצרים: כ ודבר יתרו חמיהו דמשה ית צפורה אמת משה בחר
 דשקחה: ג וית תרין בנהא די שום חד גרשם ארי אמר ביד
 הוית בארע נוכראה: ד ושום חד אליעזר ארי אלהא דאבא
 בסעדי ושוכני סחר בא דפרעה: ה ואתא יתרו חמיהו דמשה
 ובנוהי ואתתיה למשה למדברא די הוא שרי תמן למיאר
 דאתגלי עלוהי יקרא די: ו ואמר למשה אנא חסוד יתרו אתי
 לותך ואתתך ותרין בנהא עמה: ז ונפק משה לקרמית חמיהו
 וסגיד ונשק ליה ושאיורו גבר לחבריה לשלם ועלו למשכנא: ח
 ואשתעי משה לחמיהו ית כל די עבד" לפרעה ולמצרים עד
 בעד הטורים

עסק

בעד הטורים

בו וגומר: חוזה באכסוריה מן הכשר חוזה הן ארמליסלעקו חוזה כי מנרעות נתן לבית סביב חוזה
 כיו חוז לבתים סקב"ס מנרעס וסורג כבורוס על כן בעקו וכו' אבל בבית לא נתן הושתית לבוא
 על כן לא תולא מן הכשר חוזה ואל די במקורה ואל יקרב לעשותו ואל תסכול ואל ירלו את
 פוסק ואל חול מולך בכל לרים על ירושלמיסלומר ואל שיקרב להקריב קרבן אז ילגות וישפיל וכו' ואל
 כשמיל בכל לרים על ירושלים ואל ירלו את עונם: למועדה מולא וי"ו לומר לך ששעה ויווסכסכו
 הייב בתפילין ויש ששת ימי מועד שאין בהם תפילין והסכסכה עברית ראש השנה ויווסכמו ויווסכות
 ושמיתי עברת: ספרך חכום בנימטריא חלו תפילין זוהיה לך לאות על ירך בנימטריא זרוע שמאל
 תורת

שפתי חכמים

זכרתי שמות יוחנן אליהם מלך גוג': (כ)
 עיינ לעיל זכרתי שמות על פסוק מי שם
 עור וכו': (ל) מדכתיב אחריו וילא לשה
 לקראת חותנו וכה דכתיב אני חתןך זא י"ל
 דכה אמר יתרו לגלוי שיאמר זמנו כן: (מ)
 דאל"כ היה לו לכתוב אני חותןך יתרו ואשתך
 וגומר זאים חליך ולמה הפסוק ציון יתרו
 ואשתך וגומר חלל הכי חנר לו אני זא חליך
 ולא צניני ואם אין כו': (נ) י"ל כיון דלרין
 לדרוש כן לעיל גם הכא לרין לדרוש כן
 דכ"ס (נח"י) ולי' דמלי אני דייק: (ס)
 דק"ל מ"כ כבוד היה ליתרו זמנה לזד ילא
 לקראתו הרי משה מלך ונשיא היה ונשיא
 וציון הוא למלך לילא יחידו לי"כ וכיון טילא
 מכתמה ילא חתן וכו' ומסכנא דנפטיה
 קאמר הכי: (ע) קשה הרי מלינו שגם יתרו
 נקרא האיש כנאמר ויחלל משה לשנת את
 האיש (נח"י) ולי' דהאיש דצני משה מיותר
 דכ"ל ומשה עניו מאוד חלל לכרות זמנה
 כנ"א איש חלל ויחלל משה לשנת את האיש
 הוב

רש"י

על דבר המצוי ונקם להרוג את משה
 נעם/וחרו ב כעמו"ס של טיש(מכילת):
 (ה) אל המדבר י"י חלנו יודעים שחמדבר
 היו חלל כסכחו של יתרו דבר הכתוב
 שבי' וישכ בכבודו של עולם ודכו לכו
 לזא' אל המדבר מקום תהו לשמוע דברי
 הורה: (ו) ייחמר אל משה * ע"י ל שלוח
 (מכילתא): אני חורק יתרו וגומר
 (מכילתא) אם אין אתה יולא כנוני זא
 כנון אשתך בו ואם אין אתה יולא כנון
 אשתך לא כנון ל שני כנוני: (ז) וילא
 משה * כבוד גדול נחכד יתרו באומן
 שעה כיון טילא משה ס ילא אהרן נדב
 ואבוכוהו ומי הוא טראית חלו ונאיוולא
 זא: וישתחו וישק לו * איני וודע מי
 ה יתחום לחו כשהוא אומר איש לרעהו מי
 קרי * איש זם משה על זמ' וקריש משה
 (מכילתא): (ח) וילא זם למתנו *
 לת: זך

שמות יחיתרו

עֲשֵׂה יְהוָה לְפָנֶיךָ וּלְמִצְרַיִם עַל אֹדֶת יִשְׂרָאֵל
אֶת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְּאֵתֶם בְּדֶרֶךְ וַיִּצְלַם
יְהוָה: וַיִּסְחַד יִתְרוֹ עַל כָּל הַמּוֹכֵחַ אֲשֶׁר עָשָׂה
יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוּ מִיַּד מִצְרַיִם:
וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרֹךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם
מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרַעֲהַ אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת הָעָם
מִיַּד מִצְרַיִם: י' עֲתָה יִדְעֵתִי כִּי גָדוֹל
יְהוָה מִכָּל הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר יֵאָמֵר
עֲלֵיהֶם: י' וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֶתָן מִשָּׁה עֲלֵהּ וּבָחִים
לְאֱלֹהִים וַיָּבֵא אֶתְרוֹ וְכָל יְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל-
לֶחֶם עִם חֶתָן מִשָּׁה לְפָנֵי הָאֱלֹהִים: שני י' וַיְהִי

במחירת

שפתי חכמים

למשך את לבו פ לקיכו למורה
(מכילתא): את כל התלמידי ששל הים
ושל עמלק (מכילתא): התלמידי למ"ד
א-י"ף מן הכבוד של תיבה וסתי"ו ה ה
תקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים וכן
תרומה תנופה תקומה תנואה: (ט) ויתר
ותירו: וישמח יתרו זהו פשוטו (סנהדרין
כ"ד) ו-ז"א א נעשה כשרו חידודין חידודין
צ מיוצר על אויב מלכודים הו"ו דלמרי
אויביו גיורא עד עשרים דרו לא תכזו
ארמאה כאפיו: על כל הטובים טובת
המן והכבוד והתורה (מכילתא): ועל

היה כאלו כתוב את רעואל: (פ) דלמיכ
למה ספר לו הא דבר שנוע הכל כדכתיב
ויבא יתרו: (כ) פירש קמטין קמטין
וכוכתי מרטינה מלת וישמח וכתיב ויחד:
(ק) דלמיכ צויחד יתרו למוד סגי כיון דקאי
חדעיל דכתיב ויספר משה וכו' אגל
מוי"לם ה' דלעיל לא שמעינן לה דהתם
צנה שנועה לפרעה ולגזרים שעל ידם היתה
הלל קמטרי: (ר) לא כמו מיד ונזרים
ספירובו מרשות כמו ויקח את כל ארצו מידו
ש"י מרשותו ד"כ תרתי ל"ל: (ס) דק"ל
ועתה ממע עכשו וידעתי ממע לשעבר
וע"פ

כלן אשר הוצילו מיד מצרים ק עד עכשיו לא היה עבד ויכול לברוח ממלכות שהיה
הארץ מסגרת ואילו יצאו שם רבוא (מכילתא): (ו) אשר הוציל אתכם מיד מצרים
יומה חסה: זיוד פרעה: מלך קסה: מתחת יד מצרים: בתרומתו לשון ריבוי
ומרת ה' ד' סגו מבכרדים ע' יוסה היא העבודה: (ז) עתה ידעתי: מכירו היותו
לשעבר ש ועכשיו ביותר (מכילתא): חפל האלקים: חלמד שהיה מכיר בכל

עסק ישראל ית כל עקתא דאשבתתון בארחה ושזבינון : מ
 וחרי יתרו על כל טבתא דעפר " לישראל דשיביה מידא
 דמצרים : ואמר יתרו בריד " די שויב יתכון מידא דמצראי
 ומידא דפרעה די שויב ית עמא מתחות מרות מצראי : יא פען
 ידענא ארי רב " ולית אלהא בר מניה ארי בפתגמא די חשיבו
 מצראי למידן ית ישראל ביה דנינון : יב וקרב יתרו חמיה דמשה
 עלון ונכסת קודשין קדם " ואתא אהרן יכל סבי ישראל למיכל
 לחמא עם חמיה דמשה קדם " : יג והוה ביומא דבתרוהי ויתיב

משה שפתי חכמים

ועי"פ מכירו הייתי לטענר * ועי"ל דק"ל
 דכא צפרסת שמות משמע ספירט מעבודת
 אליהם וא"כ מאי עתה ידעתי אלף עכשו
 ציות וכל"ס פירש מדלא אמר עתה ידעתי
 את ה' וכי גדול וכו' ש"מ שהכירו לטענר
 אלף לא הכיר גודל פעולתו על כל פעולת
 אלהים רק עכשו אחר כל המעשים הללו :
 (ת) דל"כ מנא ידע וא"ת גבי דוד נמי
 כתיב כי אני ידעתי כי גדול ה' מכל אלהים *
 ותיכר כאל"ס רגזי דוד איכא למימר דידע
 זה מנח רחמי מופתים ואין לרין חיפוש אל
 גזי יתרו כתיב עתה ידעתי וגומר דמשמע
 מכל המעשה שעשה ה' ידע זה ולא מלד
 המופתים א"כ צמח ידע זה אלף מלד
 המיפוש : ועי"ל דכא כתיב מכל האלהים
 צה"א הידיעה דפי' מכל האלהים הידועים
 לי ולא לאחר וא"ת מנא ידע זה יתרו דילמא
 גם אחר היה כמותו חוקר וידע זה אלף ע"כ
 לרין לפרש וכו' : (א) מדלא כתיב אשר
 הרשיעו ולי"כ דק"ל למה לקחו רז"ל המשל
 בלשון קריה טעמלו וכו' ולא לקחו המשל
 ע"ד הכתוב ב' חופר גומן צו יפול והל"ל
 דגומן שחפרו צו נפלו אלף מפני שדרשו מלת
 אדו מל' ויד' יעקב נזיר : (ג) שהרי הצעלים
 אוכלים ממנו והיינו שלמים שהין נקטר ממנו
 אלף האמורים : (ג) דא"ל ממחרת שחלו
 ושהו דמה סימן נתן צו וברי עדיין אין אנו
 יודעין אותו יום מתי היה אלף ע"כ ל"ל
 ממחרת דרתו מן הבר וירידת הבר מפוש *
 כדהיא

רשיו

ע"א טעמלו סלא הכינת ע"א סלא עבדה
 (מכילתא) : כי צדנר אשר ודו עליהם *
 כהגומו צמים דמו לאדם והס נאצדו צמים :
 אשר ודו * אשר הכינעו (סוטה י"א) *
 ורצותינו דרצוהו לטון (צדאסית כ"ה) ויד
 יעקב נזיר א בקד' אשר צבלו צה נחשלו :
 (יז) עולה * כמשמעו שהיא כולה כליל :
 וצחים * ב שלמים : וינא אהרן וגו' * ומשה
 היין הן והלא הוא שאל לקראתו וגרס לו
 את כל הכבוד אלף שהיה עומד ומשמע
 לפניו : לפני האלהים * מנאן שהנהנה
 מהעורר שתלמידי חכמים מסובין צה
 כאלו נהנה מווי הטיביה (צרכות כ"ד) :
 (יג) ויהי ממחרת * מואלי יוה"כ היה כך
 שנינו צספרי ומה ממחרת * למחר' ג רדתו
 מן ההר * ועל כנחך אי אפשר לומר אלף
 ממחרת יום הכפורים שהרי קודם מ"ת
 א"א לומר ובודעתי את חקי וגו' * ומסתנה
 חורה עד יום הכפורים לא יש משה
 לטפוט את העם שהרי צ"י צתמו ירד
 ושבר את הלוחות ולמחר עלה צהשכמה
 ושה סמוגים יום וירד ציה"כ * ואין
 פרכס זו כפוכה כסדר הלא כמאר ויהי
 ממחרת עד שנה שנייה אף לדברי האומר
 יתרו

שמות יח יתרו

מִמַּחֲרַת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשַׁפְּטֵאֶת הָעָם וַיַּעֲמֵד
הָעָם עַד מֹשֶׁה מִן הַבֶּקֶר עַד הָעָרֶב : י וַיֵּרָא
חֵתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה לָעָם
וַיֹּאמֶר מָה הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם
מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבֶרֶךְ וְכָל הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ
מִן בֶּקֶר עַד עָרֶב : יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחַתְנוּ בִּי
יבָא אֵלַי הָעָם לְדַרְשׁ אֲלֵהֶם : יב כִּי יִהְיֶה לָהֶם
דְּבָר בָּא אֵלַי וְשַׁפַּטְתִּי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ
וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֻקֵי הָאֱלֹהִים וְאֶת תּוֹרֹתַי : יג
וַיֹּאמֶר חֵתָן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא מִיֵּב הַדְּבָר אֲשֶׁר
אַתָּה עֹשֶׂה : יד נָבֵל תִּבְלַל גַּם אַתָּה גַם הָעָם
הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי כִבַּד מִמֶּךָ הַדְּבָר לֹא תוֹכֵל

עֲשֵׂהוּ

רש"י

יתרו קודם מ"ה צ"ד שלוחו אל ארצו לא
היה אלא עד שנה שנייה ה' שהרי נאמר כאן
וישלח משה את חתנו ומליטו צמחע הדגלים
שאלו לו משה (צמדנר ו') כוסעי' אמתו אל
המקום ו' א' אל נא תעווצ אותנו ואם זו קודם
מ"ה ממכלחו והלך היכן מליטו ו' שחור * וא"ת
שם לא נאמר יתרו אלא חווצו ובנו של יתרו
היה הוא חווצו הוא יתרו שהרי כתיב (שופט'
ד') מצני חווצו חותן משה : וישב משה ונ'ו'
ויעמוד העם * יושב כמלך וכולן עומדין
ובהקשה הדבר ליתרו שהיה מואלל כצדון של
ישראל והוכיחו

שפתי חבמים

צבדיא זקרא : (ד) פי' לדצרי האומר
יתרו אחר מתן תורה צא פשיטא שלא כסדר
הוא שהרי אפילו מן ראש הפרשה כלו ציאתו
של יתרו שלא כסדר הוא שהרי הוא חווצו
דלאחר מ"ה צא אלא אפילו לדצרי האומר
קודם מ"ה צא א"כ מראש הפרשה עד ויהי
ממחרת כסדר הוא מ"ה מן ויהי ממחרת
ואילך שלא כסדר הוא : (ה) פירש למניין
שנות העולם כי שנות העולם מתחילין מהשני
ר"ל שרובה עוד להוכיח דמין ויהי ממחרת
ואילך נכתב שלא כסדר כמו שפירש והולך
שהרי נאמר וכו' : (ו) הניחא אם לאחר
מתן תורה שלוחו מ"ה לא הוכיח חזרתו שאין
זה נפקותא שהרי כבר קובל התורה

ובמלות אלו אי שלוחו אל ארצו היה קודם מתן תורה א"כ היה צריך להוכיח חזרתו שצא
לקבל התורה שהיה עיקר ציאתו שלא יאמרו כוונת יתרו לא היה שצא מתחלה אלא להביא
אשת משה ובנו שהיולא הוכיח חזרתו עיין כל זה בצדא"ס כי האריך גם הרבה ומציא כמה
גירסאות

משה למידן ית עמא וקם עמא ערוהי דמשה מן צפרא עד
 רמשא : יד ותוא תמיהי דמשה ית כל רהוא עבר לעמא ואמר
 מה פתגמא הרין די את עבר לעמא מה דין את יתב בלחודך וכל
 עמא קימין עלך מן צפרא עד רמשא : טו ואמר משה לתמיהי
 ארי אתן לותי עמא למתבע אולפן מן קדם : מז פד היו להון
 דינא אתן לותי ודאן אנא בין גברא ובין חבריה ומחודענא להון
 ית קימא די ית אודיתיה : יז ואמר תמיהי דמשה ליה לא תקן
 פתגמא דאת עבר : ח מלאה תלאי אף את אף עמא הרין דעמדן

שפתי חכמים

גירסאות והקשה כמה קושיות על הגירסאות
 והעיקר הוא כמו שכתבתי : (ז) והר"א זן
 עולא טען שאין זילול צוה כי דרך השופטים
 לעולם להיות יושבים ובעלי דיונים עומדים
 וכו' אלל אני אומר שאין שעתו עמנה על
 רש"י כיון שחשז יתרו דמס שכלן עומדין
 אף מי שאין לו סוס ריב וחס עומדין לפניו
 לתפארת כמנהג הסרים מפני כך הוקשה
 צעירי יתרו ומהרש"ל כהז ול"כ דלא קשה לי
 מה דתביז ועמדו שני האנשים היינו צעשת
 הרין אלל גבי משה היו עומדין אף שלא
 צעשת דין כי היה דן יחיד ולא היו יכולין
 לפניו לנא א"כ לפעמים היו עומדין עד
 הערב והיו מנפין לנא לפניו ועל זה הוכיחו
 יתרו עכ"ל : (ח) לפי דפרשה זו נאמר
 ממחרת י"ב וא"כ היאך אפשר לומר כן שיצא
 וזן מן הצוק עד הערב הא היה לדין
 לבהול את כל עדת בני ישראל ולזות להן
 על מלאכת המשכן : (ט) לפי שהעולם
 קיים על הרין סברי המזול זא לעולם שלא
 היה דין ציניס וגוזלין וחומסין זה את זה
 כדכתיב ותמלא הארץ חמס וא"כ מי שדן דין

רש"י

וסוכיתו ז על כך שאל מדוע אתה יושב
 לכרך וכולס נכחי (מכילתא) : מן הבקר
 עד הערב (שכת י) אכשר לומר כן
 ה אלא כל דין/עדן דין/את לחימתו אפי'
 שעה אחת מעל עליו הכתוב כאלו עוסק
 בתור כל היוסוכאלו נעשה שותף להקב"ס
 ט במעשה בראשית שנאמר בו ויהי ערב
 וכו' (מגילה י') : (טו) כי יבא כי בא לי
 יהיה : לדרוש אלהים * בתרגומו למתבע
 אולפן לשאל תלמוד מפי הגבורה : (טז)
 כי יהיה להם דבר בא ימי שהיה לו הדבר
 ב בא אלו : (יז) ויאמר חותן משה * דרך
 כבוד קוראו הכתוב ל חותנו של מלך :
 (יח) נכול נכול * בתרגומו ולשוני לשון
 כמיס' פלייס' שרא' כמו והעלה נכול *
 כנכל עלה חנפן שזא כמוש ע"י חמה
 וע"י קרנו וכחו תש וכלאה : גס אתה *
 לרכות

את גורם שהעולם מתקיים על ידו והיו כאלו נעשה חותף : (יג) פירש ולא לשון עתיד
 דאליכ לא היה לו ליצב כל עוד שלא זאו לדרוש : (כ) דק"ל דפתח בלשון רבים ומסיים
 בלשון יחיד זא עליו ועומ' מי שהיה וכו' ומפני שתסוגת משה ליתרו זמה שהיה חושב שהוא
 יושב לצדו כמנהג הסרים חונה רק מוספתי זין חיס וגומר שהשיב לו שאין בעמידה הזאת
 לתפארת אלא למכפס ולא מן הכתוב חקי האלהים ותורתו שהיה מלמדם כי בלימוד הכז
 והתלמוד צעמידה לקך מפרש כי יצא וכי יהיה להם דבר צעידם על המשפט ולא כתרגום :
 (ז) ובה דלא פירש זה לעיל גבי וירא חתן משה וגו' י"ל המוס דכתיב לעיל מיניה ויאמר
 נעשה לחתנו כי יצא וגומר א"כ היה י"כ כאן לכתוב ויאמר חותנו ולא להכיר משה לכך

שמות יח יתרו

עשהו לבדה: י עתה שמע בקלי אעצך ויהי
אלהים עמך היה אתה לעם מול האלהים
והבאת אתה את הדברים אל האלהים: כ
והוחרתה אתהם את החקים ואת התורות
והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת
המעשה אשר יעשון: כג ואתה תחזה מכל
העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת
שנאי בצע ושמת עליהם שרי אלפים שרי
מאות שרי חמשים ושרי עשרות: כד ושפטו
את העם בכל עת והיה כל הדבר הגדל
יביאו אליך וכל הדבר הקטן ישפטו הם
והקל מעליה ונשאו אתך: כה אם את הדבר
הזה תעשה וצוך אלהים ויבדת עמך וגם כל

העם

שפתי חכמים

לרבות אהרן וסור מ וע' זקנים: כי ככל
מחך • כוכדו רב יותר מחכך: (ט) אישכך
ויכי אלסו עמך ינעה אמ' לו בא והמלך
בנכורה: היה אחס לעם מול סאלהוס •
שליח ומליץ בינוסלמקו וסואל משפטס
מאתו: את הדברי' דברי ריבותם: (כ)
ואתם תחזה • כרונן הקדס נ שעליך: אנשי
חיל יעשיים שאין כריכין להחניף ולהכני'
פנים: אנשי אמת • אלו בעליו ככטח' שהס
כרלי לסמוך על דבריהם שע'י כן יהיו
דבריהם כשמעין: שנאי ככע' • שונאי את
ממונס בדן כהיח' דאמרי' (ג"כ נח)
כל דיינא כמפקון ממויא מוכיה כנינא
ס לאו דיינא הוא: שרי אלפים • הס'היו

פירש דרך כבוד וכו' מ"ה פירש הכא ולא
פירש זה לעיל: (מ) וקשה והלא חור ככר
היה נהרג צמעה העגל זה היה אח"כ
וי"ל יש אגדה אחרת שמוצת שלא נהרג חור
צמעה העגל ולפי אותה אגדה מפרש רש"י
חור ולפי אגדה אחרת אינו בא לרבות אלא
אהרן וע' זקנים מהרש"ל: (ג) דתחזה מל'
חזיון דלמי' כליל הנזמר אינ' דאי' אינ'
יכול משה לנדר משט מאות אלף אנשי חיל
ואנשי אמת: (ס) והרש"ס כתב על רש"י
וי"ל דלא דק כי אינ' הנרון דומה לראייה
וי"ל כגון שצאו טנים לכניו ואמר אחד מהם
אם אין אתה מוכני הריני שורף את ציתך
ודיין זה ירא ומכניו ומסכו ויודע דיין זה
שצבל דיין חזירו יתבענו לדון על שחיצו שלא
כדן ויתקיימו לשלם לו מה שהפסידו ועל זה
קאמר

ארי יקיר מנך פתגמא לא תפול למעבדיה בלחודך : יש כען קבל
 מני אסלכנדך ויהי מימרא ד"י בסערך הוי את לעמא תבע אילפן
 מן קדם " ותהי מיתא את ית פתגמא קדם " : כ ותודר יתהון ית
 קמיא וית אוריתא ותהודע להון ית אורחא דיהבן בה וית
 עובדא דיעבדון : כא ואת תחזי סבל עמא גברין דחלא דחליא
 ד"י גברין דקשוט דסנן לקבלא ממון ותמני עליהון רבני ארפין
 ורבני מאותא רבני חמשין ורבני עשריתא : כב וידונין ית עמא
 בכל עדן ויהי פל פתגם רב יתון לותך וכל פתגם זעיר ודונין אנון
 ויקון מנה ויסברון עמה : כג אם ית פתגמא הרין תעבד ויפקרנדך

בעל המורים

תורת ה' כפיך בגימטריא זה הוא ק"ס • הולך תשרי י"ד שכמכה עשירית הולין כונתנה לך • ג'
 תבין על הס"א לומר לך אם תשמור ה' חומשי תורה יתננה לך : ניימים ימימה • ה' במסורה
 למעדה ימיים ימימה • ניימיסומומה תלכנה כנות גבי בת יפתחת ה' בשילה ניימיסומומה יעלה
 האית הוא ונעורו ימיים ימימה גבי חלקה • והעלתה לו ימיים ימימה גבי שמואל חיה שדרש
 ניימיים

רשי

שש מאות שרים לת"ר אלף : שרי מאות • שש
 אלפים : שרי חמשים "3 אלף : שרי עשרו •
 ששים אל : (ג) מה שפירש"י על כל השרים כמה
 היו וכה לכאורה ללא נאוך והנה צאמת תקן
 צוה ותירך קושיא צפסוק דקחשיז מלמעלה
 למטה ר"ל האסכר מרובה קודם ספ"המועט
 ולא הלי"ל אלא מתחילה שרי עשרות בראשונה
 ואח"כ בהדרג' כולם ולפי פירושו שהזכיר
 ופרט הכוס חמין הסריס"א וחשוב וכשתדקדך
 צמנינם ולגזיבוהו אתי שפיר • מספר המועט
 תחילה ואח"כ בהדרגה צמיון ודו"ק : (כג)
 ושפטו • ודונין ע' ל' נוי : והקל מעליך •
 דגר זה להקל מעליך : והקל • כמו והכנד את
 לכו וככות את מואז ל' פ הווה : (כג) ונאוך
 אלהים ויכלת עמוד • המלך בגזורה אכמלוה
 אותך לעשות כן צ הובל עמוד • וחס יעכז
 תחילה נדד ואציהוא • וע' וקרים ק הגלויה
 אהרן נדד ויהיו ית עמא : (כו) ושפטו • ודיינון ית עמא :
 יציהון • מייחון : ישפטו הס • כמו ישפטו
 וכן לא תעבורי כמו לא תעברי

שפתי חכמים

קאמר כל דיינה וכו' כלומר כל דיון שחייב
 לשלם ממון משום שזיכה את החייב שפי' הכי
 לאו דיינה הוא שלא היה לזכות את החייב
 שהכי חייב לא תגורו מפני איש : (ע) פי'
 ויהיו דיון בכל עת ונקרא עתיד כל' שידונו
 בכל עת אבל ושפטו השני מתרגם ודיינין שהיו
 דיון בכל עת ונקרא צינוני עזר : (פ) פי'
 דאי אפשר לפורשו לשון נוי משום דצמנוי
 הדיינים הנזכרים נדר הביע הקלות ואיך
 דעולה אחרת לעשות כדי להקל ופירושו וצוה
 תוכל להקל מעליך ולא צמנה אחרת : (ג) פי'
 כאלו אמר ואם נאך אלהים ויכלת עמוד •
 דאל"כ מאי נאך אלהים מתיכן ידע שיאבו
 השם כמו שהוא יען לו : (ק) דאי' לפרשו
 על הצעלי דניס כיון שצמדנר לא היו עובדי
 אדמה ולא צעלי מלאכות • ואע"ג הנראה מן
 הכתובים שיש משל לצדו מ"מ דרשו ח"ל
 שגלו עמו אף קודם עלת יתרו מדכתיב גם
 אהה גם העם • (מברש"ל) גם לרצות אהרן
 כל לרצות נדד ואציהוא ובכלל הכוונ' של
 אהרן

שמות יח יט יתרו

הָעַם הַזֶּה עַל־מַקְדְּמוֹ יבֹא בְשָׂרוֹם : וְשְׁלִישִׁי כִּי
 וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֲתָנּוֹ וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמַר :
 כִּי וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אֲנָשֵׁי־חֵיל מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן
 אֹתָם רָאשִׁים עַל־הָעָם שְׂרֵי אֲלָפִים שְׂרֵי
 מֵאוֹת שְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת : כו וַשְּׁפֹטוּ
 אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדְּבָר תִּקְשֶׁה יִבְיֹאזן
 אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדְּבָר תִּקְמֵן יִשְׁפֹטוּהֶם : כז
 וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֲתָנּוֹ וַיִּקְדֵּ לֹא אֶל־
 אֲרָצוֹ : רביעי פ

יט* בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינַי : כ
 וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְּבַר סִינַי וַיַּחֲנוּ
 בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲזֵן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד תְּהַר : ג וּמֹשֶׁה
 עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הַתֵּהוֹם
 לֵאמֹר כִּי תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבָנֵי
 יִשְׂרָאֵל : י אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם

שפתי הכמים

אלהן הם הקנים אבל נדב ואציהוא אינם
 בכלל זה שהיו עדיין לא היו זקנים לךמכנה
 אותם זכריו אחר אבל לא ראה למשכ הכה
 חור כיון דים מדרש סכנר מת ח"כ מה
 תועלת להסוד אותם : (ג) דאל"כ למה תלה
 הסליחות בנשה אלא ע"כ לגייר בני מכפתו
 וזהו שנה למשם דכתוב וצני קני חתן משה
 עלו מעיר התמרים אל בני יהודה וגו' ויך
 וישצ את העם : (ט) כתוב הכא ביום הזה
 וכתוב הסם המודם הזה לכם מה להלן זר"ח
 חף כאן זר"ח : (ח) (נח")

ואשאי

רש"י
 תעכרו • ומרגמו דויטין אינון • מקראות
 העלוינים סיו לי צווי לכך מתורגמין
 ודוכן ויתון ידוכן ומקראות הללו לי
 עש"י : (כו) ויך לו אל ארצו • לגייר
 ר בני משפחתו : (א) ביום הזה • בר"ח
 ש לא יס כריך לכמוב אלא ביום הסוא
 מהו ביום כזה סאסיו דכרו תורה מדשים
 עליך כ"ו היום כזנס : (כ) וישעו
 תר ידום • ה"ל לחזור ולפ"ש מהיבן
 נסע"ת וה"ל כנר כתב שכרפידים סיו

שמות יט' תרו

וַאֲשֶׁר אֶתְכֶם עַל-כַּנְפֵי נְשָׁרִים וַאֲבֵא אֶתְכֶם
 אֵלַי : ה' וְעַתָּה אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמְעוּ בְקוֹלִי
 וְשָׁמַרְתֶּם אֶת-בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל-
 הָעַמִּים כִּי לִי כָל הָאָרֶץ : וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי
 מְמַלְכֵת כַּתְּנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים
 אֲשֶׁר תִּדְבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : חַמִּישִׁי וַיְבֵא מֹשֶׁה
 וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁם לִפְנֵיהֶם אֶת-כָּל-
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוְּהוּ יְהוָה : ה' וַיַּעֲנוּ כָל-
 הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה
 וַיִּשָׁב מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל יְהוָה : ט
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בְּאֵלַיִךְ
 בְּעַבְדֵי הָעָן בְּעִבּוֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עַמְדָּךְ
 וְגַם בְּךָ יֹאמְרוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי

שפתי חכמים

ול' כיון שגזינו דדנור הוא לשון קשה
 כדכתיב דבר האיש אדוני הארץ אהנו קשות
 ש"מ שאמריה הוא לשון רכה ועוד מדכתיב
 ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף וגו' וכתיב
 נמי ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא וגו' וכתיב
 נמי סוף סדר ויחי ויאמר אליהם יוסף אל
 תיראו וגו' מכל אלה נראה דלשון ויאמר לשון
 רכה הוא : (ו) דק"ל למה הוזהר לומר אחם
 רחמים ועוד שלא תפול ראייה חלה על
 הדברים כעשים לא על עשוי ועוד בקרא
 משמע דהואמר רוב אינו אלא להודיעם
 שהם חזינים לו כדומים והוא אהבם על
 כנפי נשרים ומה חיצם נראה להם צרה
 בלמא לא עשה להם מה שעשה אלה בעבור
 שהטאו ולא בעבור חיבתן לים וכו' הראשם :

רש"י העם

ראוחסילא מסור' הוא בודכ' ונח בדברים
 אני מסגר לכס ו לא בעדים אני מעיד
 עליכי אלא את' ראית' אשר עשיתי למתי'
 על כמה עביר'ו סיו חייבול' קוד' שכזו וגו'
 לכס ולא כפרעתי מהם אלא על ידכם :
 ואשא אתכם • (מכילתא) זה יוס שכאו
 ישראל לרעם' סניו ישראל מפוזרין בכל
 ארץ נשן ולשעה קלה כשכאו ליסע ולכאז
 נתקכו כלם לרעמסם • ואונקלו' חרבוס
 ואש' כמו ואסיע אחכ' ואטלית יתכונ' זיקן
 את הדבר דרך כבוד למעלה : על כנפי
 נשרים

(ז) אע"פ דנפרסת נח בנסוק ויסעו בני
 הוא סגמלר ואשא אתכם
 על

נשרין וקדבית יתכן לפי חני: ח ובען אם הבדא תקבלון
 לממדי ותשרון ית קמי ותהון קדמי תביבין מפל עממיא ארי
 דילי כל ארעא: ו ואתון תרון קדמי מלכין פהנין ועם קדיש
 אלין פתגמיא די תמליד עם בני ישראל: ז ואתא משה וקרא
 לסכי עמא וסדר קדמיהון ית כל פתגמיא האלין דפקדיה י:
 ח ואתיבו כל עמא בהדא ואמרו כל די מליד יי נעבד ואתיב
 משה ית פתגמי עמא קדם יי: ט ואמר יי למשה הא אנא מתגלי
 קד בעבא דעננא ברדי דישמע עמא במקלותי עמד ואף בך
 יהמנון

שפתי חכמים

על כפי נדרים וגאן פירש כולם קבלו
 לרעמסס כו' דהא ודא חיתא: (ח) הלא'ס
 גורם ד'א כנכר וכו' וכך הוא בלילתא וחס
 צ' פירוט'ס כי פירש באחד על הקלות
 ורכייה כנכר הנושא וכו' ע"ש: (ט) מה
 הכוונה רשי' מלת אם שכתב אם עתה מפני
 כלל מלבד היות הנאי כמו מלת אם הכתוב
 בקרא מורה על הזמן לכך נקט רשי' אם
 עתה כאלו הכתוב הוא מפורס ופירושו אם
 עתה צומן היות תקבלו עול התורה יעבד
 לכם לעתיד ולפי משמעות הקרא יהיה מלת
 אם שהיא מלת תנאי קאי על קבלת המצוות
 ויהיה פירש אם תקבלו ולא יוצן ממנו
 שיערצ להם מכאן ולהבא המורה על זמן
 העתיד עכ"ל: (י) פירש לא אותו הזרית
 שרתיו ככר דהיינו צרית שנת וצרית מילת
 כי פשט הכתוב מורה על צרית התורה
 שתמיד לנות זה שזה עיקר הכוונה במקום
 הזה: (כ) דק"ל ליל כלל לשון דהא עב נמי
 שס ענין הוא כמו דכתיב הנה ימי רובע על עב
 קל והנה עב קטנה ככף הא"ס וגומר ועל זה
 פ"י שמ"ב עב דכבא לשון עוני הענין וזכו
 ערפל

כל הארץ וחס בעיני ופניו לכלום: (ו) ואתם תהיו לוי ממלכת כהנים • שרים כהם
 דאת אחר (שמאל כ' ח') וכתי דוד כהנים היו: אלה הדברים • לא פחות ולא יותר:
 (ח) וישב משא את דברי העם וכו' • כיום המסרת שהיא שלישי שקרי בהשכמה עבם
 וכי נרין כיום משס להשיב אלם בא הכתוב לממך דרך ארץ ממסם שלא אמר הואיל
 וידוע מי גלמתי אויב ג' יך להשיב: (טז) כעב הענין • כמעבד הענין ב' וזכו ערפל:

א אתם
 עו בקל
 מפר
 תהויל
 תדברם
 לא משה
 את כל
 ענו כל
 געשה
 אאלך
 עמד
 דברי
 העם
 ג' ח דברים
 ח' אלו מעור
 יוטי לתנאי
 וכו' שכוזונו
 על ירכם
 ח' יום שבאו
 ופארין בכל
 יסע ולגאת
 נקלו חתום
 יתכונן
 על כנפי
 נדרים
 ויסעו בני
 וחסא חכס

שמות יט יתרו

הָעַם אֶל יְהוָה : וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה כֹּךְ
אֶל הָעַם וְקַדְשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמָחָר וּבִכְבֹּסוֹ
שְׂמֹלֹתֶם: ^א וְהָיוּ נֹכְנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל הָעָם עַל הַר סִינַי:
יב וְהִגַּבְלֹתָ אֶת הָעָם סָבִיב לְאָמֹר הַשְּׂמֹרוּ
לָכֶם עֲלוֹת בְּהָר וּנְגַע בְּקִצְחוֹ כֹּל הַנֹּגַע בְּהָר
מוֹת יוּמָת: ^ג לֹא תִגַּע בְּנִיד בִּי סָקוּלִי סָקָל אוֹ
יָרֵה יִרְה אִם בְּהִמָּה אִם אִישׁ לֹא יִהְיֶה בְּמִשְׁךְ
הַיָּבֵל חֲמַת יַעֲלוּ בְּהָר: ^ד וַיֵּרֵד מֹשֶׁה מִן הַהָר
אֶל הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת הָעָם וַיְבַכְּסוּ שְׂמֹלֹתֶם: ^ה
וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם הָיוּ נֹכְנִים לְשִׁלְשֵׁת יָמִים אֶל־
תִּגְשׁוּ אֶל אִשָּׁה: ^ו וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֲרֹת

הבבד

רש"י

וגם כך • גם בכביאים ככאים אחריו: איגל
משה את דבריו וגו' • ביום המחרת שהוא
ל רביעי למדש: את דבריו העם וגו' משוכס
על דבר זה שמעתי מהם שרונס לשמוע
ממך הינו דומה שמוע מפי שליח לשמוע
מפי המלך: רב טינו לראות אז מלכנו:
(י) (ו) אחר ה' אל משה • ח"י • סמוקין
לדבר עמם לאל העם: וקדש זכ: ומנת
שיבינו עכ"ז סיבותיו: (יח) וכו' נכ"י
מוכללים נ' מאשה: ליום השלישי שהוא ו'
בחדש ובחמישי בנה משה את המזב' תחת
ההר ושתי ע' שרה מכסה כל סעינין: כאמור בפרשת ואלה שמעטים ואין מקדים ומאחר
במורה: לענין כל העם • מלמד שלא היה בהם מומא • שנתרפאו כולם: (יב)
והגבלת • קבע להם תחמין לסימן שלא יק-נו מן הנבול והלאה: לאמר • הנבול
אומר לכה סמרו מעלות חכין ולהלכה ואתם תאסרו ע'
על

שפתי חכמים

ערכו שהוא עז יותר מענין (ג) שהרי כל
עליותיו בהשכמה היו: (ג) מתכונתו של
הקצ"ה שהסיו למטה אנו למדין שמה
אמר לו כך שהרי הסיו למטה כי ביום ה'
ירד ה' וגומר ע"כ ל"ל שהם בקשו ממנו
והרא"ם פירש דל"כ ונה אמרו יבאל
למטה לאמר למקום: (ג) דילפינן ג"ש
לכוננים נכונים כתיב הלא והיו נכונים ובתיב
התם היו נכונם אל תגשו אל אשה: (כ)
זה ה"ב תבונה על מה שאמרו ראונו לראות
פלננו: (ע) (הרא"ם) פי' שלא יתכן לומר
והגבלת

יחמנן לעלם וחיו משה ית פתגמי עמא קדם : י ואמר למשה
 אזיל לות עמא ותזמננן יומא דין ומחר ויחורן לבושיהון : יא
 ויהון זמנין ליומא תליתאה ארי ביומא תליתאה יתגלי : י לעיני
 פד עמא על מורא דסיני : יב ותתחם ית עמא סחור סחור לממר
 אסתמרו לכון מלמיסק במורא ולמקרב בסופיה פד דיקרב
 במורא אתקמלא יתקמל : יג לא תקרב ביה ידא ארי אתרגמא
 יתרגם או אשתדארה ישתדי אם בעירא אם אנשא לא יתקים
 במיגר שופרא אנן מרשן למסק במורא : יד ונחת משה מן
 מורא לות עמא וזמן ית עמא וחורו לבושיהון : טו ואמר לעמא
 הוון זמנין לתלתא וזמן לא תקרבון לצד אתתא : טז ויהו ביומא
 תמן בעל הטורים

גילדה כמח חמור חמור כמח פום טארין מן הככורה טאלאר פטר חמור • פטר כי טעמים
 עד

שפתי חכמים

דשיני

והגזלת אה העם כחמורו הסמרו כי
 ההגזלה מקומיית לחוד והאזהרה לחוד לכן
 לחמור מחובר עם הגזול לא עם מזה ומכני
 שלא ענש אלא ח"כ הזהיר לכן הוסיף רש"י
 ואחר הזכירם על כך כגם מזה אמר להם
 הסמרו והע"פ טאין לחמור דזוק עם משה
 מכל מקום כיון שהעונש הכתוב מורה על
 אזהרת מזה ח"כ זהבדח שמלת לחמור תשוב
 על הגזול וגם על מזה : (פ) דה"ל עלות
 צבר ל"ל דהא ח"ל עלות אס לא יגע צר להני
 (מהרש"ל) שמעתי מרבים אחד דק"ל לא
 תפסד עלות צבר ונגוע צבארו שלא תעלה
 ותגע למעלה צבארו וכן פירש אפילו
 צבארו • ח"כ ג"ל דק"ל דכתיב הסמרו לכם
 עלות ומעלה לא תעלה אצל לעמוד צבארו
 ולנגוע זו על זה לא הזהיר לכן פירש ונגע
 צבארו אפילו לעמוד צבארו ולנגוע צבארו •
 עכ"ל : (ג) מדכתיב ירה שני פעמים : (ק) שכן דרך המנגינים אה צפה אס צכלי יחיריכו
 הקול וינשיכו צנת הכפסקה והפסקת הקול היא הוראה על סילוק טינייה שהרי לא צאה
 אלא צקולות וצקום וקול סופר ותינית הרשות לעלות היה אחר סילוק הכנייה הראש"ל : (י)
 (מהרש"ל) מדכתיב צמטור כיוצא במשמע סופר הניוחד והיינו סופר של אילו של יחזק
 דכתיב ציה ציום ההוא יחזקע צטופר גדול ומה שמקשה הרמב"ן והא אילו של יחזק עולה
 דכתיבו אותו והקרינום והטלחים נשכרו תינן הראש"ל ד"ל דמחיים פירכו דלאו צני הקטרה
 גיטבו אף שיש צו מעולה ואי לאחר וריקת דמין לית ציה מסום מעולה : (ש) מדלא כתיב
 יום הקלישי כמו שזוה לו הקציה אלא לשלכת ימים ומשמע לסוף קלשא ימים :
 וח"ת

על כך : ונגע בקצרו • אפילו פ בקצרו :
 (ג) ירה וירם • מחאן לכסקלין שהסכדחין
 למטה מכות ססקיבה שטיא גבוש שתי
 צ קומות : ירה • יוסלך למטה לארצחמו
 ירה בים : במשוך היובל • כשימשוך היובל
 קול ארוך הוא כיון כי וק סניו ספסקת
 כקול ק וכיון שאסתלק הס דשאו לעלות :
 היובל • הוא סופר של אילו שכן דעריבא
 קורין לדבר יובלא וסופר של אילו של ר
 יחזק הים : (יד) מן הסר אל העם • תלמד
 שלא היה משה פונה לעסקיו אלא מן הסר
 אל העם : (טו) היו נכונים לשלשת ימים
 לסוף ג' ימים ש שוח יום רביעי שסוכין
 משה

ישחקה
 וכבש
 ביום
 דר סיני
 דשמרו
 בחר
 או
 במשה
 חת
 טו
 אל
 ביהוה
 חורו יגיד
 דת שיה
 דמסוכה
 כשמוע
 כשמוע
 מלכנו :
 שמזקין
 זמנת
 יוכיבו
 ייטואו
 מזמנת
 סוחות
 ס : (כ)
 סגול
 נל

שמירת יש'תרו

הַבְּקָר וַיְהִי קֶלֶת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל-הַהָר
 וְקָל שֶׁפֶר חֲזָק מְאֹד וַיַּחֲרֵד כָּל-הָעָם אֲשֶׁר
 בַּמַּחֲנֶה : וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם לִקְרֹאת
 הָאֱלֹהִים מִן-הַמַּחֲנֶה וַיִּתְּצֻבוּ בְּתַחֲתֵית הַהָר :
 וַיְהִי כִּי עָשָׂן כָּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עֲלָיו יְהוָה
 כְּאֲשׁוּיֶעַל עֲשָׂנוּ כְּעֵשֶׂן הַכְּבֵּשֶׂן וַיַּחֲרֵד כָּל-
 הָהָר מְאֹד : וַיְהִי קוֹל הַשֶּׁפֶר הוֹדֵק וְחֹזֵק מְאֹד
 מֹשֶׁה יִדְבֹּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל : שְׂשִׁי כ וַיְרַד
 יְהוָה עַל-הָר סִינַי אֶל-רֹאשׁ הַהָר וַיִּקְרָא יְהוָה
 לְמֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הַהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה : כ"א וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הֲרַד הָעַד בְּעַם פְּנֵי-הָרְסוֹ אֶל-
 יְהוָה לְרֹאוֹת וְנִפְלַ מִמֶּנּוּ רַב : כ"ב וְגַם הַבְּהֵנִים

הנגשים

שפתי תבאים

חסה יוכא מדעתו כדכרי ריוסו ולדכרו
 האומר כויכחדס נתנו ויהכדכו לא כוסיק
 חסה כלוכולשלס מיוסכמו ליוכסשליסיב
 אל תנסו אל אססי כל ג' ומיסכללו כדג
 סיסיו הכסיכטוכלות ליוכסשליסי ותסייג'
 טהורות לקכל תורס טאס ישמשו תוך ג'
 ימי' שמח תפלוט האסס שככ' זע' ללאחר
 טכילתס ותחזור ותטמח אכל משססת' ג'
 ימיס ככר הזרע מסריח וואינו ראוי
 להזריע וטכור מלטמח את ה' ספולטות :
 (טז) ככיות סכוקר • מלמד סהקרי' על

(ח) וא"ת מ"ש דהקפידה התורה על
 טומאת קרי יותר מכוז ומלווע וזועלי נידות
 כנר תירלו התוס' (בברכות כ"א) ע"ס :
 (א) פירס דלשון לקראת לעולם לא נאמר
 ללא על ההולכים זה כנגד זה כמו הכה ואל
 לקראתך : (ג) וא"ת והא כנר אמרו נעסה
 ונשמע כנר תירלו התוספות דשמח היו
 חורין כסירלו האס הגדולה שיאתס נשמתי
 ועל דמס סאמרו נעסה ונשמע היינו על
 התורה שכתב ומה שפס עליהן הר מגיית
 כד'

ידס חז' סזין דרך כילו לעשות כן טיהא רב ממתין לתלמיד • וכן מצינו ביחזקאל קוס
 כאלל הכזס וקוס ואכא אל הכקס והכס סס ככוד ה' עומד : (ז) לקראת
 כ' א"ת • מלד סס סכוכס ג' לקראתס א כחתן סוכא לקראת כלס וזס סאמר כ'
 מסינו כז ולא כחזר לסינו כז : בתחמות סכר • לפי ססוטו כרנלו ס ר' ומרשו
 סגתלס

תְּלִיתָאָה בְּמַהוּ צִפְרָא וְהוּוּ קִלְיָן וּבְרִקְוִין וְעִנְנָא תְּקִיף עַל מִזְרָא
 וְקַל שׁוּפְרָא תְּקִיף לְחַדָּא וְזַע פִּל עִמָּא דִּי בְּמִשְׁרֵיתָא : יז וְצִפְק
 מִשָּׁה יֵת עִמָּא לְקִדְמוֹת מִיִּזְרָא דִּי מִן מִשְׁרֵיתָא וְאַתְעֵתְרוּ
 בְּשׁוּפְרֵי מִזְרָא : יח וְזִמְרָא דְסִינֵי תִנְן בְּיָדָהּ מִן קִדְם דְּאַתְגְּלֵי
 עֲלוּהֵי : יט בְּאַשְׁתָּא וּסְלִיק תִּנְנִיָּה כְּתִנְנָא דְאַתְנִינָא וְזַע כִּל מִזְרָא
 לְחַדָּא : יט וְהוּוּ קַל שׁוּפְרָא אִזְל וְתְּקִיף לְחַדָּא מִשָּׁה מְמַלְד וּמִן
 קִדְם : כ סַתְעֵנִי לִיָּה בְּקַל : כ וְאַתְגְּלֵי : על מִזְרָא דְסִינֵי לְרִישׁ
 מִזְרָא וְקָרָא : לְמִשָּׁה לְרִישׁ מִזְרָא וּסְלִק מִשָּׁה : כא וְאַמְרָא
 לְמִשָּׁה חֹרַת אֶסְתֵּר בְּעִמָּא דְלִמָּא יַפְגְּרוּן קִדְם : יי לְמַחֲזֵי וְיִפּוּל
 סְנִירוֹן סִינֵי : כב וְאַף כְּתִנְנִיָּה דְקָרִיבִין לְשִׁמְשָׁא קִדְם : יי תְּקַדְשׁוּן

שְׁפֵתֵי חַמְוִים

כדי לקבל תורה שנעל פה - (מהרש"י) דהא
 דלכּוּן בְּקִצֵּי הַיּוֹם לְעוֹבְתֵי כְּדִי שְׁלֵחַ יִסְתַּלַּק
 שְׂכִינָה מְעֻלָּהּ וְלֹא יוֹכֵל לְלַחֵם כְּמוֹ חֲנוּסָה
 דְּכַמִּיז וְלֹא תְהִיב לְאִשָּׁה וְלֹא יוֹכֵל לְלַחֵם כֹּל
 יָמָיו : (ג) כְּתִירוֹמוֹ עַל כְּעֵשְׂהִסְבִּיבִין (ד) כְּמוֹ
 הַעֵד הַעִיד זִנּוּ הַאִם וְקִרְאֵת הַתְּרַחֵם בְּלִי
 עֲדוּת וּמִפְנֵי שֶׁתֵּם הַתְּרַחֵם נִעֲשֶׂה נְעֵדִים :
 (ה) מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יוֹכֵל לִשְׁוֹן הַרְיִסָּה רִק עַל
 הַפְּרֻדָּת דְּזֵר מְדַבֵּר כְּמוֹ הַפְּרֻדָּת זִנּוּן אִו
 הַפְּרֻדָּת אִיִּם מֵאַנְשֵׁי דְנִנְצָא : (ו) דְּחֵלִיק
 הוֹלֵל

כדי להכיר ישא וכו' מי נתן כח באריות
 מכנין ומדמין אותו לבריותיו כדי לשכר את האזן מה שיכולה לשמוע כיוצא בו
 וקולו בקול מים רבים וכו' מי נתן קול למים אלא הוא ואחרי מכנס אותו לדמותו
 לבריותיו כדי לשכר את האזן: (יט) זולך וזקן מאלד מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך
 לתקוע קולו מתיש וכוהם אבל כאן הוהך וזקן מאלד ולמה כך מתחלה לשכר אזניסם
 מה שיכולין לשמוע : משה ידבר כשהוא משה מדבר ומשמיע הדברות לושראל
 סהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך וסבב"ם מסייעו לתת בו כח להיות
 קולו מנביר ונשמע : ועגנו בקול • ועגנו על דבר הקול כמו אשר נענה כאש על דבר
 האש לטורידו : (כ) • וירד ה' על הר סיני • יכול ירד עליו ממש ת"ל כי מן השמים
 דברתי עמכם • מלמד שהרכין שמים העליונים והחתמום וסבב"ם על גבי הר בהשע
 על הרטה וירד כשא הסכוד עליהם : (כא) סעד בעם • התרה כסד שאל לעלות
 כסר • סן והרשו יגו' • שלא יהרשו את מכם ה' ע"י שתאזונו אל ה' לראות ויק'בו
 לכד הסר : ונבל ממו רב • כל מה שיפול מהם ואפילו הוא יתיד ו חשוב לפני רב :
 סן יהרשו כל הריוס מפרדת אסיפת הבניאוף הנפרדין ממכב אנשיכורסום את סמכני
 (כג) וגם ההכנים • אף ההכורות ססעבורה
 כס

ל חדר
 אשר
 קראת
 חדר
 יחיה
 כל
 מאד
 וירד
 ויה
 אמר
 אל
 תנים

וי וכו'
 אלוסוף
 כהשלישי
 הכללו כד
 ותחינו
 תוך ג'
 ללאחר
 ססת ג'
 ינו ראו
 לכות
 קדמו
 קאל קוס
 לקראת
 שחמי כ'
 ומרשי
 לה

שמות יש כ יתרו

הנגשים אִי יְהוָה יתקדשו פִּן יִפְרֹץ בָּתֶּם יְהוָה :
כִּי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוָה לֹא יוּבַל הָעַם לְעֵלֶת
אִי תִרְסִינִי כִּי אֲתָה הַעֲדֵתָהּ בְּנֹוֹ לֵאמֹר הַגְּבַל
אֶת הַהָר וקדשתו : כִּי וַיֹּאמֶר אֲלֵינוּ יְהוָה לך
רַד וְעֵלִית אֲתָה וְאַתְרֵן עִמָּךְ וְהִכְתִּנִּים וְהָעַם
אֶל יְהֲדָסוּ לְעֵלֶת אִי יְהוָה פִּן יִפְרֹץ בָּם : כִּי וַיִּרַד
מֹשֶׁה אֶל הָעַם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם : ס כ • וַיְדַבֵּר
אֱלֹהִים אֶתְכֶם הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר :
ס • אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ

מֵאֶרֶץ

שְׁפָתַי חֲכָמִים

בכבוד הנסים אל ה' להקריב קרינות אף
הם אל ישמכו על חסוכותם לעלות :
יתקדשו יביו מוחמנים לסתובב על עמקן :
פן יפרוץ • ל' פרצה יסרוו בכס ויעשם
כהס פרצה : (כנ) לא יוכל
העם • אינו צריך להעיד בהם שהיו
מותרים ועומדין סס סיוס שלשת ימים
ולא יוכלו לעלות שאין להם רשות : (כד)
לך רד • וסעד כ"ס שנית שמרזון את
האדם קודם מעשה ומרזון וזרזון אותו
בשעת מעשה : ועלות אתה ואתרן עמך
וכרבים • יכול אף הם ז עמך מ"ל
ועלית אתה • אתור מעשה אתה חסוכה
לעצמך ויהן מחיבה לעמך והכרבים
מחכא לעב יסעז נגש יותר מאשר
ואשרן יותר מן הכרבים וסעס כל עיקר
אל ירסו את רכסם לעלות אל ה' :
קמ"ז אינו ז מרזתי כך דרך כל טובה סנקידתה מלאכויס כשהוא כסא במקף
משנתה הכרבים לחט"ק קמ"ז : (ככ) ויאמר אליכס • התראה זו : (א) וידבר אליכס
אלהים

הזול ונפלו לכ"ס כל מה וכו' : (א)
(נח"י) וכו"פ יכול אף הם ר"ל הכרבים
מדרסם רכז והכרבים ולא רסס והעם דה"א
לומר דגם העם עמך דה"ב קסה על מי קאי
אל ירסו חלא וכו' וה"ק דהס"ד דהכרבים
הם ככלל אל ירסו הל"ל אתה ואתרן עמך
והעם אל ירסו וממילא כמע דגם הכרבים
אל ירסו ומדמכרס והכרבים יכול דקאי
אדלעיל וגם הם עמך וכו' ת"ל ועלית אתה
למעט זא וכוחיל סרמיעוט אתה כתוב קודם
ואתרן ש"מ סמועט גס את אתרן ח"ל עמך
ש"מ דאתרן ה"ס עמו כמחילה א' ולא עם
הכרבים לכן אמור מעתה אתה מחילה
לעמך חלא עם אתרן ואתרן מחילה לעמך
ולא עם הכרבים דהא כתיב עמך ויהם רז"ל
הכרבים מחילה לעמך ולא עם העם
גורסא

דלמא קמור ברוך : כג ואמר משה קדם יי לא יפול עמא למסק
 למורא דסיני ארי את אסדת בנא למימר תתים ית מורא
 וקרשיה : כד ואמר ליה יי אויז חות ותסק את ויהרץ עמד
 וכהניא ועמא לא יפגרוז למסק קדם יי דלמא קמור ברוך : וכו
 ונחת משה לות עמא ואמר להון : א ומליל יי ית פד פתגמאי
 האיון למימר : ב אנא יי אלהך די אפקתך מארעא דמצרים

בעד המורים
 בעד טיהא היולד והטול חמור : הקשה כי במסורה ויסי כי הקשה כרעה לשלטה ואיך מי הקשה
 מליו

שפתי חכמים

וגירסא אחרת טודמנה לברא"ם צדנרי הרצ
 ע"ט : (ג) וכל דקאמר בראשית צרא חלקים
 ונצי נח וידגר חלקים אל נח וצכה וירא
 חלקים מתוך הסנה עיין כל זה בברא"ם
 צפרסא וארע : (ט) פי' דהיינו סלח צעידן
 ריתחא חלל צעידן ריתחא אין סיס מלוה
 כאין מעניסיק עליה וראיה מפיק האכלת
 ע"ט : (י) כלומר רוחל וילן בדיבור אחד
 נאמרו למי כתיב צמקוס אחר אחת דצר
 חלקים חמים זו נמענו דמכמע דוקא חני
 ולא יהיה נאמרו צדבור אחד זכא כולן
 צדבור אחד נאמרו ומתקן סחור ופי' כו'
 כון ר דודאי כולן צדבור אחד נאמרו וכו'
 וצפרסא ספירס לנו הקצ"ה לא נמענו מפי
 הקדוש צ"ה כי חם חמים והבאר משר פרשן
 (ג) דק"ל דכתיב וידגר הוא הכלל ולאמר
 הוא הפרט והכא הפרט כתיב צדבורי את כל
 הדגרים האלה ח"כ למר חור וכתב לאמר
 שמורה על דג פרטי חלל לדורא"ם :
 (ג) דק"ל למי תלכ אלהות ציזיאה מצרים
 ולא צבריאת שמים וארץ ולברב אבג"י
 אלהיך אבר צרא חמים וחרן : (ח) פירש
 לא מפני שאלה אל הוהו ציזיאת מצרים תלה
 אלהותו צו מכל פעולותיו חלל מפני כנגלה
 על הים וכו' כנאמר ותהת רגליו וגומר
 ראונו להציא זה שמכתב לפי הענין ומה
 שכתב צקא יזיאת מצרים ורש"י פירש לפי
 שגלה צים וכו' משום שהיא תגלית יזיאת
 מצרים

רשיי

אלהים לא תקבל ותרגמו דינאי ח לפי שיש
 פרכין בתורה כאם עשאולדס מקבל סכר ואם
 לאו מינו מקבל ט פועלניות יכול חף עשרת
 הדגרות קן ח"ל וידגר אלהים דייך לפירע :
 את כל הדגרים האלה - מלמד שאמר הקצ"ה
 עשרת הדגרות צדבור ח' מה שח"ל לאדם
 לומר קן ח"כ מה ח"ל עוד חוכי ולא יהיה
 לך י שמור ופירס על כל דבור ודבור צפני
 עמנו : (ק) חסיות ח"ס כו' פירס לפי זה
 נמוכה מלח כל הדגרים האלה כנס סכר
 עשרת דגרות כולם אמר הקצ"ה צדבור אחד
 ח"כ מה ח"ל חוכי וכו' ר"ל מה צא
 לכודיענו כמה ספרט לסון צ' דגרות חלו
 מהסחר מרהוזה חל' זה שהמשמעות
 דוקא חלו חמים צפוט מפי הצנורה
 יאלו והלא לפי' כולם כמורה הקצ"ה
 צכדורו ונעמנו דיצבס ותירך סחור ופירס
 וכו' ר"ל צמותם הכורה לא החור למלד
 על הכלל יוא' חלל הפרט חלו צ' דגרות
 ראשונות פיחד ודו"ק : לאמר - מלמד
 ב סביו עוויין על הן ועל לאו לאו :
 (ג) אבר הולאתך מחן מצרים - כדאי
 הכוונה ל' שחביו משון צדים ל' די"א לפי
 שגלה צים פגזיר מלהמה ב' ונגלה כאך כוקן
 מלא רממים ט' ותהת רגליו כמעשה לנית
 הספיר על הים לפניו צבעת השעצור
 וכעלם החמים ומבגאנו הוחיל וחני משתני'
 צמראות חל נאמרו חני רבויות הם חוכי
 ה

ס' יתה
 לעלת
 הנבל
 יתה לך
 ויעם
 ה
 וירד
 וידבר
 צאתיה
 דין
 ידיו קיבטו חף
 חס לעלות :
 יבא על עמון
 ונ כסו ויעשו
 לא יוכל
 ידו בהם סחו
 שלשת חס
 רשות (נד)
 ת סחורין חס
 וסחורין חס
 עמך
 עמך מ"ל
 חס יחוסה
 והכניס
 ויתר חסון
 עס כל טק
 נקודת"ק
 חס בחסן
 וידבר אלהים
 להם

שמות כ יתרו

מֵאֲרִיז מִצָּרִים מִבֵּית עֲבָדִים לֹא יִהְיֶה לָּהּ
אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה לָּהּ פֶּסֶל
וּבְלִי־תְמוּנָה אֲשֶׁר בְּשָׂמִים מִמַּעַל וְאֲשֶׁר
בְּאָרְזֵן מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בְּמִים מִזַּחַת לְאָרְזֵן
לֹא תִשָּׂא תְמוּנַתָּהּ וְלֹא תַעֲבֹדֶם בְּיָמֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֵל קָדָם עֲוֹן אֲבֹת עַל־בָּנִים עַל־
שְׂלֵשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשָׁנָיִךָ וְעָשָׂה חֶסֶד
לְאֲלֹפִים לְאֲהָבֶיךָ שְׂמֵדֵי מִצְוֹתַי : ס י
תִּשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹא בִי לֹא
יִגְקָה יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׂמוֹ לְשׂוֹא : פ

שְׂמֵי חֲמִשִּׁים

זכור

הוא אשר הוצאתיך ממצרים וכו' כי ידוע
לפי שבו שומעין קולות ב הרכס שחומר
את הקולות קולות כאין מד' רוחות ומן
השמים ומן הארץ אל תאמר רשוניו הרכס
הן ולמה אמר לשון יחיד אלהיך ליתן
פתתונם למשה ללמוד סיגוריו כמעש'
העגל וז' שאמר למה ה' יחיה אסף
בעדך לא להם כוונת לא יהיה לכפאכוכ
את יסאלא לו ז' : מכות עבדים יחכ' ש
פרעה שהייתם עבדים לו או אינו אומר
אלא מכות עבדים שהיו עבדים לעבדים
ת"ל ויסדך חכ' עבדים מיד פרעה מלך
מצרים אמור מעתה עבדים למלךהו ולא
עבדים לעבד כ' : (ג) לא יהיה לך למשה
נאמר לפי שחומר לא תעשה לך און לי
אלא שלא יעש' העשו ככר מנין מ שלא
יקיים ת"ל לא יהיה לך : אלהים אחרים

מצרים : (כ) ה"פ כעס האדם מודיע שהייתי
יחיד בקרעתי יס סוף כרתינו זה אלי ואנוכו
כך תאמינו שאתם אלהים אנו ולקראתך אנוכי
הוא שבולאתיך מארץ מצרי' (מהר"ל) פירש
דקרה לי לפי פירש לא ה"ל אלא המוציאך
מבית עבדים מארץ מצרים ל"ל לכו"ס ד"א -
ולפי שני פסוקים האלו קשה שתחילה אמר
אנוכי אהדר אמר לא יהיה לך ואין זה כסדר
במתחילה היה לו ללוות בלא יהיה שום אלקות
והדר ה"ל אנוכי ר"ל אני לזדי לפי שאין דרך
ללוות תחילה לעשות דבר וזתר הכי לאסור
דבר שבנגדה לכו"ס ד"א שהיו שומעין וזוהר
היו צוררים מיד שהם ה' : לך הוצרך
להוסיף בתחילת הענין על זה ר"ל אנוכי וגו'
ר"ל אלא אנוכי (ס) כלומר שלא
יטע לא הוא ולא אחרים עשו לו אלא שהיה
עשוי מתחילה והוא מוצאו או קצאו מניקולא
יקיים

שאין אלהים אלא אחרים עשאו אלהים עבדכם ולא יתכן לפרש אלהים אחרים
אלוהי שגאוי כלפי מעלה לקראתם אלהים אלהים אחרים ששם אחרים
עובדכם כועקין יליהם ואין עוקין אותם והמה כאלו הוא אחר שאינו מכירו לפולכד

מבית עבדותא לא יהוי קד אהא אוחין בר מני לא תעבד קד
צ'ם וכל דמות די בשמיא מלע לא ודי בארעא מדרע ודי במיא
מדרע לארעא לא תסגור דהון ולא תפלתון ארי אנא " אהה
אל קנא מסער חובי אבהן עד בנין מדין עד דר תלית ועל דר
רביעי לשנאי פד משלמן בניא למחמי בתר אבהתהון ועבד
מיבו לארפי דרין לרחמי ונמרי פקודי : ג לא תימי בשמא ריי
אהה למנא ארי לא יזבי ית דיימי בשמיה לשקרא : ד הוי

דכיר

שפתי חבמים

יקים ת"ל לא יהיה לך מ"מ הא"ם : (ע)
מקשוך העולם וכל נפרסת ואתהון פירסי
על מלת על פני בכל מקום אשר אתי סס וכו'
כל העולם כולו דבר אחר כל זמן שאני קיים
וי"ל מכוס דרס"י רואה לתן אהב פיורו
קוביא אחרת דכתיב סס ונכתבת בחרן
ועשיהם לכס פכל תמונת וגומר דמשמע
דע"א הוא מלתי התלויה בחרן וכתיב קודם
עברת הדברות אשר סס לא את אבותינו וגו'
כי אתנו נתחנו וגומר דמשמע שהוא מזה
התורה גנוף ונוהגת בין בחרן בין בחיל ח"כ
ספרי אהדי לכן פירש על פני כל מקום וכו'
מ"ה נקט פירש זה ברישא כדי לתרץ הקושיא
וכא דכתיב ונכתבת בחרן וגומר מכוס דאנכי
ח"י יותר מקולקלים מעניני ע"א משאר
אומי ולכן נקט בחרן כדי להבאיר
ביותר על ח"י שסס מקולקלים ביותר : (פ)

רשי"ו

על פני • כ"ז שאני קיים ע שלא תאמר לא
נשטו על ע"א חלא חותו דרוו : (ד) פכל •
על סס פ סכסל : כל המורה • תמונה כל
דבר צ' אשר בשמים : (ה) אל קנא • מקנא
ליכרע קווינו עובר על מדקו למחול על
עבודת חילי כל לשוקה חספרי"מנט בלע"ז
כוונן לצ' פרע : נכוחו • כהרומנו כשחוסין
מעבר ד גזותיהם בידיהם : כולר חסד •
שארס עובה ש כלם סכר עד לאלפים דור •
נולדת מזה עובה יתירה ת על מדב
פורעניות אחת על חמס מאות סוד' וזרות
ויו לאלפים : (ו) לשואי • ה'צ'לקר כהרומנו
כמא דתימר אחיוב סעועת שוא נכצע לשנות
סת הידוע על עמוד של חנן שהוא סל זכב
(כא' ל' מגן כהרומנו

ספס

כב

יהיה לה
ה פסד
וי
לא
די
יהיה
על
ה פסד
ג לא
כי לא
יא : פ
זכור
כעל דרסי"א
הרכס שאחר
די רוחות וכן
ר שווי הרנס
היק ליתן
ירי' כרעס'
תיה אשך
לכסא רבין
בדוים ימכ
זו איני אומר
יהיה לעבדים
מפני מתן
מתקניו ולא
יהיה לך יתה
סס לך אין
מתום על
אלהיה חיים
חלילה אחרים
סס אחרים
מתונו לפלגו
על

שמות כיתרו

זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים
 תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלֶאכֶתְךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי
 שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֶאכֶה
 אֹתָהּ וּבְנֶה וּבָתָה עֲבָדָה וְאָמְתָה וּבִהְמַתָּה
 וּנְדָה אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיהָ כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה
 יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם
 וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּסוּ וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן
 בִּרְבֵּי יְהוָה אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשׁוּהוּ :

ס ה כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן
 יֵאָרִיכוֹן יְמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 נָתַן לָךְ : ס ו לֹא תִרְצַח : ס י לֹא
 תִנְאָף : ס ח לֹא תִגְנֹב : ס ט לֹא
 תַעֲנֶה בְרֵעֶךָ עַד שֶׁקָּר : ס י לֹא תִחַמֵּה

בית

רש"י

כְּתוּבָה זֶה הַשְּׁבִיעִי לְחַס וְלִהְיוֹת אֵל עַל סֵל עַן
 עַן אֲזַן אֲזַן (שְׂבוּעוֹת כִּי מְכִילֵתָא) : (ח)
 זְכוֹר וּבְמֹר • דְּזָכוֹר אֶת מְכִילֵתָא בִּי וּבְכִילֵתָא
 מוֹת יוֹמֵת וְזִיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְּשִׁים וְכֵן
 (דְּזָרִים כ"ג) לֹא תִלְנֹס טַעֲמֵי גְדִילִים תַּעֲשֶׂה
 לָךְ (וַיִּקְרָא יוֹת) וְכֵן עֲרוֹת אֶשֶׁת אַחִיךָ (דְּזָרִי'
 כ"ג) יִצְמַח יֵצֵא עֲלֵיהֶם הוּא כְּאֲמַר (תְּהִלִּים
 ס"ג) אֶחָת דְּבַר אֱלֹהִים שְׁתִּים זוֹ שְׁמַעְנֵי זְכוֹר
 ל' פִּעוּל הוּא כְּמוֹ אֲכֹל וְכֵן הַלֹּךְ וְכֵן
 וְכֵן פִּתְרוּנוֹ תָּנוּ לָזֶה לְזְכוֹר תְּמִיד אֵת יוֹם
 הַשַּׁבָּת

שפתי חכמים

שֵׁשֶׁת אֱלֹפִים לֹא יִגִּיעַ הַעוֹלָם מִתְחִילָתוֹ וְעַד
 סוּפוֹ אֲפִילוֹ לְחֹלֵף דוֹר לִפְּנֵי דְלֹא אֶתָּה קִרָּה
 לְאִשְׁמוּעִינָן אֵלָּה שִׁיעוּרָא דְמַדָּה טוֹבָה : (א)
 (ג"א) כּוֹנֵן רַש"י שֵׁלָּה תִּאֲמַר טַלְטוֹן
 הַתְּרִגוֹם לְמַנְיָא טַחִיָּא חֲסִים ר"ל שְׁאִין צוֹ הַנְּחָר
 אֲזַל אִם הִיָּה צוֹ הַנְּחָר יֵהָא מוֹתָר ל"פ לְהַצֵּל
 דְּעִיקָר הַכּוֹנֵן לְהַצֵּל שְׁאִין צוֹ מַנְיָא זֶה נִקְרָא
 חֲסִים (וְעִינִין צְבִיעוּת דָּף כִּיט טַס תַּמְלָא
 ד' מִינֵי שְׂבוּעוֹת טוֹא) : (ג) וְאֵת פְּסוּקִים
 דְּהֵינִי לֹא דוֹמִין לוֹ דְּכָל הֵינִי
 סוֹתְרִין זֶה לֹוֹה אֲזַל הַכָּא לֹא סוֹתָר כְּלוּם וְיֵשׁ
 לְמוֹר דְּגַם הַכָּא סוֹתְרִין זֶה אֵת זֶה דְּזְכוֹר
 הֵינִי עֵשֶׂה וְסוֹמֵר הֵינִי לֹא תַעֲשֶׂה כְּדִמְרִי'

כָּל מִקוֹם שְׂמַחֵם הַסֵּמֶר לָךְ וּפִן וְאֵל אֵינוֹ אֵלָּה לֹא תַעֲשֶׂה רַמְבַּ"ן • וְעִי'ל דְּזְכוֹר מְשַׁמֵּעַ
 זְכוֹר וְאֵל תַּעֲשֶׂה מִלֵּאכָה כִּי מֵלֵת זְכוֹר הוּא לְכוֹן עֲשֶׂה מְשַׁמֵּעַ שְׂבוּעוֹת מִקְפִּיד עַל הַעֲבָד שִׁשְׁבוֹת
 אֲזַל

דְּבִיד יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקַדְשׁוּתֵיהּ שֶׁתָּא יוֹמִין תִּפְלַח וְתַעֲבֹד
 כֹּל עֲבֹדְתֶךָ וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קֹדֶם יי אֲהָרָה לֹא תַעֲבֹד
 כֹּל עֲבֹדְתָא אֶת וְכִרְתָּ וְכִרְתָּ עֲבֹדְךָ וְאִמְתָּךְ וְכִעֲרָךְ וְגִזְרֵךְ דִּי
 בְּקִרְוֵךְ אֲרִי שֶׁתָּא יוֹמִין עֲבֹד יֵת שְׁמִיא וְיֵת אֲרַעָא יֵת יִמָּוִת
 כֹּל דִּי בְהוֹן וְנָח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל כֵּן בְּרַךְ יי יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא
 וְקַדְשִׁיהּ הֵי יְקָר יֵת אֲבוּךָ וְיֵת אִמְךָ בְּדִיל דְיִזְרְכּוּן יוֹסֵף עַל אֲרַעָא
 דִּי אֲהָרָה יֵת קָדִי : וְ לֹא תִקְמֹד נֶפֶשׁ : ז לֹא תִגּוֹף י ח לֹא
 תִגְנוֹב : ט לֹא תִסְהִיד בְּחִבְרָה סְהֻדָּתָא דְשִׁקְרָא : י לֹא

החמדה

בעל המזרים

אליו ושלם שדורס במדרס זה הפסוק על פרעה : והיה לאות על ידכה ה' תנין על ה'א' כנגד ה'
 פרוקם עד הפרק שמניחום בו תמליץ ולטועפות בין עניך בגימטריא אלו חרכה כתיב :

שפתי חכמים

רשי

אלז אינו מקפיד אם נעשית המלאכה וזמור
 תכמע שימור ללא ועשה מלאכה זו רצ' ללא
 יבא מלאכה נעשית . אלא כדבור אחד
 נאמר : (ג) כלומר שבהא תמיד כך הוכיח
 לא כפירש זכור צרת חברים כפירש זכור
 עתה אלא שמהא הוכיח של שנה מפרדת
 והולכת תמיד . ומלת זכור לא מקור ולא ליווי
 שאם היה מקור לא היה מורה על הפעולה
 כ"א על המשנה ואם היה ליווי לא היה
 הוי"ו צמ"ץ . אלא היא ממועצ ציון המהשנה
 הפעולה ל"פ הנו' לצ וכי' : הקשה
 הרא"ם שזהו נגד הלכה שהרי הלכה כצ"ה
 וז"ל בגמרא (צ"ה דף י"ו) שמאי הוהין כל
 ימיו היה אוכל לכבוד שנת היה מוצא צהמה
 נאה כו' מניחה לשנת מלא נאה הימנה היה
 חובל את הדמיונה ומניח את האחרון ליום
 השנת אצל הלל מדרה אחרת היתה צו שאמר
 צרוך ה' יום יום עכ"ל . והר"ן דל"פ צ"ה

השכ"ו שסכנולמחן תפזיפה תבא מזמינו
 ד לשכת (מכילתא) : (ט) ועשית כל
 מלאכתך כשכתב שבת יבא כעיתך אלו
 כל מלאכתך עשויים שלא תסרה
 אחר מלאכה (מכילתא) : (ו) אחת וכך
 וכתך . אלו קטנים או אינו אלא גדולים
 אחרת הרי כבר מוזכרין הם א' א' לא בא
 אלא להזכיר גדולים על סך כים והו
 שמיני (שכת ק"ד) קטן סכא לככות און
 שומעין לו חסתי ה' ששכיתמו עליך : יוכח
 ניום סכיעי . ככיכול הכתיב בעל זו
 מנוחה ללמד הימנו ק"ו לאדם שמלאכתו
 בעמל וכיעשה שיהא נח בשבת : כרך
 ויקדסכו . כרכו כמן לכופלו כששי לנס
 משנס

וצ"ה אלא לעניין מאכלות וצוה הלכה כצ"ה אצל צחפן מודה הלל וכאן קאי על החפץ עכ"ל
 ולפי שאין צריך לכל זה דככל מקום הלכה כצ"ה חוץ מזה שהלל הוהין היה אומר זה הדין ולא
 פליג עם שמאי הוהין על זה וכן מוכח שלא היה פליג שאמר אצל הלל הוהין מדרה אחרת היתה
 צו משמע דלא ס"ל שהדין כך אלא שהיה לו מדרה אחרת מהר"ם : (ה) דהיינו אם עושה
 הקטן על דעת גדול אצל כשאינו על דעת גדול איך אומרים לו כזה ולא אל הכנה רק
 בגדול מנוח שלא לעשותו צידים הר"ם . (כח"י) וז"ל מרביצא הרב המכנה כלומרם ומשמע
 דמוזכרין אפילו לאפרטיניהו והרב ציאר דין זה נפרשת שמיני גבי שריטם ובפרשת אחרי גבי

שבת ימים
 השבעי
 מלאכה
 המותרת
 עשה
 את היום
 על כן

למען
 יהיה
 לא
 לא
 תחמה

א על של עין
 (לח) : (ס)
 ב וכן מהללים
 כנשים וכן
 דלים תעשה
 חמדין דבני'
 אחר (תלמים)
 שמענו זכור
 הלל ונח
 ד את שו
 הסנה

ל דבור משמע
 העבד שיכונה
 אצל

שמות כ תרו

בית רעף : ס יא לא תחמד אשת
רעף ועבדו וצמיתו ושורו נחמרו וכל
רעף : שבעי

יב וכל העם ראים את הקולת ואת הלפידים
ואת קול השפר ואת החר עשן וירא העם
ויגעו ויעמדו מרחק : יג ויאמרו אל משה
דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו
אלהים פן נמות : יד ויאמר משה אל העם
אל תיראו פירב עבוד גסות אתכם בא
האלהים ובעבוד תהיה יראתו על פניכם
לבדתי תחטאו : טו ויעמד העם מרחק
ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים :

יאמר

שפתי חבמים

מסנה ו וקדשו כחן שלא סיה יורד בו :
(יב) למען יארכו ויאס לאו יקס ונשדברי
אס תכד יארכו ויאס לאו יקס ונשדברי
תורה נטריקון הס נדרשים מכלל הן לאו
ז ומכלל לאו הן : (יג) לא תנאף *
אין ניאוף אלא באשת איש שא (ויקרא
כ) מות יומת ככ אף והנאפת ואומר
(יחזקאל טו) האשה הנאפת תחת
איש תקח את זרים : לא תגוב *
בגוב כפסות הכתוב מדבר לא תגוב
בגוב מחון או אינו אלא זה בגוב מחון ולהלן בגוב כפסות אמרת דבר הלמד מענינו
מה לא תרצח לא תנאף דבר כדבר שתיבין עליהם מיתת כ"ד אף לא תגוב דבר
שתיב עליו מיתת בית דין (סנהדרין פ"א) : (טו) וכל העם רואים * מלמד שלא היה
בס אחד סומא ה וחטין שלא היה בם אלס ת"ל ויענו כל העם וחטין שלא היה בם
פרש ת"ל נעם (נשמע) (מכילתא) : רואים

דס וריש פ' אמור גבי עומדת כהנים : (ו)
ועיין צפרשת צראשית וצפרשת צלח : (ז)
דכל ה' דגרות לא תעסה הן חוץ מצד חת
אצד ל"ס דגס זו לא תעסה הוא דמכלל הן
חמה שונע לאו רח"ס : (ח) וא"ת ובה בגר
דרשין זה מקרא דלעיל לעני כל העם
כדפרש"י ויש לומר מ"ת צריכין להאי קרא
לומר שלא היה צריכין כחות וכומין לאחר
מתן תורה דחפילו הנסמכל צבעה סככהניס
פוסין

את

אנתקרום

פו

תחמד בית הכבוד : יא לא תחמד אתת חברך ועבדיה
ואמתיה ותוריה וחמריה וכל די לחברך : יב וכל עמא חזון
קקיא וית בעוריא וית קר שופרא וית מוריא תנן וחוא עמא וועו
וקמו מרחיק : יג ואמרו למשה מליד את עמנא ונקבל וקא
יתמליד עמנא מן קדם יי דלמא נמות יי ואמר משה לעמא לא
תרחקון ארי בריל לנסאה יתכון אתגלי לכוון יקרא די ובריל
דתיה דחקהיה על אפיון בריל דלא תחובון : מו וקם עמא
בעל המורים מרחיק

פרשת בשלח ויהי בשלח את העם בגיטריא גם פיר רב : ויסב אלהים את העם דרך
המדבר שערך להם טולמן והסיון לאלול כמה דאת אמר היכול אל לערוך
שולח במדבר : ומשום מזוינין על שם חמשה כלי זין המכרים בסוס מן זנה ורועה ומניס
ומקל יד : השבע השבע בן במסורה הכא ואידך גבי שאל כי השבע השביע את העם בדרהסינן
הכא מלמד שהשביע את אהיו ששביעו לכניהם אף התם נניו השביע לעם ששביעו אף את השלח
היו שם פשהשביעם ולכך נלכד והותן אע"פ שלא שמוע את השבעיה : וליה ו' במסורה
הכא ואידך וליה אור בעדני וליה כיום יאר וליה ולא דומיה לי וליה בלויסלחברך וליה לליה
יחיה

שפתי הכמים

רש"י

פורקין ידוים אמר ר' חגי צירושלמי דעיניו
נעבו נכות מכני שהכניה שריו עליהם כ"ט
כאן שראו גילוי סניגה ציור : (ט) דק"ל
דוכל העם רואים את הקולות וגו' על כרחך
זה היה קודם מנחן מורס כרכמי : לעיל ויהי
קולות וצרכים וגומר וא"כ הא דכתיב הכא
ויגעו ויעמדו מרחוק קאי אהלות דלעיל
וא"כ למה לא כתב זה לעיל קודם עשרת
הדברות לכן פי' דקאי אהלות של עשרת
הדברות : (י) מלשון זיע ורפת לא מלשון
נע ונד דהא אח"כ כתיב ויעמדו מרחוק :
(כ) (נה"י) וא"ת מ"ל שהיה י"צ מיל ולא
פחות י"ל מדכתיב ויעמדו מרחוק משמע
דעד עכשו היו עומדים בקרוז ואוכך
ממניהם היתה י"צ מיל ש"מ דגם אותה
היה עומד צמוק המקנה היה נקרא קרוז
ואס"ד דלא היו נרתעים י"צ מיל א"כ זה
שהיה עומד צמאש הממנה גם עתה עומד
צמוך י"צ מיל ומד אמר ויעמדו מרחוק
ודו"ק : (ל) ר"ל דע"ש זה נקרא גם הוא
זקוף (ומורס הכא גמי נכות שהיו מורמיעים
אל)

כא

ערפל הוא עב הענן שאמר לו הגה אכני

אשת
לשון

לפידם
העם
משה

עמנו
העם
בא
פניכם
מרחק
להם

דבר
מכילתא
אשכנזי
כלל קן לאו
ח תנאף
ויקרא
ת ואומר
מת
תחת
גבול
לא תגנוב
ד מעט
גבול ובר
שלא היה
היה כהן

שמות כ יתרו

מפסיד ס טו ויאמר יהוה אל משה בה
 תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם בי מן
 השמים דברתי עמכם : י לא תעשון אתי
 אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם : י
 מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את
 עלתך ואת שלמך את צאנך ואת בקרך
 בבקר המקום אשר אזכיר את שמי אבוא
 אליך וברכתך : יט ואם מזבח אבנים תעשה
 לי לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת

עליה

שפתי חכמים

בא אלך בעב העגן : (יט) כס מאמר כלי
 בו הזס : אחס רואים * ים הפרס בין מה
 שזס רואה למה שאהריו משיחולו שחס
 שאחרים משיחין לו פעמים שלכו חלוק
 מלהאמין : כי מן השמים דברתי * וכתוב
 אחד א חר וירד ה' על סר סיני בא הכתו'
 סלבושו וסכריע בניוים (דבריסד') מן
 השמים שמיעך את קו' ליסרן ועל הארץ
 סררך את אשו הגדולס כגדולו בשמיכואשו

(מ) אזל כאן לא פי כסדר הוה דאין
 נכחותא זזה הסדר : (כ) מהר"ן דאל"כ
 למה קורלו ומצח אדמה קלא היה מעלי
 בעים ומלופס נחשת כדכתיב צפרסת חרומה:
 (ס) הוסיף ונתל אשר כדי טיקוים מאמר את
 אצנר ואת צרנד פירס למאמר את עלותיך
 ואת שלמיך ופירס מלת את * צמקום מן
 כאלו אמר וזבחת את עלותיך ואת שלמיך מן
 אצנר

וגנרתו על הארץ (מכילתא) * ד"א הרכין סמיק ושמי השמים וכניען על הסר וכן
 הוה אומר (תהלים י"ח) ויש שמסורד: (כ) לא תעשון אתי * לא תעשון דמות שמסי
 המחשבים לפני במרוס (מכילתא): אלקי כספיכא לסזזיר על הכרובים שאתם עושים
 לעמוד חתי שלא יהיו של כסף שאס שניתם לעשות של כסף הרי קן לפני כאלוהות :
 ואלהיו ז * כי לא להזכיר שלל ויוסיף על ב' שאס עשיח ד' הרי קל לפני כאלהיו זהב לא
 תעשו לכם * לא תאמר הריני עושה כרובים בכתי ככסיות וככתי מדרשות כד"ך שאני
 עושה בבית עולמים לכך נאמר לא תעשו לכם : (כא) מזבח אדמה ימחוב' באדמה
 נ שלא יכנע על גבי עמודים או על גבי בסיס (מכילתא) ד"א ס'יהי ממלא את חלל
 המזבח הכוונה אדמה בשעת חנייתן : חעשס לי * שמהא שחלת עשייתו לסמי וזבחת
 עליו * אזלו כזו (במדבר נ') ועליו מעס מעס (מכילתא ע"ג שבוים כ"ח כ"ט)
 או חזו אלה עליו מעס מ"ל הכסר וכדס על מזבח ה' חלוקך וזין שחשט כראש
 מזבח : את עלותיך ואת שלמיך * אשר מלאך ס ומקדך : את זאך ואת בקרך :

פירוש

משה
 ויאמר
 יהוה
 אל
 משה
 בה
 תאמר
 אל
 בני
 ישראל
 אתם
 ראיתם
 בי
 מן
 השמים
 דברתי
 עמכם
 לא
 תעשון
 אתי
 אלהי
 כסף
 ואלהי
 זהב
 לא
 תעשו
 לכם
 מזבח
 אדמה
 תעשה
 לי
 וזבחת
 עליו
 את
 עלתך
 ואת
 שלמך
 את
 צאנך
 ואת
 בקרך
 בבקר
 המקום
 אשר
 אזכיר
 את
 שמי
 אבוא
 אליך
 וברכתך
 ואם
 מזבח
 אבנים
 תעשה
 לי
 לא
 תבנה
 אתהן
 גזית
 כי
 חרבך
 הנפת
 עליה

מרחיק ומשהקרב לצית אטמתא דתמן יקרא דיי: מז ואמר
 למשה בדנן תימר לבני ישראל אתון חזרתון ארי מז שמאי
 מדלית עמכון: יז לא תעבדון קדמי דחלן דכסף ודחלן דזהב
 לא תעבדון לבון: יח מרבה אדמתא תעבד קדמי ותמי דבב
 עדותי ית עזותך וית נכסת קודשך ית ענד וית תורך בכל אתר
 די אשרי שכינתי לתמן אשלח ברכתי דך ואברכינך: יט ואם
 סרבה אבנין תעבד קדמי לא תבני יתהון פסילן דלמא תרים
 בעד הטורים

חרבך

ימות דעת וזהו ולילה האם להסדגשכלל שביעי השינויבואים להרגסוללה אור בעדני וליוסאלי
 יאר לי כעמוד אש על קולילה ולא דומי לי שאמרתי לבניו שירצו לילה ללילה ימות דעת טלילה זה
 תמות דעת ללילה וללילה וזמנות סוכרת שהית ג"כ כלילה טמא הכוכבים מומילתם כלחמו עם סוכרת
 וזמנותי כוכבים נראים כלילה: לא ימוש עמוד הענן יומם ועמוד האש וגו' שעמוד האש משלים
 לעמוד

שפתי חכמים

רשי

לאנד ומן זקך: (ע) ואזכיר יואל לטלוי
 דאל"כ הזכיר שמי מנעני לים * ופירש כמי
 המיוחד לי שהוא גם המפורש בלא ניתן
 רשום להזכירו רק בצ"ת המקדש שהכניסה בל
 שם ולא כן שאר שמות הקודש שגזר יום בכל
 מקום: (פ) כלומר אל תחמר ומה חיכפת
 ליה לאנן אם תציל עליו בורת ומחבל ומתנן
 כרי

פירוש לאת עולמיהואה שלמך: בכל
 מקום אשר אזכיר את שמי * אשר אתן לך
 ע רשות לה יר סהמפירש שני שם אלא
 אליך וכרבתך אשרה שכינתי ע' יך מחלן
 אתה למד שלא ניתן רשות להזכיר שם
 במפורש אלא במקום שהכניסה בזה שם
 וזכו בות המזכיר שם נתן רשות לכתיבם
 להזכיר שם המפורש וכשיחות כפיס

ולברך את העם: (ככ) ואם מזבח אבנים * (מכילתא) רבי ישמעאל אומר כל אם ואם
 שבתורה רשות מוזמן * אם מזבח אבנים * תעשה לי הרי אם זה משמש בלשון כאשר וכאש *
 תעשה לי מזבח אבני * לא תבנה אתהן גזית שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבני * שחא
 אבני * שלימות תב * את מזבח וכו' אם כסף תלוש טובה הוא שחאמר (דברי * כ"ו) העבט
 תעביטנו ואף זה משמש בלשון כאשר וכן (שמות כ"ב) חס תקריב מכתת ניכורי * זו
 מנחת עומר שהוא חובה ועל כרחך אין אם הללו חליין אלא ודאין ובלשון כאשר הם
 משמשים: גזית * לשון גזית שפוסלין ומכתתין כבדל: כי מרבך נכפת עליה * הרי
 כי זה משמש בלשון סן שהוא דילמא סן חניף מרבך עליה: ותחלליה * הא למדת שאם
 נכפת עליה כדל חללת סהזבח ככרא להאריך ימיו של אדם (פ"ג דמדות)
 והכדל ככרא לקבר ימיו של אדם אין זה בדון פיונף המקצר על המאריך * ועוד
 שהזבח מטיל שלום בין ישראל לאבנים * שכשמי * לפיכך לא יבא עליו בורת ומחבל
 והרי דברי קל וחומר פ ומה אבנים שאין רוחות ולא שומעות ולא מדברות
 ע"י שמטילות שלום אמרה תורה לא חניף עביה כדל המטיל שלום בין אדם
 לאשתו בין משפחה למשפחה בין אדם לחבירו על אחת כמה וכמה שלא תבואבו
 פורעניות: (כו) ולא תעלה כמעלות * כשאתה בונה ככס למזבח לא תעשה
 מעלות

שמות כ בא יתרו

עֲלֶיהָ וְהִחַלְתָּהּ : וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלַת־עַד
מִזְבְּחֵי אִשׁר לֹא־תִגְלַח עֲרֹתֶיהָ עֲלֶיךָ :

פ פ פ

ע"כ • ויכל"ב • סימן : ומספורין בשנת מות המלך עזראס כושעיה סי' ו' :

כא " וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תַּשִּׁים לְפָנֶיהֶם :
כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדֶי שֵׁשׁ שָׁנִים

יעבוד

רש"י

מעלות צ מעלות אשך וכ"ס ב ע"ז חלא
חלק יהא ומסוכע : אשר לא תגלה
ערותך ש"ע סמעלו' אתה כריק להרטיב
פסיעותך ואעפ"י שאינו גלוי ערוה מתם
סדרי כתיב ועשה להם מכנסי כד מ"ח
הרמזת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא
ואתה נובח כם מנהג בזיון והרי דכריס
קל וחומר ומה אכניח הללו שאין בהם
דעת להקפיד על בזיון אמת' ערס הויני
ויש בהם סודך לא תנהג בהם מנהג בזיון
חכיך סחא בדמות יוכרך ומקפיד על
בזיונו על אחת כמה וכמה :

חסלת פרשת יתרו

(א) וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים (ס"ה)

כל מקום שנאמר
אלה פסל את הראשונים א ואלה מוסיק
על הראשונים מה הראשונים מטיני אף
אלו מטיני ולמה נסמכה פרשת דינין
לפרשת מזבח ב לומר אך שתשים
סנהדרין אצל המקדש (ס"ח אצל
המזבח ופי' בעזרה) : אשר תשים
לפניהם • אמר לו חקב"ס למשה לא
תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק
והכלכה ב' או שלש פעמים עד שתא
סדורה בפניה כמשתם ואיני מטרות

עמק

שפתי חכמים

כדי ללמד קל וחומר וכן ליל בסמוך : (כ)
דק"ל ממ"י אס עשו מעלות למוצה מוכרח
הוא הכהן לעלות ואם לא עשו מעלות
מהכא התיי שיעלו לכ"פ וכו' ואזכרה הוא
לבוש כשיצנה מוצח שלא יעשהו מעלות :

חסלת פרשת יתרו

א וְאֵלֶּה והא צפרת צחקתי כתיב
אלה המלות וצפ' מסעי כתיב
אלה המלות והמשפטים וצפרת ממות כתיב
אלה החקים וצפ' כי תנא כתיב אלה דברי
הנביא וגו' ולא דרשינן סם ספקל את
הראשונים וי"ל דלא דרשו כן אלא גזי אלה
תולדות השמים גשום דקשה להם דהא כנר
חשז התולדות למעלה א"כ למה נאמר
אלה תולדות השמים ופרט אותם וכן גזי
אלה תולדות נח דהיינו נמי תולדות נח
לעיל צפ' צראתיה וא"כ למה חשז אותם
פעם שנית אלא לפסול וכו' אצל צכל אלה
דלעיל אלה המלות לא חשז כלום מ"ה אין
לפרש סחא פסל את הראשונים וכן צפרת
ואלה הדברים ליכא לנימר דפסל את
הראשונים דהא אלה הדברים מנסה תורה
הוא : (כ) והצד ים להקשות חדא דהיינו לו
להקשות קושא זו על הקרא דאלה המשפטי'
וע"ק שמה כסדר הוא נאמר לו • וע"ק
צפרת צפרת צפר פורטי צפרטות סכל
התורה כולה נאמרה לכוני וע"ק הל"ז וי"ן
מוכין על ענין ראשון • וע"ק דהיינו לו
לפרש

חֲרַבְךָ עִנְיָה וְתַחֲלִינָה : כ . וְלֹא תִסַּק בְּרַגְלֶיךָ עַל מַדְבַּחִי דְלֵא

תַּחֲלִי עֲרִיתְךָ עֲלוּיָה : פ פ פ

(ח) וְאַלְרִין דִּינִיָּא דִּי תַסְדֵּר קַדְמִיהוּן : ב אַרְי תּוֹבֵן עֵבְדָא בֵּר

יִשְׂרָאֵל שִׁית שְׁנֵין יַפְלַח וּבְשִׁבְעֵתָא יִפּוֹק לְבֵר חוֹרִין

בְּעַד הַמְּוֹרִים

כּוּגֵן

לעמוד העגן מדתוכי לפני העם ולא תביט מפני העם : משמע שלפעמים היו שניהם לפני העם

שְׁבַתֵי חֲכָמִים

רש"י

לפרט זה צפרתה צראשית גבי אלה תולדות
 שמים והארץ וגו' או גבי אלה תולדות נח
 וי"ל ה"פ דכל מקום שנאמר אלה מיעוט
 הוא כלומר אלה הם טובים והשונים צמעות
 חבל שלפניהם אין כיב השונים צמעות
 וכשרות כלומ' שפסל את הראשונים ופסל
 תולדות השמים מכרם צדק נמי כן וכן אלה
 תולדות נח וא"כ ה"פ אי כתיב אלה ה"א
 שפסל וכו' אצל עתה שכתוב ואלה לאו
 מיעוט הוא אלא מוסקי וכו' כתינו צמעת
 כל ישראל ונקלות וצדקים כמו שנתנו עשרת
 הדברות לאפוקי שאר מצו' ניתנו למטה לדרו
 צבר סיני צמותן מ' יום שהיה צבר
 וא"כ תקנה לך למה נכמרה כו' הו"ל
 ומוסיף על עשרת הדברות דלעיל מני"ל למה
 הפסיק צפרת מוצח (רא"ס) והארץ סס'
 ג) מסוס דרוז מלות כתיב גביהו דבר אל
 בני ישראל ואמרת אליהם דבר ואמרת תמנע
 לכל הפחות ד' פעמים וא"כ למה ליה
 להקציה לומר בהמים לפניכם אלא ע"כ
 להצניע טעמי הורה רא"ס : (ד) ר"ל

עמי לכבדם טעמי דכבר ופירושו לכך
 נאמר אשר תשים לפניכם כשנתן הערוך
 ומכן לאכול לפני האדם : לפניכם
 ולא לפני ע"א ד ואפילו ידעת דקין א'
 שסס דתין חומר דכתיב ישראל אל תביאנו
 בערבות שלכם שהמכו' דיני ישראל
 לפני ארמיוס מחלל את הפס ומיקר סס
 האלוים להסביחא סס' כי לא כבורנו זורם
 ואויבנו פיליכא סס' וכו' פילי' זהו עדות
 לעלוי יראתם : (כ) כי תקנה עבד עכרי
 עבד שהו' עבדו ה או אינו אלא
 עבדו של עבד עבד כנעני שלקחתו
 מישראל ועליו הוא אומר שס שניכעבוד
 ויתק אני מקיים והתנחלתם אומם בלקוח
 מן עבדו אבל בלקוח מישראל יתק כשס ו
 ת"כ כי ומכר לך אחיך עבדך לך אחרתי
 אלא

לפניהם היא אכנעים וקיים המזכרים לעיל צפרת
 הוא לפי טעם רש"י דפ"ק סנהדרין והתום פירשו
 דכתיב צמנון עד האלהים יבא דבר שמים וסוף דבר זין
 לפירש"י וזין לפירש הכוססות קאי דוקא צמנון
 ולא אהדיוטות ואל"ת דילמא לפניכם ולא לפני
 הדיוטות וכ"כ לפני עובדי אלוים וי"ל דרש"י
 עלמו מתרן הקוביא זו צמה שפירש ואפילו ידעת
 כו' ר"ל הקרא ממש איתו לגמרי אפילו ידעת דזין כו'
 אצל צדויותות אס ידעת פירושין דזין אסד
 צמנון רש"י לנא לפניכם : (ה) ואס היה הפי' עבר
 כנעני וכו' יהיה פירש כי תקנה מהעברי
 כמכרו לך ולא מהציד ש מכרוו צנניצתו לכן
 הקדים הרב פירושו כל עבד עברי קודם לפי'
 כי תקנה הלא על הסדר שזה יחוייב צמכרוו
 הכתיב תדבר : (ו) ורש"י האון התיב לפי
 וס גורת הכתוב לא מטעם און כמעה צבר
 סיני לא תגזו וכו' לפי צבר ישראל עבדים :
 (ז) ה"פ דלענין עברי עברי לנ"ס כאמר
 כאן עברי ונאמר להב' למחך העברי
 א"כ כיון סכתו אחיך העברי למה לי אלא
 לנ"ס מה להב' אחיך א"כ כיון סכתו

פירש

כג

שמות כא משפטים

יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם : אם
 בגפו יבא בגפו יצא אם בעל אשה הוא ויצאה
 אשתו עמו : אם אדניו יתן לו אשה וילדה
 לו בנים או בנות האשה וילדה תהיה
 לאדניה והוא יצא בגפו : והוא יאמר
 העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת בני
 לא יצא חפשי : והגישו אדניו אל האלהים
 והגישו לו תרדת או אל המזונה ורצע אדניו

את

דע

שפתי חכמים

אלה באחיו: כי תקני מיד נ"ל שמכרוהו
 בנכנתו כמו שנאמר ו"ס אין לו ומכר
 בנכנתו או אינו אלא במוכר עבדו מכני
 דוחו כל מכרוו כית דין לא יבא
 כסס כסוה אומר וכי ימוך אחיו עמך
 ומכר לך הרי מוכר עבדו מפני דותקו
 אומר ומה אני מקיים כי תקנה כמכר
 כבת יין : לחפשי : לפרות : (ג)
 אם בגפו יבא . שלא היה נשוי אשה
 בתרומה אם בלחודו יבא . בגפו
 בכנסו ה שלא בא אלא כמות שהוא
 יזידי בחוק לבואו מ בכנף בנדו : בגפו
 יבא . מגיד שאם לא היה נשוי מתחילה
 אין רבו מוסר לו ספחה כעניית : להוליד
 ממנה עבדים : ואם בעל אשה היא .
 כ ישראלית : ויבאה אשתו עמו . וכי
 מי הכניסה שתלא אלא מגיד בכחוב
 שהקונה עבד עברי חייב במזנות אשתו
 ל וכניו : (ד) אם אדוניו יתן לו אשה .
 מכין שהרשות ניד רבו למסור לו ספחה
 כעניית מ להוליד ממנה עבדים . או

איו

פירש הרא"ם : (ח) כי תגוס כנף גפו :
 (ט) לפי פירש בגפו כנף גדו ואין זה
 מורה על כחודות כחודות מזה שלא היה
 נכחו לך פירש כנף גדו הוא במקום לבואו
 כאלו אחר שלא בא אלא בחוק לבואו שהמנהג
 לומר על רבידו אלא לו אלא לבואו : (י)
 דחל"כ בגפו יבא כן ילא מנעי ליה אלא ע"כ
 בגפו בתראה כעניית מדבר ואינו דומה
 לחסון שמדבר בישראלית דהי כעניית הא
 כתיב האשה וילדה תהיה לאדניה ונקט ל'
 מגיד וכו' מוסר דמדייקא דקרא נפק ולא
 מוסרתי : (כ) מדכתיב אהריו וילאה
 אהריו עמו ואי מיירי כעניית הא כתיב
 האשה וילדה תהיה לאדניה . והרא"ם
 פירש ע"פ המכילתא אם בעל האשה הוא
 בישראלית וקאי בגופו יבא דמיירי בישראלית
 ולא בגופו יבא דסמין ליה דמיירי כעניית
 וע"פ רד"ק : (ל) (הרא"ם) ע"ג דמכא
 לא נפקא אלא אשתו מ"מ קרא מהרינא
 כתיב וילא מעמד הוא ובניו גומר ונקטו
 הא אג מזונות אשתו ובמזונות בניו קטני'
 מיירי ובמכת קידושין מתקן ליה נאמר
 מהווייה : (מ) וא"ת דילמא אסור לו
 בכפחה כעניית . מוסר לא יהיה קרא בגפו
 ישראל וכו' דהתנן ואם אדוניו יתן לו אשה
 כיון וישראלית גדולה שמכרה עמה . וי

דס"ג

אונקלוס

צ

מן ג אם בלחודוה יעור בלחודוה יפוק אם בעל אהתא הוא
ותפוק אהתיה עמיה: ד אם רבוניה יתן ליה אהתא ותלד ליה
בנין או כנן אהתא ובנהא תהי רבונור והוא יפוק בלחודוה:
ה ואם סמר ימר עבדא רחסנא ית רבוניה ית אהתיה וית בני לא
אפוק רבר הורין: ו ויקר כניה רבוניה לקדם דיניא ויקר כניה לות
דשא דנות ממותא וירצע רבוניה ית אדניה במרצעא ויהי ליה

עבר

בעל המורים

לא ימים ב' במקום הכא ואידך ב' יחוסע לא ימים ותוך האהל • כמו שהענינו קודם ושלום
זה לזה כך עשה יחוסע משמים בבקר עד עמוד האש ללמוד ולעבד הקדים ולמד עד עמוד האש

והיניו

שפתי חכמים

דכ"ל דא' יחוסע מונרת את עולמה דהא חביב
וכי ימוך אחיך ונמכר לך דמכמע אחיך ולא
אחוחך: (ג) ואם וכלא לך ליעד' לו או
לצנו ולא לעצדו • ויש לומר דהיא דיכול
למכורכר לעצדו חתורה זכות ולא חתורה
איכות והא דחביב לא ימשול למוכר וומר
אשך קאי לחודיה ולא אחדון אש הביאה
סימניה: (ס) זכו חחר וצו אהר שקאמר
דהרי העצרייה אף היא יולאה צנע: (ע)
ע"כ נשכחה קמיירי נשכחה חלל אדוניה
ולו יכיה אהבת הארון ואהבת אהתו וצניו
כיום באין רובכ להכרד מהם משא"ל נשכחו
הישראלית: (פ) ואפי' למיד מוכר עלמו
אף הוא ערלע אפי' קרא דוהניטו וכו'
נמכרו ב"ד צניצתו קמיירי דהא קרא דכי
הקנה לכולי עלמא נמכרו ב"ד צניצתו
קמיירי והמוכר עלמו נמכרע ילפינן צ"ש
דכרי

רש"י

אינו אלא נכר חלית נ הל' האכה וילדיה
הריה לאדוניה הא אינו מדבר אלא נכענית
דהרי העברי' אף היא יולאה צנע ואפילו
לפני שם אש הביאה כימנין יולאה כלאמר
(דברים ע"ו) אחיך העברי' ס או העברים
מלמד טאך העצרייה יולאה צנע: (ה) את
אשתו • ע השכחה: (ו) אל כהלכים • לנית
דין לך שיוכל נמכרו פ נמכרו לו: אל
הדלת או חל המזוזה • יכול שהיא המזוזה
שהיה לרצוע עליה ת"ל (דברים עו) ונתת
צאנו וצדלת צדלת ולא צמזוזה הא מה ת"ל
או חל המזוזה הקים דלת למזוזה מה מזוזה
ועומ' אף דלת מעומד: ורלע אדוניו אה
אזנו נמכרע • היענית או אינו של שמאל
ת"ל און און לגורה שיה נאמר כאן ורלע
אדוניו את אזנו ונאמר נמכרע (שמות כט)
הנך און היענית מה לרבן היענית אף כאן
היענית • ומה דהא און לרלע וכל טאך
איכרים צננוף חמר ר' יוחנן בן זכאי און
שמועה על הר סיני לא תגזרו וכלך ונגזר תרלע
לי בני ישראל עבדים והלך והנה חרון ועלמו תרלע • ר"ש היה דורש מקרא זה כמין חוננה
(ר"ל קבר ירמאל עבדים) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כליה נצנית אמה
הקציה דלת ומזוזה סביו עדים נמלרים ככפסחה על המכקוף ועל כתי המזוזות ואמרה
(ויקרא כ"ה) כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה
חדון לעלמו ירלע נכניהם: ועצדו לעולם • עד ריבול או אינו אלא לעולם נכמעו
ת"ל ואיש חל המכסחה הסנוב מגיד שממשים שיה קרוי עולם ולא שיהא עצדו כל חמשים

דגה

שמות כא משפטים

את אָנוּ בְּמִי־צַע וְעַבְדוֹ לְעַלְמִים : ס וְכִי יִמְכַר
אִישׁ אֶת בְּתוֹ לְאִמָּה לֹא תִצָּא כְּצֹאת הָעַבְדִּים :
ח אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנָיהָ אֲשֶׁר לֹא יַעֲדָה
וְהִפְדָּה לְעַם נְכָרִי לֹא יִמְשַׁל לְמַכְרָהּ בְּבָגְדוֹ
כָּה : ט וְאִם לָבְנוּ יַעֲדָנָה בְּמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת
יַעֲשֶׂה לָּהּ : י אִם אַחֲרַת יִקַּח לָהּ שְׂאֵרָה
בְּסוּתָהּ וְעָנְתָהּ לֹא יִגְרַע : יא וְאִם שְׁלֹשׁ יָלְדָה
לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וַיִּצָּאָה חֲנָם אִין בְּסָפָה :

מכה

רש"י

שנה אלא עובדו עד היוצ' צ צין ממדק
צין מופלג : (1) וְכִי יִמְכַר אִישׁ אֶת
בְּתוֹ - צקטנה הכתוב מדבר יכול אפילו
הניאה כיומני' אמתת קל וחומר ומה מכור'
קודם לכן יולא' צבימנין כמו שכתוב
וינאה חנם איך כסף סחנו דורסים אותה
לסימני נערות שאינה מכורה אינו דין
שלא תמכר : לא תלא כלאת העבדים -
כליאת עבדים כנענים שיואלים צין ועין
אצל זו לא תלא צין ועין אלא עובדת עד
שש או עד היוצ' או עד שתצא' סימנין
וכל הקודם קודם להיראות ונותן לה דמי
עינה או דמי סינה - או אינו אלא לא תלא
כלאת העבדים צסט וציוצ' תל' כי ימכר
לך אחד העברי או העזריה מקיס עזריה
לעברי לכל יליאותיו מכ עברי יולא צסט
ק וציוצ' חף עזרייה יולאה צסט וציוצ' ומהו
לא תלא כלאת העבדים לא תלא צראשי
איברים כעצדים כנענים יכול העברי יולא
צראשי איברים ה"ל העברי תו העזריה מקיס
עברי לעזריה ר מה העזריה אינה יולאה צראשי איברים חף הוא אינו יולא צראשי איברים :
(ח) חס רעה צעיני אדוניה - שלא נראה הן צעיניו לנוספה : אשך לא יעדה - כהיה לו
ליעדה ולהכניסה לו לאשה וכסף קיימה הוא כהפקדושים וכאן כמו לך הכתוב סמולה ציעוד
וצמו לך שאינה זריכה ש קדושין אחרים : והסדה - יתן לה מקום להפדות ולנאת חף היא
צבדוניה

לו קרי

שפתי חכמים

דכתיב כתיב וטעם הרביעה צחון צני מוכר
עלמו מטום טעם כי לי צני וטחל וגומר
הכ"ס : (1) מדכתיב ועבדו לעולם ולא
כתיב עולם אלא מטום דחי כתיב עולם היה
ממע טיהא עובדו נ' שנה אצל השתא
שכתוב לעולם מממע עד היוצ' : (ק) פירש
חף ליוצ' דחי נטש הא צבדיא כתיב כי ימכר
לך העברי או העזריה וגומר : (ר) וא"ת
מאחר שהוקם העברי לעזריה אי"כ חף הוא
יולא צבימניס - ויש לומר דעברי צבימניס
לא משכחת ליה דחי צמוכר עלמו איך
צמעסה קטן כלום וחי צמכרוו צ"ד
צקטנות לאו צרעושים הוא וחי צמוכרו
צניו צקטנות לאו צרמירה הוא דכתיב וכי
ימכור חיס חת צתו לאמה ולא חת צנו עיין
כל זה צבכ"ס : (ט) פירש מדקאמר חס
רעה צסכסת זה לא יעדה מכלל שהיה לו
ליעדה חס אינו רעה ומדקא קרא לקידושין
צלטון

מסייע

אונקלוס צא

**עבד פלח לעלם : ז וארי יבן גברית ברתיה לאמהו לא תפוק
 במפקנות עבדן : ח אם בישא בעיני רבנא רקימיה ליה ויפרקנה
 לגבר אחרן לית ליה רשו לזבנה במשלימיה בה : ט ואם לבריה
 יקימנה בהלכות בנת ישראל יעבד לה : י אם אחרנתא יסב
 ליה זונה פסותה ועונתה לא ימנע : יא ואם תלת אקין לא יעבד**

בעל השורים

והיינו לא ימנע כמו שהענינו לא משו כך יהושע לא מש מתוך האלה ועל כן זכה לילך לפני העם:
 נכחו כי כמסורה נכחו תחתו על הים כי נכחו ילאו כיחוקאל וזה התם בשעם שזכרם לא יבא
 דכתיב לא ישוב הדרך השער אשר בא בו כי נכחו ילא אף כאן פרעה וחילו הדרך אשר נכנסו בישראל
 ילא

שפתי חכמים

צלשון יעוד ולא אמר חסר לא קדשה ש"מ
 שאינה לריכה קידושין אחרים וכו' : (ת)
 פי' דמדלא כתוב ונספת חלא וספדה משמע
 שאף האדון מבייע צפדיונה שמחזק עמה :
 (א) מדכתיב שריר האדון ליעדה או לצנו
 יעדנה ח"ל מהיכי תיתי שרשאי למוכרו ע"כ
 ז"ל לא ימשלו למוכרה פי' חפ' האז : (ב)
 שהרי האז חיה רשאי ליתנה לאחר ורזין
 רש"י לפרש האדון בלא תעשה לומר כסס
 שלענין מכירה דחינו רשאי למוכרה לא
 האדון ולא האז ח"ל לענין יעוד מ"ה פי'
 האדון והוכחהו מדכתיב אחריו ואם שלש
 אלה לא יעשה לה וצגרעון והיעוד לו חינו
 תלוי חלא צאדון הרא"ם : (ג) פי' כנו האז
 ש"ל קדושין אחרים חלא כסף קנייתו הוא
 כסף קדושין דחליב הליל ואם לצנו יקדשו
 או יקחו : (ד) פי' כמכפס צנות ישראל
 צאר כמות ועונה ואע"פ שלא נזכר חיובם
 לצנות ישראל צאם מקום חרי זה צא ללמד
 ונמאל למד צמכילתא : (ה) פירש דלא
 יגרע ונשמע מאותה היתה לה כבר כדכתיב
 כמכפס צנות ועבה לה קודם שלקח עליה
 אחרת - רא"ם : (ו) דאי כל שלכתן דוקא
 למר אמר ויאלה חס חין כסף אם מיעדה
 לו או לצנו הרי אשתו היא וריבה גע או חס
 מנרע לה מפדיונה הרי לריכה לתת השאר *

רש"י

צפדיונה ת ומכ הוא מקום שנותן לה כמגרע
 מפדיונה צמספר הכנים שעבה חללו כאלו
 היא שפור' חללו * כיחד הרי בקאל' צמנה
 ועסבה חללו שתי כנים חומרים לו יודע
 היית בעתירה לאלת לטוף שש כנים נמאל
 שקנית עבודת כל שנה ושנה צשטית המנה
 ועסבה חללך צ' כנים הרי שליטת המנה טול
 שני שליטת המנה והאלא מחללך : לעם נכרי
 לא ימשלו למכרה - שאינו רשאי למוכרה לאחר
 לא האדון א' ולא האז : צגדוד צה * אם צא
 לצגוד צה שלא לקיים צם מצות יעוד וכואציה
 מאחר שגד צה ומכרה לוה : (ע) ואם לצנו
 ייעדנה - האדון ב' מלמד שאף צנו קם
 תחתיו ליעדה אם ירצה אציו ואינו צריך
 לקדושין אחרים ג' חלא חומר לה הרי את
 מיועד' לי צכסף שקיבל אצין צדמין : ומכפס
 הצנות - שאר כמות ד ועונה : (י) ח' אחרת
 יקח לו * עליה : שאר כמותה ועונתה לא
 יגרע * מן האמה ה' שיעוד לו כנה : שאר *
 מונות : כמותה * כמשמעו : ועונה *
 תכמים : (יא) ואם שלש אלה לא יעשה לה *
 חס אחרת משל חלה לא יעשה לה ו' ומה הן
 הב' ז ייעדנה לו או לצנו או יגרע מפדיונה
 וז' וזה לא יעד' לו ולא לצנו וביא לא היה
 צידה

ס"ג דאין חסר שיעבה שלכתן יחד ליעדה לו ולצנו רא"ם : (ז) דאי קאי אשאר כמות
 ועונה נמה ויאלה חסס חלא תעטרק גע כיון
 שיעדה

שמות כא משפטים

ס יב מכה איש ומת מות זממת יי
וְאִשֶּׁר לֹא צָדָה וְהֵאֲדָרְתִּים אָנָּה לִירוֹ וְשִׁמְתִי
לָהּ מִקוֹם אֲשֶׁר יָנוּם שָׁמָּה : ס יד וּבִירוֹד

רשיי איש

שפתי חכמים

בידם לפדות את עצמם: ויבא את הנכד יבוס
לה יבא להו יוטר חזס שריבה לעבדים
ומה היא כי יבא לחדך שהלא כסימנין
ותססה עמו עד שהבי סימנין ה והס
כניעו שס שניס קודס סימנין כבר לירדנו
שתלא שאלמר (דכרוס טז) סעברו חו
סעברו ועברך שס שניסומו סאמור כאן
ויבא חנס שסס קדמו סמינס לשס שניס
תלא כהן • חו אינו אומר שתלא חלל
בכגרות ת"ל אין כסף יביות יביות כגרו
וחס לא כחמו שניס: כויתו אומר ויבא
חנס זי נגרות לכך יגתרו שניסס שלל
ליתן פתחון פה לבעל כדן לחנוך :
(יב) חכה איש ומת • כמה כתובוס
כחצרו בפרשת רוסמן ומה שכירי לפרס
למה באו כולם אפרס חכה איש ומת
(סנהדרי כ"ד) למס נאמר לפי שנאמר
(ויק"א כ"ד) ואיש כי יבס כל נפש אדם
מות וימת שומע חני הכאה כלא מיחס ט
ת"ל חכה איש ומת אינו חוי"ל חלה הכאה
של מיחסי ואס נאמר חכה איש ולא נאמר
ואיש כי יבס כויתו אומר אינו חייב עד
שיבס איש סכס את סאסס ורת הקטן זנין
ת"ל כי יבס כל נפש אדם אפילו קטן
ואפילו חכה ועוד חלי לא נא' ומכס איש
שומע חני אפילו קטן סכס' וסרנ וסא חייב
י ת"ל ואיש כי יבס ולא קטן סכסה ועיר
כי יבס כל נפש אדם אפיי"ס: ויבסחע ב
ת"ל ויבס איש חנו הייער ס' ס' קניימס
הראוי להיות איש: (יג) ואסר לא כדס •
לא חרב לו ולא יגתנין: כדס • לשון ארכ

שיערה לאס: (ח) לא שתלא מיד כסלא
עסה צס חחד מלסס חלה: (ט) הקססה
הכ"ס יס לתמוס היאך יבא נהרנ צכאה
צלא מיתה ורכחצו וקב נהכס רק שצחו
יתן וביח הדבר צל"ע וי"ל כיון שחנינו צני
אצו וחמו שחייב מיתה על הכאה אפילו
שלא הכיח חייב ה"א אפילו אחר נמי ועל
אצו אפילו הכאה צלא חצורה חלל אחר
דוקא הכאה חצורה וסא דחצו פלע
פתח פלע ופירס רס"י פלע מכה שמויח דס
חיינו כלא כנוונה חלל כנוונה חייב מיתה
וכא דחצו וסאלהיס חכה לידו דחשמע
דצלא כוונה חייב גלות חיינו צמתכנין להכות
את חס ורכס את זה חלל צלא מתכנין כלל
אינו חייב גלות וקח ולא ימות ה"א הכאה
דלא שייך צו מיתק דחייב צלא חצורה
ודו"ק: (קצ"ט) ועי"ל דה"א דביכא דלא
לסס לכלס חייבה התורה מיתה דכ"א
חמיינן פיק דכנהרנין (ד' ע"ו) גני כופר
ע"ס וצח מייבס כל קוסיוף חל"ס: (י)
(הכ"ס) וחי' ובינן אכחן דענש הכחצו
את הקטן דכ"א פריך צ' צן סורר ומורה
ומכני חטו צן סורר ומורה על סס חטאו
הוא נכני חניו נהרנ חלה על סס סופו סא
אפילו קטן נמי חלל הכא חחי איכא למימר
כוי' (נח"ל) ול"ל דסד"א כיון דחצו מכה
איס חלה לצרות אפילו קטן שיכא חייב על
הריב חע"י דנעלמא קטן פטור מכל
כמלות לפיכך חילטריך מייעוטי וחי' כי יבס
לכוי"ל את הקטן וקיי"ל זו ותינן זה שייך
צכל הני דצכמוך: (כ) (הכ"ס) גס זה
קצנה צידס לדרוב כך דחיליב נמעט ממיס
את הקטן ונראה מכל נפש חכה ועוונטוס
והנדרגנינוס וכן גני ואיס כי יבס כחניו חלה
צכאה גי'ס צס מיתה דחיליב למס לא דריס
חיכח

דה ותפוק מגן ברא כספ : יב דימתי אנש ויקמליה אתקמליה
יתקמלי : יג ודרא כמן ליה ומן קדם יי אתמסר לדיה ואשוי לך
אתרא דיערוק לתמן : יד ואני דרשע גבר על תבריה למקמליה

בער הטורים

בנבירו

אמר אלה מנח אחר כדאיתא בבבלי וכו' ישראל כמו שאלו עולין מנח זה אחר
אמר הקב"ה לום לכל טעם לבר שיאלו מן ישראל : וזאתו : כי במסורה ככל ואידודו חזקו את זרועות
לך בכל טעם כ"ה ממזיק לך הטעם לטורדן מן העולם : ויהפך : כי הכא ואידוד ויהפך להם
לאיב

שפתי חכמים

איכפא לומר לפי כחומר ומה איה איה ומת
שומע אני שאינו חייב אלא בהכאה של מיתה
ה"ל ואיה כי יכא חפ"י הכאה בלא מיתה וכו'
ע"ש באורן ולא הכאתי דבריו אלא הכרתיו
לפירש"י לכן קרתי בנקום שא"ל להאריך
אבל תימא א"כ היך חייב דמי ולדות הא
מחייב מיתה וי"ל כיאל דלא נהכיין לולדות
כדאכנהו לרבי שרש ונהת נכס חרת נכס
ממון א"כ דהא דמחויב אכפל היינו לרבר
שנולד אבל קודם שנולד לא מחויב וכו' תוס'
כדבריו דף פ"ד : (ל) כי תרגם שו' וארז לו
וכמו לו והכא נמי תרגם על וארז לא ארז
ודלא כמן ש"מ דל' ארז הוא : (מ) פירש
עולה וגופל על זה ציירדתו ולא צעלייתו
דכגון זה אינו גולה (מכות דף ק) אורח דנקט
הכא עולה מפני שלא יתכן ליטול דרדרידידתו
אם לא שקדמה לו עלייה הרא"ש : (נ) ו
זאת וברי עדיין לא נכרע לו סוגי הראשון
וי"ל גברא קטילא קטיל וגלוי הוא לפני
הקב"ה שלא חייב גלות בשביל זה אך אלו לא
יודעין זה : (ס) ל"ל כגון כהיה סייף צידו
וגפל עליו וכו' דל"ל לא מתקיים מיתהו
ברוי רוח ידון במיף וזה נופל עליו דהוי
כעין מקילה : (ע) מדכתיב

רש"י

וכקנא אומר ואיה כד' את נפשו לקחת
ולא יתכן לומר כד' לשון כד' כד' שזרית
חיותו אין נופל פ"א כפועל סלה וסס דבר
כס' כד' זה סכדכר בו כדוים ופועל שלו
צירס וסס פועל שלו כד' יאומר אני פתרינו
כתרגומו ל' ודלא כמן ליה : ומכאן סברו
כחלק כד' ציד ואין אני מודה לו ויס' יס'
לחברו באחת ממחלוקת של כד' נחברנו
כחלק על כד' נכש"ו כס' יורם ומילין ל' כד'
עילאה יתכל אף כ' אשאר לא כד' לא כד'
למחוא לו סוס כד' מיתה ואין זה יס'
לכריה עליו מכל מקום לשון אורב כו"י
והאלהים אנה לידו : זימן ידו לשון לא
תאונה אלו קרעם לא יאונה דיק כל און
מתאנה הוא לו מזדמן למחוא עולם :
והאלהים אנה לידו : ולמה תלא ז"ת
מלפניו הוא שאמר דוד כאשר יאמר משל
הקדמוני מרשע"י כא רשע ימשל הקדמוני
היה סתורם סיהא משל כקב"ה שהוא
קדמוני של עולם והיכן אמרה תורם
מרשע"י א"א רשע והאלהים אנה לידו כמה
הכמו' מדכרי כשני בני אדם אחד הרב שנג
וא' הרב מזול ולא כיו עדי' בדבר סיעידו

זה לא נכרע וזה לא נכל והקב"ה מזדקן לפונדק אסד זה סהרג במזיו"ש תחת הסולם
זה סהרג שנג עולם כסולם ויפל על זה מן סהרג כמזיד והורני ועד ס מעידים עליו
ומחייבים אותו לבלות כח"א זה סהרג כשנג גולה נ זה סהרג במזיד ס כהרג : ושמתי
לך מקום : אף במדבר סינים שמה וזויה מקום קולטו זה מחנה ע' לוי : (יד) וכי
יזיד : למה נאמר לפי שנאמר מכה איה וכו' שומע אני אפי' נון ונוסא סהיתו ושלוח
נ"ד סמיתו במלקות ארבעים והאב המכה את בנו והרב הרודם את תלמידו והשונג

שמות בא משפטים

אִישׁ עַל־דַּעְרוֹ קָהְרָנוּ בְּעַרְמָה מִשֵּׁם מוֹבָח
 תִּקְחֵנוּ לָמוֹת : ס ס וּמִבְּה אֲבִי וְאִמִּי
 מוֹת יוֹמָת : ס ס וְגַב אִישׁ וּמִבְּה
 וְנִמְצָא בְּיָדוֹ מוֹת יוֹמָת : ס י וּמִקְדָּר
 אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת : ס י וְכִי־יִרְבֵּן
 אֲנָשִׁים וְהָכָה אִישׁ אֶת־דַּעְרוֹ בְּאֶבֶן אוֹ
 בְּאֲגָרָף וְלֹא יָמוּת וְנִפְלַל לְמִשְׁכָּב : ט אִם־יָקוּם
 וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל־מִשְׁעָנָתוֹ וְנִקְהָה מִמִּכְהָרָק
 שְׂבָתוֹ יִתֵּן וְרָפָא יִרְפָּא : טו ס כ וְכִי־יִבֶה

אִישׁ

דש"י

שְׁבֻתֵי חֻמִּים

ת"ל פ וְכִי יוֹד וְלֹא שׁוּגָה • על רעסו •
 וְלֹא עַל גּוֹי • לְהַדְרֹג כְּעַרְמָה • וְלֹא שְׁלֹחַ
 בֵּית דִּין וְהַרְפֵּא וְהַרְדֵּה כְּבוֹ וְתַלְמִידוֹ שֶׁאֵף
 ע"פ שֶׁסֵּס מוֹדֵדִין אֵין מַעְרִימִין • מַעֲשֵׂה
 מוֹכְחֵי אִם הוּבַח כְּסָן וְרֹכֵס לְעַבְדוֹ עֲבוּדָה
 תִּקְחֵנוּ לָמוֹת : (טו) וְיִבֶה אֲבִיו וְאִמּוֹ •
 לְפִי שְׁלֹמֵנוּ עַל הַחוּבֵל הַכְּסוּדֵי שְׂכוּף
 כְּתַשְׁלוּמִין וְלֹא בְּמִיתָה הַאֲרָךְ לֹמֵר עַל
 הַחוּבֵל בְּאִבּוֹ שְׂכוּף בְּמִיתָה וְאִינוּ תוֹיֵב
 אֲלֵא כְּכֹחַ שֵׁשׁ כֶּסֶף מְכֻרָה אֲבִיו וְאִמּוֹ
 אוֹ זֶה אוֹ ק זֶה : מוֹת יוֹמָת־בְּחִנְקָה (טו)
 וְגוֹכֵחַ אִישׁ וּמְכָרוֹ • לְמַעַן כֹּאמֵר לְפִי שְׂכֹף
 כִּי יִחַף אִישׁ גּוֹכֵחַ נֶפֶשׁ מֵאִינוּ אֵין לִי
 אֲלֵא אִישׁ שְׂנֵיב נֶפֶשׁ אִשָּׁה אוֹ טוּמְאוֹת אוֹ
 אֲנִדְרוּגִיּוֹת שְׂנֵיב מִנִּין ת"ל וְגוֹכֵחַ אִישׁ
 וּמְכָרוֹ וְלְפִי שְׂכֹאֵר כֵּאֵן וְגוֹכֵחַ אִישׁ ר
 אֵין לִי אֲלֵא גּוֹכֵחַ אִישׁ גּוֹכֵחַ אִשָּׁה מְכִיּוֹן
 ת"ל וְגוֹכֵחַ נֶפֶשׁ לְכָךְ כּוֹרְכֵי טוּמְאוֹת מֵה
 שְׂחָרֵר זֶה גֵּלָה זֶס : וְנִחַף בְּיָדוֹ - שְׂרָאוֹת

מִדְּכֻתִּיב וְכַמְתִּי לָךְ מִקֻּדֵס דְּכִיּוֹנוֹ צִמְחָתְךָ
 וּמַסָּה לִּי הוּבַח וְאִם מִסְמַע צִמְדָּר וְצִמְחָתְךָ
 לִיבֵי צִמְדָּרֵךְ הוּבַח מִמְלֵחוֹ שֶׁל מַסָּה קוֹלֵט :
 (ה) וְאִתָּה כֹּחַ חִיּוּבֵי מִיתוֹת לְרִיבֵי עֲדוּת
 וְהַתְרַחֵף וְסוּגָה אֵין שׁוֹדֵךְ צוֹ הַתְרַחֵף דְּאִי
 הַתְרוֹ צוֹ אֵין זֶה שׁוּגָה וְיִלֵּל דְּמִיּוֹרֵי צִמְדָּר
 כְּאִלֵּל הַתְרַחֵף וְקִיֵּל • וְאִתָּה וְלֵמַעַן לִי מִישׁוּעַ
 לְשׁוּגָה וְכֹלָ כְּתוּב וְאִשָּׁר לֹא לָדָה וְגוּמָר •
 (הַרְאִים) יִלֵּל דְּמִיּוֹרֵי צִמְדָּר קְרוֹב לְמוֹד כְּנוּף
 שְׂנֵיבֵנוֹן לְהַרְגוֹ אֵת זֶה וְהַבְּנֵי אֵת זֶה שְׁאִינְגֵלוֹת
 מִכְּפָרָה לִי מִפְּנֵי שְׂכוּף כְּפֹשֵׁעַ : (ז) דְּכֻתִּיב
 מִכָּה צִמְחָתְךָ יִשְׁלַמְנָה וּמַכָּה אֲדָם יוֹמָת מֵה
 מִכָּה צִמְחָה עַד שִׁעֲשֵׂה צֶה מְזוּרָה אֵף מִכָּה
 אֲדָם נָמוּ עַד שִׁעֲשֵׂה צוֹ הַגּוֹרֵם : (ק) וְאִעֲיָג
 דְּוִיּוֹ מוֹסִיף עַל עֲגִיף רֵאשׁוֹן דְּמַסְמַע נָמוּ
 אֲחַד מִכָּה עַד שִׁפְרוֹט לָךְ הַתְּשׁוּבָה יִחְדוּ •
 כְּדָרְךְ שְׂהוֹנֵךְ - לְפָרוֹט צֵלָה תַּחְרוֹשׁ צִמְדָּר
 וְחִמְרוֹ וְכו' וְכֻרֵץ צוֹ יִחְדוּ וְכו' : (ר)
 (רִאשִׁים) תִּינַחֵךְ דְּגִבֵי קִרְא דְּמִכָּה אִישׁ וְאִישׁ
 כִּי יִכֶּה אֲמָדִי אֵל דְּרִיבֵי כְּבוֹ לֹמֵר לְפִי שְׂכֹאֵר
 וְחִים כִּי יִכֶּה אֵין לִי אֲלֵא אִישׁ שְׂכֹאֵר אִשָּׁה
 אוֹ טוּמְאוֹת אוֹ אֲנִדְרוּגִיּוֹת מִנִּין ת"ל וּמַכָּה
 וְכו' וְחִינֵךְ לְעֵיל שְׂמַח קִנְיָה הִיתָה וְכו' ע"ש
 וְעוֹד יִלֵּל הַתְּחַל לֹא בֵּחַ לְפָרֵשׁ כֹּל דְּרִיבֵי
 כִּי וְלֵאמֹר

עדים

כיוצא

בְּיָמָיו מִן מַדְבַּחֵי תְּדַבְּרֵנִיה לְמַקְטָר : מִן וְדִיטְחֵי אֲבוּהֵי וְאִמֵּיהֵי
 אֲתַקְטֵלֵהּ יִתְקַטֵּל : מִן וְדִיגֵנוּב נִפְשָׁא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵינֵיהֵי
 וְיִשְׁתַּחֲוֶה בִּידֵיהֵי אֲתַקְטֵלֵהּ יִתְקַטֵּל : יִן וְדִיטְחֵי אֲבוּהֵי וְאִמֵּיהֵי
 אֲתַקְטֵלֵהּ יִתְקַטֵּל : יח וְאִרֵי עֵצִין גְּבָרִין וְיִמְתֵי גְבָרֵי תְּחִבְרֵיהֵי
 בְּאֵבְנָא אוּ בְּכֹרֵמִיָּה וְלֹא יִמְתֵי וְיִפּוּל לְבוֹטְלֵן : יט אִם יִקְוִים
 וְתִתְקַדֵּ בְּכֹרֵא עַל פּוּדִיָּה וְיֵהִי זְכָאָה מִחֵיָּה לְחֹדֵר בִּימְטֵנִיה יִתֵּן
 וְאִרֵי אִסְיָא יִשְׁלֵם : כ וְאִרֵי יִמְתֵי גְבָרֵי תְּעַדִּיָּה אוּ יִתֵּן אִמְתֵּיהֵי

בעל המורים בשולמץ

לארבע שפיעה נהפך להם לארבע : כידי רומה ג' חוד הכא ואידך ככרית מבעי ג' ויהאשט אחר תעשה
 כיד רומה בקרשת שלח נך חנשים בני ע"ו חלודי שהספד ויכיה עבר עומה : כמו שדרשו ועברי כיש
 טרה : ופרעה ג' במסורה ופרעה הקרוב ופרעה חולם כחשר כנדו אתכם מזרים ופרעה הלא כחשר
 התעולל בהם מ"ו חף על פי שפיעה חלם ותר להם יוסף תלוותיו לא זכר לו זו השובה ופרעה
 הקרוב להם עם ישראל על כן התעולל בהם : הקרוב ג' במסורה ופרעה הקרוב חלם קרבו
 כיון שכל חלמי בעל טעון הקרוב קרבו לו : והנה מזרים נכס אחריהם : וזאת שר על מזריסלכך
 אמרו ע"ו וזמרת ים עיוד : כנגד שר של מזריס : תתקשו שנים כייסוי : הכא ותחד מ"ו יתן הארש
 תתקשו שנים חלם נשה מ"ו יתן הארש תתקשו כי ה' נלחם להם ויזון להם ללעוק אלא ע"ש חלמי
 להם לחאסכ כי תעשו כתי : מ"ה תעשו חלמי רמז לו אהיה עתיד ללעוק חלמי מ"ו יתן כתי ללחם
 על

שפתי חכמים

היוצאים מן התקראות ההם עד סודיעו
 הכל רג ג' קן וזמר התקראות וכשהודיעו
 לנו מהלך מה ינס שילם זם מה שחסר זה
 ולפיכך הולכו שני התקראות עב"ל : (ט)
 (כח"י) לאפוי י מליו וחסי' גנבו וממילא
 שדין גונב נפש כדון סאר הוגנים צנונים שאם
 טבח וזמר גרשות צעלים פעור וכן הנין
 הרמזין דברי רש"י בשנים וכו' : (ש) חלז
 לעיל לא לרד לפרס כן החלז והפסיק
 צקח דוגונב חיס ומכרו וגומ' צין זכיה
 למקלל דה' לא הפסיק הוב ילפיני וינה
 ממקלל וכו' מה מקלל צטרילס כדפירש"י
 חף זכיה וכו' לכן הפסיק צקח דוגונב חיס
 מה גונב נפש צחק חף זכיה חזו צחק וז'ת
 גונב נפש לעמו מגיל צחק ועל זם פירש כל
 מייקר וכו' מלחתי : (ת) חלז וער זכיה
 למדין חונו מפרכס אחרת : לכן נקט ככת
 ויפוי

רש"י

עדים שגנבו ומכרו ונלחם ככר צידו קודם
 ש זמירה : מות יונת * צחק כל מיהם
 האמורה צחורה סהם חנק ה"ח והפסיק
 הענין וכתב דוגונב חיס צין זכיה חזיו וחמו
 למקלל חזיו וכו' כי ינו טלוגת' דמר סבר
 מקטינו הכח ילויס ומר סבר לא מקטינו :
 (ז) ומקלל חזיו וממילא מה חומר לפי שהא
 מולחמים חיס חסר י' ל חת חזיו חילוי אלא
 חיס שקלל חת חזיו חסה שקללה חת חזיה
 גננין תיל ומקלל חזיו וחמו סהם צין חיס
 וצין חסה ח"ל למת חומר חיס חיס חסר
 יקלל לזכיה חת הקטן : מות יונת * צטרילס
 וכל מקום שחומר דמיו צו צטרילס וצנין חז
 לכס חצין ודגמו חוזה דמיהם צם וצמקלל
 חזיו וחמו חומר דמיו צו : (יח) ובי ריצון
 חכמים : למת חומר לפי ס' עין חמת עין
 לא נדרשו חל דמי חלבריו חלז טבת ורש"י
 לא למדו דת לך חומר פרכיו : וכל
 נלככ * התגומו

שמות בא משפטים

איש את עבדו או את אמתו בשכמו ומה בית
ידו נקם ינקם : כ"א אך אם יום או ימים יעמד
לא יקם כי כספו הוא : ס"ב וכי יוצאו אנשים
ונגפו אשה הרהויצאו ילדיה ולא יהיה אסון
ענוש יענוש באשר ישית עליו בעל האשה ונתן
בפללים : ס"ג ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת
נפש : כ"ד עין תחת עין שן תחת שן יד תחת יד
רגל תחת רגל : כ"ה בניה תחת בניה פצע תחת
פצע חבורה תחת חבורה : ס"ו וכי יכה איש

את

רש"י

שפתי חכמים

כתרגומו ויפול לנעלן לחולי שמעטלו
ממלאכתו : (יע) על משענתו • על צדווי א
וכחו (מכילת') : ונקם המכה • וכי תעל על
דעהך שיכנג זה שלא הרג אלא למדך כאן
שחובשים אותו עד שגרהה אם יתרפ' זה וכן
משמעו כשקם זה והלך על משענתו אז נקם
המכה אצל עד שלא יקום זה לא נקם המכה :
רק שצחו • צעול מלאכתו מחמת החולי אם
קטע ידו או רגלו כראוין צעול מלאכתו מחמת
החולי כאלו הוא שומר קטוין שכדי אף לאחר
החולי אינו ראו' למלאכה יד ורגל וכוח כבר
נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו שחומר יד
תחת יד רגל תחת רגל ורפא ירפא • כתרגומו
יכלם שר ב הרופא (צנח קמא פ"ה') : (כ) וכי
יכה איש את עבדו חו את אמתו • בעצד
לנעני הכתוב מדרג חו אינו אלא צעזרי ח"ל כי
כספו הוא מה כספו קרוי לו ועלמות ח"עצד
הקרוי לו ועלמות והרי הוא כלל מכה איש ומת ד' אלא
בהתבונן יהוה וכו' ומה תחת ידו ומה מעת לעת פטור :
צ"כ כי שו' כדו להצד הכתוב מדרג חו פטילן חין
בו כדי להצדית מ"ל בישראל ואם באין יד אחר
ימות צ"ה (חו כלל עין יד גזר רח"ל) הלא והלא דכ"ה
ק"ו מה ישראל המור אינו חובש אלא כ
כספו כדמי כ"ה בו כדי להצדית (שטהרין ע"ה)

א"כ עדיין חולי הוא וסמא ימות ולמה כתיב
ונקם המכה : (ג) אפילו אם הוא רופא יכול
לומר לו לא יחא לי שהרפאני דכאריה דמית
עלי וגם אם אמר לו יודע אני רופא שירפא
אותך חכם יכול לומר לו אפיא דמכיה צמנן
מגן שויה מגן תרגומו של חכם : (ד) דאף
ע"ה צממע כ"ה עבד דחייב צמלות ולא
נתמעט ע"ה אלא היא דכתיב רעבו : (ה)
וה"ל על הקרא היה לו להקטות • וי"ל כדי
שלא תימא אי הכי כאן • דגלי קרא בעבד
לנעני לידון צדון יום או יומים ה"א גם עבד
עצמי במדה דדבר שהיב בכלל ויאל מן הכלל
וכו'

בשולמין ימית תחות ידיה אתדנא יתדן : כא ברם אם יומא או
 תדן יומין יתקום לא יתדן ארי פאפיה הוא : כב וארי ינצון נכרון
 ויסחון אמתא מענדא ויפקון ולדהא ולא יהי מיתהא אתנבאה
 יתנבי כמא דישוי ערוהי בעילה דאתתא ויתן מן מימר דיניא :
 כג ואם מותא יהי ותתן נפשא חרף נפשא : כד עינא חרף עינא
 שנא חרף שנא ידא חרף דא רגלא חרף רגלא : כה כואה חרף
 כואה פרעא חרף פרעא משקופי חרף משקופי : כו וארי ימחי

בער המורים

על ישראל - ויהי תביט על אחותך מרים אל כל רשע נא לה - כי עת לקרר ועת להאריך אבל עתה
 אין עת להספיל כלל אל דבר אל בני ישראל ויסעו - הרס ב' במסורה הרס את מעד קשפור הרס
 קולך וילמד מהמוס וערכב אותם בקולות וילדך ותהי הרים לרגבי אלויס פסגף הכרזל כמו הכל
 עשה גם על ידי המים חף תהם נעשה גם ע"י המים : וקצתו בזכות וקצתו ע"י עולה וזכות
 בקצת ובלבולת קרי היה בקצת וכו' שבה השם נבקעו המים : וילד ב' במסורה וילד את הלילה - אל

שפתי חכמים

וגו' מש"ה הקדים רש"י, או אינו אלא בענד
 עברי וכו' וסוד דברי רש"י כמו השתא ח"ס :
 (א) מדכתיב ואלכו לו וקם עליו עד שיתכוין
 לו כדי להמיתו ואם לא היה האלכו כדו
 להמיתו ח"ס לא תתכוין הוא להמיתו - וה"ל
 בשבע ליל תיפוק ליה מק"ו מישראל וי"ל
 דאין עושין מן הדיון : (ב) דק"ל לא הל"ל
 אלא ובי יכה את עבדו וגומר או את אמתו
 קנין כספו וגומר כי כהפו הוא ליל ועל זה
 פ"י כי הכנוז פה נתינו - עעם היא אלעיל
 לומר שהדון גידון דיון יום או יומים א ל
 אחר לא וק"ל : (ח) אצל לא שניהם עם אשה
 דא"כ אפילו אחד גמי ועוד ונתנו צפליים
 מצעי ליה : (ט) ואין לומר צולדות דהא
 כתיב ואם אביו יהיה ונתת נפש תחת נפש
 ואין צולדות הא כתיב מכה איש ולא נפל :
 (י) מדכתיב ונתן צפליים משמע שערדין
 לא פרע לכן אמר לכו יצאה ולא יפרע : נכד
 דאין פירושו כפמא שפיה הוא מאי ונתן
 צפליים : (ל) לאפוקי דמיס סל אהי האוורה
 והרי

להעלות בדמיה בשביל הריוגה : עגוס ועגס - ינכו מתון ממנו - כמו (דברים כ"ב)
 ועגשו אותו מזה כסף: כבשר ישית עליו וגו' כפייתבענו העבל כב"ד ב להשית עליו
 עגוס על כך : ונתן - שמחה דמי ולדות ל: כפליים - ע"פ הדיינים : (כב) והם אסון
 יכיה - באשה : ונתת נפש תחת נפש" (סנהדרין" -) דמתיו חולקיסלכר ים אומרי
 נפש מתו וים אומרים מתון אכל לח נפש מתם - שמתכוין להרוג את זה והכו את זה

אנשים
 אמן
 שיה נתן
 שמתת
 שחת ד
 עתת
 איש
 את

על זורו א
 ובי תעיל על
 למדן כל
 יתרה ו' וכן
 שנתנו או קה
 קה המס :
 מנת החולי הם
 להמיתו המנת
 הכי חף למר
 וכל וכו' כד
 ור שנתנו יד
 ח"י בתרומו
 ח"י (ה') :
 ע"י : בענד
 גנות חקענד
 ככלל להיות
 כסו :
 דר עות
 בו ח"י ח"י

שמות כא משפטים

את עין עבדו או את עין אמתו ושחתה
 לחפשי ישלחנו תחת עינו : ואם שן עבדו
 או שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת שנו : פ
 בח וכי יגח שור את איש או את אשה ומת
 סקל יסקל השור ולא יאכל את בשרו ובעל
 השור נקני : כט ואם שור נגח הוא מתמל שלשם
 והועד בבעדיו ולא ישמרו והמית איש או
 אשה השור יסקל וגם בעדיו יומת : ל אס-כפר

וישת

שפתי חכמים

וכרו זה מקרא קצר : (ל) וילך מקרא
 דהעני או הענייה : (מ) הוא בנין חז משן
 ועין
 שפחתו דמיו לחכור בסוק וכן כלם ולא
 החובל (כ"ק פ"ד) : (כה) כויה תחת כויה • מכות אם ועד ע : שיו דכר בחבלה שיש
 כס פחת דמים ועבשו כשאין כס פחת דמים אלא כער כגון כוואו כספוד על כפרניו
 אומדים כזה אדם כוואו כזה רוצה לישול לכויות חכער כד: כפנייה היא מכה המוואס
 דס ספנע את כפרס נפר"דור כלע"ן הכל לפי מה שאז אם יש בו פחת דמויותו נזק
 ויש נפל למכה נזמן שכת ורפיו וכסת וכער ומקרא זה יתר הוא וכחובל דרסוכו
 רב יטינו לחייב על הצער חפיל כזקום נזק שזף על פי סנית' לו דמיו ודו אין פוטרינ
 א חן הצער לומר ח"ו וקנה ידו יש עליו • נחמכה ככל מה שורס אלא אומרוס
 יש לו לחכה כסס שזינו חכער כ"כ וזה חתכה ככ זל יכערו : חכורה : היא מכה
 שפס נכר כה ואינו יוצא אלא שחלקים הכסר כנגדו לשן תורה טק"א כלע"ן כמו
 (ירמיה י"ג) וכמר חכרו ותיו ותגזמו חק פי לשן חכטה כטדו"ר כלע"ן • וכן
 שדופ"ז קדים סק פן קדום חכשות כרית וכן על חמש ק על סס שדלת נוקס עליו:
 (כו) את עין עבדו • כעניי חבל עבדו אינו יוצא כסן ועין כמו שחמנו לא חכ"א ל
 כאלת העבדים : חחת עינו (מכילתא) וכן כ"ל דאשי חכרים בו אנכעות סודים
 ורנוליס וסתי אנכיסו חוסס וראש כניס סכיה ניד החמה • למה נלמר סן ועין שאס
 נא דר עין נלא נלמר סן בייתי אומר חס עין סככרא עמו חף כל סככרא עמו וסרי סן
 לא נכרא עמיוריס נלמרה סן ולא נלמר עין הייתי אומר אכילו סן תינוק שיש לס חלופין
 לכך נלמר עין : (כז) וכי יגח שור • (מכילתא

כ"ק

מכילתא

גבר ית עינא דעבדיה או ית עינא דאמתיה ויחבלנה לגבר חורין
 יפטרניה חרף עיניה: כו ואם שנא דעבדיה או שנא דאמתיה יפל
 לגבר חורין יפטרניה חרף שניה: כח וארי יגח תור ית גברא או ית
 אתתא וימות אתרנמא יתרגם תורא ולא יתאיבליה בתריה וביה
 דתורא יהי זכאה: כט ואם תור נגח הוא מאתמלי ומקדמוהי
 נאתסהד במריה ולא נטריה ויקמול גבר או אתתא תורא יתרגם
 ואף מריה יתקמל: ל אם קמון ישוין עלוהי ויהן פורקן נפשיה

בער המורים

כי ויחר לנו וחרו ויהי הפגן והחך למורים שלח סר עמוך הטען כמו כשאר הלילות אלה היה הוהך
 לאחזקיהם כדי להחטיף למורים אבל לישראל היה אור דכתיב הל הו ויחר לנו: ויולך די ביוסורה
 ויולך הו את הים: ויולך אתה שמונה גבי אלשע כשהכה לעבדי מלך חרם בכסרום לומר טעם
 המורים הו כטורים: ואיך ויחך כבודמך יולך אותם בכלה ואיך גבי שחרות הוהם שמשכו
 עיניהם

שפתי חכמים

ועין וכו' הלא הכוה נכבד כהן מומין
 קצופים וראשי איצנים ונגלוי ומהכוין חף
 כל וכו' ילא חרף מומיו נטר כרוז עכ"ל:
 (כ) וינפין שור כור מנזה כמו כפיכ"י על
 פכוך כור הו חמור: (ס) תמוול וכלכו
 ונגירה כנחה הו (נמ"י) וכל ללמד וכו' ו
 חייב חלה כגיהה רביעיה: (ע) דקח
 יתירי הוה ככר רביז וכי יגח כור את חיס
 וגו' ונתה ומיד חרריו ויס כור גגה הוה
 מה"ל עוד וכמיה לרבות כלל מידי כמיה
 דומיא דקין (קל"ג) וכל דלא נקט רבייה
 י"ל דכיליה כדחופה: (פ) ואל"ה וכל רכ"י
 כון פכרה וימע תרו גבי חס מוצה חננים
 כצ"א דצרי ר"י כמעל דג' חסכה חננתלוים
 ולא הציח זה חס כופר יכתיוי"ל דחס כופר
 אע"ג דלא תלוי הוה חס
 חונה מ"מ תלוי הוה חס
 שרם יגח כור חס, והמיה חזי חייב כקופר
 מ"ה

רשימי

צ"ק צ"ד) אחד כור אחד כל כנמה וכהי
 ושון נ חלה כדנר הכתוב כרום: ולא
 יחלל את צביו: ממש"ע כנל: חרף יכל
 הכור חייני יודע כהוה נגינה ונגילה חסוכה
 כחילה חלה מה ה"ל ולא יחלל את צביו
 כח"י כהוה לחתר כנמנר דינו חסוכה
 צ"ק מ"ח) כנמה חנין ה"ל ובעל הכור נקי
 באדם החומר לחצרו ילא פלוני נקי מנכסיו
 ואחז לו כסם הכאה כל כלום זהו מדרשו
 וכסונו כממשעו לבי כהמנר כנמנר וחס
 צעליו ומה הוה"ל נג' כנס ובעל הכור נקי:
 (כט) מומול כלנסו ח הרי שלם
 נגיחות (ויכילהח): והועד צעליו
 (צ"ק ב"ג) לטון התראה צעדים כמו
 (כרהיה מ"ג) העד העיד צנו האיס:
 ורמיה חיס וגו' לפי כנל" כי יגח חין לי
 חלה כמיהו נגיחה: המיהו כנסיכה ע
 מנין ת"ל וכהי: וגם צעליו יומת: צדי
 כגוי: יכול צדי חס ת"ל (כמדנר ל"ה)
 מומ יומת כמכה רוחה כוח על ריחהו חלה

הונו וחי חסם הונו על ריחהו שורו (ככדדן ט"ו): (ל) חס כופר יובת עליוני חס
 זה חינו תלוי וברי הוה כמו חס ככף תלוך לטון חכ"פ זה מכפטו שיכיהו עליו צ"ד כופר:
 ונגן פדיון נכסו: דמי נוק דצרי כרי וכמעל: ר"ע חומר דמי מוזיק (צ"ק כ"ז מ'): (לא)
 פו צן יגח: צן כהוה קטן: חו צת: כהיה קטנה לבי כהמנר וכמיה חיס חו חכ"פ יכול חינו
 חייב חלה על האדולוס

שמות כא משפטים

וישבת עליו ונתן פדיון נפשו ככל אשר וישבת
עליו : לא או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה
יעשה לו : לב אם עבד יגח השור או אמה כסף
שלשים שקלים יתן לאדניו והשור יסקל : ס
לג וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בר ולא
יכסנו ונפל שמה שור או חמור : לו בעל הבור
ישלם כסף ישיב לבעליו והמת יהיה לו : ס
לה וכי יגח שור איש את שור רעהו ומתו ומכרו
את השור החי ויחצו את כספו וגם את המת

שפתי חכמים יחצו

מיה לא הכיז (ראים) : (ג) וא"כ אי
היה או אשה ליל וייל אינערין דאי לאו
היה ואשה ה"ה דין או בת צדוקים איירי
אי"ה דהין עונשין מן דדין : (ק) מדכתיב
כק"ל קלים יתן וגומר ומי בעד עברי
היירי כופר בעי שלומי : (ר) ונראה דרש"י
בהרצן הא דפירש אס עבד או אמה
כעניינא או כו אש"י בעבדים וא"ל דהא
דן כופר במח צה הכתוב להחמיר עליו
ונימא אס הכופר הוא יותר מל' שקלים יתן
הכופר ואס תל' שקלי הכיחיים על נהיגת
הכופר יתן הל' שקלים לבן פירש שלשים
ז' לים גזירת כהנוב הגא' וכו' וא"כ אינלחק
ז' שקל ונתקן בעד עברי כדפירש :
(כ) כ"י דהס דבר אחד צור הגעשה וזה
הכר והכנינו לעשר האהרון חייב צין מת
צו ה' ד' ה' ז' ה' ז' ע' שנה שלום העברה יש
צו מיתה ומוקם והלא צו פטור מכלום אהמן
בטוקין דאי מנייה לא אינערין קלא דהא
לא עבד טיעור מיתה ופטיעה דפטור
בכסוי חלא עד דמתים ליה בעפריה קמ"ל : (ג)
תוקן בכופרי מווי בעי והיה בחופר צור
וכתבתי על למעט חלא בחופר צור

היל או בן יגח לחייב על צ' הקנינים כגדולים
(מכילתא) : (ג) אס עבד או אמה ק
כעניינא (מכילתא) : שלשים שקלים יתן
גזירת הכתוב הוא צינכואו סוב אלף וזו צין
סאיט סוב אלף דינר ר' והסקל משקלו ד'
זהבנים סהס חזי אונקי למשקל הישר של
קולונייא : (ג) וכי יפתח איש בור : סהיה
מכוסה וגלבו : או כי יכרה ילמה כחמר אס
על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל כחאלא
להציא כורה אחר כורה ש שהוא חייב (צ"ק
כ"א) : ולא יכסנו * הא אס כסכו פטור
א וצחופר צרסות כרצים ב דבר הכתוב
(צ"ק כ"ה) : שור או חמור * הוא הדין
לכל בהמה וחיה שצבל מקום שנאמר שור
והמור אבו למידין אחרו שור שור משבת
שנאמר למען ינוח שורך וחמוגך מה לבלן
כל בהמה וחיה כגור : סהרי נאמר צוקוס
אחר וכל בהמתך אף בלן כל בהמה וחיה
צבור
ממיתה : (א) פי' ולא תימא דלא סגי ליה
(ב) דאי צרסות היחיד מלי אמר לו מתיק למוק
מקום שלא יוכל לומר תורך צרסותי מאי עני
צרסות

בכל דישוון ערוה: לא או לבר ישראל ינח תורא או לבת ישראל
 ינח פדנא דדין יתעבר ליה: לב אם לעבדא ינח תורא או אמתא
 כספא תלתין סלעין יין לרבונא ותורא יתרגם: גג ואר יפתח
 גבר גוב או ארי יכרה גבר גוב ודא יכסניה ויפול תמן תורא או
 חמרא: לדר מריה דגובא ישלם כספא יתיב למרוחי ומיתא יהא
 דליה: לה וארי יגוף תור דגבר ית תורא דחבריה וימית ויזבנון
 בעל המורים

עניינס מהגלות כללו הכו כמוריס: זה אל זה כדמסוכי ולא קייב זה אל זה וקרא זה אל זה וקרא
 קדוש

שפתי חבטים

זרעוה היחד (צ"ק דף מיט) (ג) (רא"ב)
 תימא דצצ"ק דף כ"ד מפדס תלמודא (לכילת
 הצור כסף יסיז לצעליו כל דאית ליה צעלים
 וכו': וייל הא דצעי הכא למוד דכסף יסיז
 לצעליו דאי לאו קרא ה"א ופול שמה הוא
 כלל המור או שור הוא פרט ואין כלל אל
 מה בצפוט שור וממור חין מנידי אחרינא לא
 ואין בג"ש יכולה לצטל הכלל ופרט קמ"ל
 כסף יסיז לצעליו כל דאית ליה צעלים והכלל
 ופרט צעל ולפי זה לא יטעך אח"כ ג"ש דשור
 שור משנת וה"ל למכת' ופול שמה הצופל שור
 וממור ל"ל אלף שור ולא חדס וכו': (ד)
 חזרת הכתוב ל"ש צר דעה וג"ש לאו צר
 דעה ואפילו צלילה ואפילו מומא: (ה) פי'
 כיון סגפל צבור נמור עם כניו ותקדשו
 כללים חייב על הצנעה ופטור מן הכניס:
 (ו) דאלו למזיק לכוז דחומא צעל הצור
 ישלם ולשתוק מוהמת יביח לו אלף לזיק וכו'
 (ז) פי' לא שור את איש שהי כהיז אחרי
 את

דש"י

כסור ג ולא נאמר שור וממור אלף שור ולא ד
 חדס ממור ולא ה כלים (צ"ק צב): (לר)
 צעל הצור * צעל התקלה אף על פי שאין
 הצור שלו ששטו צרעות הכניס עשאו הכתוב
 צעליו להתחייב עליו צנורין: כסף יסיז
 לצעליו * יסיז לצרות ג"ש כסף ואפילו כוזני
 (צ"ק ז') * (והא דרמזי מיטז שדכו ורמז
 דש"י שהזקין מן עדיות תיזן בגמרא צפ"ק
 דצ"ק רב הונא צויה דרז יוכובע דזכו אם צל
 לצנות קרקע אלל ומעטלי כל מילי מיטעז הוא
 דאי לא מודצן הכא מודצן ככא): והמת
 יהיה לו * (מכילתא צ"ק ז') לניזק ושמיות
 הצלה ונטולת צדמים ומשלט לו המזיק עליה
 תשלומי טוק: (לה) וכי יגוף * ידחוף צין
 צקרניו צין גרופו צין שסכו צעיניו כלל כלל
 גניפה הם שאין גניפה חלף ל' מכה: שור
 איש * שור בל ז' איש: ומכרו את השור וגו'
 צטוס הכתוב מדבר שור שום מחתים שהמת
 שור שום מחתים צין סגצילה שור הצצה צין
 סהוא שום מעט כסנולת זה חני החי וחאי
 המת זה חני החי וחאי המת נמלל כל חמד

מפסוד חני נוק שהזיקה הנייהר למדני שהתם
 שוין כי דין התסלסל חני נוק לא פחות ולא יותר או יכול אף צשאינן שוין צדמיהן כספן חיים
 חמד הכתוב וחלו את שניהם חכ חמרת כך פעמים שהמזיק משתכר הצצה כשהצנייה שוב
 לממור לנכרים הצצה יותר מדמני כור המזיק ואי אפשר שיאמר הכתוב שיחא המזיק כסר או
 פעמים שהמזיק נוטל הצצה יותר מדמני נוק שלם שאני דמי שור המזיק שוין יותר מכל דמי שור
 הכיוך ואם חמרת כן הי' הם חמור ממועד על כרחך לא דבר הכתוב אלף צשוין וללמדך
 שהתם

ישת
 מן הזה
 כסף
 מ
 ר ויא
 תבור
 מ
 מכתו
 המת
 מנדוס
 ק
 יס וכן
 גוף וזו צין
 משקלו ד'
 יסבר טל
 שהיה
 מרר הם
 כקאלא
 (צ"ק
 כו שטור
 הכתוב
 א הדין
 ר שור
 משנת
 ה רגל
 צתקוס
 ח חיה
 יגי ויה
 לזוק
 ח צגי

שמות כא משפטים

יחצין : לו או נודע כי שור נגח הוא מתמול
 שלשם ולא ישמתנו בעליו שלם ישלם שור
 תחת השוד והמת יהיה לו : טו כי יגנב איש
 שור או שנה ומביתו או מכרו חמשה בקר ישלם
 תחת השוד וארבע צאן תחת השנה : כב אם
 במחירתו ימצא הנגב והכה ומת אין לו דמים :
 כג אם ידרחה השמש עליו דמים לו שלם ישלם
 אם אין לו ונמכר בגנבתו : ג אם המצא תמצא

בירו

שפתי חכמים

שהם משלם חצי טוק ומן הטוין תלמד
 לשאין טוין שהמחלם חצי טוקו טמין לו את
 הנזילם ומח שפתחו דמיו נכזיל המיתה
 כיטל חלי הפחת והולך • ולמה אמר כהנוב
 צלשון הוב ולא אמר ישלם חליו ללמד שאין
 והם משלם חלא מגופו ואם נגח ומת חלי
 הניזק נוטל חלא הנזילם ואם אינה מונעת
 לחצי טוקו יפסיד חו טור טוב מנה טנגח טור
 טוב קמש ממות זוז אינו נוטל חלא את הטור
 שלא נחייב התם לחייב את צעניו לשלם מן
 העליה (צ"ק כ"ו) : (לו) חו טודע • חו לא
 היה חס חלא נודע חו כי שור נגח הוא היום
 ומתמול שלבוס הרי ג' נגיהות : שלם
 ישלם טור • טוק שלם : והמת יהיה לו •
 לניזק ט ועליו ישלם המזיק עד שיסתלם
 ניזק כל טוקו : (לז) המכה צקר וגומר •
 אמר רבי יוחנן בן זכאי חס המקוס על כבודן
 של נריות טור שהולך בהליו ולא תצוה זו
 הוגד לנכחו על כתפו משלם ה' טה טגובשו
 על כתפו משלם ד' הואיל ונתצוה זו
 טור טבעלו ומלחכהו חמשה טה טלא טטלו
 טנחן הפתוי י לומר שאין מדת תלונמי
 טוהות

את שור רעבו : (ח) הא דלא פי' האי חו
 כמו הא י"ל דהיה לריך לוי"ן המוסיק ולכתוב
 ואם וכו' וזהו יס לייבז קושית הרא"ש
 שהקסה למה לא פירש חו חס כמו פירש
 צפסוק חו טודע חליו טחאתו טחזו יתייבז
 ענ זריו גס לא יטעך להוסיק מלת חלא
 והניח פדצר צ"ע ועל מה שהקסה הרא"ש
 ועוד טכוט עלמו צפסוק חו טודע חליו
 טחאתו פירש טהיט כמו חס ואמר וכן חו
 נודע כי טור נגח הוא טינה טה וי"ע : (ט)
 וח"ת והלא כנר פי' טוב לעיל • וי"ל דמבכח
 הוא עיקר הלימוד דבעלים מוטלים נכזילה
 ח"ט טלא נטעם לומר כיון שהמזיק משלם טוק
 שלם ה"א דהמזיק יטפל ג"כ נכזילה לכן פי'
 וכו' : (י) פי' דאלו לא טנחן הוב ילפינן טור
 טור מנכח לחייב ד' וכו' חף לכל חיה ועוף
 ופי' טנחן פי' נצמחא דלא הוליל חלא פי'
 יגנז חיס טור ועטחו חו מכרו ה' צקר יטלם
 תחתיו

חרי"מ טח ורחא כומר גדולה כחה טל מלחכה
 ממלחכהו ד' : תחת הטור תחת השם • (צ"ק ס"ז)
 טרפעה ומחמה

ית תורא חיא ויפלגון ית בספיה ואף ית דמי מיתא יפלגון : לו או
 אתידע ארי תור ננח הוא סאתמלי וסדקדמוי וקא נמריה מריה
 שלמא ישלם תורא חקף תורא ומיתא יהי דיליה : לו ארי יגנוב
 ובר תור או אימר ויכסניה או יובניניה חמשא תורין ישלם חקף
 תורא וארבע ענא חקף אימרא : א אם במתרתא ישתפח גנבא
 ויתמתי וימות לית ליה דמא : ב אם עינא דסתריא נפלת עלותי
 דמא ליה שלמא ישלם אם לית ליה ויודבן בגנוביתיה : ג אם

אשתכחא
 שפתי חכמים

החתיבו וד' יתן תחת הסה שור דרישא וסה
 דסיפא ליל אלף ס"מ שור וסה חין מידי
 אחריני לא : (כ) לאפוקי שלא תפרס אם
 ימלא הגנב בחפירה כי החפירה אינה מורה
 על מקום עד שיאמר זו אם ימלא זו לפיכך
 פי' שימלא צעת החפירה : (ל) כלומר אם
 הסביר מוכחת שיש לו שלום וכו' כגון האז
 החותר לגנוב ממון הגן וכו' הא אם הסביר
 מוכחת שזה לרצוה סברי יודע שאין אדם
 מעמיד עצמו על ממונו שנוטלים בפניו
 ושותק הסכם להורגו ראש : (מ) (הראש)
 יש לתמוה על רש"י היאך הביא המכילתא
 והביא הכריתתא דפרק זין סודר ומורה
 דפירשו אם צדור לך הדגד כשמש שיש לו
 שלום עמך וכו' דמשמע דאם יצאה לא קאי
 אלף על צדור דברים ולא * על שלום וכו'
 וראה דק"ל למה לא נאמר אם יאיר עליו
 כיום או היום כמו ומכרה כיום שהוא מורה
 על צדור דברים ל"פ מה שמש שלום צעולם
 וא"ל מ"מ ל"ל להציא המכילתא ו"ל כיון
 בהמכילתא קרובה לפסוטי וגם יתוקף קוסית
 הרגא : (כ) הוסיף מלת הגנב דלא סימא
 שלם יסלם צעל הצית ליורסי הגנב אע"פ שיש
 לו דמים אינו נהרג הלא מפלס דמי כפרו זה
 אי אפשר סברי פתי אחריני ואם חין לו
 ונמכר צננצתו סימא צננצתו משהבי קראנא
 מכוס דכתיב צריסא וצבחו או מכרו וכו'
 לכך קרע נמי רש"י שלא צבחו ולא מכרו ולא
 דוקא

רשיו

לכבות אלף צבור וסה צלנד : (א) אם
 צמחנתה י(סנהדרין ס"ג) כשהיה חומר ב את
 הצית : חין לו דמים * חין זו רצויה הרי הוא
 כמות מעקרו כאן למדך תורה אם צא להורג
 הסכם להורגו וזה להורג צא סברי יודע הוא
 שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין
 ממונו צפניו ושותק לפיכך על מנת כן צא
 שאם יעמוד צעל הממון כנגדו ירגנו : (ב)
 אם יצאה הכמש עליו * (מכילתא וסנהדרין
 ס"ט) חין זה אלף כחין משל אם צדור ל' לך
 הדגד שיש לו שלום עמך כשמש ב הוה שהוא
 שלום צעולם כך פשוט לך שאינו כגון אב
 אפילו יעמוד צעל הממון כנגדו כגון אב
 החותר לגנוב ממון הגן צידוע שרמתי האב
 על הגן ואינו צא על עסקי נפשות : דמים
 לו * כתי הוא חשבו ורצויה הוה אם ירגנו
 צעל הצית : ישלם יכלם * הגנב צ ממון הגנב
 ואינו חייב מיתה ואונקלוס שתרגם אם עינא
 דסברי' נפלת עלוהי לוקה לו שעה אחרת לומר
 שאם מלאכה עדים קודם שצא צעל הצית
 וכשבא צ"ה נגדו התרן צו שלא יתיר דמי
 לו חייב עליו אם הרגו שמאחר שיש רואים לו
 חין הגנב הוה צא על עסקי נפשות ולא יברגו
 אזה צעל הממון : (ג) אם המלא תמלא *
 צרשותו שלא עצה מ ולא מכר : משור עד
 חמור * (צ"ק ס"ב) כל דגד צלל
 משלומי

בְּיָדוֹ הַגִּבּוֹהַ מִשׁוֹר עַד חֲמוֹר עַד שֵׁה חַיִּים
 שְׁנַיִם יִשְׁלַם: שְׁלִישִׁי סָר - כִּי יִבְעַר אִישׁ עֲדָה אוֹ-
 כָּרֶם וְשָׂלַח אֶת בְּעֵרָהּ וּבְעַר בַּשָּׂדֶה אַחֵר
 מִיֵּטֵב עָדָהּ וּמִיֵּטֵב בְּרֵמֶן יִשְׁלַם: סָה בִּיתְצֵא
 אִשׁוֹ מִצֵּאָה קִצִּים וְיֵאָבֵל גְּדִישׁ אוֹ הַקֶּמֶחַ אוֹ
 הַשָּׂדֶה שְׁלֹם יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר אֶת הַבְּעֵרָה: ס
 יִבִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ בַסֶּפֶר אוֹ בְלִים לְשֹׁמֵר
 וְגִבַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגִּבּוֹב יִשְׁלַם שְׁנַיִם:
 יֵאֵם לֹא יִמָּצֵא הַגִּבּוֹב וְנִקְרַב בְּעַל הַבֵּית אֶל
 הָאֱלֹהִים אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמַלְאֲכַת רֵעֵהוּ: ח
 עַל בָּרֶד בְּרֶפְשֵׁעַ עַל שׁוֹר עַד חֲמוֹר עַד שֵׁה
 עַל-שְׁלֵמָה עַל בָּרֶד אֲבָדָה אֲשֶׁר יֹאמֵר כִּי הוּא
 זֶה עַד הָאֱלֹהִים יִבְאֵר דְּבַר-שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן

אלהים רש"י

בעירו קרי שפתי חכמים

תלומי פל צין סים זו רוח חיים צין טחין
 רוח חיים ע שכרי נאמר במקרא אחר על סה
 על שלמה על כל חזירה ישלם סנים לרעהו
 חיים סנים ישלם - ולא ישלם לו מתים אלא
 חיים או דמי חיים: (ד) כי יבער - את
 בעירה - ובער כולם ל' צמח כמו אהנו
 ובערנו: כי יבער - מ לך צמותיו צדה
 ונכרם של צניו וזיק אותו צמח משהו אלו
 או צמח בעירה - או צניבור - פ ופירשו
 רצותיו טלוח הוא טקי מדרך כך רגל ובער
 הוא טקי בטן האוכלת ומצנעת (צ"ק נ"א):
 צדה אחר - צדה של איש צ אחר: מיטע
 טדה ושלם - שמיץ את הנוק וחס צא לשלם
 לו קרקע דמי נוקו ושלם לו

דוקא נקט טניה: (ע) ואע"י דהאי קרא
 צעוען טענת גנב הוא דכתיב והאי קרא
 צננב חיירי י"ל כיון דהכתיב אותם הכחוצ
 לענין תלומי פל צודאי דין אחד להם
 לכלם הכפל על כל דבר צין סים זו רוח חיים
 וצין טחין זו רוח חיים: (פ) לומר ששני
 מיני טוק חמונים כאן האחד בטלוח והוא
 הרגל והאחר הוא הציפור והוא הטן לא
 טטלוח אותו צנלם והלך ובער טחין כאן אלא
 צוק הטן: (צ) (מהרש"א) כותיף מלת של
 איש חקני טטדה הוא לשון נקבה ואחר לשון
 זכר: (ק) לא טתין לו כל מיטע טדהו אפילו
 היה

ממעט

אשתכתא ישתפת בידיה גנובתא מתור עד חמר עד אמר פד
אנן חיון על חד תרין ישלם : ד ארי זביל גבר חקל או כרם וישלח
ית בעיריה ויביד בחקל אתרן שפר חקליה ושפר פרמיה ישלם :
ה ארייפק נור וישפת ביבין ויתאכלון גדישין או קמתא או חקל
שלמא ישלם דאדלקי ית דלקתא : ו ארי יתן גבר לחבריה כסף
או מנין למסר ויתגנבון מבית גברא אם ישתפת גנבא ישלם על
חד תרין : ו אם לא ישתכת גנבא ויתקריב מריה דביתא לקדם
דינא אם לא אושיט ידיה כמא דמסר ליה חבריה : ח על פל
פתגם רחוב על תור על חמר על אמר על פסו על פל אבדתא
די ימר ארי חוא דין לקדם דינא יעול דין תרוהון די יחיון דינא

בעל המורים קדוש קדוש סקטו המלאכים לומר מירה וזמור להם הקב"ה מעשה ידי טובעים כסופתם
עונותם

שפתו חכמים רשי

היה יותר משיעור הכוח גם לא מאזנה סדה
טירלה רק סיכיה מהמיטע הנסדה הכוח גם
לא ישלם דווקא ממניעם דרקעותיו ולא נכסף
רק שבחין הכוח : (כ) חבל צמנעולין אם
צא לכלם אפילו כובין דמנלעלין כל מילי
מיטע הוא : (ט) מדלא כתב יעציר דכתיב
צבמוך כי יעציר וכתב הצנעיר את הצנעיר
(ה) דק"ל הא כתיב אחריו ונקרצ צעל
הבית אל האלקים להצנע ועוד מאי אם לא
ימלא הגנב סדרשו אלא הוא עצמו ונכו זכאן
הוא אומר גוגנע דמשמע דודאי הוא סגננע
ולא

דכריו : אם יחלף הגנב ושלם הגנב שנים
לכעלום (כ"ט) : (ז) אם לא יחלף הגנב וכתב סומרו כח סכום כעל הבית :
ונקריב אל הדיוחין לדון עם זה ולשבע לו שלא שלם יח סכמו : (ח) על כל דבר
שעש יחלף סקין כבדועתו שיעידו עדים שהוא עצמו וישלם ויהי חסדו אל האלקים ע"פ
העדים : ושלם שנים לרעהו . למדך סכתוכ ססטוען כפקלון למר כגנב סימנו וכמלא
הכוח עצמו נגבו משלם תשלומי כפל וחומתו כזמן כשבע ואחר כך באו עדים סכך
דכרו רבותינו : ונקריב כעל הבית אל האלקים . קריבה זו שבעה היא . אתה וזמר
לשבעיה או אינו אלא לדון סכיון סכא לדון וכפר לומר כגנבה מיד ויחייב כפל
פס כהן עדים שהוא נירו . נאמר כהן שליחות יד וכאחר למטה שליחות יד

קבועות

שה חיים
עדה או
הה אחר
בי תצא
קמתא א
ה : ס
לשמר
שנים :
ת אר
ה : ח
על שיה
בי הוא
דישוען
הום
בין סה סקו
חמר על סה
כוס לרעהו :
לא מנפוס אלא
י יבער . את
ה כמו אחריו
הומותו סדה
ת מחתו חלו
פ ופיקטו
ק רבל ועבר
(צ"ק י"ז) :
חמר : מיטע
חלף סה לנלם
ל
וענע

שמות כב משפטים

אֲדֹהִים יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרַעְהוּ : ס ט בִּיִּיתָן אִישׁ
אֶל רַעְהוֹ וְזָמֹר אוֹ שׁוֹר אוֹ שֶׁה וְכָל בְּהֵמָה
לְשֹׁמֵר וּמֵת אוֹ נִשְׁבֵּר אוֹ נִשְׁבָּה אֵין רֵאָה : י
שְׁבַעַת יְהוָה תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא שָׁלַח יְדוֹ
בְּמִדְאֵבֶת רַעְהוֹ וּלְקַח בְּעֵדָיו וְלֹא יִשְׁלַם : יא
וְאִם יִגְנֹב יִגְנֹב מֵעַמּוֹ יִשְׁלַם לְבַעְלָיו : יב אִם טָרַף
יִטְרַף יִבְאֵהוּ עַד הַטְּרֵפָה לֹא יִשְׁלַם : פ יג וְכִי
יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם רַעְהוֹ וְנִשְׁבֵּר אוֹ מֵת בְּעֵדָיו
אֵין עַמּוֹ שְׁלַם יִשְׁלַם : יד אִם בְּעֵדָיו עַמּוֹ לֹא

יִשְׁלַם

שפתי חכמים

שכונת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח
ידו מה להלן שכונת אף כאן שכונת :
אשר יאמר כי הוא זה לפי פשוטו אשר
יאמר בעד כי הוא זה שכונת עליו הרי
הוא אצל עד הדיוטין יבא דבר שניהם
ויחקרו את העדות ואם כשרים הם
ורשועהו לשומר זה ישלם שנים ואם
ירשיעו את העדים שנמלאו זממין ישלמו
הם שנים לשומר (כ"ק"ק) • ורז"ל
דרשו כי הוא זה ללמד שאין מחייבין אותו
שכונת אלא הורה במקצת א לומר כך

ולא הוא : (א) דאשר יאמר כי הוא זה
ושמע שאמר לו לזעל הבית אין כך צדידי כי
אם זה : (ב) פירש אצל לירא לומר איפכא
סברי מהבשרא שכן הוא וכו' : (ג) וא"כ
למה לו לישבע שלא שלח צו יד לפעור
מאונסים • אלא צומר סבר מירי והשבעה
על קיומם נתנו לפעור באונסי ואינתי יפעור
באונסים כשלא שלח צו יד : (ד) שלא תצין
ולא ישלם הכפל הנזכר למעלה אצל הקרן
ישלם לקרן פירש פעור ונלוה : (ה) יש
מקשים

וכך אני חייב כך והחומר נגבב ממנו : (ט) כי יתן איש אל רעהו חומר או שרי (כ"ח)
ז"ל • פרשם ראשונה באמרה כ"ח ב לפיכך פטר בו הגניבה כ"ח ונוגב חבית
האיש אם לא יתבא הנגבב ונקרב בעל הבית לשכונת למדת שפוטור עצמו בשכונת זו
ופשרה זו אמורה כ"ח לפיכך אינו פוטור אם נגנבה כ"ח אם נגוב יגבב מעמו ושלם
אכל על החונם כמו מת מעצמו או נשבר או נשכה כחזקם ע • לסטים : ואין רואה •
שיעור בדברי : (י) שכונת ה' תהיה • ישבע שכן הוא כדכריו וסוף לא שלח בה יד
להשתמש בה לעצמו שאם שלח בה יד ואח"כ יאנסם חייב ג באונסים : ולקח בעליו •
השכונת : ולא ישלם לו השומר כלום ד : (יב) אם טרף וטרף יע"ו חוס רעה יביאנה
עד • ויבא עדים ה שטרפה באונס ופטר : הטרפה לא ישלם אינו אומר טרפה לא
ישלם אלא הפרשה יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם טרפת חתול וטעל

ונחום

יְשָׁלַם עַל חַד תְּרִין לְחֻבְרָה : ט אַרְי יִתֵּן גִּבְר לְחֻבְרָה חֲמֵר אִו
 חוֹר אִו אִימֵר וְכַל בְּעֵרְיָ לְמַמַּר וְיִמְוִת אִו אֲתִבֵּר אִו אֲשֶׁתִּבִּי לִית
 דְּחָי : י מוּמְתָא דִּי תְהִי בִין תְּרִוּרִין אִם לֹא אוּשִׁימִי יְדִיהָ בְּמַמָּה
 דְּמַסֵּר לִית חֻבְרָה וְקַבְלִי מָרְיָה מְנִיה מוּמְתָא וְלֹא יְשָׁלַם : יא וְאִם
 אֲתַגְנֵבָא יִתְגַּנֵּב מַעֲמִיהָ יְשָׁלַם לְמַרְוּהָ : יב אִם אֲתִבְרָא יִתְכַר יִיתִי
 סְהַרִין דְּתִבְרִי לֹא יְשָׁלַם : יג וְאַרְי יִשְׁאַל גִּבְר מִן חֻבְרָה וְיִתְבַר אִו
 יִמְוִת מָרְיָה לִית עֲמִיהָ שְׁלָמָא יְשָׁלַם : יד אִם מָרְיָה עֲמִיהָ לֹא

בער המורים

אומרים שיהיה וזכו ולא יקרב זה אל זה אותם שגמרו בהם וקרא זה אל זה : כרוח קדים כי כסופו
 הכח ואורך כרוח קדים תשבר אגיות תרשים מלמד שנתכרו כל אגיות שכים בשכבקות : כאשר תזכיר
 הכקר

שפתי חכמים

מקשים לכל שני עדים דכא עד אחד פוטרי
 אוחו מן השבעה ומגולא הוא פטור ג"כ מן
 התשלומין וי"ל דה"ל לרש"י עד המסייע
 אינו פטור ומיה נרין שני עדים עיין בח"מ
 סימן פ"ו : (א) (הרא"ם) פירש ומי לחשך
 לחלוק בין ארי לחתול הא סתמא כתיב קרא
 אס טרף יערף ואע"ג דכתיב הערפה צה"א
 שצאה לחלק אהתי לא משמע צאה מין
 עריסא חייב וצאה מין עריסא פטור לפיכך
 הוצרכו הקיסא : (א) הוסיף מלת מלאכתו
 דלא תימא עמו פירושו צמקוס אחר לכן פיר'
 צמלאכתו בין עושיין מלאכה צמקוס
 אחר בין צאתו מקום בין שהוא עמו
 צמלאכה אחרת דהו"ל וכתב אסנעלינו עמו
 בכל מלאכה שהוא עמו : (ה) שהרי אמר וכי
 ישאל איש מעם רעהו וכשזל או מת צעליו
 אינו עמו וגו' משמע שאינו לא בשעת שאלה
 ולא בשעת הצרה ומיה שהרי צעליו אינו עמו קא
 חכיהם לכן שלם הא היה עמו
 צאחד מהם לא שלם וכתב אס צעליו עמו לא
 שלם עמא דחיהא צמרווייהו הא חיהא צחדא
 וליהא צחדא חייב אי"כ שהרי אהדיי אלא ע"כ
 צ"ל הא דפטור לעיל אסביה צאחת מהן היינו
 חסביה עמו בשעת שאלה אע"פ של היה עמו
 בשעת הצרה ומיה והא דחייבו למעשה היינו
 אסביה עמו בשעת הצרה ומיה ולא היה עמו
 בשעת שאלה ואיפכא ליבא למימר דכרי
 מהצרות דשאלה עדיפא סכן חייב צמזמזתיה על
 ידם : (ט) הוסיף השור להורות שהצותאור
 של שור הוא השור הרגום צובי ישאל כלעני
 ומפני שאלת שכיב הוא מורה על השור הרגום
 צמזמזר וכי ישאל וא"כ איך יהיה השור שאלו
 ושכיב לפיכך הוסיף לומר אינו שאלו אלא שכיב
 להורות שכוונת הכתוב צוה אינו רק לשלול
 העונח הראשון שהוא השאלו לומר שאינו
 שאלו אלא שכיב : (י) מפני שהצוה מורה על
 ציאת דבר צדצר והכתוב קורר צלשונו והולך
 לפרש שכל ליד השוכר ולהודיע העעם למה לא
 יהיה דינו של זה כד"י השאלו להתחייב צמזמזין
 לכן

רש"י

ומיה משלם ערפתי וזכר ארי ודוב ונתח אינו
 משלם ומי לחשך לדון כן ׀ שהרי כתיב ומת חו
 כשזר או נכזה מה מיתה שאין יכול להציל
 חף שזר וצדיק שאין יכול להציל : (יג) וכי
 ישאל ׀ בה ללמד על השואל שהייב צמזמזין :
 צעליו אינו עמו ׀ אס צעליו של שור אינו עם
 השואל צמלאכתו ׀ בין שכווא צאוחה מלאכה בין
 צעליו עמו ׀ בין שכווא צאוחה מלאכה בין
 שכווא צמלאכ' אחרת היה עמו ׀ בשעת שאלה
 אינו נרין להיות עמו ה' בשעת שצירה ומיה'
 (צ"ג ט) : אס שכיר הוא ׀ אס השוכר אינו
 שואל אלא שכיר טא צא שצרכו ליד השוכר
 הוא י ולא בשאלה ואיך כל הצאה שלו שהרי
 ע"י שצרכו נשתמש ואין לו משפט שואל
 להתחייב צמזמזין ולא פ"י מה דינו
 אס

ייתן אש
 דבחהמו
 שלת יו
 שטרף
 רבי
 בעליו
 כו לא
 אס לא שלם
 שאין שבעה :
 י טעמו אחר
 עת עליו פרו
 דבר שניהם
 שריס
 טעם ואס
 חמין ושלמו
 וי"ל
 וכתובין אוחו
 א לומר כך
 סורי (כ"מ)
 ונזכר מכות
 בשכונתו ו
 עממו ישלם
 אין ויהא
 חס יד
 קח צעליו
 עמ ויביתו
 טרפס לא
 חתול ושועל
 גמיו

שמחת כב משפמים

יִשְׁלַם אִם שְׂכִיר הוּא בְּאֵב שְׂבָרוּ : ס וְכִי
יִפְתָּה אִישׁ בְּתוֹלָה אֲשֶׁר לֹא אֶרְשָׁה וְשָׂבַב
עִמָּה מִהָרַ יִמְחַרְנָה לוֹ לְאִשָּׁה : טו אִם מֵאֵן יִמְאֵן
אָבִיָּה לְתַתָּה לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקַל כְּמַהֲרַת בְּתוֹלָת : ס
יִמְכַּר שְׂפָתָה לֹא תַחֲיֶיהָ : יח כָּל שָׂבֵב עִם בְּחֻמָּה
מוֹת יוֹמָת : יט זָבַח לְאֱלֹהִים יַחֲרֵם בְּלִתִּי לִיהוָה
לְבָרוּ : כ וְגַר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצְנֶנּוּ בִּי גֵרִים
הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם : כא כָּדֹר אֶלְמָנָה וַיְתוֹס לֹא
תַעֲמֹן : כב אִם עֲנָה תַעֲנֶה אֶתוֹ כִּי אִם צָעַק יִצְעַק

אֲרִי

רש"י

אם כש"ח או כשומר סכר לפיכך נחלקו ב
כחמי ישראל סוכר כ"ד משלם ר"ל אומר
כשומר חסר רבי יהודה אומר כשומר סכר :
(טו) וכי יפתחי מדבר על לזה עד ששומע
לו וכן תרגם חרי יסדל גדול צ"ל ארמי כפתוי
צ"ל עברי : מהר ימהרנה * יפסוק לה מוהר
ב כמספט איש לאשחול * סתובח לה כתובה
וישונה : (טז) כמוהר הנחלות * סתוב
קלוז ל' כסף אלא התופס את הנחלה וסוכב
עמה צאונס שנאמר לדברים כג) ונתן האיש
הסוכב עמה לחצי הנערה חמשים כסף : (יז)
מכשפה לא תחיה * (סנהדרין ס"ג) אלא
חומת צצ"ד בו וז' זכרים וז' נקבות ב אלא
שדצני הכתוב שהוא הסנהסימלויות מכשפות :
(יח) ככל סוכב עם צהמה מות יומת *
בסקילה רוצע כרצעת סכחוב צבן דמיהן
צס) : (יש) לאלהים * לע"א אלו הים נקוד
לאלהים (הלמד צירוי) הים לניד לפרש
ולכהוב אחרים עכשוו שאמר לאלהים אין
נקודה אחרים בכל למ"ד וז"ל וה"א המשמעת צראש התיבה חס
נקודה צחק ב כגון
לע"י

שפתי חכמים

לכן פי' שלא צא לידו צהרות שאלה אלא
צשכרו צא * ולפי זה יהיה צא צשכרו הפוך
צדיה ראוי להיות צשכרו צא כדי שיוצן מזה
ולא צשאלה ומנסי סכוות צא צשכרו הנאמר
צקרא לפטרו מן האונסים הוא צא ולא
לכודיע מכפטו לפיכך נחלקו חכמי ישראל מה
משפטו אם כשומר חסר אם כשומר סכר :
(כ) כ"ש דאם לצון מהירות הים לו לנקוד
צפתי"ה הרה חמ"ס סכרי המהירות לא צא
צכל האקום אלא מצנין פועל הדגש : (ל)
ולא שיקנה לה מעכשוו צדרך קנס דא"כ
מחי אכ מחן ימאן וגומר הא כבר נתן לה
הקנס : (ס) ולא כמו אלא תחיה כל נשמה
ככל אדם מותר להרגו אלא תומת צצ"ד
ונחלקו זו חכמי ישראל י"א צשייף כמו לא
תחיה כל נשמה וי"א צסקילה כמו חס צהמה
חס איש לא יחיה : (נ) דהא וצי אוב
וידעוני

צריך לפרש אחרים בכל למ"ד וז"ל וה"א המשמעת צראש התיבה חס
למלך למכר

יְשֻׁלִים אִם אֲנִירָא הִיא עַל בְּאַנְרִיהּ : מִן וְאִרִי יִשְׁרָל גְּבַר בְּתוּלְתָא
 דְּלֵא מֵאֲרֵסָא וְיִשְׁכִּיב עִמָּה קִימָא יְקִימְנָה לִיה לְאַנְתִּימִזְא אִם מְצַבָּא
 לֹא יִצְבִּי אֲבִיהָא לְמִתְנָה לִיה בְּסַפָּא יִתְקוּר בְּמִוְרֵיהּ בְּתוּלְתָא : יו
 חֲרֻשָּׁא לֹא תַחִי : יח פִּל דִּישְׁכִּיב עִם בְּעִירָא אֲרִתְקַמְלָא
 יִתְקַמַּל : יט דְּרִבְחָ לְמַעוֹת עִמְמָא יִתְקַמַּל אֲלֵהוּ לְשׂוּמָא דִּי
 בְּלַחְרוּזָהי : כ וְגִירָא לֹא תוֹנִן וְלֹא תַעֲקִין לִיה אֲרִי בִּירִין הִיתוּן
 בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם : כא פִּל אֲרִמְלָא וְיִתֵּם לֹא תַעֲנוּן : כב אִם עֵנָתָא
 תַעֲנִי יִתִּיה אֲרִי אִם מְקַבֵּל יְקַבּוּל קְדָמִי קַבְלָא אַקְבִּיל קַבְלֵתִיה :
 כג וְיִתְקוּף רִגְזֵיהּ וְאִקְטוּל יִתְכוּן בְּחִרְבָּא וְיִהְיוּן גְּשִׁיכוּן אֲרִמְלוּבִיכוּן
 בְּעַד הַטּוֹרִים יִתְמָן

הבקר ב' הכא ומיך ויבא מתוך המהמה כמסמיות הבקר גבי טולו בהלחמו עם גלגלו יבש גלעד
 טווא עת רגזו שהקל"ה עושה כה גם לגדיקים : ושקף ד' הכא ומיך ושקף על פני סדום כמו
 שטס נידוטו כאלו וגפרית כך נידוטו כאן ושקף אכילתך ושקף ארונס וירא את הנהך כמו שהיה
 אכילתך מלך פלשתים כך היה ארונס מלך כדכתיב את הכל נתן ארונס המלך לנולך : ויהי כ' ב'
 במסמיות ויהי את מנהם נמרים : ויהי ה' את סוכרל לומר כמו שכתבן היה עמוד הענן וירד
 ומלחמת את הקדקע ועושהו טיט ועמוד האש מרעמו והיה טלפי בוקים משמטמוכך היה סוכרל
 וכמו

שפתי חכמים

וידעוני דמכשפים הם לא חילקו זין איש
 לאשה דכתיב איש או אשה רש"י סוף פרק ד'
 מיתה : (ג) אם נקודות בתפ"ר ר"ל בשב"א :
 (כ) כדכתיב כל חרס אשר יחרס מן האדם
 לא יפדה מות יומת רש"י פ"ד מ' תות : (ע)
 מדלא כתיב זיה עובד נאלקים זבירה יחרס
 שימ אפילו אין העבודה בלו קחמר ע"כ ל'
 רש"י שם : (פ) פי' בלא כדרכה אצל
 כדרכם פי' בעבודהה צדק מאיכה יעבדו
 הו"ם

פירש הולך לנקד פת"י : יחרס ייומה ם ולמה נאמר יחרס והלא כבר נאמרה זו מיתה צמקום
 אחר (דכ"ג י"ז) וכו' ואלה את האיש הכיא או את האשה הכיא וגו' אלא לפי שלא פירש על
 איהו בעודה חייב מיתה שלא האמר כל בעודה צמיתת זא ופירש לך כאן וזכה לאלהים מה
 זניחה בעודה העבדית צפנים להמים אף אני מוצה המקטיר והאונסד שהן עבודה צפנים
 וחייבוסעליהכלל ע"א זין דכרעה לעבדה צדק זין שאין דכרעה לעבדה צדק ע"א שחר עבודות
 כגון הכבד והמנזן והאגפף והאנטק אינו צמיתת ם סוף בלאזהרה :
 וכל

רש"י

לעיר ריך לפרש לאיהו מלך לאיהו מדב'
 למיה עיר וכן למלכים ולרגלים צמיריך ריך
 לפרש לאיהו וחס אינו מפרש כל מלכים
 צמשה וכן לאלהים כל אלהים צמשה אפילו
 רודס אצל ככהו נקודה פת"ח כמו למלך
 למדבר לעיר (פת"ח וקמ"ז ענין אחד צענין
 וס' י"ל דרך אחר כמ"ט צדקווי רש"י
 יעוין צ) נודע בזהו מלך מדבר וכן לעיר
 נודע בזהו עיר מדבר וכן לאלהים לאותן
 שהחכמה עליהם צמקום אחר כיואל צו
 (ההלים פ"ז) אין כמון באלהים לפי שלא
 פירש הולך לנקד פת"י : יחרס ייומה ם ולמה נאמר יחרס והלא כבר נאמרה זו מיתה צמקום
 אחר (דכ"ג י"ז) וכו' ואלה את האיש הכיא או את האשה הכיא וגו' אלא לפי שלא פירש על
 איהו בעודה חייב מיתה שלא האמר כל בעודה צמיתת זא ופירש לך כאן וזכה לאלהים מה
 זניחה בעודה העבדית צפנים להמים אף אני מוצה המקטיר והאונסד שהן עבודה צפנים
 וחייבוסעליהכלל ע"א זין דכרעה לעבדה צדק זין שאין דכרעה לעבדה צדק ע"א שחר עבודות
 כגון הכבד והמנזן והאגפף והאנטק אינו צמיתת ם סוף בלאזהרה :
 וכל

טו
 וי
 ושב
 און
 לת :
 מה
 בהמה
 ליתיה
 גרים
 וס
 יצ
 אד

גד נתקין צו
 ר"ל חומר
 חומר סכר :
 גד טעוה
 רמזי כפתוי
 לה מוזהר
 לה חזוה
 סהול
 גלה וסוכן
 נתן האיש
 סוף : (ז)
 אלא
 וכן ב' אלא
 מכתבות :
 גת
 רבן דמיך
 הים נקוד
 ריך למי
 ולסיס אין
 סוף ג' מנן

אֲרִי שָׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקוֹתָו : כִּי יַחֲרָה אַפִּי וְחָרַמְתִּי
אֶתְכֶם בַּחֶרֶב וְהִיוּ נְשִׁיכֶם אֶלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם
יָתֻמִּים : פ כִּי אִם כִּסַּף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת
הָעֲנִי עִמָּךְ לֹא תִהְיֶה לוֹ בְּנִשָּׁה לֹא תִשְׁיָמוֹן
עַד יוֹן נְשֶׁד : כה אִם חָבַל תַּחְבֵּל שְׁלֵמַת רַעַךְ עַד
בֶּא הַשֶּׁמֶשׁ תִּשְׁבְּנוּ לוֹ : כי כִּי הוּא כְּסוּתָהּ לְבָדָה
הוּא שְׁמֶרְתוּ לְעָרוֹ בְּמַה יִשְׁכַּב וְהִיחִי יִצְעַק
אֲרִי

שפתי חכמים

הגויס נפקא שכן כולן צמיחה כמו שפירש
רש"י בפסוק דאריה יעבדו וגומר : (5)
וכי גרים הייתם שב אל לא תונו לדודו שהוא
צבונת דברים אבל אינו טעם על לא
תלחצנו שהוא גזלת ממון שאין גרות טעם אל
המניע : (ק) צא לפרש שכל ישראל גרים היו
אף אצרכם יצחק ויעקב דכל לשון גר כו'
וגזיירו כתיב ויגר הוא לשון גר : (ר) דכל
כי נתינת טעם היא אשלמהלה וע"כ אל
דמקרא קצר הוא ובלאו איגר אם ענה תענה
אותו סופך ליתול את שלך למה כי אם יעק
וגומר כמו שפירש"י צעמנו : (ט) וי"ל
שאע"פ שע"ל נותן רצית ורעני אינו נותן
רצית

רש"י

(כ) וגר לא תונו • אונאת דברים
קינטרליאר"ר בלע"ז כמו (ישעיה מ"ט)
והאכלתי את מונך את בשרם : ולא
תלחצנו • בגזלת ממון : כי גרוס היותם •
אסכנו יתו אף הוא יכול להוותר צ' ולומר
לך אף אתה מגרים באת • מוס סכך' אל
תאמר לחבך • כל לשון גר אם שלא
נולד באותה מדינה ק' אלא בא ממדינה
אחרת לגור שם : (כא) כל אלמנה ויתום
לא תענון • הוא הדין לכל אדם אלא
שדבר הכתוב בהווה לפי שכל תשובי כ"ז
ודבר מצוי לענותם : (כב) אם ענה תענה
אותו • סרי זה מקרא קצר בזה ולא פירש

ר' עגשו • (והא דכתיב והיו נשיכם וגומר זהו אם יעקב יעקב אכל באם לא יעקב לא
פירש וק"ל) כמו לכן בל הורג קין וגומר פירש עגשו אף כאן אם ענה תענה אותו ל'
גזום כלומר סופך ליתול את שלך למה כי אם יעקב יעקב אליו וגו' : (כג) והיו נשיכם
אלמנות • ממשמע שאמר והרצתי אתכם אינו יודע שנשיכם אלמנות וכנכס ותומים
אלא סרי זו קללה אחרת סייפו כנשים כרורות כאלמנות חיות שלא יהא עדים למיתת
בעלן ותהינה אסורות להנשא וכנסו יהיו ותומים שלא ויתום בות דין לירד לנכסי
אביהם לפי שאינו יודעים אם מתו אם נכסו : (כד) אם כסף תלוה את עמי (מכילת')
דבי' ושמעאל אומר כל אם ויאם שמתודה רשות חוץ מנ' זה א' מין : את עמי • (כ"ה)
ע"א עמו וככרי עמי קודם ש עמי ועשיר עמי קודם עמי עורך ועני עור אחר' עני

אונקלוס

קא

יתמן : כד אם כספא תוין בעמית עניא די עמך לא תהי ליה
כרשא לא תשוין עלוהי חבליא : כה אם משכנא תסב כסיתא
דחברך עד מיעל שמשא תתיבניה ליה : כו ארי הוא כסיתיה
בלתריה היא תותביה למשכיה במא ישכוב ויהי ארי קבל קדי
ואקבל

שפתי חכמים

דשיי

רצית חסיה עמי קודם : (ה) ולפיכך כתוב
אחריו עד זא השמש וכו' חלל משכנו בשעת
הלואתו אינו חייב להחזיר : (א) (נח"י)
מפני שכיוצ במה יסכז וגומר מוצן שבכסות
לילה מדבר רחא דכתוב עד זא השמש
השיצנו פירושו קודם ציאת השמש כמו עד
צואי חליך חו עד זא השמש יכיה צידך
וחס"י השיצנו ל"פ בכסות יום וכו' לפי
שבכסות יום תצאחר צפ"י כי תלא וסכז
שלמתו ורחא דמסוי' צמה יסכז לרצו' סכס'
לילה (צ"י ק"ד) וחס"ת ולגוה מתכניין אותו
כיון שצריך להחזיר לו משכנו כנר תירלו
גמרא דהמלוה על המשכון אין שניעית
משמתנו ושלא יעשו מעטלעין חלל צפ"י
דמעטלי דיתמי לא מתעבדי לצ"ח : (ז)
(נח"י) סנהדרין ס"ו ר' סבר אליהם קול
ואזכרה לדיין ור"ע סבר אליהם קדש
ואזכרה לצרכה הסס וצ"ן למ"ד חול וצ"ן
למ"ד קדש וגמריין תרווייבו מדלא כתיב
לא תקל ופירש"י תקלל שחי קלות צממע
ואליהם נמי שחי לשונות יס צו הלך דרשיך
תקלל אחרווייבו ע"ש : (ג) לא סכל אדם
לא יאחר לכן פירש כשתמלא וכו' צ"י כשיהיה
לך : (ד) דא"ל לא תאחר מליהן הכיבורים
דאין לו זמן מנפוש צתורה חלא זיל לא
תאחר

עוד קודמין וזה משמעו אם כסף תלוה
את עמי תלוהו ולא לכרי ולחיה מעמי
את העני : לחיה עני לחופו עמך : (ד"א)
את עמי סלא תנבא צו מרבא ציון צהלאה
סכוא עמי : את העני עמך - סוי מסתכל
צעמך חלוו אחכ עני : לא הויה לו
כנסה - לא תצבעו צחוקר אם אחכ יודע
שאין לו חל הוי דומה עליו חלוו הוי
חלל חלוו לא הויה כלומר לא תכלימו :
לכך - ריבית שהוא כשכית נחש שונך
הוא נעבעע ונפח עד קדוקר - כך רצית
אינו מרגיש ואינו יכר עד שרצית עולה
ומחסרו ממון הרבה : (כה) אם חבל
תחבל - כל לבן חבל אינו משכון בשעת
הלואה חלא שומשכנין את הלוה ת
כמגיע הזמן ואינו פורע (צ"י ק"ד)
(חולו תחבול כפל לך תחנה עד כמה
פעמים אחר הקצ"ה כמה אהה חייב לי
וכרי כפסך עולה חללי כל חמש וחמש
וכותרת דין וחשבון ומתחייבת לפני ואני
מחזירי לך חף חסיה עול והסב) : עד זא
השמש השיצנו לו - כל היום השיצנו לו עד
זא השמש וכבא השמש החזור ותעלנו עד
שיבא צהר של נמחר וצכסות יום א הכתוב
מדבר שאין לריך לה צלילה (צ"מ ק"ד) :
(לו) כי הוא כסותה - זו טלית - שמתו -

זה חלוק : צמה יסכז - לרבות את המלע : (כו) אליהם לא תקלל - (מנכ"תא) כרי זו
אזכרה לצרכה הסס ואזכרה ב לקללת דיין : (נח) מלאחד - (סנהדרין ס"ג) חובס
המועלת עליך כשתתגלגל א תצוחד להצביל ורס צכורים : דומעך - (מנכ"תא) רתורומ
ואיני יודע מהו לו דמע - לא תאחר - לא תכנה סדר הפרשתך ד לאחר את המוקדם ולתקדים
את האחר של

יקדים

כפירוש
ובני
במי
את
תשי
רעד
מה
פיר
אלי
ואת
שנים
: ולא
גוס
היות
ומן
לומר
חוס
אל
לז
כל
בא
חמדי
אלתה
היות
כל
אל
תפסי
בז
ענה
תנה
לא
פירש
לא
צמק
לא
נה
אותו
לי
וסו
שכוס
יכס
יתומ
קודם
למות
לירד
לנכס
(מנכ"תא)
חי - (ב"ת)
אחר
עני
עירך

שמות כב כג משפטים

אלי ושמעתי כי חנן אני: רביעי ס כו אלהים לא
תקדל ונשיא בעמך לא תאר: כח מלאתך
ודמעה לא תאחר בכור בניך תתן לי: כט כן
תעשה לשרך לצאנך שבעת ימים יהיה עם
אמו ביום השמיני תתנו לי: ל ואנשי קדש
תהיון ליו ובשר בשדה מרפה לא תאכלו ללב
תשלבין אתו: ס כג * לא תשא שמע עווא
תשת ירך עם רשע להיות עד חמס: ג לא תהיה
אחרי רבים לרעת ולא תענה על רב לנמת

אחרי

רשוי

שפתי חכמים

יהדים תרומה לזכורים ומעט לחרומה:
זכור זניך תתן לי * לפדותו זכר כלעים
ח מן הכהן והלא כזר לזה עליו זמקום
אהר אלא כדי להמיר לו כן העבד לשורך
ז ומה זכור אדם לאחר לי יום פודהו
שנאמר (זמדנר י"ה) ופדויו זן הדש
הפדה אף זכור זממם דקה מטפל זו לי
יום ואח"כ גותנו לכהן: (כע) שבעת
ימים יהיה עם אמו: זו אזהרה לכהן שאם
זא למכר את קרבו לא ייהר קודם
שמנה ז לפי שהוא מחובר זמן: זיום
הזמני התני לי * יכול יהא * וזה לנו
זיום נאמר כאן שמניי ונאמר להלן (ויקרא
כ"ג) ומיום הזמניי והלא ירלה מה שמניי
האמור להלן להכשיר משמניי והלן אף
שמניי האמור כאן להכשיר משמניי והלן
וכן ממעו ח וזיום הזמניי אתה רחמי
ליהנו לי (מכ לתא): (ל) ואנשי קדש
הביון ליי אם אהם קדושים ופרושים מסקוני
זבילוח ט ועריכות הכי אהם עלי ואם לאו
אינכם עלי: וזשר זשדה טרפה * (מכילתא)

האחר אותה לנזוב טאח"כ וכו' (ה) פירש
לא כהתן עלמו לי טכרי זשפרה קרח כתיב
אף פדה הפדה זכור האדם וגומר: (ו)
(נח"ט) טעות הוא * ו"ל לאוך חדא דהא
הרז ממסיום זממה דיה ועוד ע"ש: (ז)
אזל המקדיש יכול להקדישו אפילו אם חינו
רק יום אחד והאזהרה יא לאו כזא מכלל
עשה דוהיה שבעת ימים וגו': (ח) כנומר
זן דאיכא ג"ש דשמניי ח"כ ממעט דזיום
הזמניי ההנו לי הוא רבות ולא הוזה וק"ל:
(ט) מפני שהחיו כתיב וזשר זשדה טרפה
והסוף מלה אם כדי שלא תפרט ואני ירודם
הוא לזון זיווי וכן הו' לי טים כמה דברים
זין אם העשו זין אם לא העשו אהריק
אהלם מלביית שלי לכך הוזהרנאן לומר שאם
לא תהיו פרושים מקולני זבילות לא תהיו
לי והוא הוא העיקר המאמר שאין כוונתו
רק על הלאו: (י) טכרי זמקום אחר כתיב
זבילה טרפה זשדדי לבקישן זכדדי מה
זבילה

אף זצית כן * אלא שדבר הכתוב זכור מקום שדך זשמות ליערף וכן (זברים כ"ג) כי
זשדה מלאה וכן (זברים כג)

אמר

ואקבל קבלתיה ארי תננא אנא כז דניא לא תקול ורפא בעמך לא
 תלוט : כח בפירך ודמעך לא תאחד בכרא דברך תפריש קדמי :
 כט פן תעבד לתורך לענך שבועא יומין יהי עם אמיה ביומא
 המינאה תפרשניה קדמי : ל ואנשין קדישין תרון קדמי ובשר
 תליש מן הוא חיא לא תיכלון לכלבא תרמון יתיה : א לא תקבל
 שמע דשקר לא תשוי ידה עם תיבא למהוי ליה סהיד שקר : ב לא
 תהי בתר סגיא לאכאשא ולא תתמנע מלארפא מה דבעינך עד

בער המורים
 וכמו שם גרס נחל קישון כך נכלל חלום הים לנכסה וינהגו בכבודות על שאמר תכבד העבודה
 לכבוד נקר כי הכת ולודך יעזרה אלהים לנפוש נקר שערס אלהים לנפוש נקר : לאתנו אותיות
 לאתנלו שהתנה הקדמי עם הים במתנה בראשית שיקרע לפני ישראל • חמה מוימויכוטמשאלסמה
 פתיב

שפתי חכמים

דצילה לים צצית ולים צדה אף טרפה כן :
 (כ) רל סהיה לו כצר עד אחד סהות עד
 שקר קמוהיר לעד זה שלל תשתתף עם אותו
 עד

דשי

אשר לא יכיה טור מקרה לילה ס"ה
 למקרה ויס אלא סדכר הכתיב כסוה
 וכסר דתלוט מן מיוא מוח כסר סחלס
 ע"י ערובי זכח או ארי או מן חיים כשיראיו
 כהמה כסרס כתיבה ככלב תשליכון אותו

לעבד
 שיש
 חקיק
 מוח
 דכס
 חלל
 ככלב

(חכונת) חף הוא ככלב או חינו אלא כלב כחשמו מ"ל ככובל"או מקור לכרי ק"ו
 לטרוסם סמותת בכל הכחות א"כ מה ת"ל לכלב ללמדך שהכבד ככד ממנו ולזדך
 הכתיב שאין הקב"ה מקפח סכר כל בריו שאלמר (סמות וא) ולכל בני ישראל לא יחזק
 כלב לשונו אמר קב"ה מנו לו סכרו : (ח) לא תשא שמע שוא • כתרנמו לא תקניב
 שמע דשקר אזרה למקבל לשון הרע ולדיון שלא ישמע דבריו כעל דין עד שיבא כעל
 דין חכירו : אל תשת ידך עם רשע • הטוען את חכירו תביעה שקר שהנטיח
 להיות ב' לו עד חמש : (כ) לא תהיה אחרי רבים לרעות : (סכדרן מ') יש במקרא
 זה מדרשי חכמי ישראל אבל אין לשון המקרא מיוסב בן על אופניו מבין דרשו שיהן
 משין לחובה בכשרות דיון אחד וסוף פתקרא דרשו אחרי רבים להטות שיש יש סגיס
 במחויבין וותר על המחזיק הטס הדין על פיהם לחובה וכדיוני נפשות הכתיב תדבר
 ואחמע המקרא דרשו לא תענה על ריב על רב שהין חוקיין על חופלא סכב"ד לפיכך
 מתחילין בדיוני נפשות מן כבד לקטנים סבין שאלים תתן : שיאמרו אח לרעות
 (סכדרין מ') ולפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא לא תהיה אחרי רבים לרעות
 לחייב מיתה כשכיל דיון אחד שירכו במחויבין על המחזין ולא תענה על הרב לרעות
 מדבריו ולפי שהוא חסר ו"ד דרשו בו כן : אחרי רבים להטות יאיש רבים שאתה נוטה
 אחריכם ואימתי בזון סכס שנים סמכרועין במחויבין וותר מן המחזין ומחשמע סאלמר
 לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני איב הוי עמכס לשוים מבין אמרו דיוני
 נפשות ע"פ אחד זכות וע"פ סגיס לחובה וא נקום תרגום לא תמנע מלארפא מה
 דבעינך על דינא וכ"ה העברי לפי התרגום כך הוא כדרס לא תענה על ריב לרעות חס

ישאלך

שמות כג משפטים

אחרי רבים להטות : יודל לא תהדר בריבו : ס
בית תפגע שור איבך או חמרו תעה השב
תשיבנו לו : ס כי תראה חמור שנאך רבץ
תחת משאו ותדרת מעיב לו עזב תעזב עמו :
חמישי ס לא תמה משפט אבינה בריבו : מדבר
שקר הרחק ונקי וצדיק לא תהרג כי לא אצדיק
רשע : ה וישחר לא תקח בי השחר יעור פקחים
ויסלק דברי צדיקים : וגר לא תלחץ ואתם
ידעתם את נפש הגר בגרים הייתם בארץ
מצרים : י ושש שנים תזרע את ארצה ואספת
את תבואתה : יי והשביעת תשמנה ונטשתה

שפתי חכמים

ראשי ואכרו
ישאלך דבר למספט לא תענה לטות לכד
אחד ולסלק עמך מן הריב אלא כיו דן
אותו לאמתו ואני אומר ליסבו על אופניו
כפאטו כך פתונו לא תהיה אחרי רבים
לרעות אם ראית רשעים מטון מספט לא
תאמר הואיל ורבים ההגני מוטס יחיים
ולא תענה על ריב לכוות וגו' ואם ישאלך
כדון על אותו המספ אל תענו על הריב
דבר הנוטס אחרי אותן רבים להטות את

שקר טהור רשע : (ל) ר"ל אל תאמר מה
צדק אם ארון את הדין לאמתו כיון שהם
רבים ואני יחיד ולא ישמעו לי אלא עסק את
סלך וקולר וכו' : (מ) הולך הכז לפדש
סהידור של דל על העוית הדין לזכותו מפני
סאין דבר הדיין להדר אלא העשיר כמו
כנאמר לא תבא כפי גדול אלא הכבוד הוא
שמוכה אותו גדון וע"י הדין הוא מתכבד
ש"ס

המספט מאמתו אלא אומר את המספט כאשר הוא וקולר יחזא תלוי ל כנאור הרבים :
(ג) לא תהדר - לא תחלוך לו כבוד לזכותו דקך לומר דל הוא אזכנו מ ואככנו :
(ד) כי תרא : חמור סוגאך וגו' - הרי כי משמש לשון דלמא טהור מד' לטנות סל
כי וכה פתונו טחא תראה חמורו רובץ תחת משאו : וידלת מעזוב לויבתמיה בעזיב
תעזיב עמו * עזיבה לו * עזיב וכן (מלכים א' יד) עזרו ועזבו וכן (נחמיה ג')
ויעזבו את ירוסלים עד סחומה מלאוה עפר לעזיב ולסויע את חוץ התומה כיונא בו
(דברים ז') כי תאמר כלבכך רבים הנוים האלה ממני וגו' מר טחא תאמר כן בת מים
לא מייא מסס ומדרשו כך דרשו רבותינו כי תראה ודלת פעמיססאתם חודל ופעמיס
סאתם עזר הא כנפץ זקן ואינו לפי כנודו גדלת או בהמת נכרו ומסאו ישראל
ודלת

דינא בתר סגיא שלם דינא: ג ועל סכבינא לא תרהם בדיניה: ד
 ארי תערע תורא דסנאך או חמריה דמע אתכא התוכניה ליה:
 ה ארי תחי חמרי דסנאך רביע תחות מועניה ותתקנע מלמשבק
 ליה משבק תשבוק מה דבדבך עזוהי ותפרק עמיה: ו לא תצלי
 דין מספניך בדיניה: ז מסתגמא דשקרא הוי דחיקודיומי ודנפק
 דכי סן דינא לא תקשול ארי לא אומי חיבא: ח ושוחדא לא תקבל
 ארי שוחדא מעור הפימין ומקלקל פתגמין תדיצין: ט וגוורא לא
 תעיקון ואהון ידעיתון ית נפשא דגוורא ארי דדין היתון בארעא
 דמצרים: י ושית שנין תודע ית ארעך ותכנוש ית עללתה: יא
 ושביעתא תשמטנה ותרטנה ויכרון סספני עסך ושארדון תיבול

בעל המורס חות

כתיב: חסר סתק"ה נתמל עליוסיהו"ע על ככל מוכ' שער בוסיחיו דכתיב: עבר ביסריה ס'ית רמ"ה
 שהוא בגימטריא מוכה: יח ישר בהבא וחידידו ישר ישראל לומר ואש"ל שלח חזקיסהסיה: ת"ל נס
 הוא חמור שריה כמו כבאן שלח שלח חזקיסהסיה: יח ישר חמור כבאן שנתעמתי
 ועלוי כתיב אל פרעה כתיבו לשון חתמיל לשבח ולקלם ישר יו"ד שיר ט"י שירות ישרי כבאן • כבאן •
 האזינו • יהושע • דבורה • חנה • דוד • שלמה • מוסקיס • ושורה לעתיד: אשורה ג' הכא וחידיד
 אכבי ליה אכבי אשורה כמו כבאן טבעו כוס סוף גס לשם כחל קישון גריס וחידיד אשורה נא לודידי
 שירת דודי לברונו על שם גמן ומחריס חכיס: ע"ז ג' הכא וחידיד כתיב: יח וחידיד ע"ז וחמריה יח
 ויהי לי לישועה ושאתם מים כששון ממעי ימי הישועה זה שאר"ל שמים מתקיס היו נחלים מתקיס
 הם

שפתי חכמים

שפתי חכמים
 דאם לא בן ינטרך לכרוע ואין לו והוא
 מזול: (ג) ר"ל דין תורה דכתיב משפטי
 ה' אמת וגו': (ס) י"מ כמו שאור דהינו
 הפאכר כלומר טויר הרע שלו קסה ועב ונח
 לפתות וי"מ כיון שסר מן • הדרך טוב חינו
 חורר

רש"י

חלה (מכילה): עזוב תעזוב עמו • לפרק
 המסא מלחכך ליה מליטול מהאו ממנו:
 (א) חזיק • ל' חזקה שהוא מדולל והאז
 לל טובה (צ"מ ל"ג): (ז) ונקי ולדיק אל
 תהרג • מנין ליואל מצ"ד חייב והמר אח' יס
 ל' לנמד עליו זכות כמתחייב אותו ת"ל
 ונקי אל תהרג ואש"פ שאינו לדיק שלח

בלטדק צ"ד מ"מ קרי הוא מדין מיתה שהבי יס לך לזכות • ומנין ליואל מצ"ד זכאי ואמר
 אחד יס לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו ל"ד ת"ל ולדיק אל תהרגו זה לדיק הוא
 שנלמד צ"ד: כי לא אלדיק רכע • אין עליד להחזיר כי חני לא אלדיקו צדיני אם יאל
 מידך זכאי יס לי לשוחים הרצה להמיתו צניתי' כמתחייב צה' נח) ובחד לא תהרי (מכילה)
 אפילו לשכפו אמת וכ"ס כדי להטות כדין שהבי כדי להטות את הדין נאמר כד לא הטת
 מכפט: יעור פקחים • (מכילה) אפילו חסם בתורה ונוטל כבוד כוף שמתעורר דעתו
 עליו וישקטם המורוד ויכור מאור נעיו: ויסף • כמרגומו ומקלקל: דריי לנדיקיס • דצניס
 המודקים מכפטי אמת: וכן תרגומו פתגמין תליין יקרים: (ע) וגר לא חנך • נכרעה
 מקומו/הוהיכר תורה על הור מפני שכוון יס רע (צ"מ נ"ט): • חת נכס אלר • כמה קסה לו
 כשלוסיס

בדיכו: ה
 הש
 רב
 עמו
 מדבר
 אצדק
 פקחים
 יאחם
 בארץ
 יאספת
 גשמה
 ואכרו
 נכה לטות לז
 יב אל חו קן
 שבו על אסו
 יח אחרי רכיס
 טון חספס לא
 טס יחיס
 ג' וחס ושלך
 פט ו על כתיב
 ל הטות את
 יח חכיס
 יחכבנו
 לשונות סל
 כמיה: גזיר
 (מחיס ג')
 חס כוילא כו
 כן בת חיס
 לל ופעמיס
 ישר

שמות כג משפטים

וְאָכְלוּ אֲבֵנַי עִמָּדוֹתֶיךָ תֹּאכַל חֵית הַשָּׂדֶה בְּךָ
 תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְיוֹתֶךָ: י שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה
 מְעֵשִׂיֶיךָ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׂוֹרְךָ
 וְחֲמֹרְךָ וְיִנְפֹשׁ בֵּין אֲמָתֶיךָ וְהַגֵּר: יו וּבְכָל אֲשֶׁר-
 אָמַרְתִּי אֵלֶיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא
 תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיה: יד שְׁלֹשׁ רִגְלִים תִּחַג
 לִי בַשָּׁנָה: טו אֶת-חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת
 יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת בְּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֲדָשׁ
 הָאֶלֶּיב כִּי בּוֹ יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם וְלֹא יֵרְאוּ פְנֵי
 רִיקָם: טז וְחַג תִּקְצֹר בְּבוֹרֵי מַעֲשֵׂיֶיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע
 בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאֶסֶף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפְּךָ אֶת-

מעשיך

רשי

כסולחים אותו: (י) ואספת את תזוהתה:
 'ה' הכנס לזית כמו (דברים כג) ואספתו
 אל חוד ציחך: (יא) השמטה: ע מעזוד:
 ומטטה: מאכילת אתן זמן הציפור: ד"א
 השמטה מעזודה גמורה כגון וריה וזריעה
 פ: ומטטה: מלוצה מלקשקש: ויתרם תחל
 חיה הסדה: (מכילת') להקיש מהכל אציון
 למחל חיה מה חיה אוכלת זלא מעשר אף
 אצוים אוכלי זלא מעשר צ: מחאן אמרו
 חין מעגר זכציעית: כן תעס' לנרמך:
 והחלה במקר' זדה הלנן ק כמו שאמר
 למעלה הימנו הזע את חרנך: (יג) זוים
 הצעירי חצוית: (מכילת') אף זכצ' הצעירי
 לא תעקר זדה זרחשי' ממקומו ר שלא תאמר
 הוא נ' וכל הסנה ק וייה שצת לא תנא זדה
 שצת זרחשית: למע ינוח סוך וחמורך
 (מכילת') תקלו ינוח להכיר שיכא תולס אוכל

שפתי חכמים

חור ע"י פתוי דברים: (ע) כירט מסוס
 שהשמי ה וכוטיכה זכל מקוס השמ ת
 ונטיכת דבר מדבר: (פ) זמועד קטן פירט
 רש"י שחורטין תחת החילנות כדי שלמח
 וזכא מניעה מפרט רש"י שמכסין זקט
 וזכל כרטין של חילנות זימות החורף שלא
 יתקלקלו ממת הקור: (ז) דמ"ל למה
 נחמר ויתרם וגומר הח לא סייך לומר להכיר
 חכילותו ליה זכציעית דכא החיה לא
 זרשמו הוא: (ק) פירט האי כן תעבה
 חר"ה דקרא קמי כלומר כמו טעמית זדה
 הלנן כן העכה לנרמך וגומר: (ר) דח"לכ
 למה נכרמה לזכציעית אף שנחמר לדבר
 זנתחוד דהעבד הערל והגר והחוסז שהיו
 שזנטיט זיום זדה אפי"ס וגומר זה נמי:
 (ט) דח"לכ למה נחמר לנעך ינוח וגו' כא
 כזר

אמרת

עשני' מן הקקש עו אינו אלא יחצנו זמך הצוית

חיות ברא בן תעבד לברמך ליתך : יב שתא יומן תעבד עובדך
 וביומי שביעאה תנוח בדרי דינוח תודך ויהמרך וישקוט בר אמתך
 ויורא : ג ובכל די אמרית לכוון תסתרון ושום מעות עמסא לא
 תדפרון לא ישתמע על פימך : יד תרת זמנין תהגון קדמי
 בשתא : טו ית הגא דפמיריא תטר שבעא יומין תיכור פמירא
 כמא די פקדתך לזמן ירחא דאביבא ארי ביה נפקתא ממצרים
 ולא יתהוין קדמי ריקנין : טז וחגא דחצרא בכורי עובדך
 די תירע בהקרא וחגא דכנשא במפקא דשתא במכנשאית
 עובדך

רשיו

אמרת אין זה נייח חלל לער : בן אמתך
 (מכילתא) בעבד העבד ת הכתוב מדבר :
 והגר יזה גר א תוכ' : (ג) וכל אשר אמרתי
 אליכם תשמרו • (מכילתא) לעשות כל מצות
 עשה זאתרה ב שכל שמירה שזוהרה אזוהרה
 היא זמקום לאו : לא תזכירו • (מכילתא)
 בלא יאמר לו שמור לי צד ע"א פלוני ג או
 העמוד עמי ציום ע"א פלונית ד"א וכל
 אשר אמרתי אליכם תשמרו וסאלהים אחרים
 לא תזכירו ללמדך שיקול' ע"א כנגד כל
 המלות כולן והזכרה בה כשומר את כולן :
 לא ישמע • מי הנרי : על פיר • שלא תעשה
 שהפוח עם נכרי וישע לך צע"א שלו ומלאת
 שחתי גורם נזכר על ירך : (יד) רגלים •
 פעמים וכן (צמדבר כב) כי רכיתו זה שלם
 רגלים : (טו) חדש חמידי • שהת וזה
 מתמלאת צו צמיח חצי ל' אז צבור וראשון
 לכל פירות : ולא יראו פני ריקם • כשתזאו
 לראות פני זרנלים הביאו ד' ני עולות (חגיגה
 א) : (טז) ומן הקליר • הוא הג' ח שזעות :
 צבורי מעשיך • שהוא זמן הנחה צבורים
 ששמי הלום הצלח צע"א היו נמירין החדש
 ו למנחות ולהצי' צבורים למרש ס' (צמדבר
 כ"א) וציום הצבורים

שפתי חכמים

כבר נאמר צדקות חי מכוס טלה תלמר
 הוא ל וכו' ריב די לוור וציום הו' תסנות :
 (ת) דלעול זערת הדורות מדבר בעבד
 כעניי שהוא כימול ופלון בעבד כעניי שהוא
 ערל וכוה עדיין צמדך בניס עשר חדש
 משקאו חבל יתר מכן ואינו רולה לימול
 אינו רשאי לקיימו ערל : (א) דחי' גר דרך
 הא כבר כתביו וגר אשר בעעריך חי נמי דגר
 דרך הא ישראל גמור הוא : (ב) לכן חמנין
 לכל מקום דעשה דוחה את לא תענה לפי
 שכל עשה יש צו לא תעשה • ומס כן יש צו
 תרתי עשה ולא תעשה • מכוס הכי ד' חס לא
 תעשה גרידא : (ג) דחלי' גיל קרה וכי
 תעלה על דעתך סיכור סס עבודת חנינים
 שהוא מכחיש צה ומזוהר עליו לא צדו : (ד)
 דחיל' כספסיס מדכתיב פני וחין מקצנין פני
 אדון חלל צקצין וצמכיליא דרש נאמר שמה
 צאדס ונאמר שמה צפמיס ומס של אדם דבר
 הראוי לצא צידי אדם חף כל כמים דבר
 הראוי לצא צידי שמים והיינו עולות כי אינו
 דין שיהא שלחן מנא ושלחן קוין ריקס •
 הרא'ס : (ה) כמו שמפרש רש"י וכולך
 שנאמר וציום הנבזרים וגו' צצזעות כס וגו'
 וכלן מני' כתיב וזה הקליר צבורי מעשיך מה
 ציבורים דהרס הג' הפצועות חף ציבורים

העומר הקצב צי"ו צנין קוין היתה כל פעוים
 נקצבת מן החדש קורם הקצבה סגו הלחם
 הנח

דחבך
 עשה
 שורך
 אשר
 סלא
 חתן
 בעת
 דיש
 פני
 מדע
 את

צוחת
 חספתו
 צבור'
 ד"א
 ריעה
 תחל
 חנין
 סר חף
 חמרו
 באמר
 וציום
 ציעו'
 תלמר
 כא זה
 וכול

שמות כג משפטים

מִעַשְׂיָהּ מִן הַשָּׂדֶה: י' שֶׁל שְׂפָעִים בְּשָׂנֵה יָרֵאֵחַ
 כָּר זְכוּרָה אֶל פְּנֵי הָאָרֶץ יִהְיֶה: י"א לֹא תֹבֵחַ
 עַל חַמְצָנִים זָבָח וְלֹא יִלֵּין חֶלֶב חֲגִי עֵד בְּקָר:
 י"ב רֵאשִׁית בְּפֹרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֶתְּךָ
 לֹא תִבְשֵׁל גְּדֵי בְּחֶלֶב אִמּוֹ: י"ג פֶּה הַנֶּחֱ
 אֲנֹכִי שֶׁלַח מִלְּאֵד לִפְנֵיךָ לְשִׁמְרָה בְּדָרֶךְ
 וְלִהְיֵאֱדֹךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכַּנְתִּי: י"ד הַשָּׂמֶר
 מִפְּנֵי וְשָׁמַע בְּקִלּוֹ אֶל תִּמְרָ בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא
 לִפְשָׁעֶכֶם כִּי שָׁמַע בְּקִרְבּוֹ: י"ה כִּי אִם שָׁמוֹעַ
 תִּשְׁמַע בְּקִלּוֹ וְעָשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאִבְתִּי

רש"י את

שפתי חכמים

הנא מן החטים : (ז) דקסא לרש"י רבי
 לנייל כחז של רגלים (נח"י) וניל דר"ס
 הואיל והרגלים תלוין במלאכת התצואה מה
 האנינו מה הקליר מה האסוף וצנניעית
 חסורים קלירא ואסיפה סד"א דהרגלים ג"כ
 לא ירכו קמ"ל : (ט) אמר הוכרים
 להורות שפורך בקמ"ץ הוא כמו זכר ואמר
 שך להורות הכנוי של זכוכך הוא צמקוס כך
 לא צמקוס שלך במלאכות כי אין הכן רנוי
 לאז כמו ציתך וסדך ופירי של זכוכך כלומר
 המלאים כך וצמק : (ט) אמר את הפסח
 צמקוס דס זנחי להורות שאין זנחי האמור
 כאן אלא הפסח בלדז לאפוקי חגיגה ואמר
 צי"ד צמקוס להורות שאין זה הלאו אלא צי"ד
 צמקוס בלדז ולא בחר ימות הכהן ואמר
 עד שתצטר החמץ צמקוס על חמץ מפני שעל
 חמץ המעט על החמץ ממש זכן אמר עד
 שתצטר החמץ : (י) פירש כמורה דמו צי"ס
 שהם היו הכללים על גזי הנלפס דהיינו חוץ
 מוצח עד שעלה עמוד הכהן נפסלו צלינה
 (י) ויולה דך (כ) : (כ) ה"ל הוא העולה כל
 הלינה לאו למעוטי להקטרה מן הבקר ואילך

הנכורים וגו' : ומג האסוף * הוא מג הכוכבי *
 באסוף את מעשך * הכל ימות החמץ *
 התצואה מהניצח צדו : ובגזי חוספים אות'
 אל הצית מפני הגשמים : (ז) שלט פעמים
 וגו' * לפי שהענין מדבר צנניעוי' הושרך
 ללמדך שלא יתרחסו שלט רגלים ממרוגן
 (מכילת') : כל זכוכך * הוכרים ה' שך : (ח)
 לא תצח על חמץ וגו' * לא תשחט את הפסח
 ב' צי"ד צמקוס עד שתצטר החמץ ומכילתא
 פסחים כ"ל : ולא ילין חלב חגי וגו' * חוץ י
 למוצח : עד זקר * יכול חף על המערכה
 יפסל צלינה ת"ל (ויקרא י') על מוקדה על
 המוצח כל ב הלילה : ולא ילין * אין לניה
 אלא צעמוד הכהן ש' עד זקר אצל כל הלילה
 יכול להעלותו מן הנלפס למוצח : (ט)
 ראשית בכורי אדמתך * חף הצנניעית חגיגה
 בכוכבים

עֹבְדֵיךָ מִן הַקָּדָם יוֹ תֵּלֵת זְמַנֵּינִי בִּישָׁתָא יִתְחַוֵּין בְּדִ רְבִירָךְ קָדָם
 רְבוּן עֲלֵמָא יִיחֵלָא תַסּוּס עַל חַמְיַע דִּם פְּסָחֵי וְלֹא יִבְתִּין בְּרִ מִן
 מִדְּבַחַת תְּרֵיבִי נִכְסַת חָמָא עַר צַפְרָא : יִשְׁרֵיִשׁ בְּפִוְרֵי אַרְעֵךְ תִּיתִי
 בֵּית מִקְדָּשְׁךָ אֵלֶיךָ לֹא תִיכְלוּן בְּשַׁר בִּתְלַב : כִּי הָא אֲנָא שְׁלַח
 מִלֵּאבָא קְדָמְךָ לְמַשְׁרֵךְ בְּאַרְחָא וְלֹא אֵעֲלוּתָךְ לֵאתְרָא דֵאֲתַקְנִית :
 כִּי אֲסַתְמַר מִן קְדָמוּהִי וְקַבֵּל בְּמִימְרֵיהִי לֹא תִסְרִיב לְקַבְלֵיהִי אֲרִי לֹא
 יִשְׁבּוּק לְחֻבִּיכּוֹן אֲרִי בְּשֵׁמִי מִימְרֵיהִי : כִּי אֲרִי אִם קַבְלָא תְקַבֵּל
 בְּמִימְרֵיהִי וְתַעֲבֵד בְּדִ רְאֵמְלֵךְ וְאַסְנִי יֵת סְנֵאדְךָ וְאַעֲיֵק דְרַמְעִיקוֹן

ק

שפתי חכמים

אלא לומר טאס העלו על המוצח אפילו רגע
 אחד קודם אור הצוקר כשר להקצנה אפילו
 אחד אור הצוקר ואין להקשות ח"כ חרי
 קראי לז' י"ג דעיקר קרא דעל מוקדה וגו'
 צא ללמד שמוזה להעלותן על המוצח מעת
 שקיעת החמה וינית שם כל הלילה כדי
 שיתעכלו יפה והאז נלמד ג"כ שאם היו על
 המערכה כשרים להקטרה אפילו אחר אור
 הצוקר וכמשמע מקרא דלא ליין וצוה יתוראו
 קושיה של הרא"ש : (ג) וצקה נוסחאות
 אינו רק כתיב צוקרי אדנתך אדם נכנס וכו'
 וכ"כ (הא"ש) דאין הספיעות חייב צנכורים
 דאין יכול לומר ועתה הנה הבאתי וגומר
 אשר נתת לי דהא לא לו נתן אלא הוא הפקר
 לכל : (ו) דחלי"כ היאך הוא יודע איזהו
 ראשית או לא : (ז) כדי לפי"ן מנ"ש דאין
 ארץ והולך לפרש זה משום דלא תקפה ח"כ
 היה לריד כל הימים לחפש ציערים וצנכרות
 אחר כל המינים איזהו פרי נתגבל צחחילה
 כדי להביא אותה ציבורים : (ט) כדי שלא
 יקשה לך ללמוד מה בכתב'אדי העולם צנין אז
 הוא ללמד שכל מקום של'אדי היינו גדי עוים
 לכן פ"י באתה מולא צנמה מקומות וזהו לכו
 שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדיו
 ואפילו למד' צ' כתובים הבאים כאחד
 מלמדיו ככא דגו' פסוקים אין מלמדיו :
 (ע) ואע"פ שירע"ה צ"ע אותה גזירה
 כנאמר פני ילכו וגומר מיניו גזרו יבוע חזר
 כנאמר אני כר צנח ה' עתה באתי עיין
 צכרמנ"ן : (פ) דאל"כ אבר הכינותי לך

מנצח

רש"י

ציבורים לכן נאמר אף כהן ל ככורי
 אדמתך כיצד אדם נכנס לתוך סדהו
 וראה האנה סכרה כורך עליה גמי לסימן
 מ ומקדשה ואין ציבורים אלא מו' המינין
 נ האמורין במקרא (דברים ח') ארץ טהרה
 ושערה וגו' : לא תחשב גדי אף עגל
 וככה ככלל גדי שאין גדי אלא לשון גדי רך
 מזה טהרה מוכא בכמה מקומות בתורה
 מ שכתוב גדי והולך לפרש אחריו עוים
 כגון (כראשית ל"ח) אכני אשלח גדי
 עוים את גדי העוים (סס) שני גדי עוים
 ללמדך שכל מקום שנאמר גדי טהרה אף
 עגל וככה כמשמע וכו' מקומות נכתב
 בתור' אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור
 הכאה ואחד לאיסור ביטול (פסחים כו) :
 (כ) הנה אכני סולח מלאך יכאן נתבשרו
 סעודין לחטוא ושכני אומרת להן (חולין
 קט"ו) כי לא אכלה ע בקרבך : אשר
 הכינותי אשר זמנתי לתת לכסוהו פשוטו
 וחדשו אל המקום אשר הכינותי כבר
 מקומו כיבר כנגדו זה אחד מהמקראו
 שאמרים שבת המקדש של מעלה מכון
 כנגד של מטה : (כא) אל תמר בו ילשון
 המזאה כמו (ויקרא א') אשר ימרה את
 פני : כי לא ישא לפשעכם אינו מלומד
 כן. טהור מן סבת שאין חוטאין ועוד

טח

2

כו

שמות כג משפטים

את איביך וצדתי את צרריך: כג בני ידך מלאמי
 לפניך והביאך אל האמרי ותחתי והפרזי
 והבנעני החוי והיבוסים והכחדתי: כד לא
 תשתחוה לאלהים ולא תעבדם ולא תעשה
 כמעשיהם כי הרס תהרסם ושבר תשבר
 מצבתיהם: כה ועבדתם את יהוה אלהיכם
 וברך את להמך ואת מימך והסרת מחלה
 מקרבך: שביעיים כו לא תהיה משבלה ועקרה
 בארצה את מספר ימיה אמלא: כז את אימתי
 אשלח לפניך והמתי את כל העם אשר תבא
 בהם ונתתי את כל איביך עליך: כח
 ושלחתי את הצרעה לפניך וגרשה את החוי
 את הבנעני ואת החתי מלפניך: כט לא אנרשנו
 מפניך בשנה אחת פן תהיה הארץ שממה
 ורבה

שפתי חכמים

מצעי ליה אכל הכינזי הסם משמע לעמו: (5)
 ולא תפרס כמו ולרת הכסף: (ק)
 ולא לעזוביהם כמים כוועסיהם שצדו: (ר)
 כלונו' כל המקרא מוכס על מלמר ועצדהם
 את ה' חלובים כאלו עמדו את ה' וצור
 ונדך

רשי

הכוא שליח ואינו עושה אלא שליחותו: כז
 שמי צקצו - מחובר לראש המקרא כסמך
 מפניו כי שמי משותף צו ורבותיו אמרו זה
 מעטרו' וקשמו כסר צו מעטרו' צימו' שדי:
 (כג) ולתי - כהרגונו צ ואעיק: (כד) הרם
 תכרסם - לאותם ק חלובות: מנצותיהם -
 לאותם

אזנים ססס מליצין להסתחוח להם: (כו) לא תהיה משכלה - אכתעשה ר רלוי: משכלי
 מפלת כפלים או קוצרת את צניס קרויה משכלה: (כו) והמותי יכמו זה מומתי ותרגומו ואשג
 וכן כל תינה ספועל סלכ כספל אות חסונה כסתהפך לדבר כל פעלתי יש מקומות סועל
 את הכסולק ונדגיש את האות ווקדו כמלאפוס כמו והמותי ונורת (ישעיה כ"ח) והנמס
 גנגל עגלתו - וסצותי ונורת (שמואל א' ו') ורצצ צית אל הלותי ונורת (ישעיה י"ע) דללו
 ורצו - (סס)

קד כג ארי יהד מלאכי קדמך ועליך לאכודאי ורחמי ופריאי
 וכענאי הוא ויבוסאי ואשיניון: כד לא תסגוד למעוחרון ולא
 תפנהו ולא תעבד בעובדיהון ארי פגרא תפגרונו ותפגרא
 תחבר קמתהון: כה ותפלתון קדם איהונו ויברך ית מיכלך וית
 משתך ואעדי מרעין בישין מבינד: כו לא תהי מתפלל ועקרא
 בארעך ית מגן יומך אשלים: כז ית איתתך אשלה קדמך ואשגש
 ית כל עמא דאת עיל לאגהא קרב ברוך ואתן ית כל בעלי דבבך
 קדמך מחורי קרלי כח ואשלה ית ערעיתא קדמך ותחרך ית
 הוא ית פנענאי וית חתאי טון קדמך: כט לא אתרינין טון קדמך
 בשתא חדא דלמא תהי ארעא צדיא ותסגי ערה חיות ברא: ל

בעל המורים

זעיר

הים וטאבו מים בטון: מרכבות ד' כמבורה הכא ואידך ואת מרכבות השמש טוק כאל גבי יאשיהו
 כסכר ע"י מלמד סרענה וחילו היו נצמירין ע"א טלחם כננדיהם ואידך גבי טכנא מרכבות
 כבודך שהלך להטלוססכמרייב ולעפוד ע"א אכל אני לא ידעתי נפשי בעוב ע"א אלף מרכבות
 עמונדכ כדכתוב רכב שמים כעורך: ומבחר ב' ומבחר שליטיו ואידך ומבחר כמרו ירדו לטבח
 הלאחר טבטבו כים ירדו לטבח איכחיהם ככלעים טבים: כמגולות ג' ירדו כמגולות: ואת
 רודיהם השלכת כמגולת כמחשכים כמגולות שהיו כמחשכים כמגולות כדכתיב כי ירדו העקובי שר:
 ככה ד' כמורה נאדרי ככה: ואידך הרימו ככה קולך דאיפקס גאלה אהרונה לראטונה ואידך
 איש חיל ככה קול ה' ככה זה הוא שאמרו שמדמין אותו לכריתיו: קמייך ב' תהרם קמייך שאון
 קמייך טולה תמיד ע"כ תהרם קמייך: תשלח חמסס תשלח חרווך מירניהם תשלח נולמד כמו
 טלוק שם על הים כך לקו כמזרים והרם מכאריהם ואידך טלח תשלח את האס תשלח רוחך יעראון
 אכל ישראל עברו ביבסה בים כדכתיב

תשלח

שפתי חכמים

ונכד את לחמך ומימך וכו' ולא היה
 מכבד וכו' דאליב לא ירכן שלא יפרס
 הסוק התגאלי אס העשו ראונו לא היה
 משכלה אלף ע"כ וכו': (ט) כדי שלא הקבס
 לו מה שפירס והיתה מכה אוחס וכו' והס
 מתים וכו' יבוע עבה מלחמה עמרה טעז
 בים

שתל צמיקס ב' תויץ אהת נכרסת לפי שאין מיתה צלא תישו: והאחרת משמשת כמו
 חמנה רעהי עטיה זכן ונהתי התינו מודגת בהיא צהה צמיקס בתיס לפי כתיב לרדך ג'
 תויץ כתיס ליכוד כמו ביום הת (קהלת ג') מות חלבים היא והכניני למוות: עורף
 שיעוכו מפניך ויפכו לך ערפס: (ח) הצועה: מי טרן כעוף ויהיה מלס אוחס
 עיניכס ומיטה צהס ארס ורס מתיס: (ט) חוטס ל'י: והצועה לא עברה ש את הידך
 וכהתי והכעני כס ארן כיהון ועגו לפיכך מכל ז' חומות לא מנה כאל אלף חלו וחוי חע"פ
 וכו'

רש"י
 על כפיס הקומיך מגורת (בופטיס
 ב') חקקי לב (המולל א' י"ג) את מי
 גלוהי מגורת (אויב צ') רלך עז דליס
 והמתנגס והמתי ואקטל טועה הוא
 שאילו מגורת מיתה היא איך היא שלו
 צפתי"ו ולא מ"ס שלו מודגת ולא נקודה
 מלאפ"ס חלל והמתי כוון (צמדבר י"ד)
 והמתה את השם הוא וכו' י"ו מודגת לפי

כהוא מענר הידך

מלאכי
 ופריאי
 וכענאי
 תעשה
 תשפר
 תינים
 מחנה
 עקרה
 אימתי
 תבא
 נח
 תחיי
 ונרשנו
 מן
 בנת
 שלימותו: כי
 מן הקדש הכהן
 יעו חמרו זה
 בנינו שדיס
 (כד) כהס
 נגזותיהם
 וני: ומכלי
 חמורו ומשע
 קומות שוטל
 ליהו והגם
 הי"ע דללו
 טע

שמות כג כד משפטים

וּרְבֵה עֲלֶיךָ תֵּיִת הַשָּׂדֶה לִּי מֵעַט מֵעַט אֲגַרְשֶׁנוּ
 מִפְּנֵיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנִחַלְתָּ אֶת-הָאָרֶץ : ל א
 וְשֵׂתִי אֶת-גְּבֻלְךָ מִיַּם סוּף וְעַד-יָם פְּלִשְׁתִּים
 וּמִמִּדְבָר עַד-הַנְּהַר כִּי אֶתֶּן בְּיַדְכֶם אֶת-יִשְׂבֵי
 הָאָרֶץ וְגַרְשִׁתֶּמוּ מִפְּנֵיךָ : י ב לֹא-תִכְרַת לֶחֶם
 וְלֹא-הֵיחֶם בְּרִית : י ג לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֶרְצְךָ בֶּן
 יְחִמִּי אוֹ אֶתְךָ לִי כִי תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵם כִּי יִהְיֶה
 לְךָ לְמוֹקֵשׁ : פ כ ד ׀ וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֶל-
 יְהוָה אַתָּה וְאַהֲרֹן נָדָב וְאָבִי הוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִדְּחַק : י ד וְגַשׁ מֹשֶׁה
 לְבָדוֹ אֵל יְהוָה וְהֵם לֹא יִגְשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ
 עִמּוֹ : י ה וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת-כָּל-דִּבְרֵי
 יְהוָה וְאֵת כָּל-הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל-הָעָם קוֹל
 אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה
 נַעֲשֶׂה : י ו וַיִּכְתַּב מֹשֶׁה אֶת-כָּל-דִּבְרֵי יְהוָה
 וַיִּשְׁכַּם בַּבֹּקֶר וַיְבִין מִזִּבְחַת תַּחַת הַהָר וּשְׁתֵּים
 עֶשְׂרֵה מִצְבֵּה לְשָׁנַיִם עֶשְׂרִי שִׁבְעִי יִשְׂרָאֵל : י ז

וישלח

שפתי חכמים

דש"י
 והלאה שנו דעותינו צמסכת כוטה על שפת
 הירדן עמדה וזרקו צבס מרה: (כט) סמנה
 רקנית מנני אדם לפי סלחם מעט וחין צכס
 כדי למלאות אותה: ורצה עליך • והרצה ת
 ל' רכמה ורנה"י

שנים ועל זה פי' והרעה וכו': (ת) וז"ל
 ולמה לא פירשתי הכא כמו ספירס לקמן צס'
 עקב פן ירצה עליך וגו' והלא אס עושים
 ראונו
 עליך: (ג) עד אשר תפסה • תרצה לפני כמו פרו ורצו: (ל) ורצה • ל' רכמה ורנה"י
 מורגשת מפני סכנה

תחת

זעיר ועיר אתרננון מן קדמך עד דתסגי ותחסני את ארעא : לא
 ואשני ית התומך מימא דסוף ועד ימא דפלתאי ומסדברא עד
 נהרא ארי אמסר בדיכון ית יתבי ארעא ותתרכנון מן קדמך :
 לב לא תגור דהון ולמעוהון קים ידג לא יתבין בארעך דלמא
 יתיבון יתך קדמי ארי תפלה למעוהון ארי ירון לך לתקלא :
 א ולמשה אמר מק קדם " את ואהרן נדב ואביהוא ושבעין
 מסבי ישראל ותסגדין מרחיק : ב ויתקרב משה בלחודותי
 לקדם " ואנון לא יתקרבון ועמא לא יסקון עמיה : ג ואתא משה
 ואשתעי לעמא ית כל פתגמאי דיי וית כל דיניא ואתיבון על עמא
 קלא חד ואמרו כל פתגמאי די מליד " נעביד : ד וכתב משה
 ית כל פתגמי דיי ואקדם בצפרא ובנא מדבחא בשפוקי מורא

ותרתא

בעל דמורים

תשלח קצוריה עד יום וזמ"ל לא נכנסו לארץ כדכתיב שלח תשלח את האם והבנים תחך לך שלח
 האבות

שפתי חכמים

רזונו חין מתייחאין מן החיה וכו' אלא גלוי
 היה לפיו שעתידין לחטא וי"ל דהכל כתיב
 פן תהיה הארץ שממה ורבה וגומר דמשמע
 דעמאל הוא מסוס שוממת הארץ תרבה חית
 הארץ ועי"ל דהכל כתיב הנה אנכי שולח
 מלאך וכו' ופירש רש"י כאן נכתבו
 שעתידין לחטא וכו' ומ"ל ח"ל רש"י לפרש
 עוד : (א) ותגרסם שהוא לשון עתיד
 ולשון דנים : (ב) דק"ל הרי כי אינו משמש
 אלא צד' לשונות אי דלמא אלא דהא חזל לא
 משמש צל' אשר ומתוך דכי זה משמש בלשון אי
 דהיינו אם דמלינו צמ' מקומו' דחסוסמם צל'
 אשר כמו אם הקריב וגומר : (ג) מדרכתיב
 אחיו ויספר לעם ופירש"י צו ציוס את כל
 דצני ה' זו מלות פרישה ומלות פרישה צד'
 צמיון היה כדפירש"י לעיל צפ'
 יתרו : (ד) מדרכתיב אחיו ויסכס צבור
 ויבן מצחם תחת הבר וגומר וע"כ זה היה

רש"י

תחת שתיים שאין שיתיה צלל חיי"ו והאמת
 תשמוט : עד הנהר - פרש : וגרשמו - א
 ותגרסם : (ג) כי תעבוד וגו' - הרי אלו כי
 משמשין צמקוס אשר וכן צממה מקומות וכו'
 לשון אי ב שהוא אחד מד' לשונות שהכי משמש
 וגם נלוינו צברצה מקומות אם משמש צל' אשר
 כמו (ויקרא צ') אם תקריב מנחת ציבורים
 שהוא חובה : (א) ולא משה אמר עלה *
 פרשה זו נאמרה קודמי' הדברות צד' צמיון ג'
 נאמרה לו : (ב) וגם משה לצד' אל הערפלו
 (ג) ויבא משה ויספר ד לעם - צו ציוס :
 את כל דצני ה' - מלות פרישה והצלה : ואת
 כל המשפטים * (ומכילתא צפ' יתרו) ז' מלות
 שגלעו צני נח * וכתב וכדוד אז ואם ופרה
 אדומה ודיעין שנתה להסממרה : (ד) ויכתוב
 משה מצרואית ועד מתן תורה וכתב מלות
 שגלעו צממה : ויכסם צצק

ציוס ה' כדפירש"י לעיל צממה ושמע יתרו וזה הדבר כדכר לעם היה יום אחד לפני דהוא
 יום ד' ולעיל כתיב דציוס הד' נאמר לכן מלות פרישה כדפירש"י סס' ובהקדה הרה"ם חייח
 דצפ' רצי עקיבא (דף פ"ו) אמרו כהדיא דלכ"ע מלות הגזנס בתלקא צירחא אמר לכו ונד'
 צירחא עביד פרישה

ומדכרי

שמות כד משפטים

וַיִּשְׁלַח אֶת-נְעָרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עִלְתָּ וַיִּזְבְּחוּ
 זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים: 1 וַיִּקַּח מֹשֶׁה הֶחָצִי
 הַדָּם וַיִּשֶׂם בְּאֵגְנֹת וַחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ:
 2 וַיִּקַּח סֶפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ
 כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע: 3 וַיִּקַּח
 מֹשֶׁה אֶת-הַדָּם וַיִּזְרַק עַל-הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָדָם
 הַבְּרִית אֲשֶׁר בְּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל-הַדְּבָרִים
 הָאֵלֶּה: 4 וַיַּעַל מֹשֶׁה וַאֲהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא
 וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל: 5 וַיִּרְאוּ אֶת-אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 וַתַּחַר רַגְלָיו כִּמְעַשֶׂה לִבְנֹת הַסִּפִּיר וּכְעֲצָם
 הַשָּׁמַיִם לְטָהָר: 6 וְאֵל-אַצִּילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
 יָשָׁרוּ יָדוֹ וַיַּחֲזוּ אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: 7
 8 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל מֹשֶׁה עֲלֶה אֵלַי הַהֲרָה
 וְהָיָה שִׁם וְאֶתְּנָה לָּהּ אֶת-לְחַת הָאֲבֶן וְהַתּוֹרָה
 וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם: 9 וַיִּקַּם מֹשֶׁה
 וַיַּהֲרֹשֶׁע

שפתי חכמים

ומדברי הרב משמע דתרווייכו ז' זכחא
 הו ונרין עיון * (ג"א) ולא עיון דודאי
 האמונה ביתה ג' צחודס אצל הכריסה
 ענמה יהיה ד' צחודס והביא רחיה על זה
 ע"ש: (ה) כתב זה להודיענו שעלויות משה
 לבר עם נדב ואזיהוא ורקים לקבלת התורה
 היו ציוס שאחריו שהוא ו' לסיון ולא כר' יוסף
 דאמר ז' צו: (ו) נח"י לפי שהעבודה
 ביתה צמורות עד שהוקם המסכן ואע"פ
 שהלויים נגמרו צחעה העגל ודלג כרהים

רש"י

צקק * צב' ח צמיון: (ה) את נערי 10
 הצמורות: (ו) ויקח משה חלי הדם * (ז) צמים
 ל"י מי חלק מלאך ז צל וחלוח: צלגנותי-חתי
 אגנות אחד לחי דם עולה ואחד לחי דם
 שלמים לכוות אוחס על העם * (כריתות י"ט)
 ומלאך למדו רבותינו שנכנסו אבותינו לברית
 צמיילה ועצילה והואת דמים שאין הואה צלל
 עזילה: (ז) כפר הצרית * מצראשית ועד
 מ"ת
 ע"ש: (ז) דל"כ הוי ליה למכתב צחולה
 סמלון

וּתְרַמָּא עֲשֵׂר־קֶמֶן דְּתִרְזִי עֶסֶר שְׁבַמְיָא דִּישְׂרָאֵל : ה וּשְׁלַח־יֵת
 בּוֹכֵרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִסְקִי עֵרְוֹן וּגְבַמִּי נִכְסַת קִדְשֵׁי קָדֶם יִתְרוּן :
 ו וְגַמִּיכ מִשֶׁה פְּלִגְוֹת דְּמָא וְשׁוּי בְּמִדְרָקְיָא וּפְלִגְוֹת דְּמָא זִבְק עַל
 מִדְּבַחָא : ז וְגַמִּיכ סִפְרָא דְקִימָא וְקָרָא קָדֶם עֲמָא וְאִמְרוּ כֹל
 דִּי מִלִּי "נַעֲבֵד וְנִקְבֵּל : ח וְגַמִּיכ מִשֶׁה יֵת דְּמָא וְזִבְק עַל מִדְּבַחָא
 לְכַפֵּרָא עַל עֲמָא וְאִמְרֵי הָא דְמָא דְקִימָא דְגִזְר "עֲמֹכּוֹן עַל כֹּל
 פְּתִימָא הָאֵלִין : ט וְסִלְקִי מִשֶׁה וְאִתְרִין נִדְכּ וְאִבְיָהוּא וְשַׁבְעִין
 מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל : י וְחֹוּ יֵת יִקְר אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל וְתַחֲוֹת כְּהֻמָּה
 יִקְרֵה כְּעֹבֵד אֲבִין מְבָא וְכִסְחֹו שְׁמִיא לְכִרְוִי : יא וְלִדְבַרְבֵּי בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֹא הוּה נִקְרָא וְחֹוּ יֵת יִקְרָא דִּי וְחֹוּ חֲדָן בְּקִדְבְּנִיחֹון
 דְּאִתְקַפְּלוּ בְּרַעְיָא כְּאֵלוּ אֲכֻלִין וְשִׁתָּן : יב וְאִמְר "לְמִשֶׁה מִן
 לְקַדְמֵי לְטֹרָא וְהוּי תִמָן וְאִתְרִין לָךְ יֵת לְחֵי אֲבִנָא וְאִוְרֵיתָא
 וְתִפְקֵתָא דִּי כְּתִיבִת לְאֲדֹנֵיחֹון : יג וְקַם מִשֶׁה וַיְחֹוּשֵׁעַ

משמשיה

בעל המורים

האבות מעל פניו והמזינים כמדברי וכלך הכנים והכניסם לארץ ומ"ו יש להם חלק לעולם הבא
 כדכתיב ששאל רוקח ישראון : וכרוח ד' כנוסרים וכרוח אפיק וכרוח שפתיו ונוית
 דשע וכרוח ספר שברוח מויתת השענים ומכערי ואוקר וכרוח פיו כל כבאשאלו הוא חכער שרית
 ואלו טרף כרוחו : כלב יס ג' קפלו תאוות כלב יס דרך אניה כלב יס • מירש ישראל הלבו כום
 כדרך שיהוה וכלולה כדרך האניה כלב יס כדכתיב דרך לעטר גזולים אכל מזרים הלבו מוטרפים
 והיו

רשי"י

מ"ת ח ומלות שלטונו צמרה : (ח) ויורוק •
 ענין הוהה ט ותקומו ורק על מדבחה י
 לכפרה על עמא : (י) וירלו את אלהי ישראל
 כסחלו והזינו ב ונתחייבו מיתם אלה של
 דלה הקצ"ה לערצב שמחה התורה והמתין
 לרצב ואזיכורו עד יום חנכה המשכן ולוקנים
 עד ויהי העם כותאוננים ותבער צם אש ה'
 ותאלכ צקה המחנה צקנינים צמחנה:כמעט'
 לננת הספיר • (סוטה י"ג ירושלמי כ"ד)
 היא יתנה לפניו צערת הסעבוד לזכור צרתן
 של ישראל סהיו משועזדים צמעסה לצנים : (ח)
 לפניו : וכעס:כתקומו-ל מראה : לעוהר-ל צרור וללו: (ה) ואל אילי • הס כרז ואזיכו'
 והוקנים : לא שלח ירו • מכלל סהיו ראויים להשתלח צם יד : ויחוו את האלהים • היו
 מהסתלק צו צלצ גם מתוך אכילה ושתיה כך מדרש תנחומא ואוקולום לא תקרום כן • אילי •
 ל' גדולים כמו (ישעיה מ"א) ומאזילה קראתי • ויאכל מן
 הרוח

ת יוכי
 שהה
 זבח
 ויאמרו
 ויקח
 מהם
 רים
 ביהוא
 שראל
 געם
 אל לא
 ו :
 תורה
 תורה
 משה
 שיע
 עני
 ו (נחום)
 אגונוי סתי
 חד לחי דס
 ימות יישו
 חיוו צרית
 הוה צל
 אשית ועד
 צמחלה

וַיְהִי־שֶׁעַ מִשְׁרְתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָר הָאֱלֹהִים׃
 וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה אָמַר שָׁבוּ לָנוּ בֹוֹה עַד אֲשֶׁר־
 נָשׁוּב אֵלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶחָד וְחֹדֶר עִמָּכֶם מִי־בְעַל־
 דְּבָרִים יִגְשֶׁ אֵלַיִם׃ מַפְטִיר טו וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָר
 וַיִּכַּס הָעֲנָן אֶת־הָר׃ טז וַיִּשְׁבֹּן כְּבוֹד ה' וְהָיָה
 עַל־הָר סִנִּי וַיִּכַּסְהוּ הָעֲנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־
 מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעֲנָן׃ יז וּמֵרָאִי
 כְּבוֹד ה' וְהָיָה כְּאִשׁ אֹכֶלֶת בְּרָאשׁ הָר וְלַעֲיִי בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל׃ יח וַיָּבֵא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֲנָן וַיַּעַל אֶל־
 הָר וַיְהִי מִשְׁרָה כְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים
 לַיְלָה׃ ס ס ס

ק"ח • עזאל • סימן • טכני סימן • ומפטירין סדכר אשר היה אל ידמיהו בירמיה ס"ה
 ל"ד

וידבר

רש"י

הרוח (יחזקאל מ"א) שש אמות איליה: (יב)
 ויאמר ה' אל משה • לאחד מתן תורה: עלה
 אלי ההרס ויהי שם • מ' יום: את לוחות
 האזן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם •
 כל שש מאות ושלוש עשרה מצוות בכלל ל' ו'
 הדצרות הן • ורבינו סעדיה פי' צאזכרות
 סימד לכל דבור ודבור מצות התלויות בזה (יג)
 ויקם משה ויהושע משרתו • לא ידעתי מה
 טיבו של יהושע כאן ואומר אני שהיה התלמוד
 מלוה לרצו עד מקום ההצלת תחומי ההר שאינו
 רשאי לילך משם והלאה ומשם ויעל משה לברו
 אל הר האלהים ויהושע נטה עם אהלו ונתענג
 עם כל מ' יום שכן מצינו כשירד משה וישמע
 יהושע את קול העם צריעה למדנו שלא היה
 יהושע עמם: (יד) ואל הוקיעם אמר •
 צלאחו מן המחנה שכן לנו צוה • והתעבבו

שפתי הכמים

מיתה על שנכנסו לפנים ממחילתן: (ל)
 מדכתיב אשר כתבתי להורותם לא יתכן
 לפרשו על ספר התור' דהא כתיבת הספר לא
 הייתה ע"י הקצ"ה אלא ע"י משה דכתיב ויהי
 ככלות משה לכתוב את דברי התורה האת
 על ספר עד תומם אלא על כרחק אעשרת
 הדצרות קאי: (מ) דאל"כ היאך היו
 הוקיעם כאן הרי לא יאלו מן המחנה אלא
 משה ויהושע דכתיב ויקם משה ויהושע
 משרתו וגומר: (נ) תיקן צוה כמר עניינים
 תקן שהיצינה האת אינה כמשמעה אלא
 מלשון עירוב גם מלת צוה מורה על מקום
 לא על דבר הרמוז ולא ששיבו לזדם רק עם
 שאר העם שהרי לא יאלו הוקיעם מן המחנה
 ולהודיע

כאן עם אר העם צמחה ב להיות נכונים לשפוט לכל איש

משום שניה וסליק משה למורא דאתגלי עלוהו וקרא דיי יד
 ולמביא אמר אוריכו לנא הקא עד די נתיב לותכון והא אחרן
 וחור עמכון מן דאית ליה דינא יתקרב לקרמיהון : מו
 וסליק משה למורא וחפא עננא ית מורא : מז
 וקרא דיי על מורא דסיני וחפתי עננא שתא יומין וקרא למשה
 ביזמא שביעאה מגו עננא : יו
 ותיזו וקרא דיי פחיוז אשתא
 אכלא בריש מורא לעיני בני ישראל : יח
 ועל משה
 בגו עננא וסליק למורא ויהוה משה במורא ארבעין יממין
 וארבעין לילון : פ פ פ ומרלי

שפתי חכמים

ולכודיע שחין העכנס הזאת כ"א לפעו את
 העם כי צוה המהנה הזאת נתון לוקנים
 יכיו כל ישראל מכוהלים זה : (ס) דק"ל
 והא טניס טרנו אין דיניהם דין ולמיד
 טדיניס דין מ"ע נקראו צ"ד חנוף לכן
 פירש"י חור צנה כל מרוס היה כלומר ע"כ
 לאו טניהם ציהד הוה יושנים ודניס דהא
 ורננים ריו כיו ראשון צשני ולדצרי הכל
 פכוליס הס לא ודאי כל אחד היה דן
 צפני ע"מנו כחיד מומחה שהוא דן יחיד :
 (ע) לא שמלת מי לשון כאלה . גם לא צעל
 דצרים צעל לשון ולריך לסוסין מלת שהוא
 הנרמז צמלת שיש : (פ) ולא למכה מפני
 שאחריו מיד כתיב ויקרא אל משה לומר
 עשרת הדברות ולא יתכן לומר שהיה משה
 מכוסה כל השצנת הימים שהרי משה היה
 עולה ויורד כל היום כמו שכתוב צפרטה
 ויבוע יתרו אצל למיד ויקרא אל משה לאחר
 עשרת הדברות היה צהחלת ארבעים יום
 יהיה פירש ויכסהו לנכה ממש סכל הנכנס
 למחנה וכו' : (ז) אע"פ שעלה אלי הרהר
 לאחר מתן תורה ה' אלי צא דכ"ע כדכתיב
 רש"י לעיל חור אחר זכ וכתב על הסדר
 וכתיב החלול הסיפור עשרת הדברות
 (ק) ר"ל כמו כ"ל טעוין פירש טענה
 ימיט קודם יום כיפורים לפי שכתבם לפני ולפנים כ"ש מי שנכנס למחנה כתיב :

דש"י

ריו : חור . כנה של מרוס היה ס ואכזו
 כלכ כן ויפנה סני (ד"ה א' ב') ויקח לו
 כלב את אפרת ותנד לו את חור : פ"ת
 זו מרוס כל איתא בטוטה ימי בעל דברים
 מי שיש לו ע דין : (ט) ויכסהו בענן .
 (יומא ד') רבותינו חונקין נדבר וס מס
 אחרים א"ו ימים סמ"ח (עד . צרת
 יום מתן תורה רש"י יסן) : ויכסהו ענני
 פ הר' ויקרא אל משה . ביום הפסיעו
 לומר ו' הדברו צ ומסה וכל וזר"ל
 עומדים אלא שחלק שכתוב כבוד כמסה
 (יומא סס) ו"ח ויכסהו ענן למשה ו'
 ימים לאחר ו' הד' ת יכס הוא בתחלת
 מ' יום עילה משה לקבל ה וחית ולמדך
 סכל הנ' גם למחנה ש יכס ט"וק פ"י
 ססה ימים : (ח) בתוך ענן . (יומא
 סס) יען ז' כמין עשן הוא ועסה לו
 הקב"ה למשה שכול בתוכו :

הכלת פרשת משפטים

ויקחו

ואח"כ הכיבור של הלוחות ויהי משה צהר וכו' :
 ימיט קודם יום כיפורים לפי שכתבם לפני ולפנים כ"ש מי שנכנס למחנה כתיב :

שמות כה תרומה

כה וידבר יהוה אל משה לאמר: ידבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי: וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת: ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: וערת אילים מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: שמן למאד בשמים לשמן

דמשחה

(כ) ויקחו לי תרומה: לי א לסמי: תרומה הפרט ב כריסר לי ממונס ג נדנב ידננו לבו ל כנס ד והוא לבן רבון טוב פישכ"ט כלע"ז: תקחו את תרומתי י"ח ג' תרומו' אמור' ח כאן אחת תרומות בקע נלגלת שבער מהס האדנים כמו שפירס באלה פק די וזאת תרומת הזבח בקע נלגלת לקפות לק: ת מן קרבנות זבדו ואת תרומת המסכן נדב כל ח' ז' דברי האמורי ובענין כולם הריכו לתלכת המסכן או לבדי כהנס כשתוקק בהם: (א) זהב וכסף ונחשת וגו' כלם כמו בנדנב איש איש מה שנדבו לבו חזן מן כססף שבל בשוק מחצות השקל לכל אחד ולא מחינו ככל חלצת הרשן הו' ד' ד' כספיותר שאלמר (שמות ח) וכסף פקודי העדה וגו' בקע נלגלת וגו' וספר כססף ככא סס ננדנב עשאהם לכי שרת: (ד) תכלת

שפתי חכמים

א דהא כל דבר שבעולם כלו הוא: (ג) זא לומר טאל הפרסכו לבון תרומה והגדה כמו סוק התרומה רא"ס: (ג) דק"ל כיון ותרומה דכנא הוא הפרסכ וז"ל נאלמר סכוא דבר כנס לו קצנב כמו תרומת גורן ויקב לכן פי' ממונס וחזין כאן שום קצנב ח"כ דקסא לר"י כיון כפירש תרומה הפרסכה לילי נתחילה ענין הפרסכה וזח"כ כיה לו נכחז ויקחו לי תרומה ומלת ממונס שמוסיף רש"י על הפסוק מסוס דקסא ליה דפסע של פסוק ממע סתתומה יריה מגוף החיס כדכתיב תרומה מאת כל איש ומתוך יפרישו לי ממונס נדנב וזה מתוך הכל דויקחו פי' הפרסכה כמו שנכתב יפרישו ואל תאמר נמי סההרומה זיה מגוף החיס אלא ממונס ומאת כל איש לא קאי אמלת תרומה דלעיל מיניה אלא קאי חידנו דלגטה ומפני כהמפריש אכשר סתה ס נחיוז אמר כהיא נדנב כנרמו וזאשר ידננו לבו רא"ס: (ד) כאלו אמר י דננו ורפי מ' מנלעת דג"ס הדלית: (ה) ולא פי' מהן כי אם תרומת המסכן כהוא נדנב כל חחה וחד דל"כ תרומתי וזאת תרומה לילי כיה ליה לנכתב ויקחו לי וגומ' ידננו לבו וזכר וכסף וגו': (ו) דתכלת וארגמן ומלעת בני כל קל אמר כיו אלא כחוקין נצנעין ועי"ל דאצני כוהס ואצני מלואיס והשואיס הנלוא וגו' לא קמפי' אלא מה שהצבור נדנבו: (ז) דהואיל ואינו דומה לאלר

אנתקרום

ק

וּמַלְא יְיָ יַעֲקֹב מִשְׁחָה לְמִימָר : כ מְלִיל עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּפְרְשׂוּן קִדְמוֹ אַפְרָשׁוּתָא מִן כַּל גַּבְר דִּי תַרְעֵי לְבִיחַ
תַּסְבִּיחַ יַת אַפְרָשׁוּתֵי : ג וְדָא אַפְרָשׁוּתָא דִּתְסַבְּחִין מְנַהוּן דְּהַבְיָא
וּכְסָפָא וְנַחֲשָׂא : ד וְתַבְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָבִי וְכִינִי וְסַנְדִּי :
ה וּמַשְׁבֵּי דְרִכְרֵי סַסְמָקִי וּמַשְׁבֵּי דִסְסֻגְנָא וְאַעִי שְׁמִין : ו מַשְׁחָא

בעני המורים לאנהרותא

כסוכב כלב ים : כללו ג' הכא ואיך לקול כללו שמינו ויהי כאשר כללו שעריו ויחסיסלומר שהביא
פל המרים קולות ורוב קולות דכתיב לקול כללו ויחסי מה כללו דהתם דכתיב אם תשמע יד אשכח
זכא אף הכא קולות חרים : ויאמנו ב' ויאמנו בה' ויאמנו אמשי טובה בה' כדאיתא בברייתא לא
שאר

שפתי הכמים

כדבה למח כתיב כאן כסף ומ"ל דלמח לעולם
ככסף גמי צא בצדקה כמו כח כדבה ומחליה
הקל הוא כסף אחר הכניסה צ' פעמים כסף
זה אינו דלח מצינו בכל מלאכת המסכן כו'
ומתוך לעולם שני מיני כספים היו והם
דחמרת כח לא הולך הם כסף וזהר זה איך
הוסיף דשאר כסף כו' : (ח) וכן פ' כל
וארגמן למר כזוב דהוכחה דש' מגדל כהו'
שנעשו מר' מינין הללו מתכלת וארגמן
ומחולעת בני ומשס כזי כתיב צבו מחזיה מיין
הום חלא ציחוקל גני לניכח כהנסי ציוס
לח יעלו על הם ומכמע דכלל הסבה היו
לוצסים גנדי פסתים וגנדי למר ולא סוס מיין
אחר וזמכסמים כתיב ואת מכנסי גר הם מסור
וצר הוא פסתים ס"ל דש פסתים ומדש
פסתים תכלת למר דאיך לומר איפכא דהא
מצינו בהדיא דש פסתים ע"כ תכלת למר
וב ח"ל כמצינו צדידי כהונכ דתכלת למר ודא
ארגמן גמי מיין למר כזוב : (ט) דהי קאי

רשימי

תכלת * (יעמות ד') למר כזוב ח צדס חלואן
ולצעו ירוק (מנחות מ"ד) * וארגמן * למר
כזוב ממיין לצע שטמו ארגמן : ושס * הוא
כשקן : ועוים * נורה של עוים * כל כך ת"ח
ומעוין הנח מן העוים ולא עזי' ענני' שהרגו'
של עוים עוים : (ג) מהדמים * כזובות היו
חלום לאחר עינין : ההסי' * (שנת כ"ח)
מיין חיים ולא היה חלא לשעה כ' והכזה
גזוניסיון לו לכדמתרג' סגונח שסס ומתכפר
בגוויין כל' ועזי' שוים * ומחין היו להם
צמדנר ל' פירש רצי הנחומח יערב' חצינו
לפס כרוח הקדש שעתידין * חלא לזנות מסכן
צמד' וכז' חרוים למורים ונעסם וזרוב לגניו
לעלם עוהס כדלמו ממורים : (ו) שנין
למחור * שנין זית זך ב' להעלות גר תמיד :
כמים לשמן המשחה * שנעשה למשוח כלי
המשכן והמשכן לקדשו והורגו לו כשמיסכמו
שנפורש בני תשא : ולקטרה הסמים *
שנין

העוהות היה לו לכתוב ועורות של עוים ולכך כתיב עוים נמקס נורה של עוים מפני שזו
אותן מן העוים ע"מין : (י) דאלו מתחלת גנייתן הל"ל חרומים : (כ) ותחס דייחוקל מיין
הים עמאל היה וקלא חילן שמו כמו שחמר בגמרא פירק צמה מדליקין : (ג) (מכורין) פי'
מדכתיב יביעוים אחץ במדבר חרו שחם אומר דלעיתיד יהיה חלל עכשו לא : (ד) (מ)
דקיל למחור ליל לכך פירש שנין זית זך שהיה שנין זה משונה משאר שמיים כמו שנפורש
מגרגרו כדאס הויה וע"ק ולמה היה זה השמן משונה משאר שמיים שמדליקין צו הנרות
ומתוך להעלות גר תמיד שיוכל להעלות תמיד שלא יכבה : (כ) פי' משום דהשמים של שנין
המשחה אינם כספים חלא כשמים מיוחדים שהם מר דרוך וכו' וחלא לומר כלל פירש
הם משם אותן כשמים הם מר דרוך וכילי חלא שכתוב קטר ותכ' לשמן המשחה שהם

וסת"ח

שמות כה תרומה

הַמִּשְׁחָה וְלִקְמַרְתַּת הַסָּמִים : י אֲבִנִי שֶׁהוּא אֲבִנִי
מִלֵּאִים לֹא אֶפְדֶּה וְלֹחֲשִׁין יוֹעֲשׂוּ לִי מִקֹּדֶשׁ וּשְׁכַנְתִּי
בְּתוֹכֶם : ט כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרָאָה אוֹתְךָ אֵת
תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנֹת כָּל כְּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ :
ס יוֹעֲזוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתִים וְחֲצֵי אֲרָפּוֹ
וְאֲמֹת וְחֲצֵי רֶחֱבּוֹ וְאֲמֹת וְחֲצֵי קַמָּתוֹ : יא וְצִפִּיתַ
אֹתוֹ זָהָב כְּהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תִּצְפְּנוּ וְעָשִׂיתַ
עֲלָיו זָרָהָב פָּקִיב : יב וְיִצְקֶתָ לּוֹ אַרְבַּע מִבְּעַת
זָהָב וְנִתְּתָהּ עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתַי וּשְׁתֵּי מִבְּעַת
עַל-צִלְעוֹ הָאַחַת וּשְׁתֵּי מִבְּעַת עַל-צִלְעוֹ
הַשֵּׁנִית : יג וְעָשִׂיתַ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתַ אֹתָם

זָהָב רָשׁוּי

היו מקטירין כל ערב וצקר כמו שפירש
זוהמה תלוח ס ולכן קרת העלח קיעור
ותמרות עשן : (1) חזני שהס - שהס הולכו
סס לנורח האסוד הזמור זוהמה תלוח :
מלוחים - על שושין להס זוהס מושס כמ
גומא - ונחנין האזן סס למלוחת הגומא
קרזים חזני מלוחים ומקוס המושס קרוי
משנלות : לאסוד ולחוסן - חזני שהוסלאסוד
וחזני במלוחים לחסן ע וחסן ואסוד מכורסי
זוהמה תלוח והס מוני תכזיעים : (ח) ועסו
לי מקדס - ועסו לשמי פ בית קדושה : (ט)
ככל חסר חני מרחח חוסך - (מנחות כ"ט)
כאן חת חזני' המסכס צ המקרח הזס מחוסכ
למקרח שלמעלה היומנו ועסו לי מקדס ככל
חסר חני מרחח חוסך : וכן תעשו (כסודרין
י"1) לדורות חס יאזכר ח' מן הכלים או
כזהעשה לי כלי בית עולמי' כגון שולחנות
ומגורות וכיורות ומכרות עשה שלמה

כחן

שְׁפֵטֵי חֲכָמִים

והרא"ס האריך ע"ש : (ס) כלומר שהס
מפורס שרביזן להקטיר ערב וצוקר - כי
הסמיים עומן חזין מפורשין זוהמה תלוח
אלא זכי עשא - הרא"ס האריך צפי' ע"ש :
(ע) כלל החמר חזני שהס וחזני מלוחים
להסוד וכן לחסן הולוך רש"י לפרס כן וכזה
כרו"ס ששע"פ שהס חזני שהס גס חסן
כיון שלמה מלוחים כוללת כל חזני חסן רנה
גס שהוס ככלל וח"כ לא חמר חזני שהס רק
זעבור חותם חזני שהס כזאסוד לזד : (פ)
דק"ל חדא למה כהזי יו רח כזהלה נמי כל
הקצ"ה הוא ועוד דועבו לי מקדס חסמע
שיעשו סוס דבר קודס חפ' לו חס חזין לו חוך
וח"כ היחך כהזי חחרין וככחתי כחוסס היחך
יכול להסרות סכיה כדזר סחין לו חוך ומחרין
ועסו לכמו בית שיש לו חוך : (5) דעת רש"י
שהס החמר ככל חסר חסי מרחח חוסך זכעת
עשייה המסכן חנה חסר חני מרחח חוסך

כחן

ליי ודרותא בוסמ'א למשח דרבותא ולקמרת בוסמ'א: ז אכני
 בורא ואכני אשלומתא לשקעא באפורא ובחושנא: ח ויעבדון
 קדמי מקדשו ואשרי שכנתי ביניהון: ט פכל די אנא מחויתך
 ית דמות משפנא וית דמות בה מנוהי וכן תעבדון: י ויעבדון
 ארונא דאעי שמין תרתין אמין ופלגא אורפיה ואמתא ופלגא
 פותיה ואמתא ופלגא רומיה: יא ותחפי יתיה דהב דבי מגזי
 ומברא תחפניה ותעבד עלוהי דיר דהב סחור סחור: יב
 ותמד ליה ארבע עוקן דהב ותתן על ארבע זייתיה ותרתין
 עוקן על סאריה תד ותרתין עוקן על סאריה תנינא: יג ותעבד

אריחי

בעד המורים

נשאר עד אחד שלא נשאר חלה אחד והוא פרעה והלך לניניה ומלך שם זה ויחזינו אנשי ניניה בהי
 נזכר להם טראה בנזרים ועל הים: ובמשה ב' ובמשה עבדו וידבר העם כאלהים במשה לומר לך
 החולק על דבר בחולק על השכונה והמתמין בדברי חכמים במאמין בשפניה: נחית ב' כמורה
 נחית ב' כמקד נחית ככאן עמך מה הרועה מרעה הכאן כ"א לפי המרעה הראוי לו בקריה העגן
 מנחשאות כ"א לפי מהלכו הגדול לפי גדלו והקטלמי קטנו ומה הרועה מרפיץ החולק בהרים שלא
 יבס שרב ושמש כך היו מוקפין ונגנוס שלא יבס שרב ושמש: עס זו גאלת געסו קנית עסו ויתרני
 לי שעס זו קנית כשבגלת ארסה וכאלו יריתם אז כריה חדשה: באלים ב' כמקו' מן קמון באלים
 הנחמים באלים דמשו ע"ז שגושים אותה תחת האילנות כמו תחת האלה רגילים לפשות ששם לה
 כל כי יש ארזי ששם להם פירות ואין להם כל ואלה יש להם כל ואין להם פירות אבל הקב"ה כלו כחה
 ובריותיו

שפתי רובמים

רש"י

כתבתי אלו תעשו א' תס' (תוספת"ה סכת
 ז"ת) • ואם לא היה המק"ה מחובר
 למעליהו חזני לה • לו לכתוב וכן תעשו
 א' לא כן געשו והיה מדבר על עשיית חבל
 מוגדו ליו: (י) ועשו ארון • כמין
 אר נות שעו גם כלא רגלים עשו כ' כמין
 ארנז סקין • יושק"י • יושב על סוליו:
 (יא) כיהו חותמן תב'נו • (יוחא ע"ב)
 ג' ארנוג' עשה כב' אל טים של זכב ואחד

של עץ ארבע כתלים וש יום לכל אחד ופזייתוס מלמעלה • נתן של עץ בתוך של
 זכב ושל ז' בתוך של עץ ויפסו שפתו העליונה כזה: ק כתבה חז פה מביה ומח ז'
 (תנחומא ע"ר יוחא ע"ב): זר ז' כ' כימין כתר חורף' י' סביב למעלה משפתו טעסה
 הירון התיבון ננוה מן הפנימי עד ש' ולה למול עובי הכפורה ולמעלה התיבון מחסו
 וכס' הכפרת זוכב על עובי הכתלים עולה הז' למעלה מכל עובי הכפורה כל שהיו
 ירוח סירן לכתר תורה: (יב) ויפקת' • לשון התבה כתרנו: קו • פשתינו • כנורנינו
 זייתיה וכזויות העל ונות סחוק לכפרת • סיו נמוים שמוס מכאן ושמים מכאן לרחה
 של

שמות בה תרומה

וְהָבִי יָדְיָ וְהִבֵּאתְ אֶת הַכֶּבֶד בְּמַבְעֵת עַל יַדְעֵת
הָאָרֶץ לְשֵׂאת אֶת הָאָרֶץ בָּהֶם: ^{טו} בְּמַבְעֵת הָאָרֶץ
יִהְיוּ הַכֶּבֶד לְאִסְרוֹ מִמֶּנּוּ: ^{טז} וְנָתַתְּ אֶל הָאָרֶץ
אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתָּן אֵלֶיךָ: שְׁנֵי יָדַי וְעֵשִׂית כִּפְרֵת
וְהָבִי מָהוֹר יִמְתִּים וְחָצִי אֶרְבֶּה וְאִמְתֹּחֲצִי
רַחֲבָה: ^{יז} וְעֵשִׂית שְׁנַיִם כְּרָבִים וְהָבִי מִקְנֵשָׁה
תַּעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכִּפְרֵת: ^{יח} וְעֵשִׂה
כְּרֹב אֶחָד מִקְנֵה מוֹה וְכְרֹב אֶחָד מִקְנֵה מוֹה
מִן הַכִּפְרֵת תַּעֲשֶׂוּ אֶת הַכְּרָבִים עַל-שְׁנֵי
קְצוֹתָיו: ^{יט} וְהָיוּ הַכְּרָבִים פְּרָשֵׁי כִנָּפִים לְמַעַלָּה

סככים

רש"י

של ארון ומכוסים כהונם כ"ס וארכו
של ארון חפסיק בין סככים אמתים וחצי
בין כל לבד שהיו שני בני אדם הנושאים
את הארון מסלכון כוונתם וכן מפורש
כי כחות בפי' סח' הלח: ושתי טבעות
על כלעו האחת. בין הן הד' טבעות
טבתלת המקרא ופי' לרכיבן היו והיו
או יתירם הוא ופשוטו כמו: טבעות
והן לך לושכס כן ושתי מן הטבעות האלו
על כלעו האחת: כלעו: כדור: (יג) בדי
מוטות: (טו) לא יסרו מוטו: (יז) ויורח
סכ' ש לעוים: (טז) ונתת אל הארון
כחוב רון: עדות מורה סכיא לעדות
כינו וביני' סליותי אה"ס ח מכות
הכמות נה: (יז) כפרת: כסוי על
הארון סכיא פתוח מלמעלה ומניחו עליו
כמין דין: אמתים וחצי ארכה: ארכס
כארכו של ארון ורחסו כרחבו של ארון
מונחת על עובי הכתלי' ארכעסח אה"פ

שפתי הכמים

ה' לפי שהארון עלמו היה ג' אי"ל לך כתב
הקרה תלפנו יתירם אה"כ תלפה שפתו
העליונה כלומר ג' ארוכות היו והיו גומיין זה
לתוך זה וממילא היה מלוכח מניח ומצחון
לכד טפה העליון ואח"כ היה מלוכח את שפתו:
(ד) חזל חי הוה צ' מנאן וצ' מנאן לעציו כל
ארון לא היה יכולין בני בני אדם הטובחין
לילך זה צלד זה לפי שלא היה צנייהם אלא
אמה והוא: (ט) מדכתיו צתלה צעצעת
הארון יסיו הכדים למה ליה למכתב אה"כ
ולא יכורו ממנו: (נה) כי הנה כסיפור הקמת
המזבח: צרפת פקודי כתיב ויקח ויהן
יה כעדות אל הירון וכס פי' את העדות
הלוחות ועוד וכלא לא כתב צספר תורה
אלא עד סוף התרעוים טה וכו' ונראה לי
מדכתיו חבד חתן חליך כחא לבועתיד וחא
עשרת הדברות ככל נתן וחף חס נשתצרו
הלוחות מסתמח היה מכה כתצו חו היה
מתפלל שיחור הלוחות כמו כהיה אלא ודאי
על המורה בלה קאי כחא עתיד למוצו:

נגדתי

אֲרִיחָא דְאֵי שְׁמִין וְתַרְפֵּי יַהֲרֹן דְּהָבָא : יֵד וְתַעֲלִית אֲרִיחָא
 בְּעֻקְתָּא עַל כְּמַרְיָה אֲרוּנָא לְמַמְלֵית אֲרוּנָא בְּרוּן : מוּ בְּעֻקְתָּ
 אֲרוּנָא יְרוּן אֲרִיחָא לֹא יַעֲדוּן מִיָּה : מז וְתַתָּן בְּאֲרוּנָא יֵת
 סְרֻדָּתָא דִּי אֲתַן לָךְ : יז וְתַעֲבַד בְּפֹרְתָא דְדָבָב דְּמִי תַרְתִּין
 אֲמִין וּפְלָגָא אֲוֵרְפָה וְאֲמָתָא וּפְלָגָא פֹתֵיָה : יח וְתַעֲבַד תַּרְתִּין
 בְּרִיכִין דְּדָבָב וְגִיד מַעֲבִיד יַהֲרֹן כְּתַרְתִּין כְּמַרְיָה בְּפֹרְתָא : יט וְעַבְד
 בְּרוּבָא חַד מְכַמְרָא מְכָא וּכְרוּבָא חַד מְכַמְרָא מְכָא מִן בְּפֹרְתָא
 תַּעֲבַדוּן יֵת בְּרוּבָא עַל תַּרְתִּין כְּמַרְיָה : כ וְיֵדוּן בְּרוּבָא בְּרִיסָן
 גְּדִבְרוּן

שפתי חכמים

(א) מדכמיז לקמן בכרכה אחרי מות פני
 הכפרות וכל פנים לכל הכפות טפה : (ב)
 מדכמיז כרוזים קריין כרזיה פי' כנער כי
 תרגום תינוק הוא כרזיה וכו' של כרוזים
 הוא כ"ף הדמיון : (ג) כהם קלות האורך
 ולא קלות הרוח כי אז יהוייז שיהיה אחורי
 הכרוז האחד לצד האל מועד ואין זה נכון
 ועוד כי כתיב ונעודתי לך עם ורזיתי אתך
 מעל הכפות מציין בני הכרוזים וחס יביט
 אחורי הכרוז האחד אל האל מועד ויהיה גופו
 מזדיל צין מקום יציאת הדגור וצין האהל :
 (ד) ויהיה פורשי כמו פרושי לא פורשים כי
 חיים בעלי חיים והיה די לומר פורשי כמו
 פרושי מפני שפי' פורשי כז' אל הכרוזים ופי'
 פרושים כז' אל הכנפים לפיכך הולך לומר
 שלא יענה כנפיהם כוכביסטיבז אל הכנפי'
 (ה) לפי שהיו עושיין המזכך שליט המקדש
 ומקדש היה גזבה ל' אמות והכרוזים
 מגיעות עד שליש סהול עברה אמות
 והמזכך וגובהו ל' אמות כהם שמים עמקיכלגן
 לריכין הכרוזים להגיע עד שליש המזכך סהול
 עשרים עמשים וארון גזבה אמה וחצי שהוא
 תשעה

רשי

שלא נהן ישעור לעזוב פירושו רמותיו
 שהיא א עזובים טפה (וכוה ה') : (י) (י
 כרוזים * דמות פלגון ב תינוק לכה *
 מקשה מיעבה * שלא העשה לפני עלמם
 והחזרם גראשי הכפופת לאחר עשייתם
 כמעשה מורפים בקרוין טילדריין' בלע"ז
 אלא הטיל זהב הרבה צתמלת עשית
 הכפופת והבה צמטוש ונקורנם צתמלע
 וראשין צולטין למעלה ולייר הכרוזים
 צבליטת וזוחיו : מקשה * צטדיין' בלע"ז
 כמו (דניאל ה') דל דלד נקשן : קלות
 הכפרת * ראשי ג הכפופת : (יע) ועבה
 כרוז אחד מקרה * שלא האמר שנים
 כרוזים לכל קלה וקלה לכך הולך לפרש
 כרוז אחד מקרה מזה : מן הכפרת *
 ענמה העבה את הכרוזים וכו' פי' של
 מרש' העבה חות' שלא העבה לפני עלמם
 והחזרם לכפרת : (כ) פורשי כנפי' * שלא
 העבה כנפיהם כוכבים אלא פרושים
 ד' וגזובים למעלה אלא רמשיהם שיהא י'
 עמשים צתלל ה' שצין הכנפים לכפופת
 כדחמיח כוכה (וכוה ה') : (כא) ולא
 הארון תפון מה העדות * לא ידעתי למה
 נכפל כהני כגז נחמד ונתת אל הארון את
 העדות וי"ל כגז ללמד שצטודו ארון נצדו
 הכפרת עליו וכן מצינו כההקדש את האשכך נאלמ (שמות מ') וית' את העדות אל הארון
 וחמי"כ ויש את הכפרת

שלא כפרת יתן תחלה העדות לתוכו ואח"כ יתן
 הכפרת עליו וכן מצינו כההקדש את האשכך נאלמ (שמות מ') וית' את העדות אל הארון
 וחמי"כ ויש את הכפרת

שמות כה תרומה

סִבְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ-אֶל-
 אָחִיו אֶל-הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי הַכְּרֹבִים: כא וְנָתַתָּה
 אֶת-הַכַּפֹּרֶת עַל-הָאָרֶץ מִלְמַעְלָה וְאֶל-הָאָרֶץ
 תִּתֵּן אֶת-הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֲתֵּן אֵלֶיךָ: כב וְנוֹעַדְתִּי
 לְךָ שֵׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַד הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי
 הַכְּרֹבִים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדוּת אֶת-כָּל-אֲשֶׁר
 אֲצַוֶּה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל: פ וְעָשִׂיתָ
 שְׁלֶחָן עֲצֵי שֹׁטִים אֲמָתִים אֲדָבֹר וְאִמָּה רָחֹב
 וְאִמָּה וְחֲצֵי קָמָתוֹ: כד וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב מְרוֹר
 וְעָשִׂיתָ לוֹ זָרָהָב סָבִיב: כה וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֵּרֶת
 מִזָּהָב סָבִיב וְעָשִׂיתָ זָרָהָב לְמִסְגֵּרֹתָ סָבִיב: כו
 וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע מַבְעֵת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-הַמַּבְעֵת
 עַל-אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו: כז
 לְעַמֹּת הַמִּסְגֵּרֹת תַּחֲיִין הַמַּבְעֵת לְבָתָּיִם רַב־דִּים
 לְשֵׂאת אֶת הַשְּׁלֶחָן: כח וְעָשִׂיתָ אֶת-הַפְּדִים
 עֲצֵי שֹׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשְׂאֵלְכֶם אֶת-
 הַשְּׁלֶחָן: כט וְעָשִׂיתָ קַעֲדוֹתָיו וּבִפְתָיו וּקְשׁוֹתָיו
 וּמִנְקֵיתָיו

רשיו

על הארון מלמעלה: (כב) ונועדתי כשאקבע מועד לך לדבר עמך ויתו מקום
 אקבע למועד שאבא סס לדבר אליך: ודברתי חתך מעל הכפרית • ובמקום
 חתך ה' אומר (ויקרא א') ודבר ה' אליו מאהל מועד לחתך זס המסכן מחוץ
 לפרכת נחלו שני כתיבים מכתש-ן זה זה כס הכתוב השלושי וסכרוי בוטוס
 (במייגר ז') ובכא חסה אל איכל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרית
 וגומר חסה הים כנסס למסכן וכיון שבא בתוך הפתח קי' יורד מן השמים לכין

גדפיהון לעילי ממלין בגדפיהון על פפורתא ואפיהון חד לקבל חד
 ל קבל פפורתא יהון אפי רוביאי : כא ותתן ית פפורתא על ארונא
 מלעילא ובארונא תתן ית סהרותא די אתן קד : כב ואמן מימרי
 קד תמן ואמליק עמך מעלוי פפורתא מבין תרין פרוביאי די על
 ארונא דסהרותא ית כל די אפקד יתך לות בני ישראל : כג
 ותעבד פחורא דאעי שטין תרתין אמין אורפיה ואמתא פורניה
 ואמתא ופלגא רומיה : כד ותחפי יתיה דהב דכי ותעבד ליה דיר
 דדהב סחור סחור : כה ותעבד ליה גרנפא רומיה פוישכא סחור
 סחור ותעבד דיר דדהב לגרנפיה סחור סחור : כו ותעבד ליה
 ארבע עוקן דדהב ותתן ית עוקתא על ארבע זויחא די לארבע
 רגלוי : כז לקבל גרנפא תרוין עוקתא לאתרא לארתיא
 למשל ית פחורא : כח ותעבד ית ארתיא דאעי שטין ותחפי
 יתרון דהבא ויהון נמלין פרון ית פחורא : כט ותעבד מגיכותי

ובזיכוריה

בער רטורים

וזירותיו מתוקים ויהיו דכתיב כללו המדתי וישנתי וכריו מתוק להכי : אהז ג' נכחו' אהז בקרני
 המזבח חיל אהז מלמד טאמוז חיל ורעדה והוצרך לאהז בקרנות המזבח ועוד חד מליטבא אחרניא
 שמאל בעשנתו ולא אהז : לטכרך ג' במכוריה מכוון לטכרך פטלת ואודך כנה כניתי בית זבול לך
 מכוון

שפתי חכמים

רשיי

הכרובים ומסס יוצא וכשמע למשה כאלה
 מועד : ואת כל אשר אנוס חותך אל בני
 ישראל • הרי וי"ו זו יתירה ו טפלה
 וכמוהו הרבה במקרא ובה חפחד ואת אשר
 אדבר עמך שם את כל אשר אנוס חותך
 אל בני ישראל הוא : (כג) קומתו • גונס
 רגליו עם עובי השלחן (פסחים ק"ט):

(כד) זר זכב • ס' לכתר מלכות שהשלחן שם עושר וגדולה כמו שאמרו שם
 מלכים : (כס) חסרת • כתרנמו גרנפא ונתקו חכמי ישראל בזכר • יש זומרים
 למעלה היה סניב לסולחן כמו לנצחין אכספת שלחן שריב וי"א למטה היה מקום
 מרגל לרגל בארבע רוחות השלחן דף השלחן שזכב על אחת חסרת : ועשי זר זכב
 למסרתו • הוא זר האמור למעלה ופירש לך כאן שגל חסרת היה : (כז) לעומת
 החסרת היקין הטבעות • נרלים חקועות כנגד ראשי החסרת : לכתים לכדי אוחן
 טבעות יהיו כמים להכניס בהן הבדים : לכתים • לזורך זכמים : לנדיס • כתרנמו
 ח אחר' לארתיא : (כה) ונשא נכיל' נפעל ויהי נשא נס את השולחן : (כט) ועשית
 קענותו וכפתיו • קערותיו זה דכוס שהי' עשוי כדפוס שלהם והלכה היה עשוי

כחין

כ"ט 2

שמות כה תרומה

וּמִנְהִיתָיו אֲשֶׁר יִסַּד בְּתֶן זָהָב מִחֹדֶר תַּעֲשֶׂה
 אֹתָם : ל וְנָתַתְּ עַל־הַשְּׁלֶחַן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי
 הַמִּיד : פ יא וְעָשִׂיתְּ מִנְרֹת זָהָב מִחֹדֶר מִקְשָׁה
 תַּיַעֲשֶׂה הַמְּנֹרֶה יְרֵבָה וְקָנָה גְבִיעֶיהָ בַּפֶּתַח רֵה
 וּפְרָחֶיהָ מִמְּנֵהֶיּהוּ : לב וְשָׂשָׁה קָנִים יִצְאִים
 מִצִּדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה | קָנֵי מְנֹרֶה מִצִּדֵּיהָ הָאֶחָד
 וְשְׁלֹשָׁה קָנֵי מְנֹרֶה מִצִּדֵּיהָ הַשֵּׁנִי : לד שְׁלֹשָׁה
 גְּבָעִים מִשְׁקָדִים בְּקָנֵה הָאֶחָד בַּפֶּתַח וּפְרָח
 וְשְׁלֹשָׁה גְּבָעִים מִשְׁקָדִים בְּקָנֵה הָאֶחָד בַּפֶּתַח
 וּפְרָח בֶּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיִּצְאִים מִן הַמְּנֹרֶה :
 ובמנרה

שפתי חכמים

צמים והצמים צעזעזים : (ע) פירש
 הצלק היה זקוף ומלאך ומלאך כמין כתלים
 ובאמצע היה אויר צניהם והיא כמין ח'
 הפוכה : (י) כלומר היה נותן לחם הפנים
 ממש בשפת השלחן כדי שיכא עוני השלחן
 נמשך צורה למעלה עם לחם הפנים וכי צפ'
 כשני נמצא שרואין לידו הצית ומלאך
 דאורך של שלחן עומד צדוה של משכן שהוא
 אורחל מועד מחוץ לפרכת : (כ) ראה לומר
 מדכתיב קערותיו משמע שני קערות וכן
 צבולה

רש"י

כמין חכ"י פרוכה משתי רוחותיה שוליסנו
 למטה וקופל מבאן ומכאן כלפי מעלה ט
 כמין כותלים ולכך קרוי לחם הפנים איש
 לו פנים רואין לכאן ולכאן לצדי הכית
 מזה ומזה ונותנין ארכו לרחבו של שלחן
 וכותליו זקופים כנגד שפת השלחן וזכ"י
 עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל ב בשל
 ברזל הוא נאפ"י וכשמוציאו מן התנור נותנו
 בשל זהב עד למחר בסכת שמסדרו על
 השלחן ואותו דפוס קרוי קערה כפותתיו

בזיכין שנותנין בהם לבונה שמיכהו לשני קומצו לבונה שנותנין על שתי המערכות שני'
 (ויקרא כ"ד) ונתת על המערכת לבונה זכס : וקשותיו : הן כמין חכ"י קנים חלולים
 הנסדקין לרארן דיומחן עושה של זהב ומסדר ג' על ראש כל לחם שישב לחם האחד על
 גבי אותן הקנים ומכדיליון בין לחם ללחם כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו ובל'
 ערבו כל דבר חלל קרוי קס"י א : ומקיותיו יתרגומו ומכיליתים הן סנפים כמין יתדות
 זרב עומדין בארץ ונבוכים עד למעלה מן השלחן הלבנה כנגד גובה מערכת הלחם
 ומס"י לים ששה (הרא"ס גוים חמשה) פלולים זה למעלה מזה וראשי הקנים שנין לחם
 ללגה סחובין על אותן פלולין כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים

ובימיה וקשותיה ומקלתיה דיתנסך בהן דהב דכי תעבר
 יתהן ל ותתן על פתורא לחם אפיא קדמי תדירא לא
 ותעבר מנרתא דהב דכי נגיד תתעבר ית מנרתא שדרה וקנה
 בלדהא חזרהא ושושנהא מנה ירון : לב ושתא קנין נפקין
 מסמרתא תלתא קני מנרתא מסמרא חד ותלתא קני מנרתא
 מסמרא תנינא : לג תלתא בלדין מצירין בקניא חד חוזר ושושן
 ותלתא בלדין מצירין בקניא חד חוזר ושושן בן לשתא קנין

דנפקין

שפתי חכמים

רשי

ויבטרו ולשון מקלמיה מבוטחונו כמו
 כלמתי כביל - אזל לשון מקיות חיי יודע
 איך נופל על כניפין ויש מחכמי ישראל
 אומרים (מנחות 17) קשותיו אלו כניפין
 שמקנין אותו ומחזיקים אותו שלא יבצר :
 ומקניטין אותו - אלו הקנים שמקנין אותו שלא
 יתעפש - אזל אונקלוס שהרגם מקלמיה
 היה שונה כדברי האומר מנקיות הן כניפין :
 אשר יוסף בהן - אשר יבוסה בהן ועל
 קשותיו הוא אומר אשר יוסף בהם עליו
 כמין ככד וכסוי ל וכן במקום אחר הוא
 אומר (במדבר ד') ואת קשות הככר וזה
 וזה יוסף והככר לשון ככר וכסוי הם : (ל)
 לחם הפנים - שהם לו פנים כמו שפירשתי
 חל הכהנים : (לא) מקשה תיעשה המנורה - שלא יעשה חוליות ולא יעשה קניה
 ונרותיה איננים איננים ואח"כ ידניקם כדרך הצורפים שקורין סולדריין שלא כולה
 צאה ממתיכה אהה ומקיש בקורנם וחותך בכלי האומנות ומפריד הקנים איך ואיך :
 מקשה - הרגומו נגיד לשון המשכה כממשך את האצנים מן העשת לכאן ולכאן צהקשת
 הקורנם ולשון מקשה מכת קורנם צדי"ן צע"ז כמו (דניאל ה') דא לדא נקטן :
 תיעשה המנורה - (מנחות כ"ט) מתורה לפי שריה משה מתקשה זה באומר לו הקציה
 השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה לכך לא נכתב תעשה : ירכה - היא הרגל
 שלמה העשוי כמין תיבה ושלכת הרגלים יואחז בימנה ולמטה : וקשה - הקנה האמצעי
 שלה העולה צמחט הירך וקוף כלפי מעלה ועליו נר האמצעי עשוי כמין צוך לזק
 המין לתוכו ולמת הפתילה : גביעה - הן כמין כוסות שעושין מזכוכית ארוכים וקצרים
 וקורין להם מודרנים ולו עשויון של זהב וזולעין ויוואחז מכל קנה וקנה כמין שנתן
 צהם הכהנו ולא היו זה אלא לנוי : כפתוריה - כמין תפוחים היו עגולין כביצ זולעין
 כביצות הקנה האמצעי כדרך שעושין למנורות שלפני הכרים וקורין להם פומי"לא
 ומני

ומני

שמות כה תחמה

לו ובמנרה ארבעה גבעים משקלים בפתריה
ופתריה : לו ובפתר תחת שני הקנים ממנה
ובפתר תחת שני הקנים ממנה ובפתר תחת
שני הקנים ממנה לששת הקנים היצאים מן
המנרה : לו בפתריהם וקנתם ממנה יהיו כלה
מקשה אחת והב מהור : לו ועשית את נרתיה
שבעה והעלה את נרתיה והאיר על עברה
פניה : לו ומלקחיה ומחתתיה והב מהור : לו

כבר

רשי

ומנין שלס כחוד צפרה כמה כפתורים
צולטים ממנה וכמה חלק שבין כפתור
לכפתור : ופרחים : לזרין עשוין זה כמין
פרחים : ממנה יהיו . הכל מקשה יולא
מתוך חתיכת הקשה ולא יעשה לזרם
וידוקים : (לב) יולאים מזרדי . לכאן ולכאן
צאלכסון נמשכין ועולין עד כנגד גובה
של מזר' שהיא קנה האמצעי ויולאין מתוך
קנה האמצעי זה למעל' מזה התחתון ארוך
וסל מעלה קצר הימנו והעליון קצר הימנו
לפי שהיה גובה ראשיתו סוף לגובה של קנה
האמצעי השביעי שממנה יולא' הו' קנים :
(ג) מסוקדים . כתרומתו מלויימים היו
כדרך שעושין לכלי גסף והב שקורין
נייל' : שלב גביעים . צולטין מכל קנה
וקנה כפתור ופרח היה לכל קנה וקנה :
(ד) וצמורה חרצנה גביעים . צגו' של
מנורה היו חרצנה גביעים אח' צולט זה
למטה מן הקנים וה' למעלה מן יולאת
הקנים ויולאין מזרדי : מסוקדים כפתוריה
ופרחיה . (יומא נ"ג) זה א' מה' מקראות
שאין לסס הכרע אין ידוע אם גביעים
גביעים

דנפקין מן מנרתא: לד ובמנרתא ארבע בלדין מצדין חיוורתא
 ויש שנתא: לה וחזור תחות תרין קנין דמנה וחזור תחות תרין קנין
 דמנה וחזור תחות תרין קנין דמנה לשמא קנין דנפקין מן
 מנרתא: לו חווריהון וקניהון מנה יהון כניה גנידא חדא דהב
 דבי: לו ותעבדיית בוצינתא שכעא ותדל קית בוצינתא ויהון
 מנרתין גקבל אפא: לח וצבתהא וצחתיתתהא דהב דבי:

כברא
 שפתי חכמים

ואני קרתי: (א) פי' חין מנות והאיר אל
 עבר פניה ולא מלת והעלה נרותיה מורה על
 הדל ה מפני שאין הפרסה האת מדצנת
 זהלקתה אלא צעשיתה ולכן יחויב טיהיה
 פי' והעלה וגם האיר אזכרה על האומן
 שיעשה נרותיה צאופן ככשדליק המדליק
 את נרותיה יאירו אל עבר פניה ואיד יאיר
 זה שיעשה פי שטה הנרות שצטת הקנים
 מכוצים כלפי האמצעי הראש: (ג) פירש
 מקרא קור הוא טיהיה לו לכתוב וראה
 התצנית אשר אני מראה אחרדעשה התצנית'
 אשר אתה מראה חבר דאם לא כן מאי ועשה
 התצניתם וגו' והלא לא הגיד לנו הכתוב
 צבוס מקום שהנארו את הצניתם ובוסיף
 וחמר הכז ראה כאן חבר כלומר חבר שאמר
 הכתוב לרין לפרש חבר שאמר מורה על
 הכז שהיה עומד צו לא על מקום המיוחד
 מן הכז דאם לא כן לא היה לו לומר אשר
 אתה מראה חבר שהוא דרך כללות אלא
 צמקום המיוחד ממנו הרמוז צמלת כאן
 הראש: (ג) כאן ממעט שמה עשה את
 המנורה

האמר
 סגנר צנר צנר כשהוא מע"צ את הנרות מאפר הפתילות
 שדלקו הלילה וכזו וסגון מחמה
 שיישדרי"ח צנע"ו כמו (ישעיה ל') לחתיה אש מיקוד: (לע) ככר זהב עטור: שלא יהיה
 מוקלה עם כל נשים אלא ככר לא פחות ולא יותר והככר של חול שנים מנה ושל קדש היה
 ככול ק"ך מנה והמנה הוא ליערא שטוקי"ץ זה כסף למקל קוליניא והס' ק' וצבוסים כ"ה
 סלעים והסלע ד' וצבוסים: (ג) וראה ועשה ראה כאן חבר תצנית שאני מראה חוקך ב
 מגיד שתתקם משה צמעשה המנורה עד שהראה לו הקציה ג מנורה על

רש"י

צביעים כ"ז י"ח לשטה קנים ג' לכל אחד
 אחד וארבעה צנופה של מנורה הרי כ"ז
 וי"ח כפתורים ו' צטת הקנים ו' צנופה של
 מנולה שהקנים יואלים מהם וכנים עוד נאמ'
 צמנורה כשומר משוקדים כפתוריה ומיעוש
 כפתורים שנים האחד למטה חלל הידן והא'
 צ' טפחים העליונים עם ג' הגציעים ותעב'
 פרחים היו לו' ו' לשטה הקנים כשומר צקנה
 האחד כפתור ופרח ו' למנורה ס' משוקדים
 כפתוריה ופרחיה ומיעוש פרחים שנים ואחד
 האומר צפרת צהעלותך עד ירכה עד פרהה
 והס' תדקך צמסנה זו הכתוב למעלה המלאם
 צמניכס חיס חיס צמקומו: (לו) את נרותיה'
 כמו צויכין שנותנין צתוכן השמן והפתילות:
 והאיר על עבר פניה: עשה פי שטה הנרות
 שרשאי הקנים היואלים מלידיה מכוצים
 כלפי החמוצי כדי שיכו הנרות כשתדליקם
 מאירים אל עבר פניה מוכז אורם אל לד פני
 הקנה האמצעי א שהוא גוף המנורה: (לח)
 ומנרתיה: הם הצצנים העשוין לוקח צהם
 הפתילה ממוד השמן ליטבולמשכן צפי הנרו'
 וע"ש שלוקחין צהם קרוים מלקחים וצטתה

סמ"א לסוף צנת עליוני"ש צלע"ז ומחמתיה: הם כמו צויכין קנים שחולת בהן את האפר
 סגנר צנר צנר כשהוא מע"צ את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכזו וסגון מחמה
 שיישדרי"ח צנע"ו כמו (ישעיה ל') לחתיה אש מיקוד: (לע) ככר זהב עטור: שלא יהיה
 מוקלה עם כל נשים אלא ככר לא פחות ולא יותר והככר של חול שנים מנה ושל קדש היה
 ככול ק"ך מנה והמנה הוא ליערא שטוקי"ץ זה כסף למקל קוליניא והס' ק' וצבוסים כ"ה
 סלעים והסלע ד' וצבוסים: (ג) וראה ועשה ראה כאן חבר תצנית שאני מראה חוקך ב
 מגיד שתתקם משה צמעשה המנורה עד שהראה לו הקציה ג מנורה על

שמות כה בו תרומה

בְּרֹאֵהוּ בְּהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת כָּל־הַכֵּלִים
הָאֵלֶּה: ׀ וּרְאֵהוּ עֹשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אֹתָהּ
מִרְאֵה בְּהוֹר: ׀ שְׁלִישִׁי כו * וְאֵת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה
עֲשֶׂר יָרִיעַת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתַלְעַת
שְׁנֵי בָרָבִים מֵעֵשֶׂה חֹשֶׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: ׀ כ אֲרָדוּ
הִירְעָה הָאֹחֶת שְׂמֹנֶה וְעֵשְׂרִים בָּאֵמָה וְרַחֵב
אַרְבַּע בָּאֵמָה הִירְעָה הָאֹחֶת מִדָּה אֹחֶת לְכָל־
הִירְעַת: ׀ ג חֲמִשָּׁה הִירְעַת תְּהִיִּי חֲבֵרֶת אִשָּׁה
אֶל־אֹחֶתָהּ וְחֲמִשִּׁירְעַת חֲבֵרֶת אִשָּׁה אֶל־
אֹחֶתָהּ: ׀ ד וְעֲשִׂיתְ לָלֶאֱת תַּכְלֵת עַל שַׁפֹּת
הִירְעָה הָאֹחֶת מִקְצֵה בַּחֲבֵרֶת וּבֶן תַּעֲשֶׂה
בְּשַׁפֹּת הִירְעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמְּחֵבֶרֶת הַשְּׁנִית: ׀
ה חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִּירְעָה
הָאֹחֶת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בְּקֵצֵה הִירְעָה
אֲשֶׁר בַּמְּחֵבֶרֶת הַשְּׁנִית מִקְבִּילַת הַלָּלֶאֱת

אשה

רש"י

של אש: אשר אותה מראה * כתרגומו דאת
מתחזי צטורא אלו היה נקוד מראה צפת"ח
היה פתרונו אהה מראה לאחרים עכשין
שנקוד חעף קמ"ץ פתרונו דאת מתחזי
באחרים מראה לך * (שהנקוד מפריד בין
עובה לנעשה): (א) ואת המסכן תעשה עשר
יריעות * להיות לו לנג ולמחילות מחוץ
לקרבים שיריעות תלויות מחאוהיהן לנסותו:
שס מסז ותכלת וארגמן ותולעת שני * הרי
ד' מינין יחד בכל חוט ד' של פשתן וג' של צמר וכל חוט וחוט חוטו כפול ו' הרי ד' מינין

שפתי חכמים

המנוחה וז' וז' וז' לעיל פירש"י תיעשה
מאליה וז' דגס זה לא היה מועיל עד
שנעשית מאליה וכדפירש לעיל: (ד) פירש
שכולן היו סורקין יחד כדכתיב מסז וז' וז'
ותכלת נמקוס ז' כאלו אמר שס מסז
צתכלת וארגמן וגו' כו"פ ה' שלחני וכוונתו
כמו צרוחו ה' וכלי זעמו כמו ככלי זעמו:
שהפרטוף

לט כפרא דרבה דמי עבד יתהית כל מיני הארין : מ ותו
 ועבד פדסיתרון די את מתתו במורא : א וית משכנא תעבד
 עשר יוען דבין שזיר ותכלא וארנונא וזבע זהווי צורת
 פרוכין עובר אמין תעבד יתרון : ב אורכא דיריעתא תדא
 עשרין ותמיני אמין ופתיא ארבע אמין דיריעתא תדא ומשחתא
 תדא לכל יריעתא : ג חמש יריען יהוין מלפפן תדא עם
 תדא ותמש יריען מלפפן תדא עם תדא : ד ותעבד ענוכין
 דתכלא על שפתא דיריעתא תדא מסטרא דבית לופי וכן
 תעבד בשפתא דיריעתא בסטרא דבית לופי תנינא :
 ה חמשן ענוכין תעבד ביריעתא תדא ותמשין ענוכין תעבד
 בסטרא דיריעתא דבבית לופי תנינא מכונין ענוכיא תדא עם
 תדא

שפתי חכמים

רשיי

שזריין כ"ד כפלים לחוט : כרוזים מעשה
 חושב * כרוזים היו מלווייין צבס צארינתן
 ולא צרקימה סהוא מעשה ה מחט אלח
 צאריגה סגני כוחלים פרוף אחד מכלן פרוף
 אחד מכלן ארי מלד זה וכר מלד זה : ברו
 שאורגין אמורו כל משי סקורין זלע"ז פייטי"ס
 (ג) תהיו חובלות * תופרין צמחע זה צלד זה
 חמט צלד וחמט צלד : אהס אל אחותה * כך
 דרך המקרא לדבר צדבר סהוא לשון קרבה
 וצדבר סהוא לשון זכר אמור איס אל אחיו
 כמו סהאמר צברו צבים ופניהם איס אל אחיו :
 (ד) לולאות * ללו"ש צלע"ז וכן ת"א ענוכין
 לשון ענינים * מקלס צהצרת * צאותה יריעה
 סצסוק המבור קבולות חמכה היריעות קרויה
 חוצרות : וכן העבד צצפס היריעה הקילונה צמהצרת הכנית * צאותה יריעה סהיא קילונה
 ל' קלס כלומר לכוף החוצרות : (ה) מקצילות הלולאות אהס אל אחותה * סמור סהעבס
 הלולאות צמדה אהת מכוונת כדלחן זו מזו וכמדחן ציריעה זה כן יבא כצהצרה כספכוש
 חוצרות אלל חוצרות יסיו הלולאות כל יריעה זו מכוונת כנגד כל זו זו חוה * לשון מקצילות
 זו כנגד זו חגומוו סל נגד קציל * היריעות ארכין כ"ח ורפין ארבע וכסחצר חמש יריעות
 יחד נמלא רחצין וכן החוצרות הכנית * והמכבן ארכו ל' מן למורח למערב סנאמר עכרים
 קרשים לפחת נצח תימנע וכן ללפון וכל קלס חמכ וסלי האמה כרי ל' מן המורח למערב *
 כוחו המכבן מן הלפון גדרוס עשר אמות
 סנאמר

(ה) סכפרלוף סור מנ' לדדין זה דומה לזה:
 (ו) כתב הרא"ש ולפי' האי דנקט ארי מלד
 זה וכשר מלד זה לאו דוקא אלא לורות
 צעלמא וכו' * אכל לא ידעתי איך כנה
 וכתוב סאר לורות צבס כרוזים אס פירש
 כרוזים הוא לורות ילדים סהגומוו כרביא
 כמו סכתב רש"י ז"ל וכמו סהוא מנזאר צפרק
 איך דושין עכ"ל וז"ל סלא היו מלוויין
 ציריעות סמסכן סוס לורות רק לורות
 סמרכנה ססס ד' אדס אריה סור נכר והא
 דנקט רש"י ארי מלד זה וכשר מלד זה הוא
 דווקא וכו' : (ו) לולאות סל זו מכוונת כנגד
 לולאות סל זו והקרשים מחצרין יחד *
 פירש

סהוא חגומוו דלת
 סהיא כפת"ס
 סמרים עכשו
 דלת סמתי
 דוד ספירין
 סן סעסע ססר
 סמחיות סחון
 סריה וסכות
 ססני סרי
 סד' מיטין

שמות כותבומה

אִשָּׁה אֶל אַחֶתָּה : וְעֵשֶׂת חֲמִשִּׁים קָרְסֵי יָהֶב
 וְחִבְרָת אֶת הַיְרִיעוֹת אִשָּׁה אֶל אַחֶתָּה
 בַּקָּרְסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד : וְעֵשֶׂת יְרִיעוֹת
 עֹזִים לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן עֲשֵׂתֵי עֶשְׂרֵה יְרִיעוֹת
 תַּעֲשֶׂה אֹתָם: אַרְבֵּי הַיְרִיעוֹת הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים
 בְּאֹמֶה וְרַחֲב אַרְבַּע בְּאֹמֶה הַיְרִיעוֹת הָאֶחָת
 מִדָּה אֶחָת לַעֲשֵׂתֵי עֶשְׂרֵה יְרִיעוֹת: וְחִבְרָתָהּ
 אֶת חֲמִשׁ הַיְרִיעוֹת לְבָד וְאֶת שֵׁשׁ הַיְרִיעוֹת
 לְבָד וְכִפְלָתָה אֶת הַיְרִיעוֹת הַשְּׁשִׁית אֶל מוֹל פְּנֵי
 הָאֹהֶל : וְעֵשֶׂת חֲמִשִּׁים לְדָאֵת עַל שַׁפְּתֵי
 הַיְרִיעוֹת הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בְּחִבְרָת וְחֲמִשִּׁים
 לְדָאֵת עַל שַׁפְּתֵי הַיְרִיעוֹת הַחִבְרָת הַשְּׁנִיָּת :
 וְעֵשֶׂת קָרְסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבֵּאת אֶת־
 הַקָּרְסִים בְּלִלְאֵת וְחִבְרָתָהּ אֶת הָאֹהֶל וְהָיָה
 אֶחָד

רשימו

שנאמר ולירכתי המסכין וגו' ושי קרסים לתקועות כרי עשר וצמקום הפרס למקלוי
 כלנו נותן היריעות ארצן לרצו כל מסכן עשר אמות אמצעות לנג חלל רוחם המסכן ואמה
 מכאן ואמה מכאן לעוזי ראשי הקרסים שעוזים אמה נכתירו יי אמה ח' לנפון וח' לדרום
 מככות קומת הקרסים שנבנה עשר גמלאו סתי אמות התחתונה מגולות רחבן של יריעות מי
 אמה ככהן מחוזות י' אמה לחוצרת י' מהן לנג חלל המסכן להרכי ואמה כנגד עוזי ראשי
 הקרסים שנערב ואמה לככות עוזי העמודים שנמורח בלא היו קרסים נמורח אלא ד' צרסי
 יכן חמכה) עמודים סכוכך פרוש והלוי צוין ככהן כמין וילון נכתירו ח' אמות התלוין
 על אחורי המסכן שנערב וסתי אמות התחתונות מגולות זו מאלתי צנניתא דמסכת
 מדות חלל נמככת שנה (שנת נח) חין היריעות מככות את עמודי המזרח . וע' אמות
 תלויות אחורי המסכן והכתוב צפרסו זו מבייענו ומה את הכרומת תהא הקרסים ואככדכר
 סכריותא

חָדָא : ו ותעבד חמשין פורפין דרהב ותלפף ית יריעתא
 חָדָא עם חָדָא בפורפין ויהי משכנא חָדָא : ו ותעבד יריען
 דמעין לפרסא על משכנא חָדָא עשרי יריען תעבד יתן :
 ח אורפא דיריעתא חָדָא תלתין באמין ופיתיא ארבע באמין
 דיריעתא חָדָא משחתא חָדָא לחָדָא עשרי יריען : ט ותלפף
 ית חמש יריען לחוד וית שית יריען לחוד ותעפף ית יריעתא
 שתיתיתא לקביל אפי משכנא : י ותעבד חמשין ענובין על
 שפתא דיריעתא חָדָא בסמרא דבית לופי וחמשין ענובין על
 שפתא דיריעתא דבית לופי תנינא : יא ותעבד פורפין דנחשא
 חמשין ותעל ית פורפין בענובין ותלפף ית משכנא ויהי חָדָא :

בעל המורים וסידרא
 מכוון לשנת עולמים וחזירו וכו' סמלרו ממנינו ז'ל ציה של מעה מכוין כנגד ציה של מעלה
 מכוון לשנתך

שפתי חכמים

(ח) פי' הסוכה מפסיק בין קדשין קדשים
 לאלה מועד ומושך מן המערב י' אמות
 באורך של קדשי קדשים נמצא מפרוכת עד
 מורה היה עוד ד' אמות ואי אמרת
 שהיריעות היו מכסות את עמודי המזבח
 שהיו עוצין אמה ואח"כ מכסין היריעות
 עוד ד' אמות עד הפרוכת שצין קדשי
 קדשי ס נמצא פרוכת מסוכה מן הקרסים
 ולמעלה חנה דהא הקרסים היו צלמנע
 היריעות צדוף של מחצרת וכל מחצרת לא
 היה רחבו כ"א ד' אמות ועהה מכסין
 היריעות כ"א אמות : (ט) כיון דכתבי' וחתי
 היריעה תסרח על אחורי המסכן נמצא
 שהגיע האחד תסרח על פני המסכן :
 לאו

הכריות" הזאת נמצאת פרוכת מסוכה מן
 הקרסים ה ולמערכ אמה : (ו) קדשו
 זכ" ס' פירמול"ש בלע"ז ומכניסין אשן א'
 כלולאות שכוכרת זו וראשן א'כלולאות
 שכוכרת זו ומחברן כסן : (ז) יריעת
 עזים * מנופה של עזים : לאהל על
 המסכן * לפרוש אותן על היריעות
 התחתונות : (ח) שלשים באמה * שכסותן
 ארבע לרוחב המסכן כמו שנתן את
 הדאסונות נמצאו אלו עודפות אמה מכאן
 ואמה מכאן לכסות אחת מהשתי אמות
 שנשארו מנולות מן הקרשים והאמה
 התחתונה של קדש שאין היריעה מכסה
 אותו היא האמה התחתונה כנצק הארץ

סהאדטס גבחו אמה : (ט) וכפלת את היריעה הששית * שעודפות באלו העליונות
 יותר מן התחתונות : אל מול פני האהל * שכי רחבם היה חלוי וכפול על המסך ש
 שכמזרח כנגד הפתח דומה לכלם * כתיבה המכוסה בנעוף זל פניה : (יב) וסרח
 העודף ביריעות סהלא * על ויריעות המסכן יריעות האהל הקהעליוניסל עויססקרווי
 אהל כמו שאמר בהם לאהל על המסכן וכל אהל האמור כהן אינו אלא לשון גב
 שמאכילות ומסככו' על התחתונות וקצו עודפות על התחתונות וצו היריעם למערכ
 שהשלי של ויריעה אחת עשרה היתר" היה כפול אל מול פני האהל נשארו שתי אמות
 רשב חלום עודף על רוחב התחתונה : מסרח על אחרי המסכן * לכסות שתי אמות

שמות בו תרומה

אָחַד : י וְסָרַח הָעֹדֵף בִּירֵעַת הָאֵהָל חֲצִי
הַיְרִיעָה הָעֹדֵפֶת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן : י
וְהָאֵמָה מִזֶּה וְהָאֵמָה מִזֶּה בְּעֹדֵף בְּאֵרֶד יֵרֵעַת
הָאֵהָל יִהְיֶה סְרוּחַ עַל צְדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה
לְכַסְתּוֹ : י וְעֲשִׂיתָ מִכְסֵה לְאֵהָל עֶרְת אֵילִם
מֵאֲדָמִים וּמִכְסֵה עֶרְת תְּחָשִׁים מִלְמַעְלָה : פ
רַבִּיעִישׁוּ וְעֲשִׂיתָ אֶת הַקְרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים
עֲמֻדִים : פו עֲשֹׂר אַמּוֹת אֶרֶד תִּקְרָשׁ וְאֵמָה וְחֲצִי
הָאֵמָה רָחֵב תִּקְרָשׁ הָאֶחָד : יו שְׁתֵּי יָדוֹת לַקְרָשׁ
הָאֶחָד מִשְׁלֶבֶת אֵשֶׁה אֶל אַחַתָּה בֵּן תַּעֲשֶׂה

לכר

שפתי חכמים

ס'הו י מגולות בקרשים: (יג) והאמ' מזה
והאמה מזה: לפון ולדרוס: בעודף באורך
יריעות האהל * סגן עודפות על אורך
יריעות המסכן כ' אמות: יהיה סרוח על
כדי המסכן' לפון ולדרוס כמו שפירשתי
למעלה למדה תורה דרך ארץ ס'הא אדם
חס על היספ: אחורי המסכן * הוא כד
מערכו * לפי שהפתח במזרח סגן פניו
וכפון ודרוס קרויין כדדיס לימין ולשמאל:
(יד) מכסה לאהל * לאותו ג' של יריעות
ע'זיכעסה עוד מכסה א' של עורות אלים
מארחים ב ועוד למעלה ממנו מכסה
עורות חכס'יאות * מכס'ולא כיו מכסין
אלא את קנב ארכן ל' ורחקן י' אלו דברי

לאו דיוקא מגולות בקרשים: שהרי אמה
אחד נכנס באדנים אלא ר"ל שתי אמות
שהיו מגולות אמה של קרשים ואמה
של אדנים וכו' נמי דהא דפירשתי שתי אמו'
מגולות היינו אליצא דנר'ייתא דמסכת
מדות אצל אליצא דגמרא דמסכ' שנת ס'הו
ט' אמות של אחורי המסכן לא היה מגולות
למערב אלא אמה של האדנים ואליצא דכ"ע
יריעות העצים היו מכסות האמה של
העמודים ושתי אמות היו נכפלים על מסך
פחה האהל א"ע כהיה אמה אחד כפל על
פחה האהל ואמה אחת היה סרוח על אחורי
המסכן ומונח ומוכסב על הארץ וק"ל: (כ)
פ'ומר על הגג ולא על הדפנות ומלינו נמי
כ"ה"א יריעות עזים

דכו: תחיה ולירי ר' יכודה מכסה אחד היה חציו של עורות אלים מאדמים ותכיו של
עורות חכס'ים: (טו) יעשית את הקרשים הל'ל ועשית קרשים כמה שנאמר בכל דבר
ודבר מיו הקרשים מלות העומדין וחיומדין לכך יעקב אבינו נטע ארזים במצרים
וכשחט כ'ה לננו לכעלוסם טמבכס'אלא חכס'ויאמר לרס שעתיד כק"ה לכוות
יוחלעשות מסכןבמדבר מעז' שטים ראו ס'הו מוזמני' כידכס ל הוא ס'יסד בככלי
כפוט שלו טס שטע מוז'זים קורות כתינו ארזים שנזרזו להיות מוכנים כידמסקודס

יב וּמִרְחַא דִּיתִיד בִּירֵיעַת מִשְׁפָּנָא פִּלְגִית יִרְיעַתָּא דִּיתִידָא
 תַּסְרַח עַל אַחֵרִי מִשְׁפָּנָא : יג וְאַמְתָּא מִכָּא וְאַמְתָּא מִכָּא
 בְּדִיתִיד בְּאִרְפָּא יִרְיעַתָּא דְמִשְׁפָּנָא יְהִי סְרִיחַ עַל סְמָרִי מִשְׁפָּנָא
 מִכָּא וּמִכָּא לְכַסְיֹתִיהּ : יד וְתַעֲבַד חוּפָּאָה לְמִשְׁפָּנָא מִשְׁבִּי
 דְדַבְרֵי מִסְמָקִי וְחוּפָּאָה דְמִשְׁבִּי דְסַסְגֹּנָא מְלַעְיָא : טו וְתַעֲבַד
 ית דַּפְיָא לְמִשְׁפָּנָא דְאֵעִי שְׂמִין קִמִּין : טז עֶשְׂרֵא אִמִּין אִוְרָפָא
 דְדַפָּא וְאַמְתָּא וּפְלִגְוֹת אִמְתָּא פְּתִיָא דְדַפָּא חָד : יז תְּרִין צִירִין
 לְדַפָּא חָד מִשְׁלִבִין חָד לְקַבֵּל חָד בִּין תַּעֲבַד לְכָל מִשְׁפָּנָא

בעל המרים
 וְתַעֲבַד
 לְשַׁחַךְ פִּעְלָה ה' צַנֵּה צִנְהִי צִית צִנּוּל לך מִכּוּן לְשַׁחַךְ כִּגְדוּ לְשַׁחַךְ צִנְי' אֵלּוּ יִרוּסִים לִינן ;
 חִידִק יו"ד וְהִירֵס צִנְזִיל עֶשְׂרֵה נָסִים שֶׁעָשָׂו בְּמִקְדָּשׁ • וְצִנְזִיל עֶשְׂרֵה קְדוּשִׁית סְחַקְדָּסָה אֲרַח ;
 ה' יִמְלֹד סְפִיק לֹמֵר לך כְּשִׁיבָה הֵעֵת שִׁחַמְרוּ ה' מִלְכָּה' מֶלֶךְ ה' יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וְעַד אִז תַּסְמוּק
 מִלְכּוֹת

שפתי חכמים

עוֹסִים נִקְרְאוּ אֵלֶּה לְכַתְּבֵי וְעִשִׁית יִרְעוֹת
 עוֹסִים אֵלֶּה עַל הַמֶּשֶׁן : (ל) מִפְּנֵי סְחַרְסוּסִים
 כִּינ מִיּוֹחַדִּים מִתְחַלֵּה לְקִדְשִׁים כִּנֵּה אֲרֹזִים
 צִסִּים קִרְשִׁים וְכַתְּבֵי קִרְשִׁים צִהִיִּא הִידוּעָה
 צִמְקוֹס אֲרֹזִים : (מ) סְהָן לָד פְּנִימִי וְלָד
 חִילוּנִי צִעֲבִיו וְכֵלֵד סֵל רֹחַשׁ קִרְשֵׁי מֵלָד אֲחָד ;
 (נ) כְּלוּמֵר צִחְרִילִי הִידוֹת סִגְי' רֹחוּתוֹי וְלֵא
 עַל חֲרִילֵי קִרְשִׁים וַיְהִיִּה אֲשֶׁר אֵל אֲחוּתָה

רש"י
 לְכַתְּבֵי עֵשִׂי טִיִּים עוֹמְדִים • אִיתְשַׁעֲזִיל צִנְעִין
 יִהִיִּה חוֹרֵךְ הַקִּרְשִׁים חוֹרֵךְ לְמַעְלָה בְּקִירוֹת
 הַמִּבְּנֵי וְלֹא תַעֲשֶׂה הַכֶּתִּילִים בְּקִרְשִׁים שׁוֹכְצִים
 לַהֲיוֹת רֹחַשׁ קִרְשִׁים לְגוֹבַהּ הַכֶּתִּילִים קִרְשֵׁי
 עַל קִרְשֵׁי : (טז) עֶשְׂרֵה אֲמוֹת אַרְךָ קִרְשֵׁי
 לְמַדְנֵו גָּבְהוּ סֵל מִכֵּן עֶשְׂרֵה אֲמוֹת : וְהָאֵם
 וְהָאֵם אֲמוֹת רַחֵם • לְמַדְנֵו אֲרַכּוּ סֵל מִסְכָּן לִבִּי
 קִרְשִׁים סְהִיו צִנְפֹן וְצִדְרוֹס מִן־חֲמוּרַח לְמַעַרְב
 לִי אֲמוֹת : (יז) סְהִי יִדוֹת לְקִרְשֵׁי הָאֲחָדִי יִהִיִּה

חוֹרֵךְ אֵת קִרְשֵׁי מִלְמַטָּה צִנְמַלְעוּ צִנְזִיִּה אֲמוֹת מִיַּתֵּי רִצִּיעַ רַחֲצוּ מִכֵּאָן וְרִצִּיעַ רַחֲצוּ מִכֵּאָן וְהֵן
 כִּן הִידוֹת וְהַחֲרִיץ חֲרִי רֹחַשׁ קִרְשֵׁי צִנְמַלְעוּ כִּרְיִל קִרְשֵׁי נִקְרְאוּ מֵהּ סִנְשָׁר לְאַחַר סַחֲרֵךְ מִכֵּאָן
 וּמִכֵּאָן וְאִז סִנְשָׁר רֹחַשׁ אֲמוֹת מִנְמֵא חֲרִי רֹחַשׁ קִרְשֵׁי צִנְמַלְעוּ הוּא חֲרִי אֲמוֹת וְכֵן פִּירֵשׁ רִש"י
 צִהִיִּיִּה צִנְרֵךְ בְּאִוְרָךְ סְחַרְרִין צִנְמַלְעוּ רַחֲצוּ חֲרִי אֲמוֹת וְהִיִּה חוֹרֵךְ רִצִּיעִית אֲמוֹת * וְדוֹק הִיעֲצוּ וְאִז סָרַח
 הִיִּה רַחֲצוּ רִצִּיעִית אֲמוֹת וְכֵן כֵּל סַפֵּת חֲרִין הִיִּה רַחֲצוּ רִצִּיעִית אֲמוֹת * וְדוֹק הִיעֲצוּ וְאִז סָרַח
 חֲלוּנוֹת רַחֲצוּן וְתַמְיָהֲתוּ מִסְּבֹלֶקֶת (וְאִתּוֹת הִידוֹת מִכֵּיִים צִנְרִים סְהִיו חֲלוּלִים וְהִאֲרִים
 גִּבְהֵן אֲמוֹת וַיּוֹסִים רְלוּפִים מ' זֶה אֵלֶּל זֶה יִדוֹת קִרְשֵׁי הַכִּנְכֹּסוֹת צִחֵלֵל הִאֲרִים סְחַרְלוֹת מִסְּבֹלֶקֶת
 פִּדְיִים מֵ רַחֲצוּ הַחֲרִיץ כְּעוֹבֵי סַפֵּת הַחֲרִין סִיכְסָה קִרְשֵׁי אֵת כֵּל רִשֵׁי הַחֲרִין סְחַלְיִיכ מִנְמֵא רִיחַ
 צִין קִרְשֵׁי לְקִרְשֵׁי כְּעוֹבֵי סַפֵּת סְהִיִּה אֲרִיִּים סִיפְסִיקוּן צִיִּיתָהּ וְחֵו סִנְאִמֵר וַיְהִיו תּוֹאֲלִים מִלְמַטָּה
 וּמִוִּבְדֻלוֹת זוּ מִזוּ וּמִשׁוּפִין רִשִׁים לִיכֵּם צִתּוֹךְ חֵלֵל הִאֲרִין בְּשִׁיבָה הַכִּנְכֹּסוֹת צִנְרֵךְ עוֹמְדֵי סְהִילֵי
 אֲשֶׁר אֵל אֲחוּתָה * מִכּוּנוֹת זוּ כִּגְדוּ זוּ סְהִיו חֲרִילֵיִים סוּים זוּ כִּמְדַת זוּ נִ כְּרִי סֵלֵא יִהִיו צִידוֹת

מִשְׁפָּחָה

שמות כו תרומה

לכל קרשי המשכן: י' ועשית את הקרשים
 למשכן עשרים קרש לפאת נגבה תימנה: י"ט
 וארבעים אדני כסף תעשה תחת עשרים
 הקרש שני אדנים תחת הקרש האחד לשתי
 ידתיו ושני אדנים תחת הקרש האחד לשתי
 ידתיו: כ' ולצלע המשכן השנית לפאת צפון
 עשרים קרש: כא' וארבעים אדני הם כסף שני
 אדנים ותחת הקרש האחד ושני אדנים תחת
 הקרש האחר: כב' ולירכתי המשכן ימה תעשה
 ששה קרשים: כג' ושני קרשים תעשה
 למקצעת המשכן בירכתיים: כד' ויהיו תאמם
 מלמטה ויהיו יהיו תמים על ראשו הטבעת
 האחת כן יהיה לשניהם לשני המקצעת יהיו:

והיו

שפתי חכמים

רשוי

שז אל היות לא על הקרשים: (ס) וא"כ
 לא היה יכול לכוון הקרשים אלא עומדים
 בסיפוע: (ע) דילפינאמזית עולמים שהיה
 רחבו כגליש ארכו דארכו היה ששים אמות
 ורחבו עשרים אמות הי"ז צמסכן רחבו
 כגליש מרכו וארכו היה שלשים אמות:
 ולא
 שהפחת צמזרח קרוי מזרח פנים והמערכ צמזרחים והיו כוף שהפנים הוא כראש: תעשה ששה
 קרשים: כרי ע' אמות רחב: (כג) ושני קרשים תעשה למקצעות: אחד למקצעות כסוגית
 מערבית וא' למערבית דרומית כל שונה קרשים צמזרח אחד הי' אלא שאלו הכתים אינם צמזרח
 המשכן אלא חזי אמה מזו וחזי אמה מזו נראות צמזרח כגליש רחבו לי' ע' והאמה מזו והאמה
 מזו צלוח כנגד אמות עובי קרשי המשכן הצפון והדרום כדי שיבא המקצעות מנחון טובה: (כד)
 ויביו תאמם מלמעלה: כל הקרשים תאומים זה לזה מלמעלה שלא יפסיק עובי

שפת

אונקלוס

קט

יח ותעבד ית דפא למשפנא עסרין דפין לרוח עבר דרומא :
 יט וארבעין סמבין דכסף תעבד תחות עסרין דפין תרין סמבין
 תחות דפא חד לתרין צירוהי ותרין סמבין תחות דפא חד לתרין
 צירוהי : כ ולסטר משפנא תנינא לרוח צפונא עסרין דפין :
 כא וארבעין סמבין דכסף תרין סמבין תחות דפא חד ותרין
 סמבין תחות דפא חד : כב ולספי משפנא מערבא תעבד
 שתא דפין : כג ותרין דפין תעבד לזוית משפנא בסופהון :
 כד ויהון מכונין מלרע ובחדא יהון מכונין ער רישיה לעוקתא

חדא

שפתי חכמים

(פ) ולא דמי לדלעיל דנשאר הקרטים עושין
 החושים צרחן ולנוי סיויו שפתי האדנים
 ושפתי הקרטים שוים ולא יהיו עודפים זה
 מזה חגל חגל צאלו הקרטים חייב לעשותן צרחן
 מטום שנאמר ויהיו תואמים למעשה הרא"ס :
 (ז) רואה לומר אם היו טענות קבוע צאחד
 מן הקרטים שמחזרין הקרטים והטענות
 ציחד (ח"י) לאפקוי הטענות המוזכרים
 בסוף הפרשה שהנתיחים נכנסות צבן היו
 קבועות כדאיתא בטענת דף ל"ח : (ק) פיהם
 דחמה מווי ואמה מווי צאוח כנגד עוזי הקרש
 האפון והדרום הלכך היה הטענת צחוך עוזי
 הקרש טצפון וטצדרום וכנכס צחוך ראש
 הקרש המקצוע טצסדר המערב : (ר)
 מדכתיו יהיו יתירה על כחך יהיה לשניהם
 דצור לעצמו ורואה לומר כמו שכל הקרטים היו
 חוילים למעלה צלחצו שני חוילים מפני
 הטענות כן יהיה לשניהם לקרש טצצוף גד
 לפון והקרש המערבי דצצוף לו וכן לשני
 המקצועות יהיה ג"כ דצור צפני עצמו הוא *
 רואה לומר כמו זה הדכר יהיה לשני המקצועות
 הטצמקצוע אפויית מערבית ומקצוע דרומית
 מערבית וצוה יהיו כל הקרטים קרויים זה

מערבי

רש"י

טפת צ' האדנים ציניהם להכתיק זו מווי זהו
 כפיסקתו סיויו ירני ידות חוילים מלדיהן
 פ טיהא רחצ הקרש צולע לצדיו חון לדי
 הקרש נכסות את שפת הארץ וכן הקרש
 שאללו ונמאלו תאומים זה לזה וקרש המקצוע
 טצסדר המערב חרון לחצו טצצו כנגד
 חרין של גד קרש האפוני והדרומי כדי שלא
 יסרדו האדנים ציניהם : ויחדיו יהיו תמימי
 כמו תאומים : על רקשו * של קרש : אל
 הטענות האחת * כל קרש וקרש היה חרון
 מלמעלה צרצו שני חרילין צצני לצדיו כדי
 לעזי טענה ומכניהם טענות לא
 מתאים לקרש האלו * חגל חותן טענות לא
 ידעתי אם קבועות הן צ אם מטולעות
 וצקרש טצמקצוע היה טענת צעווי הקרש
 * (כח) כי מלות הדרומי והאפוני אלמעט קאי
 ורואה לומר שברומי ואפוני וראש קרש כו'
 כנכס לחוכו וזה נכסז היה טענת צעווי
 הקרש המערבי וד"ק הדרומי ואפוני וראש
 קרש המקצוע טצסדר מערב נכנס לחוכו
 נמאלו שני ק הכתלים מחוונים : כן היה
 לשניהם * לשני הקרטים טצמקצוע לרש
 טצסוף לפון וקרש המערבי ר' וכן לשני
 המקצועות : (כב) והיו שמהם קרטים *
 הבחמונית למעלה תעשה טסה קרטים וכני

קרטים מעשה למקצועות נמאלו שמהם קרטים נסדר

שמות כו תרומה

כה והיו שמנה קרשים וארניהם פסק ששה
עשר ארנים שני ארנים תחת הקרש האחד
ושני ארנים תחת הקרש האחר : כי ועשית
בריהם עצי שמים וחמשה לקרשי צלע
חמש בן האחד: כי וחמשה בריהם לקרשי צלע
המשכן השנית וחמשה בריהם לקרשי צלע
המשכן לירכתים ימה: כי והבריח התכן בתוך
הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה : כי ואת
הקרשים תצפה ואת מבעתיהם תעשה
וזהב בתים לבריחים וצפית את הבריחים וזהב:
והקמת את המשכן כמשפטו אשר הראית
בהר: חמישים לא ועשית פרכת תבלת וארנמן

ותולעת

רשיי

מערכי כד שניה צמסנה מעשה סדר
הקרשים צמלאת המסכן היה עושה את
הארנים חלולים וחורץ את הקרש מלמעלה
רביע מאלף ורביע מאלף והחריץ חיו
צאמלע ש ועשה לו שתי ידות כמין כי
חוקין כמין שני שליזות סולם המוצלות
זו מזו ומסופות ליכנס צהלל הארן כשליז'
הכנסת צקצ עמוד הסולם והוא לבין
מסולנות עשויות כמין שליזה ומכניסין
לתוך בני ארנים של שני ארנים שני ארנים
וחורץ את הקרש מלמעלה אלצע מאלף
ואלצע מאלף ונתמן לתוך צענת אל' של והב
כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה שאל' ויהיו
תואמים מלמעלה וגו' כך ברא המסנה
והפירוט בלה העתי למעלה צסד' המקראו'
(כו) צריחים * כתרומתו ערנין ונלע'

אשפרטי

שפתי חכמים

צזה: (ש) פירט חורץ את הקרש מלמעלה
צמניח רביע הקרש מאלף ורביע הקרש מאלף
והחריץ היה כדו חלי הקרש צאמלע דל"כ
לא ישאר כלום מכל רחב הקרש ומאלי ועשה
לו שתי ידות כמין צ' חוקים דקחמר: (ת)
והאלי דלקחו החילוק היה שני היו משולטים
ולא החילוק שמרש הקרש עד הצריח
כמצריח ראשון עד השני לו ומצריח השני עד
הג' כמלטי עד סוף הקרש שהוא נחלק
לד' חלקים הוא מפני שהבני לדדין של צריח
העליון שלד אחד הוא מרש הקרש עד
הצריח הראשון והבד השני מצריח הראשון עד
צריח המיון הם חלקים שוים מצ' לדדים
והחלקי ההסנקראלי של צריח העליון וכן הצריח
המיון מצ' לדדיו עד צריח התחתון והעליון
הם שוים ונקראים שלו וכן צבני לדדיו של
צריח התחתון ומצריח המיון ומצריח התחתון
עד סוף הקרש הם שוים ונקראים שלו לכך
חלק

חדא פן יהי לתרוהון לתרוין זיוין יהון : כח
 וסמכיהון דקספ שתא עשר סמכין תרוין סמכין תחורת דפא חד
 ותרוין סמכין תחורת דפא חד : כו ותעבד עברי דאעי שמין
 חמשא לדפי סמר משכנא חד : כז וחמשא עברין לדפי סמר
 משכנא תנינא וחמשא עברין לדפי סמר משכנא לסופהון
 מערבא : כח ועברא מציעאה בנו דפא מעבר מן ספי לספי :
 כט וית דפא תחפי דהכא וית עוקתרוין תעבד דהכא אתרא
 לעבריא ותחפי ית עבריא דהכא : ל ותקס ית משכנא בהלכתיה
 די אתחזיתא בטרא : לא ותעבד פרוכתא תכלא ואינונא וצבע
 בעל השורים

מלכות א"ה מסה הקדים ה' למלכות דודו הקדים מלכות לה' שנאמר ומלך ה' לעולם לפי
 סהיים ודרך רשעים ימות לא רכב להזכיר השם על הכעס : ויסע ז' במסורה הכל ואידך
 ויסע כלאן עמו

שפתי חכמים

אספרי"ס : חמשה קרסוי כלע המשכן • חלק אותו לג' חלקים ולא לג' הראים : (ח)
 אלו חמשה שלשה האלא סהכריות העליון פ"י הסדקי קנים לא היו מכסים העצמות
 והסתחון עשוי משתי חתיכות זס מכריות אלא מגיעין מעצמת לעצמת הלך לכל קרס
 עד חצי הכותל וזו מכריות עד חצי הכותל זרין חצי קנה אחד דלכל קרס היה ז'
 זס נכנס בטבעת חמד זה וזה נכנס

בטבעת חמד זה עד סמועין זה לזה כאלא שעליונות חמון שנים שכן ד' אבל האמצעי
 ארכו כנגד כל הכותל ומכריות מקפה הכותל ועד קצהו שנאמר והכריות התיכון וזו'
 מכריות מן קצה אל הקצה שהעליונים והסתחונים היו להן טבעות בקרשים ליכנס
 בתוכם שתי טבעות לכל קרס משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרס חלק אחד מן
 הטבעות העליונה ולמעלה וחלק אחד מן התחתונה ולמטה וכל חלק הוא רביעי אורך
 הקרס ושני חלקים בין טבעת לטבעת ח כדי שיהיו כל הטבעות מכוונין זה כנגד זה
 אבל לכריות התיכון אין טבעת אלא הקרשים נקובים בעוביין והוא נכנס בהם
 דרך הנקובים שהם מכוונין זה מול זה זהו שנאמר בתוך הקרשים הכריתים העליונים
 והסתחונים שנכפין ושכדרוס אורך כל אחת ט"ו אמה והתיכון ארכו ל' אמה וזכו מן
 בקצה אל הקצה מן המזרח ועד המערב וה' כריתים שמערב ארך העליונים והסתחונים
 ו' אמות והתיכון ארכו י"ב כנגד רחב ה' קרשים כך הוא מפורשת במלכת חמשן
 (סנת ז"ח) : (כט) בתים לכריתים • הטבעות שמעם בתן יהיו בתים ליכנס
 בהן הכריתים : ונפית את הכריתים זכ • לא שהיה זהו מדובק על הכריתים שאין
 עליהם סוס כפוי אלא בקרם היה קובע כמין ב' פיפות של זכ כמין ב' סדקי קנה
 חלול וקובען אצל הטבעות לכאן ולכאן ת ארכן ממלא את רחב הקרס מן הטבעת
 לכאן וממנה לכאן והכריות נכנס לתוכו וממנו לטבעת ומן הטבעת לפה השני
 כמצאו הכריתים מנפיתים זכ כסכן מחויין בקרשים והכריתים הללו מבחוץ היו בולטות
 הטבעות והפיפות לא היו נראות בתוך המשכן אלא כל הכותל חלק מכפנים : (ל)
 והקמות

שמות כו כז תרומה

ותולעת שני ויש משור מעשה חשב יעשה
אתה כרבים: יב ונתתה אתה על ארבעה
עמודי שמים מצפים זהב וויחם זהב על
ארבעה אדני כסף: יג ונתתה את הפרכת
תחת הקרסים והבאת שמה מבית לפרכת את
ארון העדות והבדילה הפרכת לכס בין הקדש
ובין קדש הקדשים: יד ונתת את הכפרת על
ארון העדות בקדש הקדשים: לה ושמת את
השלחן מחוץ לפרכת ואת המנרה
נכח השלחן על צלע המשבן תימנה והשלחן
תתן על צלע צפון: לו ועשית מסד לפתח
האהר תכלת וארגמן ותולעת שני ויש משור
מעשה רקם: לז ועשית למסד המששה עמודי
שמים וצפית אתם זהב וויחם זהב ויצקת להם
חמשה אדני נחשת: ששי ס כז ועשית את
המזבח עצי שטים חמש אמות ארך וחמש

שפתי חכמים

ענעוה: (א) פי' ציווי למשה שיקומהו הוא
צעמו: (ב) כספרי ה"פ אחר שגמר כל
מלאכת המשכן וכל כליו אז הקימו צפעסא'
ולא שיקומהו ופרקים כל אחד שהיה נגמר
אלא דווקא כולו כאחד: (ג) פי' קודם
הקמתו שהע"פ שעבטין עדיין לא הראה לו
והיה ראוי לומר כושפטו אשר תראה זה
בלשון עמיד מ"מ הכתוב מדבר בלשון עזר
מפני

רש"י

והקמות את המשכן • לאחר שיגמור א
הקומה: הראית כסר • קודם לכן ב שאני
עמיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:
(לא) פרקת • לשון מחיבה הוא ובלשון
חכמים פרגוד דבר המכיל בין המלכותין
העם: תכלת וארגמן • כל מין ומין היה
כפול בכל חוט וחוט ויחוטין: חמשה חשב •
כבר פרשתי שזו הוא ארבע' של שתי קירות
וכרוכין שחשני עברי' אינן דומין זה לזה
כרוכים

וְהוּרִי וּבִינָן שִׁדְר עוֹבֵד אֹמֵן יַעֲבֹד יְתָה צִירַת פְּרוּבִין: לֵב וְתַתָּן
 יְתָה עַל אֲרֻבְעָא עִמּוּרֵי שְׁמִין מִחֶפֶן דְּהִבָּא וְוִיהוֹן דְּהִבָּא עַל
 אֲרֻבְעָא מִמְכִּין דְּכֶסֶף: לֵב וְתַתָּן יְתָה פְּרוּבְתָא תַחוּת פְּרוּבֵי
 וְתַעֲלֵד תַּתָּן מִנּוּ לְפְרוּבְתָא יְתָה אֲרוּנָא דְסִתְרוּתָא וְתַפְרִישׁ פְּרוּבְתָא
 לְמִן בִּין קוֹדֶשׁ אִבְיָן קוֹדֶשׁ קוֹדֶשׁ־יָא: לֵב וְתַתָּן יְתָה פְּרוּבְתָא עַל
 אֲרוּנָא דְסִתְרוּתָא בְּקוֹדֶשׁ קוֹדֶשׁ־יָא: לֵב וְתַשׁוּי יְתָה פְּתוּרָא
 מִפְּרָא לְפְרוּבְתָא וְיִתְּ מִנְרֵתָא לְקַבֵּל פְּתוּרָא עַל סִמְר דְּמִשְׁפָּנָא
 דְּרוּמָא וּפְתוּרָא תַתָּן עַל סִמְר צְפוּנָא: לו וְתַעֲבֹד פְּרָסָא לְתַרְע
 מִשְׁפָּנָא תְּכַלָּא וְאֲרֻגְנָא וְצַבֵּעַ וְהוּרִי וּבִינָן שִׁדְר עוֹבֵד צִיר: לו
 וְתַעֲבֹד לְפְרָסָא חֲמִשָּׁא עִמּוּרֵי שְׁמִין וְתַחֲפִי יְתָהוֹן דְּהִבָּא וְוִיהוֹן
 דְּהִבָּא וְתַתָּן לְהוֹן חֲמִשָּׁא מִמְכִּין דְּנִחְשָׂא: א וְתַעֲבֹד יְתָה
 מִרְבְּחָא דְאֵעֵי שְׁמִין חֲמִשׁ אִמִּין אֲוֹרְכָא וְחֲמִשׁ אִמִּין פּוּתֵיָא מִרְבַּע

שפתי חכמים

מפני שבעת הקמתו כבר הראה לו זכר:
 (ג) הרא"ם ולא ידעתי למה יהיה ארכו
 לרחבו ורחבו לגובהו ולא נסיפון יהיה
 רחבו לרחבו וארכו לרחבו ועוד מאחר
 שהיא מרובעת איך יפול אורך ורחב לא
 ידעתי ממקומו וכו' (נח"י) ולי הראה ליישב
 דהאזרות שהיו צפופות היו ארכן לרחב
 המסכן ולהילוך האזרות הוא קורא אורך:
 דמלת

רש"י
 רבויין • יורדין של צריות יעשה צד'
 עמודים תקועים בתוך ד' אדנים ואונקלוס
 קצועין כגון עקומים למעלה להרביע
 עליהם כלום בראש הפרוכת כיוון הוא
 והאונקלוס הן כיוון שהרי כמין וויין הם
 עשויים והפרכת ארכה י' אמות לרחבו של
 מסכן ורחבה י' אמות כגובהו של קרשים ג'
 פרוסה בשלישי של מסכן שהיא הימנה ולפני'
 עשר אמות וכיומנה ולחון כ' אמה נמלא צית
 קדשי הקדשים עשר על עשר טמאמר ונתת

את הפרכת המה הקרשים המהצרים את כתי חוצרות של יריעות המסכן רחב החוצרות כ'
 אמה וכשפרסה על גג המסכן מן הפתח למערב כלתה צטי שלישי המסכן והחוצרות השני
 כרתה שלישי של מסכן והמותר תלוי לחווינו לכסות את הקדשים: (לה) ושמת את השלחן •
 שלחן צלפון מסוך מן הכותל הפנימי שתי אמות ומחלם ומנורה צדדום משוכה מן הכותל
 הדומי שתי אמות ומחלם • ומנזה הוכב נתון כנגד אויר סנין שלחן למנורה מסוך קומעא כלפי
 המנוזה וכלם נחויים מן חצי המסכן ולפנים • ביחד חורך המסכן מן הפתח לפרכת עשרים
 אמה המנזה והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח ליד מערב עשר אמות: (לו) ועשית מסך •
 וילון שהוא מסך כנגד הפתח כמו (איזב"ח) סכת צעדו לשון מגיין: מעשה רוקם • האזרות
 עשויות צו מעשה מהט כפרוץ של עבר זה כך פלגוף של עבר זה: רוקם • סם האומן ולא
 סם האומנות והמנומה עובד יייר ולא עובד ייור • מרת המסך כמדת הפרוכת י' אמות על
 י' אמות: (ח) ועשית את המנוצה וגו' • גו' אמות קומתה • (זכחים כ"ט) דננים ככתב דצרי
 רצי יהודה רצי יוכי חומר נאמר כאן

שמות כו תרומה

אֲמוֹת רֶחֶב רְבֹעַ יְהִי־הָהֵמּוֹכַח וְשֵׁלֶשׁ אֲמוֹת
 קַמָּתוֹ: ב' וְעֵשֶׂית קַרְנֹתָיו עַד אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמְּנוֹ
 תְּהִי־יָן קַרְנֹתָיו וְצִפִּית אֹתוֹ נְחֹשֶׁת: ג' וְעֵשֶׂית
 סִירְתָיו לְדָשְׁנוּ וְיַעֲזוּ וּמִזְרָקְתָיו וּמִזְלָגְתָיו
 וּמִחֹתְתָיו לְכָל בְּלִי פַעֲשֵׂה נְחֹשֶׁת: ד' וְעֵשֶׂית
 לוֹ מִכָּבֶד מֵעֵשֶׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעֵשֶׂית עַל-
 הָרֶשֶׁת אַרְבַּע מִבַּעַת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:
 ה' וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת בְּרֶכֶב הַמִּזְבֵּחַ מִלְּמַטָּה
 וְהָיְתָה הָרֶשֶׁת עַד הַצִּי הַמִּזְבֵּחַ: וְעֵשֶׂית בָּדִים

למזבח רש"י

שפתי חכמים

רצוע ונאמר בפנינו רצוע ד מה להלן נצחו
 פי שנים כלרכו אף כאן נצחו
 פי שנים כלרכו ומה אני מקיים
 ג' אמות קומתו משפת כובצ ולמעלה: (ב)
 ממנו תהיין קרנותיו * שלא יעשה לצדס
 ויחצרס זו: ופית אותו נחשת * לכפר על
 עזות מלח שגא' (ישעיה מ"ח) ומלאך נחשה:
 (ג) סירותיו * כמין יורות: לדסנו . להסיר

(ד) דמלת רצוע כאן ולהלן מופנה הוא
 ל"ש מכרי כתיב ה' אמות וארך וכו' אמות
 רוחב רצוע ל"ל אלא ש"מ לאפנויי ומגד הסני
 מני מופנה דכתיב אמה ארכה ואמה רחבה
 רצוע ל"ל אלא ש"מ לאפנויי וכיון שמופנה
 מז' לדרין ארכא למדרס ולהוליא ממחמעות
 בקרא: (ה) כלומר שהכלים

דרנו לתוכה והוא שתי"א למספיה קומיה לספות הדסן לתוכה כי יש מלות בלשון עזרית מלה
 אחת מתחלפת בפתרון לשמש צנין והתירה כמו (תהלים כ') ותשרש שרשים (איוב ה') אויל
 משרים * וחלופו (סס ל"א) וכל תצואתי תשרס * וכמובו (ישעיה י') צסעספיה כוריה: וחלופו
 מסעף סורה מפסח סעספיה וכמובו (ירמיה ג') וזה האחרון עלמו סבר עלמין וכמובו
 (יהושע י') ויסקלוהו צאצנים וחלופו סקלו מאצן הסירו אצנים וכן (ישעיה כ') ויעקרו
 ויסקלוהו אף כאן לרשנו להסיר דרשנו וצלע"ז אדסנגדריר: ויעיו * כתררומו ומרפות שנועל
 צסס הדסן וכן כמין כסוי הקדרכה של מתכת דק ולו צית יד וצלע"ז וודי"ל: מורקתיו * לקבל
 צסס דס הוצנים: ומזלגותיו * כמין אונקליות כסופים ומכס צסס צצטר ונתחנים זו ומספכין
 צהע"ל נחלי סועברס סיהא ממכר סריפתן וצלע"ז קרוי"ס וצלגן חכמים לנוריות: ומחמתותיו
 צית קבול יש להס ליעול צהן נחלים מין המוצח לשחתם על מוצח הסני מני לקערת ועל סס
 חתיית קרויים מחמות כמו (ישעיה ל') לחמות אש מיקוד ל' סאיצת אש ממקומה וכן (משלי
 ו') היחמה א"ש אש בחיקו: לכל כליו * כמו כל ה כליו: (ד) מככר * לשון
 ככר שקורין קריבלים

כמין

אונקלוס

קרב

יהי מדבחה ותלת אמן רומיה : ב ותעבד קרניה על ארבע
 זריתיה מניה יהוין קרניה ותחפי יתיה נחשא : ג ותעבד
 פסקתהותיה למספי קממיה ומגורפתיה ומזרקוהי וצנוריתיה
 ומחתיתיה לכל סנוהי תעבד נחשא : ד ותעבד ליה סרדא
 עובד מצדתא דנחשא ותעבד על מצדתא ארבע עוקן דנחשא
 על ארבעא סמרוהי : ה ותתן יתה תחות סוכבא דמדבחה
 מדרע ותהי מצדתא על פלגות מדבחה : ו ותעבד אריתא
 למדבחה

שפתי חכמים

רשמי

כמין לבוש עשוי לו למוצח עשוי חורין חורין
 כמין רשת ומקרא זה מקורם וכה פתרונו
 ועשית לו מכבר לחושת מעשה רשת : (ה)
 ברכב המוצח • סוכב כל דבר המקיף סביב
 צעגול קרוי כרכב כמו שטינו צהכל שחטין
 עליו

אלו הן גולמי כלי עץ כל שעתיד לסוף ולכרכב והוא כמו שעושים חריצין עגולין צקטי דפני
 התיבות וסככלי העץ אף למוצח עשה חריץ סביבו והיה רחבו אמה צדפנו לנוי והוא לסוף סלג
 (ס"א ט) אמות של גבהו כדצרי האומר גבהו פי שנים כחרכו הא מה חני מקיים ג' אמות
 רומתו ומספת סוכב ולמעלה אצל סוכב הלאך הכהנים לא היה למוצח הנחשת אלא על ראשו
 לפנים מקרנותיו וכן שנינו צנחים אוהבו כרכבו צין קרין לקרין וריה רוחב אמה ולפנים מהן
 אמה של הלאך רגלי הכהנים ו שתי אמות ואלו קרויים כרכבו ודקדקנו הם והכתבו החת כרכבו
 המוצח מלמטה למדנו שהכרכבו צדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו ומיך המהרץ הרי הו חד
 לנוי וחד לכהנים דלא ישחרגו זה צדופין לנוי היה ומתחתיו בלבישו המכבר והגיע רחבו עד
 חני המוצח ומלא שהמכבר רחב אמה והוא היה סימן לחני גבהו להצדיל צין דמים העליונים
 לדמים ההתחתונים וכנגדו עשו למוצח צית עולמים חוט הסיקרא צאלמעו וכשם סביו
 עולין צו אע"פ שלא פירשו צענין זה שמענוהו צפרסת מוצח אדמה געסה לי לא העלה
 צמעלות לא העשה לו מעלות צכשם שלו אלא כשם חלק למדנו שהיה לו כשם כדשינו צמכילת
 ומוצח אדמה הוא מוצח הנחשת שהיה ממלאין חללו אדמה צ צמרקס חנייתין והכשם היו צדרוס
 המוצח מובדל מן המוצח מלא חוט השערה ורגליו מוגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר
 צדרוס כדצרי האומר עשר אמות קומתו • ולדצרי האומר דצרים ככהצן סלגה אמות קומתו
 לא היה אורך הכשם אלא עשר אמות כדמלאתי צמשבם מים מדות חס שהיה מובדל מן המוצח
 מלא החוט צמכבת צנחים צענין מן המקרא : (ו) צצטצט • צצארצט צעבות שבעשו למכבר :
 (ח) צצוז לוחות • כתרגמו חליל לוחין לחות עלי שטים ומכל לד והחלל צאלמע ולא יהא כולו
 עץ אחד שיהא עצי ה' אמות על ה' אמות כמין סרין : (ט) קלעים • עשוין כמין
 קלעי כפיגיה נקדים נקדים יעשה קליעה ולא מעשה אורג ותרגמו סרדין כתרגמו של
 מכבר

אמות
 ממו
 גשית
 לגתיו
 גשית
 על
 יתיו
 ממה
 ד
 בדים
 להלן נעשו
 נגשו
 חני מקיים
 ג' : (ג)
 געשה לבוש
 לכפר על
 ית לחושה
 • לסריר
 גינת מלה
 ח' חויל
 יהי ויחולפו
 יו וכשבו
 ויעקבו
 ות שטול
 יו לקבל
 ומהפכין
 ממתותיו
 ועל שם
 יכן (מסלי
 לפון

שמות כותרומה

למזבח בדי עצי שטים וצפית אתם נחשת :
והובא את בקרו בטבעת וחיזו הבדים על שתי
צלעת המזבח בשאת אתו : ה נבויב לחת
תעשה אתו באשר הראה אתך בקר
בן יעשו : שביע ס ט

ועשית את חצר המשכן לפאת נגבתימנה
קלעים לחצר עש משוד מאה באמה ארד
לפאת האחת : י ועמדו עשרים ואדניהם
עשרים נחשת ווי העמדים וחסקהם כסף : יא
ובן לפאת צפון בארד קלעים מאה ארד ועמדו
עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמדים
וחשקהם כסף : יב ורחב החצר לפאת ים
קלעים חמישים אמה עמדיהם עשרה ואדניהם
עשרה : יג ורחב החצר לפאת קדמת מזרחה
חמישים אמה : יד וחמש עשרה אמה קלעים

לכתף

רשי

שפתי חכמים

מכנה המתורגם כרדה לפי שהן מוקדין
ככרה : לפאה אחת * כל הכוח קרוי
פאה : (י) ועמודיו עשרים * חמש חמות
צין עמוד ח לעמוד : ואדניהם * של
העמודים

עליו קרנות : (ח) כלומר עם רוחב העמוד
הריב אחת וח' כיון שלא היה כ"א ה'
חמות צין עמוד לעמוד והעמודים לא היו
כ"א עשרים לא יחיה אלא ל"ה חמות וי"ל
דח"פ עשרים עמודים היה צוח דרום
ועשרה עמודים שהי' צוח מערב הי' מעמיד

עמוד הראשון נגד העמודים סגור ואלותו עמוד היה מעמיד אחרים נמלא סגור דרום
היה כ"א עמודים וחמשה חמות צין עמוד לעמוד סגור ח' חמות וכן לרוח צפון כשהיה
מעמיד העמודים כל מזרח היה מעמיד עמוד הראשון נגד העמודים סגור לרוח צפון והיו
ג"כ כ"א עמודים ולפי סכום מעמודי הרוח ואינו מן העמודים סגור לפיכך כתב
ועמודיו עשרים ולא כ"א וכן עמודי הרוח עמוד הראשון שנתחלת עמודי האורך הספוג
היה על כר עמודי

הרוח

למד בהא אריה דאעי שמין ותחפי יתרון נחשא : ז ויעלית
 אריחותי בעוקתא ויהון אריחיא על תרין סטרי מדבתא במטר
 יתיה : ח חליל לוחין מעבר יתיה כמא די אחוי יתך במרא פן
 יעברון : ט ותעברית דרת משפנא לרוח עבר דרומא סרדין
 לדרתא דבנין שויר מאה באמין אורבא לרוחא חדא : י ועמידוהי
 עסרין וסמכיהון עסרין דנחשא ווי עמידיא וכבושירון פסקא :
 א וכן לרוח צפנא באורבא סרדין מאה אורבא ועמידוהי עסרין
 וסמכיהון עסרין נחשא ווי עמידיא וכבושירון כסקא : יב ופתייא
 דדרתא לרוח מערבא סרדין חמשין אמין עמידיהון עסרין
 וסמכיהון עסרא : יג ופתייא דדרתא לרוח קדומא מדנתא
 חמשין אמין : יד וחמש עסרי אמין סרדין לעברא עמידיהון

תרתא שפתי חכמים

הרומב והווי להו י"א עמודים צנרוח ויש בהם
 עכבה אוירים וכן לכל רוחות ותחלתה עשר
 החלר הוא ועמוד רביעי עד עמוד ח' שהם
 ד' עמודים וועמוד הראשון עד העמוד ד'
 ג' עמודים מפני שעמוד ד' הוא מר'
 עמודי הפתח והם ג' אוירים שהם ט"ו
 חמה לכתף הראשון והעמוד ד' עד עמוד
 ה' ד' עמודי פתח וזהם ד' אוירים שהם
 ד' חמה של פתח מפני שעמוד ה' הוא
 צלל ג' עמודי הכתף הכני ומהעמוד ה'
 עד העמוד העשירי הסלסה עמודים וזהם
 שלשה אוירים שהם ט"ו חמה לכתף הכני
 ואע"פ שהג' עמודים אין להם כ"א שני
 אוירי סמ"מ מפני שהעמוד העשירי לא היה
 על הסדר עמודי האורך והיה לנו זה אויר
 אחד נוסף צין העמוד העשירי של עמודי
 הרומב וצין עמוד הראשון של עמודי האורך
 וזה יתיבש מאמר רש"י ז"ל על ג' נכון רח"ס
 וכן מפרש רש"י צדדיא צמנון ודו"ק אחריי :
 גט) דחל"כ למה כתיב ועמודיו לטו) יחיד
 אלה ע"כ הכינוי של עמודיו שז אל החלר
 ולאדינים סכוא לטון רבים שז אל העמודים
 הסמוכים לו : (י) ר"ל לקח עץ אחד ועשא
 חותו

רשימי

העמודים ט נחשת האדנים וישנים על
 סארין והעמודים סקופים למוכהים עושה
 כמין קודסין י סקורין פלא"ם ארכין
 ספחים והכחן ב' ג' טכמת נחשת קבועם בו
 כחמטו וכורך שפת הקלע סביביו
 ביותיים כנגד כל עמוד ועמוד ותולה
 סקופים דרך טבעתו כחונקלי סבעמוד
 הפשו כמין וי"ו ורחשו זקוף למעל' אוראשו
 אחד תקוע בעמוד כאותן שעוין להציב
 דלתות סקורין וכו"ם ודעב הקלע תלויים
 מלמטה והיא קומת תחיות כחלר : ווי
 העמודים סס האונקלוות : וחשקיס
 מוקפין היו העמודים כחויי כסף סביב
 וחויי יודע אם על פני כולן אם כראשם
 אם כחמטעם . אך יודע אני שחשוק לטון
 חגורה סכרמטיו כפלגם כנבעהל שופטי'
 י"ט) ועמו למד חמורים סכויס סתרגמו
 סחוקים : (יג) נפשת קדמה מז' ח : פני
 סתורה קרויה קדס לטון פנים . אחור
 לטון אחורים לפיכך חזרת קרוי קדס סכוא
 כנטימערב קרוי אחו' כד"א הוססא חרון
 ימא מערבא : קמאים חמה . אותן כ'
 חמה

שמות כז תרומה

לכתף עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה : ט
ולכתף השנית חמש עשרה קלעים עמדיהם
שלשה ואדניהם שלשה : טז ולשער החצר
מסד עשרים אמה תבלת וארנמן ותולעת שני
ושש משור מעשה רקם עמדיהם ארבעה
ואדניהם ארבעה : טז פסיר יז כל עמודי החצר
סביב מחשקים בסף וויהם בסף ואדניהם
נחשת : יח ארך החצר מאה באמה ורחב
חמישים בפתמישים וקמה חמש אמות שש משור
ואדניהם נחשת : יט לכל כלי המשכן בכל
עבודתו וכל יתרתיו וכל יתרת החצר נחשת :

ס ס ס

ל"ו יע"ו הימן סל"ו ומפטריין וה' נתן חכמה לסלמה בנ"א בס"ה :

ואתה

רש"י

שפתי חכמים

אמה לא היו סתומים כלם בקלעים לפי
ששם הפתח אלא ט"ו אמה קלעים לכתף
הפתח מכאן וכן לכתף השני נשאר רחב
חלל הפתח בוכתים כ' אמה וזוהו טכא'
ולשער הכזר מסך ר' אמה וילון למסך
כנגד הפתח ר' אמה אורך כרחב הפתח :

ואתו כמין הונדיסין וארכו ששה טפחים :
(כ) דקסה לרש"י דנפסוק משמע ל'
'חמשים בלא היה ארכו אלא ל' מדכתיב
ורחבו חמשים בחמשים ומתקן אותו חלר
שהיה צמורה שלפני הפתח היתה מרוצעת
חמשים

(יד) עמודים שלשה חמש אמות בין עמוד לעמוד בין עמוד שכראש הכרום
בעמוד בחקצוב דרומית מזרחית עד עמוד שהוא מן ה' שבזרח ה' אמות וחמנו
לשני ה' אמות ומן השני לשלושי חמש אמות וכן לכתף השנית וארכבה עמודים למסך
כר"י עמודים למזרח כנגד ו' למערב : (יז) כל עמודי החצר סביב ונ"ו לפי שלא
פי' ויין וחסיקים ואדני נחושת אלא לפינן ולדיום אבל למזרח ומערב לא כאמר ויין
וחסיקים ואדני נחושת לכך בא ולמד כאן : (יח) אויך החצר כלפינן וכל וס שמן
בחצר למערב מאס באמה : (יט) ורחב חמשים בחמשים חצר שבזרח היתה
מרוצעת חמשים על חמשים ב סהמסן ארכו שלשים ורחבו עשר העמוד מזרח פתחו

נספת

אונקלוס

קבר

תלתא וסמכיהון תלתא : מו
 מרדן עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא : מז
 פרסא עשרין אמין תכלא וארגונא וצבע וחורי ובין שזיר
 עובד ציור עמודיהון ארבעא וסמכיהון ארבעא : יז
 בל עמורי
 דדרתא סחור סחור מכובשין בקפ וויהון דבספ וסמכיהון
 דנחשא : יח
 אורבא דדרתא מאה באמין ובותיא חמשין בתמשין
 ורומא חמש אמין רבין שזיר וסמכיהון דנחשא : יט
 לכל מאי משפנא בכל פולחניה וכל ספוי וכל ספי דדרתא
 דנחשא : ס ס ס

בעל השורים

ואת

מלך שהיו מוצאים עם אלמנס טובות בקרקעות הים והסיעים משה בעל פרחס כללן הוא שהרוע
 מטיבו חסד לפרד ועוד חד באיוב ויסע כעץ תקומו טע"י פרעה שהיה עמו בעמנו כעבודת
 כד נרע לו מדה כנגד מדה שנאמר ויסע כעץ תקומו : מרתה ב' במסורה הכא ויבאו מרתה
 וארץ כי מרתה ברומים מה הם היו ממרים בה' אף הכא נמי : חק ומשפט ו' במסורה הכא חד
 ומיד

שפתי חכמים

חמשים על חמשים : (ל)
 המסכן היה חלל שלו שלשים חמות צאורך וי'
 חמות צרוחז וגם הקרשים היה עזובין חמק
 וא"כ לא יהיה חלל אלא י"ט חמות ריוח לאחורין
 וגם חזר המסכן לא יהיה חמשים חלל מיע
 וגם מן הדידין לנפון ולדרוס לא יהי' כ"א
 י"ט חמות וי"ל שגם העמודי' של חזר המסכן
 היה עזובין חמה כמו עזובין של קרשים
 והקלעים לא היו חלויין לפנים מן העמודים
 חלל חלויין לחון מן העמודים ולכן נקט רש"י
 החשון על הקלעים ולא על העמודים : (מ)
 כמין פטים : (נ) נגר כעין צריחים :
 חסלת פרשת תרומה
 פירש

רשיו

בשפת חמשים החלונים של חורף חזר נמלא
 כלו בחמשים הפניונים וכלה חרכו לסוף ו'
 נמלאו כ' חמה ריוח לחורכו צין הקלעים
 שצונערב ל' ליריעות של אחורי המסכן ורזח
 המסכן עשר חמות צחמוע רוחב החזר נמלאו
 לו עשרים חמה ריוח לנפון ולדרוס מן הקלעי
 החזר ליריעות המסכן וכן למערב וחמשים
 על חמשים חזר לפניו (עירובין כ"ו) : זו ומה
 חומש חמות * וזכה מחילות החזר והוא רחב
 הקלעים : ואדניהם נחשת * להציא אדני
 המסך שלא תאמר לא נחמו אדני נחשת אלא
 לעמודי הקלעים אלא אדני המסך של מין
 אחר כך נראה צעוני סלך חזר ונמלא : (יט)
 לכל כלי המסכן * שהיו צריכין להקמתו
 ולהסדרתו כגון מקצות ט' לתקוע יתדותיו
 ועמודים : יתדות' כמין נגרי ב' נחשת עכוין ליריעות האהל ולקלעי החזר השורים צמיחרים
 סביב סביב שצפניהם כדי שלא תהא הרוח מגזיבתן ואיני יודע אם תחזיין צארך או קשורין
 ותלוין וכודן מכבד שפוליי היריעות שלא ינועו צרוח ואומר אני שממין מוכיח עליהם שהם
 תקועין צארך לכן נקראו יתדות ומקרא זה מלייעני (ישעיה ל"ג) אהל צל יענן צל יסע
 יתדותיו ללחם :

חסלת פרשת תרומה

ואתה

שמות כו כח תצוה

וְאֵתָה תִצְוֶה וְאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָקָחוּ אֵלֶיךָ
שֶׁמֶן זֵית וְיִדְכָתִית לְמָאוֹר לְהַעֲלֹת
נֵר תָּמִיד: כ"א בְּאֵהָל מוֹעֵד מְהִיז לְפָרְכַת אֲשֶׁר
עַל הָעֵדוּת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֲהַרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד-
בֶּקֶר לֶפְנֵי יְהוָה חֲקַת עוֹלָם לְדוֹרֹתֶם מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ס כ"ב וְאֵתָה הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת-
אֲהֲרֹן אָחִיךָ וְאֵת בְּנָיו אִתּוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְכַהֲנֹדֶי אֲהַרֹן נָדָב וָאִבִּי הוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר
בְּנֵי אֲהֲרֹן: ב וְעֲשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ
לְקָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת: ג וְאֵתָה תִדְבַר אֶל-כָּל-
חֲכָמֵי לֵב אֲשֶׁר מִלְּאֹתֵי רֹחַ חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת-

בגדי

שפתי חכמים

ה' פירוש שאל תתמה היסוד מנינו שמן
שחין זו שמרים דהא תנן
בפרק המפקיד ר"ש חומר חף המוכר שמן
מוזקק כל ימות הסנה מ"ל עליו לוג ומחלה
שמרים למאה ש"מ טחון שמן צלי שמרים
ומפרש כמו שטנינו וכו': (ג) פ"י לוקט אותן
זמ' הרגלים צראשי הוית גרגיר א' מנאן וגרגיר
א' מנאן לפי שאונותיהם צושלים היטיב ואין
בהם שמרים: (ג) דכשחנן צרחים יש זו
שמרים אע"פ שמגרגרו: (ד) דחי מוטיא
מיהן יותר יהא זו שמרים ולכן שמן השני פסול
משום שיש זו שמרים: (ה) ואם תאמר מני' ל
לש"י דמנן שני כשר למנחות והא כתיב עשרון סולת כתיב רביעית הכין ולימא דווקא כתיב
וי"ל דח"כ למאור דהכא למה לי אלל ע"כ למאור דהכא למנעט זא כתיב למאור ולא כתיב
למנחות אלל חפילו שמן שני כשר למנחות וא"ת כתיב למנחות למה לי י"ל דחי לא כתיב כתיב
למנחות ה"א למנחות דוקא שמן שני כשר ולא שמן ראשון מ"ה כתיב למנחות כתיב להכשיר
חף שמן ראשון למנחות וא"ת למאור למה לי לישתוק קרא למאור ולא ידענא דהא דכתיב
כתיב למנחות חף כתיב במשמע דחי דווקא הוה כתיב למנחות ולא שמן שני ח"ל לישתוק

ה' פירוש שאל תתמה היסוד מנינו שמן
שחין זו שמרים דהא תנן
בפרק המפקיד ר"ש חומר חף המוכר שמן
מוזקק כל ימות הסנה מ"ל עליו לוג ומחלה
שמרים למאה ש"מ טחון שמן צלי שמרים
ומפרש כמו שטנינו וכו': (ג) פ"י לוקט אותן
זמ' הרגלים צראשי הוית גרגיר א' מנאן וגרגיר
א' מנאן לפי שאונותיהם צושלים היטיב ואין
בהם שמרים: (ג) דכשחנן צרחים יש זו
שמרים אע"פ שמגרגרו: (ד) דחי מוטיא
מיהן יותר יהא זו שמרים ולכן שמן השני פסול
משום שיש זו שמרים: (ה) ואם תאמר מני' ל
לש"י דמנן שני כשר למנחות והא כתיב עשרון סולת כתיב רביעית הכין ולימא דווקא כתיב
וי"ל דח"כ למאור דהכא למה לי אלל ע"כ למאור דהכא למנעט זא כתיב למאור ולא כתיב
למנחות אלל חפילו שמן שני כשר למנחות וא"ת כתיב למנחות למה לי י"ל דחי לא כתיב כתיב
למנחות ה"א למנחות דוקא שמן שני כשר ולא שמן ראשון מ"ה כתיב למנחות כתיב להכשיר
חף שמן ראשון למנחות וא"ת למאור למה לי לישתוק קרא למאור ולא ידענא דהא דכתיב
כתיב למנחות חף כתיב במשמע דחי דווקא הוה כתיב למנחות ולא שמן שני ח"ל לישתוק

משמע

מכתיב למנחות ונילף

י ואת תפקד ית בני ישראל ויסכו לך משח ויתא דכיא
 פת ישא לאנהרא לארלקא בוצניא תדרתא : כא
 במשבן זמנא מפרא לפרוכתא דעל מרדויתא יסדר תיה אהרן
 ובנויה מרמשא עד צפרא קרם י קים עלם לדדוהון מן בני
 ישראל : א ואת קרב לותך ית אהרן אחוה וית בנויה עמיה מט
 בני ישראל לשמשא קדמי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר
 בני אהרן : ב ותעבד לבושי קדשא לאהרן אחוה ליהר
 ולתושבחה : ג ואת תמלך עם כל תפימי לבא דאשלימת עמרון

רוח

שפתי חכמים

משמן דמאור כתיב אין שני לא וי' דלוי לאו
 למאור שח למעט דלמנחות אף שמן בני
 כשר ה'א אף למנחות כתיב דווקא ואי
 לשהוק מיניה וילף משמן המאור דאיכא
 למיפקד'מה לשמן המאור כיון דלמאור אנו
 צריכינ מיה כתיב דווקא מפני שהיא נמשך
 אחר הכהילה אבל למנחות בני דווקא משום
 שיש צו יותר מתיקות מיה כתיב כתיב בני
 מנחות להכשיר אף כתיב והא דנקט רש"י
 כתיב למאור ולא כתיב למנחות פי' א"כ
 כתיב למנחות אלא אף טחון כשר וק"ל :
 (ו) דקשה לרש"י היה לו לכתוב להדליק וגו'
 וכתב להעלות שלא יעמסה וילך כשהדליקה
 אע"פ שאין השלשנות עולה : (ז) כלומר
 אע"פ שאינו דולק ציוסחאל מליה עד הי'
 מ"מ קרוי תמיד כמו שהיה מולא בשאר

רש"י

מדליק עד שהיה ו שלשנות עולה מאלוה
 (שנת כ' כ"ח) : תמיד כל לילה ולינה קרוי
 תמיד ו כמו שהיה אומר (במדבר כ"ח)
 עולה תמיד ואינה אלא מיום ליום וכן
 זמנחת חזיתין נאמ' תמיד ואינה אלא ויק'
 (ו) מהלכות צדק ומחליותה צערצ'אל תמיד
 המאור שלם הפנים ח משנת לשנת הוא :
 (כא) מערב עד צקר * תן לה מדה שהיה
 דולקת מ מערב עד צקר ושערו חכמי'הלי
 לוג לילוי טבת הארוכין וכן לכל הלילות ואם
 יותר אין צדק כלום : (א) והאם הקרב הליך
 לאחר כגומר מלאכה י המסכן : (ג) לקדשו
 לכהו לי * לקדשו ולהכניסו צכהונה ע"י
 הנגדים שיכה

כסן

דברים שאינם תמיד בכל זמן ואעפ"כ קרויין תמיד
 דכהיו תמיד ואינו אלא מיום ליום ועוד שציוס
 ועלמו חלוקים שריי מחליותה צדק
 ומחליותה צערצ'אל אומרים צו תמיד כיון שהוא כן לעולם ודוק : (ח) כלומר אבל
 בתמיד האומר שלם הפנים וכו' אין להביא מיניה ראייה שנאמר תמיד ע"ש שהוא לעולם
 אע"פ שיש צו הספק שהראשון נכתלק והשני מעריכין על השלחן לפי שריי תמיד ממש
 שריי מוח משנת לשנת ואף כשהיו מתירין אותו ומשמיון אחר התחיו לא היה שם הכפסוק
 אלא אלו מושכין ואלו מניחין האחר טבח של זה לתוך טבח של זה : (ט) דק"ל דכפסוק
 משמע דשיעור הערכה הוא מערב עד צקר דכל הלילה יערוך צמערכה אי"כ מתי' הוא דולק
 לכך פירש חן לה כמדתה שהיא דולקת וכו' והיו כאלו אמר יערוך אותו אהרן וצניו צערד
 שיכה דולק מערב עד צקר * לא שיעריכנו מערב עד צקר ואע"פ שאין שיעור אלא לפי
 הפתילות שחם היו עבוח לא יכפיין אפילו לוג וי"ל לפי שריי לנרות ציה קיצול לפתילות
 אי אפשר שיהיה עובי הפתילות אלא לפי שיעור הזה ראי' : (י) כלומר ולא מעשיו שריי
 הקצנחם לא היתה רק ע"י הנגדים והמסכן כדכתיב ועשו צדדי קדש לאהרן אחיך וגומר

רש"י

לב

שמות כח תצוה

בגדי אהרן לקדשו לקדשו לקדשו לי: ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשכין מצנפת ואבנט ועשו בגדי הד של אהרן אחיה ולבניו לקדשו לי: והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן ואת תולעת השני ואת השש: פיו ועשו את האפוד ואת התכלת וארגמן ותולעת

שפתי חכמים

פ' כהן לי ולי כהונה שירות הוא נלע"י סטרי"א: (ד) חשן הכשית כנגד הלז: אפוד - לא שמעתי (כהוא לזוט) ולא מלאתי צנתיא פירוש הצנייה ולזו אומר לי שהוא מגורם לו מאחוריי רחב כרפ"ג א"ש מניין כינוי בקורין פורנמיט שמוגרות השרות ככרובות על הכוסים כך מעשהו מלמטה ל שחמר (שמואל ב' ג') ודוד הגור אפוד צד למדנו שהאפוד רגור/ היא: וא"ל לומר שהין זו אלא הגורם לצד שהרי נאמר (ויקרא ח') ויתן עליו את ג האפוד וא"ח כי ויהגור אהו צחצח האפוד וא"ל צהמיין אפודא למדנו שהחצב הוא הגורו והאפוד גם הכטיט לצד וא"ל לומר שע"ל גם שמי בהכחות שבו הוא קרוי אפוד שהרי נאמר שמי כתפות האפוד למדנו שהאפוד/הסלצד והכתפוי/הסלצד והחצב סלצד לקראי/א/שעל שבהכתיב/ל מטה קרוי אפוד ע"ש באפודו פ ומתקטו זו כמו שאל' (ויקרא ח) ויאפד לו זו והחצב הוא הגור של מעלה הימנו והכתפות הקצוות זו: ועוד אומר לי לזי שיש ראייה שה'מיין לצוה שחרס יונת' ודוד הגור אפוד צד כדכדו דבון *

רא"ס: (כ) ולכהו אינו ר"ל שיעשו כהן רק להכניסו צבחה ע"י לציבת הצנדים וכדי להצניקו עם מלת לי להסוף שיבה כהן לי וכדי לפרש ג"כ מלה לרקדו לומר שפירש לקדשו הוא לכהנו כאלו אמר וא"ל יקדשו כשיכנסו לכהונה וכו' מ"ש"ל לא פירש זה לע"ל גני לכהנו לי: (ל) ר"ל לצד רגליו ולא ל צד הראש ומה שפירש רחשו כרפ"ג א"ש הוא יותר לאו דוקא דהא לקמן פירש שהיה ג"כ מעט מכתן ומכאן: (מ) ר"ל שהאפוד מלצוה הוא: (נ) ר"ל על המעיל כדלקמן: (ס) דעת רש"י שהאפוד הוא קיבוט ר"ל כהן ואפוד מ' קיבוט דכל אפוד ל' קיבוט וכל רצו ככהו צנדי כהונה פירש הגורה הוא: (ע) ומעילים צודאי לצוה הוא א"כ אף אפוד לצוה הוא: (פ) רש"י נקט מלת מעיל כצ"ל ומפרש לה: (צ) דעת רש"י צוה בלא הפרש מנפת מה שקרוין גליא הויצן שהוא טובע על הראש וכל זה איך לו כיפה בלא מנפת דקרא כעין צוה שהוא קשה ויש צחללו

והרגס כמו כי מעילים צ מדוטיין צמעדה המר אחות הצכלו' (שמואל ב' ג') כי כן תלצבני' צוה המלך הצהלות מעילים: מעיל - הוא מניין חלוק פ וכן כהונת אלא שכתבתי כמין לצבו ומעיל קרוי חלוק העליון: חצבן - עשויות משצלות לנוי והמשצלות הם מניין גומות העשויות שחכטי"י וזה למוצב קצוות אצנים טויות ומרגלותו כמו שאלמר צאצני האפוד מוכנה משצלות וזה וצלע"י קרוין חומו קטעו"ש: מנפתה - מניין כיפה כווצ צ שקורין קופ"א שהרי צמקוס אחר קורא

אונקלוס

קב

רוח חוכמתא ויעבדון ית לבושי אהרן לקדשותיה לשמשא קדמי :
ד וארין לבושיא דיעבדון חושנא ואפודא ומעילא וכתונא
מרמציא מצנפתא והמנין ויעבדון לבושי קודשא לאהרן אחוה
ולקטניה לשמשא קדמי : ה ואנין יסבון ית דהבא וית תכלא וית
ארגנא וית צבע זהורי וית בוצא : ו ויעבדון ית אפודא דהבא
בעל המורים

כברא חק ומשפט כשכרת כרית עם ישראל ללמד בישראל חק ומשפט
בעזרא מה התם נתנו להם חקים ומשפטים חף כיהושע כלאו בו כיום ניתנה להם התורה שקבלו
לעבוד את

שפתי חכמים

רשי

חללו ככפיס : (ק) פי' שהמגזעות של
ככפיס הדיוטים ג"כ מלכפת הם כדליתא
צפרק אמר להם הממונה נטל מלכפת של אחד
מהן הרי שהמלכפת קורין להם מגזעות גצי
ככפיס הדיוטים ונא מלכפת צמקוס מגזעות
ומאחר שהמלכפת הן המגזעות והמגזעות
מהרגמינן כוצעים למדנו שהמלכפת כמין
כוצעין הן ופעם נקראת מלכפת ע"ש סלונק
ראשו כנוף ופעם מגזעות ע"ש במכרס
רמסו ככוצע רא"ש : (ר) דקל' דגדי קדש
משמע דכמעת עשייתן הן קדש והא לא הוין
קדש חלא לאחר לזיסתן שהרי להם אהרן
וצניו נעשו ומתרחן מתרומה וכו' : (ט) פירש
וכנוי והם לא ישוב על אהרן וצניו הממוכים
לו חלא עה חכמי לז האמור למעלה ומפני
שמלת יקחו המורה על הקנין אינו נובל על
האומות כי הם אינם עושים חלא מלאכתן
הולך לפרש הלוקחה הוא לשון קבלה שיקבלו
מהם לעשותם הצדקים ומפני שאין מקבל
צלמי נותן הנותן לו כוסין מן המתנדבים
את הורב וכו' : (ת) פירש המלכפת היו
נתונות צמקוס צמקוס שהיו קצועות אצני
הסוסים : (ח) פירש הן העזמות הורב
וכשתחזין צמקוס מלא שיש לכל אחד שני
ראשין והוא ככל צמקוס האפוד פירש
צמקוסות

קורא להם מגזעות ומתרגמינן ק כוצעין
(יומא כ"ה ע"א) : ואצטע' היא חגורה
על הכתנות והאפוד חגור' על המעיל כמו
שמנינו צמד לציבתן ויתן עליו את
הכתנות ויחגור אותן צאצטע וילגש אותו
את המעיל ויתן עליו את האפוד : צדי
קדש' מתרומה המקודשת לסמי ר יעשה
אותם : (ה) והם יקחו' אותם חכמי לז
שיעשו הצדקים יקבלו מן המתנדבי' ש את
הורב ואת התכלת לעשות מהן את הצדדי' :
(ו) ועשו את האפוד' הם צלמי לפרש
מעשה האפוד והאין על סדר מקראות
היו פירושן פריס וישנה הקורא צרופין
לכך חני כותב מעשיהם כמות שהוא למען
ירון הקורא זו ואחר כך אפרש על סדר
המקראות : האפוד עשוי כמין סינר של
כסיס ורובות סוסים וחוגר אותו מחחוריו
כנגד לבו למע' מחלוליו רחשו כמדת רחש
גבו של אדם ויותר ומגיע עד עקביו והסחי'
מחוגר צראשו על פני רחשו מעשה אורג
ונחריך לכלן ולכלן כדי להקיף ולחגור צו
והכתפות מחוזרות צהצ צלמי לימין ואל'
לשמאל מחחוריו הבהן לבני קלות רחשו של
סינר וכסוקפן עומדה לו על שני כהפיו והן
כמין שהי רלועות עשויות ממיץ האפוד
חרוכות כדי שיעור לזקפן חלל לזורו מכאן
ומכאן ונקבלות לפניו למטה מכתפיו מעט
ואצני הסוסים קצועו' צהס אחת על כתף
צמקוסיהם לפני כהפיו ת' ושתה עבותות הורב תחזיות צמתי טענות שכתב צמני קלו'
רחשו כעליון אחת לימין ואחת לשמאל ושני ראשי' הסרשות תקועין צמקוסות לימין
וכן שני ראשי' הברכרו' א' הממלית תקועין צמקוסות שכתף שמאל מלא החשן תלוי
צמקוסות

וימין ואחת על כתף שמאל והמקצועות נתוני'
צמקוסות שכתב צמני קלו'
הסרשות תקועין צמקוסות לימין
צמקוסות

כח תצוה שמות

תולעת שני ושש משוך מעשה חשב: ו שתי
 כתפת חברת יהיה לו אל שני קצותיו וחבר: ה
 וחשב אפרתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה
 וקב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משוך:
 ולקחת את שתי אבני שהם ופתחת עליהם
 שמות בני ישראל: ששה משמתם על האבן
 האחת ואת שמות הנותרים על האבן
 השנית כתולדתם: מעשה חרש אבן פתוחי
 תתם תפתח את שתי האבנים על שמת בני
 ישראל

שפתי חכמים

צמטנות שנכתפות לפי הכל מה שמחוצר
 האפור קרוי אפור והכתפות גם הם מחוצרין
 לחשב האפור: (ג) פי' העצמת שנכתפות
 היה לך חוץ וטענת שחושן היה לך פנים
 ואחר כך מרכסין פי' מחוצרין נפתיל תכלת
 כדי

רשי"י

צמטנות האפור על לכו מלפניו ועוד
 שתי טענות נשתי קלות הקסן נחתיתו
 וכנגד שתי טענות נשתי כתפות האפור
 מלמעט נראשו התחזק המחוצר נחשב
 טענות החשן אל מול טענות האפור
 שוכני זה על זה ב ומרכסין נפתיל תכלת
 תחוב טענות האפור והקסן שיהא תחת
 הפסן דבוק לחשב האפור ולא יהא נד ונבדל הולך וחוזר:
 שני וכן מסר חמשה מינים הללו שורין בכל חוט וחוט
 היו מרדדין את הוכב כמין עבים דקין וקולטין פתילים מהם ועווין אותו חוט
 של זה עם של חוטיין של ארגמן וכן נתולעת שני וכן נשם
 של כל המינין חוטיין כפול שם וחוט של זה עם כל
 א' וא' ואח"כ שחר את כולם כאחד נמלא חוטיין כפול כ"ח
 וכן מפורש במסכת יומא (דף ע"ג) ולמד מן המקרא
 היה וירקע את פחי הוכב וק"ץ פתילים לעשות את פתילי הוכב צמוד התכלת
 וצמוד הארגמן וכו' למדנו שחוט של זה שור עם כל
 מין ומין: מעשה חושב ככר פירשתי שהיא אריגת שתי
 קירות שאין אורות שני עבריה דומות זו לזו: (ז) שתי כתפות
 וגומר הסיני מלמעט וחשב האפור היא המורה
 ולמודה מלמעלה דוגמת מיני הנשים וגמלו על שתי
 כפתותיו כדי חמיכות כמין לרעות רצונות אחת כנגד
 כל כתף וכתף וזו קפץ עד שנקבלות לפניו כנגד
 החזה ועל ידי סגורן לטענות החשן נאחזין
 מלפניו כנגד לבו שאין פולתו כמו שפירש
 נענין וכו' וקפצת והולכת נגד כתפיו ושתי אבני שהם

אונקלוס קבא

תכלא וארגנא צבע זורדי ובין שויר עובר אומן : ז תרתין
 כתפין מלפפן יהון ליה על תרין סמרוהי ויתלפף : ח והמין
 תקוניה די עלוהי בעובדיה מניה יהי דהבא תכלא וארגנא וצבע
 זורדי ובין שויר : ט ותסבית תרתין אבני בודלא ותגלוף עליהן
 שמרת בני ישראל : י שתא משמרתהון על אבנא חדא
 וית שמרת שתא דאשתארו על אבנא תניתא פתולדתהון : יא
 עובר אומן אבן מטבא פתב ספרש פגלף דעוקא תגלוף ית תרתין

בעל הטורים אבניא

הי וכן בעורא נתיחד להם כתב על תורה : שס שס לו חק ומשפט זה פרה ארומה ששכס שזיה
 מה ממתיק המרים כך פרה ארומה מטהרת הטמאים ומטמאת הטמאים שס בני פרה ארומה :
 מחלה אשיות הלחם וזרותית המלה לומר לך שמוכים ושלשה מיני חלמים תלוים כמרה ופת
 צמח וקיתון של מים מבטלתן ולכך סניך למעטות מים : רכחך הפ"א רמון שרמיה שכרדי
 שזים כלה בשזים ושכרדי

שפתי חכמים

כדי שלא יבא נד ונדל : (ג) תקן צוב שלא
 תפרש כחולדות סכל תולדו שנמקרא ויהיה
 פירושו מי שהעמיד תולדות תחילה או מי
 שהספר תולדותיו לכן פירש כסדר טולדו
 והוא פירש כחולדותם כחולדס : (ד) תקן
 צוב שתרש היא סמוך לאצן שפירושו חרש
 אומן של אצן ואמר של א צנים צמ וס אצן
 להורות שמלת אצן הוא סס המין לא של אצן
 אחת כי האומן לא נקרא אומן בעצמו אצן
 אחת : (ה) ופי' בגלף כחקיקה ופי' עוקא
 עצנת והודיענו צוב שפי' פתוחי חותם
 פתוחי הטענת שזהם נעשו החותמות
 שהחקיקה חינה אלא על הטענת ולא על
 הקותס והוסין כי"ף הדמיון שלא תאמר
 שהתחום על אצנים פתוחי עצנת החותם
 ואין הדבר כן אלא הדמיון הוא כתב מפור'
 היכר האותיות כמו האותיות המרות
 בעצנת הם ניכר ומפורש ק האותיות
 המרות על סתי האצנים צמות בני יכראל
 יכיה
 חרש אצן • מעשה אומן של ד אצנים חרש זה
 דצוק הוא לתיבה שלאחריו ולפיכך הוא נקוד פת"ח צמופו • וכן (ישעיה נ"ד) חרש עליים
 נעה קו חרש של עליים • וכן (סס) חרש צרול מעד כל חלה דצוקים ופתוחים : פתוחי חומים
 כמרגומו כתב מפורש בגלף דעוקא ד חנוות החותמות צמוכן כמו שחולין הוהמי טענת סהס
 לחתום חגרו'

שמות כח תצוה

ישראל מסבת משבצות זהב תעשה אתם :
 ושמת את שתי האבנים על כתפת האפר
 אבני זכרון לפני ישראל ונשא אהרן את שמותם
 לפני יהוה על שתי כתפיו לזכרון : שני סיני ועשית
 משבצת זהב : י ושתי שרשרת זהב מהור
 מגבלת תעשה אתם מעשה עבת ונתתה את
 שרשרת העבתת על המשבצת : ס ועשית
 חשן משפט מעשה השב במעשה אפר
 תעשנו זהב תבלת ואהרמן ותולעת שני ושש
 משור תעשה אתו : טו רבוע יהיה כפול זרת
 ארבו וזרת רחבו : י ומלאת בו מלאת אבן
 ארבעה מורים אבן טור אדם פמדה וברקת
 הטור האחד : יי והטור השני נפד ספיר ויהלום :
 יט והטור השלישי רשם שבו ואחלמה : כ והטור

הרביעי

רשי

כח ניכר ומפורט : על שמות • כמו ו
 בשמות : מוסבות משנות • מוקפות
 האבנים במשנות והג זעוס מוסב האבן
 זהב כמיוגומח למד' האבן ומסקע' במשנות
 נמלחת המשנות כוונות את האבן סניב
 ומחזר המשנות כתפות האפר : יב
 לזכרון • שיחא רואה הקצ"ה הבצעי' ככתוב'
 לפניו ח וזכור לדקתם : יג ועשית
 משנות • מיעוב משנות הים ולא פירש
 לך עתה בפרט זו חלף מקלת לרכן ט
 ובפרט החשן גומר לך פירוטן :
 יד טרטה זהב • שלללות :
 מגנות

שפתי חכמים

יהיה ניכר ומפורט : (ו) פירש שהפתח
 האבנים עם השמות שהרי אין האבנים
 חקוקין על השמות : (ז) פירש כללו אמר
 מוסבות ממשנות לא שהאבנים מוסבות
 המשנות : (ח) לא שיחא אהרן נושא כדי
 שיזכור את השם תמיד כי פתוחי השמות הם
 שיחא שיחא השגעים נזכרים ולא שיהיה השם
 זכור (נח"י) וזה דלא פירש"י כי על אבני
 זכרון לפני ישראל משום דהתם יזל זכרון
 קמי אבני חבל הכח כהיז שמותם לפני ה'
 לזכרון משמע שפיר שיחא הקצ"ה וכו' :
 (ט) והוא שיחא השכרות תחנות צהן חבל
 לא פירש שיחא רחשי השכרות תחנות
 משנות

אֲבִינָא עַד שְׁמַרְתָּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּעֲזֵן מְרַמְזֵן דְּדַהֲבָה תַּעֲבֵד
 יִתְרוֹ : יב וְתַשׁוּיִת תַּרְתֵּין אֲבִינָא עַל כַּתְפֵי אִפּוּדָא אֲבִי
 דְכַרְנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטוּל אַהֲרֹן יִת שְׁמַתְתֵּין קִדְם יְיָ עַל יִתְרֵן
 כַּתְפוֹהֵי לְדַכְרָנָא : יג וְתַעֲבֵד מְרַמְזֵן דְּדַהֲבָה יָד וְתַרְתֵּין תַּבִּין
 דְּדַהֲבָה דְכִי מַתְחַמֵּן תַּעֲבֵד יִתְרוֹ עוֹבֵד גְּדִילוֹ וְתַתִּין יִת תַּבִּין
 גְּדִילְתָא עַל מְרַמְזָתָא : מו וְתַעֲבֵד חוּשֵׁן דִּינָא עוֹבֵד אוּמָן
 כְּעוֹבֵד אִפּוּדָא תַעֲבֵד וְדַהֲבָא תַכְלָא וְאַרְגֻנָא וְצִבְעֵה וְהוּרִי וְכוּיָן
 שְׂזוּד תַעֲבֵד יִתָּה : מו טְרַבְעֵה יְהִי עִיף זֵרְתָא אוּרְבִיָּה וְזֵרְתָא פּוֹתִיָּה :
 יז וְתַשְׁרֵם בֵּיה אֲשֵׁלְמוֹת אֲבִינָא אַרְבַּעַה סָרְדִין דִּי אֲבִין מִבְּנֵי
 סָרְדָא קְדָמָה סַמְקוֹן יִרְקוֹן וּבִרְקוֹן סָרְדָא חָד : יח וְסָרְדָא תַנִּין
 אֲזַמְרַגְדִין שְׂבוּיָן וְסַבְהֵלוֹם : יט וְסָרְדָא תְּלִיתָא קַנְכִי' מִרְקָיָא

בעל המורים

וכצדו חסם זאה צקוסי ע"כ ורפאל דגס : סין צגייטעריא הכנה ונקרא חינו על סס וי"ד
 דצרות ככתנו 13 : לכצע ג' צמסורס צאללנו להם לכצע * ואלתם להמסם לכצע יודס סלג
 להם לכצע * מנמד

שפתי חכמים

צמסצות זעל כתי כמסוד האפור מלמעלה
 והכיניכ החוצות על עצמות החסן מלמעלה
 כדי סלא יזח הכסן מן האפור רא"ס : (י)
 למלאות מוס : (כ) פי' סקין סקורין צחצל
 קטן : (ג) פי' כל דצר כביס מכוסף צידו
 אס לעכות אס לא כולך אלל הסן המספט
 וצו היו כל האוחיות מאלין צי"ת ואסרוצי'
 לומר לו לעכות היו צולטין האוחיות ונעשו
 מיצס וצלוהו היצב היה נכתב אס לעכותם
 אס לאו : (מ) ר"ל מכפט ממסס ג' דצרים
 וס' מן הלכונות גמר דין ומכפט דכתיב צגי
 הסן המספט גמר דין דייקוינו ל'צירוד דצרים :
 רל

מגבלות - לסוף גבול החסן העסה אוחס :
 מעכה עצות * מעכה קליעת חוטיין ולא
 מעכה נקיים ופלי' כלותן כעוסין לצורו'
 * אלא כלותן שעגוין לעדוקבאות ב כקורין
 אנכסי' רס (צ"ה כ"ג) : ומה אס טרברות :
 כל עצותו' רע סיות מעכה עצות על מסצלו'
 הללו ולא זכ הוא מקו' לווא' עשייתם סל
 כצכרו' ולא לווא' קציעתן ולין העסה
 האמור כחן לסקונווי ולין ומה האמור כאן
 ל' ציווי אלא לטון עמיד כי צמכס החסן חסור
 ומלוס על עשייתן ועל קציעותן ולא נכתב
 כאן אלא להודיע מקצת לורך המסצלות סלו'
 נעשות עם האפור וכתב לך זאת לומר לך

המסצלות הללו צוקרו לך לכסתעכה כצכרות
 (עו) הסן מכפט * מכפכר על הקולו הדין * ד"ח מכפט כמצרר דצניו והצטחמו אמת ל'
 דריס' יומט צלע' ס המכפט ממכסס ג' לכונות דצרי טענות הצעלי דייסי' וגמר הדין ועוטס
 כדין אס עוטס מיתח אס עוטס מכות אס עוטס ממון וזה ממכסס לכיון צירוד דצרים כו' המכפכר
 ומצרר דצריו : כמעכה אפור * מעכה חושב ומחמטת מיינין : (עו) זאת ארכו וזרת רחבו *
 כפול ומוטל לו

לכניו

סס
 אפד
 כמורס
 עשי
 מורוד
 את
 גשית
 אפד
 דש
 דרת
 ת אבו
 ברקת
 וקובו
 תחבור
 יע
 כנו
 מקפוח
 מושב החסן
 הלכן סניב
 (צ)
 ציכסווי'
 ועיט
 ואל פיטס
 יוסן :
 ט
 בלחות :

שמות כח תצוה

הַרְבֵּיעִי תִשִּׂישׁוּ שֹׁשָׁהִם וַיִּשְׁפֹּחַ מִשְׁפָּצִים זָהָב
 יִהְיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם: כ" וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶינָה עַל שְׁמֹת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל שְׁמֹתֶם פְּתוּחֵי
 הַחֹטֵם אִישׁ עַל שְׁמוֹ תִּהְיֶינָה לְשָׁנֵי עֶשֶׂר שָׁבִיב: כ"ג
 וְעֲשִׂיתָ עַל הַחֹשֶׁן שְׂרֵשֶׁת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֶבֶת
 זָהָב טָהוֹר: כ"ד וְעֲשִׂיתָ עַל הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי מַבְעֵצוֹת
 זָהָב וְנָתַתָּה אֶת שְׁתֵּי הַמַּבְעֵצוֹת עַל שְׁנֵי קְצוֹת
 הַחֹשֶׁן: כ"ה וְנָתַתָּה אֶת שְׁתֵּי עֶבֶת הַזָּהָב עַל
 שְׁתֵּי הַמַּבְעֵצוֹת אֶל קְצוֹת הַחֹשֶׁן: כ"ו וְאֵת שְׁתֵּי
 קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֶבֶת תִּתֵּן עַל שְׁתֵּי הַמַּשְׁבָּצוֹת
 וְנָתַתָּה עַל בְּתָפוֹת הָאֶפֶד אֶל מוֹל פָּנָיו: כ"ז
 וְעֲשִׂיתָ שְׁתֵּי מַבְעֵצוֹת זָהָב וַיִּשְׁמָתְךָ אֹתָם עַל שְׁנֵי
 קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל שְׁפָתָיו אֲשֶׁר אֶל עֵבֶר הָאֶפֶד

ביתח

רש"י
 לפניו כנגד לנו שכאמר וכו' על לב הארץ
 תלוי נכתבו האפוד והאפודי מחוריו על כתפיו
 ונקפלות ויורדות לפניו מעט והחשן תלוי
 צדן צשרטרות ועצבת כמו שמפורש צענין:
 (יז) ומלאת צו • על סס שהצנים ממלאת
 גומות הגשנות המתוקנות להן קורא אותו
 צלשון מלואים: (כ) משו צלום זהב • יהיו
 העורים צמילואותם מוקפים ממצנות זהב
 צעומק טעור שיחמלא צעוני האצן וזהו ל'
 צמילואותם כשיעור מלוי עניין של אצנים
 יהיו עומק המצנות לא פחות ולא יותר: (א)
 אים על שמוי כסדר ת ולדותם כדר האצני

שפתי חכמים

ג) ר"ל כסדר טילדו האמכות כלומר מי
 שהיתה תחילה צידה ולא נגזיה על הסדר
 שולדו הסצטים טהול ראובן צמעון ולוי
 יכודה כפירט תולדותם האמור צחשן ויהיה
 לפי זה ישכר וזולן קודמים לרן ולנפתלי
 ויצא טסס דן יהיה כמב על האצן טסמו לטס
 כמו דכתיב צספר יהוטע ויקרא לטס דן
 כטס דן צציהן רא"ס הארין ואני קרתי:
 (ס) טלל טאמר טלל לעטותן טלל על החשן
 אצל לא לעטותן צמיקום אחר ולתקן צו כמו
 שמפורש רט"י
 צכמוך

ג אודס לראובן • פטרה לצמעון • וכן כלם: על החשן • צציל החשן לקצבם צענותיו •
 כמו שפורש למטה צענין: (כז) טרשת • לשון צרטי אילן
 המאוזין

ועין עגרא : כ וסדרא רביעאה פרום ימא ובדוקא ובנמרי
 מרמזן ברהב יהון בא שלמותהון : כא ואכניא יהון על שמחה
 בני ישראל תרתי עסרי על שמחהון כתב ספרש בגלוף דעוקא
 גבר על שמה יהון לתרי עשר שבמין : כב ותעבד על חושנא
 תבין מתחסן עובד גדידו דהב דכי : כג ותעבד על חושנא
 תרתין עוקן דהב ותמן ית תרתין עוקתא על תרין סמרי
 חושנא : כד ותתן ית תרתין גדידן דהב על תרתין עוקתא
 בסמרי חושנא : כה וית תרתין גדידן דעל תרין סמרוהי תמן
 על תרתין סרסצתא ותמן על כתפי אפורא לקביל אפוהי : כו
 ותעבד תרתין עוקן דהב ותשוי יתהון על תרין סמרי חושנא

שפתי הכמים

רשייו
 המחזין לאילן לכאזן ולהקצ
 בארץ אף אלו יסיו מחזין
 לחסן שכם יהיה תלוי באפור וכן שתי
 שרשו האמרות כמעלה בענין הסכנא

ואף שרשרות פתר מחסכן סרוק ל' שרסוס ואמר שהרי"ש יתירה כמו מ"ס ששכלסס
 ומ"ס שברוקס ואינו רואה את דבריו אלא שרשרת כלסון עברית כשכלסת ע כל"מסכה:
 גבלות • הוא מגבלות האומר למעלה שמתקע סכטבעות סיכוי בגבול החסן וכל גבול
 ל' קנה אסמיו"ל כלע"ז: מפשה עבות • מעשה קליעה: (כג) על החסן • לאורך
 כחוסן כדי לקבוע בוילא יתכלומר שתהא תחלת עשיתן עליו סא"כ מה הוא סמוור
 ואומר ונתת את שתי הטבעות וטלא כבר נתוכיסכו הים לכתוב בתחלת המקרא ועשית
 על קצות החסן שתי טבעות זכב פ ואף שרשרות כריך אתה לפתור נין: על שני קצות
 החסן לשתי פאות שכנגד הסואר ליחיות ולשמאליות הכאוסמול כתפות האסוד: (כד)
 ונתת אח שתי עבותות סוכב • קן כן שרשרות גבלות הכתובות למעלה ולח פוי' מקוס
 קבוען בחסן עכסיו מפרש לך שיהא תוחס אותן בטבעות ותדע לך שכן הן הראשונות
 שהרי בפרשת אלה פקודי לא צ כוכסלו: (כה) ואת שתי קצות • של שתי עבותות שתי
 ראשיות של כל אחת • תחן על שתי המסכנות • כן הן הכתובות למעלה כון פרישת
 החסן ופרשת האפור ולח פוי' את כרכלן ואת מקומן עכסיו מפרש שיתקע כהן ראשי
 כעבותות ופתחיות בטבעו' החסן לוימיון ולשמאל אצל כסואר סכי ראשי שרשרות הימיות
 תקוע כמסכנות של ימיון וכקשל שמאל סכי ראשי שרשרות הסמאלי' ונתת • המסכנו'
 על כתפות הכאוד אחת כזו ואחת כזו כמלאו כתפות סאשוד מחזיקן את החסן שלא
 יפול וכסו הוא תלוי ועדין ספת החסן כהתמונה הולכות ביה וקסאן על כרוסו ויחס
 דבוקה לו יפה לכך כוודר עוד ב' טבעות לתחתיות כמו שמפרש וקולן: אל מול פגוין

שמות כח תצוה

בִּיתָהּ : כו וְעֲשִׂיתָ שְׁתֵּי מִבְּעוֹת זָהָב וּנְתַתָּהּ אֵתְּם
 עַל־שְׁתֵּי כְּתָפוֹת הָאֶפֶוד מִלְמָמָה מִמּוֹל פְּנָיו
 לְעִמַּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֶוד : כח
 וְיִרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִמִּבְּעוֹתָיו אֶל־מִבְּעַת הָאֶפֶוד
 בְּפִתְיֵל תְּכֵלֶת לְהַיּוֹרֵת עַל־חֹשֶׁב הָאֶפֶוד
 וְלֹא־יִנַּח הַחֹשֶׁן מִעַל הָאֶפֶוד : כט וְנָשָׂא אֶתְּרֹן
 אֵת שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לְבָבוֹ
 כִּבְאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכְרוֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד : ל
 וּנְתַתָּה אֶל־הַחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־
 הַתָּמִים וְהָיוּ עַל־לֵב אֶתְרֹן כִּבְאוֹ לִפְנֵי־יְהוָה
 וְנָשָׂא אֶתְרֹן אֶת־מִשְׁפָּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לְבָבוֹ
 לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד : שרישים לא וְעֲשִׂיתָ אֶת־מְעִיל
 הָאֶפֶוד כְּלִיל תְּכֵלֶת : לב וְהָיָה פִּירְאֵשׁוֹ בְּתוֹכוֹ
 עֵפֶה יְהוָה לִפְנֵי סָבִיב מַעֲשֵׂה אֶתְּךָ כְּפִי תִחְרָא
 יְהוָה

מטבעותיו הרי
 שפתי חכמים

רשי

של אפוד ק שלא יתן המסמכות בעבר
 הכתפו' סכלפי המעיל הלא בעבר העליון
 סכלפי החוזה א קרוי מול פניו של אפוד
 כי אוחז עבר שאינו נרא' אינו קרוי פטיב:

החשן עם לא נזכרו העצמות : (ק) לאפוד
 שלא יהיה לפני המעיל : (ד) ר"ל להשב
 שנאפוד : (ט) פירש הכתובות היו ממוזרי'
 על

(כו) על שני קצות החשן י"ן שתי פאותיו התחתונות לימין ולשמאל : על שפתו אשר
 אל עבר האפוד ביתה * הרי לך שתי סימנין האחד שיהנם בכ' קצות של תחתיתו שכול
 כנגד האפוד ועליו נרא' אפוד כנגד האפוד שהרי סמוך לזוהר הוא והאפוד נחון על מתניו
 ועוד נחון ס' סלא ויהנם בעבר החושן סכלפי החוץ אלא בעבר סכלפי פנים שבימית
 ואחר העבר הוא לכך האפוד שהם האפוד חוגרו לכהו ונקבל הסיגר לפני הכהן על
 מתניו וקצת כריבו חכא' ויחא' עד כנגד קצות החשן וקצותיו שוכניו עליו : (כז) על
 שתי כתפיות ה' אפוד חלמטסי' שהמסמכות נתיבות בראשי כתפות האפוד העליון הכאבים
 על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות וזוהר' לפניו והטבעות * זוף ליתן בראשו השני שכול
 מתני' לאפוד ר' והוא שאמר לעומת

מחברתו

על ספתי די לעכרא דאפודא לגיו : כו ותעבר תרתין עוקן
 דרהב ותתן תתין על תרין כתפי אפודא מלרע מלקביל אפודי
 לקביל בית לופי מעלי להמן אפודא : כח ויחדון ית חושנא
 מעוקתיה לעוקתא דאפודא בחושא דתכלתא למרוי על המין
 אפודא ולא יתפרק חושנא מערוי אפודא : כט ויטול אהרן
 ית שמת בני ישראל בחושן דינא על לביה במיעליה לקודשא
 לדכרנא קדם " תדירא : ל ותתן בחושן דינא ית אוריא וית
 תומיא ויהון על לבא דאהרו במיעליה קדם " ויטול אהרן ית דין
 בני ישראל על לביה קדם " תדירא : לא ותעבד ית מעילא
 דאפודא גמיר תכלא : לב ויהי פומיה כפיל לגייה תודא יהא
 סקא לפומיה כחור סחור עובד סחי בפום שרין יהו ליה לא
 בעל השורים יתבוטע

שם גמלרים זומן להם הרגים סקוקים כמו שדרכו מ"ל הדגה אשר נכלל במלרים חסם * וכי
 העלה על דעתך שנתנו להם נחמם הסתא אפי' הנזלא נתנו להסוכו'אלא שהקב"ה היה זומין
 להם

שפתי חכמים

על הכסז נרוחז והטענת נחויסלמעל/ מהן
 נסוף החסז ונאלא סהיה סוף החסן מגיע
 להחלת החסז משום שנאמר ממעל לחסז
 האפור : (ט) דחס לא כן היה קסה הרי
 מעיל ואפור כל אחד מלכזס צפני עלמו הוא
 ומאי זה דכתיב מעיל האפור דממעט שהוא
 מלכזס

דשניי

מחנתו סווד למקום סוודן באפור למעלה
 מן החגורה ומעט סכמחזר/ לעומת החגורה
 ואלו נחויס ומעט צנוזה וקיסת הכתפות
 הוא שנאמר ממעל לחסז האפור והן כנגד
 סוף החסן ונותן פתיל תכלת צחות הטבעוי
 ונעצעות החסן ורוכסן צחותו פתיל ליימין
 ולשמאל סלא יהא חתמי' החסן הולך לפניס
 והזור לארור וקוקס על כריסו ונאלא מיוסז

על המעיל יפה : ממול פניו * בעבר החיזון : (כח) וירכסו * ל' חצור וכן (תהלים ל"א)
 ומרכסי ארס חצורי חצלי רטעים וכן (ישעיה נג) והרכסים לנקהה הרים הסמוכים זה לזה
 סא"ל לירד לגיח סצוייהם חלא נקוסי גדול סמתוך סמייכתן הגיח וקופס ועמוקס יהיו לנקהה
 מיסור ונותח לילך : להיות על חסז האפור * להיות החסן דרוק אל חסז האפור : ולא יח *
 ל' ניתוק ו' ערבי הוא כדברי דונס בן נרטי : (ל) את האורים ואת התומים * הוא כחז סס
 המפורס סהיה נתנו צחוך ככלי החסן בעל ידו הוא מאיר דצרוי ומתחם את דצרוי (יומל
 ע"ג) ונמרקס בני הים החסן סא"ל לכן גדול להיות מחסר סגדיסחנל אותו חסס לא היה
 צתוכו וע"ס אותו כחזס הוא קרוי מספט סנאמר (במדבר כ"ו) וסאל לו מספט האורים :
 את מספט בני ישראל * דגר הכן נספטים וסוכחים על ידו חס לעסוי' דגר חו לא לעסות
 ולפי מדרס ח'דה סהחן מכסר על מעומי' הדין נקרא מספט ע"ס כלייהת המספט :
 (לא) חו מעיל האפור * האפור נתון עליו ש לחגורה : כלי תכלת *

כולו

סס
 ליו
 יוד
 יוד
 רן
 סו
 ל
 ת
 ית
 לבו
 עיל
 עובו
 דא
 ה
 בעבר
 העליון
 ל אפור
 יו פטיס
 פשו חסר
 חו סחול
 על חתני
 סטייית
 הכתן על
 (כז) על
 ו' סחול
 ססט סחול
 חתרתו

שמות כה תצוה

יהיה לו לא יקרא : לו ועשית על שוליו רמני
תכלת ואהגמן ותולעת שני על שוליו סביב
ופעמני זהב בתוכם סביב : לו פעמן זהב ורמון
פעמן זהב ורמון על שולי המעיל סביב : לה
והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו אל
הקדש לפני יהוה ויצאתו ולא ימות : ס לו
ועשית ציץ זהב מהור ופתחת עליו פתוחי חתם
הדש ליהוה : לו ושמרת אתו על פתיל תכלת
והיה על המצנפת אל מול פני המצנפת יהיה :
לח והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון
הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לכל מתנת
קדשיהם והיה על מצחו תמיד לרצון להם
לפני יהוה : לו ושבת התנת שש ועשית
מצנפת שש ואבנט תעשה מעשה רקם : מ

ולבני

רשוי

שפתי חכמים

כולו תכלת שאין מין אחר מעורב בו : (לג)
והיה פי ראשו פי המעיל צנצנו הוא
פניחת צית הזוהר: צנצנו * כתרוננו כפול
לגויס כפול לתוכו להיות לו לשפה כפולתו
והיה מעסה אורג ולא צמחט : כפי תרח *
למדנו שהשרוינים שלהם סביב כפול : לא יקרא * כדי שלא יקרא ת והקורעו עובר בלאו
(יומא ע"ג) סוף ממנין לאוין שחורה וכן לא יום החטן וכן לא יסורו ממנו הנאמר בצדי
ארו : (לג) רמוני * עגולים ותולוס היו כמין רמונים העשויים כצלת מרגולי : ופעמוני
זכב * זין עם עגבלין שחמוס : צחוקם סביב * ציניהם סביב זין שני רמונים פעמון אחד
דבור ותלוי בשולי המעיל : (לד) פעמון זכב ורמוני פעמון זכב ורמון אללו : (לה) ולא ימות *
ונכלל לאו אחת שומע הן אם יהיו אלו לא ותחייב מיתה הא אם יכנס ממזכר ה' מן הנגדי *

מלבוש אחד : (נה) ר"ל אש"פ שפוטו של
הרא מעטע שהוא עטם אלעיל מ"מ מאלא
כתיב שלא יקרא אלל לא יקרא מעטע שלא
צפני עלמו הוא דכל בני שמצוי רשוי רחייב
מהם
למדנו שהשרוינים שלהם סביב כפול : לא יקרא * כדי שלא יקרא ת והקורעו עובר בלאו
(יומא ע"ג) סוף ממנין לאוין שחורה וכן לא יום החטן וכן לא יסורו ממנו הנאמר בצדי
ארו : (לג) רמוני * עגולים ותולוס היו כמין רמונים העשויים כצלת מרגולי : ופעמוני
זכב * זין עם עגבלין שחמוס : צחוקם סביב * ציניהם סביב זין שני רמונים פעמון אחד
דבור ותלוי בשולי המעיל : (לד) פעמון זכב ורמוני פעמון זכב ורמון אללו : (לה) ולא ימות *
ונכלל לאו אחת שומע הן אם יהיו אלו לא ותחייב מיתה הא אם יכנס ממזכר ה' מן הנגדי *

תָּבוּעַ : לַג וְתַעֲבַד עַל שְׁפֹלוֹתַי רִמּוֹנֵי הַבְּלָא וְאֵרְמוּנָא וְצִבְע
 דְּדוֹרֵי עַל שְׁפֹלוֹתַי סָחוּר וְגִיזֵי דְרַהֲב בִּיעִיחוּן סָחוּר סָחוּר :
 לֶד וְגַא דְרַהֲבָא וְרִמּוֹנָא וְגַא דְרַהֲבָא וְרִמּוֹנָא עַל שְׁפֹלֵי מַעֲלָא
 סָחוּר סָחוּר : לֵה וְיֵהִי עַל אַהֲרֹן לְשִׁמְשָׁא וְיִשְׁתַּמֵּעַ קִרְיָה בְּמַעֲלָיָה
 לְקוֹדֶשֶׁת קָדֶם " וּבְמַסְפָּקֶיהָ וְלֹא יָמוּת : לִו וְתַעֲבַד צִיצָא דְרַהֲב
 דְּכִי וְתַגְלוֹף עֲלוּהִי פְתַב מַפְרָשׁ קוֹדֶשׁ לִי : לִז וְתִשׁוּי יֵתִיהָ עַל
 חוּטָא דְתַבְלָתָא וְיֵהִי עַל מַצְנֶפֶתָא לְקַבְלֵא אִפִּי מַצְנֶפֶתָא יְהִי : לַח
 וְיֵהִי עַל בֵּית עֵינוֹהִי דְאַהֲרֹן וְיִטוֹל אַהֲרֹן יְתַ עֵינוֹת הַיְדוּשָׁא דִי
 יִקְדָּשִׁין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל סַתְנַת קוֹדֶשֶׁהוֹן וְיֵהִי עַל בֵּית עֵינוֹהִי
 הַיְדִירָא לְרַעֲוֵא לְהוֹן קָדֶם : לֹט וְתַרְמִיז פְתוּנָא דְבוּצָא וְתַעֲבַד
 מַצְנֶפֶתָא

בעל רמורים

לכס דגיס נכדיהם וזכו לידה טלה להם לשבע : אנהנו הילך בתורתה חלא יתנה התורה חלא
 לחולכי המין : והיה משנה כל מעשה השנה כפול * בני ככסים * שתי נרות זכור
 וכמו ור

שפתי חכמים

מהם נמי בן הוא : (ח) הודיענו זיה שאן
 המכוון פה על שלילת המיתה רק על חיוב
 המתחייבת מזהלחו וטלה ימות דקרא חלוכו
 גדי כהונה קאי ולא אמעיל האפוד דסמוך
 ליה לחודיה קאי ומחוסר אחד מן הצגדים
 הללו דקאמר נטבול כל הצגדים
 הצגדים לעיל הוא דקאמר וכו' וצפרק ג'
 דצגדים דף י"ח מפיך לכו מקרא דוהיתה
 להם כהונה לחקת עולם צומן שגדיהם
 עליהם כהונהם עליהם אין גדיהם עליהם
 אין כהונתם עליהם והוא לכו צמיתה דאמר
 מר זר שמע צמיתה עיין עוד צהראים :
 (ג) כיון שתוצין הפתילים דרך הרקב היה
 כיא כפול ומבלשה היה טעה והפתיל
 האמצעי היה צאמצע הכין וחוט אחד מוננו
 היה למעלה מנהון והחד מצפנים כנגדו
 והוא שאמר כאן על פתיל תכלת וצמקוס אחר
 אחר ונתנו עליו פתיל הכל' והפתיל האמצעי
 מחזיקן שאינו נופל דאי לא היה פתיל אמצעי
 היה

רש"י

הללו חייב צמיתה צדי שמים : (לו) אין *
 (סוכה ה) כמין טם של זבד היה רוחב צ'
 אצבעות מקיף על רוחב מלאך לאור : (לו)
 על פתיל תכלת * וצמקוס אחר הוא אומר
 ויתנו עליו פתיל תכלת ועוד כתוב כאן והיה
 על המצנפת ולמטה הוא אומר והיה על
 מצנפת אהרן וצמיתה קדיש (וצגדים מ"ח)
 שנינו שער היה נראה צין אין למצנפת טעם
 מניח הפתיל למדנו שהמצנפת למעלה צגזה
 הראש ואינה עמוקה לוכנס בה כל הראש עד
 המלח והכין למעלה והפתילים היו צנקנים
 ותלויין צו צגתי ראשים וצאמצעו ו' צג'
 מקומות הללו ב פתיל מלמעלה אחד מנחון
 ואחד מצפנים כנגדו וקוצר ראשי הפתילים
 מחמורי העוף כשנתן צין אורך העם
 ופתילו רשוי ומקיפין את הקדקד והפתיל
 האמצעי שצאכו קטור עם ראשי הסנים
 והולך על פני רוחב הראש מלמעלה ומנחון
 עשוי כמין כובע ועל פתיל - האמצעי הוא
 אומר והיה על המצנפת והיה נוח הכין על
 ראשו כמין כובע על המצנפת והפתיל
 האמצעי

שמות כח כט תצוה

וּלְבָנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כִּהְנִיחַ וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבִנָּמִים
 וּמִגְבְּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכַבּוֹד וּלְתִפְאֶרֶת : מ
 וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת אַהֲרֹן אַחִיד וְאֶת בְּנָיו אִתּוֹ
 וּמִשְׁחָתָם אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת יָדָם וּקְדַשְׁתָּ אֹתָם
 וְכִהְנֹוּ : מ
 וְעִשִׂה לָהֶם מִכְנָסִי כָד לְכַסִּית
 בְּשָׂר עַרְוֹה מִמִּתְנִים וְעַד יָרְכָיִם יִהְיוּ : מ
 וְהָיוּ עַל אַהֲרֹן וְעַל בְּנָיו בְּבָאֵם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד
 אוּ בְנֵי שָׂתֵם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשֶׁרֶת בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא
 יִשְׂאוּ עֲוֹן וּמִתִּי חֲקַת עוֹלָם לוֹ וְלִירְעוֹ אַחֲרָיו :
 רביע' ס כט * וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם
 לְקַדְּשׁ אֹתָם לְבִתְּחִיל לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֵּין בָּקָר

וְאֵילִם

שְׁפָתֵי חֲכָמִים

הִיא נִשְׁמַע הַיֵּץ לַמַּטְבֵּי (ג) לוֹמֵר שֶׁאֵין
 פִּירוּשׁוֹ שֶׁתַּעֲשֶׂה לָאֵלֹהִים כְּתוּבָה וְאֲזַנְט וּמִלִּפְתֵּי
 וּמִכְנָסִים וְלֹא לַאֲהֲרֹן שְׂרָי גַם לַאֲהֲרֹן עֵשֶׂה
 כְּאֵלֹהִים הַכִּי פִירוּשׁוֹ מִכָּל אוֹתָן שְׁמוֹנֶה
 צְדָדִים שֶׁל אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה אֲרֻבַּע : (ד) לֹא
 הַכְּתוּבָה וּמִלִּפְתֵּי וְאֲזַנְט הַכְּתוּבָה צְדָדִים לְצַדֵּם
 רוֹחֵה

רש"י
 הַמִּלְעֵי מַחֲזִיקוֹ שְׁאֵינוֹ נוֹסֵף וְהַטֵּם תְּלוּי כַּנֶּגֶד
 מִלְּחוֹ וְתַקְיִימוֹ כֹּל הַמְקַדְּשׁוֹת פֶּתוּל עַל הַיֵּץ
 וְיֵץ עַל הַפֶּתִיל וּפֶתִיל עַל הַמִּזְבֵּחַ וּמִלִּפְתֵּי וּמִכְנָסִים
 (לֹא) וְכֵסֵף אַהֲרֹן * ל' סְלִיחָה וְאֲעִפְיָד אֵינוֹ
 זוֹ מִמְשַׁעְמוֹ אַהֲרֹן נֹכַח אֵת הַמִּשְׁחָה שֶׁל עוֹן
 נִמְלֵא מִסוּלָק הָעוֹן מִן הַקֹּדֶשִׁים : חֵת עוֹן
 הַקֹּדֶשִׁים * (וּמִנְחוֹת כֹּא) לְצַדֵּי עַל הַדָּם
 וְהַלֵּץ שֶׁקִּרְצוֹ צְעוּמָאָה כִּמוֹ שֶׁכִּינּוּ אֵי זֶה עוֹן
 הוּא נֹשֵׂא אִם עוֹן פִּיגוּל הֵרִי כִּזְר נֹאמֵר לֹא יִרְאֶה וְאִם עוֹן
 נֹתֵר הֵרִי כִּזְר נֹאמֵר לֹא יִחַשֵׁב וְאִין לוֹמֵר שִׁכְפָר עַל עוֹן
 הַכֶּכֶן שֶׁהַקִּיּוֹם שְׂרָי אִם עוֹן הַמְקַדְּשִׁים הֵא
 אֵינוֹ מִרְצֵה אֵלֹהִים לְהַכְשִׁיר הַקִּרְבָּן : וְהִיא עַל מִלְּחוֹ
 הַמִּיד * ח"א לוֹמֵר שִׁיבֵאל עַל מִלְּחוֹ מִמִּיד שְׂרָי
 אֵינוֹ עֵלִיו אֵלֹהִים צְעִיטָה הַעֲבֹדָה אֵלֹהִים מִמִּיד לְצַדֵּי
 לֵהם אֲפִילוֹ אֵינוֹ עַל מִלְּחוֹ שֶׁל הֵא הֵא גְדוֹל
 עוֹבֵד צְבוֹתָה שְׂרָי וְלִצְרֵי הָאוֹמֵר עוֹדֵרוֹ עַל מִלְּחוֹ
 מִכְּכַר וּמִרְצֵה וְאִם לֹא אֵינוֹ מִרְצֵה גְדֵרֵשׁ עַל
 מִלְּחוֹ הַמִּיד מִלְּמַד שֶׁמִּמְשַׁמֵּשׁ צוֹ צְעוּרוֹ עַל מִלְּחוֹ
 כֵּלֵא יִכֵּיחַ דַּעְתּוֹ מִמִּנוֹ : (לֵט) וְשִׁנְתָּ * יַעֲשֶׂה
 אוֹתָם מִכְּצוּת מִכְּצוּת וְכֹלֵם שֶׁל טָט : (מ) וְלִצְרֵי
 אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כְּתוּבָה : ד' צְדָדִים הֵלְלוּ וְלֹא
 יוֹמֵר ג' כְּתוּבָה וְאֲזַנְט וּמִגְבְּעוֹת הוּא מִלִּפְתֵּי
 וּמִכְנָסִים כְּתוּבִים לַמַּטְבֵּי : (מא) וְכִלְנִישַׁת
 הַחֲמוּרִים

מִצְנַפְתָּא דְבִצְנָא וְהָמִין תְּעַבְדַּ עֵבֶד צִיר : מ וְלִבְנֵי אֲהֵרֹן
 תְּעַבְדַּ בְּתִינִין וְתִעַבְדַּ לְהוֹן הַמִּינִין וְכֹבְעֵין תְּעַבְדַּ לְהוֹן לְקַר
 וְלִתְּוִשְׁבָּח : מֵא וְתִלְבִּישׁ יִתְרוֹן יֵת אֲהֵרֹן אַחִיד וְיֵת בְּנוֹהֵי עַמִּיה
 וְחַרְבֵי יִתְרוֹן וְתִקְרִיב יֵת קִרְבְּנֵיהוֹן וְתִקְרֶשׁ יִתְרוֹן וְיִהוֹן מְשֻׁמְשִׁין
 קִדְמֵי : מֶב וְעַבְדַּ לְהוֹן מְכַנְסִין דְּבִין לְכַסָּא בִּשְׂר עַרְיָא מַחְרָצִין
 וְעַד יִרְבֵּן יִהוֹן : מִג וְיִהוֹן עַל אֲהֵרֹן וְעַל בְּנוֹהֵי בְּמִיעֵלְהוֹן לְמִשְׁבֵּן
 זְמָנָא אוּ בְּמִקְרָבְהוֹן לְמִדְבַּחָא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשָׁא וְלֹא יִקְבְּרוּן
 חִיבָא וְיִמְתִּחוּן קִים עֲלֵם לִיה וְלִבְנוֹהֵי בִּתְרוּהֵי : א וְדִין פְּתַנְסָא
 דִּי תִעַבְדַּ לְהוֹן לְקַרְשָׁא יִתְרוֹן לְשִׁמְשָׁא קִדְמֵי סָב תוֹר תְּד בַּר תוֹרֵי

ודכרין

שפתי חכמים

(ה) רובך לומר מכנסים קאי אהך גדול
 וזהו יעוה : (ו) כהם הפתוחה והמלפפת
 ואז נטע עס המכנסים האמור למטה : (ז)
 לאפוקי דלא קאי אנגדים כמו אותם דלעיל
 מיניה דקאי אנגדיסואמר בשמן המסחה ולא
 בשמן זית או צולתו שכן כתוב בפרשה
 שאחרים ולקחת את הנגדים ולקחת אח שמן
 המסחה וגומר : (ח) פירש שימלא ידכצנית
 יך לסומן שיש לו כח וחוקה דבצר שיממנו
 עליו כי כל תופס צידו הוא צחוקתו וההפך
 צמיילוי יד יותר מוחזק מאלו תפסו בקלף ידו
 ולכן ככה המחזיק דבצר צחוקה מיילוי ידו : (ט)
 פי' כשיצנה המקדש קאי אהל מועד אהיכל
 ואע"פ שאהל מעד מורה על המזבח לצד
 ההיכל בא מק"ו דמשכן * (נח"י) ולא
 נהיירא דצהדיא אמריין כצבועות דך י"ו אלו
 ואלו כאמר מקדש ולא כאמר מעבן הייתי
 אומר וכו' ומשמע דלא נוכל ללמוד לא צק"ו
 ולא צמה מלינו ול"כ סרצ למד זה מהא
 דאמריין צה"ב צ' כמיני גני יין וכבר צאהל
 מועד איין לי אהל אהל מועד מניין לרצות

רשי"י

האמוריס צאהרן ד חוסינאסוד ומעיל וכתוב'
 השדן ומלפפת ואבט ויזינאמכנסים הכתוב'
 למטה ה צבולס : ואת צניו אהו * אותם
 הכתובים ו צנס : ומסחה אותם * את אהרן
 ואת צניו ז צמון המסחה : ומלאת את ידם
 כל מלוי ידים ל' תוך כסוהו כנסם לדבר
 לבויה מוחזק צו מלוחו יוס והלאה הוא וכל'
 לעיל כממנין אדם על פקודת דבר נותן
 הכלע צידו יד של עור שקרוין גוואלטי'
 ועל ידו הוא מחזיקו דבצר וקרוין לאתו
 מבורה דיו"כטעיר ה וכוה מלוי ידים : (מג)
 וע"פ לרס * לאהרן ולגניו : מכנסים צדי הרי
 ה' נגדים לכהן גדול ד' לכהן הדיוט : (מז)
 והיו על אהרן * כל הנגדים האלה על אהרן
 כראויין לו ועל צניו כממורין צנס : צבואם
 אל אהל מועד * להיכל וכן מ למשכן : ומתו'
 ה' למדת שממשם ממוסר נגדים י צמיטה :
 חקת עולם לו * כל מקום כחומר חקת עולם
 הוא גזירה מיד ולדורות לעבד צו :
 (כ) לקח * כמו קח וצתי גזרות
 הו

הי"ה וצית עולמים ת"ל חוקת עולם ע"כ * ולא נתכוון הרב צמה סרצ צמרון צפסוק
 חוקת עולם : (י) ומשום דמקרא דולא ימות לא ומדנו רק הסכס נגדים דלעיל מיניה אכל
 לא על המכנסים והצין כתובים אחריו אך קסא למה לא כתב שני נגדים הללו ג"כ למעלה
 ולכלול אותם עם שאר צגדי כהונה כדי דקרא דולא ימות אכולהו קאי ולשתוק מקרא ולא
 יבאו עון ומתו ושמא י"ל סלא תאמר דווקא אם יש לו כל השמונה נגדים ועבד העבודה
 ולא לנש כל הח' נגדים חייב

שמות כט תצוה

וְאֵלֶיךָ שְׁנַיִם תְּמִימִים : וְלֶחֶם מִצֹּת וְחֶלֶת מִצֹּת
 בְּלוּלָת בִּשְׁמֵן וּרְקִיקֵי מִצֹּת מִשְׁחִים בְּשֵׁמֶן
 סֹלֶת הַמִּיִּם תַּעֲשֶׂה אֹתָם : וְנָתַתְּ אוֹתָם עַל-
 סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בַּסֵּל וְאֶת-הַפָּדֶה וְאֶת-
 שְׁנֵי הָאֵלֶיִם : וְיָאֵת אַהֲרֹן וְאֶת בְּנָיו תִּקְרָיֵב אֵל-
 פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵת אֹתָם בַּמַּיִם : וְלִקַּחְתָּ
 אֶת-הַבְּגָדִים וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת-אַהֲרֹן אֶת-הַכֹּהֲנָת
 וְאֶת מְעִיל הָאֵפֶד וְאֶת-הָאֵפֶד וְאֶת-הַחֹשֶׁן
 וְאֵפְדֵת לוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֵפֶד : וְשָׂמַתְּ הַמְצַנֶּפֶת
 עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתְּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמְצַנֶּפֶת :
 וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְמַחְתָּ עַל-רֹאשׁוֹ
 וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ : וְאֶת-בְּנָיו תִּקְרָיֵב וְהִלְבַּשְׁתָּם
 כַּתְּנֹת : וְהִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבִנֵי אַהֲרֹן וּבְנָיו וְחִבְשַׁתְּ
 לָהֶם מִגְבָּעוֹת וְהִיתָה לָהֶם כִּתְּנֵיהֶם לְחֻקֵּי עוֹלָם
 וּמִלֵּאת יָד-אַהֲרֹן וַיֵּד-בְּנָיו : וְהִקְרַבְתָּ אֶת-הַפָּדֶה
 לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמַד אַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת-יְדֵיהֶם
 עַל-רֹאשׁ הַפָּדֶה : וְשָׂחַמְתָּ אֶת-הַפָּדֶה לִפְנֵי יְחֹזֵת

פתח

רש"י

הן ב אחת של קומה ואחת של לקיחה ולהם
 פתרון אחד : פד א' . לכפר על מעשה
 העגל ל סביא פד : (3) ולחם מצות וחלות
 מצות ורקיקי מצות . הכי אלו ג' מניין
 רצובה וחלות ורקיקין לחם מצות היא
 הקרייה

שפתי חכמים

אזל אם לא היה לו כל הסמוכה צגדים כגון
 צבאצדו או נעמאו הא דיכול לעצוד עצוד'
 צגדים הנותרים . שיש לו כדי שלא לצטל
 הקרצן מפני שמחוסר צגדים לכן כתב ומתו
 יתירה ללמד שאסעצד עצוד צמחוסר צגדים
 חייב מיתה : (כ) פי' צ' שרשים אחת של
 קומה ואחת של לקיחה : (ל) דקיל למה

לקח פר ולא מין אחד דפר כמו עגל הוכא דלא כתיב גציה צן שנה והא דאין קעיוור נעשה

וּדְכַרְיָן תְּרִין שְׁמִין : ב וְלַחַם פְּמִיר וְגִרְצִין פְּמִירִין דְּפִיָּין בְּמִשְׁחָ
 וְאֶסְפִּינָן פְּמִירִין דְּמִשְׁחִין בְּמִשְׁחָ סוּלְתָא דְחִמְיָן תַּעֲבִיד יִתְרוֹן :
 ג וְיִתְנוּ יִתְרוֹן עַל מִלָּא הֵד וְתִקְרִיב יִתְרוֹן בְּסִלָּא וְיִתְ הַתְּרָא וְיִת
 תְּרִין דְּכַרְיָן : ד וְיִת אֶהְרֹן וְיִת בְּנוֹהֵי תִקְרֵב לְתַרְע מִשְׁבֵּן זְמָנָא
 וְתַסְחֵי יִתְרוֹן בְּמִיא : ה וְתַסְכִּית לְכוּשֵׁיא וְתִלְבִּישׁ יִת אֶהְרֹן
 יִת כְּתוּנָא וְיִת מַעֲלָא דְאֶפֻּדָא וְיִת אֶפֻּדָא וְיִת הוֹשֵׁנָא וְיִת תַּתְקֹן לֵיה
 בְּחִמְיָן אֶפֻּדָא : ו וְתִשׁוּי מַצְנֵפְתָא עַל רִישֵׁיהּ וְתִתְמֵן יִת פְּלִילָא
 דְקֹרֶשָׁא עַל מַצְנֵפְתָא : ז וְתַסְכֵּי יִת מִשְׁחָא דְרִבְבוּתָא וְתִרִיק עַל
 רִישֵׁיהּ וְתִרְבִּי יִתִּיהּ : ח וְיִת בְּנוֹהֵי תִקְרֵב וְתִלְבִּשִׁינוּן כְּתוּנִין : ט
 וְתִרְוִין יִתְרוֹן הַמִּינֵן אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי וְתַתְקֹן לְהוֹן כּוּבְעִין וְתִיהּ לְרוֹן
 כְּהוֹנָתָא לְקִים עַלִּם וְתִקְרֵב קוּרְבָנָא דְאֶהְרֹן וְקוּרְבָנָא דְבְנוֹהֵי :
 י וְתִקְרִיב יִת הַתְּרָא לְקִדְשֵׁי מִשְׁבֵּן זְמָנָא וְיַסְמוּךְ אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי יִת
 יִדְהוֹן עַל רִישׁ תְּרָא : יא וְתַפּוֹס יִת הַתְּרָא קִדְשֵׁי לְתַרְע מִשְׁבֵּן

בשל המורים
 מור : צממו ג' צממורה הכס ופידך וירא צלר להס צממעו חת רתסו ופידך צממעו חת דנרי
 סאלס

שפתי הכמים

לעשה סניגור הכמ"ס תירץ דוקא בעבודת
 פנים לא בעבודת חוץ ולקנין צפרסת או
 אפרסנו עוד א"י"ה : (מ) לנונו צוב להוכיח
 שלחם מלות היא רצונה מפני שלחם כולל כל
 המינים מ"ה פירש דלכס דכבא הוא רצונה
 והוכחתו מקרא דזה קרבן אהרן וצניו ציום
 המכח וכו' וכי מה למדנו לצניו מיום המכח
 אותו אלא מקום חגיגתו כל הדיוע לדורות
 לקרבן של כה"ג שהוא חגיגתו מה קרבן
 דחגיגתו אהרן שהוא מקריב צכל יום שהוא
 רצונה כדכתיב וקצבת תצאנה אף יום
 חינוך של צניו הכנים הדיועים רצונה והרצונה הוא חלה הלוטה צבותחין כל לרצה צעודה
 צצק ויחר כך נאפת צתגור ויחר כך מעגנה צמחצת והחלה והקריק נאפים צתגור לצד והחלה
 צלולה צסמן צעודס סולת והכר ק מושח צסמן אחר אפיייתו כמיי כ"ף יוניות ויחר הכנן נאכל
 לכרכים וי"ח מושח' וחור ומוכהן עד סיכה כל הכמן צלגו רל"ס : (כ) דגמרינין מלחמי
 תורה מה להלן עשר אף עשר ולחמי חורה צהי"א כתיב עשר דכתיב ציה והקריב ממנו
 אחד מכל קרבן תרומה וחמרינין צפרק תורה דף ע"ח נאמר כאן תרומה ונאמר הכס צתרומי'
 מעשר תרומה'ם להלן אחד מעשרה אף בהן אחד מעשרה : (ס) ר"ל למה מעשר הקהל ולא כצד
 צלולה או מכוזים צכולן : (ע) גלל חל המוצה כי איכס קרובים לצובה חלל אחד מכל מין ומין
 כדלמיב נמעה צענין ומה סמוף לומר ציום הקמתו פירש צעת הקמתו ולא חורס והקמת

רש"י
 הקרייה למטה צענין חלה לחם בו שמן על
 סססו ותקמן צרצובה כנגד החלות והקריקין
 וכל המינין צאים עשר עשר ב מלות (מנחו'
 טו) : צלולות צסמן * כסבן קמח יולק צבן
 ס שמן וצולל (סע ע"ה) : משוחים צסמן *
 אחר אפיייתן מוכחן כמיי כ"ף יוניית שהוא
 עשויים כנו"ף סלנו כוב נ' : (ג) והקצבת
 אותם * חל החר המסכן ציום ע
 הקמתו : (ד) והחלה * זו עזילה כל
 הגוף

שמות כט תצוה

פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד : יב וּלְקַחְתָּ מִמֶּנּוּ הַפֶּה וְנָתַתָּה
 עַל קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַצְבָּעֶךָ וְאֵת כָּל־חֲדָם
 הַשֶּׁפֶךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ : יג וּלְקַחְתָּ אֶת־כָּל־
 הַחֲלָב הַמִּכֶּסֶת אֶת־הַקֶּיֶב וְאֵת הַיִּתְרֹת עַל־
 הַכֶּבֶד וְאֵת שְׁתֵּי הַבְּלִיֹּת וְאֵת־הַחֲלָב אֲשֶׁר
 עָלֵיהֶן וְהִקְמַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ : יד וְאֵת בִּשְׂרַף הַפֶּה
 וְאֵת עֵרוֹ וְאֵת־פָּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בְּאֵשׁ מַחוּץ
 לַמִּחֲנֶה הַטְּהָאֵת הוּא : טו וְאֵת הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח
 וּפְמָכוֹ אַחֲרָיו וּבְגִי אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל :
 טז וְשַׁחֲמַתְתָּ אֶת־הָאֵיל וּלְקַחְתָּ אֶת־דָּמּוֹ וְזָרַקְתָּ
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב : יז וְאֵת־הָאֵיל הַגֵּתִיחַ לִנְתַחֲיוֹ
 וְרַחֲצֵתָ קַרְבּוֹ וּכְרַעְיוֹ וְנָתַתָּ עַל־נְתַחֲיוֹ וְעַל־
 רֹאשׁוֹ : יח וְהִקְמַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ

עלה

רש"י

פ הגוף : (ה) ואכלת : קט ותקן המגורם
 והסיגר הצינורות : (ו) נזר הקדש * זה
 הזין : על המזנסת * כמו שפי' למעלה
 ע"י הפתיל האמצעי ושני פחולין שנכנסו
 הקטרים שלשתן מחזורי העורף הוא נותני
 על המזנסת זמין כוונע : (ז) ומשחת אותו
 (כריתות ה') חף משיחם זו כמין כ"י
 נותן שמן על צ' ראשו וזין ריסי עיניו
 ומחצניו כחמלעו : (ט) והיתם להם *
 מילוי ידיים זה לכהונת ק' עולם : ומלאת *
 ע"י הדברים ר' האלה : יד אהרן ויד בניו *
 נמללוו ש ופקודת הפכונה : (יח) פתח
 חלב

שפתי חכמים

המשכן לא היה רק ג"ח ניסן כי כל שצעת
 ימי המילואים היה צונח וסותר בכל יום :
 (כ) ולא קידוש ידים ורגלים מדכתיב צמים
 צפת"ח הצי"ת דמשמע צמים הידועים
 צמקום אחר דהיינו מי מקום ט"ס מ' סאה
 ט"ת דצינרת גופו הוא : (ג) רוח לומר
 עיפת טמן : (ק) ואע"פ שדרשו חותי חו"ל
 צמחים י"ז וצמחודין דך כ"ח ללניסת
 הצגדים ודרשו והיתה להם לניסת הצגדים
 לללו לכהונת עולם שצמון שהצגדים עליהם
 לכהונת עליהם חין צגדיהם עליהם חין
 לכהונת על הם וכוו לחו חורים * י"ז
 שרש"י ז"ל סובר שכיון שגן המקרא דלעיל
 יהיו על אהרן ועל בניו וגומר לנדרו
 שהמחוסר אחד מן הצגדים כתיבם לעיל חייב מיתה כוכרה מפני זה לפשר המקרא הו"ה
 כפי פשוטו ולא כפי מדרשו שלא יהא נראה כנפח פעמים : (כ) ע"י הדברים האלה הכתובי'
 חרצו והקדשת ואחלה וזו'

ולא

זמנא : יב ותסב מדמא דתורא ותתן על קרנת מדבחא באצבעך
 וית כל דמא תשוד ליסודא דמדבחא : יג ותסב ית פל תרפא
 דחפית גנא וית הצרא דעל פברא וית תרתין פלגין וית תרפא די
 עליהן ותסיק למדבחא : יד וית בסר תורא וית משכיה וית
 אוכליה תוקיד בנורא מברא למשריתא חטאתא היא : מז וית
 דברא חד תסב ויסמכין אתרן ובנוהי ית דיהון על ריש דברא :
 מנ ותכוס ית דברא ותסב ית דמיה ותורוק על מדבחא סחור
 סחור : יז וית דברא תפלג לאברוהי ותחלל גויה וברעוהי ותתן
 על אברוהי ועל רישיה : יח ותסקית פל דברא למדבחא

שפתי חכמים

ולא כמלוגי יריהם נחוד ובכתובים ה חוס
 אחריו לחוד : (ט) מפני שכל מילוי ידים
 הוא מיניך הודיענו על חיוב דבר הוא
 חמיטוך צום : (ת) כדמפרש צפרסת לו פירש
 ולא נפתח אהל מועד מנש דבא שמיטת
 חטאת צנפון של מוצח הוא אלא כנגד הכתח
 קאמר : (א) פירש ולא שיעמוד למטה וזרוק
 צבותו המוצח מחוט הסקרא ולמטה כנגד
 הקרנות כמו שעושה צקצן עולה ובאר כל
 הצמים : (ב) שהרי נתן דם גם כן על
 הקרנות ואיך אמר ואת כל הדם יספוך אלא
 פאלו אמר ואת כל הדם הכבד : (ג)
 לכתוב לקמן צפרסת שמיני ה ותרת מן הכבד
 הוא שיתול מעט מן הכבד על היוהרת ועל
 הוא צמקוס עם : (ד) ואף על פי שיש
 חילוקה חקרת נטרפה חוץ מזה שהוא עגול
 חטאת שצפרסת לו יל דהיפ אלא זו כל נילואים
 של מלואים דעגל דבתם גם כן של נילואים
 הוא שבו היתה חמלת מינוכו צכהונה גדולה
 וזו דכבא לאו דווקא הוא כלומר זו וכיוצא
 צו : (ה) או אינו אלא צאצע ת"ל וזרקת
 הא כיצד אלא דמי חוחו צמורק וכי : (ו)
 כלומר וגם זאת : (ז) לא מוסיף על הנתחם
 דבא הקרב ובכרעים י"ב מכלל נתחיו הם
 ונחמר עם נתחיו מורה שהקרב ובכרעים
 אינן בכלל נתחיים לכן כבד על שאר נתחיים וא"ל מכלל לכ"ל דעל עם דלמה על הכתוב ד"ל
 נדבחינו על נתחיו ועל ראשו וקסה לו מנ"ל דא"כ הוה על נתחיים חוץ הוא על ראשו וא"כ הוה
 על ראשו חוץ הוא על הנתחיים לכן

דש"י

הכל מועד • צמור המסכן שלפני ח הפתח :
 (יב) על קרנות • (צמים כ"ג) למעלה
 צקרות א מנש : ואת כל הדם • טירי ב
 הדם : אל יסוד המוצח • (פכ"ג דמדות)
 כמין צלית צית קבול עשו לו סניצ לחת
 שעלה אמה מן הארץ : (יג) החלב המכסה
 את הקרב • הוא הקרום שעל הכרם שקורין
 עיל"א גע"ז • ואת היוהרת • הוא טרפ"א
 דכבדא שקורין טירי"ים : על הכבד • אף מן
 הכבד • יטול עמה (ת"כ) : (יד) תשרף
 צאם • לא מלינו ד חטאת חלוטה נטרפת חלל
 זו : (טו) וזרקת • (צמים י"ג) כנלי אחו
 צמורק ח וזרק כנגד הקרן כדי שיכאה לכאן
 ולכאן ואיך טעון מתקם צאצע אלא חטאת
 צלנד אצל שחר צמים ו אינ טעונין קרן ולא
 אצבע שמהן דמם מחלי המוצח ולמטה ואינו
 עולה בכבש אלא עומד בצרן חורק : סניצי
 כך מפורש צמיחת קדשים שאין סניצי אלא
 צ'מתנות שהן ד' הבחת צק'ויות זו והאחת
 שצנגרה צאלכסון וכל מתקם נרלוית צניי נדי
 הקרן אילך ואילך מאלל הדם נתן צאצע
 רוחות סניצי לקר קרין סניצי : (יז) על נתחיו
 עם נתחיו ז מוסיף על שאר הנתחיים : (יח)
 ריה נוחו • נתח

נתח
 חוס
 דבר
 על
 אשר
 הפך
 מחוץ
 חקת
 אר :
 חקת
 נתחיו
 על
 חקת
 לר
 הנתחיים
 זה
 ללענה
 הוא צמורק
 הוא צותגל
 שבת אחויה
 חו כעניי כ"ל
 דימי עניין
 ה לם
 ומלת
 דין וד צני
 (י"א) נתח
 חלל

שמות כט תצוה

על־הוא ליהוה ריח־ניחוח אִשֶׁה ליתוּהּ הוּא :
 חמישי יט וּלְקַחְתָּ אֶת־הָאֵילִן הַשְּׁנִי וּסְמֵךְ אֹהֶרֶן
 וּבְנֵי אֶת־יָדֶי־הַסֶּעַל רֹאשׁ־הָאֵיל : כ וּשְׁחַמַּתְתָּ אֶת־
 הָאֵיל וּלְקַחְתָּ מִדְּמֹו וְנִתְתָּה עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן אֹהֶרֶן
 וְעַל־תְּנוּךְ אֹזֶן בְּנֵי הַיְּמִינִית וְעַל־בְּהֵן יָדַם הַיְּמִינִית
 וְעַל־בְּהֵן רִגְלָם הַיְּמִינִית וּזְרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־
 הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב : כא וּלְקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־
 הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהוֹיַתְתָּ עַל־אֹהֶרֶן
 וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנֵי וְעַל־בְּגַדֵי בְּנֵי אֹתוֹ וּקְדַשׁ
 הוּא וּבְגָדָיו וּבְנֵי וּבְגַדֵי בְּנֵי אֹתוֹ : כב וּלְקַחְתָּ מִן־
 הָאֵיל הַחֵלֶב וְהָאֵלֶיָהּ וְאֶת־הַחֵלֶב הַמִּכְסֶּה
 אֶת־הַקָּרֶב וְאֶת־יִתְרֵת הַכָּבֵד וְאֶת־שְׁתֵי הַכְּלִיֹּת
 וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֶת־שׁוֹק הַיְּמִין כִּי אֵיל
 מִלְּאִים הוּא : כג וּכְפַר לֶחֶם אֹתוֹת וְחִלַּת לֶחֶם
 שֶׁמֶן אֹתוֹת וּרְקִיק אֶחָד מִסַּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי
 יְהוָה : כד וְשִׁמַּתְתָּ הַכֹּל עַל־כַּפֵּי אֹהֶרֶן וְעַל־כַּפֵּי בְּנֵי

והנפת

רשי

רוח לפני ח' שאמרתי ונעסה וזניו : אשכר
 ל' ט' אש וכו' והוא הקטרות איצרי' שעל האש :
 (כ) תנוך * (פ"כ פ' לו) הוא הכחוס
 האמצעי שנתון האוזן סקרון ערנו"ש :
 צהן ידס * כגודל ונפרק י האמצעי : (כז)
 חלב * זה חלב הדקוס ב' או הקינ' (חולין
 מ"ט) : והאליה * מן הכליות ולמטה כבו
 שמכוסס צוקרא שחומר (ויקרא ג') לעמת
 העלם יסירגה מקום הכליות יועלות
 נצאמורי

שפתי חכמים

פירש עם ק"ל : (ח) לא סבריו יתן לו
 מנוחה סברי כתיב חס ארעב לא אומר לך
 וכו' : (דצ"ט) דק"ל והלא חין לך ריח רע
 מואת סכורפים הנשר והעלמות לכ"פ נחת
 רוח וכו' : (ט) ואשם הוא תואר הסס של
 העולם ונקראת בן מפני ככל אצני העולה
 נחמו צחם : (י) דומיא דתנוך שהוא
 האמצעי האוזן : (ב) פלוגתא דר"ע ור"ז
 יעמעהל הוא חד סובר חלב הדקיסוחד סובר
 חלב הקינב : (ג) וכן לא מלינו תרומת לחם
 בג

אונקלוס

קלה

עלתא הוא קדם יי לאתקבלא ברעוא קוד בנא קדם יהוא : יש
 ותסב ית דכרא תנינא ויסמוך אהרן ובנוהי ית ידיון עד ריש
 דכרא : כ ותפוס ית דכרא ותסב סדמיה ותתן על רום אידנא
 דאדרן ועל רום אידנא דבנוהי דימינא ועל אליון ידיון דימינא
 ועל אליון דגליהון דימינא ותרוק ית דמא על מדבחא סחור
 סחור : כא ותסב סן דמא די על מדבחא וממשחא דרבותא
 גה די על אהרן ועל לבושהו ועל בגוהי ועל לבושי בגוהי עמיה
 ויתקדש הוא ולבושהו ובנוהי ולבושי בגוהי עמיה : כב ותסב
 סן דכרא תרבא ואליתא וית תרבא דחפי ית גוא וית חצר פכדא
 וית תרתין פלון וית תרבא די עליהון וית שקא דימינא ארי דכר
 קוד בנא הוא : כג ופתא דלחם חרא וגרצתא דלחם משח חרא
 ואספוג חד ממלא דפמיריא די קדם יי כד ותשוו כלא על ידי
 דאהרן בעל דטורים

האלה האת צטיל שר להם שלא היה להם לחם לאכול וכדין התלונוו שמע תלונתם אזל מי
 טבוא בטלום וצטעו את דברי האלה ויתצדק בלנבו לחמר טלום יהיה לא יזמע לו ה' : ויהי
 כדבר אהרן - ולא משה כי צוות אהרן היו העננים לכך סמך וכהו כבוד ה' נראה צעני: והשלו
 הכה צ' צמסורה

שפתי חכמים

רשי

הצא עס שלמיכקטרה כוז בכרי הס ותוסיס
 לכרטיס חלא הוואת טעה ריהה: (מ) פיה
 שהמלוואיס החמור כחן הוא צמיוס שלמיס
 האמור צמקוס אחר ונקרא מלוואיס מפני
 שכל מלא שלם וכן הוא קריאת סס שלמיס
 כי שלמיס הוא לבין שלימות צמסלם ככל
 וכה דטיה הקרא וקראן צס מילואיס ולא
 צסס שלמיס מגיד שהמילואיס שלמיס כלומר
 שהס ממוולואיס ככל צמשימין שלום וכו':
 (נ) מדכתיב חלת לחם שמן טבוא מורה
 על רצוי שמן טבואן צתורה דהיינו רצוכ
 טבוא טבואן שמן צרצובה כנגד החלות
 והקיקקיס: (ס) מדכתיב ונתת על כפי
 אהרן

וצמאורי הפך לא לחמר חליה שאין חליה
 קרינה חלא צכסס וככנה ואיל אזל סור ועו
 איין טעוים חליה: ואת סוק הימין - לא
 מניינו הקער' צקוק הימין עס האמוים ל
 חלא זו צלצד : כי חיל מלוואיס הוא ל' שלמות
 שהוטלם ככל מ' עניד הכתוב שהמלוואיס
 קלמיס טמשימיס טלום למזבח ולהעוד
 העזרה ולצעלים (עיין צמורח') לכך חני
 מלריכו החוה ה ות לו לעוד העזרה למנה
 וזהו משה טמס צמלוואיס והטאר חכלו אהרן
 וצניו כסס צעלים נמפוש צענין: (כג) וככר
 לחם - מן הקלות: וחלת לחם שמן - ממין צ'
 הרצוכ' (מנחות י"ח ע"ה): ורקיקי(מנחות
 ע"ה) מן הרקיקין אחד מעשר שכל מיקומין
 ולא מנינו תרומת לחם הצא עס זכה נקטרת

חלא זו צלצד כתרומת לחמי תודה ואיל טויר נתונה לכתיסעס חוה וזוק ומזה לא היה למשק
 לומר חלא חוה צלצד: (כד) על כפי אהרן והנפת - טייהס עסוקיס צמיוסה ה הצעלים
 והכהו הא כילד כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף וצוה היו אהרן וצניו צעליכומשה קבן:
 הנפשה

שמות כמו תצוה

והנפת אתם תנופה לפני יהוה : כה ולקחת אתם
מידם והקטרת המזבחה על העלה לריח
ניחוח לפני יהוה אשה הוא ליהוה : כי ולקחת
את החזה מאיל המלאים אשר לאהרן והנפת
אתו תנופה לפני יהוה והיה לה למנה : כ
וקדשת את יחזה התנופה ואת שוק התרומה
אשר הונת ואשר חורם מאיל המלאים מאשר
לאהרן ומאשר לבניו : כה והיה לאהרן ולבניו
לחקה עולם מאת בני ישראל כי תרומה הוא
ותרומה יהיה מאת בני ישראל מזבחי
שלמים תרומתם ליהוה : כט ובגדי הקדש
אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה בהם
ולמלא בם את ידם : ל שבעת ימים ילבשם

הכהן

שפת חכמים

תנופה * (מנחות ס"א) מויד ומניא ע
למי שרצע רוחות העולם שלו ותנופה
מעבדת ומצטלת פורעניות ורוחות רעות
מעלה ומוריד למי שהמים וכארץ שלו
ומעבדת טללים רעים : (כ) על העולה *
על האיל ראשון פ סעולית עולה : לריח
ניחוח * לנחת רוח למי שאמר ונעש' ללונו :
אשה * לאש נתן : לר' * לשמו של מקום :
(כז) הנופה * ל' הולכה והנאסה ועליו
צלע' : (כח) וקדשת את חזה התנופה
ואת שוק התרומה וגו' * קדש לדורות להיות
נוכחת תרומה והנפתה צ' כחוס וסוק של
שלמים חזל לא להקטרה חלא והיה לאהרן
ולבניו לחבו : הורם * ל' מעלה ומוריד :
(כט) נחק עולם מאת בני

הכהן והגפה ואם הם על כפי הכהן אחרים
מזה מניח דכתיב והנפת חלא ע"כ שיהיה
היו מניפים : (ע) דלכון תנופה מלכון
הנפה ומעלה ומוריד מדכתיב ואשר חורם
וכנחה הוא למעלה ותיחן עליה צלל הכרדה ;
(פ) כלומר דהקטרת אימרי כלמוסיהיו אחר
הקרבת העול' ולא תפסם על העולה טיסיס
הימורי שלמים והסוק והחורם על העולה
ויקטרים יחד : (צ) לא טיקדש החוס והסוק
עלמם האמורים כ' אשאלו כבר הונפו וכורמו
וכוקטד כבוק והחוס נתן למטה למנה ואין
גם קדושה חמרה חלא ע"כ לדורות
קחמר * ופירש להיות נוכחת צם תנופה
וכנחה צחוק וסוק של מניומים חזל לא
להקטרה

דִּלְאֶהְרֵן וְעַל יְדֵי דְבִנְוֵיהּ וְתִרְיָם יִתְהוֹן אֲרַמְא קְרִם : כה וְתַסְב
 יִתְהוֹן מִדְּהוֹן וְתַסְקִי לְמַדְבַּחַא עַל עֵלְתָא לְאַתְקַבְלָא בְרַעְוֵא
 קְרִם : קוֹדֵבְנֵא הוּא קְרִם : כו וְתַסְב יִתְ תְּדִיא מְדַבֵּר קוֹדֵבְנֵא
 דִּלְאֶהְרֵן וְתִרְיָם יִתְהוֹן אֲרַמְא קְרִם : וְיִהִי קִדְ לְחֻלְקִי : כז
 וְתַקְדֵּשׁ יִתְ תְּדִיא דְאַרְמוֹתָא וְיִתְ שְׂקָא דְאַפְרָשׁוֹתָא דִּי אֲתֵרִם וְדִי
 אֲתַפְרֵשׁ מְדַבֵּר קוֹדֵבְנֵא מְדִי לְאֶהְרֵן וְמְדִי לְבִנְוֵיהּ : כח וְיִהִי
 לְאֶהְרֵן וְלְבִנְוֵיהּ לְקִים עֲלֵם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרִי אֲפְרָשׁוֹתָא הִיא
 וְאַפְרָשׁוֹתָא יְהִי מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְנַכְסַת קוֹדֵשִׁיהוֹן אֲפְרָשׁוֹתְהוֹן
 קְרִם : כט וְלְבוּשֵׁי קוֹדֵשָׁא דִּי לְאֶהְרֵן יְהוֹן לְבִנְיָדוֹן בְּתוֹרְהִי
 לְרַבָּתָא בְּהוֹן וְקִקְרָבָא בְּהוֹן יִתְ קוֹדֵבְנֵיהוֹן : ל שִׁבְעָא יוֹמִין
 יִכְבְּשׁוּן

שַׁבְּתֵי חֲכָמִים

להקטר' כלומר חזל לא סתקדסטלדורות אף
 להקטרה חלא וריס לאהני וכו' : (ק)
 כלומר להיות במקומו כהן גדול דהא כהן
 הדיוט חסור ללבוס סמונס גדיס המיוחדים
 לכ"א : (ר) דהייך סייך לטון משיחה עם
 הנגדים דהין משיחה לנגדים : (ש) סכן
 תחיז וחצפת להם מנגעות וריחה להם
 כהונת עולם הא אם חין צנדיהם עליהם
 כורים : (ת) דאל"כ ומאי שבעת ימים דהא
 צכל העבודה לריך ללושן ולהפשיטין חכ"כ
 חלא על כרחך על ז' ימי המלוהים קלוי והם
 היו רלופים : (א) דהיענו צוה תחתיו
 מצניו הפוך ורחוי לבוי' מצניו תחתיו ויהיה
 פירש הכהן מצניו אשר יקום תחתיו לכסוי'
 גדולה : (ג) (נח"י) יומא ע"ג וע"כ לריך
 לפרש כן דהין לפרש על המשכן ככל חבל
 מועד שנתורה דהא כל הכהנים ראוים ללח
 אל המשכן ואם כן מה סימן לותן הפסוק
 אותו כהן טרחוי ללח אל חבל מועד חלא
 חכ"כ
 (ג) מדכתיב צפרטה אחריעימות ואשר
 ימלא את ידו כלומר צונון שהו מולא מקום חצותיו : (ד) דע"כ מלת כהן דצק תחתיו
 מצניו דהי דצק לולת ילכס כלומר ילכס הכהן חכ"כ ישאר מלת תחתיו צלי עשם כלומר צלא
 פירש ענין מה חלא ע"כ הכהן והתחיו דקוקים זה לזה ואם כן מוכח שמתל כהן פועל עובד
 ממש דהי מלת כהן פלו

כהן

דְּשִׁוּי

צני ישראל * שהשלמים לבעלים ואת החיה
 ואת הטוק יתנו לבסן : כי תרומה הוא *
 החיה ושוק תזה : (כט) לצניו אחיו * לני
 שחא צנדולה ק אחיו : למשחה * להתגול
 צהס ר טוט ומשיחה טכוח ל' טרהס כמו
 (צמד צרי חל) לך נתתים למשחה (דצרי
 הימים ח' י) חל תגעו צמחי : ולמלא
 צס חל יום * ע"י הנגדים חוץ מהלשש ש
 צכסוה גדולה : (ל) שבעת ימים * ח
 רלופי : ילכס הכהן * אשר יקום מצניו
 א לכסוה גדולה כשימניו להיות כהן גדול :
 אשר יצא אל חבל מועד * יומא ע"ג (א) אותו
 כהן המוקל וילכס לפני ולפנים ציום הכסוי'
 ב וזהו כ"ג סחין עבודת יום הכסוי' וכסוה
 חלא צו : תחתיו מצניו * מלמד שאם יש לו
 לכ"ג צן ממלא את מקומו ג ימנורו כ"ג
 תחתיו (ח"כ) : והכהן תחתיו מצניו ימכח
 רחיה כל ז' כהן פועל עובד ממש ד לפיכך
 כינון הניך
 דמיידי צלפי ולפנים והרש"ש לא ידע הכוונה ה"ל : (ג)
 ימלא את ידו כלומר צונון שהו מולא מקום חצותיו : (ד) דע"כ מלת כהן דצק תחתיו
 מצניו דהי דצק לולת ילכס כלומר ילכס הכהן חכ"כ ישאר מלת תחתיו צלי עשם כלומר צלא
 פירש ענין מה חלא ע"כ הכהן והתחיו דקוקים זה לזה ואם כן מוכח שמתל כהן פועל עובד
 ממש דהי מלת כהן פלו

שמות כט תצוה

הכהן תהיו מבניו אשר יבא אל אהל מועד
 לשרת בקדש: יא ואת איל המלאים תקח
 ובשלת את בשרו במקם קדש: לב ואכל אהרן
 ובניו את בשר האיל ואת הלחם אשר בסל
 פתח אהל מועד: לד ואכלו אתם אשר כפר בהם
 למלא את ידם לקדש אתם ויד לא יאכל כי
 קדש הם: לו ואם יותר מבשר המלאים ומן
 הלחם עד הבקר ושדפת את דגותר באש לא
 יאכל כי קדש הוא: לה ועשית לאהרן ולבניו
 ככה ככל אשר צויתי אתכה שבעת ימים
 תמלא ידם: לז ופר תמאת תעשה ליום על-
 הכפרים ותמאת על המזבח בכפרך עליו
 ומשחת אתו לקדשו: לו שבעת ימים תכפר
 על המזבח וקדשת אתו והיה המזבח קדש
 קדשים כל הנגע במזבח יקדש: ששים לה וזה
 אשר תעשה על המזבח בבשים בני שנה

שנים

שפתי חכמים

כהן מדין כהן און וכמו בני דוד כהנים היו
 שפירושו לשון שררה וגדולה ח"ך נמשך אחריו
 מלת תחתיו כי ח"ן דרך הלשון לומר המלך
 תחתיו או הכר תחתיו כי זה אינו במצא
 ח"ל המלך אשר יהיה תחתיו או ימלוך
 תחתיו ויהיה אם בן מקרא הכר וק"ר ח"ל
 אם פירש על כהן עובד ממש ועניינו כמו
 המשרת והוא העובד א"ע דמלת הכהן דנק עם מלת תחתיו וזה שפירש רש"י
 הנזיר נמשך לבניו כלומר לנטיה למלת תחתיו ולא למלת ילכסס כי התציר אינו
 ועיין בק"מ: (ה) כדכתיב בפרשת זו צמקוס קדוש צחצר אהל מועד : (ו) דחס לא
 קן למה הור לא יחלו והא קדשים קלים דהיינו שלמים כאלוין לכל אדם : (ז) לא

רש"י

נמשך לבניו : (לא) צמקוס קדוש וגומר *
 צחצר אהל מועד שהשלמים הללו וקדשו
 קדשים היו : (לב) פתח אהל מועד * כל
 החצר ז קרוי כן : (לג) ואכלו אוחס
 אהרן ובניו * לפי שהם צעליהם : אשר
 פופר צהם * להם כל זרות ח ותיעוב :
 למלא
 ולפיכך יגוין
 דנק לרכוש
 (ו) דחס לא
 (ז) לא
 פתח

וּבְשֵׁנוּן פְּרָא תְּחוּחָהּ מְבֹנְהֵי דִי יְעוּל לְמַשְׁכֵּן זְמַנָּא לְשִׁמְשָׁא
 בְּקִדְשָׁא : לֹא וְיַת דְּבַר קִדְבְּנִיא תִסַּב וְתִבְשַׁל יַת בְּסִרְיָה בְּאַתְר
 קִדְשׁ : לֵב וַיְכּוּל אַהֲרֹן וּבְנֵוֹתָי יַת בְּסַר דְּכָרָא וְיַת לְחַמָּא דִּי
 בְּמֵלָא בְּתַרְעַ מַשְׁכֵּן זְמַנָּא : לֵג וַיִּמְלֹן יַתְהוֹן דִּי אֲתַכְפֵּר בְּהוֹן
 לְקַרְבָּא יַת קִדְבְּנֵהוֹן לְקִדְשָׁא יַתְהוֹן וְחִלּוּנֵי לֹא יִיכּוּל אַרְי קִדְשָׁא
 אִינוּן : כֹּד וְאִם יִשְׁתַּאֲר מִבְּסַר קִדְבְּנִיא וַיִּמָּן לְחַמָּא עַד צִפְרָא
 וְתוּקִיר יַת דְּאִשְׁתַּאֲר בְּנִירָא לֹא יִתְאַבֵּל אַרְי קִדְשָׁא הוּא : לַה
 וְתַעֲבֵד לְאַהֲרֹן וּבְנֵוֹתָי פְּרִין פְּמֵל דִּי פִקְדַת יַתְד שְׁבַעֲמָא זְמִין
 תִּקְרַב קִדְבְּנֵהוֹן לְזוּ וְתוּרָא דְחַמָּאֵהָא תַעֲבֵד לְיוֹמָא עַל פְּפוּרֵיָא
 וְתִדְבִי עַל מַדְבַּחָא בְּכַפּוּרֵיָתְדָּ עֲלוּהֵי וְתִרְבִּי יִתִּיה לְקַשְׁוֵיתִיה :
 לּו שְׁבַעֲמָא זְמִין וְתִכְפֵּר עַל מַדְבַּחָא וְתִקְרַשׁ יִתִּיה וְיִהִי מַדְבַּחָא
 קִדְשׁ קִדְשָׁא כַּל דִּיקְרַב בְּמַדְבַּחָא יִתְקַדֵּשׁ : לַח וְדִין דִּי תַעֲבֵד

רש"י שפתי חכמים ער

למלא חת ידם • צביל ולחם מן הללו : פתח אהל מועד ומש דמ"ט בני מכל שאר
 לקדש אותם • שע"י המלוואים הללו • קדשי קדשים הכללים נחזר אהל מועד :
 נחמלאו ויהם ונתקדשו לכהונה : כי קדש (ח) כלומר על ידי אילי המלוואים והלחם
 הם • קדשי קדשים ונאמן למדנו אזכרה הזה כפר לאהרן ולבניו ר"ל זרות ותיעוב אשר
 עשו דל"כ אשר כפרו בהם מנעיה ליה : ע"ז דל"כ אשר כפרו בהם מנעיה ליה :
 (ט) לא ע"י אכילתם הסמוך רק צעשית האיל והלחם כמשפט אז יתחזקו נכהונה :
 (י) פ"י ויהיה חסר וי"ו ממלת לקדש אותה וצולת זה יורה שמילוי ידם יקדשם לכהונה :
 ואין הענין קורק עשיית המילואים כי כהונה וצולת זה יורה שמילוי ידם יקדשם לכהונה :
 פ"י מכל מין ומין של קדשי קדשים לא מקדשי הקדשים הללו בלבד סיון סתמן המורה
 עמש לאזכרה זו לא יאכל : (ל) פירש דאי מהתם ר"ל למצוה הוא נאמר : אצל אם לא
 עשה כל האמור אין נפסלין מקדשונה ואין עצודתם פסולה לכך כנה לעכ"ז : (מ) כלומר שלא נחשבו שרי צפעולה אחת וחלק אותן
 ל' חלקים וכל יום מהו' ימים חלק אחד ל' חלקים וכל יום מהו' ימים חלק אחד
 מהפעולות הנשאר להסקדש אותם אלא שכל יום ויום מהשנעה ימים נעשה כל הפעולות
 וכל הקדשות האמורות צענין : (נ) דל"כ למה לי קרא דופר חטאת העשה ליום הרי
 כבר כתוב ז' ימים תמלא חת ידם ומילוי יד הוא פה החטאת עם שני אלים : (ז) כלומר
 ולא כפרתו מכל זרות ותיעוב כדפירש בני כפרת אהרן ובניו שאין שיכיים כאן

לה

ויעד
 קה
 יתן
 בסל
 סתם
 בר
 ימן
 לא
 בניו
 שים
 על
 עליו
 דדי
 תכפר
 קדש
 ויה
 שנה
 דדי
 שנים
 קדוש וגומר
 הללו וקדשי
 מועד • ל
 ומכלו אה
 ס : ה
 ותיעוב
 למלא
 ולמכר בניו
 דבר ויה
 (י) דחם ל
 : (י)
 קחה

שמות כט תצוה

שנים ליום תמיד: לט את הכבש האחד תעשה
בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים:
ועשרן סלת פלול בשמן בתית רבע ההין
ונקד רביעת ההין יין לכבש האחד: מא ואת
הכבש השני תעשה בין הערבים במנחת
הבקר וכנספה תעשה לה לריח גיחה אשה
ליהוה: מב עלת וזמיד לדלת יכס פתח אהל
מועד לפני יהוה אשר אועד לכם שמה לדבר
אריה שם: מג ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש
בבכרי: מד וקדשתי את אהל מועד ואת

המוזבה

שמענו לכו הולך מקרא זה * ומדת ת"כ
אומר כפרת המזבח בולרס מ ממח
המנדב איש דבר גול זמלאת המכץ
והמוצח: ומטאת * ותדכי לי מתנת דמים
הנתונים זאלצע קרוי חטוי: ומטאת אותו *
צטמן המטחה וכל המשימות כמן ב כ"י:
לו) וביס המוצח קדש * ומכ הוא קדושתו
כל הנוגע צמוצח יקדש אפי' קרנן פסול
שעלה עליו קדשו המוצח לכסירו טלא
ירד מתוך שגא' כל הנוגע יקדש שובע אני
צין ראוי וצין שאינו ראוי כגון דבר טלא היה
פסולו בקדש כגון כרוצע והכרוצע ה
ומוקנה ונענד והטרופס וכיוצא בהן ת"ל
זה אשר העשם הסמור אחריו (ת"כ פ' לו)
ונפסל מצבא לעזה כגון הלך והיולא וכטמא
צ זמחשט צמחשט חוץ לזמנו וחוץ למקומו וכיוצא בהן (זמחשט כ"ד פ"ד): (ח) ועשרון
סולת * עשירית האיפה מ"ג ציזים פ חומש ציזים: צטמן צמית * לא לזבח כאמר כחית
אלא להכסיר לפי ש' כחית למאור ומשעט למאור ולא למנחות וכול לפסולו למנחות ת"ל
כאן כחית ולא כאמר כחית למאור אלף העמון למעט מנחות שאין לרד כחית ואף העמון צרימים

שפתי חכמים

כאן: (כ) פי' נטוריקון כ"ף יומית וכווא
כזרת י' שלנו: (ס) שכל אלו נפסליסקוד'
שהצילו לעזה והסאינס ראויין: (ע) שכל
אלו לאמר שהצילו לעזרה נפסלו פי' הלנטלן
הדם ולא טרק ציוס שנשחטה הנחמה או
לן הצטר והבמורים * והיולא טיף הדם או
הצטר או אימורים של עולה ומטחת ואסס
חוץ לקעים וששחט חוץ לזמנו שחשט צעט
שחיה להקטיר חומריו או איצירו או
לאכול הצטר ציוס האסור וחוץ למקומו שחשט
צמחיה לאכול צטר קדשים חוץ למקומו
דהינו חוץ לקעים או חוץ לחומה: (פ)
כמו שמפורט צפרשת פתח ועשירית האיפה
סלת

מה עולה ראוייה אף כל ראוי' שגראה לו כצר
ע וששחט צמחשט חוץ לזמנו וחוץ למקומו וכיוצא בהן (זמחשט כ"ד פ"ד): (ח) ועשרון
סולת * עשירית האיפה מ"ג ציזים פ חומש ציזים: צטמן צמית * לא לזבח כאמר כחית
אלא להכסיר לפי ש' כחית למאור ומשעט למאור ולא למנחות וכול לפסולו למנחות ת"ל
כאן כחית ולא כאמר כחית למאור אלף העמון למעט מנחות שאין לרד כחית ואף העמון צרימים

על מדבחה אמרין בני שפא תרין לוימא תרדיא : למ ית אמרא
 חד תעבר בצפרא וית אמרא תנינא תעביד בין שמישיא : מ
 ועסרונא סולמא דפילא במשח כתישא רבעית הניא ונסכא
 רבעות הניא חסרא לאמרא חד : מא וית אמרא תנינא תעבר
 בין שמישיא כמנחת צפרא ובנסכיה תעבר לה לאתקבלא ברעוא
 קורבנא קדם : : מכ עלתא תרדיא לדריכון בתרע משפן זמנא
 קדם : ראומן מיסרי לכון תמן למלא עמך תמן : מג ואומן
 מיסרי תמן לבני ישראל ואתקדש ביקדי : מר ואקדש ית משפן

בעל הטורים זמנא

ברא ותעל השלו ויאמרו את השלו נומר טנס כאן אספו ממנו הכנה אלא הפסק ולקח חזרו
 והתלוננו עליו וזה הדבר אשר זיה ה' צוה הפסוק יש אלפס ביהא לומר לבל המקוילת החור'
 הקציה

שפתי חכמים

סוגת למנחה : שהאיכס שלם סאיין והסאה
 ששה קנין והקצ ד' לנגין והלוגו ששה ציליס
 נמנא האיפס תל"ז ציליס ועפיתו מ"ג
 ציליס ואומס ציליס : (א) פירס חגנות כמו
 צהפל אדיר ס אוומר : (ק) פ"י קציס ציסוד
 מוצח כמו כי הסתו יתרוסן : (ר) כלומר
 ולא תפרס שהמנחה הוא כשאר מנחות שאינן
 בולן כליל ויכיה פירס של ריח ניחוח המורה
 על עלייתו כלו לגייה שהוא טז על כנשי
 העולה ולא על המנחה : (ש) לא שאיעד קך
 שמה ענין לחוד ואדצרה קך ג"כ ענין לחוד
 ולפיכך השמיט רש"י מלת שמה מן הפסוק
 כדי ש היה די צמלת סס שסמוך הפסוק :
 (ת) כולרך לפרס בדצור - מטוס טלס פירס
 צקרא צמאי יהועד לכן פירס בדצור ותו
 קהס לרש"י ולמה לא כתיב ודצמאי ומתוך
 כמלך שקוצע בו' שפירושו מפני שמ"ה המלך
 לקצוע מקום לדצור אמר ונועדתי צמקום
 ודצמאי : (א) כלומר ע"י השראות שכימתי
 יכא מתקדס המסכן ופירס אצילו לדצרי
 האמור שאשר אועד לכס שמה הוא מקום
 מיוחד צמקדס שהוא מוצח הנחשט מ"מ כלס
 מודיס

אלא צננדי צמנונדיס שלי כאן רמז לן מיתת
 ויקרא

רש"י

צריחיס בשר צבן : רצע היין . ג' לוגין
 (מנחות ג"א פ"ג) : ונסך - לספלים צ
 גמו שציונו צמס' סוכה שני הפלים של
 כסף היה צראס המוצח ומנוקצין במין שני
 הוועמין דקין גותח היין לתוכו והוא מקלח
 ויואל דרך הוועס ונופל על גג המוצח
 ומס יורד לשימין ק צמוצח בית מולמים
 וצמוצח המטת יורד מן המוצח לארץ :
 (מא) לריח ניחוח - על המנחה האמר
 ר שהנחת נכמים בולר בליל ומרר הקרצס
 האיציגיס צתמילה ואח"כ המנחה שני'
 עולה ומנחה : (מב) תמיד - מיום אל
 יום ולא יפסיק יום צנחיס : אשר אועד
 לכס - כשקוצע מועד לדצור אליך סס
 הקצועו לנא ש יום מצרותינו למדיס
 מכתן שמעל מוצח החשס היכ הקציה
 מדצב עם משה משהוקס המסכן וי"א
 מעל הכפרת כמו בא' שמוס גי"ה)
 ודצמאי מתן מעל הכפרת ואשר אועד
 לכס האמור כאן הינו אמור על המוצח
 אלא על אהל מועד כגוצר צמקרא : (מג)
 ונועדתי שמה - אפועד עמס בדצור כמלך
 הקצוע מקום מועד תלדצור עם עזרי סס
 וקדס - המסכן כצנודי א שהשר' שכימתי
 בו (צוחס קעיין) - ומ"א ח"ט צננודי
 צני אהרן ציוס הקמתו וזהו שאמר

הַמִּזְבֵּחַ וְאֵת אֹהֶל־וָאֵת בְּנֵי אֶקְדָּשׁ לְכַהֵן לִי :
 מ^ה וְשָׂכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם
 לֵאלֹהִים : מ^ו וַיִּדְעוּ בְּנֵי אֱנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשָׂכְנֵי בְּתוֹכָם אֲנִי
 יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם : ש^כ פ ל אֲוַעֲשֶׂית מִזְבֵּחַ מִקְמַר
 קְמַרְת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ : כ אִמָּה אָרְבּוּ
 וְאִמָּה רָהֳבוּ רִבּוּעַ יְהִיָּה וְאִמָּתִים קָמְתוּ מִמֶּנּוּ
 קָרְנָתָיו : ג וְצִפִּית אֹתוֹ וְהִבְטָהוּר אֶת גִּגְוֹ וְאֶת
 קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת קָרְנָתוֹ וְעֲשִׂית לוֹ זָרָהֶב
 סָבִיב : ד וְשִׁתִּי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה לוֹ מִתַּחַת
 לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל שְׁנֵי צַדָּיו
 וְהָיָה לְבָתִּים לְבָלִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּדָמָה : ה
 וְעֲשִׂית אֶת הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּית אֹתָם זָהָב :
 ו וְנִתְּתָה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפְּרָכֶת אֲשֶׁר עַל אֲרֹן
 הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת אֲשֶׁר
 אֲוַעֲד לָךְ שָׂמָה : ז וְהַקְמִיד עָלָיו אֹהֶל־קְמַרְת
 סָמִים בְּבִקְרָה בְּבִקְרָה בְּהִטִּיבוֹ אֶת הַנֶּהֱרַת
 יִקְמִידָנָה : ח מִפְטִיר וְבִהְעֵלְת אֹהֶל־אֶת הַנֶּהֱרַת בֵּין
 הָעַרְבִים

הערבים

רש"י

שפתי חכמים

(ויקרא י') הוא אשר דבר ה' לאמר בקרב
 חקדש וסיכן דבר ונקדש בכבודי : (מו)
 לשכני צמחוס • ע"ת לכון אני צמחוס : (א)
 מקטר קטר • להעלות עליו ב קטור
 עשן שמים : (ג) את גגו • זה כיה לו גג
 מפל

מודים סמלת ונקדש טז אל מהל מועד כלות
 סמסרס סכינמו צו : (ג) מדלא נקט צ"ת
 של מוצח צפת"ק כמו מוצח העולה צהכח
 הוא סמוצח אינו דבוק למקטר קטורת ואין
 לו דבוק חלא צמוספות להעלות כאלו אמר
 מוצח כדי להעלות עליו מקטר קטורת שפי
 קטורת

ומנא וית מדבחה וית אהרן וית בנויה אקרש לשמשא קרמי
 מה ואשרי שכנתי בנו בני ישראל ואהוי לחון לאלהא : מו ודעון
 ארי אנא " אלההון די אפקות יתרון סארעא דמארים לאשראה
 שכינתי ביניהון אנא " אלההון : א ותעבד מדבחה לאקמרא
 עלוהי קמורת בוסמן דאעי שמין תעבד יתיה : ב אסתא
 אודפיה ואסתא פותיה מרבע יהי ותרתין אמין דומיה סניה
 קרנוהי : ג ותחפי תיה דהב דכי ית אנריה וית פתוהי סחור
 סחור וית קרנוהי ותעבד ליה דיר דודב סחור סחור : ד ותרתין
 עוקן דרהב תעבד ליה מלרע לזיה על תרין וזיתיה תעבד על
 תרין סחוריה ויה לאתרא לארמיא למצל יתיה בהון :
 ה ותעבד ית אדימיא דאעי שמין ותחפי יתרון דהכא : ו ותתין
 יתיה לקרם פרוכתא די על ארונא דסדרותא לקרם פפורתא די
 על סדרותא די אמין מימרי ית תמן : ז ויקמר עלוהי אהרן
 קמורת בוסמן בצפר בצפר באתקנותיה ית בוציניא קמורה :
 ח ובאר לקורת אהרן וית בוציניא בין שמשא קמרינה קמורת

בעל הטורים בוסמן
 הקצים מוצין לו פרכסו צל עורח כאוכלי כען : מחספס בגימטריא עולב סהים המן

שפתי חכמים
 קטורת של עשן סמים : (ג) פי' וצל מקום
 מורה על פאה וד : (ד) פי' מכלל
 דלעשותיו לאו דדיו הוא ולכן הוליו כאן
 ממשעותיו והוסיף עוד מלת שני טעמותיו
 שזני דדיו בלומר אל תחשוב שכל שני דדיו
 תוכפתי זיחור לעשותיו כאלו אמר על שני
 לעשותיו דביינו על שני דדיו ואנן פירש ג"כ
 שכל צמקוס צי"ת מפני שהויות צלדיו לא
 על דדיו : (ה) פירש מלת והיהכז אל
 המעשה החסר מן המקרא דא ליכ והיו
 מצעי ליה : (ו) לא טרעצעות יהיו צעזור
 צמים וצדים רק טעצעות צעזור שההיב ציט
 צצו : (ז) פירש הא דחור וכתב לפני הכפורת
 אחר

רש"י
 אכן מזה הטוב לא נהלו ג' אלף
 מחלא כחללו אדם ככל תיבתן : וז' סבי
 סימן לכתר כהונה : (ד) ללעותין * ג כאן
 הוא לטון זויות כתרזמו * לפי טאמר
 על שני דדיו ד על שתי טקעותיו סבטי
 צדיו : והיה * מעשה הטענות ה האלה :
 לכתוס לכדוס * לכל בית תהיה ו הטכנת
 לבד : (י) לפני הכרכת * טחא תאמר
 מסך חכמד ארון לפסון או לדרוס ז"ל
 לפני ספרכת מכון כנגד הארון חכמון :
 (ז) כהוטינו * לטון קפוי ככזיכין של
 התורה מדטן הספילות טנשרפו כלילה
 והיה מטובן ככל נקר וכקר : הכוח *

נכסי"ל כלע"ז וכן כל נרות האמורות בחכום חוץ ממקום טאמר סס העלכא
 סכוא לטון סלקס : (ח) וכתעלות * כסילוקס לסעלות
 לטכתן

שמות ל תצוה

הערבים יקמירנה קמרת תמיד לפני יהוה
לדרתיכם: לא תעלו עליו קמרת זרה ועלה
ומנחה ונסך לא תסכו עליו: וכפר אהרן על
קרנתיו אחת בשנה מדם הטאת הכפרים אחת
בשנה יכפר עליו לדרתיכם קדש שקדשים הוא
ליהוה:

פ פ פ

ק"א • מיכלל סימן: ומפטרין אתה בן אדם הגד את צית ישראל: ציחוקאל בזמן מ"ג:

י' וידבר יהוה אל משה לאמר: יב בתישא
את ראש בני ישראל לפקדיהם
ונתנו איש כפר נפשו ליהוה בפקד אתם ולא
יהיה בהם נגף בפקד אתם: י' זה יהנוכל
העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל

רש"י

שפתי חכמים

לכמתן: יקמירנה • כל יום פרס ה
מקטיר שמריה ופרס מקטיר צין הערבים:
(ט) לא תעלו עליו • על מזבח זה:
קטורת זרה • שום קטורת של נדבה כלן
זרה לו חוץ מזו: ועולה ומנחה • ולא עולה
ומנחה י עולה של זבחה ועוף ומנחה הוא
של מין לחם: (י) וכפר אהרן • מתקדמים:
אחת זבחה • ציום בכפרים הוא שנאמר
באחרי מות (ויקרא י"ז) וילח חל המזבח
אשר לפני ה' וכפר עליו: הטאת הכפרים •
הם פר ושעיר של יום הכפרים המכפרים
על עוונות מקדש ב' וקדשו: קדש קדשים •
המזבח מקודש לדברים הללו ל' צלנד
ולא לעבודה אחרת:
חסלת פרשת תצוה

אמר לפני הפרוכה הוא גדו שלא האמר
שהמזבח אעפ"י שהיה לפני הפרוכה לא היה
צאמגע ממנו שלא היה נועה לנד כותל
דרומי או כותל צפוני שהרי הפרוכה הי' צל
רוחב הלכבן מ"ה חזר ובהצ לפני הכפרות
גומק: (ח) כלומר היו מנה צנורק וחזי מנה
צין הערבים דהיינו צל יום מנה שלם:
(ט) כלומר צל על המזבח הנחשת אתה
מקריב: (י) ג"ל שחלת ולא דרתיב צרישא
דקרא קחי גמי אועילכ באלו נאמר ולא עולה
ומנחה: (כ) בירש כבידע הכהן שהוא עמא
נכנס למקדש בשוגג כהצור שהוא נכנס לנית
של חולין ולא של מקדש או שאכל קדשים
וצבור שהוא אובל צטר חולין או שהוא סוגג
צטומא' יודע טוב צית המקדש וצטר קדשי:
על זה היו מכפר פר ושעיר של יום הכפרים:
(ג) דחליכ מה ענין זה לכלא:

חסלת פרשת תצוה

כ"ו

אונקלוס

קמ

בוסמין תדריא קדם י דדריבון : ט לא תסקין עלוהי קמורת
בוסמין נוכראין ועלתא ומנחתא ונסכין לא תנסכוין עלוהי :
וכפר אהרן על קרנתיה חדא בשתא מים תמאתא דכפוריא
חדא בשתא וכפר עלוהי דדריבון קודש קודשין הוא
קדם :

יא ומליל י עם משה למימר : יב ארי תקפל ית חושבן
בני ישראל למגניהון ויתנון גבר פירקן נפשיה
קדם י בד תמני יתרון ולא יהא בחון מותא בד תמני יתרון : יג
דן יתנון בד דעבר על מגנייא פלגות סלעא בסלעי קודשא

עסרין שפתי חכמים

א מלשון לא תשא שמע טווא ולא לשון
הדמה מלשון ישא פרעה
אה ראשך ומפני טכסה הקציה שמעך לגזור
גזירה עליהם צמדד טווא יתמו כחז צהן
טווא אה ראש וגומר חבל צלויס טלא נגוריה
הגזירה עליהם כחז צהן לשון פקוד : (ג)
דעת רש"י טלא תפרס לאחר תקבלת סכום
מניינס ומתנו איש כופר וגוי לכן פירש כלוי
כשמרעה לידע מניינס או יתנו כל אחד
מתנים הטקל ותמנה חלמי שקלים ותדע
מניינס חבל לא תמנה אותם לגילוחם וכו'
והא דנקט רש"י לשון טלויח אל תמנה
לגילוחם ולא נקט לשון חרוב ולומר כשתחשוך
וכו' יתנו כל אחד מחתי הטקל ותמנה
הטקל ויהודע מניינס כמו טכאת זקרא לומר
לא טהו מנור ומנותם במחית הטקל כדי
שיעשו האדנים חלא תחנולה טלא יטוט צהם
עין הרע וה"ה ע"י דבר אחר חוץ מחתי
שקלים טהיה יכול למנותם חלא טע"י חלמי
שקלים יעשו מהם האדנים והגב חדא תראי
רש"י (ג) כמו טלוינו צימי דוד טמנה אותם
צלא חלמי שקלים טחש טהיו על עבודת אוהל מועד
טעה ולא לדורות לקנות מהם קרנות וטעו ג"כ
טפירוס ולא יהיה צהם נקט טיא נקט טנא
לעולם ועל דרך ולדקה טחיל ממות * וה"ה
טכסד דוד אה טהם וטח טלויס ציד ויחב וטלויס
ציד חציני צן לרזיה וטטלויס ציד חתי טחתי
למה לא היה צהם נקט וטחא ט"ל טהיה טחתינין
טולט צהם עין הרע טהינו דוקא כטמונה כל
ישראל וכו' רש"י (ד) מדמתינו זה טכמע טהרא
לו על דבר : (ה) דקטעה לרש"י דמחית הטקל
צטקל הקודש טמעמ דיציאו חתי הטקל עם שקל
טלם וכו'

רשיי

(יב) כי תשא את לשון קבלה
כתרגומו א כשתחפזו לקבל
סכים מניס לדעת כמה הם אל תחמס
לגולגולת ב חלא יתנו כל אחד מחתי
הטקל ותמנה את הטקלים ותדע מניס
ולא יהיה כהם נקט * טחמיין טלט בו טין
טדע והטרה כח עליוסטכו טחל בו ג טחמי
דוד : (וג) זס יתנו * (כמדבר כ"ב)
טהיה לו טחמין מטכע טל אט ד ומטקלה
מחתי הטקל ויחורר לו כזס ויתנו : טעובר
טל טפקודים * טרך טחמיין טעטוין את
טמנין זס אחר זס וכן (ויקרא כ"ז)
כל אשר יעבור טחמ טכטט וכן (ירמיה
ל"ג) טעטוירכ טחלין ע"י מונה : מחתי
הטקל כטקל טקדם * כמטקל הטקל
טקכמתי לך טקול בו טקלי טקדם הטון
טקלים

יד
עלה
עד
אחת
דוא
ש
ד
ולא
וכפר
שקל
פחה ה
טעניס :
ז ט ז
גדה לון
ולא עווה
כהה טווא
תקדמיס :
ח טחמור
אל טחמור
כטמוריט
הטכמוריט
קדמיס
ל טגד
ח

שמות ל כי תשא

הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל
תרומה ליהוה: יכל העבר על הפקדים מבין
עשרים שנה ומעלה יתן תרומת יהוה: טו
העשיר לא ירבה ותדל לא ימעט ממחצית
השקל קחת את תרומת יהוה לבפר על
נפשתיכם: טז ולקחת את כסף הנפרים מאת
בני ישראל ונתת אתו על עבדת אהל מועד
וקרה לבני ישראל לזבחון לפני יהוה לבפר על

נפשותיכם

שפתי חכמים

שקלים האמורין צפ' ערכין וסדס אחווה
עשרים גרה השקל: עכשיו פירסו לך כונה
הוא: גרה: לשון מעט וכן בצמחאל (סמאל
א' ז') יצא להשתחות לו לאורות ז' כסף
ולכר לחם: עשרים גרה השקל * הסקל
השם ח' ד' זווים והוא מתחלתו ה' מעות
אלא צאו והוסיפו עליו כמות טו ובעלהו
לשם מעט כסף ומחלי' השקל הוב' שאמרת
לך יתנו תרומה לה': (יד) מגזעשירי' שנה
ומעלה * למדרכאן שאין פתו' מגזעשירי' יוצא
לצא י' ומנ' ככלל חכמים: (טו) לכפ' על
נפשותיכם * שלא תגפוב על ידי מנין *
ד'א לכפר על נפשותיכם לפי שרמזו להם
כאן שלשה תרומות שכתב כאן תרומות ה'
ג'פ אחת תרומת אדנים שמנא' כשהתחילו
בגדת ה'מטבן שנתנו כל אחד וא' מחצית
השקל ועל' למאת הככר ככ' כמות ל'א'
וכסף פקודי העדה מאת ככר ומס' ועשו
האדנים שח'מר ויהי מאת הככר הכסף וכו'
ובטנית אף היא ע'י' מנין שמנא' משקוקס
המטבן הוא הענין האמור בתחלת חומש
הפקודים (במדבר א') צאחד לחטש הכטי
צנה

וא"כ הים לו לכהו שקל ומלי ועל זה פי'
במשקל ר"ל בשקל הקדש וכו': (ו) כלומר
לעיל צפ' משפטים כתיב נמי שקל ולא פירס
לנו הכתוב כמס' ועכשיו פירס לך כמה הוא:
(ז) שהוא נמי לשון מעט: (ח) דקשה
לרש"י דתחילה כתיב מחצית השקל ואח"כ
כתיב עשרים גרה השקל דמשמע שקל שלם
יתנו ומתק' השלם ר"ל השלם עשרים גרה
והם יתנו חיו שם עשרה גרה: (ט) הוהך
לבוסיף זה משום דלא תקשה דקרא קא'גר
שהשקל עשרים גרה והיה ראוי להיות עשרי'
וארבע כהני השקל השלם ד' זווים והוא שם
מעט ועל זה פי' והוסיפו עליהן וכו': (י)
מדכתיב מגז עשרים שנה ל"ל כל העובר על
הפקודים לא הליג' אלא מגז עשרים שנה
והוא אלא ללמדך כאן וכו' כלומר להכי נקט
לשון פקודים לכוודע שאין פחות מגז עשרי'
יוצא לצא דמנינו לשון פקודים גבי חיל
כדכתיב ויקוף משה על פקודי החיל וכתיב
ויפקודי שאלו את העם ופירש של קרא כך
הוא כי תשא את ראש בני ישראל ללחץ צנצנא
המלחמה יהיו מגז עשרים שנה ומעלה: והם
האמר ל"ל לאורות שאין נמנה וכו' הא כבר
הודיענו זה בצפר במדבר דכתיב מגז עשרי'

שנה ומעלה כל יוצא צנצנא וי"ל ה"א דוקא צנלחמות חובה הקפיד הקרא אלא צנלחמות
הכחות לכן ככל הענין אף למלחמות הרשות חיו יוצא כ"א מגז עשרים שנה ומעלה:
(כ) ולא לכפר על חטאתיכם כשאר

עסרין מעין סלעא פלגית סלעא אפרשותא קדם : יד פל
 דעבר על מניינא מפר עסרין שנין ועליא יתן אפרשותא : קדם
 : טו דעתיה לא יסני ורמסכין לא זוער מפלגית סלעא למתן
 ית אפרשותא קדם : לכפרא עד נפשתיוכן : טז ותסבית
 בספא דכפיתא מן בני ישראל ותתן יתיה על פיתח משכן זמנא
 ויהי לבני ישראל לדברנא קדם : לכפרא עד נפשתיוכן : יז

בעל הטורים

ומריד

נבלע דמ"ח איברים וימותו ז' נמשורה הכל ויותרו אנשים אמנו ואידך ויותרו דבר ה' .
 ההם שהיו כדבר ה' נשתלחה זו ברכה והכח שעברו על דבר ה' והותרו נשלח זו קללה :
 וירם פולעים וירם ג' נמשורה וירם כבוד ה' חלבי יכאל שבעו וירם לנס והכל וירם מולעים
 וינאס וירם

דש"י

שפתי חכמים

כפרו' שנתורה דמה ענין כפרה אלל האונין :
 (ל) פירש אע"פ שגלות כי תשא היא כללות
 לכל זמין ולא נזכר שיינה עמה מכל מקום
 ונתת אותם על עזרת חלל מועד שהסדרי
 המעבן מורה שגטוים צפירי שימנס קודם
 הקמת המעבן : (נו) ואין יכול לזה לכל
 שנה חלף עד ראש השנה וגם אותן שולדו
 קודם ראש השנה כשנא ראש השנה צאין
 לבל

בשנה השני' ונתנו כ"א מחצית השקל וכן
 לקנות חקוקרונת כבוד של כל שנה ושני'
 והשוו בהם עניים ועשירים ועל איתה
 תרוח' כאח' לכפר על נפש פ' ס' ס' כ' כ'
 לכפרה הם באים והשלישית היא תרומת
 המעבן כמו ש' (שמות ל"ה) כל מרים
 תרומת כסף וזהב וכל כסף וכל כסף
 בה אלף איש מה שנדרכו לכו : (טז)
 ונתת אותם על עבודת ה' מועד למדת

שנכטוים למנותם כחלית נדכת המעבן ל
 חגפס כמו שנה' (שמות ל"ב) ויונה' ה' את העם משל לנאן החיבה על בעליה שפול
 בה דבר ומשפסס אחר לו לרועה בבקשה ממך מנה את לאני ודע כמה נותרי בהם
 להודיע שהיא תבינה עליו ואח' לוצר שהמנין הזה הוא החמור בחומש הפקודים שהרי
 כאמר בני' (כמדבר א') באחד למדש השני והמעבן והמקוסבא' לחודש הראשון שנה' (שמו'
 ת') ביום השלשם הראשון בא' למדש תקים וגו' והמעבן הזה נעשו האדנים משקלים שלו
 שנה' (שמות ל"ח) ויהי מחת ככר הכסף לקחת וגו' הא למדת שמים היו אחת בתחלת
 נדכתן וחר יום הכיפורים בשנה ראשונה ואחת בשנה שנייה באייר משהוקם המעבן .
 ואם תאמר וכי אפשר שבשנייה היו ישראל שנים ו' מחות חלף בו כימר ונ' אלפיסוים' מחות
 ונ' שהרי בכסףפקודי העדה כאמר בני' ונתחמש הפקודים חלף בו כימר בני' (כמדבר ח')
 ויהיו כל הפקודים שם מחות חלף בשלש אלפיסוים' מחות ונתחמש כנ' א' בשתי שנים
 היו ואח' שנה היו בשעת ענין הראשון בני' ו"ט שנה שלא כמו ובשנייה נאשו בני' כ'
 תשוכה לדבר אלל שנות האנשים בשנה אחת כמו אבל למתן ונאות מרים היו ב"שנים
 לפי שזינאת מרים מוכין מניסן כמו שנינו באסכ' ראש השנה ונכנס המעבן בראשונה
 ונכנס שנייה שנתחדש' שנה באחד בניוסן אבל שנות האנשים מניוסן שנות עולם
 המתחילין מתשרי בו כחליו שני המנינים בשנה אחת המנין הראשון יהיה בתשרי לאחר
 יום הכיפורים שנתרשם המקום לישראל לכאן להם ונכטו על המעבן והשני באחד

שמות ל כי תשא

נפשתיכם: פ י וידבר יהוה אל משה לאמר:
 ה ועשית כיוור נחשת וכנו נחשת לרחצה ונתת
 אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה
 מים: ט ורחצו אתה וּבְנֵי מִמְנוֹ את ידיהם ואת
 רגליהם: כ בבאם אל אהל מועד ורחצו מים
 ולא ימתו או בגשתם אל המזבח לשרת
 לתקמיר אשה ליהוה: כא ורחצו ידיהם ורגליהם
 ולא ימתו וחייתה להם חק עולם לו ולורעו
 לדרתם: שניפ כב וידבר יהוה אל משה לאמר:
 כג ואתה קח לך בשמים ראש מר דרוור חמש
 מאות וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים
 וקנה בשם חמשים ומאתים: כד וקדה חמש

מאות

רשימו

שפתי חכמים

כאיוור: על עבודת אהל מועד. סן אדנים
 שנעשו בו: (יח) כיוור. כמין דוד גדולה
 ולה דדים המריקים כפיהם מים: וכנו.
 כתרבותו כסוים 'יוש' מתוקן לכינוי: 'ברח'.
 מוסב על א הכיוור: ובין סמכות. מזבח
 העולם שכתוב בו שהוא לפני פתח אהל
 מועד והיה הכיוור משך קצעה ועומד
 כנגד אויר שבין המזבח והמשכן ואינו

לכל שנה: (א) דקיל היאך יכולין לרחוץ
 מז הכן לים מוסב על הכיוור: (ג) כלומר
 צעה שמקדש ידיהם לרכיב סלקדש גסרגליהם
 עמהם פירש דאת צל לנצות וכו' ואת רגליהם
 כאלו אחר את ידיהם יהיו רגליהם ואת
 רגליהם יהיו ידיהם דהיינו שניהם צנת אחת:
 (ג) (נח"י) דמ"ל לרצב דלא מחייב אצויה
 ריקנית

מפסיק כלל כנתים משום שנאמר ואת מזבח העולם שם פתח אהל מועד כלומר מזבח
 לפני אהל מועד ואין כיוור לפני אהל מועד הא כיצד משך קצעה כלפי הדרוור כך
 שנויה בזכחים: (ט) את ידיהם ואת רגליהם. בכת אחת הים מקדש ידיו ורגליו. ב
 וכך שיינו בזכחים כיצד קדוש ידים ורגלים מניח ודו הימנית על גבו רגלו הימנית וידו
 השמאלית על גבו רגלו השמאלית ומקדש: (כ) כבואם אל אהל מועד. (ת"כ) פרשת
 שמיני זכחים ו"א לספאיר שחיות וכן הערכים קשרת ג או לסזות מרס עד כסן
 המשיק ושעירי ע"א: ולא ימתו. הא אם לא ימתו ימותו

וּמְלִיךָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָ: יַח וְתַעֲבֹד בְּיַד דְּנַחְשָׁא וּבְמִסְיָה
 דְּנַחְשָׁא לְקָדוּשׁ וְתִתֵּן יְיָהּ בֵּין מִשְׁפָּחָ וּבֵין מִדְּבַחָ וְתִתֵּן תַּמָּן
 מִיָּא: יֵשׁ וְיִקְדְּשׁוּן אֶהְרֹן וּבְגוּוֹהֵי מְנִיחֵי יִתְיַדְהוּן וְיִתְרַגְלִיהוּן:
 ב בְּמִיעֲדָהוֹן לְמִשְׁפָּחָ וּמִנָּא יִקְדְּשׁוּן מִיָּא וְלֹא יִמּוּתוּן אִוּ בְּמִקְרָבְהוֹן
 לְמִדְּבַחָ לְשִׁמְשָׁא לְאַסְקָא קִידְבְּנָא קְדָם: כֹּא וְיִקְדְּשׁוּן
 יְיָהוּן וְגִלְגִּיהוּן וְלֹא יִמּוּתוּן יְיָהוּי לְהוֹן קִים עֲלֵם לִיָּה וּלְבְנוֹתֵי
 לְדִרְיָהוּן: כִּב וּמְלִיךָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָ: כִּג וְאַתְּ סַב קָד
 בּוֹסְמִין רִישָׁא מִרְדָּא רַבִּיָּא מִתְקַל חֲמִשׁ מָאָה וּקְנָמָן בִּשְׁם פְּלַגּוּתֵיהָ
 מִתְקַל מָאָתָן וְחֲמִשִּׁין וְקִנְהָ בּוֹסְמָא מִתְקַל מָאָתָן וְחֲמִשִּׁין: כִּד
 וְקִצֵּיעָתָא מִתְקַל חֲמִשׁ מָאָה בְּסַלְעֵי קִידְשָׁא וּמִשָּׁח יִיְהִי מִרְדָּא

הינא

שפתי חכמים

ריגית וכן איתא צנזים י"ט דלכתה קאי
 על צנזאס אל אהל מועד: ד) רחא דר"י
 רזה לתרז למה לא נאמר וזה לא ירחלו
 ימותו דוב ירוו יותר ממה שנאמר ואל ימותו
 ועל זה פירש ר"א אל וכו' כמורה נאמר
 כללות וכו' והר"ם פירש לפי שנגבה הכתוב
 להזכיר העונש המתחייב לא הבגתי מתחייב
 לכן אמר שהתורה נאמרה כללים ומכלל לאור
 אלה שומע הן וכו' וק"ל והרי הוא באינו
 הם דריו: (ה) דק"ל הא פשיטא מדאסר
 ליכנס אל אהל מועד בלא רחיצה היאך יכול
 ליכנס למוצח * לפי החילוק וכו': (ו) לא
 מהלית שיעורו דא"כ היל למיכתב חמש מאות
 ומדחשטריך שתי הצאוח ש"ג דאית ציה
 הכרעה אצל אין לפרש דכנוי מהליתו שז אל
 מר דרור ופירש וקנמן מהליתו של מר דרור
 שהו ר"ן א"כ לכתוב וקנמן צס חמשים
 ומהלית מהליתו ל"ל אלא ע"כ כנוי מהליתו
 אקנמן קאי: (ז) פירש שאין יכול לסקול
 שוב צסזה בלא הכרע: (ח) אלא עין גמור:
 (ח) אלא תפרס מהליתו של קנה צס הוא
 חמשים ומהליתו כמו קנמן צס דא"כ נכתב
 קנמן צס וקנה צס מהליתו ומהליתו ר"ן והשתא חמשה מהליתו דקנמן אקנמן גופא קאי
 וכוונתו מהליתו דקנה אקנמן קאי דלעיל מיעיה כאלו אמר וקנה צס מהליתו של קנמן
 כפירש

רשיי

ימותו כמורה נאמרו כללות ד ומכלל לאו
 אלה שומע הן: אל המוצח * החילוק ה שאין
 כאן ציאת אהל מועד אלא נחצר: (כא)
 ימותו * לחיי מיתה על הכמסה צנזח
 ואינו נוחץ ידים זרעוים שהמיתה הראשונה
 לא כמענו אלא על הנכנס להיכל: (כג)
 צסמין ראש * חסונים: וקנמן צס * לפי
 שהקנמן קליפת עץ הוא יש שהוא טוב
 ויש צו ריח טוב ועם ויש שאינו אלא בעץ
 לכך הוצרך לומר קנמן צס מן העוב:
 מהליתו חמשים ומהליתו * מהלית הבאתו
 תבא חמשים ומהליתו ונאלא כלו חמשה
 מאות כמו שיעור מור דרור א"כ למה נאמר
 צו האלץ גוירת הכהן היא להציאו לחלפין
 להרבות צו צ' הכרעות שאין שוקלין עין
 צעין ז וכך כנויה צבריות (דף ה'):
 וקנה צס * קנה של צס לפי שיש קנים
 שאינן של צס ה הוצרך לומר צס: חמשי
 ומהלית * סך ומקל כו כולו: (כד) וקנה *
 שם ברש עשז וצנזון חכמים קליעה: הין *
 (סס) י"ב לוגין ונחלקו צו חמשי שהאל
 רבי

שמות ל כי תשא

מאות בשקל תקדש ושמן זית קין: כה ועשית
אתו שמן משחת קדש רקח מרקחת מעשה
רקח שמן משחת קדש יהיה: כו ומשחת בו
את אהל מועד ואת ארון העדות: כז ואת
השלחן ואת כל כליו ואת המנורה ואת כליה
ואת מזבח הקמרת: כח ואת מזבח העלה ואת
כל כליו ואת הכיור ואת כנו: כט וקדשת אתם
והיו קדש קדשים כל הנגע בהם יקדש: לו ואת
אהרון ואת בניו תמשה וקדשת אתם לכהן לי:
לא ואל בני ישראל תדבר לאמר שמן משחת
קדש יהיה זה לידרתיכם: לב על בער אדם
לא יפד ובמתנותיו לא תעשו במהו קדש הוא
קדש יהיה רכם: לד איש אשר ירקח במהו
ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו: לז
ויאמר יהוה אל משה קח לך סמים נמף
ושחלת וחלפנה סמים ולבנה זכה בד בבד
יהיה

רש"י

שפתי חכמים

(י) פירש אינו די (כ) לבן סהים: (ל)
כלומר ססכו וקניחו הסמן מעל העיקרון:
(מ) כלומר צראם התינה: (נ) רגע צבוגיל
תחת הרי"ש ואינו כמו רגע כיס שהוא לבן
פועל: (ס) כלומר זה נוטל מזה:
פירש
רקע רגע נ ואינו כמו (יכעיה נ"א) רוגע היס וכמו (סס מ"ב) רוקע הארץ הטעם לנטע
וזל דבר המעורב צמיגו עד סוף קופח מזה ס או
קח

אונקלוס

ק

הינא : כה ותעבד יתיה משח רבית קודשא בוסס מוסס
 עובד בוססנו משח רבית קודשא יהא : כו ותרבי ביה ית
 משכן זמנא וית ארונא דסהדותא : כז וית פתורא וית כל מנחתי
 וית מנרתא וית מנחא וית מדבחא דקשורת בוסמא : כח וית
 מדבחא דעלתא וית כל מנחתי וית בירא וית בסמיה : כט
 ותקדש יתהון ויהון קודש קודשא כל דיקרב בהון יתקדש :
 ל וית אהרן וית בנוהי תרבי ותקדש יתהון לשמשא קדמי :
 לא ועם בני ישראל תמליל למימר משח רבית קודשא יהי דין לי
 דרביכון : לב על בסרא דאנשא לא יתסך ובדמותיה לא תעבדון
 כותיה קודשא הוא קודשא יהי לכון : לג גבר דיבסס דכותיה
 ודי יתן מניה עד חלוני וישתאזי מעמיה : לד ואמר " לששה סב לק
 בוסמין נטופא וטופרא ותל בנתא בוסמין ולכונתא דכיתא מתקל
 במתקל

שפתי חכמים

רש"י

(ע) פירש כ"ף וכו' שהא כמו נו' וק' לכו :
 (פ) ופירש תמסחם וזוה מתקדשים לא
 טימסחם וגם יקדשם כדכ' דאזינו דבר צפני
 עלמו והא דלא פיר'ה לעי' אצי כל המטור'ו
 וכו' ע"ש צנ"ל : (צ) וא"ת למה מהפך רש"י
 הפסוק וי"ל דסתירה הוא ארצותינו שפירשו
 שכולו קיים לעתיד לצא ומכאמ"ה דורש'
 מדכתיב זה לי לדורותיכם אצל חין זה ראיה
 ודכסה גמורה דזה לרין לדרסה אז לומר
 דלרין לוג בוי א"ל איפכא דראיה הוא
 לרצותינו כלומר לדורותיכם יהיה קיים כמניין
 זה דהיינו י"ג לוגין וק"ל : (ג) פירש אלו
 לא כתב אלא וצמתכנהו ה"א כיון טסס צו
 צמדת סכוס סממניו אע"פ שפחת אור רצה
 סממניו

לית או טעם קרוי מרקחת : רקח מרקחת *
 רקח העשוני ע"י אומנות ותערובות : מעשה
 רקח * סס האומן דדבר : (כו) ומכסת צו
 כל המסתיות כמין כ"י ע מין מכל מלכים
 שהן כמין טור : (כט) ורקסת אותם ימשיח'
 זו מרקסתם ב' פסיות קדש קדשים ומה היא
 הקדושה כל הנוגע וגומר כל הראוי לכלי
 שרת משכנס לתוכו קדוש הקדושה הגוף
 לפסול צו"ל וליים ועבול יום ואינו נפדה
 ללאת לחולין אצל דבר שחינו ראוי להס חין
 מרקסתן וטויה הוא מכסה שלימה אצל מוצח
 מתוך שחמר (כמות כ"ע) כל הנוגע
 צומצח יקדש טומע אני צין רהוי צין שאינו
 ראוי מ"ל ככסים מה ככסים ראויס אף כל
 ראויס * כל תסיחה משכן וכסנים ומלכים
 מתורגם לכון רצוי לפי שאין לורך משיחה
 אלא לגדול כי כן יסד כמלך סזה חינוך גדולתו וסאר מציות כגון ריקין ומשיחין ראשית
 סמנים ומשחו לטון ארמיות צהן כל עברית : (לא) לדרהיבס * (כסויות י"ג) מכאן למרו
 רצותינו לומר שכולו קיים לעתיד לצא : זה * צגי' תריסר ב לוגין כוי : (לב) לא ייסך צכני
 יודיין ל' לא יפעל כמו למען ייטע לך : על צכר אדם לא ייסך * מן סמנין סזה עלמו :
 וצמתכנהו לא העכו סמוכו * (כריחות ג') צכוס סממניו לא העכו אחר כמיה נמשקל
 סממנין
 כללו

שמות ל לא כי תשא

יְהִיָּה לִי וְעָשִׂיתָ אִתָּהּ קְטֹרֶת רִקְחָ מַעֲשֵׂה רִקְחָ
מִמֶּלֶךְ מִחוּר קָדֵשׁ : לו וְשַׁחֲקֵת מִמֶּנָּה הָדָק
וְנִתְּתָה מִמֶּנָּה לְפָנַי הָעֵדֶת בְּאֵהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר
אֶעֱד לָךְ שָׁמָּה קָדֵשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם : לז
וְהַקְטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְּתָהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ
לָכֶם קָדֵשׁ תִּהְיֶה לָךְ לִיהוָה : לח אִישׁ אֲשֶׁר־
יַעֲשֶׂה כִמּוֹהַ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמּוּי : ס לא
אִוִּדְבַר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר : יי רֵאֵה קִרְאתִי

בִּישָׁם

שפתי חכמים

סמנניו לפי מדת הין סמנייהא חייב לכחור
וכתב לא תעשו כמיהו כלומר טאס פיסת חו
רצה חייו חייב : (ד) דקל דלעיל הוביר
עליו והא דחור וכתב ואשר יתן ממנו וגומר
ובה כבר נזכר לעיל על צטר אדם לא ייסך
י"ל דמטוס הכי חור וכתב לחייב עליו ברפת
וכאלו כתב חצר ייסך על אדם ונכרת
מעמיו אצל הנעשה צמהכנתו לא מנינו
שהסיר עליו הכתוב שלא ייסך על צטר אדם
וחין עובדי הלא מוהירין : (ה) פי' כהונה
גדולה ואפילו כהן גדול ומלך שגם הם עלמם
אחרי המשחה ולכונה ולמלכות נקראו זרים :
(ו) דל"כ לתבוצ הלצנה צראש או צבוף
ולא צתובס : (ז) ג"א כדי שרחה
הכ"י גם הפוכים חוזרים צתצוב וירס
עליו : (ח) ו"ת מנא זיה לרצות כאלו
דלמא לא מרצה אלא כלים כמו במיסהרלסון
דאינו מרצה אלא הרי וי"ל דהוכחה רש"י
מדלג התיב כמים כמים גצי הדדי צתחילה
או

הללו לפי מדת הין סמן * אצל אס פחת
או רצה סמנניו לפי מדת הין סמן מותר
ואף העשוי צמהכנתו של זה אין הסך ממנו
חייב אלא הכורה : מתכנתו * ל' חשכון
כמו (שמות כ') מתכנת הלצניוסוכצמתכות
כל קטורת : (לג) ואשר יתן ממנו * מאות
ד של משה : על זר * שאינו זורף כהונה ח
ומלכות : (לד) נטף * הוא זרי ועל שאינו
אלא שרף הנוטף מעלי הקטף קרוי נטף
וצלע"ז גומ"א והלרי קורין לו ערימ"ק :
שחלת * טרש צסס חלק ומנהיר כלפורן וצלסון
המטבר קרוי צפורן והו סהררס אונקלוס
וטופרא : חלצנה צכס שריחו רע וקורין לו
גלצנ"ה ומנא' הכתוב צין סמנני הקטורת
ללמדנו שלא יקל צענינו לררעמנו ו צאגור'
העניותינו והפלתינו את פוכעי ישרא' שהיו
ז נמני עמנו : סמים * אחרים : ולצנה
צכה * נכריות סס) מכאן למדו רצותינו
י"א סמנני נאמרו לו למשה צסני מעוט
סמים צניס נטף ושחלת וחלצנ"ג הרי ה'
סמים לרצות עוד כמו אלו ח הרי עשר
ולצנה הרי י"א ואלו הן הלרי והצפורן והלצנה והל צנו"מר וקליעה שחלת נרד ומכוס הרי ח'
בהצצולת ונרד אחד סהנרד דוורה לצצולת הקטע והקלוס והקנמון הרי י"א * צורית כרש"א
מיוו קרטר אלו ח ספין את הצפורן ללצנה
בהחל

שמות לא כי תשא

בָּשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן־אֹהֲרַי בֶּן־חֹר לְמִמֶּנּוּ יְהוֹרָה׃
 וְאָמַרְא אֶתְרוּחַ אֱלֹהִים בְּהַכְמָה וּבַתְבוּנָה
 וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה׃ י לַחֲשֹׁב מִחֲשַׁבְתִּי
 לַעֲשׂוֹת בְּזֹהַב וּבְכֶסֶף וּבְנַחֲשֶׁת׃ ה וּבְחַרְשֵׁת
 אֲבָן לְמַלְאָת וּבְחַרְשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת כָּכֵל־
 מְלָאכָה׃ וַיֹּאמֶר הַנְּהַי נְתַתִּי אִתּוֹ אֶת־אֶהֱלִיאֵב
 בֶּן־אֲחִיסָמָד לְמִמֶּנּוּ דָן וּבְלֵב כָּל־הַכֹּהֵן לֵב
 נָתַתִּי חֲכָמָה וַעֲשׂוּ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ׃ וְאֵת
 אֱהֵל מוֹעֵד וְאֵת־הָאֹרֶן לְעֹדֶת וְאֵת־תְּבַפְרֹת
 אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת־כָּל־כְּלֵי־הָאֱהֵל׃ וְאֵת־הַשֹּׁהַתָּן
 וְאֵת־כְּלָיו וְאֵת־תְּמִנְתָּהּ תְּמִתָּהּ וְאֵת־כָּל־כְּלֵיהָ
 וְאֵת־מוֹבַח־הַקְּמָרֹת׃ ט וְאֵת־מוֹבַח־הָעֹלָה וְאֵת־
 כָּל־כְּלָיו וְאֵת־הַכִּיֹּוֹד וְאֵת־כְּנֹו׃ י וְאֵת־כְּנָדֵי
 הַשֹּׁהַד וְאֵת־כְּנָדֵי־הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֵת־
 כְּנָדֵי־בְנָיו לְכַהֵן׃ יא וְאֵת־שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה וְאֵת־
 קְמָרֹת־הַשָּׁמַיִם לְקֹדֶשׁ כָּכֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ
 יַעֲשׂוּ׃ שְׁלִישִׁי פ יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ יג
 וְאֵת־הַדָּבָר אֵל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֵת־אֵת־

שבתתי

רשימי

רוח הקדש : (ד) לחשוב מהשבות • ארונת מעשם סבב : (ה) חרסת • לשון אומנות
 כמו חרס חכס ולונקלוס פורס וסנס בפירושן שאומן אכנס קרוי אומן וחרס עץ קרוי
 נגר : אמלחות • לפוסוסנס כמסכנות שלס בזלואס לעסות החסכנות למדת מוסב
 הפכן ועסוס : (ו) וכלכ כל חכס לכ וגו' • ועוד שאר כל חכמי לכ יס ככס וכל
 חסר

פְּשִׁוּם בְּצִלְמֵי בְרֵי אִירִי בְּרֵי חוֹר לְשִׁבְמָא דִּיהוּדָה : ג וְאִשְׁלַמִּית
 עִמְהָ רִיחַ נְפִיחָה מִן קֶדֶם יי בְּתוֹכְמָתָא וּבְסוֹכְלָתָנּוּ וּבְמַדְעָא וּבְכַדְ
 עִכְרָא : ד לֹאֲרַפָּא אִוְמָנּוּן לְמַעַבְדַּ בְּרֵתְכָא וּבְכַסְפָּא וּבְנַחֲשָׁא
 ה וּבְאִוְמִנִית אֲבָן מְכָא לְאִשְׁלַמָּא וּבְנִגְרוּת אַעֲמָ לְמַעַבְדַּ בְּכַר
 עִכְרָא : ו וְאִנָּא הָא יְהִיבִית עִמְהָ יֵת אֲהֶלְיָאִב בְּרֵי אַחִיסְמֵד לְשִׁבְמָא
 דְּרָן וּבְלֵב כָּל תְּפִימֵי לְבָא יְהִיבִית חוֹכְמָתָא וְיַעֲבֵדוּן יֵת בְּרֵי דִי
 פְּקַדְמָךְ : ז יֵת מִשְׁבֵּן וּמְנָא וְיֵת אֲרוּנָא לְסַחְרִיתָא וְיֵת כְּפֻרְתָּא דִי
 עֲלוּהִי וְיֵת כָּל מְנֵי מִשְׁכְּנָא : ח וְיֵת פְּתוּרָא וְיֵת מְנוּהִי וְיֵת מְנַרְתָּא
 דְּכִיבְתָא וְיֵת כָּל מְנַרָּא וְיֵת מְדַבְּחָא דְקַמֹּרֶת בּוֹסְמֵי־אִוְמִנִית מְדַבְּחָא
 דְעֻלְתָּא וְיֵת כָּל מְנוּהִי וְיֵת פִּיזְרָא וְיֵת בְּסִימָה : י וְיֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׁא
 וְיֵת לְבוּשֵׁי קִידְשָׁא לְאַהֲרֹן בְּהֵנָּא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי לְשִׁמְשָׁא : יא
 וְיֵת מִשְׁחָא דְרַבְכִּיתָא וְיֵת קַמֹּרֶת בּוֹסְמֵי־אִוְמִנִית לְקִידְשָׁא כָּל דִּי פְּקַדְמָךְ
 יַעֲבֵדוּן : יב וְאִמְרֵי לְמִשְׁחָה לְמִימְרֵי : יג וְאִתְּ מַלְלַע עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

למימר

שפת חכמים

למי קרמתי את זלזל : (3) שלח חמור
 סכום יסו עם זלזל לעזרה דמ"כ נמס
 פי' את חסידות ויתר משאר חכמי לב וכן
 פי' וכו' לומר שחסידי יעזרו את זלזל
 כל מלאכה שהוא עוסק צעמו אצל שאר
 חכמי לב יסו עשין מכל המלאכה אשר יתנו
 להם זלזל וחסידות יעזרו הכבוד בן הוא
 דאם קרמתי צמס זלזל וכו' וגם נחסי אתו
 את חסידות וכו' ועוד כל שאר חכמי לב
 הנמלאים ציוקס עם כל אותן שנהגי חכמה
 צלזס ועשו את כל אשר לימך : (ג) דקסס
 לרש"י דמהמע דשאר סכום לא היו עשויים
 לכ"פ שפירשו עזוק לא עקור מטומאס
 רש"י : (ד) כל מר שאר מיד אשר כך תמיז
 כן ס"מ סלנו פתרים הן : (ה) שמתורס
 שרין על סס ססיו אורגים וכו' : יס כן שר
 כמי

רשי

אשר נחתי בו חכמה ב ועשו את כל אשר
 כוונתי : (ז) ואת הארון לעדות • לזכור
 לזכות העדות : (ח) הטובה • על סס
 זכב טהור (מנחת כ"ט) : (י) ואת
 בגדי הסרדי' אות' אני לפי פסוקו של מקרא
 שאז אפסר לומר שכבדי כהונה מדכ' לפי
 ס' אלה ד ואת בגדי סקוד' לאהרן הכהן
 ואת בגדי בניו לכהן אלא לבו בגדי הסרד
 הס בגדי התכלת והארנמן ותולעת שני
 האמורין כפרסת מסע" (כמדבר ד') ונתנו
 עליו כנגד תכלת ונתנו עליו כנגד ארנמן
 ונתנו עליו כנגד תולעת שני ונראין דברי
 שנחמ' (שמות ל"ט) ומן התכלת
 והארנמן ותולעת שני עשו בגדי סרד
 לשרת בקדש ולא הוזכר שם עמכס ואס
 כבדי כהונה מדבר לא מצינו כא' מהס
 ארנמן או תולעת שני כלא שם : כבדי הסרד • ימ' ל' עבודה וסירות כתרוננו לכוש
 שמוס ואין לו דמיון במקרא ואנו אומר שהוא ל' ארמי כתרנו' של קלעוס ותרנוס ש
 מוכר ה שהיו ארנוס בחמת עשויס קכיס לקידי' בלע"ן : (יא) ואת קשרת

שמות לא כי תשא

שבתתיהו שִׁמְרוּ כִּי אֹתָהּ הִיא בְּיָמֵי וּבְיָמֵיכֶם
 לְדַרְתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְשְׁכֶם : י
 וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קָדֵשׁ הוּא לָכֶם
 מִחֻלְלֵיהּ מוֹת יוֹמָת כִּי כָל־הַעֲשֵׂה בָהּ מְלֹאכָה
 וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מְקַרֵב עִמִּיהּ : טו
 שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת
 שַׁבְתוֹן קָדֵשׁ לַיהוָה כָּל־הַעֲשֵׂה מְלֹאכָה בַּיּוֹם
 הַשַּׁבָּת מוֹת יוֹמָת : טז וּשְׁמָרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
 הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדַרְתֶּם בְּרִית
 עִוְלָם : יז בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹתָהּ הוּא לְעַלְמֵם
 בִּישֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־
 הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת וַיִּנְפֹשׁ : יח וַיִּתֵּן
 אֱלֹהִים מִשְׁחָה בְּבִלְתוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לַחַת

העדת

רש"י

שפ"ו חבמים

כסמים לקדש - לנורך הקטורת הסיכל ו
 סהוא קדש : (יג) ואתה דבר אל בני
 ישראל • ואתה אע"פ שהפקדונך לזוהתם
 על מלאכת המשכן אל יקל בעיניך לרחו'
 את השבת מפני אותה מלאכה : אך את
 סבתותי תשמורו • אע"פ שתהיו רדומין
 וריזין בקריאת המלאכה שבת אל תדחה
 מפניה כל חסין ורקין מעוטין למעט שבת
 ה ממלאכת המשכן : כי אות היא כינוי
 וכינוכם • אות גדולה היא כינוי שבת
 בכס בהנחילי לכם את יום מנוחת
 למנוחה : לדעת • האומות בה כי אני כ'
 מקדשכם : (יד) מות יומת • אם יש עדים
 ט והתראה : ונכרת' כלל התראה מחלליה
 מות יומת • טוהג בה חול בקדושתה :

גמי פירוש כן : (ו) (כ"ב) והלמ"ד היא
 צמחים צעזור ולא פירש דמלה לקדש קאי
 ג"כ על שכן המטחה כמטעות המקרא וכו'
 מכני שעי' הסמן נעשה קדש והל"ל לקדש
 צפת"ח תחת הק"ף ומלה לקדש משמע
 ככנר ה' ה' הודש : (ז) דק"ל היסך צל פרשה
 זו לכין : (ח) וחס תאמר לעול ממעט זה
 מדימין פרשט זו לכין וי"ל דלעיל לא הוי
 ממועט פלג לנור כמו הצלח הנדבש הסימה
 לניצור פלג יחיד ה"ח שמואל לעשת מלאכה
 לך לין לכתב אך : (ט) מדוכנת
 דמחיה צירי שנים ס"ב יומת הוא
 צירי ארס וסין מיטה צירי
 ארס הוא צירי והתראה (ועיין נחמ"י
 ט"ס למה צמח צירי ארס כתיב מות
 יומת) : (י) כוונת הנחת מרגוע חטונה
 לשין

עראי

(ט) שבת שבתן • מנוחתו מרגיע ולא מנוחה

למיטר ברם ית יומי שביא די לי תמרון ארי את היא בין מימרי
 וביניכון לדימון למרע ארי אנה מקד שכון יד ותמרון ית שבתא
 ארי קודשא היא לכון דתחלנה אתקמלא יתקאל ארי פל דיעבד
 בה עבדתא ושתעי אנשא ההוא מנו עמיה : מו שתא יומין
 תתעביד עבדתא וביומא שביעאה שבת שבתא קודשא קדם :
 פל דיעבד עבדתא ביומא דשבתא אתקמלא יתקמל : מז וימרון
 בני ישראל ית שבתא למעבד ית שבתא לדרהון קים עלם : יז
 בין מימרי ובין בני ישראל את היא לעלם ארי שתא יומין עבד :
 ית שמא וית ארעא וביומא שביעאה שבת ונח : יח ויהב למשה
 פד שיעי למקלא עמיה במטרא דסיני תרין לוחי סהדותא לוחי

אבניא

בעל המורים

כבית מי סתמאל העומר שלו היה חסו וזכו חס ויכבו טעם וחס להם היה מתכר על ידי וחס הסתם
 וכן חס זרם לה לדיוסן סתק קרוב לו כספ קרוב לה אס נחמל עומר הכינוי היה קרוב לה ואס נחמל
 בכית אכיה היה קרוב לו וזהו וחס חלדוני המלך חרושין ככנהדוין על קדושין וחס השמש סביב
 מתכר על דיווכן בני עבד כעין זה אומר שלי הוא וזה אומר שלי הוא כבית סתמאל עומר שלו
 היה וזכו וחס היה אבי כעין ארזנו אבי הרה"ש ו"ל ונחם כ"י הכא וא דך שמו ימרוק ונחם
 סתיה הון נחם וסתימן ממנו סתות ואמות העולם דרין אותם ואוכלין וטעמין כהם טעם מן וזכו

שפתי הכמים

רשיי

עראו : קדם לה שמיית קדושה לשמו
 וכתבותי : (יז) ונפשי כתרבותי ונח וכל לי
 נופס הוא לי נפש סמשיב נפשו ונשמתו
 בהרועו מתורת המלכה ומי סכתוב בו
 (ישעיה מ') לא ייעף ולא יגע וכל פעלו
 במאמר ב כתיב מנוחה לעמלו ל לשכר
 האזן מ מה שהיא יכולה לשמוע : (יח)
 ויתן אל משה וגו' אין מוקדם ומאוחר
 בתורה מעשה העגל קודם לבני מלכות
 המשכן וימים רבו היה נ סרי כ"ז בתמוז
 נשתברו הלוחות וניס הכפורים נחרפה
 הקב"ה לישראל ולחמדת התחילו כנדכת
 המשכן והוקם בא בניסן (כ"ע טוכא
 דלמח הכל כסדר זכווי הקב"ה למשה היה
 ב' ימים הראשונים טרם עזחוס העגל
 ועיס רדתו מהר עשו את העגל ומשה
 לא הגיד לישראל כווי המשכן עד למחרת
 וס הכפועי ססשו ישראל מרונים להקב"ה

וכן הוא כהדיא כזכר ויקבל אשר על כן

ככו"י

שמות לא לב כי תשא

הַעֲדַת לַחֹת אֲבָן כְּתָבִים בְּאַצְבְּעֵי אֱלֹהִים :
 לֵב * וַיֵּרָא הָעַם כִּי בִשְׁשׁ מִשֶּׁה לָּרַדְתָּ מִן
 הַהָר וַיִּקְהַל הָעַם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו
 קוּם! עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ
 כִּי־זָה! מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלְנוּ מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מַה־הָיָה לּוֹ : וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 אֶהְיֶה פָּרְקוֹ נִזְמִי הַזֶּהב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשִׂיכֶם
 בְּנִיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וַהֲבִיאוּ אֵלָי : וַיִּתְּפָרְקוּ כָּל־
 הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזֶּהב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־
 אַהֲרֹן : וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֲרָטוֹ וַיַּעֲשֶׂהוּ
 יָגוֹל מַסֵּכָה וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵיךָ יֵשׁוּׁאל אֲשֶׁר

העלוד

רש"י

בכווי הקב"ה כתיב מלת כל איש דהיינו
 גם ערב לב כמו שדרשו רבותינו איש
 איש מלמד וכו' ומשה בכווי אחר
 לישראל קחו מאת כהדייקא ולא לערב רב
 לפי שם גרמן בנזקים וק"ל : ככלתו *
 ככלתו כתיב חסר סתמטרה לו תורה
 כמתנה ככלה לחתן שלא היה יכול ללמוד
 כולם בזמן פ מועט כזה * ד"א מה כל
 מתקטת ככ"ד קאשין בן האמורים
 בספר ישעיה חף ת"ח לרוך להיות בקי
 ככ"ד ספרים : לדבר אתו * החקים
 והמטעים ע שכולה המשפטים : לדבר
 אתו * מלמד שיהי משה שומע מפי
 הנבורה וחורין ושונין פ את ההלכה
 שיהי יחד : לוחות : לוחות כתיב שהיו צ שתיין שוות : (א) כי בושש משה * כתרבומו
 לי חסור וכן (שופטים ה') כש רכבו ויחילו עד בוש כי כשעלה משה
 לה

שפתי הכמים

(ס) לבר מסרה לו ככלה לוומר שהיא לו
 קנויה : (ע) פינש דק"ל דליכא למימר ליווי
 של משכן דהא מעשה העגל קודם לכן היה
 כדפינש רש"י לעיל ל"פ כשכני ודגו חתו
 החקים והמשפטים שכולה המשפטים וכתב
 הרמ"ם ולכן זאת הפרשה דנקה בסוף פרשה
 משפטים דכתיב ציה ויצא משה נמוך פועל
 ויהי משה נזר ארבעים יום וגו' ודלא כרזי
 ישמעאל דאמר ואלה המשפטים י' מוסיף
 על הראשונים וכו' ופירושו כעו שהנרות
 נאמרו שכולות ונזקקים במעמד כל ישראל
 חף המשפטים קן עכ"ל : (פ) פי' דדייק
 מרזיניו לרזר אהו ולא כתיב לרזר אליו
 אלא מלמד שהיה משה וכו' : (ז) כאלו לא
 היה

אבניא פתיבין באצבעא דני : א והוא עמא ארי אחר משה למחת
 מן טורא והאפניש עמא על אחרן ואמרו ליה קום עבד לנא דחקן
 דיהבין קדמנא ארי דין משה נברא די אסקנא מצרעא דמצרים
 לא ידענא מה הוה ליה : ב ואמר להון אהין פריקו קדשי דרהבא
 די באודני נשיכון בניכון ובנתיכון ואיתו לי : ג ואתפריקו פל עמא
 יתקדשי דרהבא די באודניהון ואיתאיו לות אהרן : ד ונסב מדיהון
 וצר יתיה בזופא ועבדיה עגל מתבא ואמרו אלן דחלתך ישר אל

בעל המזרים

חורקין את שניסה ונתם על טוכתם של ישראל : לאחד כ' כח' הכא שני העומר לאחד ואידר ככה
 תעשו לאחד כהספרם כל אחד הוה מלחמו עשרון אחד וככה הכא עם העומר הוה מלחמו שני
 עשרונים ואיתא במדרש אמור לככה האחד הימור להקט"ה שהוא אחר וכן כמו תעשו לאחד
 כאוסטרס

שתי חכמים

היה רק אחד : (ק) כלומר צטס דכתיב בקרא
 פי' צלו טס : (ר) דקסה לרשי מדכתיב
 בתחילה עשה לנו מלחיסאסר ולכו לפנינו סוס
 לו למוצ אחר כך כי זס עשה סהיס סהוך
 וזלס לומר זס משה סהיס סהוך בתחילה
 לפנינו ועכשו מת לכך עשה לנו מלהיס אסר
 ולכו לפנינו ולמס דכתיב אסר סעלנו וגומר
 ומפרס דנחמה כן פירושו אסר סעלנו אינו
 כמשהמו מלרן מלרים אלא הוה מורה לנו
 דרך : (ט) וזכו שפירס רשי אח"כ את
 נומי מן נומי סהמי' מתפעלה חזל יס הוה
 כתיב ויפיקו סו לא לירך לפרס את נומי
 מן נומי ועוד מלמתי ססיס נוס קטן צמוס
 וכו

לסר אחר להס (שכת פ"ט) לסוף מ'
 יוס אזני בא בתוך ששה שעות כסכוריס הס
 סאיתו ויסעלה מן הכנין הוא והוא אחר
 להס סלמיס' ויסולילת עמו ויוס עליתו
 אין לילה עמו סכרי כ' בסיון עלה נחבא
 ווס מ' בשכמה עשר בתמוז בט"ז בא
 שטן וערכב את העולם והראס דמית חשך
 ואפילה וערכוביא לומר ודאי מת משה
 לכך בא ערכוביא לעולם אחר להס' מת
 משה סכבר באו שס שעות ק ולא בא כולי
 כדאיתא במס' שכת (דף פ"ט) וה"א
 לומר שלא טעו אלא כיוס המעוק בן

קודם שכות בין לאחר שכות סכרי לא ירד משה עד יוס המחרת סג' ויסכימו תזחרתן
 ויעלו עולות : אסר ולכו לפנינו • אלהות דרכס אינו להס : כי זס משה הוה • במי
 דמות משה דראה להס השטן שנושאן אותו באויר קויע סהמיס : אסר סעלנו מלרן
 מצרים • והוה מירה לנו דרך ר אשר נעלס בס עתה כריכין אזני לאלהות אסר ולכו
 לפנינו : (ב) באזני נשיכס • אחר אהין בלבו הנכוס והילודיס חסוס בתכסיטיקן שמת
 יתעכב דכר ובחוך כך יבא משה וזס לא החתינו ופריקו מעל עצמין : פריקו • לשון
 סווי מנורת פרק ליחוד כמו ברכו מגורת בך : (ג) ויתפריקו • לשון פריקת מסא
 בשעלנו מלחויסס נחבאו הס מסורקיס ש מנחויסס דישקריי"ר בלע"ז : את נומי •
 כמו תחומי כמו (שמות ט') ככאיתי את העיר מן העיר : (ד) ויכר אותו בחרט •
 יס למרגו בשני פניס האחד ויצר לשון קסירה בחרט לשון סודר כמו • (ד) ויכר אותו בחרט
 המתפתח והכרטיס (מלכוד א' ה') ויצר ככרוס כספ בשני מריוטי • וזכ' ויצר לשון
 גורה • בחרט כלי אומנות הנורסין שורכין וחור ייכונו גורות כזכב כעט סופר סחורט

שמות לב כי תשא

העלוקה מארץ מצרים: ה וירא אהרן ויבן מזבחת לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג ליהוה מחר: וישבמו ממחרת ויעלו עלת ויגשו שקמים וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק: פ וידבר יהוה אל משה לדוד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים: ח סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיה ישרא אל אשר העלוקה מארץ מצרים: ט ויאמר יהוה אל משה ראתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא: י ועתה תניחה לי ויחר אפי בהם ואבלם ואעשה אותך לגוי גדול: יא ויחל משה את פני יהוה אלהיו ויאמר למה יהוה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ

מצרים

רשי

שפתי חכמים

אותיות בלוחות ופנקסין כמו (ישיה' ס') וכתוב עליו בחרע אלום וזהו סת"א וזר יתיה כויפא ל' זיוף הוא כלי אומנות שחורטין בו בוסכ אותיות שקורין בלע"ז כיי"ל ומזיפין על ידו חותמות: עגל מסכה * כיון שהשליכו לאור בכור באו מכשפי ערכ רב שעלו עמם מחכמים ועשאוהו ככשפיו"א מוכה הים סס"י מתוך דמוסי בנין ת שנתמעך בו במכרים והיה כידו שסוטם שכת"בו משה עלה שור עלה שור לפעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס והשליכו לתוך הכור או יוא"א העגל (סנהדרין קא): מסכה לשון מתכת

זנו היו חלויים תבשיטוכן: (ת) פירש כסביו ישראל במלרים וכיו זנוים סח פיתוס וסת רעמסם וכסלס היו עושין היעור עזודתן מה סלמרו לכן כלו המלרים ונעלו הילדים ונתנו בחומה של בנין ומניח סלגנים סניצותיכן ועליכן כדי שיחיה השיעור של עזודה מלס ואמר מרע"ה לפני הקב"ה רצונו לו עולם למה יעגשו סקעגים במיתס לו וסמר לו הקב"ה אין סופן סני ילדים סלו לעונס שיכו לחרצות רעס כסיגדלי מוטך סימותו זכמין וסלך מסס וסוליס סחד מתוך סרות סנגין סנמעך סו קרלס מירס: (ח) סחנין וסיה סמוז עניו עלס סור לכך עלס סעגל

מסכה

ד"א קכ"ה קטעין זכס היו בו כגימי של

די אסקוד מארעא דמצרים: ה וְהָיָה אֲהָרֹן וּבָנָא מִדְּבַחָא קְדָמוּרֵי
 וְקָרָא אֲהָרֹן וְאָמַר חֲנָא קְדָם "מַחֵר: ו' וְאֶקְדָּמוּ בְיוֹמָא דְבִתְרוּתֵי
 וְאִסְקוּ עֲלֵיוֹן וְקָרְבוּ נִבְסִין וְאֶחָד עֲמָא לְמִיכַל וְלְמִשְׁתֵּי וְקָמוּ
 לְתִיבָא: ו' וּמְלִיל "עַם מִשָּׁה אִוֵּל חוֹת אֲרִי חֲבִירוֹ עֲמָד דִּי אֶסְקִתָּא
 מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: ה סָמוּ בְּפִרְעֵ מִן אֹרְחָא דִּי בְּקִרְתֵּינֵינוּ עֲבִדוּ
 לְהוּן עַגְל מִתְבָּא וּבְגִידוֹ לִיה וְדָבְחוּ לִיה וְאָמְרוּ אֵלֵינוּ דְחַלְתָּד יִשְׂרָאֵל
 דִּי אֶסְקִיד מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: ט וְאָמַר "לְמִשָּׁה גְלִי קְדָמִי יֵת עֲמָא
 הָרִין וְהָא עִם קִשִּׁי קָבֵל הוּא: י' וּבְעֵצָא אֲנִיחַ בְּעִיתָד מִן קְדָמִי וְיִתְקַף
 רוּגְנִי בְּרוּן וְאִשְׁצִינֵנוּ וְאֶעֱבֵד יִתְד לְעַם סְנִי: יא וְצִלִי מִשָּׁה קְדָם "י
 אֲלֵהִי וְאָמַר לְמָא "יִתְקִיב רוּגְנוֹד בְּעִמָּד דִּי אֶסְקִתָּא מֵאַרְעָא

בעל הטורים דמצרים

מחסרם כמו שפיתם לכבש כן תעשו עשרון אחד יתר להק"ה: שבתון שבת קודם הקדים שבתון
 לשבת ואח"כ קדם * ובפרשת ויקהל הקדים קדם לשבת ויהי לכס קדם שבת שבתון ל"ג לומר
 שחוקטין מחול על הקודם כהטתו וכו' ויארזו * שר"ך שבתה קודם שיבא עיקר הקודם ולאחר
 שיבא

שפתי חכמים

העגל שסוף הכיב טור: (ג) וְחָזַר מִשֵּׁי שִׁנְאֵמַר
 אֱלֹהִים אֲלֵסִיד יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִעֲלוֹךְ וְגוֹמַר *
 רַלֶּס לֹמַר עֲבַד רַב אֲמַרו וְיִשְׂרָאֵל: (ג) *
 עַל הִעֲלוֹ קָאִי: (ד) שֶׁשֶׁטֶן עִירֻבַּת סַח
 הַעֲלוֹם נִשְׁעָה שִׁטִּית וְהַלְלִית בְּמַעֲשֵׂיו שִׁמְרַר
 מִסֵּה שִׁטִּית לְלָזוּ: (ס) פִּירֵשׁ חוֹר הִיֵּם מוֹכִיחַן
 עַל מַעֲשֵׂה הִעֲלוֹ וְהִגְוֹבוּ וְיִירֵא אֲהָרֹן
 מִלְּהוֹכִיחַן שִׁמְאֵל יִסְרָגוּבוּ וְאֵס אֲהָמַר סַח
 לְעִיל פִּירֵשׁ רִשְׁיֵי וְיִבְנֵן מוֹצַח לְדוֹחַס וּפִירֵשׁ
 אֲחַר כֵּן חָזַר פִּשְׁעוֹ וְכוּ' וְאֵס כֵּן הִמְדַּרְשׁ
 וּכְפִשְׁעוֹ חֲדָשׁ חוֹר וְיֵל דַּקְסָה לְמַס נִסַּס
 אֲהָרֹן מוֹצַח חֲדָשׁ וְהָא הִיֵּם שֶׁס מוֹצַח נִבְנוּ
 כְּרַחֲמֵינוּ לְעִיל נִסַּס וּף פִּרְשָׁה מִשְׁפָּטִים וְעַל זֶה
 פִּירֵשׁ לְדוֹחַס זֶה פִּשְׁעוֹ וְהִמְדַּרְשׁ דּוֹרֵס
 עַל מַס דַּקְסָה נוֹ לְמַס נִסַּס אֲהָרֹן וְלֹא אֲחַר: *
 חֲבַל

בונים אותו המזבח זה מביא לרוב זה מביא אכן ונמצאת מלאכתן עשויה כבת אחת
 מתוך שאני בונה אותו ואני מתעבל במלאכתו ובין כך ובין כך משה בא: חג לסי *
 כלבי הים לשמים כמות היה שיבא משה ויעבדו את המקום: (ו) וישימו * השטן
 זרם כדו שישיחו: ללחץ * יש במשמע הזה גלוי ערוות כמו שגא' ללחץ כי וספיכות
 דמים כמו שגא' (שמואל ב' כ') ויקומו כל הנערים ויחזקו לפנינו אף כאן נהרג
 חור

דש"י

מסכת: אלה אלסיד * ולא כאמר אלה
 אלסונו מכאן שערב רב שעלו ממצרים הם
 שנקלה על אהרן והם שעלוהו ב ואח"כ
 השעו את ישראל אחריו: (ס) וירא
 אהרן * שהיה בו רוח חיים סג' (תהלים
 ק"ו) כתבנות סור אוכל עשב ג וראה
 שהכלות מעשה שטן ד ולא היה לו פה
 לדחות לגמרי: ויבן מזבח: לדחות:
 ויקרא חג לסי * מחר * ולא היום שחא יבא
 משה קודם שיעבדוהו זכו פשעו ומדרשו
 ביקרא רבם דברים הרבה ראה אהרן ראה
 חור בנאותו שהיה מוכיח ויסרגוהו ה וזכו
 ויבן (לשון בנים) מזבח לפניו ויבן מזבח
 לפניו ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה כי
 הסרחון ולא בים ועוד ראה ואמר אם הם

מזבח
 ימים
 עמך
 יאמר
 והנה
 יחד
 יא
 למה
 מארץ
 בעים
 חו (שפתי)
 וזה שתיאור
 כלי אומת
 שקורין ללבו
 מות: * עו
 לאור כבוד
 עמכם ממצרים
 הים ספיט
 יתך בו במצרים
 משה עלה שר
 וינו של ויפך
 הסור א ויבא
 וכסילשון ממנו
 מסכה

שמות לב כיתשא

מִצְרַיִם בָּכָה גְדוֹל וּבִיד חוֹקָה : יג לָמָּה יֹאמְרוּ
מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרַעַה הוֹצִיאֵם לְהַרְגֵם אֹתָם
בְּהָרִים וּלְבַלְתָּם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה שׁוֹב מִחֲרוֹן
אֲפֶס וְהִנֵּחֶם עַל הָרַעַה לְעַמָּה : יד זָכַר לְאַבְרָהָם
לֵיִצְחָק וְלִישְׂרָאֵל עֶבְדֶּיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם
בְּךָ וּתְדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרַכֶּה אֶת יְדֵעֵכֶם כְּבוֹכָבֵי
הַשָּׁמַיִם וּכְלֵ הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתָן
לְיֹדְעֵכֶם וּנְחַלּוּ לְעַלְמֵם : יו וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל

הָרַעַה אֲשֶׁר דִּבַּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ : פ
וַיִּפְּנוּ יַרְדֵּן מִן הַהָר וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת
בְּיַדוֹ לְחַת פְּתָבִים מִיִּשְׁנֵי עֶבְרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה

<p>חור : (י) וידבר : לשון קשיו הואו כמו (בראשית מ"ב) וידבר אתם קשות : כך רד • (כרכות ל"ב) מנדולתך לא נחתו לך גדולה אלא כשכילס באותה שעת נתקדה משה מפי כ"ד של מעלה : שחת עמך • שחת העם לא נאמר אלא עמך ערב רב שקבלת מעמךך וגירתם ולא נמלכת בו ואמרת טוב טידבקו גר/י כשכני •</p>	<p>שפתי חכמים (ו) אכל וידבר ה' אל משה לאמר אין לשון רושי כואלו וכתיב אחריו לאמר וידבר הוא הכלול ולאמר הוא כפרע אכל כאלן אין כתיב לאמר אחריו וכתיב וידבר ולא כתיב ויחמר ש"מ לשון קשיו הוא רא"ס : (י) דק"ו ורי לא הים לו להקצ"ה נקלפו עליהם על שטעו סעגל אלא הכי אמר משה להקצ"ה כלום מתקנא כו' • אכל כפרתו יתרו גני חכמי ה' פלתיך פירש רש"י פלתיך לשון יסוד לתת פתחון פה למטה וכו' • וזה שלמר למע יתרה אפך צעמך לא להם לויח פלח לו לצדי זה וזה יכטר : (ט) פירש כהפעל להם לעשות הסמכות ממחשבה רעה למחשבה טובה דכל לשון נוחס לשון מחשבה סתרת הן : (ט) דפס לא כן מאי זכור לאתרכס אס סיה הוא דיוק הכי קבל סכר ושון פינו מחוייב צעגורו לכניו</p>
--	---

בְּצוּר בְּצוּר : (יב) והלחם • התעשת מחשבה אחרת ה להטיב להם : על הרעה • אשר חשבת להם : (יג) זכור לאתרכס • (שמות רבה) אס עברו על עשרת הדברות כפרהס אטיהס מ נתכסה

דמטצרים בחיר רב ובידא תקיפא : יב למא ימרין מצראי למימר
 בבישא אפקינו לקמלא יתרון ביני מיריא ולשציותהון מער אפי
 ארעא תוב מתקופ רוגד ואתיב מן בישותא דמללתא למעבר
 לעמד : יג אדפר לאכרתם ליצחק ולישראל עברד דיקממתא להון
 במימרה ומללתא עמהון אסני ית בניכון ככוכבי שמיא וכל ארעא
 הדא די אמרת אתון לבניכון ויחסנון לעלם : יד ותב יי מן בישתא
 די מליד למעברד לעמיה : מז ואתפני ונחת משה מן מיריא ותרין
 לוחי סברותא בידיה לוחי בתיבין מתרין עבריהון סכא ומכא אנון

בתיבין

שפתי חכמים

לגני כלום : (י) דלני כלמס נורו שלטון
 באזנכם מני רא"ס • ס"ג דק"ל למס כתיב
 זכור לאזנכם לילחק ולישראל ענדך אשר
 נשצנת להס איפכא הל"ל זכור אשר נשצנת
 לענדך לאזנכם וכו' דהא כתיבה אשצנעם
 קאי ועוד שצנעו גני אזנכם הוא דכתיב
 שצנעו גני נשצנתי וגו' • ל"פ זכור
 לאזנכם עשר נסיונות וכו' ולא קאי אזיכרה
 על השצנעם אלא על דרקה אזנכם וכו' ותו
 ק"ל ס"כ עניי זכורה שייך לגני ימק ויעקב
 ל"פ אס טריפכ וכו' • ולני להקשות למה
 פירש גני אזנכם עשר נסיונות דילמא טריפכ
 לחוד יס לומר דהי מנייכו מפיק דכיון
 דמרוויכוו איתניכוו גני אזנכם : (כ) יס
 מקשים מאי ק"ו הוא זה וכא משה גם כן יס
 לו זכור אצות דהא הוא מניי גניכם דרפירש
 רש"י צרפת שלח ואעשה אותך לגוי גדול
 ולא כתיב ואעשה את זרעך וגומר שמה
 מזרעם ומתלויס אלו לא הטעו צעגל כי
 נכנסין לארץ כמו שהצניח הקצ"ס את
 אזנכם לזרעך שהן את הארץ ועכשוו יטילם
 ש"ה ס"כ דהטעם גרם שלא יתקיים הצטפה
 הצניחם ואם כן צמה יודע איפה שמהקיים
 היטחת מסס טיבו צנין לגוי גדול אולי יהטעו
 צניו ולא החקיים גם כן הצטפה ואת סוכות
 מהס מתקיים על כל פנים אף אם יהטעו
 צניו וס"כ ק"ו הוא הרי אצות של ג' אצות לא
 הופיל אצותם להון צניל הטעם ולכניאס
 לארץ ק"ו אצותם לנד : (ל) פירש גון נצו
 נקח

רש"י

כעשר נסיונות ועדין לא קבל
 שכרו תהו לו ויכחו עשר בעשר :
 לאזנכם לילחק ולשראל • (שמות רכס)
 אס לשרפה הס זכור לאזנכם שמש עמנו
 ליוסף עליון באור כשרי אס להריג' זכור
 ליצחק שפסט נוארו לעקידה אס לגלוי
 זכור ליעקב שגלה למדן • וחס אינן נגולין
 בזכות מה אשה לומר לי ואישה אותך
 כגוי גדול אס כסא של ג' רגלי אינו עומד
 לפניך בשע' בעסקך • ו לכסא ב של רגל א'
 (ברכות ל"ב ט"ר) : אשר נשבעת להס
 כך • לא נשבעת להס בדבר שהיא כלס לא
 בשמים ולא בארץ לא בהרים ולא בנבעות
 אלא כך שאתה יס ונשבעתך קיימ' לעול'
 שנאמר (ירמיה ל"כ) כי נשבעתי כאס כי
 וליצחק נאמר (בראשית כ"ו) וסקימותי
 את השבועה אשר נשבעתי לאזנכם אביך
 וליעקב נאמה סס (סס ל"ה) אזי אל שדי
 פרה בו דה נשבע לובאל שדי : (עו) משני
 עתריסכ • היו האמותות נקרות ומעשה
 כסוס ל סוף (שבת ק"ד) : (עו) מעשה
 אלהים הסיכממעו הוא ככבודו עשאן •
 ד"ה כאלס האומר לכבירו כל עסקיו של
 פלוגי

הם כתבים: ^א והלחת מעשה אלהים המה
 והמכתב מכתב אלהים הוא הרות על הלחת:
 וישמע יהויע את קול העם ברעה ויאמר
 אל משה קול מרחמה במחנה: ^ב ויאמר אין
 קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול
 ענות אנכי שמע: ^ג ויהי כאשר קרב אהרן
 וירא את העגל ומחלת ויחר אף משה וישלך
 מידו את הלחת וישבר אתם תחת ההר: ^ד
 ויקח את העגל אשר עשו ויערף באש ויטחן
 עד אשר דק ויזר על פני המים וישק את בני
 ישראל: ^ה ויאמר משה אל אהרן מה עשה
 לך העם הזה כי הבאת עליו חטאה גדלה: ^ו
 ויאמר אהרן אל יחר אף אדני אהיה ידעת את
 העם כי ברע הוא: ^ז ויאמרו לי עשה לנו

אלהים

רשי

שפתי הכמים

פלוני במלאכת פלוני כך כל שעשעו של
 חקב"ם לחורב: חרות: לשון חרת וחרט
 אחד הוא שניהם לשון חיקוק אנטיול
 בלע"ז: (יז) ברעם: בכרעו שהו
 מרעים ושמחים ויחזים: (יח) אין קול
 ענות גבורה: אין קול כזה כראש קול
 עניות גבורים כשוקים נכחין ולא קול
 חלשים שביעקים ווי או נסה: קול ענות
 קול חרופין גדיפין כמעניאית נכס שומען

נקרא צונן וכן כל כפינות ומעשה נסים הוא
 פירס סכנתן סוכ חוקו משני עזריהם וא"כ
 מים וסמך שנו הים נמי בניו חוקו וסתיקף
 שאנמלע לא הים נסום לך מחובר ולא נפל
 ונרמסית רנה משה כמו סכנתן נקראת
 צענר זה כד הים נקראת צענר זה וזה הים
 מעשכ נסים: (י) דר"ל דהחם סכר משמע
 סכום חוף וסלג נהר נהן פירג רגלי סכר:
 ובעטם

כשלאחרין לו: (ט) וישלך מידו וכו' (שכת ס"ב פ"ז) אמר מה פסח שהוא אחד
 מן החצות אמר תורה כל בן נכר לא יאכל בו בתורה כולה כאן וכל ישראל משומדים
 ואתננה להם: תחת חרר: לרגלי מן הכר: (כ) ויזר: לשון נפזין וכן (איוב י"ח)
 וזרו על מוקד נשפיות וכן (משלי ח') כני חכם מזלם כרסת שורין כן דגן וקטנית: וישק
 את

שמות לב כי תשא

אלהים אשר ילכו לפנינו ביה ומעיה האיש
אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה
היה לו: כי ואמר להם למי זהב התפרקו ויהנו
לי ואשרכהו באש ויצא העגל הזה: כח וירא
משה את העם כי פרע הוא כי פרעה אהרן
לשמצה בקמיהם: כי ויעמד משה בשער
המחנה ויאמר מי ליהוה אלי ויאספו אליו
כל בני לוי: כי ויאמר להם בה אמר יהוה אלהי
ישראל שימו איש חרבו על ירכו עברו ושובו
משער לשער במחנה והרגו איש את אחיו
ואיש את רעהו ואיש את קרבו: כח ויעשו בני
לוי כדבר משה ויפל מן העם ביום ההוא
כשלישת אלפי איש: כט ויאמר משה מדאו
ידכם היום ליהוה כי איש בבנו ובאדו ולתת
עליכם היום ברכה: רכעיל ויהי ממחרת ויאמר
משה אל העם אתם הטאתם הטאה גדלה
ועתה אעלה אליהוה אולי אכפרה בעד
חטאתכם: לא וישב משה אל יהוה ויאמר
אנא חטא העם הזה הטאה גדלה ויעשו להם
אדתי זהב: לב ועתה אסה תשא חטאתם ואם
אין מתני נא מספרך אשר כתבת: לב ויאמר
יהוה י משה מי אשר חטא לי אמתנו מספרי:
ועתה

מאד עא דמצרים לא ידענא מה הוה ליה : כד ואמרית להון למאן
 דהבא פרקיו ויהבו לי ודמיתיה בנורא ונפק ענגא הרין : כה ותיא
 משה ית עמא ארי במיל הוא ארי בטלגון אהרן לאסבותרון שום
 ביש לדיהון : כו וקם משה בתרע משריתא ואמר מן חליא דוי
 יתין לותי ואתכנשו לותיה כל בני לוי : כז ואמר להון פרגו אמר
 יי אלהא דישראל שון גבר חרבייה על רכיה עברי ותובי מתרע
 לתרע במשריתא וקמלו גברית אחוהו וגברית חבריה ואנשית
 קריביה : כח ועברו בני לוי כפתנמא דמשה ונפל מן עמא ביוםא
 ההוא פתלתא אלפין גברא : כט ואמר משה קר בני דפון קר גנא
 זמא דין קדם יי ארי גבר בכרית ובאחוי ולא יתאה עליכון זמא
 דין ברבן ל ויהו ביוםא דבתרדתי ואמר משה לעמא אתון
 חבתון חובא דבא ובען אסק קדם יי מאים אכפר על חוביכון :
 לא ותב משה לקדם יי ואמר פבעני חב עמא הרין חובא דבא
 ועברו להון דתלן דהב : לב ובעו אם תשובק לחוביהון ואם לא
 מחיני כען מהפרך די כתבתא : לג ואמר יי למשה מן די חב קדמי

אמחיניה
 שפתי חכמים

אריז ואומר נכס דצר חסד וכי וגם מ'ס
 ואטליכסו צלס וכי דמסצע סמעמי וא' ח'
 כח לקח את סוכני יל' ח' ס' גחיע ועסכו
 עגל מסכס נרסס שמפני ירחתו של מסס
 כוליס סקר מפיו עכ"ל סך קסס איד ס' ל'ג
 סכין קדוש ס' דצר סקר מפיו ועיין
 (גנמ') : (ד) פירס מי סכוא לס' סירס
 ממנו יגס עלי ויחסר מלת יגס דמ'כ
 מסמע עי סכוא לס' יורס מעני כוס הרוב
 חני ממי ויחספו סליו כל בני לוי : (ס) קדל'
 כיון ככל שבע לוי סוס כסר למס סמו
 סירגו חוס סת סחיו וצמרן סחיו מסמו
 סאין לוי סלס יסרלל : (ת) סירס מהחלס סיו
 סצורים ככניס למקום ויח'כ מקעו צעגל
 וכקייצו קרצו לעזרות סליליס לך סרנו
 סורס ו סס סהס סכניס למקום סלמר

סחמכו ס' סליו יד מורס על סקינוד ססנכס לדצר
 סכיס מוסוק מ'סונו יום וסלס סרס'ס
 ס'י לעיל סרסס סריוס : (א) וסך על ס' סלס סריו
 סכניס סר סחיו וקרונו מ'ס'ס
 ורעסו סמר צנו לרנוס' סס'ס סס סיוס סרנו
 לקדוסה ססס : (ג) פירס דלס'ס'ס

רש"י

עלויס : (כו) יני לה' אל' יוכא ר אל' זכל
 כנו לוי : (יוחס ס'ו) חכאן שכל ססכט
 כסר : (כז) כס אמר ונ' : וכיכן סמר
 (סרות כ"ב) זוכס לאלסיס יחס כך
 סנויס סכילסס : סחיו : סלסו ש וסוא
 וסרלל : (כט) חללו ידכס' סס ססורניס
 סורס דכר זס סחכוכו ס לכו ס ססניס
 למקוק (זכח' קטו) : כו סיס' מכס ימלס
 ידו א ככנו וסלסיו : (ל) אכפסס סעד
 ססלסכס' סיססכסר וקניו וסחיוס לנגד
 כ ססלסכס' לסכדיל כונוכס וכו' ססעלס :
 (לא) אלסו אכ' : (כרות ל"ב ווח'
 ס'י)

סחס

דאיש
 מה
 יתנו
 ורא
 אהרן
 שער
 אליו
 אלהי
 שובו
 אהיו
 שובו
 סהוא
 סמרא
 ולחת
 ויאמר
 סה גדלה
 סה בעד
 ויאמר
 עשו לה
 סס וס
 ס' וס
 סספרי
 עתה

אחתיה מכבד: לד' ובען אול דבר ית עמא לאתר די מללת דך
 דא מלאכי יתך קרמך וביום אסערותי ואסער עליהן חוביהון
 לה וכתא ית עמא על די אשת עברו לעגלא די עבד אהרן
 א ויסלי: עם משה אול סק מכא את ועמא דאסקתא מארעא
 דסצרים לארעא די קימית לאברהם ליצחק וליעקב למיסר לברך
 אהננה: ב ואשת קרמך מלאכא וא תריד ית פנענאי אסוראי
 ותתאי ובריאי חויא ויכסאי: ג לארעא עבדא חלב ודבש ארי
 לא אסקן שכנתי מבינד ארי עם קשי קרל את דלמא אשצינד
 בארחה: ד ושמע עמא ית פתנמא בישא הדן ואתאבלו ולא
 שויאו גבר תקין זניה עלוהי: ה ואמר " למשה אמר לבני ישראל
 אתון עם קשי קרל שעה חדא אסקן שכנתי מבינד ואשצינד ובען

בעל המורים

מכא הקדום וכן במקום אחר אמר את שנתותי תשמרו בקדום שבת לשמירה ובמקום אחר
 הקדום שמירה לשבת כהנהגת דתן לא יבא הקייט כחשטו כמורך לחשיכה ושמירה אחריו שאסור
 ליהנות ממעשה שבת כגון לזכות כהנהגת שמחתה לטורד ישראל: ומה ב' בכס' ומה לא היתה

שכתי חכמים

המורה פתחיה לכתב מידו: (א) פירש
 אף על פי סבל לי ולך ולו ולכס כסמוכיס
 חלו דינור מפורשים נלשון עלי עליך עליהם
 כמו שמזכיר לעיל צרפתה חיי סרה על פסוק
 וסבר דבר לי ככא פירושו חליד ממש משום
 דלא הלינו שדנד לאדם אחר על חסד וכן
 דררי לו יגני אדנייה פירושו נמי אליו ממש
 חלו חין פירושו עליו: (ו) דק"ל הא הקני"ה
 וזהו לייסוק וכשומר סכס מלאכי יך לענין
 זה היה טעם לכן ולא היה לו לומר אלף לך
 נהה חת הכס אשר דנרתי לך וזוים פקדי
 וגו' לכן פירש ולא חיי ר"ל דזר רעכ סיה
 דמחלה סיה הסכניה עלמה עמכן: (ז)
 שרתי חלעיל שומר לך עלב מזה וכו' ולא
 על דמייך ויה ורשתי את כנעני וגומר
 חל חין וזה חלו וגו': (ח) טעם סיה
 לויעיל שומר הכס מלאכי יך לפניך ומה
 כי לא פעלה וכו' ולא ששז חל כסמך לו רק
 על

ודכס: חיי אומרך לבעלותו: כי לא אעלה בקירכך: לכך חיי אומרך לך ח
 ושלתוי לפניך מליך: כי עם קשי טורף
 אתה

אֵעֲשֶׂה לָךְ : וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵדוּם
 מִהָר חוֹרֵב : וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת הָאֱהָל וַנִּטָּה לְיוֹ
 מַחֲוִיץ לַמַּחֲנֶה הִרְחִק מִן הַמַּחֲנֶה וַקְרָאוּ אֱהָל
 מוֹעֵד וַהֲיָה כָּל מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל אֱהָל
 מוֹעֵד אֲשֶׁר מַחֲוִיץ לַמַּחֲנֶה : וַהֲיָה בְּצֵאת מֹשֶׁה
 אֶל אֱהָל יְקוּמוּ כָּל הָעָם וַיִּנָּצְבוּ אִישׁ פֶּתַח אֱהָלוֹ
 וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד בָּאוּ הָאֱהָלָה : וַהֲיָה
 כִּבְאֵמֶשֶׁה הָאֱהָלָה יָרַד עִמּוֹד הָעֲנָן וְעַמֹּד
 פֶּתַח הָאֱהָל וַדַּבֵּר עִם מֹשֶׁה : : וַרְאֵה כָּל הָעָם
 אֶת עִמּוֹד הָעֲנָן עִמֹּד פֶּתַח הָאֱהָל וְקָם כָּל
 הָעָם וַהֲשִׁתָּחוּ אִישׁ פֶּתַח אֱהָלוֹ : וַדַּבֵּר

יהוה

שפתי חכמים

אחה * וכשכניתי בקרבכם ואתם ממרים
 כי פ מרבה חזי עליוס זעס : אכלך *
 לשון כליון : (7) הדבר הרע * שאין
 השכינה שורה ומהלכת עמם : איש עדויו
 מחר חורב (שכת פ"ח) כתרים
 שנתנו לכם בחורב כשחמרו
 כעשה וכשחע : (8) רגע אחד אעלה
 בקרבך וכליתך * אם אעלה בקרבך ואתם
 ממרים כי בקשות ערפכם אזיעם עליכם
 רגע אחד שהוא שיעור זעמי סכא' (ישעי'
 כ"ו) חזי כזעט רגע עד יעבור זעס
 ואכלם אתכם לפיכך טוב לכם שאשלת
 מלאך : ועתה * פורענית זה תלקו מיד
 שתורידו י עליכם מעלובס : ואדעס
 מה אעשם לך יבסקוד' אשר העון איז יודע
 מה ב שכלכי לעשות לך : (9) את עדוים
 מחר

על כך עלב מוס : (ע) וסס דכתיב ילך ס'
 זקננו כי עם קטע עורף הוא דמשמע
 דאדרבה משום סהוא קטע עורף רחוי טילך
 הסס זניכס וכסו סומר מה שגאמר כלן כנר
 תקן כרס' ו' ואמר כי עלת כי סס נמקוס
 סס ופירס סס עם קטע עורף סס וימרה
 דך וכו' אתה תסלה לעונינו וגו' הרש' :
 (י) כלומר זה אעשה לכם מיד כלומר לא
 שמת ועתה מתחייב ממה שקדם כעו ועתה
 סכס אסמך קו ולך ועתה סני זנך וגומר
 כלן אי אפטר לפרט כן כי כמאמר הקודם
 הוא לטובתם שגולמ המלאך ואינו הולך הוא
 צעלמו ופסוק ועתה סורד עדיך סס
 לפורענות וס'ת סס לעיל כתיב ססס ענמס
 הורידו עדוים מעליהם ולס ססו איס' ילדיו
 עליו וי'ל דלעיל לא סורידו סלס לפי סעס'
 כדרך סלנלס סנל סקנ' סמר לסס
 סויוודו לעולס : (כ) לא סעל ידי סורדת
 עדוים ידע מה לעשות לכם כיוון מן סכתוב
 כי אין סורדת סעדיס סנל סויע מה
 לעשות

אעדי תקון ויגד מנך וגלי קדמי מה אעבד לך : ו אעדיא בגי
 ישראל ית תקון ויגדון ממורא דחורב : ו משה גבי ית משפנא
 זפרסיה ליה מברא למשריתא ארחיק מן משריתא וקרי ליה
 משפן בית אולפנא ויהי בל דתבע אולפן מן קדם נפק למשפן
 בית אולפנא מברא למשריתא : ח והיה בך נפק משה למשפנא
 קומין בך עמא ומתערתין גבר בתרע משפניה ומסתבלין אחורי
 משה עד דעליד למשפנא : ט והיה בך עליד משה למשפנא נחית
 עמידא דעננא וקאם בתרע משפנא ומתמלל עם משה : י והון
 בך עמא ית עמורא דעננא קאים בתרע משפנא וקומין בך עמא
 וסודין גבר בתרע משפניה : יא ומליד עם משה ממליד עם

שפתו חכמים ממליל

לעשות להם : (ל) לא ססומירו עדים צעור
 ססוי צכר חרב ססוי לא כוסרו עדים מלא
 אחר מעשה בעגל ותסר שין ססוי *
 (קלמ) ואתם הא נכר כתיב ולא שמו אים
 עדיו עליו ואכ למס הולך הקצ'ם ללוות
 ועתה סוד וכו' * (נסי) כי מעלמם תמעו
 ולא שמו כל עדים עליהם אלא קת וכטלטו
 מעי ססי סלקו כל ססיים לגמרי
 והפשיטו מהם ועיין סם עוד סירוגם
 אחרים : (מ) פירש ישראל מגודים לרב
 ססוא הקצ'ם גם מגודים לתמיד כלומר לי
 שאני תלמיד של הקצ'ם : (נ) והטעם כרי
 ססיו טראין כל מנקה ה' לנש אל סהאל
 ציוס סגנת כמן ציריהו צומי יסוע : (ס)
 מרביי דכל מרנה ליה : (ע) דקל' למה
 כמינ כלאת משה אל סהאל הלי' כס כסם
 משה אל סהאל ומתקן דכלאת קאי אליהם
 שיאל מן מנהס ישראל ולא קאי אסהל של
 משה : (פ) כלומר ססוא לשון סווס : (צ)
 צדי'ם וצמיר'ם תחת המ'ם ואינו קרוי
 מדבר צנו'ם אחת המ'ם משוס דמדבר
 משמע סהמלך מדבר עם ססדיוט אלל מדבר
 פתרונו קיל מדבר צנו' וכו' : (ק) לא

לפ זח

קורא מדבר אליו כשהוא קורא מדבר פתרונו כקול מדבר
 שומע מאליו וכשהוא קורא מדבר משמע סהמלך מדבר עם ססדיוט : (י) והסחחויק
 לשכינה : (יא) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים * ומתמלל עם משה : וסכ אל המחסה

לאחר

רש"י

מחר חרב * את העדי ססוי כולם ל מחר
 חורב : (י) ומשה ימיתו עון וסלחה יקח
 את סהאל * לשון סווס סוא לוקח סהלו
 וטוטו מתין למחנה אחר מוכדס לרב בו
 מוכדס לתלמיד : דחקי אלפי אמה נ כענין
 סגי (יכושע ג) אך רחוק וסוי כיוסס
 וציונו כאלפים אמה במדס וקרא לויוסס
 קורא לו סהל מועד סוא בית ועד למכקסי
 תורה : כל מכקס ס' ימכאן למכקס סוי זקן
 כמכקס סוי סכיס : יסא אל סהל מועד *
 כמו יוכס * ר"ס וכוס כל מכקס ס' אפילן
 מלאכי ספרת ס ססויו סואלי' מקוכסכוי'
 חכריהם אומרים להס סרי סוא כסלו
 של משה : (ח) וסוי * לשון סווס : סכאת
 משה מן המחסה ילככת אל ע סהלי : קומו
 כל סעס * עומדס מפניו וזין ווסכין עד
 סנתכסה מכה : וסכיוו אחרי משה * לסכת
 אסרי וליד אשה סכר'מכס' סהסכוי' תככי'
 אסרי לפתח סהלו : (ח) ודבר עסמססי
 כמו ומדבר עם משה פ' פ' ומו ומתמלל
 עם משה ססוא ככוד סכיס כמו (במדבר
 ז') ויסמע את סקול מדבר צ' אליו ואינו

ל

שמות לג תשא

והנתיחתי לך: טו ויאמר אליו אם אינני יהוה הלוים
 לא תעלנו מזה: טז ובמה יודע אפוא כי מצאתי
 חן בעיניך אני ועמך הלוים בלכתך עמנו
 ונפלנו אני ועמך מכל העם אשר על פני
 האדמה: פ חמישי יי ויאמר יהוה אל משה גם
 את הדבר הזה אשר דברת אעשה כי מצאת
 חן בעיני ואדעה בשם: יח ויאמר הלאני נא את
 כבודך: יט ויאמר אני אעביר בל טובי על פניך
 וקראתי בשם יהוה לפניך והנתי את איר אחך
 ורחמתי את אשר ארחם: כ ויאמר לא תוכל
 לראות את פני כי לא יראני האדם וחי: כא
 ויאמר יהוה הנה מקום אתי ונצבת על הצור:
 כב והיה בעבר כבדי ושמתיה בנקרת הצור

שפתי חבמים

בענין כך אני מנקה ג"כ שמודיענו מה שבר
 חמן לי בהכנה העם כזה אשר אני מנסיח
 אותם דלניכ מה ענין זה לכלן
 וכו' הראים: (ח) אע"ג שכבר נתרסה
 הקדש לו צאמרנו פני ילכו מ"מ רזה לסודיע
 לו חנינה של ישראל להניח עמך ואמר
 ש"ס ח"י לא היה מותר ללכת עמכם לא
 היו עולים מכם עד שיוצאו הם ונתיבם וכל
 אר"ם: (ט) דעת רש"י נזה טעם לפרש
 הפירוש על ונפלינו אני ועמך כלומר שאין
 הנקמה הזו הענין הנקמה הרעיונה ש"ס
 מידועה שסבר וכל את חן ועבר הכנה
 העם כי זאת הנקמה היא שלא ירעם שכינתו
 בשאר אמות אלא צישראל: (י) דל"ג אף
 ענין

רשי

עוד מלאך אני בעמתי אלך כמו (שמאל
 י"י) ופניך הולכים בקרב: (טו) ויאמר
 אליו • כו אני חפז ח כי ע"י מלאך אל
 תעלנו מזה: (טז) ובמה יודע איש יודע
 מציאות חן כלא בלכתך עמנו ועוד דבר
 אחר אני שואל ממך מ שלא תשר שכינתך
 עוד על א"י ע"א: ונפלינו אני ועמך •
 ונתיב חובדלים כדכ' הזה מכל העם כמו
 (שמות ט') ו: כל: ס' בין מקנה ישראל
 וגו': (יז) גם את דבר הזה שלא תשר
 שכינתו עוד על ע"א אעפ"י ואין דבריו
 של כלעם ע"י שריות שכינה אלא כוסל
 וכלו ענין כבדן (חוב) ואלו דבר יגוב
 שושען ע"י שליח: (יז) ויאמר הלאני נא
 את כבודך: ראש משה היה עת רבונדבריו מקובלים וכוסיף לשאול להראותו מה אני
 כבודו

קדמוני אם לית שכנתה מהלכת ביננא לא תסקיננא סבא
 מזו וכמה יתידע הכא ארי אשכחית רחמין קדמך אנא ועמך
 הלא במהך שכנתך עמנא ויתעבדן לנא פרישן לילעמך משני
 מלך עמא די על אפי ארעא : יו ואמר למשה אף ית פתנמא
 הדן די מלקתא אעבד ארי אשכחתא רחמין קדמי ורביתך
 בשוים יח ואמר אחוני בען ית קרה: יט ואמר אנא אעבר כל טובי
 עד אפק ואמרי בשמא די קדמך ואחון למאן דאחון ויאתם ער
 מאן דאתם : כ ואמר לא תכול למחוי ית אפי שכנתי ארי לא
 יחוני אנשא ויתקים : כא ואמר "הא אמר מתקן קדמי ותתעתר
 על מנרא: כב ויהי במעבר יקרי ואשוינד במערת מנרא ואגין
 שפ הי חכמים צמיכרי

ענין לוקסו זו כסן : (כ) (רמ"ס) שמל זה
 חסמע צנלו נהגת היס לריך להרחקו
 וימדו סדו סמפוס: פני שאני לענין כל ע צי
 וגו' וחינה תפוסה לנפשו שהיו רשית הכבוד
 לכן ימך שאלו כני כיה לריך למדו סדר
 החפוס בפני סדרם מדגני מהם שלם חמם
 זכר חזית חין ע ד חקב לכל שאל ח"י מפני
 שאמר זכר למנרם וגו' לכן לריך חני ללמדך
 סדר תפלה לכל שאל כני הקובץ שהלכו
 ומהומו סדר תוכו נמי להנין בקשה ראית
 הכבוד צמה שארחה אומך היס רמיה חוני'
 והוא קשר של מפילין ולא רמיה הפנים כי לא
 ירשני סדרם ומי : (ג) פירש מסח"ר זכות
 אנו: יש לחוש שמה תכלה : (מ) לא כמו
 שמוצו מן הכתוב שחזון לאותן שחזון ואתם
 לאותן שארחה כי אותו שמננו הסס אינו לריך
 חיונו ואותו שמרחם עליו אף רחמים זה עתי'
 לענה ועמים לא הענה וכו' : (נ) הווינו לני
 שהמקום קר וסיה ראוי נחמו צבר ויפני
 נהחמרון ראוי שיהיה נכח רמיה
 אשר נכח אשר אשר ני מדג עך
 מגיד כל' ומסתמם המקום כהוא זכר מקיין
 ססס

ככורו (יט) ויאמר אני אעביר ונוי הביע
 טעה שדחה בככורי מה שארחה אומך
 לראות לפי שאני רוצה לריך ללמדך סדר
 תפלה שכלכרבת לבקש רחמי על ישראל
 ב הזכרת לו זכות אבות ככבוד אתם שאם
 תמה זכות אבות אין עוד תקוה אני אעביר
 כל מדת טובי לפניך על הסוד ואתה נתון
 במערה: וקראתו כס"ה לפניך ללמדך
 סדר בקשת רחמי' אף אם תכלה זכר אבות
 (ר"ה י"ז) וכסד' שאתה רוא' אותי מעוטף
 וקור' י"ג מד' יהו מלמד את ישראל לעש'
 כ'וע"י שזכירו לפני רחמי' ונחיו נענין
 כי רחמי' לא כלום : ומטוה את אשר
 אחן : אותן פעמים שארחה מ לחון :
 ורחמי' את שאחסון לרחם עד כאן לא
 כנתינו אלא עתים אענה ועמיסלא אעני'
 אבל בשעת מעשה אמר לו הנה אכני ברת
 ברי' הבטיחו שתיקח אור' ק' (ר"ה סס):
 (כ) ויאמר לא תוכל וכו' י"ח כשאתעבור
 כל טובי על פני' איני טומן קדרשות לראו'
 את פני : (כא) סנה מקום אמרי: כתר

אשר אני מלכר עקר תמיד נ יש מקום מוכן לי לזכרך שאמריך כס שלא תזון ומסס
 מראה מה שדרכה וכוו פשוטו ומדרשו על מקובסה סבינה ססמדר או מר במקום אתי
 ואינו אומ' אני במקום סקב"ה מקומו של ע"כ ואין עולמו מקומו : (כב) בעבור
 ככני

שמות לג לד כי תשא

ושכתי כפי עליך עד עברי : כ ויהסרת את כפי
וראת את אחרי ופני לא יראו :

לד * ויאמר יהוה אל משה פסל לך שני לוחות
אבנים כראשנים וכתבתי על הלוחות את
הדברים אשר היו על הלוחות הראשנים
אשר שברת : ויהיה נכון לבקר ועלית בבקר
אל הר סיני ונצבת לי שם על ראש ההר :

ואיש לא יעלה עמך וגם איש אל ירא בכל
ההר גם הצאן והבקר אל ירעו אר מול ההר
ההוא : ויפסל שני לוחות אבנים כראשנים
וישם משה בבקר ויעל אל הר סיני כאשר
צוה יהוה את משה בידו שני לוחות אבנים :

ויהי יהוה בענן ויתיצב עמו שם ויקרא בשם
יהוה : ויעבר יהוה על פניו ויקרא יהוה
יהוה אל רחום ורחן ארך אפים ורב חסד

ואמת

שפתי הכמים

ספס דיגור חמיר ופי סמל חמי מריה
עמי כגז צבר חמר יש מקום מן לי לזכרך
סבוס נחמ מלח סמי : (ע) ועלם וכבודי
מורס עי : עלמו ורספיים על זס ספרי חמרי
זכ ככני עד עזרי זנקוס עד ענור כנודי :
(ע) פירש חקיקת הלור מלשון כי ירכס : (ז)
זכ כחננוס סג וסכתי כפי : (ז) ס. ס. ס.
זמחמרו יכול לסיל עליו : (ק) זה מרגעו
כל והסירומי סח כפי ורס" מפרס ויס
כסחסחוק

ככודי * כסאעבור ס לסטוך ככקרת סכור
כמו (כמדכר י"א) סעיני סלכסי סכסכנק'
(משלי כ') יקרוס עורכי ככל (ישעיה
ל"א) חני קרתי וסמית מיס גורס חסת
לכס : כקרת סכור כריות ע סכור וסכתי
כפי (ת"כ פ"ט' ויקרא) חכאן סכסל סכסרת
לסחכליס לסכל וסרגומי וזנן קמירמי פ
ככו סוז לזרך ככוד סל מעלס סלזני לזרך
לסוכך עליו ככקמסס ז : (כג) וכסירומי

חמ כפי * ילעדי יח זכרת יקרי ק כסחסחלק סכסרת ככודי חכנגד סניך ללכח מסס
ולסכלן

בְּמִסְדֵי עֶקֶד עַד דְּאֶעְפֹּד : כֵּן וְאֶעְרִי יַת דְּכֶרֶת יְקָרִי וְתַחֲוֵי יַת
 דְּבַתְרִי וְדִקְרַמִּי לֹא יַתְחִוּוּן : אֲוֹמְרִי לְמִשְׁה פֶּסֶל דֵּךְ תִּרְוִן לִוְחֵי
 אֲבַנְיָא פִּקְדָמָא וְאֲכַתּוּב עַל לִוְחֵי יַת פְּתַנְמֵי דִי הוּוּ עַל לִוְחֵי
 קִדְמָא דִי תַבְרָתָא : ב נְהוּ וְזִמְן לְצַפְרָא וְתַסְק בְּצַפְרָא לְמִוְרָא
 דְּסִנֵּי וְתַתְעַמַד קִדְמֵי תַמָּן עַד רִישׁ מִוְרָא : ג וְאַנְשׁ לֹא יִסַּק עַמְדָּא
 וְאַף אָנְשׁ לֹא יַתְחִוּוּ בְּכַל מִוְרָא אַף עֲנָא וְתוֹרֵי לֹא יִדְעוּן לְקַבֵּיל
 מִוְרָא הַהוּא : ד וּפְסֵל תִּרְוִן לִוְחֵי אֲבַנְיָא פִּקְדָמָא וְאֶקְרַם מִשְׁה
 בְּצַפְרָא וְסַלְק לְמִוְרָא דְּסִנֵּי בְּמָא דִּי פִּקְדִי יַתְחֵי וְנִסְבִּי בְּיַדִּיהָ
 תִּרְוִן לִוְחֵי אֲבַנְיָא : ה וְאַתְגִּילִי בְּעַנְנָא וְאַתְעַמַד עַמִּיהָ תַמָּן וְקִרָא
 בְּשִׁמָּא דִּי : ו וְאַעְבֵּר יַת שְׁכֵנְתֵיהָ עַל אַפְוֵיהָ וְקִרָא : ז אֵלֵהָ

רחמנא

שפתי חכמים

רשימי

כַּסְתְּמֵלָה וְכו' : (א) כְּמוֹ סֵלֶנּוּ מְנוֹת לֵאמֹר
 כְּכֹן לֹא לִפְסִיק סְפִירָה מְכוּוֹן כְּמוֹ הֵכֵל אִמַת
 כְּכֹן הֵי יֵר : (ב) יִסְוֹן כְּרַמַת קֹוֹן : (ג)
 דְמוּכָה מִן כְּהִיגוֹס סְהִיב מִסָּה הֵי וְרַס שְׁלֵנו
 הִיִס הִסֵס סְקוֹרֵס מַתְוִירֵס וְקִרַס נִסֵס הֵי
 סְפִירָוֵס וְיִקְרַס הֵי נִסֵס רַפְסֵס : (ד) כְּלוֹמַר
 אֵעִיפֵי שְׁלֵנו לִפְסִינֵנו שְׁעַתִּיד הִיא שִׁחְטוֹל
 אִפְסֵי מִיִּהֵס עֵלֵינוּ מַחְסֵר שְׁלֵא חֵטֵא עִדְוִין :
 (ה) שְׁלֵא חֵטֵא חֲמוּסִים כְּפֹשֵׁת כְּמוֹ מִית
 הִסֵס לִן ר' כִּי מִיתֵס כְּחֻמְסִים מִדִּיֵת רִצוּחֵי
 (ו) יִעֲפֵי סְמֵדֵס סְסִינֵס שֵל הֵי מִרַחֵס
 עֵלֵינוּ מַחְסֵר שִׁחְטוֹל חֵינֵנו כְּפֹשֵׁת תְּשׁוּבָה מִיד
 סְמִירֵס עֵלֵיבֵס שְׁלֵא מִירָה זֹו מַחְרִיךְ לֵבֵס
 וּמִזְפֵּס שְׁמֵס יִעֲשֵׂס תְּשׁוּבָה : (ז) כְּלוֹמַר
 מִדְּכַמִּי

וראות את חמורייס אהו קס ל תפילין:
 (ח) פסל לך • סראבו מחלכ כנסריונון
 מתוך אהבו ואמר לו תפסולת ויהיו שלך
 ומסס נתעשר מסה ארבה : פסל לך יתה
 שכרת הראשונת אתס פסל אחרות
 מה לך מתוך שכלך למדינת הים והלח
 ארוסתו עסספסות מתוך קלקל כספסות
 יכא עליה כס רע עמד ששכינה וקיע
 כחיבתס חמי טיאמר המלך להורנה איתר
 לו עדין אינס אשתך דקס המלך ומנח של
 ה סקלקול אלה מן הספסות נתרסה לה
 ח"כ ששכינה כתוב לס כחוב אחרת
 שנקרעת הראשונה אחר לו כחלך אתס
 קרעתס אוחס אתס קנה לה כיד אחר ואלו

אכתוב לה ככתב ידו כן המלך זכ הקב"ה כספסות אלו ערכ רב וססוסכין זה מסה
 ארוסתו של סקב"ה ישראל לכך נאמר פסל לך : (ב) ככין • ר מוזוין : (ג) ואלו
 לא יעשה עמד • הראשונת על ידי ספיו בתפלות ש וקלות וקבלות שלטס ברכ עין
 רעס חין לך יסס מן הטענות : (ד) ויקרא בשם ה' • מתרגמינן וקרא ח בשמה דה' :
 (ה) י"ו י"ו • מדה רחמים הוא אמת קס סיחטא א וחחת לאחר שיחטא וישוב •
 (ו) אל • אף זו מלת רחמים ב וכן הוא אומר אלו אלו למה עזבתני ואין לומר לחלל דעין
 לזה עזבתני כך מבאתי בתפלתא : חרך אפיס • מאריך אפו ואלו מחסר לים
 ע' ג יעשה תשובה : ורכ מסד • לכרוכוס חסד שאין להס ד זכות כל כך : ו

עסוס

את
 ית
 אשנים
 בפקד
 בבל
 החרר
 אשנים
 באשר
 ה
 א בשם
 אחר
 רב
 אמת
 דיבנות סגור
 זכור סוססוק
 כחל יססו
 סס זרס את
 ע סלווססמ
 בלן סמלססו
 סין סמחיר
 סס סליו סין
 סב) וססוסי
 סלכס סס
 סת

שמות לד כי תשא

וַאֲמַתְּ: י נ צַר הַסֵּד לְאַלְפִים נִשְׂא עֵוֹן וּפְשַׁע
 וְחַטָּאָה וְנִקְהָה לֹא יִנְקָה פֶקֶד וְעֵוֹן אֲבוֹת עַל
 בְּנִים וְעַל בְּנֵי עַד שְׁלֹשִׁים וְעַד רַבְעִים :
 ח וַיִּמְהַר מִשָּׁה וַיִּקַּד אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ: ט וַיֹּאמֶר
 אִם־נָא מִצְּאֵתִי חֵן וְרַחֲמִים אֲדַנִּי יִקַּח־נָא אֲדַנִּי
 בְּקַרְבְּנוּ כִּי עִם־קִשָּׁה עֲרַף הוּא וְסִלַּח־תָּ לְעֹנְוֵנוּ
 וְלַחַטָּאתֵנוּ וְנִחַל־תֵּנוּ: ש שִׁי וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנֹכִי
 פְּרִית בְּרִית נִגַּד כָּד עֲמָךְ אֶעֱשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר
 לֹא־נִבְרָאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל־
 הָעָם אֲשֶׁר־אַתָּה בְּקַרְבּוֹ אֶת־מַעֲשֵׂי־יְהוָה כִּי־
 נִוְרָא הוּא אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ: י אֲשַׁמְר־לָךְ
 אֶת־אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם הַנְּנִי גֵרֶשׁ מִפְּנֵי־ךָ
 אֶת־הָאֲמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִי וְהַחִי
 וְהַיְבוֹסִי: יב הַשְּׁמַר לָךְ פֶּן־תִּבְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא עֲלֶיךָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ
 בְּקַרְבְּךָ: יג כִּי־אֶת־מוֹזְחָתָם תִּתְּצוּן וְאֶת־

מצחם

רש"י

שפתי חכמים

לשם ספר טוב לעוסי רטוט: (ז) נזכר
 חסדי שהאדם עשה לפניו: (א) לפיכך לשון
 אלפים דורות: עונות אלו הדורות:
 פשעיהם אלו המרדסים ש' להכעו:
 ונקם לא ינקם לפי פשוטו משמע שאינו
 מוותר על בעון לבגדו אלא נפרע מחינו
 מעט מעט ורבותיו דרסו נקם הוא
 לשכוח ולא ינקם לשאינן שכוח: פוקד
 עין

מדכתיב ורז חסד משמע שעה עצמות
 ואין זכותו יכולין להגן עליהם לפי שהן
 מעט ה הוא שעה כפי חסד ומרחם עליהם
 ומדה הרחשנה של ה' שעיניו לא חטאו וזו
 אע"פ שטו וכבר משה כפי חסד רפ"ס:
 (ה) לפי חסד שים להקננה לעשת עמ כי
 יזכר לא יפול רק על בעשו כנר: (ז) ואע"פ
 ש' שנה משתי המדות ה' ה' ים לה'
 שיהי מוחמת לנשים יל' דהמדה
 מוותרת לו את פעין ומקנה אותו
 כלול לא עשה אכל אינו עושה לו טוט עונה
 מש"כ

שמות לד תשא

מצבתם תשברון ואת אשריו תכרתון : י
 כי לא תשתחוה לאל אחר כי יהוה קנא
 עמו אל קנא הוא : טו פן תכרת ברית לישב
 הארץ ונגו אחרי אלהיהם ויכחו לאלהיהם
 וקרא לה ואכלת מזבחן : טז ולקחת מבנותיו
 לבניה ונגו בנותיו אחרי אלהיהן והנגו את
 בניה אחרי אלהיהן : יז אלהי מסכה לא
 תעשה לה : יח את חג המצות תשמר שבעת
 ימים תאכל מצות אשר צויתך למועד חדש
 האביב כי בחדש האביב יצאת ממצרים : יט
 כל פטר רחם לי וכל מקנה תזכר פטר שור
 ושה : כ ופטר חמור תפדה בשה ואם לא
 תפדה וערפתו כל בכור בניה תפדה ולא יראו
 פני ריכם : כא יששת ימים תעבד וביום השביעי

תשבת

רשי

ופורע מעזביו : (טו) ואכלת מזבחן *
 כסבור אתה שאין עונש כאכילתו ואני
 מעלה עליך ב כמורה בעבודתם שמתוך
 כך אתה בא ולוקח מכותיו לבניך : (יח)
 חדש האביב * שהתבואה מכרת בניסולת *
 (יט) כל פטר רחם לייבאדם : וכל מקנך
 תזכר וגו' * וכל מקנך אשר תזכר בפטר
 שור ושה ל אשר יפטור זכר את רחמה :
 פטר * לשון פתיחה וכן פטור מים ראשית
 מדנותיו * של תזכר לשון נקיבה היא מוסב
 על היולדת : (כ) ופטר חמור * ולא שאר
 בהמה ב עמאם : תפדה בשה * נותן שה

לכסן

ריש רבתי

שפתי חכמים

(כ) מפני טהור טעם לנעיל כלומר טהור
 העלה על דעתך לומר שאין האיסור
 והאכילה אלא צעזעות שלכן צדד כיון
 שהסותרים הם מונחמים וגו' אצל הספרות
 להם צדית כדי שיהיה אוכל מונחמו יחד
 עמכם צעזעות אחת כמזכר אתה שאין צדד
 כלום אל העלה על דעתך חס כי אני מעלה
 עליך וכו' : (ל) חמור מלת אשר מן חמור
 וכו' וז"ל * מפטר כללו חמור וכל מקנך אשר
 תזכר בפטר שור ושה והוסוף צ"ה על פטר
 מפני שחמור טע על המקנה שהיא היולדת לא
 על הפטר ופירושו וכל מקנך אשר יפטור זכר
 את רחמה : (מ) דוקא חמור ולא שאר
 בהמה

קמתהון תתברון בית אשריהון תקצציון : יד ארי לא תסגור למעות
 עםמיה ארי יי קנא שמה אל קנא הוא : מו דלקא תגור קים לתיב
 ארעא וישעון בתר מענתהון ויד בחרון למענתהון ויקרון לך ותיכיר
 מדבתיהון : מו וחסב מפנתהון לבנה וישעין בנתהון בתר מענתהון
 וישעין ית בנה בתר מענתהון : יו דחלקן דמתבא לא תעביר לך :
 זח ית הגא דפמיריא תמר שבועא יומין תיכול פמירא פמאדי
 פקדתך לומן ירחא דאביבא ארי בידחא דאביבא נפקתא
 ממזרים : יט פל פתח ולדא דילי הוא וכל בעירך דכרין תקדיש
 בכור תור ואמר : כ ובוכרא דחמרא תפרוק באסרא ואם לא
 תפרוק ותנקפיה פל בוכרא דכנה תפרוק ולא יתחיון קדמי ריקנין :
 כא שתא יומין תפלח וביומא שביעאה תנוח בורעא ובחצדא

שפתי חכמים תנוח

זכסס עמחכ ונסוף פרסה צא מפרס רסי
 טעם : (כ) משל"כ זשטר פסולי
 כמוקדטין טפדו טקן ותמוותן אסורים
 גזירה ועזורה כיון שנכנסו נמוקו : (ס)
 דמתיב ככל ריקס גזי פדיון צור ולהין
 צפרסת רסא כחיב ריקס גזי הענקות של
 ע"ע מה פדיון צור חמס סועים אף
 הענהא חמס סלעים ומדקתו רימס
 דהענקס גזיסא דהו"ל למכתב גזיסא שדי
 ריקס חלזו ריקס אריק ריקס חגורן סיסא
 מכל מין ומין חמס סועין : (ע) פי' דאי
 אשנת קסי הא שאר מלכות גמי אסורים
 ופירס רשי' שלא יחרוש סרה לנן וסרה חילן
 חריסס סיועיל לטביעות וקצור של טביעות
 הצוה"ס סגניא טניס טביעות אסס גורג צו
 מורג טביעות טסמיית : (פ) פי' מה חריס
 ארי לך של מורס ספילו לחרוס לצורך
 עומר וסתי לחס חני חוסרו לך טטנת אף
 קציר סאני חוסר לך של רשות ולא של מלוס
 ספסילו מלאו קציר מלוס לקצור ויך ללמד
 מכלן

לכסן וסוף מולין כיד כסן ופטר חורו
 חותר בעבוד' לבעלוס וזרפתו • עורטו
 בקופיזוהו הפסיד מחוןכסן לפיכך יפסד
 מחונו : כל בכור טיך תפרס : ס'
 סלעים פדיונו קצוב ש' ופדיון מכן חמס
 תפרס : ולא ילאו פנו ריקס • לפי פטוטו
 של תקרא דכר כפני עצמו הוא ולינו מוסב
 על הככור סאינכחזות בכור רחיות פניס
 אלא אזורה אחרי' היא וכסתעלו רחא"ל
 יראו סני ריקס מלוס עלכס לכבי' עולת
 רחיות פניס ולפי מדרש כרייתא מקרא
 יתר הוא ימ פנס הוא לגור" סוה ללמד על
 הענקתו של עבד עכרי סרוה ס' סלעים
 ס מכל מין ומין כפסידון בכור כמס' קדוסיין :
 (כא) כחרוס בקציר • למס טוכר חריס
 וקציר יס מרבותינו אומרים על חריס
 וקציר של ערב טביעות סככס לטביעות
 וקציר של טביעות חיואל למוכאי טביעי'
 ע ללמדד סמוסיפין מחול על הקלס וכך

מסמעו טטת ימים תעבוד וכיוס טטביעי
 טכס ססחריס וקציר אסור ואין כריך לומר חריס וקצור של טביעות סהדי ככר ואמר
 סרך לא תזרע ונ"י וי"א סאינו מדבר אלא טטנת חריס וקציר ססזכר כו לומר לך
 עס חריס רשות פ' אף קציר רשות וכן קציר סעומר סרוה מלוס וזוהי חת סטכת :

קנא
 רישע
 להיות
 מבנתו
 חנו את
 ככה לא
 שבעת
 ד חדיש
 ים
 שר שור
 יאסרא
 ולא יראו
 שביעי
 שבת
 (וכלת חובתו
 באסולתו וכו'
 בעבותתו סתק
 וכו' למך ג')
 מכרת נטבט
 בחדס וכל קציר
 אסר חוכר כו
 זכר את רשותו
 וסטר חוס רשותו
 קן קיכס סוה סוה
 ד חמור ילא סוה
 דס כסס • וסן ס'
 לכסן

שמות לך תשא

תִּשְׁבֹּת בַּחַרְיִשׁ וּבַקְצִיר תִּשְׁבֹּת : כג וְהַגְּשֵׁבֶעַת
תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּבּוֹרִי קְצִיר חֲמִים וְהַגְּשֵׁי אֶסְיֵף
תִּקְוַת הַשָּׁנָה : כד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה
כָּד זְכוּרָה אֶת פְּנֵי הָאָדָם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל :
כד כִּי אֹרְיִשְׁגִּים מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת גְּבֻרָךְ
וְלֹא יִחְמַד אִישׁ אֶת אֶרְצְךָ בְּעִלְתָּךְ לִרְאוֹת
אֶת פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה : כה
לֹא תִשְׁחַט עַל חֲמִין דָּם זֹבַחִי וְלֹא יִלֵּין לִפְנֵי
זְבַחֲךָ הַפֶּסֶח : כו רֵאשִׁית בַּבּוֹרִי אֲדַמְתָּךְ תִּגְיֵא

שפתי חכמים

מכאן שהיו דוחס טעם : (5) ויש לך לומד
מכאן להקרינו מנחה מן החטין : (ק) לא
סורלים שלך סכרי אף זכרים הקטנים אינם
סוף פירש אינם צרשותך כ"ס הגדולים
שהינים צמלות רק פירושו הנמלאים כך
לומר צעמד : (ר) דל"כ מאי כי אוריש
וגומר מאי נתינת טעם יש זו : (ט) וסרם
את הפסוק ורסרסו לא תשחט את זבחי ולא
חזוק דמו על החמץ כלומר שדיין החמץ
קיים ולא עליו מנח : (ט) כלומר לא
שהיסור לשחט או לזורק אלא אם לאחד
מאלו יש לו חמץ צניחו עובר צלא אכל לא
שפירש מי הוא העובר או השוחט או החורק
או טיבס כאחד : (ט) ופי' מועלת לך
מעילה הוא כלומר אין לינה פיסול צראס
המוצא לומר אם עלו אינריו צראס
המוצא קודם עלות הסחר אע"פ שלא נקרבנו
אינם נפסלים : (ז) כלומר לא מפסול צניכס
אלא עד שילין צעמוד הסחר אכל אי לן כל
סילוס וקודם טגלס עמוד הסחר מקעיר אין
זה לינה : (ג) דסא הפסח אינו נקרב אלא
אמוריו : (ד) כלומר שלל יקרניו אחר עמוד
הסחר

בית

רשי"י

(ככ) ככורי קציר חטים - שאתה מכוא
בו שתי הלחם צ מן החטים : ככורי -
שהוא מנחה ראשונה הבאה מן החדש של
חטים למקדש כי מנחת העומר הוא
בפסח מן הסעורים היא יחוג האסיף בזמן
שאתה אוסף תבואתך מן השדה לכ"י אסיף
זו ל' הכנסה לבית כמו ואספתו אל תוך
ביתך : תקופת השנה - שהיא בחור' השנה
בתחלת השנה הבאה : תקופת - ל'
מסיבס והקפה : (כז) כל זכורך כל הזכר -
ק סכך' הרבה מכות בת ורה נאמר ונכסלן
ויס מהס שלס פעמים וארבע לחייב
ולענוס על מנין לאוין סכסס ועל מנין
עסה סכסס : (כד) אוריש - כת רגמו
ואתריך וכן סכל רס וכווןרס את האמורי
ל' גירושין : ורחבתני את גבלך - ואתה
רחוק מבית הבחיר ואינך יכול לראו' לספני
תמיד לכך אני קיבע לך ד' שלס רגלים
סללו : (כס) לא תשחט וגו' - לא תשחט
את הפסח ועדיין חמץ קיים ש אסרס
לשוחט או לו' ק או לזאת מבני חכור' :

ולא ילין - כתרבותו אין לינה מועלת א כראס המזכח ואין לגס אלא ב צעמוד הסחר
זכח את הפסח - אמוריו ג ומכאן אתה למד לכל הקטר ד חלכיס ואיכריס : (כו) ראשית
ככורי אדמתך

משכטת

תנוח : כב וְחָנָא דְשִׁבְעֵינָא מַעֲבָד לָךְ בְּפִירֵי חָצִיר חָמִין וְחָנָא
 דְּכִנְשָׂא בְּמַסְפָּא דְשִׁתָּא : כג תְּלַת זְמָנִין בְּשִׁתָּא יַחְזוּן כֹּל דְּכֹרֵךְ
 קָדָם רִבּוּן עֲלָמָא יי אֵלְהָא דִּישְׂרָאֵל : כד אֲרִי אֲתֵיבֵךְ עִמָּמִין מִן
 קַדְמָךְ וְאַפְתִּי יַת תְּחוּמְךָ וְלֹא יְחַמֵּד אֲנָשִׁית אֲרַעָךְ בְּמַסְקֹךְ
 לְאַחֲזוּחָךְ קָדָם יי אֵלְהָךְ תְּלַת זְמָנִין בְּשִׁתָּא : כה לֹא תַפּוֹס עַל
 חֲמִיעַ דָּם פִּסְחִי וְלֹא יְבִיתוּן לְצַפְרָא בֵּר מִמֶּדְבַּחַת חֲדָבִי נִכְבַּח חָנָא
 דְּפִסְחָא : כו רִישׁ בְּפִירֵי אֲרַעָךְ תִּיתִי לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי אֵלְהָךְ לָא

תיכונן

בעד המורים
 בו וזאת תפסה עליהם לומר לך שאין הרעה שולטת בחמית כשנת ואין רעה שולטת כאובלי המן
 כדאיתא כחבורה את הקטינה : ללקט שנים כחבורה הכל ולא מן העם ללקט . ללקט בשדה מה
 רש"י שפתי חכמים

השחר ומדכתיב זנח ולא כתיב ולא ליון לזכר
 זנח כפסח חלם לרבות כל הזנח שנפלים בנייה
 וכו' : (פ) סינו רולס כל מר דמדאמתך מפיך
 ליה דכא צפנתה כי תלא מפיך מג"ש דארנך
 פרנך אלס רולס וזמר דכא דכתיב הכל ארמחך
 לאו לימיר דמכל הפירו' שפסלך מחויב לאפני
 סניכויים אלס דווקא משנעת סמינין בלנד
 כדילפינן מג"ש דארנך ארן : (ו) דקסה לנשי
 דנשנעת סמיניס חשיב נמי דנש ודנש אונפרי
 ובנכוריס כתיב מפרי ארמחך משמע דוקא פרי
 ומתוך הוא דנש תמיים שחמרים נמי פרי :
 (ז) פי' לא צלזל אמר דווקא אלס הי"ס צלזל
 עלמו וסא דנקט צלזל אמר לאפוקי עוף שאין
 נלמו חלז כמו ספירש רש"י צלמוך : (ח) וסא
 דמזריך הכא גני צנר צלזל סני פסוקים אחד
 לאיסור חריב וחדר לאיסור הכלא וחדר מכל
 איסוויס שנמורה שנלזב כתיב צרו לטון חכילה
 וכולל צרו פריהם וגם הכלא ויש לומר דכא
 גני צנר צלזל חייב על האכילה אף שאינו נכנס
 באכילתך כגון סטורף גרובו צרכילמו מה שאין
 כן צנאר חכילה איסוויס : (ט) דאי לא הוה
 מפורש אלס צמקוס לחר גדי עזים כימי אמר
 שנבאן נמי דוקא גדי עזים דל מוד החוס מן
 המפורש אלס סכסכה מקומו גדי עזים למדו
 דווקא כיכא דגלי גני משום דלשנא כסוקים
 כפאים אכחד לכולי עלמא אין מלמדן וסיכי
 דלא גלי כמו ככא דכתיב חתם כל יונקים
 צמאמע : (י) דאלה מיעוט סוא : (כ) אף
 על פי שם כסאכסיל לוחות רשטנות צנעס
 פער צמאצ חתיב נמי וירד משה מן הסכר ונצי
 לוחות סערות צירו כמו סחובו כלן מכל מקום
 כל הסיפורים כפאים אחר מקרא זה לא היצק צלוחות אחרונות : (ל) כלומר סגלמות

מכשעת חמיון האמורים ח כשכנה ארנך
 ארנך חטה וסעורס ונפן גנ' ודכס הוא
 ו דכס תמיים : לא תנפסל גדי . אחרס
 לכשר בחלב . ונ' פעמים כתיב בתורה א'
 לאכילה וא' להנאה ח וא' לאיסור בישולס
 גדי . כל ולר רך במשעס ואף עגל זככס
 מחס סטונך לסרס ככס מקומות ז גדי
 עזים למדת סגדי סחכסל יונקוי במשמע :
 כחלב אמו . פרט לעוף שאין לו חלב אם
 שאין איסורו מן התורה אלס מדכתי
 סופרים : (א) את הדברים האלה . ולא
 אתה רשאי : לכתיב תורה סכעל פה :
 (כט) ויקי' ברדת משה . כשהביא לווחות
 ב אחרונות ביום הכסורים : כי קרן . ל'
 קרנים סהאור מכהיק וכולט כמיין קרן
 ומקיבן זכס משה לקרני הסוד ל רבותינו
 אמרו מן המערה סתן קס"ס ידו על
 פניו של וסכותי כפי : (ל) ויוראו מבשת
 אליו יבוא ורחא כמה גדול כות' של עבדו'
 שער שלא פסטו ויכסכעבירה מהו אומר
 (שמות יז) ומרחס כבוד ה' כאלס אוכלת
 בראש סהר לנעוי כל ישראל ולא יראו ולא
 מודעזעים ומשעסו את העגל אף מקרני
 הסוד של משה סיו מרמיעים ויודעזעים :
 (לא) כסאיס כעדה' כמו כסיאי העלכי
 ודכר

לקרני

כל הסיפורים כפאים אחר מקרא זה לא היצק צלוחות אחרונות זכס

בית יהוה אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו : פ
 שביעי כו ויאמר יהוה אל משה בתב לך את
 הדברים האלה כי על פי הדברים האלה
 כרתית אתך ברית ואת ישראל : כח ויהי שם
 עם יהוה ארבעים יום וארבעים לילה לחם
 לא אכל ומים לא שתה וכתב על הלוחות את
 דברי הברית עשרת הדברים : כט ויהי ברכת
 משה מהר סיני ושני לוחות העדות ביד משה
 ברחמו מן ההר ומשה לא ידע כי קבץ עור
 פניו בדברו אתו : לו וירא אהרן וכד בני ישראל
 את משה והנה קרן עור פניו ויראו מגשת
 אליו : לא ויקרא אלהים משה וישבו אלי אהרן
 וכד הנשאים בעדה וידבר משה אליהם : לב
 ואחרי כן נגשו כל בני ישראל ויצוים את כל
 אשר דבר יהוה אתו בהר סיני : מפמיר לג ויכל
 משה מדבר אתם ויתן על פניו מסכה : לו ובא
 משה לפני יהוה לדבר אתו יסיר את המסכה
 עד צאתו ויצא ודבר אל בני ישראל את אשר
 יצוה : לה ויראו בני ישראל את פני משה כי קרן

רשי עור
 וידבר משה אליהם • שליחותו של מקום
 ול' סוס הוא מ כל הענין הזה : (לב)
 גאחרי כן נגשו : אחר שלמד לזקיקים קיו
 ומלמד

שפתי הכמים
 לקניי סוד יותר מנלוותו בהסכנות : (מ)
 פי' מכיון שאין כלן דבור מיוחד כלל על
 בנחך ועוד סכדינור הוא חינו אלל מט
 שנדנד עמו הסס נכר מיני סכוס שליחתן
 על

תִּכְלֹן בְּשֵׁר בְּחֶלֶב : כִּי וַאֲמַר " לְמֹשֶׁה פָּתַב לְךָ יֵת פִּתְגָמֵי הָאֲלֵיךְ
 אֲרִי עַל מִימֵר פִּתְגָמֵי הָאֲלֵיךְ גִּזְרִית עִמָּךְ קִים וְעַם יִשְׂרָאֵל : כִּה
 וְהָיָה תַסֵּן קָרָם " אַרְבַּעִין יָמִין וְאַרְבַּעִין לִיזֹן לְחֶמָא לֹא אֲכַר
 וּמֵיָא לֹא אֲשִׁתִּי וְכֹתֵב עַל לִוְחֵיָא יֵת פִּתְגָמֵי קִמָא עֲשָׂרָא פִּתְגָמִין :
 כַּמֵּה וְהָיָה בְּדִ נַחַת מֹשֶׁה מִמִּזְרָא דְסִינֵי וְתִרְיִן לִוְחֵי דְסִהֲרֹתָא בִּידָא
 דְּמֹשֶׁה בְּמִיחֲתִיָּה מִן מִזְרָא וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע אֲרִי סִגֵּי זִוּ יִקְרָא דְאִפּוּהִי
 בְּמִלְכֻתִּיהָ עִמָּיה : ל' וְהָיָה אֲהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת מֹשֶׁה וְהָא סִגֵּי
 זִוּ יִקְרָא דְאִפּוּהִי וְדִחִילוּ מִלֹּא תִקְרָבָא לִוְחֵיָה : לֹא וְקָרָא לְהֹן מֹשֶׁה
 וְתָבוּ לִוְחֵיָה אֲהֲרֹן וְכָל רִבְרִבֵּיָא בְּבִנְיָשָׁתָא וּמִלִּיד מֹשֶׁה עִמָּהֹן :
 לז וְכֹתֵב בֵּין אֲתִקְרִיבוּ בְּלִ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפְקַדְנִין יֵת בְּלִ דִּי מִלִּיד "
 עִמָּיה בְּמִזְרָא דְסִינֵי : לג וְשִׁעֵי מֹשֶׁה מִלְּמַלְכָא עִמָּהֹן וְיֵהֵב עַל
 אִפּוּהִי בֵּית אֲפִי : לד וְכֹד עֲלִיד מֹשֶׁה לְקָרָם " לְמַלְכָא עִמָּיה יַעֲדִי
 יֵת בֵּית אִפּוּהִי עַד סַפְקִיה וְנִפְקֵי וּמִמְלִיד עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת דִּי
 מִתְּפַקֵּד : לה וְתֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת אֲפִי מֹשֶׁה אֲרִי סִגֵּי זִוּ יִקְרָא

בעל המורים
 דאפי
 בתם ולפיכך ב' לקט ג' אינו לקט ח' הכא שנים לקטו ביום השני ומלאו * ביום השבת ויאלו ללקט
 השלישי ולא מלאו : אל יאל ג' בחמורה בבא ואירך אל יאל פליט מן העיר אום אל יאל כולו הכוס
 אל יאל אום המקומו היינו חוץ לרי אחות לנו שיכל חוץ לתחום * אל יאל פליט מן העיר היינו תחום
 שבת

שפתי חכמים
 של מקום ישראלי שלמוד וכס כל התורה
 כולם ואם כן עכ"ל שלשון כזה כל הענין
 שהיה משה קורא להם כלל נוס ולומד אותם
 התורה והפלות לנשיאים ואח"כ לכל ישראלי
 כמו שמפורט והולך וזה היה סוף לאמר
 שהוקם המעטן :

חכלת פרשת כי תשא
 דלעיל

העם שנה להסמשה פירקכנתו' כול כל העם' כול הזקנים שים כול בני אהרן' כול אהרן
 ארבעה וכו' כל איתא בעירוכין: (לג) יתנעל פניו מסוה' כתרנמו בית אפי' לי חרמי
 כוא בגמ' סכי לכא ויגוד בכתיבות הוס קא מסוה לחמה ל' הכעסה הים מסתכל בה
 חף כאן מסוה כגד היתן כעגד הפרלוף וכן עינים ילכבוד קרני ההוד שלא יזונו
 הכל מהם הים נותן המסוה כנגן ונוטלו בשעה שהים מדבר עם ישראל ובשעה
 שהמקום מדבר עמו עד לאתו ובכאתו יאל כלל מסוה : (לד) ודבר אל בני ישראל *
 ודלו קרני ההוד כפניו ובכאוהו מסתלק מהם : (לה) והסיב את המסוה על פניו

רש"י
 וחלמד הפרס' או הסלכס לישראל (ערוכין
 ל"ד) תנו רבנן כיכד סדר כמשה משה
 הים למד מפי הנבוכה כנכס אהרן שנה לו
 משה פרקו כסתלק אהרן וישב לו לשמאל
 משה נכנסו בניו שנה להם משה פרקס
 כסתלקו הנישב אלעזר לוימן משה וזיתמר
 לשמאל אהרן נכנסו זקנים שנה להם משה
 פרקססתלקו זקנים יסבו ללדדיו וכנסו כל
 העם שנה להסמשה פירקכנתו' כול כל העם' כול הזקנים שים כול בני אהרן' כול אהרן
 ארבעה וכו' כל איתא בעירוכין: (לג) יתנעל פניו מסוה' כתרנמו בית אפי' לי חרמי
 כוא בגמ' סכי לכא ויגוד בכתיבות הוס קא מסוה לחמה ל' הכעסה הים מסתכל בה
 חף כאן מסוה כגד היתן כעגד הפרלוף וכן עינים ילכבוד קרני ההוד שלא יזונו
 הכל מהם הים נותן המסוה כנגן ונוטלו בשעה שהים מדבר עם ישראל ובשעה
 שהמקום מדבר עמו עד לאתו ובכאתו יאל כלל מסוה : (לד) ודבר אל בני ישראל *
 ודלו קרני ההוד כפניו ובכאוהו מסתלק מהם : (לה) והסיב את המסוה על פניו

שמות לד לה תשא

עור פני משה והשיב משה את המסוה על פניו עד באו לדבר אתו: ס ס ס

ומפטורין ושלח חתאב • במלכיה ח' סי' י"ח: קל"ט חננאל • סימן:

לה א ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה יהוה לעשות אתם: ב ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם מקדש שבת שבתון ליהוה כד העשה בו מלאכה יומת: ג לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: ד ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה לאמר: ה קחו מאתכם תרומה ליהוה כל נדיב לבו יביא את תרומת יהוה זהב וכסף ונהשת: ו ותבלת וארמנות ולעת שני ושש ועזים: ז אילים מאדמים וערת תחשים ועצי שמים: ח

שפתי חכמים
א דלעיל כתב נדנת משה מחר וגומר
זס הים ציוס כפורים וס
קאי עליו דסא אחריו כתיב ויקבל משה ס"ט
סהיה למחנה יוס כפורים דל"ט ועיל כיון
דעיקר הקבל הים נסצול נדנת מלאכת
המשכן וסנצול נדנת וסנ למשכנאכפר על זס
העגל סס כן מסתמא סהיה מיד נדנתו מן
הכר כדי סהיה נסכ כפרס מיד על מעסה
העגל וסחיד מרון סף מיסנאל ועיני לעיל
פרסת כי משל על פסוק ויתן אל משה • וסס סאמר וסא 45 סיס לו פנאי למסה לכהילס
ונלוח על נדנת מלאכת המשכן דממחנת יוס כפורים סיס יוסב ודן סת בעס כל סיוס כולו
סכאמר נפרסת ויסמע יתרו וסכי ממחנת ויסב מסה לספוט וכו' וסס פירס דס"י ממחנת
יוס כפורים ומוניח סס סכן סוא • וי"ל סרס"י נעלמו מתקן סס דמה סכחזו מן סנקר

אונקרוס

קמא

דאפי משה ומתיב משהית בית אפי על אפיה עד דעילי למקלא עמיה: ס ס ס

א וכןש משה ית כל בנשתיא דבני ישראל ואמר להון און פתנמיא די פקד למעבד יתחון: ב שתא זימן תתעביד עבידתא וביומא שביעאה יתי לכון קידשא שבא שבתא קדם כל דיעבד ביה עבידתא יתקמיל: ג לא תבערון אשתא בכל מותבניכון ביומא דשבתא: ד ואמר משה לכל בנשתיא דבני ישראל למימר דין פתנמיא די פקד למימר: ה סבו סנכון אפרשותא קדם כל דיתרעי לביה יתי ית אפרשותא קדם דהכא ובכפא ונחשא: ו ותכלא וארגנא וצבעו וזורי ובין ימעו: ז ומשכי דדכרי מסמקי ומשכי סגונא ואעי שמין: ומשחא 2

שפתי חכמים

עד הערז למדנו כל דין טון דין אמר לאמרו וכו': (3) פירש דעיקר הוכחה רש"י הוא משום דנקוד הוי"ד צפת"ח ולא צמיר"ק והנקוד צפת"ח מורה שהוא לשון הפעיל כמו ויסע משם את העם וכו' אמר הכס מליניס שהוא ג"כ לשון הפעיל: (ג) כתב הרא"ם לא הבינותי דוונת הרז גזה מה היא (נח"י) ול"נ שכתב כן לפי שראש הרז שמי גרסות צהתגרוס לפיכך הוכיח שהגירסא הישרה היא ואכניס ולא וכלה וכן הוא צפרשת קרח ויקבל עליהם קרח שתרגום ואכניס אבל צפרשת חקת צפסוק ויקהיו אל פני הסעל ת"א ויונתן וכנסו: (ד) דקסא לרש"י ל"ל להסירים עוד על שנת הא כנר הכירים אלא לומר וכו' וא"ת דלמא אדרבה לנך הוכפלא כיון דלמיז צמחילה פרשת שנת ואחר כך פרשת מלאכת המשכן ודאי איתו שכתב תהלה היא עיקר והטעם לדחות מפניו ותדע לך שכן היא דלמא לא כן קסא למע מרע"ה סיכך הענין דצפרשת כי תשא צדצווי הקצ"ה למשה היה אזהרה שנת לאחר מלאכת המשכן ולכ"י כתיב שם אך את שנתמי תשמרו וגו' ופירש"י כל פניו וקיימו ועוטיין הן לעשותי שנת ממלאכה המשכן אם כן קסא למע לא אמר משה לישראל הענין כמו שז"ה לו הקצ"ה אלא מ"ה הקדים כדי לכוונע שאין מלאכת המשכן דוחה את השנת: (ה) דק"ל הא בצערה אלא לאו בעלמא הוא: (ו) דכ"ה ס"ה עשה ל"ט מלאכות צבענס אחר שמינו חייב אלא חטאת אחת לך יאכל לחלו: (ח) דעק"ה ששמע זה הדבר גזה לכל ישראל לממר

רש"י מן הכר וכו' לשון הפעיל שאינו אוסף אכסום כדיום ב אלא כן באכסין על פי דבורו ומרגומו ג ואכניס: (כ) שנת ימים הקדים לכן אזהרת שבת לכיווי מלאכת המשכן למיר ד שאינו דוחה את השבת: (ג) לא תבערו אש (פסחים ה' יבמות ו') אם מרבותינו אומרים הבערה ללאו יאכל ווי"א לחלק ז יאכל: (ד) זה הדבר אשר גזה ה' לי לאחר ה לכה: (ה) כד"ב לכו על שם שלכו דכ"ו קרוי

לומר וכו' וא"ת דלמא אדרבה לנך הוכפלא כיון דלמיז צמחילה פרשת שנת ואחר כך פרשת מלאכת המשכן ודאי איתו שכתב תהלה היא עיקר והטעם לדחות מפניו ותדע לך שכן היא דלמא לא כן קסא למע מרע"ה סיכך הענין דצפרשת כי תשא צדצווי הקצ"ה למשה היה אזהרה שנת לאחר מלאכת המשכן ולכ"י כתיב שם אך את שנתמי תשמרו וגו' ופירש"י כל פניו וקיימו ועוטיין הן לעשותי שנת ממלאכה המשכן אם כן קסא למע לא אמר משה לישראל הענין כמו שז"ה לו הקצ"ה אלא מ"ה הקדים כדי לכוונע שאין מלאכת המשכן דוחה את השנת: (ה) דק"ל הא בצערה אלא לאו בעלמא הוא: (ו) דכ"ה ס"ה עשה ל"ט מלאכות צבענס אחר שמינו חייב אלא חטאת אחת לך יאכל לחלו: (ח) דעק"ה ששמע זה הדבר גזה לכל ישראל לממר

סא

עמות לה תשא

ושמן למאור ובשמים לשמן המשחה
 ולקמחת החמים : ט ואבני שהם ואבני מלאים
 לאפוד ולחשן : וכל חכם לב בכם יבאו
 ויעשו את כל אשר צוה יהוה : יא את המשכן
 את אהרן ואת מכסהו ואת קרסו ואת
 קרשיו את בריהו את עמדיו ואת אדניו : יב
 את הארון ואת בדיו את הפפרת ואת פרכת
 המסך : יג את השלחן ואת בדיו ואת כל
 כליו ואת לחם הפנים : יד ואת מנרת המאור
 ואת פליה ואת נרתיה ואת שמן המאור : טו
 ואת מזבח הקמרת ואת בדיו ואת שמן
 המשחה ואת קמרת הסמים ואת מסך
 הפתח לפתח המשכן : טז את מזבח העלה
 ואת מכבד הנחשת אשר לו את בדיו ואת
 כל בדיו את הביר ואת כנו : יז את קלעי
 ההצר את עמדיו ואת אדניה ואת מסך
 שער החצר : יח את יתדת המשכן ואת

יתדת

רשיי

ט קרוי כדוב לכ ככר פורשתי כדב' המסכן
 ומלאכתו כמקום כוונתם : (יא) את
 המסכן יריעות סחתונות י הכרתי כתוכו
 קרוי מסכן : את חסכו' הוא חסל וירעות
 עוים ב' העשויו כנו : ואת מכססו * מכסה
 עורות חליס'ל וכתחשים : (יב) ואת

פרכת

שפתי חכמים

ונחמים לים לו אזה שמור לכם זכהל
 לאפקי שחר אמירות אם כיס זכהל : (ט)
 דק'ל ולמה כחיד דווקא כדוב' לצ ומתרו ע"ש
 סיון נדנו : (י) דקסה לרסי' כיון סכמיז
 את המסכן ליל למכתב חס'ב את סכלו וסת
 נכסו סה ככל זכלו מסכן : (כ) מפני
 סח'ניו זיריעות העוים סקראים סכל
 זכאר ועיית זיריעות עזים לאהל על סמכנו
 (י) כי כן כהיו ועיית מכסה לטכל עורות
 חוים

ה ומשחא לאנהרותא ובוסמאי למשח רבותא וקמורת בוסמאי
 מ ואכני בגללא ואכני אשקמיתא לשקעא באפודא ובתישנא :
 י וכל תבימי לבא דבכין יתין ויעבדון ית כל די פקודי : יא ית
 משכנא ית פרסיה ית חפאיה ית פודוהי ית דפוהי ית עכדוהי
 ית עמודוהי ית סמכוהי : יב ית ארזנא וית אריחיה ית בפודתא
 וית פרוכתא דפרסא : יג ית פתורא וית אריחיה וית כל מנהי
 וית לתם אפיא : יד וית מנרתא דאנהרוי וית מנהא וית פוצינהא
 וית משחא דאנהרותא : טו וית מרבחא דקמורת בוסמאי וית
 אריחיה וית משחא דרבותא וית קמורת בוסמאי וית פרסא
 דתרעא לתרע משכנא : טז ית מרבחא דעלתא וית סרדא
 דנחשא דיליה ית אריחיה וית כל מנהי ית כירא וית בסיסיה :
 יז ית סרדי דרתא ית עמודוהי וית סמכהא וית פרסא דתרע
 דרתא : יח ית ספי משכנא וית ספי דרתא וית אמנייהון : יט ית

לבושי

בעל המורים

סכת אל לא אש כולו הסס דתו כל די סנוקין על עורכי תחומין דבר תורה : וז ורוע כל כמסורה
 בפרשת ואלה תולדות : למען יראו את הלחס וראו תיבות פליה לומר שיהיו שמור על שיבת
 אליהו : והנז שנים כמסורה סכא ואמר והנז אל הסנוע דגרשון מה הסס נמתכס מתלוי גם הכת
 גבלע באכרוס ונדעבל מתלוי : והעמר עשירית הלופה סמך והעמר לפרשת התן רחו שאלכו סתן
 פד שקייכו העמר : תריכון שלשה מה תריכון עממי האתם תריכון לבעל אש לאל תריכון ללמדך
 שכל התריכ עם רבו כאלו תריכ עם הז"ה וכללו תריכ בלשון ע"ז וזכו אש תריכון לבעל :
 למים ב' ונתא סס העם למים * רמיתו למים * או כל יתא לכו למים * ואדויהם שלשו לעויהם
 למים לא מתלו מיס פירס אש ינמאו למים * קאדויהם שלחו לעויהם ולא מתאו מיס * לכו למים

דכיינו

שפתי הכמים

רשמי

אלום מאדמים ועורות תססים : (ע) דק"ל
 דפרכת משמע וילון שהוא תלוי כנגד הכפת
 ומתך משמע סכוח סכך פרים על סג' ל"פ
 דמתך פירס מחילה והענין זה לר"ך לפרש
 כמה פעמים נדרשס זו כי מתך פעמים נאמר
 על הסך ופעמים נאמר על המחילה כמו
 בי הכס אתה סכת בעיני הנה סך חת
 דכרך : (ג) דק"ל וכה כל חסס יחולס לחפופ
 לחס ועל זה פירש בגד פירשמי וכו' ולכן
 נר"ך

פרכת המשך * פרכת המחילה כל דבר
 הענין מ בין מלמעלה בין מלמטה קרוי
 משך וסך וכן (איוב א') סכת בעדו *
 (ישעיה ב') הניי סך דכרך : (ג) לחס
 הפכים * ככר פירשמי ע"ז שהיו לו פנים
 נ לכאן ולכאן שהוא עשוי כמין תיבה
 פירוש : (יד) ואת כלתיםמלקח' ומסתתב :
 דריותיה לוי"ז כלע"ז כזכרס שהשמן
 והסתולות נתובן כזן : ואת שמן המאורי
 אף הוא ברך חכמי לב שהוא משוכה משא'

שמינס כמו שפרכס במכחות מגירכו כראס הוית וכוא כחית ווך : (טו) מתך הכפת *
 וילון שלפני המדרש שלא היו עם קרשים ולא ורועות : (טז) את עמודיו ואת ארטיה דר
 מנר

שמות לה ויקהל

יתדת החצר ואת מיתריהם : יט את בנדי
 השרד לשרת בקדש את בנדי הקדש לאהרן
 הבהן ואת בנדי בנני לכהן : כ ויצאו כל עדת
 בני ישראל מלפני משה : שני כא ויבאו כל איש
 אשר נשא לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו
 הביאו את תרומת יהוה למלאכת אהל
 מועד ולכל עבדתו ולבנדי הקדש : כב ויבאו
 האנשים על הנשים כל גדיב לב הביאו חה
 וגזם וטבעת וכומז כל כלי זהב וכל איש אשר
 הנף הנופת זהב ליהוה : כג וכר איש אשר
 נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני ושש
 ועזים וערת אילים מאדמים וערת תחשים
 הביאו : כד כל ימים תרומת כסף ונהשת
 הביאו את תרומת יהוה וכל אשר נמצא אתו
 עצי שטים לכל מלאכת העבדה הביאו : כה
 וכל אשר חכמת לב בידיה טוו ויביאו ממנה
 את התכלת ואת הארגמן את תולעת השני
 ואת השש : כו וכל הנשים אשר נשא לבן
 אתנה

רש"י

חנך קרוי כאן ל' זכר ולי' נקבה וכן דברים הרבה : ואת מסך שער הסכר * וילין כרוש
 לכד החורב כ' חמה אמצעית של רוחב הסכר שהיו נ' רחב וסחומין סימנו לכד כספן
 ט"ו חמה וכן לדרום ט"ו חמש עשרה חמה קלעים לכתף : (יח) יתדות לתקיע ולקשור
 בהם סופי היריעות בארץ שלא ינועו ברוח מיתרים יתכלים לקשור : (יט) כנדי הסדרי
 לכסות

שמות לה לא ויקהל

אתנה בחכמה טו את העינים : כ והנשאים
הביאו את אבני השדה ואת אבני המלאים
לאפור ולחשן : כה ואת הבשמים ואת השמן
למאור ולשמן המשחה ולקטורת הסמים :
כט כל איש ואשה אשר נדב לבם אתם להביא
לכל המלאכה אשר צוה יהוה לעשות ביד
משה הביאו בני ישראל נדבה ליהוה : פ שני שלישי
ל ואמר משה אל בני ישראל ראו קרא יהוה
בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה :
לא וימלא ארתו רוח אלהים בחכמה בתבונה
ובדעת ובכל מלאכה : לב ולחשוב מחשבת
לעצת בזהב ובכסף ובנחשת : לד ובחרשת
אבן למלאות ובחרשת עץ לעשות בכל
מלאכת מחשבת : לה ולהורת נתן בלבן הוא
ואהליאב בן אחיסמך למטה דן : לה מלא
אתם חכמת לב לעשות כל מלאכת חרש
ו יחשב ורקם בהכלת ובארגמן בתולעת השני
ובשש וארג עשי כל מלאכה וחשבי
מחשבת : לו ועשה בצלאל ואהליאב וכל
איש חכם לב אשר נתן יהוה חכמה ותבונה
בהמה לדעת לעשת את כל מלאכת עבודת
הקדש לכל אשר צוה יהוה : כ ויקרא משה

טעויה : כו וְדַבַּרְבִּיא אִיתִיאַיִת אַבְנֵי בַדְלָא וַיֵּת אַבְנֵי אֲשֶׁלְמוֹתָא
 לְשִׁקְעָא בְּאִפּוּדָא וּבְחוּשָׁנָא : כח וַיֵּת בּוּסְמָא וַיֵּת מִשְׁחָא
 לְאַתְרוּתָא וּלְמִשְׁחָא דְרִכּוּתָא וּלְקַמְדַּת בּוּסְמָא : כט כָּל גִּבְר
 וְאִתְתָּא דְאַתְרֵי לְבָחוּן יִתְחוּן לְאִיתְתָּא לְכָל עֲבִידְתָּא דִּי פְקִידָא
 לְמַעַבְדַּבְדָּא דְמִשָּׁה אִיתִיאַיִת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְדַבְרָתָא קָדְשָׁא : לו וְאִמַר
 מִשָּׁה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲזוּ דְרַבִּי : לז בְּשׂוּמִים בְּצִלְאֵל בְּרִי אֲדִיר בְּרִי חֲזוּ
 לְשִׁכְמָא דִּיהוּדָה : ואשלים עמיה רית נכנאה מן קדם : בחכמתא
 בְּסוּכְלִתָּנָא וּבְמַדְעָא וּבְכָל עֲבִידָא : לב וּלְאַלְפָא אוּמְנֵי לְמַעַבְדַּבְדָּא
 בְּדַבְכָא וּבְכַסְפָּא וּבְכַחְשָׁא : לג וּבְאוּמְנוֹת אַבְן טַבָּא לְאַשְׁלֻמָּא
 וּבְנִגְדֵי רִת אַעֲרָא לְמַעַבְדַּבְדָּא בְּכָל עֲבִידַת אוּמְנֵי : לו וּלְאַלְפָא יִדְבָב
 בְּלִבְיָהּ הוּא וְאַהֲלִיאַב בְּרִי אַחִיסָמְדָא לְשִׁבְמָא דְרִין : לח אֲשֶׁלִּים
 עַמְהוֹן חֲכִימוֹת לְבָא לְמַעַבְדַּבְדָּא כָּל עֲבִידַת נִגְדֵי וְאוּמֵי וְצִיר בְּתַכְלָא
 וּבְאַרְגֻמָּא בְּצַבֵּעַ וְחֹרִי וּבְכּוּצָא וּמְחִי עֲבָרִי כָּל עֲבִידָא וּמְלִפִי
 אוּמְנֵי : א ועבד בצלאל ואהליאב וכל גבר חכים לבא דידיב :
 חוכמתא וְסוּכְלִתָּנָא בְּחוּן לְמַדְעָא לְמַעַבְדַּבְדָּא כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחֵן
 קִדְשָׁא לְכָל דִּי פְקִידָא : ב וְקָרָא מִשָּׁה לְבְּצִלְאֵל וּלְאַהֲלִיאַב וּלְכָל

בעל חמורים דהיינו ויתרפאו לחים ולא יהיה לה רעב לחם ולא יא חמים : העליתו כו בחסורו להם העליתו

<p> שפתי חכמים כמו שפירש"י לעיל בפרשת חרומה מ"ה סר"א דכל מי שיש לו כל הדברים אלו דוקא יצילו ומי שאין לו אלא מין אחד לא יציל כיון דמלשון לויקין למלאכה סוף עושיין שום דבר מזה צלל זם אצל שם מליכו בצנדי כסמים סדוטים טעשו משה לנדר וכן אומן ד' צנדי כהן גדול שהיה עונד צהן בעבודת כנים ציוס כפרים וגם צסאר עבודות וכן צנוצס של עזים לא היו עושיין מהן סוסדנר רק יציעות עזים פטיטס הוא דיצילו לנדר ומ"ה לה נקט רס"י שס ועזים כיון דמלתא דפטיטס הוא סצילו לנדר ועוד דחציב וכל כסמים אשר כסל לנדר וגו' עוון אה כעזים דעטעע מקרס אה כעזים לנדר סצילו מ"המך קרס שס אלא כעזים דכסל הכסנז נקט צרסס שס וכלס נקט שס גני עזים ללעד </p>	<p> רש"י העזים (סכת ז"ט) הוא כיתה אומנות יתירה שמעל בני העזים טווין אותם : (כו) והנשיאים כבאוי אחר רבי נתן מה ראו נשיאים להמנדב בחטובת המזבח בתחילה ובמלאכת המסכן לא התנדבו בתחילה אלא כך אמרו הנשיאים והנדבו כבוד מה שמתנדבין ומם שמחסרין אנו מחסומין אותו כיון שססלמיז כבוד את הכל שחמיר (שמות ל"ח) והמלאכה היתה דים אמרו נשיאוססם עלינו לעסית כבאוי את אבני כסהס וגו' לכך התנדבו בחטבת המזבח </p>
--	---

אֶל בְּצַלְאֵל וְאֶל אֶהֱיָאֵב וְאֶל כָּל אִישׁ חַכְמֵי
 לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכָמָה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאוּ
 לְבוֹ לְקַרְבָּה אֶל הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ :
 וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
 הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְאכֹת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ
 לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהִם הֵבִיאוּ אֲלָיו עוֹד נְדָבָה
 בְּבִקְרָב בְּבִקְרָב : וַיָּבֵאוּ כָּל הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים
 אֶת כָּל מְלָאכֹת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ
 אֲשֶׁר הִמָּה עֹשִׂים : וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר
 מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לְמַלְאכָה
 אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ : וַיִּצַו מֹשֶׁה
 וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֵה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֶל־
 יַעֲזֹבוּ עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּבְלֹא
 הָעָם מִהָרָא : וְהַמְּלָאכָה הִיְתָה דָּיִם לְכָל־
 דְּמַלְאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר : ^ס רַבִּיעִי
^ח וַיַּעֲשׂוּ כָּל חַכְמֵי לֵב בְּעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה
 אֶת הַמְּשֻׁבָּן עֵשֶׂר דִּירְעָה עֵשֶׂר מְשֻׁר וְתַבְּרֹת
 וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כִרְבִּים כַּעֲשֵׂה הָעֵיב
 עֲשֵׂה אֹתָם : אֲרָךְ הִירְעָה הָאֶחָת עֲשִׂמְנָה
 וְעֵשְׂרִים כְּאֵמָה וְרַחֵב אַרְבַּע כְּאֵמָה הִירְעָה
 הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל הִירְעָת : וַיַּחֲבֵר אֶת־
 חֲמֵשׁ הִירְעָת אֶחָת אֶל אֶחָת וְחֲמֵשׁ יְרִיעַת
 חֶבֶר

גבר חכים לבא די יתב יי חוכמתא בלביה פל דאתרע לביה
 למקרב לעבדתא למעבר יתה : ג ונסיבו מן קדם משה ית פל
 אפי' שאתא די איתאוי בני ישראל לעבדית פלחן קודשא למעבר
 יתה ואנון מיתן ליה עוד נדבתא בצפר בצפר : ד ואתו פל חמימא
 דעבדון ית פל עבדית קודשא גבר גבר מעבדיתיה דאנון עבדון :
 ה ואמרו למשה למימר מסגן עמא לאיתא מוסת פולחנא
 לעבדתא דפקדו למעבר יתיה : ו ופקד משה ואעברו כרוז
 במשריתא למימר גברו ואתתא לא יעבדון עוד עבדתא
 לאפרשת קודשא ופקד עמא מלאיתא : ז ועבדתא הות מסת
 לכל עבדתא למעבר יתה ויתרת : ח ועבדו פל חכמי לבא בעבדי
 עבדתא ית משפנא עמר ירען דבוין שויר ותכלא וארגונא וצבע
 זדורי צורת פרובין עובד אומן עבד יתהן : ט אורכא דיריעתא
 חדא עסריוןתמני אמין ופתיא ארבע אמין דיריעתא חדא משחתא
 חדא דלך יריעתא : י ולפך ית חמש ירען חדא עם חדא

בעל הטורים

מחנ ים המעט כי העלינו כח' וקונו של קרה לומר שאותן עמלן הם שדברו בכאן : ומכך מניס
 בהסויה כפרש ויס : אם אין ר' בהסויה הו' כקרבנו אם אין : אם אין איה דכ' גבי אכשום
 כשיען לו ללאת לחלמה עם דוד : אם אין איה שמע לי הו' כב עץ אם אין : מירוש אני אחרתי
 כי הוא ארץ טובה ורחבה : אם אין איה שומע לי ושלחת מוגנים לרואות אכשום כה עזאשאן חידק שאתה
 לריך להלום כה הוא אם אין דאכשום דאירוי כעלמה כמו שאמרו רבותינו אם לא שלחו מרגלים לא
 היו גרוכים לכלי זין וכן בכל כשכל שאמרו הו' כ' בקרבנו אם אין בא עליהם עמלק : כו פלדוס
 כרף ירום שרבו יריהם מן המלות : עם ישראל כרפדוס בני' רפו יריהם מן המלות : ולא טניס הכא
 ולירך ולא הדרה שאמר לו ללאת חוץ לעגטס : אמונה עד בא השמש : שאכור זכות אבות יאמונה

זה

שפתי חכמים

ללמד צל להקישו לעוים שנדו צם מ"ה לא
 לריך לפרש דס ועוים לצדו צל : (ק)
 דקיל למה לא יחסו מלא עד חור לו לא
 סל"ג אנה צללא צן חורי למטה יכודם :
 ופסחן וסמר חור צנה של מרים הו' סתיה
 נגוסם לך וזה לכל זם : (ר) פירש של מ"ס
 זו צלס' יומר כמו ופסע ציעקג חת חל
 מלאה וכו' וכוסיף עלת לורך כי הס לא
 הנימו קל זורני בעצודם לא בעצודם
 עגמ

רש"י

המזבח תחלה ולמי שנתעבלו מחתלה
 נחשבה אות מסמם וכנאסם כתיב : (לב)
 חור : כנה של מרים ק הו' : (לד)
 אהליאב : משכט מן חורודים שכשטום
 מכוני הספחות והסוכו המקום כבבאל
 למלכות מסמך והוא מגדולי השכטום
 לקיום מה שנאמר (אויב ל"ד) ולא ככר
 שוע לפני דל : (ה) מילי העבודה : וומר
 מכדי ר טריך העבודה : (ו) ויכלא : לי
 מניעה : היתה והמלאכה דיום : לכל

מב

המלאכה

חִבֵּר אֶחָת אֶל אֶחָת : י וַיַּעַשׂ לְלֵאָה הַיְכָלָה
 עַל עֶפְת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקְצֵה בַמַּחְבֵּרֶת בֵּן
 עֶשְׂרֵה בַעֲפֹת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַמַּחְבֵּרֶת
 הַשְּׁנִיָּת : י חֲמִשִּׁים לְלֵאָה עֶשְׂרֵה בַיְרִיעָה
 הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לְלֵאָה עֶשְׂרֵה בַקְצֵה הַיְרִיעָה
 אֲשֶׁר בַּמַּחְבֵּרֶת הַשְּׁנִיָּת מִקְבִּילַת הַלְּלֵאָה
 אֶחָת אֶל אֶחָת : י וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קַרְסֵי זָהָב
 וַיַּחְבֵּר אֶת הַיְרִיעֹת אֶחָת אֶל אֶחָת בְּקַרְסֵי סוּדָה
 הַמִּשְׁכָּן אֶחָד : פ וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת עוֹיִם לְהֵאָחֵז עַל־
 הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרֵי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת עֶשְׂרֵה אֹתָם : ט
 אֶחָד הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֵמָה וְאַרְבַּע
 אַמּוֹת רָחֵב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לַעֲשֵׂתִי
 עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת : ט וַיַּחְבֵּר אֶת חֲמִשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד
 וְאֵת שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד : י וַיַּעַשׂ לְלֵאָה חֲמִשִּׁים
 עַל שֶׁפֶת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרֶת וְחֲמִשִּׁים
 לְלֵאָה עֶשְׂרֵה עַל שֶׁפֶת הַיְרִיעָה הַמַּחְבֵּרֶת
 הַשְּׁנִיָּת : י וַיַּעַשׂ בְּרָסִים נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר
 אֶת הָאֵהָל לְהִיּוֹת אֶחָד : ט וַיַּעַשׂ מִכָּסֶּה לְאֵהָל
 עֲרֹת אֵילִים מְאֻדָּמִים וּמִכָּסֶּה עֲרֹת תְּהַשִּׁים
 מִלְּמַעְלָה : ס חֲמִשִּׁים וַיַּעַשׂ אֶת זִקְרָשִׁים
 לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים : כ א עֲשָׂר אַמּוֹת
 אֶחָד הַקִּדְשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֵמָה רָחֵב הַקִּדְשׁ
 הָאֶחָד

האחד : כג שתי ידות לקרש האחד משלבט
 אחת אד אחת בן עשה לכל קרשי המשכן : כד
 ועשאת הקרשים למשבן עשרים קרשים
 לפאת נגב תימנה : כה וארבעים אדני כסף
 עשה תחת עשרים הקרשים שני אדנים
 תחת

אונקרום

וחמש ידען לפק הדא עם הדא : יא ועבד ענובין דתכלא על
 ספתא דרדעיתא הדא בסטרא בית לופי פן עבד בספתא
 דרדעיתא בסטרא בית לופי תנינא : יב חמשין ענובין עבד
 ביריעתא הדא וחמשין ענובין עבד בסטרא דרדעיתא דבית לופי
 תנינא מכונן ענובין הדא לקבל הדא : יג ועבד חמשין פורפין
 דדחב וזפפית יריעתא הדא עם הדא בפירפא והיה משכנא
 הד : יד ועבד ידען דמעזי לפרסא על משכנא הדא עסרי ידען
 עבד יתהין : טו איפא דרדעיתא הדא תלתין באמין וארבע אמין
 שותיא דרדעיתא הדא סזחתא הדא לתרא עסרי ידען : טז
 ולפירית חמש ידען לחוד וית שית ידען לחוד : יז ועבד ענובין
 חמשין על ספתא דרדעיתא בסטרא בית לופי וחמשין ענובין
 עבד על ספתא דרדעיתא דבית לופי תנינא : יח ועבד פורפין
 דנוחש חמשין דלפפא ית משכנא לסתוי הד : יט ועבד חופאה
 למשכנא משבי דדכרי מסמקי וחופאה דמשכי ססונא מלעילא :
 כ ועבד ית דפא למשכנא דאעי שטין קיסין : כא עבד אמין
 אירפא דדפא ואמתא ופלגות אמתא פותיא דדפא הד : כב תרין
 צידין דדפא הד משלבין הד לקבל הד בן עבד לכל דפי משכנא :
 כג ועבד ית דפא למשכנא עסרין דפין לרוח עבד דרוסא : כד
 וארבעין סמכין דספא עבד תחות עסרין דפין תרין סמכין תחות
 דפא הד לתרין צירובי ותרין סמכין תחות דפא הד לתרין צירובי :
 ולספא

שמות לו ויקהל

תחת הקדש האחד לשתי ידותיו ושני אדנים
 תחת הקדש האחד לשתי ידותיו : כה וצלע
 המשכן השנית לפאת צפון עשה עשרים
 קדשים : כי ארבעים אדניהם כסף שני אדנים
 תחת הקדש האחד ושני אדנים תחת הקדש
 האחר : כי ולידתי המשכן ימה עשה ששה
 קדשים : כה ושני קדשים עשה למקצעות
 המשכן ברכתים : כט והיות ואמם מלמטה
 ויחדו יהיו תמים אך ראשו לא המבעת האחת
 בין עשה לשניהם לשני המקצעות : לו והיו ששנה
 קדשים ואדניהם כסף עשה עשר אדנים שני
 אדנים ושני אדנים תחת הקדש האחד : לא ויעש
 בריחי עצי שמים חמשה לקדשי צלע
 המשכן האחת : לב וחמשה בריחם לקדשי
 צלע המשכן השנית וחמשה בריחם לקדשי
 המשכן לירכתים ימה : לד ויעש את הברית
 התיבן לברית בתוך הקדשים מן הקצה א
 הקצה : לה ואת הקדשים צפה זהב ואת
 מבעתם עשה זהב בתים לבריחם ויצף את
 הבריחם זהב : לה ויעש את המזבחת תכלת
 וארגמן ותולעת שני ושש משור מעשה

חשב

חשב עשה אתה רבים : לו ויעשה ארבעה
 עמודי שמים ויצבם זהב וזהב ויצק להם
 ארבעה ארבעים : לו ויעש מסך לפתח האהל
 ויבלת וארבעין ותולעת עני ויש מעור מעשה
 רקם : לו ואת עמודיו דמשה ואת זויהם ויצב
 ראשיהם וחשיקהם זרב ואוניהם המורה

נחלת

אונקלוס

כה ולכטר משכנא תננא לרוח צפנא עבד עטרין דפין : כו
 וארבעין סכביון דקספ תרין סכבין תחות דפא חד ותרין
 סכבין תחות דפא חד : כו ולספי משכנא מערבא עבד שתא
 דפין : כח ותרין דפין עבד לזות משכנא בספירון כט והו סכבין
 מלרע וכחדא הו סכבין ברשיהון בעזקתא חדא פן עבד
 לתרויהון לתרתין זיין : לו והו תמניא דפין וסכביון דקספ שתא
 עשר סכבין תרין סכבין תרין סכבין תחות דפא חד : לא ועבד
 עברי דאעי שטין חמשא לדפי סטר משכנא חד : לב וחמשא
 עברין לדפי סטר משכנא תניא וחמשא עברין לדפי משכנא
 לספירון מערבא : לג ועבד ית עבדא סציעה לא עבדא בגו
 דפא מן ספי לספי : לד וית דפא חפא חפא וית עוקתיון ע : ד
 דחכא אחרא לעבריא וחפא וית עבריא דחכא : לה ועבד ית
 פרוכתא דתכלא וארנונא וצבע ודורי ובנין שור עובד אומן עבד
 יתה צורת פרוכין : לו ועבד לה ארבעא עכורי שטין וחפנין
 דחכא וייהון דחכא ואתיד להון ארבעא סכבין דכסף : לו ועבד
 פרוכא לתרע משכנא תכלא וארנונא וצבע ודורי ובנין שור
 עובד ציד : לח וית עמודיה חמשא וית ויהון וחפא רישיהן

כבושיון

שמות לו ויקהל

וַחֲשֵׁת: פ לו * וַיַּעַשׂ בְּצַלְאֵל אֶת הָאֲרֶזְעֵי
שֵׁמִים אֲמָתִים וַחֲצֵי אֲרָכּוֹ וְאִמָּה וַחֲצֵי רָחֳבּוֹ
וְאִמָּה וַחֲצֵי קָמָתוֹ: י וַיִּצְפְּהוּ זָהָב טָהוֹר מִמֵּית
וּמַחֲזִין וַיַּעַשׂ לוֹ זָרָהּ סָבִיב: י וַיִּצַק לוֹ אַרְבַּע
טַבַּעֹת זָהָב עַל אַרְבַּע פְּעֻמָּתָיו וְשֵׁתֵי טַבַּעֹת
עַל צַלְעֵי הָאֶחָת וְשֵׁתֵי טַבַּעֹת עַל צַלְעֵי
הַשֵּׁנִית: י וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שֵׁמִים וַיִּצַּף אֹתָם זָהָב:
י וַיֵּבֵא אֶת הַבְּרִים בְּטַבַּעֹת עַל צַלְעֵת הָאֲרֶזְ
לִישָׂאת אֶת הָאֲרֶזְעֵי: י וַיַּעַשׂ כַּפְּרֹת זָהָב טָהוֹר
אֲמָתִים וַחֲצֵי אֲרָכָהּ וְאִמָּה וַחֲצֵי רָחֳבָהּ: י וַיַּעַשׂ
שְׁנֵי בָרָבִים זָהָב מִקְצֵה עֲשֵׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת
הַכַּפְּרֹת: י בָּרוֹב אַחַד מִקְצֵה מוֹה וּכְרוֹב אַחַד
מִקְצֵה מוֹה מִן הַכַּפְּרֹת עֲשֵׂה אֶת הַבָּרָבִים
מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו: י וַיְהִיו חֲבָרִבִּים פְּרִשֵׁי כְנָפַיִם
לְמַעַל הַכְּנָפִים הַכְּנָפִיהֶם עַל הַכַּפְּרֹת וּפְנֵיהֶם
אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַכַּפְּרֹת הָיוּ פְּנֵי הַבָּרָבִים: פ
וַיַּעַשׂ אֶת הַשִּׁלְחָן עֲצֵי שֵׁמִים אֲמָתִים אֲרָכּוֹ
וְאִמָּה רָחֳבּוֹ וְאִמָּה וַחֲצֵי קָמָתוֹ: י וַיִּצַּף אֹתוֹ
זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זָרָהּ סָבִיב: י וַיַּעַשׂ לוֹ
מִסְכַּת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ יָרֵךְ זָהָב לְמִסְכַּתוֹ
סָבִיב: י וַיִּצַק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֹת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת
הַטַּבַּעֹת עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע

ר' לוי : יר לעמת המספרת היו המבעת בתים
אתקדום לבדים

וכבושיון דהכא וסמכיהון חמשא דנהשא : א ועבד בצלא ליה
 ארונא דאעי שמינ תרתין אמיין ופלגא אורכיה ואמתא ופלגא
 פותיה ואמתא ופלגא רומיה : ב וחפיה דהב דכי מגיו ומכרא
 ועבד ליה זיר דדהב כחור כחור : ג ואתיד ליה ארבע עוקן
 דדהב על ארבע זייתיה ותרתין עוקן על סמריה חד ותרתין עוקן
 על סמריה תנינא : ד ועבד אריתי דאעי שמיין וחפא ותרון
 דהכא : ה וזעילית אריתא בעוקתא על סמריה דארונא לסמל
 ית ארונא : ו ועבד כפודתא דדהב דכי תרתין אמיין ופלגא אורכה
 ואמתא ופלגא פותיה : ז ועבד תרון כרובין דדהב נגיד עבד
 יתרון סתרין סמרי כפודתא : ח כרובא חד מסמרא מכא וכרובא
 חד מסמרא מכא מן כפודתא עבר ית כרוביא סתרין סמרוהי :
 ט והיו כרוביא פריסין גדכיהון לעלא מסליו בגד פיריון על כפודתא
 ואפיהון חד לקבל חד לקבל כפודתא הו אפי כרוביא : י ועבד ית
 פתורא דאעי שמיין תרתין אמיין אורכיה ואמתא פותיה ואמתא
 ופלגא רומיה : יא וחפא יתיה דהב דכי ועבד ליה זיר דדהב
 כחור כחור : יב ועבד ליה גרנפא רומיה פושכא כחור כחור
 ועבד זיר דדהב לגרנפיה כחור כחור : יג ואתיה ליה ארבע עוקן
 דדהב ויהכית עוקתא על ארבע זייתא די לארבע רגזוהי : יד
 לקפיל גרנפא הוואר עוקתא אתרא אתרא לאריתא לממל ית פתורא :

ועבד

שפתי חכמים

עלמה : (-) גוומר והמלכס ראסנס קאי
 אכנלס ירנח והמלכס סלחסיס מלכס
 הסכך מפני סלון עעס לומר המלכס כיהם
 מספקת לכל המלכס אס הו ס עמין סחד גס
 כינוי דים סכ על עושי המלכס : (ח)
 דקיל דוהומר משמע סמלוס סוה ליהור ווה
 סינו דסס סינו מלוס לכוהיר נכך מפרס כמי
 ולכוהיר וכן מלינו נמי מיניס סמסרין
 כמ"ד

רשי"י

המלכס והמלכס סככס כיהס ש דים
 סל עושי מסכך לכל המלכס סל מסכך
 לעשות אותם ולסוחר : והומר כמו
 (שמות א') והיכר את לבו ת (מלכס
 ס' ג') והכות את מואב : (א) ויעש
 סלללל כפי סנתן סססו על המלכס וותר
 תשאר

לבלים לישאת אתה ויגדלן : טו ויעש את
 הכדים עצי שטים ויצף אתם זהב לישאת
 אתה שדחן : טז ויעש את הכלים אשר על
 השדחן את קערותיו ואת כפתיו ואת מנקיתיו
 ואת הקשות אשר יסך בהן זהב טהור : ששי שלישי
 פ ויעש את המנרה זהב טהור מקשה עשה
 את המנרה זכה וקנה גביעה כפתריה
 ופרחה ממנה היו : יח וששה קנים יצאים
 מכניה שלשה קני מנרה מצדה האחד
 ושלשה קני מנרה מצדה השני : יט עלשה
 גבעים מעבדים כקנה האחד כפתור ופרח
 ושלשה גבעים משקדים כקנה אחד כפתור
 ופרח כן לעשת הקנים היצאים מן המנרה :
 כ ובמנרה ארבעה גבעים משקדים כפתריה
 ופרחה : כא וכפתור תרת עני הקנים ממנה
 וכפתור תרת עני הקנים ממנה וכפתור תחת
 עני הקנים ממנה לעשת הקנים היצאים
 ממנה : כב כפתריהם וקנהם ממנה היו כלה
 מקשה אחת זהב טהור : כג ויעש את נרתיה
 שבעה ומקמתיה ומתחתיה זהב טהור : כד כבד
 זהב טהור עשה אתה ואת כל בליה : פ
 כה ויעש את מנבח ההמרת עצי עמים אמה

ארכו

שמות לו ויקהל קסט

ארכו ואמה רחבו רבוע ואמתיים קמתו ממנו
היו קרנתיו: כי ויצפאתו זהב טהור את גוו
ואת קורתיו סביב ואת קרנתיו ויעש לו יד
זהב סביב: כי ושתה טבעת זהב עשה לו
מתחת לזרו על שתי צלעותיו על שני צדיו

לכתים

אונקדום

טו ועבדית אריהא דאעי שמיין וחפא יתהון דהבא לממלית
פתורא: טז ועבדית מנא דעל פתורא ית מנסוהי וית בזכותי
וית מכלתיה וית קשותא די אתנסה בזון דהב דכי: יז ועבדית
מנרתא דדהב דכי נגיד עבדית מנרתא שדה וקנת כליתה
חורתא ושושנהא מנה הון: יח ושתא קנין נפקין מסמרתא
תלתא קני מסמרתא חד ותלתא קני מסמרתא מסמרתא
מננא: יט תלתא פלדין מצירין בקניא חד חור ושושן
ותלתא פלדין מצירין בקניא חד חור ושושן בין לשפתא קנין
דנפקין מן מנרתא: כ ובמנרתא ארבעא פלדין מצירין
חורתא ושושנהא: כא וחור תחות תרין קנין דמנה וחור תחות
תרין קנין דמנה וחור תחות תרין קנין דמנה לשפתא קנין דנפקין
מנה: כב חוריהון וקניהון מנה הון כוליה נגידא חדא דדהב דכי:
כג ועבדית בוצינהא שכעא וצביתתא ומחתיתתא דדהב דכי:
כד כנרא דדהב דכי עבדית וית פל מנרא: כה ועבדית
סדכחא דקמורת בוסמא דאעי שמיין אסתא אורכיה ואסתא
פיתיה סרבע ותרתין אמין רימיה מניה הווא קרנוהי: כו וחפא
יתיה דהב דכית אגריה וית פותלוהי סחור סחור וית סרנוהי
ועבד ליה יד דדהב סחור סחור: כז ותרתין עוקן דדהב עבד ליה
סלכע לזריה על תרתין וזיתיה על תרין מסמרתיה לארעיתא

למטל

מג

שמות לו לה ויקהל

לְבָתִים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בָדָם : כה וַיַּעַשׂ
אֶת הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם זָהָב : כט
וַיַּעַשׂ אֶת־שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה קָדֹשׁ וְאֶת־קְטֹרֶת
הַסַּמִּים מְהוֹר מְעֵשֶׂה רַקִּחַ : ס רכישו שְׂבוּעֵי בִשְׁחָן מִחוֹכְרֵי
לֹה * וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֹשׁ
אֲמוֹת אָרְכּוֹ וְדֹמֶשׁ אֲמוֹת רְחֹבֹו רִבּוּעַ וּשְׁלֹשׁ
אֲמוֹת קָמְתּוֹ : ז וַיַּעַשׂ קַרְנָתָיו עַד אַרְבַּע פְּנֵיתָיו
מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנָתָיו וַיְצַף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת : ח וַיַּעַשׂ אֶת־
כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסֹּדֶת וְאֶת־הַיַּעֲוִים וְאֶת־
הַמִּזְרְקֹת אֶת־הַמּוֹלָגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלֵי
עֲשֵׂה נְחֹשֶׁת : י וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכָּבֶד מְעֵשֶׂה
רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת פְּרָכָבוֹ מִלְמַטָּה עַד־חֲצִיו :
יא וַיַּצַּק אַרְבַּעַת מִטְּבַעַת בְּאַרְבַּע הַקְּצוֹת לַמִּכָּבֶד
דְּנְחֹשֶׁת פְּתִים רַבִּדִים : יב וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים
עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם נְחֹשֶׁת : יג וַיְבֵאֵת הַבָּדִים
בְּמִטְּבַעַת עַל־צִלְעוֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם
נָכוֹן לַחַת עֲשֵׂה אֹתוֹ : יד וַיַּעַשׂ אֶת־הַכִּיּוֹר
נְחֹשֶׁת וְאֶת־כַּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֵת הַצַּבָּאֵת אֲשֶׁר
צָבָא וּפְתַח אֹהֶל מוֹעֵד : טו וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר
לְפָאתַי וַיְבַתֵּימְנָה קַלְעֵי הַחֲצֵר יֵשׁ מִשֹּׁר
כֶּאֱהַב אֲמָה : יז עֲמוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנֵיהֶם
עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וַיִּהְיוּ הָעֲמוּדִים וְחֲשִׁקֵּיהֶם כֶּכָּף : יח
וּלְפָאתַי

למַלְךְ יִתִּיה בְּרוּן יִתְּ כַח וְעֵבֶד יִתְּ אֲרִיחָא דְאֵעִי שְׁמִין וְרַבָּא יִתְּהוּן
 דְּרַבָּא : כְּמִן וְעֵבֶד יִתְּ מְשָׁחָא דְרַבָּא קִדְשָׁא וְיִתְּ קְמוּרָת בּוּסְמִיָּא
 דְּכִי עוֹבֵד בּוּסְמִיָּא : א וְעֵבֶד יִתְּ מִדְּבַחָא דְעֻלְתָּא דְאֵעִי שְׁמִין חֲמִשׁ
 אֲמִין אֲוִרְבִּיָּה וְחֲמִשׁ אֲמִין פִּיתִיָּה מְרַבְעֵ וְתֵלֶת אֲמִין רִימִירָה : ב
 וְעֵבֶד קְרוּנִיָּה עַל אַרְבַּע וְיִתִּיה מְנִיָּה הוּאָה קְרוּנִיָּה וְחַפְּאָא יִתִּיה
 נַחְשָׁא : ג וְעֵבֶד יִתְּ בַל מְנִי מִדְּבַחָא יִתְּ פִּסְכִּתְרוּתָא וְיִתְּ מְגִדּוּפִיתָא
 וְיִתְּ מִקְדָּשָׁא וְיִתְּ צִנּוּרִיתָא וְיִתְּ מַחְתִּיתָא כֹּל מְנִיָּה עֵבֶד נַחְשָׁא :
 ד וְעֵבֶד לְמִדְּבַחָא סִרְדָּא עוֹבֵד מְצַדָּתָא דְנַחְשָׁא תַחַת סוֹבְבִירָה
 מִרְדַּע עַד פְּלִגְנִיָּה : ה וְאֲתִיד אַרְבַּע עוֹקְתָא בְּאַרְבַּע זֵוּתָא לְסִרְדָּא
 דְנַחְשָׁא אַתְרָא לְאֲרִיחָא : ו וְעֵבֶד יִתְּ אֲרִיחָא דְאֵעִי שְׁמִין וְחַפְּאָא
 יִתְּהוּן נַחְשָׁא : ז וְאֵעִיל יִתְּ אֲרִיחָא בְּעוֹקְתָא עַל סְטִירִי מִדְּבַחָא
 לְמַלְךְ יִתִּיה בְּהוּן חֲלִיל לַחֲזִין עֵבֶד יִתִּיה : ח וְעֵבֶד יִתְּ פִּירָא דְנַחְשָׁא
 וְיִתְּ בְּכִיסִיה דְנַחְשָׁא בְּמַחֲוִית נְשִׂיאָא דְאֵין לְצֻלָּה בְּתַרְעֵ מִשְׁפָּן
 זִמְנָא : ט וְעֵבֶד יִתְּ דִּרְתָּא לְדִרְתָּא עֵבֶד דְרוּסָא סְרִידִי דִּרְתָּא דְבִין
 שׂוּר מִתָּה בְּאֲמִין : י עִמִּידִי הוּן עִסְרִין וְסַמְכִי הוּן עִסְרִין דְנַחְשָׁא

שפתי חכמים

למ"ד כמו וסכנד ונסכנד וכו' וסכות :
 (ב) לומר כל פרסם סכמ וז' ועש' וז'ס
 כ"ס זלללל כמו בני ארון לפי סמך סכן
 דר' סה ל"ב כמו חרון לה רכס זלללל
 להעריח ל"ב צע"פן אלף חלל אלף וסכר
 תלמידיהם סכיו לו וכו' מרחס להס וזס
 עוטיין זלל הסלון סכיס צו קדוס : גדולס
 מ"ס זלללללללללל סכיס סכיס צו וכו'ן נכשו
 עו' המלכס יוסר וכו' : (ג) וזס החמר
 וזס כמו סכוס דפ סג גיה כרסס סכוס
 מילוס ציורל נמכ' נס סיה ססס סיהס צו
 וי' נ' ד' ג' כ' כתיב סקציוו וס חו וכו'ס
 וטענת צהרי כיומו וספ"כ סחיכן ציהר זסס
 וסיס סכומו זלל צניוסס זלל סכסל נס סכיוו
 סוס נח סס יוסר אלף מרשות סל זסוס
 ועי' וכו'ן סיס כרי זללל סיר סרע כלוור
 כרי למגוש סלס יוכל לזל לודי זימס סכנ ע"ס
 סמליות זללס לודי זימס מ"ס סיס הרוסס
 זלל מר סל זסוס לסון זללס וכו' מסעס
 סכוסק

רש"י
 משאר חכמים א נקראת על שמו : (א)
 ככוב לחות • ככוב הוא חלול וכן (ירמיה
 ל"ב) ועוביו שלם אשכנזות ככוב : ככוב
 לחות • הלוחות של עזי שטים לכב רוח
 וסחלל כלמטע : (ח) כמראות הכובות
 כנות ישראל היו בידן מראות שראות ככן
 כסחן מתקסמו וזקפותולל עכבו מלכביא
 לכדכת המשכן וסיס מואס מסס ככן חסני
 סעשווס לוטר סרע ב אמר לו סקכ"ס
 קבל כו' אלס סכוכוקעלי מןסכל סעל ויסיס
 סיעמידו סכסוס סכיות רכות ג סכסוס
 כססיו סעליוסן ויגיסס כעכודת סרך סוו
 סולכת ומוליוכות לסס מלכל וסססס
 ומלכויות חותס וכו'ולות סמראות וכל
 חסת

כסן אלף סקכ"ס קבל ר"ל סקכ"ס : (ג)

ועי'
 כס
 קמרח
 סחן סחוכס
 ס חמש
 ויערש
 ע פנתיו
 ש את
 ס ואת
 ג בריו
 מעי' ד
 חעיו
 למכבו
 ד חברס
 ס דברס
 אלו מדס
 את הדור
 זלל איר
 את הדור
 ש מני'
 ואתס
 ככ"ס : א
 סאת

שמות לח ויקהל

וּלְפָאתַי צִפּוֹן מֵאֵה בְּאֵמָה עֲמוּדֵיהֶם עֵינֵיהֶם
 וְאֲדָנֵיהֶם עֵשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעֲמוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם
 כֶּסֶף : י' וּלְפָאתַי קַלְעִים חֲמִשִּׁים בְּאֵמָה
 עֲמוּדֵיהֶם עֵשְׂרֵה וְאֲדָנֵיהֶם עֵשְׂרֵה וְוֵי הָעֲמוּדִים
 וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף : י' וּלְפָאתַי קִדְמָה מִזְרָחָה
 חֲמִשִּׁים אֲמָה : י' קַלְעִים חֲמִשֶׁ עֵשְׂרֵה אֲמָה לֵאלֹהֵינוּ
 הַבְּתָרָה עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה : טו
 וּלְבִתְרָה הַשְּׂנִית מוֹה וּמוֹה לְשַׁעַר הַחֲצֵר קַלְעִים
 חֲמִשֶׁ עֵשְׂרֵה אֲמָה עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם
 שְׁלֹשָׁה : טו בְּלִי קַלְעֵי הַחֲצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מִשׁוֹר :
 י' וְהָאֲדָנִים לְעֲמֻדִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעֲמוּדִים
 וְהַשּׁוֹקֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוֹי רֵאשִׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם
 מִחֻשְׁקִים כֶּסֶף בְּלִי עֲמֻדֵי הַחֲצֵר : י' וּמִסָּד שַׁעַר
 הַחֲצֵר מַעֲשֵׂה רִקְס תְּכֵלֶת וְאֲדָנָיו וְתוֹלְעֵת צִנִּי
 וְשֵׁשׁ מִשׁוֹר וְעֵשְׂרִים אֲמָה אֶרֶץ וְקוֹמָה בְּרֵחַב
 חֲמִשֶׁ אַמּוֹת לְעֻמַּת קַלְעֵי הַחֲצֵר : י' וְעֲמוּדֵיהֶם
 אַרְבָּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבָּעָה נְחֹשֶׁת וְוֵיהֶם כֶּסֶף
 וְצִפּוֹי רֵאשִׁיהֶם וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף : י' וְכִלֵּי הַתְּהִלָּה
 לְמִשְׁכַּן וְלַחֲצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת :

ס ס ס

קכ"ב בנראה סימן : ומפטיין ויעט חילוס נמלכים פ' סימן ו' :

אלה

ווי עמודיא וכבושיהון דכספא ייא ודרוח צפינא סמא אמין עמודיהון
 עסרין וסמכיהון עסרין דנחשא ווי עמודיא וכבושיהון כספא : יב
 ודרוח מערבא סרדין חמשין אמין עמודיהון עסרא וסמכיהון עסרא
 ווי עמודיא וכבושיהון כספא : יג ודרוח קדומא סרדין חמשין
 אמין : יד סרדין חמש עסרי אמין לעברא עמודיהון תלתא
 וסמכיהון תלתא : טו ולעברא תננא ספא וספא לתרע דרתא
 סרדין חמש עסרי אמין עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא : טז
 כל סרדי דרתא סחור סחור דבוץ שויר : יז וסמכיא לעמודיא
 דנחשא ווי עמודיא וכבושיהון כספא וחפוי רישיהון דכספא ואגון
 מכובשין כספא כל עמודי דרתא : יח ופרסא דתרע דרתא עובד
 ציד תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שויר ועסרין אמין ארפא
 ורומא בפותיא חמש אמין לקבל סרדי דרתא : יט ועמודיהון
 ארבעא וסמכיהון ארבעא דנחשא ווייהון כספא וחפוי רישיהון
 וכבושיהון כספא : כ וכל ספיא למשפנא ודררתא סחור סחור

דנחשא : ס ס ס אלין

שפתי חכמים

הפסוק צלותן ערבות משר צמו מסין נאמות
 רבות : (ד) פה דגויס דתרגום כי יפתח
 מרי יסל : (ס) כל מר מי שמקנא לפסא
 צורקס צלותן מיס המהרירס כדכתי' לקמן
 זפרסת נשא : (ו) כוומר אונקלוס תרגום
 נמי שמרס וס כן מראות סרושות צק כספן
 מתקטיין וכן תרגום על וכליוניס מסוייתס
 וכליוניס צודסי הם מראות המתקטיין צכס
 הנסיס : (ז) כלו' צצלו' צצא סמתקנלין
 יחד ומה קצלו יחד ומפרס שקצלו לכניס
 כדצחן אל פתק אכל מועד : (ח) ולא סייד
 למכחז לעומת מלס מפ סכוס כנגדו
 והקנעיס למ סיו כנגדס מלס צנדיין ל'פ
 כערת כוומר סיסמבלתדו :

חכלת פרישת ויקהל

דק"ל

בלע"ז וכן תרגום בישעיה (ישעיה ג') והכליוניס מתרומיין מוויקח : אשר כאלו
 לכניא : דכתיב : (יח) לעומת קלעי סכר * כמת קלעי ה סכר :
 חכלת פרישת ויקהל
 אכס

רש"י

אחת רואית עמלם עם בעלם כמראה
 ומסלתו כדכרס לומר אנו נאכ מחך
 ומתוך כך מביאות לבעליהם לידו תחום
 ונאקקות להם ומתעברות ויולדות סס
 סכמלר (סיר ח') תחת סתפוח עוררתך
 וזהו סנחמל כמראות הסוכאות ונעסה
 ככור זהס סהוא לשוס סלוס בין איס
 לאשתו להסקות ממיס סתוכן למי סקנא
 לה בעלס וסמרה ומדע לך סקן מראות
 ממש ססרי נחמר וסחוסת סתופס סבעוס
 ככר וגומר ויעס בה וגומר וכיור וככו לה
 סוכרו סס למדת סלל סיה מוספת סל
 כוור מוסוסת סתופס כך דרס רבי
 תנחומס וכן תרגום סוכולוס כמחזית נשיא
 ר ויה סתרגוס סל מראית מירדרו"ס

שמות לה פקודי

כא אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר
פקד על פי משה עבדת הלוים ביד
איתמר בן אהרן הכהן: כב ובצלאל בן אורי בן
חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה
יהוה את משה: כג ואתו אהליאב בן אחיסמך
למטה דן חרש וחשב ורקם בתכלת ובאהרמן
ובתולעת השני ובשש: כד כד כד
הזהב העשוי למלאכה בכל מאכת הקדש
ויהי זהב התנופה תשע ועשרים כגר ושבע
מאות ושלשים שקל בשקל הקדש: כה וכסף

פקודי

רשי

(כא)

אלה

פקודי בפרשה זו
נמנו כל משקלי
דכת המשכן א לכסף ולזהב ולנחשת
וכמנו כל כליו לכל עבודתו: המשכן
משכן שני פעמים יחז למקדש שנתמשכן
כשני חורבנוקב על עבודתיו של ישראל:
משכן בעדות * ג עדות לישראל שומר
לכם הקב"ה על מעשה העגל שהרי הפרה
שכינתו ביניהם: עבודת הלוים * פקודי
המשכן וכליו הוא עבודה המסורה ללוים
במדבר לשאת ולהוריד ד ולהקים איש
איש למשאו המנסקד ע"ו וכמו שאמר
בפרשת נשא: כיד אותה * הוא היה פקיד
עליהם למסור לכל בית אב עבוד * טעלוי:
(כב) וככלכל בן אורי בן חור עשה את
כל אשר צוה ה' את משה * אשר צוה או
כתיב כאן אלא כל אשר צוה ה' את משה
אפילו דברים שלא אמר לו רבו בסכימה

שפתי חכמים

א דה"ל סול"ל ופלא מוסיק על
כדאשונים ומתן כ"י דלא
תעשה לומר דקאי אכלי המשכן דמיך ליה
ותקשה לך למע מנה מניין המשקלות כמה
היו לכן כתב אלא נלא וי"ו כמוסיק לומר
דקאי נמי על משקלי נדבת המשכן כמה
משקלות היו ולאו דוקא על כלי המשכן: (א)
וה"ת כל האל מיותר לדרשא אלא חד משכן
וחד אלוטרך לגובה וי"ל מדעתי הקרת
צלונו וכתב המשכן משכן ולא כתיב תרוויכו
צה"ט או צלא ס"א אלא * ודאי ס"א קאי על
המשכן המיוחד דהיינו בית עולמים שהוא
צ"ה א"כ קשה למה עבדס אותו הכתוב
צלונו משכן אלא רמו וכו': (ג) אכל הא
דנתן להם הלוותו אינו עדות דיל' דנתן להם
אלא לדחות בידים כיון שנתגוירו וקבלו
עליהם עול תורה והמנות והע"פ שאטאו
היו נכו ישראל שנתמך דלא פקע מיניה
סס ישראל כדכתיב חטא ישראל וגומר אע"פ
שחטא ישראל הוא * רא"ס * וי"כ כיון שמי
שחטא

כא ארין

מני משכנא משכנא דסתרתא ד' אתמניא על
 מסרא דמשה פולחן לויא בידא דאימטר בר ארין
 כהנא : כב ובצלאל בר אורי בר חור לשבמא דיהודה עבד ית
 בר די פדר ית משה : כג ועמיה אהליאב בר אחיסמד לשבמא
 דרן נגר ואימן וציר בתקלא ובארגונא ובצבע וחורי ובבוצא :
 כד כל דהבא דאת עבד לעבדתא בכל עבדת קודשא והיה דהב
 אפרשותא עסרין ותשע כפרין ושבע מאה ותלתין סלעין בסלעי
 קודשא : כה ובקה מניני פנשתא מאה כפרין וארף ושבע מאה

שפתי חכמים

שרפד צעדים ובתראס כנר נהרגו ע"י בני
 לוי נעדים ונלא התראס מתו מגפה נלא
 עדים ונלא התראס נדק לותם נסוטוה ח"כ
 הכשירו לא העטו : (ד) דק"ל דפסוטו של
 קדש משמע דעזרת הל"ס הוא פקודי
 המסכן כלומר מניין כלי סמשכן לכו פירש
 לשאל ולחוריד : (ה) דק"ל דלי לא כפול
 היה פלג הכנר לא היה כ"א ששים מנה
 ומנה כ"ה סלעים ששים סקלים אז יהיו ז'
 מיות כנר וכנר דהא ג' מאות אלף ואלף
 וז' מאות וסנעים וחמשה סקלים סנעים סיו
 וחמשה עשר מאות סקלים עולים לכנר כי
 עזרה מנה סס שני מאות וחמשים סקלים
 ועשים מנה חמש מאות סקלים ולפי השנון
 זה ששים מנה סס ע"ו מאות סקלים נמלא
 י' כנר סס ע"ו אלף סקלים ומאה הכנר סס
 ק"ן אלף סקלים נמלא לפי ההשנון זה יהיה
 ז' מיות כנר וכנר ומתוך רש"י דמנה של
 קודש כפול סיה וז' ג' אלפים סקלים עולין
 לכנר ומלאה מות כנר סס שלש מאות אלף
 סקלים וק"ל : (ו) פירש אס המנה של הקדש
 כפול חמי ספיר דמנה צפויטר ע אלף וסנע
 מאות וחמשה וסנעים סקלים יתימיו סלג
 כגועו וכנר סלג אס אמרת דמנה לכו כפול
 סיה כיון שחמשה עשר מאות סקלים עולין
 לכנר ומס חסיו אלף ז' מאות וחמשה
 וסכטוט

דעתו למס סנאמר למסס כסיו כי משה
 כזה לכנלאל לעשות תחלה כלים ואח"כ
 חסכן (לא לענין סוויי להחנכ קאמר
 דהא חרבה להיפך כזה הקב"ס כפרשת
 תרות מתחלה סכלים סלחן ומכורה
 ורעות ואח"כ סוויי הקרשים וכיווי משה
 רכיו ע"ה ריש ויקל תחלה סמסכו וסלכו
 ואח"כ סכלים חלא חירוי לענין סוויי
 לפועל אך ופעול כסדריות מנה כפרשת
 כי תשא דהא קראתי כסס כנלאל וגומר
 סוזכר מתחלה חת אסל מועד ואח"כ
 סכלים חבל לענין להחנכ להכין מה
 סיכו כריסן מה לי מה סמתכב תחלה
 וסיון כסוסתא סרק סירוס (כרכות
 כ"ט) • וחסת חכלן סמסס רכיו עליו
 סכלים סויה לכנלאל סקר הענין • וי"ל
 דכתיב כפרס' ויקל ויקרא משה לכנלאל
 ואהליאב וגומר וק"י מה סדריכ עמסס
 ובסיו קרא מדכתיב אשר כזה ס' את
 משה חזין דכתיב מכו אסס כסופך • דוק
 דכתיב כפרס' חמר לו כנלאל מנהג העולם
 לעשות תחלה כית ואח"כ מסיס כלים
 כסוכו חמר לו כך סמעתו חסי סקב"ס
 חמר לו משה ככל אס היות כי בודאי כך

כזה לי סקב"ס וכך עשה סמסכן מתחלה ואח"כ עשה כלים : (כד) ככר י ששים מנה
 ומס של קדש כפול סיה ח הרי ככר ק"כ מנה וסמנה כ"ה סלעים הרי ככר של קדש
 שלש חלפס סקלים לכיכר מנה כפרוטרוט כל סקלים ו ספוחין כמניסס

שמות לה לט פקודי

פקודי העדה מאת כפר ואלף ושבע מאות
 וחמשה ושבעים שקל בשקל הקדש : כו בקע
 לנגלת מחצית השקל בשקל הקדש
 לכל העבר על הפקודים מבן עשרים שנה
 ומעלה רשש מאות אלף ושלשת אלפים
 וחמש מאות וחמשים : כז ויהי מאת כפר
 הכסף לצקת את אדני הקדש ואת אדני
 דפרכת מאת אדנים למאת הכפר כפר לאהן :
 כח ואת האלף ושבע המאות וחמשה
 וישראלים עשה ויום לעמודים וצפה ראשיהם
 וחשק אתם : כט ונחשת התנופה שבעים
 כפר ואלפים וארבע מאות שקל : לו ויעשה
 את אדני פתח אהל מועד ואת מזבח
 הנחשת ואת מכבד הנחשת אשר לו ואת
 כל כלי המזבח : לא ואת אדני החצר סביב
 ואת אדני יער החצר ואת כל יתדת המשכן
 ואת כל יתדת החצר סביב : לב ומן התכלת
 והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד
 לשרת בקדש ויעשו את בגדי הקדש אשר
 לאהרן באשר צוה יהוה את משה : שני חמישי פ

ויעש

שפתי חכמים

ושבעים בלא חנינו לכפר סוף לו לחסון 3' מסות ככרים וככר אחד ושני מסות וחמסס
 ושבע סקלים שנה כגונו לכפר בלא שבע מינים דכפול סוף המנה וזה גם כן כמיוה שמונה
 על

ושבועין וחמש סלעין בסלעי קודשא: כו תקלא לגולגלתא פלגות
 סלעא בסלעי קודשא לכל דעבד על מנינא מפר עסרין שנין
 ולעלא לשית מאה ותלתא אלפין וחמש מאה וחמשין: כו יהוה
 מאה פברי כספא לאתכא ית סמכי קודשא ית סמכי פרוכתא
 מאה סמכין למאה פברין פברא לסמכא: כח וית אלה ושבע מאה
 ושבועין וחמשה עבד ווין לעמודיא וחפי רישיון וכבש יהרון:
 כט ונחש ארמיתא שבעין פברין ותרין אלפין וארבע מאה סלעין:
 ל ועבד בה ית סמכי תרע משכן ומנא וית מדבחא דנחשא וית
 סרדא דנחשא די ליה וית פל מני מדבחא: לא וית סמכי דרתא
 סחור סחור וית סמכי תרע דרתא וית פל ספי משכנא וית פל ספי
 דרתא סחור סחור: א ומן תכלא וארגנא וצבע יהודי עבדו
 לבושי שמושא לשמשא בקודשא ועבדו ית לבושי קודשא די
 לאהרן כמא די פקוד ית משה: ב ועבד ית אפורא דהכא תכלא
 וארגנא

שפתי חכמים

של קדש כפול וממלא כסדר נמי כפול: (א)
 דקסה קרטי דכל זקע שמקרא הוא לטון
 זיקוע וכפא איז שייך לטון זיקוע: (ח)
 דקיל דע"כ היו יותר דהא צמוט הפקודים
 כשמה ישראל היו שם מלות ושלשים אלפים
 תיק-והמשים לנד מן הלויים שלא הפקדו
 צהר בני ישראל וכאן בנדדות כמסכן סתנו
 ישראל והלויים אי"כ היו יותר וע"כ פירש
 כך היו ישראל כי זקע לגולגלת לא
 נתנו אלא ישראל שטעו בעגל והולכרו ליתן
 הנדבה לצורך המזבח לכפר על מעשה העגל
 אצל הלויים אשר לא עשו לא היו צריכין ליתן
 וכענין זה פירש גם ה"א"ם: (ט) דק"ל
 דכפו ושל קרא משמע דקאמר על הוויין
 שצריך לנפות ראשיתן ולמה ג' יכין נפוי והא
 הוויין היו כולו כסף והוסף מלת מהם
 להורות שמכסף הוא נעשה הכפוי וגם הוויין
 ובחסיקים ולא הוויין לנד והאייתו שהיו איז
 כסף אחר מכל כסף פקודי העדה רק מלת
 הככר כנעשו מהם האדנים והאלף
 והכנעה

רשי

מג' אלפים שאין מוסיפין לכבר: (כו) זקע •
 הוא סם משקל של ז' מחלות השקל: לשם
 מלות אלף וגומר • כך היו ישראל יכר
 ענה מניינם אחר שהוקם המסכן ה' כספר
 וירדו ואף עתה בנדדת המסכן כך היו
 ומנין תלמי השקלים של שש מלות אלף
 עולה מלת ככר כל אחד שלשת אלפים
 שקלים כי"ד שש מלות אלף תלואין הרי
 הן שלש מלות אלף שלשים הרי מלת ככר
 והשלשת אלפים והמש מלות והמשים תלמים
 עולים אלף וכצע מלות וע"ה שקלים: (כו)
 לקת • כתרונמו לאתכא: את אדני הקדשי
 של קרטי המסכן כסם מי"ח קרטים ולהך י"ו
 אדנים ואדני הסכנה חצבע הרי מלת וכל
 שחר האדנים נחבת כתי' כסם: (יח) ולמה
 דרביהם • של עמודים ומן ט' ככרין כתיב
 ויפה ראשים והלוקים כסף: (ח) ומן
 התכלת והא' גמון וגומר • שש לא נחמד כלן
 מלתן חני הומר שאין צדי

סדר

מד

שמות לט פקודי

בני עשאת האפד זהב תכלת וארגמן ותולעת
שני ושש משור: וירקעו את פחי הזהב וקצין
פתילם לעשות בתוד התכלת ובתוד הארגמן
ובתוד תולעת השני ובתוד השש מעשה
חשב: וכתפת עשו לו חברת על שני קצוותו
חבר: וחשב אפרתו אשר עליו ממנו הוא
כמעשה הזהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש
משור באשר צוה יהוה את משה: ס ויעשו
את אבני השם מסבת משבצת זהב מפתחת
פתותי חותם על שמות בני ישראל: וישם
אתם על כתפת האפד אבני זכרון לבני ישראל
באשר צוה יהוה את משה: פ ויעש את
החשן מעשה חשב כמעשה אפד זהב תכלת
וארגמן ותולעת שני ושש משור: ט רבוע היה
כפול עשו את החשן ורת ארכו וורת רחבו
כפול: וימלאו בו ארבעה טורי אבן טור אדם
פטרה וברקת הטור האחד: י והטור השני
נפך ספיר ויהלם: יי והטור השלישי לשם שבו
ואחלמה: יג והטור הרביעי תרשיש שהם
וישפה מוסבת משבצת זהב במלאתם: יד
והאבנים על שמות בני ישראל הנה שתיים
עשרה על שמות פתותי חתם איש על שמו

לשנים

שמות למ מ פקודי העד

לשנים עשר שבט: ^{טו} ויעשו על החשן שרשרת
גבלת מעשה עבת זהב מהור: ^{טז} ויעשו שתי
משבצות זהב ושתי טבעות זהב ויתנו את
שתי אונקלוס

וארגונא וצבע זה: ^{יז} ובין שזיר: ^{יח} ורדיו: ^{יט} ית מסי דדהבא וקציצו
הוימין למעבד בגו תכלא ובגו ארגונא ובגו צבע זהורי ובגו בוצא
עובר אימן: ^כ ד פתפין עבדי ליה מלפפין על תרין סמוריה מלפף:
ה והמין תקיניה די עלוהי מניה היא פעובדיה דהבא תכלא
וארגונא וצבע זהורי ובין שזיר כמא דפקיר: ^{כא} ית משה: ^{כב} ו ועבדו
ית אבני בורלא משקען מרמזן בדהב גליפן פתב מפרש על
שמהת בני ישראל: ^{כג} ושוו יתהון על פתפי אפורא אבני דוכנא
לכני ישראל כמא די פקיר: ^{כד} ית משה: ^{כה} ו ועבד ית חושנא עובד
אימן כעובד אפורא דהבא תכלא וארגונא וצבע זהורי ובין
שזיר: ^{כו} מרבע תוה עיף עבדו ית חושנא ורתא אורפיה ורתא
פותיה עיף: ^{כז} ואשלימו ביה ארבעה סדרין דאבן טבא סדרא
קדמאה ממון ירקן וברקן סדרא חד: ^{כח} יא וסדרא תנינא אומרגין
שכוז וסכהלוס: ^{כט} יב וסדרא תליתאה קנפרי מרקיא ועין עגלא:
יג וסדרא רביעאה פרום ימא ובורלא ופנתירי משקען מרמזן
דהב באשמוותהון: ^ל יד ואבניא על שמהת בני ישראל אגון
תרתיה עסרי על שמהתהון פתב מפרש פגלוף דעוקא גבר על
שמה לתרי עסר שבמין: ^{לא} טו ועבדו על חושנא תפיין מתחמן
עובד גדיו דהב דכי: ^{לב} טז ועבדו תרתין מרמזן דהב ותרתין

בעל הטורים עוקן

זה אצרכס דכתיב וסאמין צה' • עד צא זה יצחק דכתיב ציה ויחקה צא נצוא השמש זה יצחק
דכתיב ציה וילן סס כי צא השמש • זכרון בספר וסיס צאזני רית צאזני אשר שחק את דמין של
יכחל

רשיי
סרד סללו נגרו כהונס סכנדי כהונס סיה סס אלא סס סכנדי סמלסוס כהס כלי
קדס כשעת סלוח מסעות סלא סיה כהס סס: (ג) וידקעו • כמו (סמלסוס קל"ו)
כרוקע

שמות למפקודי

שתי המבצעת על שני קצות החשן : י ויתנו
שתי העבתת הזקב על שתי המבצעת על
קצות החשן : י ואת שתי קצות שתי העבתת
נתנו על שתי המשבצת ויתנם על כתפת
האפד אל מול פניו : יט ויעשו שתי מבצעת זקב
וישימו על שני קצות החשן על שפתו אשר
אל עבר האפד ביתה : כ ויעשו שתי מבצעת
זקב ויתנם על שתי כתפת האפד מלמטה
ממול פניו לעמת מחברתו ממעל לחשב
האפד : כא וירכסו את החשן ממבצעתיו אל
מבצעת האפד בפתיל תכלת להיות על חשב
האפד ולא יזח החשן מעל האפד כאשר צוה
יתוה את משה : פ שלישי ששי כב ויעשו שתי מעיל
האפד מעשה ארג כליל תכלת : כג ופי המעיל
בתוכו כפי תחרא שפה לפיו סביב לא יקרע :
כד ויעשו על שולי המעיל רמוני תכלת וארמון
ותולעת שני משור : כה ויעשו פעמני זקב מהור
ויתנו את הפעמנים בתוך הרמנים על שולי
המעיל סביב בתוך הרמנים : כו פעמן ורמן
פעמן ורמן על שולי המעיל סביב לשרת
באשר צוה יתוה את משה : סז ויעשו את
הבתנת שש מעשה ארג לאהרון ורבניו : ואת

חמצנפת

שמות לט פקוד קעה

המצנפת ליש ואת פארי המגבעת ליש ואת
מכנסי הכר ליש משור : כט ואת האבנט ליש
אונקלוס משור

עוקן דהב ויהבו ית תרתין עוקתא על תרין סמרי חושנא : יז
ויהבו תרתין גדלן דהב על תרתין עוקתא על סמרי חושנא :
יח וית תרתין גדלן דעל תרין סמרוהי יהבו על תרתין סרמפתא
ויהבינו על כתפי אפודא לקביל אפוהי : יט ועבדו תרתין עוקן
דהב ושויוו על תרין סמרי חושנא על ספתיה די לעברא
דאפודא לגיו : כ ועבדו תרתין עוקן דהב ויהבנו על תרין
כתפי אפודא מדרע מלקביל אפוהי לקביל בית לופי מעלוו המין
אפודא : כא ואחדו ית חושנא מעוקתיה לעוקת אפודא בחושנא
דתכלא למהוי על הסן אפודא וקא יתפרק חושנא מעלוו
אפודא כמא די פקוד יית משה : כב ועבדו ית מעיל אפודא
עובד מחוי גמור תכלא : כג ופומיה דמעילא מפיל לגויה בפום
שרין תורא מקף לפומיה כחור דלא ותבזע : כד ועבדו
על שפולי מעילא רמוני תכלא וארגונא וצבע זהורי שזיר : כה
ועבדו גזין דדהב דכי ויהבו ית גזיא בגו רמוניא על שפולי מעילא
כחור כחור בגו רמוניא : כו זגא ורמונא זגא ורמוניא על שפולי
מעילא כחור כחור לשמשא כמא די פקוד יית משה : כז
ועבדו ית כותנין דבוין עובד מחי לאהרן ולכנוהי : כח וית
מצנפתא דבוצא וית שבת קובעיא דבוצא וית מכנסי בוצא
דבוין שזיר : כט וית הכינא דבוין שזיר ותכלא זארגונא

רשי וצבע

לרובע סארן כתרונא ורדילו טסין סוי מרדלין מן הזכב אשכנדר"א כלע"ז טסין
דקות - כאן טוא מלמדך איך סוי טוויין את הזכב עס החוטין מרדלים הטסין דקין
וקללכין מהן פתילים לאורך הטס לעשות אותן פתילים תערוכת עס כל מין ומין בחטן
ומבוד שחמר בסן זכב חו"ל זכב עס שסע מוטין של תכלת וכו' עס כל מין
ומין שכל הפתילים חוטין כפול שסע והזכב חוט שבעי עס כל חוץ ואחד : (כט) ואת
מכנסות . תפארת המנבעות

ותנו
ת על
מענות
כתמי
על וית
אשר
מבעת
למטה
לחשב
מז אל
על חשב
אשר צוה
את מעיל
המעייל
אקדו
ת וארמון
הבמזון
על שתי
עמו ודמן
יב לשון
וישואת
בניו ואת
צנפת

שמות לט פקודי

מְשֹׁרֵר וְתַבְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מֵעֵשֶׂה רָקִים
בְּאֵשׁ צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה׃ ס ל וַיַּעֲשׂוּ אֶת צִיָּן
נֹזֵר הַקֶּדֶשׁ וְתָב מֵהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב
פְּתוּחֵי חוֹתֶם קֶדֶשׁ לַיהוָה׃ זא וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל
תַּבְלֵת לְתֵת עַל-הַמְצַנֶּפֶת מִלְמַעְלָה בְּאֵשׁ
צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה׃ לב וַתֵּכֵל כָּל-עֲבֹדֹת
מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה בְּעֵשׂוֹ׃ פ רַבִּיעִי
לג וַיָּבִיאוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה אֶת-הָאֹהֶל
וְאֶת-כָּל-כְּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בְּרִיחָו וְעַמֻּדָיו
וְאֹדְנָיו׃ יד וְאֶת-מִכְסֵי עוֹרֹת הָאֵילִם
הַמְּאֹדָמִים וְאֶת-מִכְסֵי עוֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת
פְּרֻכֹת הַמִּסָּךְ׃ טו אֶת-אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת-בְּדָיו
וְאֶת-הַכַּפֹּרֶת׃ יז אֶת-הַשְּׁלֵחָן אֶת-כָּל-כְּלָיו
וְאֶת-לֶחֶם הַפָּנִים׃ יח אֶת-הַמִּנְחָה הַמְהֻרָה אֶת-
נֹרְתֵי הַנֵּרֹת הַמְעֻרְכָה וְאֶת-כָּל-כְּלָיֶיהָ וְאֶת
שֶׁמֶן הַמְּאֹר׃ יט וְאֶת מִזְבַּח הַזֹּהֵב וְאֶת שֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וְאֶת קַמָּרֹת הַסָּמִים וְאֶת מִסְךְ פֶּתַח
הָאֹהֶל׃ כא אֶת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת מִכְבַּר
הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לוֹ אֶת בְּדָיו וְאֶת-כָּל-כְּלָיו אֶת-
הַכִּיֹּר וְאֶת-כַּנּוֹ׃ כב אֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת עַמֻּדֶיהָ
וְאֶת אֹדְנֶיהָ וְאֶת-הַמִּסְךְ לְשַׁעַר הַחֹצֵר אֶת-
מִיתְרֵיו

ויצבע
ציצית
כהרמ
מערכת
עבדת
זח מש
ות כל
חופאה
פריא
כפדראו
מריאו
מריאו
ות כשול
דנשא
כוראו
ות פרי
סככות
המנס
המקבל
סכר על
טונו
לחמל
עלו פכל
זחל
לחמ
קאו
חמת
היון לכ
מריאו
וחמ
מריאו
כאשר
כני ירא
מלכו

וצבע והורי עובד ציד כמאד בקוד ית משה: ל ועבדו ית
 ציצא פליא דקודשא דרהב דכי וכתבו עלוהי בגלוף דעוקא
 כתב מברש קודשא ליי לא ויהבו עלוהי חמא דתכלא למתן על
 מצנפתא למעילא כמאד בקוד ית משה: לב ושלמת כל
 עבדת משכנא משכן זמנא ועבדו בני ישראל ככל די בקר ית
 ית משה בן עבדו: לג ואיתא ית משכנא לות משה ית משכנא
 וית כל מנוהי פירפיה רפיה עברוהי ועמידוהי וסמכוהי: לד וית
 חופאה דמשכי דכרי מסמקי וית חופאה דמשכי מסגנא וית
 פרוכתא דפרסא: לה ית ארנא דסגנא וית אריוהי וית
 פפורתא: לו ית פתורא ית כל מנוהי וית לחים אפיא: לז וית
 מנרתא דכיתא ית בוצינהא בוציני סדרא וית כל מנהא וית
 משחא דאגיד תא: לח וית מדבחה דרהבא וית משחא דרבותא
 וית קטורת בוכמא וית פרסא דתרע משכנא: לט ית מדבחה
 דנחשא וית סדרא דנחשא דליה ית אריוהי וית כל מנוהי ית
 כזרא וית בסמיה: מ ית סררי דרתא ית עמודהא וית סמכהא
 וית פרסא דתרע דרתא ית אטונוהי וספקה וית כל מני פולחן
 שפתי חכמים משכנא

רשי"י
 סמכנות י המסורתי: (לא) לתת על
 המכנסת מלמעלה וע"י הפתילה סוס
 מוסובקעל המכנסת כמין כתר וא"א לומר
 סרץ על המכנסת שהי קשויטת קדשים

שנינו שערו ה' נרא' בין כ"ץ למכנסת ששם מניח תפלין ור"ץ סוס נתון על המכנסת
 למעל' והכ"ץ למטה ומזה על המכנסת מלמעלה ועו' הקשויטי ב' כאן הוא אומר ויתנו
 עליו פתיל תכלת ובענין סנוואס הוא אומר (סמות ל') ונתת אותו על פתיל תכלת
 ואומר את פתיל תכלת זה חוטין הן לקשרו כהן במכנסת לפי שהכ"ץ אינו אלא חוטין
 לארון וכמה יקשרנו בחצונו והיו קבועין בו חוטי תכלת לשני ראשי' ובאמצעותו שבתן
 קשרו ומלכו במכנסת כשהוא בראשו ושני חוטין ביו בכל קצה וקסא אחת ממעל ואחת
 מתחת לכך מצונו וכן באמצעו שכך הוא נוח לקשרו ואין דרך קשירה בפחות משני
 חוטין לכך נאמר על פתיל תכלת ועליו פתיל תכלת וקשר ראשיהם השנים כלן יחד
 מאחוריו למול ערפו ומישיבו על המכנסת ואל התמה שלא נאמר פתילי תכלת כוונת
 ומרובין הן שהרי מצונו בחטן ואסוד יורכסו את החטן וגו' וע"כ פחות מכ' לא היו
 שכרי בשתי קצות החטן היו ב' טבעות סתן וככ' כתפות האסוד היו ב' טבעות
 האסוד שבתן ולפי דרך קשירה ד' חוטין היו ומ"מ פחות משנים א"א: (לכ) ויעשו
 בני ישראל א' את המלאכה ב ככל אשר צוה ה' וגומר: (לג) ויביאו את המסכן וגומר.
 סלא היו יכולין להקימו

ולפי

שמות לט מ פקודי

מִיתָרָיו וַיִּתְּלֵתֶיהָ וְאֶת־כָּל־כְּלֵי־עֲבֹדַת־הַמִּשְׁכָּן
לְאֹהֶל־מוֹעֵד : ^{מא} אֶת־בְּגְדֵי־הַשְּׂרָרָד לְשָׂרֵת
בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגְדֵי־הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן וְאֶת־
בְּגְדֵי־בָנָיו לְכַהֵן : ^{מב} כָּכֹל־אֲשֶׁר־צִוְּתָה
יְהוָה אֹתָהּ מֹשֶׁה בֶן־עֲשׂוֹ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־כָּל־
הָעֲבֹדָה : ^{מג} וַיִּרְאֵם מֹשֶׁה אֶת־כָּל־תְּמִלְאֲכָהּ
וְהִנֵּה עָשׂוֹ אֹתָהּ בְּאֶשֶׁר צִוְּתָה יְהוָה בֶּן־עֲשׂוֹ וַיְבַרְכֵךְ
אֶתֶם מֹשֶׁה : ^פ מ חֲמִישִׁי שְׁבִיעִי כִשְׁהוֹן מֵהוֹבְרִין
" וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : ^כ בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקִּים אֶת־מִשְׁכַּן־אֹהֶל
מוֹעֵד : ^ג וְשָׂמַתְּ שֵׁם אֶת־אֲרוֹן־הָעֵדוּת וּסְכַתְּ
עַל־הָאָרֶץ אֶת־הַפְּרָכֶת : ^ו וְהֵבֵאתְּ אֶת־הַשְּׁלֵחָן
וְעִרְכַתְּ אֹתוֹ עֲרֹכּוֹ וְהֵבֵאתְּ אֶת־הַמְּנֹרָה וְהַעֲלִיתְּ
אֶת־נֵרֹתֶיהָ : ^ה וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבַּח־הַזֹּהֵב לְקַמְרַת
לְפָנֵי אֲרוֹן־הָעֵדוּת וְשָׂמַתְּ אֶת־מַסְךְ־הַפֶּתַח
לְמִשְׁכַּן : ^י וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבַּח־הָעֹלָה לְפָנֵי פֶתַח
מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד : ^י וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל
מוֹעֵד וּבֵין־הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָה שֵׁם מַיִם : ^{יא} וְשָׂמַתְּ אֶת־
הַחֹצֵר סָבִיב וְנִתְּתָה אֶת־מַסְךְ־שַׁעַר־הַחֹצֵר : ^ט
וּלְקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן
וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וּבְקֹדֶשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו
וְהִזֵּה קֹדֶשׁ : ^{יב} וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבַּח־הָעֹלָה וְאֶת־

משכנא למשכן זמנא : מא ית לבושי שמושא לשמשא בקדשא
 ית לבושי קדשא לאהרן כהנא וית לבושי בנהי לשמשא : מב
 ככל די פקד ית משה בן עבדו בני ישראל ית פד פולחנא : מג
 והוא משה ית פד עבדתא ודא עבדו יתה פמא די פקד ית בן עבדו
 וברך יתהון משה : א ומליל ית עם משה למימר : ב ביומא
 דירחא קדמאה בחד לירחא תקים ית משכנא משכן זמנא : ג
 ותשוי תמן ית ארונא דכהרותא ותמיל על ארונא ית פרוכתא :
 ד ותעלי ית פתורא ותסדר ית סדרוהי ותעל ית מנהתא ותליק
 ית בוצינאה : ה ותתן ית מדבחא דדהבא לקשורת בוסמא
 לקדם ארונא דכהרותא ותשוי ית פרכא דתרעא למשכנא :
 ו ותתן ית מדבחא דעלתא לקדם תרע משכנא משכן זמנא :
 ז ותתן ית ביזרא בין משכן זמנא ובין מדבחא ותתן תמן מין :
 ח ותשוי ית דרתא סחור סחור ותתן ית פרכא דתרע דרתא :
 ט ותטב ית משחא דרבותא ותרבי ית משכנא וית פל די ביה
 ותקדש יתיה וית פל מנוהי ויהי קדשא : י ותרבי ית מדבחא

בעל השורים

כזנז : אמר אמר : זכר זה האון • אמרה : זכר • הכא ולידך זמנול מה התכונתו כל אשר
 צאוך אף עמלק לריבין למהוהו שלל יסאר לו סוס זכר זלכך נענט סאלו סהסאר לו סוס זכר :

שפ זי הכאים

פסחרת המגזעות ופארי סס רזים מן פאר
 ספירוסו פאריס ואלר המפאריס סוס לא
 היו המגזעות הכס ומפאריס לא היו להם
 פאריס ולא היה חומר פארי המגזעות
 ראים : (ז) הוסיף מלת המלאכה להודיע
 אה ויעשו דהא כפיז ותכל כל עבודת
 המסכן ח"כ צודאי עשו המלאכה ח"כ מאי
 ויעשו וגומר ופי המלאכה כלומר לא שינו
 המלאכה אלא עשו כל אשר צוה ה' את משה :
 (ח) דהלא"כ לא היה להם להציא חיצנים
 חיצנים כי דרך אומנים סתקיינין את הניח
 וחס"כ מראין את צניינט ועלי פירס מסני
 סלא היו יכולין להקיימו והו קיל וסא צטע

החד

המכועה ככל ומסע ומסע היו מקיימי ח"כ היה להסג"כ עכשו להקיימו ע"פ ולפי ופי והיום
 ע"י מסע צפסס רחבונה מחלו ומן היום סכוח והלאה גיוקן מחלוין וע"י המקיימיין ואמ
 ככל ומסע ומסע : (ח"י) כחן ממע דום משה הקים ע"פ הכס אכל צטע דף צידי צנצנת
 י"ו וצנצנות מ"א ממע דמכס הים גזוח י' אמר לכך היה לו כח להקיימו ע"ש : (ט)
 ק"ל מאי צרכה ציך אוהס ל"פ צרכת ויהי גועס סכוא צרכה סתקין עשה על
 הסלמות סה

שמות מ פקודי

כֹּל כְּלָיו וּקְדָשָׁתְךָ אֶת־הַזֹּבֵחַ וְהִיא הַמִּזְבֵּחַ
קֹדֶשׁ קְדָשִׁים: י" וּמִשַּׁחֲת אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּנּוֹ
וּקְדָשָׁתְךָ אֹתוֹ: י" וְהַקְרַבְתָּ אֶת־אֹהֶרֶן וְאֶת־בָּנָיו
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם: י"
וְהִלַּבְשָׁתָּ אֶת־אֹהֶרֶן אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ
וּמִשַּׁחֲת אֹתוֹ וּקְדָשָׁתְךָ אֹתוֹ וְכִהֵן לִי: י" וְאֶת־
בָּנָיו תִּקְרַב וְהִלַּבְשָׁתָּ אֹתָם בְּתֵנִת: י" וּמִשַּׁחֲתָה
אֹתָם כַּאֲשֶׁר מִשַּׁחֲתָה אֶת־אֲבִיהֶם וְכִהֵנוּ לִי
וְהִיְתָה לְהוֹיֵת לָדָם מִשַּׁחֲתָם לְכַתֹּת עוֹלָם
לְדֹרֹתָם: י" וַיַּעַשׂ מִשְׁחָה כֹּכָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֹתוֹ בְּן־עֲשָׂה: ס" וַיְהִי בַחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
הַיּוֹם הַמֵּשֶׁבֶן: י" וַיִּקַּם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁבֵּן וַיִּתֵּן
אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו
וַיִּקַּם אֶת־עַמּוּדָיו: י" וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־
הַמִּשְׁבֵּן וַיִּשֶׂם אֶת־מַכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְּמַעְלָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס" וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־
הָעֵדוּת אֶל־הָאָרֶץ וַיִּשֶׂם אֶת־הַבְּרִיִּים עַל־הָאָרֶץ
וַיִּתֵּן אֶת־הַכִּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶץ מִלְּמַעְלָה: כ" וַיָּבֵא
אֶת־הָאָרֶץ אֶל־הַמִּשְׁבֵּן וַיִּשֶׂם אֶת־פָּרְכַת הַמָּסַךְ
וַיִּסֹּךְ עַל־אֲרוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: ס" וַיִּתֵּן אֶת־הַשִּׁלְחָן בְּאֶהָר מוֹעֵד עַל־

ידך המשכן צפנה מחוץ לפרכת: כג ויערה
עליו ערך לחם לפני יתרה כאשר צוה יתרה את
משה: ס י וישם את המנרה באהל מועד

נכה

אונקלוס

דעלתא וית כל מנהי ותקדש ית מדבחא ויהי מדבחא קודש
קודשא: יא ותרביית כזרא וית בססיה ותקדש יתיה: יב
ותקרב ית אהרן וית בנוהי לתרע משכן זמנא ותסמי יתהון במיא:
יג ותלביש ית אהרן ית לבושי קודשא ותרבי יתיה ותקדש יתיה
וישמש קדמי: יד וית בנוהי תלריכ ותלביש יתהון בתנין: טו
ותרבי יתהון כמא די רבייתא ית אבוהון וישמשון קדמי יתיה
למהוי להון רבותהון לברנות עלם לדריהון: טז ועבד משה ככל
די פקוד יתיה כן עבד: יז ויהו בירחא קדמאה בשתא תניתא
בחד לירחא אתקם משפנא: יח ואקים משה ית משכנא ויהב ית
סמכוהו ושוי ית דפוהו ויהב ית עברוהו ואקים ית עמידוהו: יט
ופרס ית פרסא על משכנא ושוי ית חופאה דמשפנא עלוהי
מלעילא כמא די פקוד ית משה: כ ונסיב ויהב ית סהדותא
בארונא ושוי ית אריתא על ארונא ויהב ית כפירתא על ארונא
מלעילא: כא ואעיל ית ארונא למשפנא ושוי ית פריפתא הפרסא
ואטיל על ארונא דסהדותא כמא די פקוד ית משה: כב ויהב
ית פתורא במשפן זמנא על צדא דמשפנא צפינא מברא
לפרוכתא: כג וסדר עלוהי סדדין דלחם קדם כמא די פקוד ית
משה: כד ושוי ית מנרתא במשפן זמנא לקביל פתורא על צדא

דמשכנא

רשיי

אחד מ"ח זמורים כ שתפלה למטה: הסלמת הבנין ציה וק"ע: (ג) (מ"ח) נראה
וסכות על הארון * ל' הגנה שהיו מחזיקים דהולגן לרחמים לפי שבת"כ ר"פ סליני ממנו
הים: (ד) וערכה את עלכו * שהים שם
וערכות של לחם הפנים: (ט) ויפק
את הכלב * כן ירעותו העוים: (כ) את סעדות * הלוחות: (כג) על ירך האמון

מבנה
תבנית
אחזקו
תקדש
ואת
משחת
הנו
לי
עולם
צוה יתרה
בחדש
לחדש
משכן ויהי
תברוהו
אחד על
מלמלה
חומות את
על יתרה
זכא
בת הקדש
יהוה את
דמועד על
ידך

שמות מ פקודי

נכח השלחן על ירך המשכן נגבה : כה ויעל
הנרת לפני יהוה כאשר צוה יהוה את משה : ס
ווישם את מזבח הזהב באהל מועד לפני
הפרכת : כו ויקטר עליו קטרת סמים כאשר
צוה יהוה את משה : שביעי ס כה וישם את מסך
הפתח למשכן : כח ואת מזבח העלה ישם פתח
משכן אהל מועד ויעל עליו את העלה ואת
המנחה כאשר צוה יהוה את משה : ט
ל וישם את תכיר בין אהל מועד ובין המזבח
ויתן שמה מים לרחצה : לא ורחצו ממנו משה
ואהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם : לב בבאם
אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח ירחצו
כאשר צוה יהוה את משה : ס לג ויקם את
החצר סביב למשכן ולמזבח ויתן את מסך
שער החצר ויכל משה את המלאכה : ממציד פ
לד ויבם הענן את אהל מועד וכבוד יהוה מלא
את המשכן : לה ולא יכל משה לבוא אל אהל
מועד כי שכן עליו הענן וכבוד יהוה מלא
את המשכן : לו ובהעלות הענן מעל המשכן
יסעו בני ישראל בכל מסעיהם : לו ואם לא

יעלה

רשוי

נכוכה : (יומא נ"ג) נהלי הככוי של רחצ הכית : ירך יכתרומו לזו כיך הוכ
שכא נלדו של חדס : (כז) ויקטר עליו קטורת * שחית וערנית כמו שאלוה (שמות

דמשכן
"ת מ
פריה
טוה
לעלה
ות מ
ומנח
משח
באויכ
לג או
פסאיה
יומשכן
לעלה
משכן
בכל מ
ר
(ל) נקד
(כז) ויק
מחוט
כח ס
סכס
ע
לח
עש
ולמ
למח
(כז)
מורי
סכס
חוב
מחבר

שמות מ פקודי

יעלה הענן ולא יסעו עד יום העלתו : לה פי
ענן יהיה על המשכן ומסואש תהיה לילה בו
לעני כל בית ישראל בכל מסעיהם :

חוק

סכום פסוקי דספר ואלה שמות אלף ומאתים ותשעה * וסימנו אר"ט : וחציו
אלהים לא תקלב : ופרשיותיו י"א * וסימנו א"ז זה בית אשר תבנו לי : וסדריו כ"ט
וסימנו וליכלה ללילה יחוק דעת : ופרקיו ארבעים * וסימנו תורת אלסו
ברבו : מגין המתמותת תפע ושמים : ומגין הסתומות חמש ותשעים : סך ככל
מאה וששים וארבע פרשיות * וסימנו יסלם עזרז מקדם ומזין יסערה :

אונקלוס

אסלקותיה : לח ארי ענן יקרא הי על משכנא ביממא וחיו
אשתא היו בליא פיה לעני כל בית ישראל בכל ממלניהון :

חוק

בעל הטורים

גמי צ' צמורה הכא ואידך ואל עמים מרים נמי מה החם גם ממש כמו וכנס על הצבע אף
כחן גם ממש בקרא לקציה נסן ודגלי * כי יד יו"ד של כי יוד גי' דוד * מהר דר צנימטריח
לימי ונשיח :

וישמע יתרו

אמרו רבותינו ששמע קריעת ים סוף שכנקרע הים נכס בהמה גדולה עד
שמענו כל מלכי מוצר ומערב וזהו שנחמר ויכנס עליו כנהמת יסואמרו
גי'כ שמע מלחמת עמלק * וישמע יתרו רבן מדין חתן צנימ וכו' קריעת הים ומלחמת
עמלק * יתרו צנימטריח כומר הים לצורה זרה וצנימטרי' התורה * סהיה כומר לע"ז וזא
להתגייר ולקבל התורה * ארוגי אצי הראש ז"ל * יתרו קרי ציה יתרו * ששה שמות היו לו
יתח על סף בני אדם * ד"א שצא לקבל י' דברות י' מלות יתרו על ז' הראשונות שנלשו לנגי
נח * את כל אשר עשה אלהים למשה * למה אמר אלהים * פירש אשר עשה הקציה למשה
אלהים לברעה ח"ט שמע שצא עליו צמדת הדין להורגו על בלא * מל את צנו שנחמר ויפגסכו
יש"י שפתי החכמים

כרים עליו הענן לא היה יכול לצא כהחלק
הענן נכנס ומרדד עמו : (לח) לעני כל
צות ישראל כלל מסעיהם * כלל מסע ג'סו
נוסעים היה הענן כוכן צמקום אשר י"נו
כס צמקום הנייתן חף הוא צ' קרוי מבעד וכן
(בנחשת י"ז) ויכן למכעיו וכן אלה מסעי
לפי צמקום המנייה חצרו ונכעו לכך נקראו
כולן מסעות :

חסלת פרשת פקודי

מיירי צמנתה התמיד שהיא כלל עולת
התמיד דכתיב את הכנס האחד תעשה
צבורק וגומר ועשרית האיסה סלת מנחה
וגו' : (ג) דק"ל הא שכנסעו שיהאל לא חנה
הענן אלא דוקא כשהיה הענן חסו סני צני
ישראל ונקרא מסוע כלל מסעיהם אף
שכנסעו חנה הענן ומתקן מקום קנייתן
וכו' והכי הוא כאלו אמר כלל מנייתם ולא
צמסעיהם ממש שזו לא היה הענן על
המשכן :

חסלת פרשת פקודי

העמדו נסיון תכין כדוד כמו שנאמר צנין ואדוני חכם כמלך האלהים * ואם לאו
 לבעבור הניח ב' הרעה : התעור * צ' נמשורה הכא ואידך רגזו ואל התעורו הכוונת מונעת מן
 החטא והכנסת מציא לידיו חטא * והוא ובעבור תריה יראתו על פניהם לנלתי חטא * כל
 מי חטא על צנת פנים לא נמסרה הוא רועא * חכו רגזו ואל התעורו כי הכנסת מציא לידיו
 חטא * יראתו על פניהם צנימטריא צנת פנים * ונאש נגש צפרקי דרזי אליעור גש לא נאמר
 אלא נגש * מיהאל וגביאל אחוהו צנתי דינו והגוסוהו אל הכנייה שלא צנרונו : אל הערפל
 צנימטריא אל הכנייה : אצא אליך אצוא עולה ערה * לומר שאם אמאל בערר צנתי הכנסת
 אצא אליך וצנתיך : תגלה ג' לא תגלה ערותך עליו * תגלה רעמו צקבל צטרם תגלה רעתך
 לומר שאם תגלה ערותו על המוצא גלה רעמו צקבל :

פרשת משפטים

ואלה נועריקון ומייז אדם לחקור דיון המשפטים נועריקון
 דיון מלווה שיעשה פכרם טרם יעשה משפט אשר נועריקון אש
 פניהם רועים * תשים נועריקון השמע שניהם יחד מדברים * לפניכם נועריקון לא פני
 כדיון יודר ההכרח מהם * כמד משפטים ללא תעלה צמעות לומר הוו מחושים צדון כלומר
 לא יעלו אלא ילכו צמתון * מעלות צני' מחושים וסמך משפטים לאלרי כסף לומר שלא ימנה
 דיון צבילי ממון והתיב לעיל מייניה כי ח. כך הנפת עליה * צריך דיון לראות כללו חרצ
 מונחת לו על ירכו * וסמך דיון לעבודה שהם מג' שהעולם עומד עליהם וסמך אותם
 למוצה לומר כל המעמיד דיון הגון כאלו צנה מצח * כפך ממי שמעמיד את שאינו הגון כאלו
 נועל אשה אלל המוצח * ואלה המשפטים אשר * ס'ת מרה בלעלו דיוני צמרה * ואלה
 המשפטים אשר תשים ס'ת מרמה שאם ינא דין מרומה לפני דיון יחקור וידרום כדי
 להוילאו לאמתו * המשפטים אשר * אלו מנעל סופר רועה : אשר תשים לפניכם צנימטריא
 דקדוקי התורה ודקדוקי סופרים * יש צנפוסק ה' תיבות לומר כך כלל דין דין אמת לאמתו
 כאלו קיים חמשה חומשי תורה וכללו נעשה שותף לה' צ'ה צמלשה צראשית : וילאה צ'
 צמסורה וילאה חנם אין כסף * ואידך וילאה מציתו והלכה והיתה לאיש אשר דאיתקש אמה
 לאשה מה אשה מתקדשת צטרם אף אמה קניית צטרם : אל הדלת לומר שיש לו בית לדאיו :
 צמלע עולה כמנין ת' שהם גאלנו אחר ת' סרה מצטרוד מלרים וכוה הלך ומשעבד אחי
 לפיקר יצעל צמלע : ועצרו * צנימטריא לא הין ועצרו הוא צא"ת צ"ס פישק"ף צני' לא הין
 ולא הצב ? כאלת ג' נמשורה הכא ואידך כאלת המשם צנצורה וכן הא דאמרו פועל מיליתו משל
 צמלמו פני משה כפני חמה וזה הוא כאלת המשם צנצורה ותפשהו צצגרו והיינו דאמר ר'
 צעל הצית פירש שאין צריך לאלת למלאכתו אלא משיאלה המשם אע"פ שאין מתחיל צמלאכתו
 עד אחר שעה משיאל המשם שהרי מתצטל משיאל המשם שהוא יולא מציתו עד שיגיע
 למלאכה לא אמרינן שיהיה לאלת כדי שיתחיל צמלאכה ציאות המשם וזה כאלת העצדים
 שאינן ציינין לאלת אלא כאלת המשם : צצגרו צ' צמסורה ותפשהו צצגרו והיינו דאמר ר'
 אליעזר כיון שפירש עליהו ערש שוב אין רשאי למכרה דילפינן לה מצגדו ההתם שהוא צגד
 תמם ו' קעיצא ממי דסגרי כיון שצגד צה כוב אינו רשאי למכרה ודורם צצגרו צה צגידה
 ואיכו נמי יליף צגד דהתם מהכא שאם לשם היתה צגידה סמוכר כמ"ד לעשות ארכו נכנס
 אלא שהאית' לו דמות צניו : וענתה חסר וי"ו לומר כך שיעיקר עונה צצנת ולא צשאר ימות
 החול * וילאה צ' צמסורה וילאה חנם אין כסף ואידך וילאה מציתו והלכה * אין כסף צנימטריא
 דאיתקש אמה לאשה מה אשה מתקדשת צטרם אף אמה צטרם : אין כסף צנימטריא
 צמיונין סמך אין כסף למכר איב ומת שאם הכה ומת אין חייב לשלם כסף דקם ליה צצרה
 מיייה : כך מוקוס צנימטריא לאלפים אמה לומר שאף התחום קולטו * אשר יגוס צמה וסמך
 ליה וכי יוד אים לומרשאם המוד גולה סס צ"ד סולמי' ולקחין אותו משם : יוד צ' צמס'
 הכא

מו

זמנה לו הארעה צמורה * וזער ז' וזער נכדה חרר וזיער עליה כסכן ואע"פ דאנו דורסין
 אהוה על בן והול נכדכה על הפירות והוקתו הוא הדין כל מיני חיוב דהם היו לו עלים
 וכפסידתו היינו עלים * קונים ד' הכא והידך קונים כסוהים זלם ויתרו לא הזנעו אל
 קונים דועבוהא קונים וכו' כמורו ד"ל כי האל חס חפילו מעצמה וזיינו זלם ויתרו
 דוממע ומצמן ומצין ליהנה נירו והכו נירו לכס ניר אל הזנעו אל קונים והס' דרבו אל
 הרעים ובינו דועבו כחש קונים דומיירי נרעים * חס לא ימצא רגנז ויגרף ר"ת אליהו
 רמז לבנים נכדקידו אלל רחד זה מנה זה מהתים זה חומר מהתים דלי זה חומר מהתים
 כלי כיון כליהו ממצא מי רוצה לגנוב יבא מונח עד שיבא חלוי * חס לא ימצא רגנז צניח
 הוא עלמו גנבו * על המור ז' הכא והידך עני ורוכז על המור היירי צמח כי היכי
 דכתיו הכא הכר ירעיון הכס נמי היירי צמח דכתיו זיה וצרוח דפתיו יקות רגע * וחמר
 צימטייה זה מין הטענה * אכר ואמר כי הוא זכ' צימטייה מודה צמקת טענה * וכל
 צמח ג' הכא והידך החיוב וכל צמח וכל צמח * והפילו עוצר דכתיו וכל צמח מפרכה וזמנ
 צמח כמו החס דר"י החיוב וכל צמח * ומכפה חומיות המכנה אחד חלום ואחד האכה
 צמחה אהיה האללו כל צמח חס רעוצר * ומכפה חומיות המכנה אחד חלום ואחד האכה
 אלל דער הכחש צמח * וכמין ליה כל כוכב עכ צמח כוכב ערות פ"י ככפס ד"א
 רמז לצמח הקודם נכדז עם אהונו * כל ככב עם חומיות נלעם וכמין ליה זכ' אלחיס
 ירס כוכב מככות ע"י וזיכר אלחיס חמרים * החיוב ג' צמסור מככפה לא החיוב * לא
 החיוב כל צמח * ורמזה החיוב צמח * צמדה יכ' דעמלקים מככפס היו ועכו עלמם
 כמות צמחה למע עלמם * לכך זכ' רכ"ה ורמזה מאיס ועד חכה מעול ועד יונק
 מסור ועד חכ גומל ועד המור והכו נכדל חמה נהייה צמח * ורלו לויית עלמם צמחמה
 זכ' הכחש לא החיוב כל צמח ומככפה לא החיוב * זכ' צ' צמסורה זכ' אלחיס וזכ' חודה
 יכדננו וזכ' וזכ' לרק"ה מככפו ורמזה זיכר ל' חיס אלל זכ' אלחיס יורס * ירס ג'
 צמסורה כלא והידך ירס מן האדם לא יפדה ירס כל רכבו היינו דלמר כגנב וזמנ
 צמיד כל גויס צמח הערר ואין לו פדיון דכתיו ירס לא יפדה כמחא חוכפה אה דמיה *
 הענה : ז' חס ענה הענה חס הענה חס צמח * וכו' דדרכו חס הענה מהצמח דילפינן
 מוכח דכתיו חמרה ויהוה חס הענון * וכמין ליה חס ענה הענה זלא יענה חורם ענין
 חלומה כל יתים ארוכות צמחנות חיות * לא הענון צמח לכן רבים חס ענה הענה חומו
 לכן ימיד לומר חמד עיניו מרוזה ואכר עגיו מועט * ד"א לומר כל יבא לעצמו זה צמח
 כחפילו חס ענה האחד כאלו ענה כולן * ענה הענה זכר יעקב צמח חממע ככל ככול לומר
 הכל צמדה שרעה לי העכה לך * וציגים יתומים וכמין ליה חס ככף חלוה לומר צענון
 ריצת יתומו ויהיו צניו יתומים * כדכתיו ציחוק אל ח' לא יחיה * לא הצמיון עליו נכד
 צניח חלוה והמלוה הרעז וכסופר עונרים צמח * חס חזול החזול וכמין ליה אלחיס לא
 תקלל לפי כפחא למכנן נכדלח צ"ד מחייר בלא יקלל רדיין אלחיס צימטייה הוא דיי *
 ונשיא צימטייה וכל כהו צעמך וכמין ליה מללחך היירי צמגרים דכתיו זיה צמח
 כקופים וזמנ ומקלל חס ככך נכרה * לא האחר צכור צנין אלל התן מיד חרף כלבים יוס *
 ואנשי ד' ר"פ ואנשי קדש תהיון לי ואנשי המיד יצדילו * ואנשי בדום * ואנשי צלעבו את
 ככות * כי ואנשי בדום עונדי ע"א כוכב יכ' עבו את ככות * אלל חרם אנשי קדש תהיון לי
 והמיד הצדילו כעומה מצניכס דכתיו ואנשי המיד יצדילו * הכליכין חומו * גוין יתירה
 לזמנ כמחוקיקי הנצילות מן העיר ר' חמה * לבדו תכליכין חומו * וכמין ליה לא הכח כרע
 הוא כל המספר לכן ריע רחוי להכליכו לכלבים * ודל ז' צמסורה הכא והידך ודל מרעבו
 יפדה לומר חפילו הוא רעבו יפדה ממנו ולא יבא לו פנים צדיו * צדיו ד' ודל לא הכרר
 ציו * צדיק הראשון צדיו * לא הער מכפס הצניחן צדיו * לעוה חס ציו * לומר לך
 חס חס הוא דל לא השמע דצדיו חלה להצדיקן צדיו ונעית צמל דינו הכא חמיו * המוע
 צ' צמחה חמרו חומה ורנה חומה צמדה * חס חומה מדק הכלל זכ' נלמרו מאל פרה

רועה

בעל המורים

ויעה אין זו חזירה : ומלא חמור וכליו הפוכים הרי זו חזירה והכו חמורו תועבה שהוא תועבה
 צדקה וילא מדרך * שגאך ז' צמכ' חמור כנאך אם רעז שגאך האליהו לחם * משום דרבא
 מיירי צ' מיני כוללים גוי וישראל * דצמא גוי דרשינן ומלתא מעוזו לו * וצמא ישראל
 עוזו מעוזו עמו : רבן ג' צמורה רבן תחת משאו * לפתח הטאת רובן * רובן צין המספתי
 לפתח הטאת רובן זה ילך רע כהם הלך אחר ילכו והרצה עון עד אשר הוא רובן תחת משאו
 מלא תקנתיה יעסוק צמורה ביטבשר שהיה רובן צין המספתי בדאמר אף כעז נך מגוול זה
 משכרו לבית המדרש : את הצואה והשניעית * לאבור פירות ערצ שניעית ככנסת
 לשניעית : ויתרם צ' ויתרם האכל חית הבה * ויתרם אכלה אש * לומר שפירות שניעית
 אבורים צמורה והופסין את דמיהן ולריך לצערן : וכס אלהים אמרים כלש רגלים לומר לך
 כל המצוה את המועדות כאלו עוזד ע"ה וכמדן פסח לע"ה לומר מה ע"ה אבורים צמורה
 ואבורת כל שהוא * חף חמד כפסח אבור צמורה ואוכר כלל שהוא : האסף צ' צמורה
 האסף כלל הבה * האסף תקופת הבה והיינו דאיתא צ"פ דהנדרין חן האסף תקופת
 הבה טיבה חן האסף בתקופה חדשה והיאך משמע זה צמאך חד רבא לבאורה משמע ציפך
 טיבה בתקופה ישנה אלא כי פירושה חן האסף מתחיל עם בלאת הטה * א"כ לריך טיבה
 בתקופה חדשה * ולתרי ג' צמורה ולתרי את לורריך * ולתרי עליך מוצב וקומותי עליך
 מזדוה מלמד בל קצ"ה על ז' אומות כלל כלי מלחמה : ועדתה את ר' אליהו אומר
 לטון רבים דזו חפלת רבים שאינה נמאסת * ואמר וצרך את לחמך ל' יומד דכלל אחד ואחד
 מצרך לפי עניונו : וצרך ג' צמורה וצרך את לחמך ואת מימך וצרך פרי צמך וצרך עלי את
 חלקך ואת ציתו כדאיתא צמרות צבום כל צמח מכגורו לאכסי ציתו כי היכי דתתצרך צמנה
 חזרו וצריך את לחמך ואת מימך * שצריך צמח המזון ושגרו לאשתו יצרך פרי צמנה * וכן
 צעלי שצריך את חלקך ותעצרה אשתו חזרו וצרך עלי וצרך פרי צמנה : ומימך ג' את לחמך
 ואת מימך ואת מימך כשתה וכתתי מכרם מחוץ עריך עד שואז מימך * ואם מימך כשתה
 ונתתי מכרם לומר שאע"פ שצריך מימיהן ולא היו לריבין למיין אחרים קנו מהם יבמו שאמרו
 מכאן לאכסנאי שיש לו מכלו דרך ארץ הוא שיקנה מצעל אכסנאי כדי להנותו : והבדתי צ'
 צמורה הגא ואידך ודכרתיה את כפי צמל שהיה משה מוקל פני הכני' ובה לורכתי מחלה
 דכתיב צ"ה לא ברחם עינו ולא נס לה * והבדתי מחלה מוקלן ויבן ליה לא תהיה
 משלה * שרין סברה המחלה לא תהיה משלה וגם את מכפר ימין אמלא אמלא עולה
 ע"ה ויני שנותינו שניעים טרה חוץ משנה טולד צה ושנה שמת צה : אמלא ג' צמורה את
 מספר ימין אמלא ואורוהיהם אמלא * ולני אמלא תוכחות * כשהלך קפטר מן העולם וממלא
 מספר ימיו אז מראין לו חלקו צן עדן כמו שמנינו גבי רבי אבהו וגבי רבי אלעזר צן פדת
 שחלקו מעוז מהם ורבה עליך חית הטה * יהיה לך למוקש ומימך ליה ואל מהם אמר שהיה
 לחזירו אלא סמוך לפטירתו כדי שלא יבא מוכיחו וחוזר ומוכיחו חזרו לני אמלא תוכחות מהי
 את מספר ימין אמלא : ורבה ד' ורבה עליך חית הטה * ורבה העוזה ורבה המעטה *
 ורבה ה על האדם * ורבו שיש צמדס וכי תעלה על דעתך עוד שיהיו יראים לחית הטה *
 ורבה בתיב כי עם אצני הטה צדיתך אלא גלוי וידוע לפניו שעתידין לחטוא והופקרו לחיות חזרו
 יש רעה וגו' ורבה היא על האדם מה היא ורבה משמטה ע"ה ורבה העוזה צקצ צקצ הארץ
 שחלקו מעוז מהם ורבה עליך חית הטה : יהיה לך למוקש ומימך ליה ואל מהם אמר שהיה
 להם למוקש מה שראו שכינה ומתו נדב ואציהוא : ונגס צ' ונגס מהם לצדו * ונגס הכהן ונגס
 חורש צקור * כמו שנגס מהם לצדו בד הכהן נכנס לצדו לפני ולפניה ולהתפלל שם על הטה
 שהיא כהקונה בדתיב ונגס חורש : יגשו צ' והם לא יגשו : א' צ' יגשו לומר כל אחד ואחד
 נכנס לכניס יוחר מחזרו כמו שאמרו משה מחילה לעאמו וכי' : כל הדברים אשר דבר' ה נעשה
 ו' תצות וכן כל אשר דבר' ה נעשה ושמעו' תצות הרי י"צ כנגד י"צ שניעים שאמרו שיה
 תצות ורבו שמעו ובראל ויעקב השיעם שיה תצות צדוק שם כבוד מלכותו וכו' : יבראל ותחת

רגליו

רגליו מלמד טרלו דמות יעקב תחת כסא הכבוד ודמות פניהם פני אדם סיה תמים וכו' שחמר יעקב תחת האלים אנכי : אנכי צני' כסא : לנגח ז' צום' הכא כמעשה לנגח הספיר ויחזיקו לנגח ציהושע והוא גם העיר ונקראת קן על סם בגווים מלגים וכו' ודרשו סתיה בעין לנגח לבור שגודל של ישראל : ויחזו ז' הכא ויחזו את האלים : ואיך ויחזו קן מנחות טוף ומדומים הם ויחזו את האלים וזה היה מנחות טוף : ד"א ויחזו את האלים ויאלכו ויתנו מה הכא אכילת וסתיי אף והוא מנחות טוף ע"י אכילת וסתיי דכתיב והחללי אותו כפתיחי להם כשזלו אכילת וסתיי שנתנו להם אמרו להם נחוא' טר : ויכנן ה' כנמורה ויטכון כבוד ה' על הר סיני : ויכנן הענין כמדבר פארן : ויכנן ישראל כעש זרד : ויכנן צדוקים עד עולם : ויטכון ערים נכחדות לומר שכבוד ה' טכנן על הר סיני היה עומם לעולם כל זמן שלא הרשיעו מנעשיהם אצל מהרשיעיו ויטכון ערים נכחדות ונחרז הצית וכסתלקה הכנייה :

פרשת תרומה ויחזו לי תרומה פחה דבר אל בני ישראל בלחן פיוס כמו דצרו על לב ירוכלים כשזלו כהיה זו חכרון ופיים' ואיחא כמדדש אמר ר' אבנר ומה לעשות מכון כבוד וכפרה לישראל אמר דבר אל בני ישראל ופיהם' ומה לעשות את ממוגי מה תהא עליהן - תרומה אמותיות מים הורה כהתורה כיהנ' למ' יום היא לאובלי תרומה ככהיא דאמרינן לא ניהנה התורה אלא לאובלי המן כניהנה לאובלי תרומה וכו' ויחזו לי לבניי טל מי שעוסק בתורה כאלו לוקח לי טאין לו הדקיה כעולם אלא ד' אמות של הלכה כגד - וע"כ טכנן ב' ויחזו לי תרומה לב' של תורכי ויחזו לי תרומה עשונלי מרקס מקדש אחד כזה הצית כמו תרומה טהור אחד מנ' טהרי כר הצית ט"ק על ט"ק רגז זמן אכילת תרומה כליה כדחנן משעה טהכסנים כככין לאכול כתרומתן טהור אלת הככנים : ויחזו לי עולה מים היינו עין יפה אחד מנ' : מנח כל : כל עולה ג' היינו ציוני אחד מנ' מנח כל ר"ת עולה במ"ך היינו עין רעה אחד מנ' : אל בני ישראל ויחזו לי תרומה ציוני' אף בני ישראל יהיו תומנין לא בגוים : תקחו את תרומתי : ולא אמר תקח טאין גוהין דרק. כפחות מנשים : טמן למאור חסר דלאו למורה הוא נריך וי"ג דצרים נמנו כחן וכן יש י"ג מניי מלגזשים כיתוקאל : ואעדך עדי ואנעלך חשש וגו' וככהטאו ישראל כעולו אצדו י"ג מלגזשים כדכתיב ויתגלו בני ישראל את עדיים צבות אלו י"ג מניים שהתגדו זו חזרו להסי"ג וסכנתי רגזו לצית רחוק וטכנן ט"י טנים וכן ואהה קדוש ויטכנן תהלות ישראל : קדוש עולה ט"י טמנין קדוש היה תהלות בני ראל ויש זו אותיות וטני ט"ב רמז לת"ב טנים של צית טני מראה כגימטריא ויתגלו - מלמד טהיה הגור כמין כמיקח של עור ומראה למטה כצנית המבטי ותצנית כל כליו וכן ועשה : כל כליו וכן העשו : ז' כנסורה הכא ואיך וכן העשו דגדעון טכות אלו הכלים עמד לגדעון וכן כל מעשה דגדעון היה כנגד עבודת המקדש וכליו : נתן הלפידים כבדים להטיר זכות אלו הכלים וצראש אכמורה התיכונה להבייר זכות עבודה המקדש טאו היו תרומנין את המוצח והיה עבודה ראשונה טהיו ועשים כזה ציוס : ועשו ארון : ככלל כתיב ועשית חוק מנארון דכתיב ועשו טכל הכלים עבה טלמה כיונא כהן חוק מלחין : ארון אמותיות ארון טיש כה ארון של ישראל ואותיות גורא כי הוא אש אובלה - ארון כגימטריא טר כהת תורה עולה על גביהן על כל הכתרים לכן כתיב ועשית עליו זר וטב וצטלקן כתיב ועשית לו לומר כהת תורה עונה על שאר הכתרים : אמתיה וחזי ארכו ואמה וחזי רחבו ואמה וחזי קומתו : כל מדותיו היו טורות כחזאי אמות ללמד טכל מי טלומד תורה לריך לשבר ולהכפיל עמנו : ועשו ארון : פרטיות מתחילין כעשייה כנגד עשרה מאמרות טכנן כנראה רעולם : זכב טהור מצית : ז' דוכב עם טהור מצית ומחון צני' הכה האכס יהיה טוכו כצרו : טנים כרונים ופניהם איש אל אחיו כמו טני חצרים טנאטאים ז' ואתנין כצני תורה : כרונים כגימטריא מראה כבוד : כרונים כרניא כי נער ויטאל ואוהבו טני כרונים כגימטריא אצרה יחמן ויעקב טהיו טס כדו להטיר זכות אמות : הכרונים ג' ונגו

בעל הטורים

כנגד ג' אצות * מנין שני הכרובים כ"ח משה * ועשית לו זר וזבן זהב צינור דוד כרוא חזקה
 לזר של מלכים : ונועדתי צ' צמרון ונועדתי לך ונועדתי כמה לפני יבראל * וזר שדרכו אשר
 דבר ה' לאמר בקרובי א' קדש ויכין דבר וקדש כצדודי * אחר מזה להלחן יודע הייתי יתקדש
 המסכן בקרוביו כל מקום והייתי כבוד שיתקדש ננו * ומה יכין ידע מהלך כאמר לו ונועדתי
 לך ולקמן ונועדתי כמה לפני יבראל : ועשית מנוחה שבעה פעמים חתיב * מנוחה כנגד שבעה
 רקיעים ושבעה ארלות ואין צפרחה מנוחה אוח המך * וכן צמעה צמעה מנוחה מנוחה כנגד
 חין בטן ואין מנוח וצמות נר מנוח והוא חור סוהם פיו של טען מלהכתיב : וראה שלכה
 ואחי פמקום וראה ועשה בהצניחה * והידך וראה אם דרך עולז צי * ואידך וראה צנים
 לבניך * פירש אם דרך עולז צי וראה ועשה בהצניחה אשר אהר מראה צבר כתבוא לבר
 הצית לצית המקדש להפלה ולסודות ויתקפר לך כמו כסידר בלמה בתכלתו אם יחטא איש
 לחל וכו' וצא אל המקום הזה * ואם תעשה כן * וראה צנים לבניך * מנזר צני' חוט כפול
 שמונה * עבר יריעות כנגד עשרת הדפנות : והמשך חוצות כנגד ה' דפנות על לוח אחד
 וכנגד ה' בטל לוח הכני * מחכים קרשים כנגד חמשים שערי צינה : החש צני' שם גוויים :
 הכנית צ' צמורה יריעה הכנית ולויתי את צרפתי לנס צננה הכנית צמורת השלחן שהיה
 צמזכך כלהר צננה צבל העולם * צאלך ג' צני' צאלך יריעות הההל * ויין צנדלו צאורך
 דליותו צמד הפיס יפוחה קלין פירוש צאלך צאלך כמאמר צו צאלך יריעה הההל *
 יפוחה קלין כהשתהה הקצ"ח ונתנלה ליכראל ופטר להם על עון העגל ונתתיב' ליכראל
 ונתגדל על כל שהכרה כעיהו צמוס וזכו ויין צנדלו צאורך כתייפה ונתגדל צאלך צמזכך
 כחצו צו צאורך * למזכך עליו שטים עומדים צינורטויו לכפר על כל מעשה שטים *
 כ"ח פעמים שטים צפרחה כנגד כ"ד אלף כפולו צעטים : מ"ח קרבים כנגד מ"ח נציחים
 ומ"ח משמרות כרובכ ולוים : והיו שבעה צריחים כנגד שבעה דורות מנצרתם עד מזה ושבעה
 רועים ויהו ג' צמס' ויהו יכיו תלים והצירו ויהו כלם יכליון לומר שהיו הקרשים כלים
 זכ עב זכ בלא היה זה נכנס וזה יוצא : אי נמי רמז למלך דאמר שהיו כלים עד לאצבע וזכו
 ויחדיו כלם יכליון שהיו כלים והולכים : והצניח התיכון הוא דוד שמצניח האומות מן הקלה :
 הראית צ' צמס' אשר הראית צבר * ואידך אתה הראית לדעת פירש צבר הראית לדעת כי
 ה' הוא הבלהים ואין עוד בהרכין שמו שמים על הכר והראך כרוא לצדו מוגל בעלווים
 וצחתוויים : נצוב לורות הענה הותו נצוב עולה שטים עד ה' אמות יכולין להוסיף על המזנה:
 אורך החצר מלה מרוז חמשים צמזכך חמשים פי' צחלק אחד צמזכך שזכר הצית
 כדפסוקי' לעיל :

פרשת ואתה תצוה

והתה תגור לא הוסיף משה צוה הכדור מה שאין כן בכל
 החומש כמשעב כגולד משה איךכדר בלא הוסיף צו * והטעם
 יצוה כאמר מנהני נא ומספרך אשר כהצת * וקללה משה אפי' על חנאני צרה ונהריום צוה וכתוב
 נואה צמזכך וכן צמזכך לו את צני יבראל לפי כתיבהם נובאין בכל יום ויש צדן הסרון כיס
 לכיכך לרין זיחו לכן אמר צמס לשון לואה : תלוה צני' כמים צוה * רמז להדלקת הנר לנשים
 הוצה צצנה * ויקחו אליך אצל אני איני לרין לאורה : כתיב רמז ה"י ת"כ כנים יראת נואה
 הדלקת מנוורה : להעלת הסר וי"ו כרות מכנין אהוה אצל נר מערצני דולק לעולם למאור
 להעלת צניו' חזי לזו שמן לגר : נר תמיד צני' צצנת : הקצד ד' הקצד חליך * זאת חותית
 המנח' הקצד אהוה צני אהרן * הקצד את אחיך משה לוי הקצד את נטשה לוי הקצד חליך וזה"ל
 המנחה שאינו ראוי לכהונה עד שיתחנך צצנדים * ורמז לו סיקצד חליו צני לוי * דקתיב כי
 נתנוסם נתנוסם המה לי : ואתה הקצד חליך את אהרן חליך * ג' פעמים אהרן צפסוק רמז
 לג' כהנים שיטארו וזה אהרן חליעזר ואיתמר וז' פעמים לכהנו לי צפרחה כנגד בית ראשון
 וצית שני ולעתיד : הכניי לצ אשר צני' יראת מני שמלה יראת הכס והיינו כמאמר ראשית הכונה
 יראת ה' : ואתה הצנדים ולא הוסיף מנכסים בלא היו לכבוד ולהתפארת ולא הוסיף לך בלא
 היה מין צנד : וסס מנזר צני' שלשים ושינים חוטים כנגד ההוים ממהתת צצנ' ומכיים

בלמיד: אל בני גוי' אל בני קאמותיו • לך האות אשר יצוא אל בני בניך צעלי ויאר בני קדקי כסף
 ויתו אל בני הרושין צעמין • בני עלי היו מצוין הכסוה שנאמר בהסאל בני לךך וענשו ובהרואו
 אל בני נעמן הרי ממנדר ספק הדמא לעשות מצות מתקרב • תחת כסף: הכי נה ומוצי ציוו לנדרו
 תורה ברבים: שתי אצני הכס • כנגד צ' לוחות הכס צמ לוי • ש"ן ה"א מים צני' צ' לוחות •
 סטה משמותם על ר"ת טמע באמר טמע ישראל וכו' • שמותם שנים צמארה וכסא אהרן את
 שמותם ואלה שמותם צמארה • מלמד שהיו מנהלים כלם כשרים ומטה צירטה על פי הכס יתשן
 משפט כמכפר על עונות משפט ומה משפט ציוס אף כאלה אורים צ' וס: ארצעה טורים כנגד
 ד' דגלים וד' אחרות ככל אכן היה טס אחרות כי שמות טלטה האצות וצנטי יכוון מלערף
 עס כל אחר ואחד עד טיהיה טס אחרות כמו ראוין וז' דאצרכס: שמעון צ' לוי רכ"ס יהודה
 ו' דילחק ויסכר' וצולון ח': דן ק' יעקב מיעקב: נפתלי צ': גד שצטי אשר יסו: יוסף רן
 ובנימין לא היה לרדך לירוף כי היה צו טטה אחרות וספה ציוו' צנימין צ' יעקב שישפה היה
 לצנימין: אורים וטומים צ' אור ישראל: חסן משפט ציוו' מכפר על הכהור הלב: את האורים
 ואת הרושים ציוו' טס טל כצעים וטהים אפור ציוו' מלאך שהיה מלוכס כמלאך: טפה לפיו
 המעויל מכפר על לבן הרע כחם חטא צלון הרע יעשה טפה לפיו טיימע מלסון הרע ויעשה
 הכוונה ויחפר לו: ועבית על שולי המעויל רמוני תכלת ופעמוני זהב כחוסם והיו ע"כ כנגד
 ע"כ מצארות נעשים כמעויל מיסר על לטון הרע ורעת צא צעון לטון הרע: פעמוני זהב ומיון
 פעמון זהב ומיון • ציוו' טס כצעים וטהים: וכשמע ג' צמארה וטמע קולו צנאו אל הקדס •
 כל אשר דבר כי נעשה וכמע • וכשמע פתגם המלך והיו דמתינן צמילה אמר רבה מקרא
 מגילה ותלמוד הורה • מקרא מגילה עדיף • מקרא מגילה ועצוד מקרא מגילה עדיף והיינו
 כל אשר דבר הכס נעשה וטמע דריינו תלמוד הורה • ועצוד דכתיב טו וטמע קולו • וכשמע
 כקסס המלך והיינו קריאת מגילה וסמין כי רבה היא • אלמא דעדיף טפי • וגם רבה קאמר
 לה: וצאלחו צ' צמארה וצאלחו ולא ימות וכוו את הכולך צנאוה וצאלחו גצי יואס ד"ס שהיו
 שומרים חתו כלל ויכדוהו וכוו וצאלחו ולא ימות • מלא צ' צמארה ויהיה על מלא אהרן וישראל
 קטי עורף • וחוקי מלא כהור מכפרים על קשיות ערפס וחוק מלאך טל ישראל: ערוה
 צ' צמארה לכות צכ ערוה ואידך לא תקרינו לילות ערוה • רמו צמארה טל ישראל: ערוה
 בערוה • נמתים ועד ויכס יהיו וסמין ליה והיו על אהרן לומר לך שמכנסים קודמין לכל:
 וזה הדבר אשר תעשה להם כלומר קרסם צדור כהאמר להם אשרי תצנה ותקרב: ל"ח צ'
 צמארה לקח פה צן קר • לקח צדור כי ערז זר צנייל סאהרן עשה העול אמר הקצ"ה להסיר
 ממעוילי צדים הלוואים לפי טגדי עצודה זרה ומעמאן וכוו • כאמר לקח צדור פירוש מעלו כי
 ערז זר: והלצתם צ' צמארה הכא ואידך והלצתם את אלעזר איכא מאן דאמר כהן גדול
 צן כהן גדול טעון מטיחה וכוו והלצתם את אלעזר כהתמנה ליה כהן גדול לרדך מטיחה
 ככס כהלצתם כמותו כיוו מטיחה טאו נמטה כך והלצתם את אלעזר כמטיחה: תשרף
 צאש ג' ואת פירושו תשרף צאש • ואת מרכבותיו תשרף צאש ציבוטע ואת העיר האת תשרף
 צאש גני דקריה וכות הקצנות עמד ליהוטע ללח האומות אלל כסצטלו הקצנות כאלרו על
 ירושלים נהרטה העיר וזה ואת העיר האת תשרף צאש: וצגדיו ד' וקדס הוא וצ' דיו וצגדיו
 קרועים וצגדיו לא פרום • וצגדיו לא תשרפה • אע"פ סאלל חייב צקריעה דכתיב וצגדיו
 קרועים סהאלל על הטיגת סאלו • כהן גדול לא יקרע דכתיב וצגדיו לא יפרס • וקדס הוא
 וצגדיו ועל כן וצגדיו לא תשרפה • סאל כשרפו צגדי כהונס כשרפרו כדז ואציוכא כמאך
 דאמר כשרפרו גופן וצגדיהם קיימין: ומאשר צ' צמארה ומאשר צניו • ומאשר לאציו עשה
 את כל הכבוד היה שצנייל אהרן וכו צניו לכל הכבוד היה שצמארו להיות כהנים • על המוצא
 כצעים צניו ס"ת לחמי: טטה שנים ר"ת וס"ת השמש שהיו שוחטין חתו כנגד השמש • כתיב
 הכר שנים ליום תמיד • וצפתם הוסיף לומר טנים ליום עולה תמיד קרוי ציה ליום עולה
 פי' כנגד טהים עולה דהיינו כנגד השמש • טנים ליום תמיד ר"ת עולה תשיל דמיון תשיל
 המידיון היו קרנים עש"ה ימים: את הכנס האחד וצפתם כתיב אחד הכא כתיב האחד
 טעוב

בעולם יח רמז ל"ח נצרכה בשמחה תקנו כנגד המידן והתם כתיב אחר דכמנין אחד היו
 רבנים עמוקים שהמידן לשעמים כדאיתא בנצטת יומא : ואת הכנס האחד תעשה צנוק תעשה
 חוקיות תעשה שהעם רבנים עמוקים שלשה המידן של סחר * ונערב מוסף עליהם שם
 כצידם שני וזרי עינים ומתיב כוון לטון יחיד ונפתחם כתיב תעשו לטון רצין לומר שחידן יכול
 לתסור תמידיו משלו לנצור * כצידם לכנס הכנס הכנס הכנס הכנס הכנס הכנס הכנס הכנס הכנס הכנס
 המצוקים שלשלת העלמים וכנגדם ו' פעמים עולה נפרשת עקידה הכא כתיב עשורן ונפתחם
 כתיב עשירית רמז ל"ח שנים שיעמוד בית ראשון והכא כתיב גלול והתם כתיב גלולה ה' יתירה
 רמז ל"ח מיני מנחות שזאים לכפר על הנפש שיש ה' ה' שמות : צהמה ישלמה במסורה וסומן
 לשאת אתו צהמה * אשר נתן ה' חממה ותצורה צהמה * כי צהמה שמן חלקו * ועוד שהיה מגדלתו
 והכמנה חמיה צגליה חממה ותצורה צהמה * כי צהמה שמן חלקו * ועוד שהיה מגדלתו
 ומרוממתו דכתיב לשאת אתו צהמה :

פרשת כי תשא

כי תשא וסמך יום הכפורים לכופר נפשו לומר שזיום הכפורים לרד
 ליתן כופר נפשו כי אז כל העם נמנין ועוצרין לפניו ולכן רהבו לפסוק דקרא ציום הכפורים :
 תשא את ראש בני ראשי תצות עולה כמנין תר"י סך היו האלפים שש מאות אלף ושלשת
 אלפים * וכן בני ישראל עולה תר"י * ונתנו * אם תקראנו למפגע יהיה גם כן ונתנו * לומר
 כך כל מה שאדם נותן לזדקק יחזור אליו ולא יחסר לו כשגיל זה כלום * שלשה פעמים פקודי
 צפ סוק וג' פעמים מחיית השקל כפרשה וג' פעמים כופר נפשו * וג' פעמים לכפר יג' פעמים
 בני ישראל לכפר על שלשה דברים * על המלחמה והעבד וכן אחר גד החמה לרוד כשנמנה
 את ישראל שלש אפי כועל עליך : זה יתנו כל העובר על * בני זה היה כמנין מענע של אפי זה
 ותנו כמנין ז"ה פי' י"ב שנים יתנו * דאיכא למ"ד שבע לוי לא נתנו * פשרים צניח עשירי
 ודל * תהיו כלם שוים צוה * שקל צני' נפש שאל נפש על הנפש * מנן עשרים שטר ס"ח התן
 שאל הכריע שקלים של המן : שנה ומעלה * בני לעגסיס * עשרים שנה ומעלה : ר"ת עשו
 ואתן אדם תחתי * הכפורים צ' במסורה ולקחת את כסף הכפורים מדם ח"ה הכספ"י אשת
 בשנה יכפר * וגם זה רמז לפסוק דקרא ציום הכפורים : זה ל' לבני ישראל לזכרון מלא וי"ו * על
 שתי כתפיו לזכרון חסר וי"ו שלא היו לזכרון אלא צעודם על כתפיו * אכל כל זמן שקיימתי ועמדו
 לא היו לזכרון : ועשית כבוד סמך כבוד לפרשת שקלים לומר שהשמים נעצרים בשגיל פוסק
 דקרא ואינו נותן : לרשע ד' * במסורה שכל כבוד שאינו מחוקי כדי שיחזרו ממנו ארבעה
 כהנים כארתי אינו כבוד : קדש הוא קדש יהיה לכם בני למלכות בית דוד : קח לך תמים ס"ח
 חכם חמרא וריחני פיקחן : וזה ג' במסורה ולצורה וזה יונתת על המעבד כח לצורה וזה יונתת
 וזה זה הוא שאומר הכתוב תכון תפלותי קטורת לפניך שהתפלה דומה לקטורת כשם שזה וזה
 כך התפלה לריעה שתרם וזה : רוקח צ' מלאים מעשה רוקח וצוני מות יצאים יגיע שמן רוקח
 הוא שדרשו רבותינו שהיו מרננים אחר הקטר' לומר זה מתו נדב ואיכבוא זה מתו עדת קדש
 שגאלמ מות גבי רוקח דהיינו קטורת ואמר להם משה ראו שאין ההטות ממית אלא אדרבה
 נמחה שגאלמ ויתן הקטורת וכפר על העם דכתיב טהור קודש אלא החטא ממית ויחטרת
 אשר תעשה י"א תצות צפסוק כנגד י"א סמים שנקטרת * לחשב ומחשבה חסר וי"ו ששששה
 ימים יח לחשב ולעשות ולא כשציעו * אך את שבתותי תשמרו אך מיעוט למעט פיקוח נפש
 וקצנות צבור ועוד דלשם ג' אין לו פירש ואחר העיון צ"ל כרדף ור"ל מי שגדף תפני חזירו
 שבת מותר להדג את הרוח מפני פ"ט ודבר זה מוצא במשנה למלך פכ"ד מה' שבת ה"ו
 וע"ש אפילו שבת שכל אלו דוחין שבת * סמך פרשת שבת למלאכת המשכן דילפינן מלאכת
 שבת ממלאכת המשכן : את השגב ד' * ו' צהאי עניינו וחד צעורא לחלל את השבת ו' ינו
 כדאיתא צפ"ק דסוכה דרין * ראו היה שהתן תורה על ידי עורא * אלא שקדמו משה דילפינן
 את השבת והתם מהכא : את השבת לעשות ר"ת אכל * דילפינן מלאכת שבת מאכל מועד *
 בני ישראל את ה' * ר"ת צהאי שציאחו של ת"ח מערב שבת לערב שבת : אוח הוא לעולם
 כ' ר"ת אהלך על שם וידעת כי שלום אהלך * דדרשינן מיניה הדלקת נה גליל שבת * וניום
 השביעי

ויאל מכתובת הלוחות וכה לקרוא וקרנים נידוד לו וסס חזיון עווו ר"ת מלוח :

פרשת ויקהל כתיב לעיל כי קרן עור פניו וסמך לו פי' שנת לומר שאינו דומה קרן פנים של שנת לשאר ימים . ואמר ויקהל לפי שכן לומר פרשת שנת רצון בשנתות וימים טובים נקלים לשמוע הדרשה : אלה הדברים . דרשו מכלל לשלשי ותשעה מלאכות לשנת כתיב אלה הדברים ולא דרשנו ליש שאני הכא דכתיב במלאכת ה' בן זה הדבר ושני הכא לתבוא אלה הדברים לדרשה : לעשת אותיות ל' תשע וחסר וי' לומר ליש מלאכות יעשו וזהו בן ימים ולא שנת : וכן אשר ברא אלהים לעשות הכתוב ויכולו תמלא עשיות ובריאות ומלאכות והיות והולאות והבדלות . כלה ליש לומר ליש מלאכות הן חוץ מאלוהות . וכן תמלא מויקהל עד לא תעצרו וגומר ציוס השנת ליש תיבות חוץ מלת השנת . הזכיר לה תעצרו לפי שאריך הצערת חש למלאכת המסכן לבטל סממנים ולצבוע וללרף כסף נחושת והב' . שנת בנימשיא חרשעים חסר אחת : לא תעצרו חש . חסר הקדוש ברוך הוא אור שלי פירוש של גיהנם שנת בצנילסכסג אור שלם יסא שנת : השנת ויחמר . ר"ת וס"ת תורה שיערך התורה שנת כשארם פנוי מעסקיו . יציאה את תרומת ה' היה לו לומר יציא חלל צביל שמרצ' בנדבת המסכן שמתרדנים תכשיטי זהב וכסף כלי הנשים חמר יציאה פירוש שלא יציא מכל תכשיטי חשה חלל מרצונה . לנו יציאה . גי' לב הוא רותי : ויצאו האנשים על הנשים כל נדיב לב בנימו גי' או חיש ואשתו צאים יחד . וכל חשה ג' הכא ואידך וכל חשה יודעת חשה . וכל חשה יודעת חיש משכנ וכו' תחיימו התם מזהו לדרוש לנסיחא כלן שהיו חכמות החיים והיינו טח' והחכמה תחיה צעלים . וכל הנשים ג' במחורה וכל הנשים יתנו יקר . וכל הנשים העומדות סס צענין ימיהו שאמר להם לפרוש מע"ה . חלו הנשים שנתעסקו במלאכת השמים יתנו יקר . חלל אותם האלוהות שמקדשים לנצח השמים גרמו שגלו והיו למשל ולשנינה : אותי' ג' הכא ואידך עד אשר הפילותם אותי' . צימורחל צענין הרושים שניים הלאן במרמם רגליהם חלו גרמו לשכינה שירדה וסכ' צימורחל חלל אותם הרועים הרעים שמתחייבין ישראל גרמיהם לשכינה כנסתלקח מישראל : והנשחם ג' הכא חסר וישנ פנחם והנשיאים מלא חלו שנתעגלו בנדבת המסכן לקרמסר חלל אותם שנודרו להסלים צין השנשים וצני ראובן וגד לכך הוא מלא דמלא . והנשחם הביאו . תרגם ירושלמי וענינים איתיה מלשון מעלה נשיאים : ראו קרא ה' שאינן מעידין פרנס על הצבור חלל מדעתם . ולהורות ג' הכא ואידך ולהורות את בני ישראל שהיה צלאל יודע להורות לבני ישראל בכל מיני חכמה . וילו משה ויעצרו קול בנימיה : שנת נחמה תורה . ח"כ יום הכפורים של אותה שנה היה יוסלשי' וציוסד' חמר להשאלתה המסורה שהביאו לו צבור צבור ויינו יום ה'יוס' וישנת וילו משה ויעצרו קול בנימיה חיש וחסה חל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש בניאל יוציאו זהו אל יוציאו משא מרצת היחיד לרשות הרבים ויכלל שנים החל ואידך ויכלל הגסם זהו שדרשו שהיו יורדים להסאננים טובות ומרגלות עם המן והביאו לנדבת המסכן . ויכלל הגסם מפי העניים שמציתים הגסם . כשכלו מלהביא חננים הטובות או כלו העם מלהביא . והמלאכה ג' והמלאכה היתה דים . והמלאכה לא ליום ולא ל ימים בעורח . והמלאכה היתה גדולה דר"ה צענין צנין היתה חש"פ המלאכה היתה גדולה לא ליום ולא ליומי' . חש"פ היתה דים שששתלה נרבה צמעה ידיהם : דים ג' . היתה דים . הלא יגנוו דים . חס גננים ציליה השחיתו דים צימכלת חרום צארום . נחמר המה יבנו ואני חקרום . חלל ציעקב והמ"כ היתה דים : הות' ג' הכא ואידך כי כה חמר ה' חלו וכו' מהחל הברוויה להביא ציה ה' חלו וכו' היתה צד"ה שנותנת התורה וצית המקדש בא טובע לנולם כדכתיב מן היים אשר יוסד היכל ה' וכו' עד מן היים הוא הצד' : צעני ג' ציו"ד ויעשו כל חכ לב צעני המלאכה . ואידך חל תקנא צעני עולם . פנו ה' צעני דע' . וצמי תקנא צעני כל חכם לב : יעם צלאל את הארון צפרה לא הזכיר צלאל חלל על הארון לומר שהיה צלאל יודע סוד הארון והמרכבה שהארון הוא כנוד כסא הכבוד . וסלסה צעמים ארון צפרה דג' חרוגות עשה . צמרוח ד' במחורה צמרתה הצנחתי ויב' חל היה לישראל

בעל המזרים

ליראה כלום צמארוה אלהים הכי צדוקאל עליו הנשים כרו מראוה הגולם ונחמו
מראומיהן לנדנה המצבן ונכר עליהם רוח אלהים : הנהגה ז' צדקהו הנהגוה אבר
יבכנו הנשים הונאווה גני בני עלי . כמו רהם יבכנו הנשים הנהגוה גב צדק על ידי
מרחות היו טוכוה הנשים כדאית צמדרס כהיו מקטנו צמראו ומצלו לצעיהו וקוהו קוהו להם
ברשת בקודי להם פקודי . מלא וי' סכרד לל' ו' מלוה חלק בלא ימכדורו בלח' מ'
הככף המשכן מככנה מככנ' צ'ם צבילו עולות ישראל וזכו סאמרו אנס
כנסת כדולה מצול רגלוי כך נמינן מככננים הויה עדוה טכננים טורס צינאל טצית
ראטון עמד ת'י נמינן מככן : וצולל צן חורי צן רוג ג'ם נמייה כנגד בלסח מעלות
טהיב צו המכר והזוהר ודעה : ואחו רהליאצ פי' אלו רז' היו עדים למכר טכננים כל
המשכן שקבל : כל הוהכ : ה' מיני זכב : רח וזוס ועצמה וכוחו . וכל בלי זכב . כנגד
העשוי להם ה' ענוי' ככך מרר . ענוי' לחץ . טצורה קטר : צוע ז' צרע לגלגלה . צרע
מכחו כרמו להם טעמדין צנים לכרול צרע לגלגולה . מלה אדמים . כנגד מיוסדים על
אדי פז . וכנגדו הקנו ק' נככות כל יוס . וקצן ג' וקצן כמילים וקצן חיים וחד קצן ענות
רעיים . טצכות המככן היו מהצנים על אויניהם ומקאיים הניהומיהם : ככרד ג' הרינ'
גני אפוד ואידר נעדן גן אלהים היית כל און יקרר וסוכנן אודס כעדה . מלמד טקדמנו
כטדמנו להם אצני אטוד מגן עדן . אה כחמוה פת הליץ . כל רנו חמין לרצוה טביה לכל
ה' וה' כהיק כלו זכר כל טעדה צני' טעדהים וס' טכנלו נגמר . והלל אית לומר כי עמה
כלה מלאכת כל העולם עמודיה ד' צמסוכר לה עמודים . הנכי הכנחי עמודיה . חננה
עמודיה עמודיה והפלוגין . טעמודי המככן כס עמודי עולם טצוהוס עולם עומד :

קודם קריאת הרבפורת יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בורר בנביאים טובים
ורצה בדבריהם הנאמרים באמת . ברוך אתה יי הבורח
בהורה ובמשה עבדו ובישראל עמו ובנביאי דאמת וצדק ;
ואחר קריאתה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם צור כל העולמים צדיק
בכל הדורות האל הנאמן האומר והעושה המדבר
והמקיים שכל דבריו אמת וצדק ;

נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברך ודבר אהר מרבריך
אהור לא ישוב ריקם פי אל מלך נאמן ורחמן אתה ;
ברוך אתה יי האל הנאמן בכל דבריו ;

רחם על ציון כי היא בית חיינו ולעזובת נפש הושיע במהרה
בימינו : ברוך אתה יי משמח ציון בבניה ;

שמחנו יי אלהינו באליהו הנביא עבדך ובמלכות בית דוד
משיחך במהרה יבא ויגל לבנו על כסאו לא ישב דוד .
ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו . כי בשם קדשך נשבעת לך
שלא יכבה נרו לעולם ועד : ברוך אתה יי מגן דוד ;

על ההורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה
שנתנו לנו " אלהינו לקדושה ולמנוחה לכבוד ולתפארת :
על הכל " אלהינו אנו מודים לך ומברכים אותך יתברך
שמה בפי כל חי המיד לעולם ועד ברוך אתה " מקדשה שבת :
המזורה ואלה שמות ככוננו האשכנזים בישעיה נמן כיו

הנבאים : ישרש יעקב יצין ופרח ישראל ומלאו פני הנגל
תנובה : רכמפת מפרו הפרו אפ ככוננו הרגז הרג :

ב סאסאה בשלדת הריבנה הגה ברוחו הקשה ביום קדים : לכן
בזאת יכפר עון יעקב וזה כל פרי הכרחמאתו בשומנו : כדאבני
מוכת באבני גר מופצות לא יקמו אשרים והמנים : כי עיר בצורה
כד נוח משלה ונעזב כמדבר שם ידעה ענל ושם רבץ וכלה
סעיפיה : ביש קצירה השכרנה נשים באות מארות אותה כי
לא עם ביורת הוא על לכן לא ירחמנו עשהו ויצרו לא יחננו :

והיה ביום ההוא יחפט ידוה משבלת הנדר עד נהל מצרים ואתם
תלקמו לאחד ארץ בני ישראל : והיה ביום ההוא יתקע בשופר
גדול ונאו האבדים בארץ אשור והגדלים בארץ מצרים והשתהוו
לידוה בדר הקדש בירושלם : הוי עמרת גאות שפני אפרים
וצין נבל צבי תפארתו אשר על ראש גיא שמנים הלומי יין :

הנה הין ואמיץ לאדני פורם בדר שער קטב נורם מים פבירים
שמיים הניח לארץ ביד : ברגלים הרמסנה עמרת גאות שפני
אפרים : והיתה ציצת נבל צבי תפארתו אשר על ראש גיא
שמנים ככבורה במרם קין אשר יראה ראה אתה בעודה בכפו
יבלענה : ביום ההוא יהיה ידוה צבאות לעמרת צבי ולצפירת

תפ ארה לשאר עמו : ודרוח משפט ליושב על דמשפט ולגבורה
מש יבי מלחמה שעה : וגם אלה בין שגוב שכר העו בלן ונביא
שגו בשכר נבלעו מן הין העו מן השכר שגו בראה פקו בליקה :
ביכלל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום יאה כיו יורה דעה ואת
מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיק משדים : כי צו לצו צו לצו קו
לקוקו לקו ועד שם ועיר שם : פי בלעני שפה ובלשון אדרת
ידבר אל העם הזה : אשר אמר אליהם זאת המנוחה הניחו לעק

הפמרת שמות

וואת המרגעה ולא אבוא שמוע : והיה להם דבר יהוה צו לצו צו
לצו קו לקו קו לקו ועיר שמועיר שמלמען לכו וכי לנו אחור ונשברו
ונקשו ונלכדו : לכן מה אמר יהוה אל בית יעקב אשר פדה את
אברהם לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יהודו כי בראתו
עיר מעשה ידי בקרבו יקדשו שמי והקדשו את קדושו יעקב
ואת אלהי ישראל יעריצו :

הפמרת וארא ביחוקאל מימן כח

כה אמר אדני יהוה בקבצי את בית ישראל מן העמים
אשר נפצו כם ונקדשתי כם לעני הגוים וישבו על אדמתם
אשר נתתי לעבדי יעקב : וישבו עליה לכמח וכבנו בתים ונמנו
כרמים וישבו לכמח בעשותי שפטים בגל השאמים אתם
מסביבתם וידעו כי אני יהוה אלהיהם : בשנה העשירית בעשירי
בשנים עשר לחדש היה דבר יהוה אלי לאמר בן אדם שם
פניך על פרעה מקד מצרים והנבא עליו ועל מצרים בלה :
דבר ואמרת כו אמר אדני יהוה הנני עליך פרעה מקד מצרים
התנים הגדול רבץ בחוף יארו אשר אמר לי יארי ואני עשיתי :
ונתתי רחים בלחיי וחד במחני דגת יאריה בקשקשתך וזעלתיך
מחוף יאריה ואת כל דגת יאריה בקשקשתך תדבק : ונמשתיך
המד ברה אותך ואת כל דגת יאריה על פני השדה תפול לא
תאסף ולא תקבץ לחית הארץ ולעוף השמים נתתיך לאכלה :
וידעו כל ישיבי מצרים כי אני יהוה יען הויתם משיעגרת קנה לבית
ישראל : בתפושם בך בפיך תרוץ ובקעתה להם כל כותף ובהשענם
עליך תשכר והעמדת להם כל מתנים : לכן מה אמר אדני יהוה
הנני מביא עליך חרב והכרתי ממך אדם ובהמה : והיתה ארץ
מצרים לשממה וחרבה וידעו כי אני יהוה יען אמר יארי ואני
עשיתי : לכן הנני זולף ואל יאריה ונתתי את ארץ מצרים
לחרכות חרב שממה ממגדל כונו ועד גבול פוש : לא תעבר
בה רגל אדם ורגל בהמה לא תעבר בה ולא תשב ארבעים
שנה : ונתתי את ארץ מצרים שממה בחוף י ארצות נשמות

חמים קרי ועדה

הפסודת וארא

וערית בתוך ערים מדרכות תרין שממה ארבעים שנה והפצתי
את מצרים בגויסוהותים בארצות: כי כה אמר אדני יהוה מקץ
ארבעים שנה אקבץ את מצרים מן העמים אשר נפצו שמה:
ושבתי את שכנות מצרים והשכתי אתם ארץ פתרום על ארץ
מכורתם והיו שם ממלכה שפלה: מן הגמלכות תהיה שפלה
ולא תתנשא עוד על הגוים והמעטתים לכלתי רדות בנזים:
ולא יהיה עוד לבית ישראל לסכטח מזכיר עון בפנותם אחריהם
ודעו כי אני אדני יהוה: והיו בעשרים ושבע שנה בראשון
באחד לחודש היה ד' ר' יהוה אלי לאמר: בן אדם נבוכדראצר
מלך בבל העביר את חילו עבדה גדלה אצור בלראש מקרה
ובלפתח מרומה ושכר לא היה לו ורחילו מצר ערה עבדה
אשר עבד עליה: לכן פה אמר אדני יהוה הנני נתן נבוכדראצר
מלך בבל את ארץ מצרים ונשא המנה ושלל שלה וכוז בזה
והיתה שכר לחילו: פעלתו אשר עבד בה נתתי לו את ארץ
מצרים אשר עשו לי נאם אדני יהוה: ביום ההוא אצמיח קרן
לבית ישראל ודא אתן פתחון פה בתוכם וידעו כי אני יהוה:

הפסודת בא כירמיה סימן כו

הדבר אשר רבר יהוה ארירמיהו הנביא לבוא נבוכדראצר
מלך בבל להכות את ארץ מצרים: הגידו במצרים
והשמיעו בסגדול והשמיעו בנזף ובתחפנותם אמרו התיצב והכז
לך פי אבקה חרב סביבך: מדוע נסחף אבידך לא עמד פי יהוה
הדפו: הרבה פושל גם נפל איש אידעהו ויאמרו קומה
ונשבה אל עמנו וארץ ארץ מולדתנו מפני חרב היונה: קראו
שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד: הי אני נאם
המלך יהוה צבאות שמו פי כהבור בדרים וכפרמל בים יבוא:
בלי גולה עשני לך ישבת בת מצרים פינזף לשמה תהיה ונצתה
מאין יושב: עגלה יפוי פיה מזרים קרן מצפון באבא: גם
שכריה בקרבה פעגלי מרבץ פי גם המה רפנו נסו יחדיו לא עמדו
ביום איום בא עליהם עת פקרתם: קולה כנחש ילך כי פחול

לכו ובקררמית באו לה פתחי עצים : ברתו יערה נאם יהוה
 כי לא יחקר כי רבי מארבה ואין להם מספר יחובישה בת מצרים
 נתנה ביד עם צפון : אחר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני פוקד
 אל אמן מנא ועל פרעה ועל מצרים ועל אלהיה ועל מלכות
 ועל פרעה ועל הנמטחים בו : ונתתים ביד מבקשי נפשם וביד
 נבוכדנאצר מלך כבד וביד עבדו ואחריו כן תשכן כימי קדום
 נאם יהוה : ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל כי
 הנני מושיעך מרת ואת דרעה מארץ שבים ושב יעקב ושקט
 ושאנן וציון מחריד : ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם יהוה כי
 אתה אני כי אעשה כלה בכל הגוים אשר תחתיד שמה
 ואתה לא אעשה כלה ויסרתיד למשפט ונקת לא אנקך :

הפטרות בשופטים סימן ד

ודבורה אשה נביאה אשת לפידות הוא שפטה את ישראל

בעת ההיא : והיא יושבת תחת תמר דבורה בין
 הרמה ובין בית אל בהר אפרים ועליו אליה בני ישראל למשפט :
 ותשלח ותקרא לברק בן אבינעם מקדש נפתלי ותאמר אליו
 הלא צוה יהוה אלהי ישראל קד ומשכבת בהר תבור ולקחת
 עסק עשרת אלפים איש מבני נפתלי ומבני זבולן : ומשכתי אליה
 אל נחל קישון את סיסרא שר צבא יבין ואת רכבו ואת המנונו
 ונתתיו בידך : ויאמר אליה ברק אם תלכי עמי והלכתי ואם
 לא תלכי עמי לא אבדך : ותאמר הלך אדך עסק אפס כי לא
 תהיה תפארתך על הדרך אשר אתה הולך כי ביד אשה ימפר
 יהוה את סיסרא ותקם דבורה ותלך עם ברק קדשה : וזעק
 ברק את זבולן ואת נפתלי קדשה ויעל ברגליו עשרת אלפי איש
 ותפל עמו דבורה : וחבר הקוני נפד מקון מבני חבק בתן משה
 ויש אהלו עד אלון בצענים אשר את קרש : ויגידו לסיסרא כי
 עלה ברק בן אבינעם הר תבור : וזעק סיסרא את כל רכבו
 תשע מאות רכב ברזל ואהל כל העם אשר אתו מתרשת הגוים

מלא ואיו בצעננים קרי אל

ארְגִּיל קִישׁוֹן : וְתֹאמַר דְּבוּרָה אֶל בָּרַק קַיִם כִּי זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר
 נָתַן יְהוָה אֶת הַסִּסְרָא בְיַדְּךָ הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וְיִדְרֶךְ בְּרַק מִתּוֹ
 תְּבוֹר וְעִשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ אֲחֵרָיו : וְיִלָּם יְהוָה אֶת הַסִּסְרָא וְאֶת
 כָּל הָרֶכֶב וְאֶת צֶלֶת הַמַּחֲנֶה לְפִי חֶרֶב לִפְנֵי בָרַק וְיִדְרֶךְ סִסְרָא
 מֵעַל הַמַּיִם כִּבְתוּבָנָם בְּהַגְלוֹי וְכָרַק רָרַף אֲחֵרֵי הָרֶכֶב וְאֲחֵרֵי
 הַמַּחֲנֶה עַד חֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם וְיַפֵּל כָּל מַחֲנֵה סִסְרָא לְפִי חֶרֶב לֹא
 נִשְׁאָר עַד אַחֵר : וְסִסְרָא נִסַּח בְּרַגְלוֹ אֶל אַהֲלֵי יַעֲלֵ אִשֶׁת חֶבֶר
 הַקִּנְיָנִי בִּין מֶלֶךְ חֲצוּר וּבִין בֵּית הַמֶּלֶךְ הַקִּנְיָנִי : וְתֵצֵא
 יָעַל לְקִרְאֵת סִסְרָא וְתֹאמַר זָלְיוּ סוּרֵה אֲרָנִי סוּרֵה אֲלֵי אֲלֵי
 תִּירָא וְיִסַּר אֵלֶיהָ הַאֲהֵלָה וְתִבְסְסֶהּ בְּשִׁמְכָה : וְיֹאמַר אֵלֶיהָ
 הַשְׁקִינִי נָא מֵעַמֻּדִים כִּי צִמְתִּי וְתַפְתַּח אֶת נְאוֹד הַחֶלֶב וְשִׁקְרוּ
 וְתִבְסְסֶהּ : וְיֹאמַר אֵלֶיהָ צִמְד פֶּתַח הַאֲהֵל וְהִיא אִם אִישׁ יָבֹא
 וְשִׁאֲרָךְ וְאִמְרִי הִשְׁפִּיחֵה אִישׁ וְאִמְרֵת אֵין : וְתַקַּח יָעַל אִשֶׁת חֶבֶר
 אֶת יֶתֶד הַאֲהֵל וְתִשֵּׂם אֶת הַמַּקְבֵּת בְּיָדָהּ וְתִכּוּא אֲלֵיו בְּלֹא
 וְתַתְּקֶנּוּ אֶת הַיֶּתֶד בְּרַקְתּוֹ וְתִצְנַח בְּאֶרֶץ וְהוּא גִרְדָּם וְיַעֲרֵף וְיָמַת :
 וְהִנֵּה בָרַק רָרַף אֶת הַסִּסְרָא וְתֵצֵא יָעַל לְקִרְאֵתוֹ וְתֹאמַר לוֹ לֵךְ
 וְאַרְאֶךָ אֶת הָאִישׁ אֲשֶׁר אֲתָה מְבַקֵּשׁ וּיְבֹא אֵלֶיהָ וְהִנֵּה סִסְרָא
 נָפַל מֵת וְהַיֶּתֶד בְּרַקְתּוֹ : וְיִכְנַע אֱלֹהִים בְּיִסוּס הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ
 בְּנֵעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִלְךְ יָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַלּוֹךְ וְקָשָׁה עַל
 יָבִין מֶלֶךְ בְּנֵעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתִי אֶת יָבִין מֶלֶךְ בְּנֵעַן :

כאן מתחילים הספרדים

וְתִשָּׂר דְּבוּרָה וּבָרַק בֶּן אֲבִינֵעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֹאמַר : בְּפָרוּעַ פְּרִיעוֹת
 בְּיִשְׂרָאֵל כִּהְתְּנֶדֶךָ עִם בְּרוּכֵי הַיּוֹם : שְׁמִעוּ מַלְכִים הַאֲזִינוּ רֹגִים
 אֲנִכִי לִיהוָה אֲנִכִי אֲשׁוּרָה אֹמֵר לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : יְהוָה
 בְּצִאתָךְ מִשְׁעַר בְּצִעְרָךְ מִיָּדָה אֲדוּם אֶרֶץ רַעֲשָׁה גַם שָׁמַיִם
 נִטְפְּוּ גַם עַכְשֵׁי נִשְׁפָּו מִיָּם : הַרִים נָדְדוּ מִפְּנֵי יְהוָה זֶה מִיָּנִי מִפְּנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : בְּיָמֵי שִׁמְרֵךְ בְּרַעֲנַת בְּיָמָיו יַעֲלֵ חֲרָחוֹת אֲרָחוֹת וְהִלְכִי
 נְיָבוֹת לִכְנֵי אֲרָחוֹת עַקְלָקוֹת : חֲרָלוּ פְרוּזִן בְּיִשְׂרָאֵל חֲרָלוּ עַד
 שְׁקַמְתִּי

שקמתי רבורה שקמתי אם בישראל : יבחר אלהים חדשים או
לחם שערים מן אם יראה ורמח בארבעים ארץ בישראל : לבי
לחוקקי ישראל המתנדבים בעם ברפני יהוה: רכבי אתנות צחות
ישבי על מדין והלבי על דרך שיהו: סקול מחצצים בין משאבים
שם יתנו צדקות יהוה צדקת פורונו בישראל או דרו לשערים
עם יהוה: עורי עורי רבורה עורי עורי דברי שירוקים ברק וקשבה
שביד בן אבינעם: או ירך שריר לארדום עם יהוה ירדלי
בגבורים: מני אפרים שרשם בעמלק אחריו בנימין בעממיה מני
מכור ירדו מחקקים ומזכילן משכים בשכמ ספר: ושירי ביששכר
עם דברה ויששכר בן ברק בעמק שלח פרגליו בפלגות ראוכלן
גדלים חקקי לב: קמה ישבת בין המשפתים לשמע שרקות
עדרים לפלגות ראוכלן גדלים חקקי לב: גלעד בעבר הירדן שכן
ודן קמה יגור אניות אשר ישב לחוף ימים ועל מפרציו שכן:
זכ לן עם חרף נפשו למות ונפתלי עד מרומו שדה: באו מלכים
נלחמו או נלחמו מלכי כנען בתענד עד מי מגדו בצע כסף לא
לקחו: מן שמים נלחמו הנוככים מסמלותם נלחמו עם סיסרא:
נחל קישון גרם נחל קישון תדרכי נפשי עו: או
הלמו עקבי סיס מדררות דרות אביריו: אורו מרוז אמר מלאך
יהוה אורו ארוד ישביה כי לא באו לעזרת יהוה לעזרת יהוה
בגבורים: תכרך מנשים יעל אשת חבר הקני מנשים באהל
תכרך: מים שאל חלב נתנה בספל אדירים הקריבה חמאה: ירה
ליתך תשלחנה וימינה להלכות עמלים והלמה סיסרא מחקה
ראשו ומחצה וחלפה רכתו: בין נגליה פרע נפל שכב בין נגליה
פרע נפל באשר פרע שם נפל שרוד: בעד החלון נשקפה ותיבב
אם סיסרא בעד האשנב מדוע ביש רכבו לבוא מדוע אחר
פעמי מרפכותיו חכמות שורותיה תעננה אף ה א תשיב אמריה
לה: הלא ימצאו יחלקו שלל חם רחמים לראשוכר שלל
צבעים לסיסרא שלל צבעים רקמה צבע רקמתים לצוארי שלל:

הפסוק בשלח

כִּן יֵאבְדוּ כָל־אֹיְבֵיךָ יְהוָה וְאֲדָבִיר כִּצְאֹת רִשְׁמֵשׁ בְּגִבְרָתוֹ וְהִשְׁקֵמָה
הָאָרֶץ אַרְבַּעַם שָׁנָה :

הפסוק יתרו בישעיה סימן

בְּשֵׁנַת־מֹות רָמַדְךָ עֲזִיבוּ וְאַרְאֶה אֶת־אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל־פְּמָאֵרֶם
וְנִשְׂא וְשֹׁלְיוֹ מְלֵאִים אֶת־דְּהִיבְךָ : שְׂרָפִים עֹמְדִים
מִמַּעַל לּוֹ שֵׁשׁ כְּנֹפִים שֵׁשׁ כְּנֹפִים לְאֶדְדִּי בִשְׁתֵּים יִכְכֶּה בְּנִי
וּבִשְׁתֵּים יִכְכֶּה רִגְלִי וּבִשְׁתֵּים יֵעֹפֶף : וְקָרָא זֶה אֶל־יְהוָה וַאֲמַר
קְדוֹשִׁי קְדוֹשִׁי הוֹדִיעַבְּאוֹת מְלֵא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ : וַיַּעֲנוּ
אֲבוֹת הַכֹּהֲנִים כִּקְוֹל דְּקוֹרָא וְהַבֵּית יִמְלֵא עֵשָׂן : וַאֲמַר אֹיְבֵי כִי
נִדְמִיתִי כִי אִישׁ־מֵמֵא־שְׁפָתַיִם אֲנִי וּבַחֹדַי עַם־מֵמֵא־שְׁפָתַיִם אֲנִי
יֹשֵׁב כִּי אֶת־דְּמָדְךָ יְהוָה צְבֹאוֹת רְאוּ עֵינַי : וַיַּעַן אֱלִי אֶחָד מִן־
הַשְּׂרָפִים וַיְבַדֵּד רֹצֵפָה בַּמַּלְאָכִים לִקְחַ מַעַל הַמִּזְבֵּחַ : וַיַּגַּע עַל־פִּי
וַיֹּאמֶר הִנֵּה נֹגַע זֶה עַל־שְׁפָתֶיךָ וְכִר עֹנֶפֶה וְהִמְאִידְךָ תִּכְפֹּר :
וְאַשְׁמַע אֶת־קוֹל אֲדֹנָי אֲמַר אֶת־מִי אֲשַׁלַּח וּמִי יִלְךְ לְנֹו וַאֲמַר הֲנִי
שְׁלַחְנִי : וַאֲמַר לָךְ וַאֲמַרְתָּ לְעַם הַיְהוּדָה שְׁמַעוּ שְׂמוֹעַ וְאַל־תִּכְבְּרוּ
וְדַאֲוֹרָאוּ וְאַל־תִּדְעוּ : הַשִּׁמֶן לִב־הָעַם הוֹדָה וְאוֹנוֹי הִכְבֵּד וְעֵינָיו
הִשַׁע פְּנֵי־רֵאָה בַעֲיָנוֹ וּבְאוֹנוֹי שְׁמַע וּלְבָבוֹ יִכּוֹן וְשֵׁב וּרְכָא לּוֹ :
וַאֲמַר עַד־מָתַי אֲדֹנָי וַאֲמַר עַד אֲשֶׁר אִם־שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יֹשֵׁב
וּבְתֵימֵי מֵאֵין אָדָם וְרֵאָדְמָה תִּשְׂאֲרֵה שְׂמֵמָה : וְדַרְקֵי־יְהוָה אֶת־
דָּאָדָם וְרֵבֵה הַעֲזִיבָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ : וַעֲזַד בַּה עֲשִׂירֵיהָ וְשִׁבָה
וְהִחֲה לְבַעַר כֹּאֲדָה וּכְאֵלּוֹן אֲשֶׁר בְּשִׁלְכַת מִצְנַת בָּם זֹעַ הַדָּשׁ
מִצְבָּתָה : כֵּאֵן מִסִּימֵן הַכְּפֹרִים

וַיְהִי בַיּוֹם אֲרִי בְּנֵי־יֹתָם בְּנֵי־עֹזֵרֵי מִלְּךָ־יְהוּדָה עֲלֵה רִצְוֵן מִלְּךָ־
אָדָם וּפְקָה בְּנֵי־רַמְלֵהוּ מִלְּךָ־יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם לְמִלְחָמָה
עֲלֵיהָ וְלֹא יִכַל לְהִלָּחֵם עִיָה : וַיַּגֵּד לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר נָהָה אָדָם
עַל־אִפְרַיִם וַיַּעֲד לְכַבֵּד וּלְכַבֵּד עִמּוֹ כְּנֹעַ עֲצִיָּעַר מִפְּנֵי־יְהוָה : וַאֲמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל צִא נָא לְקִרְאֵת אֲחִיו אֶתְּהָ וּשְׂאֲרֵי שׁוֹבֵי בְּנֵי־אֶדְרָם
קָצָה תַעֲלֶה הַבְּרִכָּה הַעֲלִינָה אֶל־מַסְלַת שְׂרָה כּוֹבֵם : וַאֲמַרְתָּ

אלו

אליו השמר והשקט אל תירא ולבבך אל ירד משני גבות
 האזניים העשנים האלה בחדר אפרצין ואדם ובן דמלתי : יען
 כי יען עלוך אדם רעה אפרים ובן דמלתי לאמר: נעלה ביהודה
 ונקיצנה ונקיענה אלנו ונמליך מלה בתוכה את בןאבאד : כי
 ירד ירד לנו בן נתן לנו ותתי האשרה על שכמו וקרא שמו
 פלא יעןאל גבור אבי עד שר שלום: למרבה המשרה ולשלום
 איזקן על פסא דוד ועל ממלכתו להכין אתה ולסעודת
 במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת יהוה צבאות
 תעשה זאת :

הפטרת משפטים בירמיה סימן לד

הרבר אשר יהיה אל ירמיהו מאת יהוה אתרי כרת המלך
 זדקיהו ברית את כל העם אשר בירושלם לקרא להם
 דהור : לשלח איש את עברו ואיש את שפחתו העברי והעבריה
 חפשים לבלתי עבד במ ביהודי אחיו איש : וישמענו כל השרים
 וכל העם אשר באו בכרית לשלח איש את עברו ואיש את
 שפחתו חפשים לבלתי עבד במ עוד וישמענו וישלחו : וישבו
 אחרי כן וישבו את העברים ואת השפחות אשר שלחו חפשים
 ויבששו לעברים ולשפחות : והיה דבר יהוה אל ירמיהו מאת
 יהוה לאמר : כה אמר יהוה אלהי ישראל אנכי פרתי ברית את
 אבותיכם ביום הציאי אותם מארץ מצרים מפית עבדים לאמר :
 מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי אשר ימכר לך
 ועבדך שש שנים ושלחתו חפשי מעמך ולא ששעו אבותיכם
 אלי ולא המו את אונם : ותשבו אתם היום ותעשו את הדישר
 בעני לקרא דהור איש לרעהו ותכתרו ברית לפני פתית אשר
 נקרא שמי עליו ותשבו ותתללו את שמי ותשבו איש את עברו
 ואיש את שפחתו אשר שלחתם חפשים לנפשם ותכבשו אתם
 להיות לכם לעבדים ולשפחות : לכן כויד אשר יהוה אתם לא
 שמעתם אלי לקרא דהור איש לאחיו ואיש לרעהו הני קרא לכם

הפטרת יתרו

דרוך נאס יהוה אל החריב אל הרבר ואל הרעב ונתתי אתכם
 לזעיה לכל ממלכות הארץ : ונתתי את האנשים העברים את
 בריתי אשר לא תקימו את דברי הבית אשר פרתו לפני העגל
 אשר פרתו לשנים ויעברו בין פרתיו : שרי יהודה ושרי ירושלם
 הכרסים והכהנים וכל עם הארץ העברים בין בתרי העגל :
 ונתתי אותם ביד איביהם וכיד מבקשי נפשם והיתה נבלתם
 למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ : ואת צדקיהו מלך
 יהודה ואת שריו אתן ביד איביהם וכיד מבקשי נפשם וכיד חיל
 מלך בכל העלים מעליכם : הנני מצוה נאס יהוה והשבתים אל
 העיר הזאת ונלחמו עליה ולכדהו ושפיה באש ואת ערי יהודה
 אתן שממה מאן ישב : גה אמר יהוה אם לא בריתי יומם ולילה
 חקות שמים וארץ לא שמתי : גם ירע יעקוב וירוד עברי אמאם
 מקמת מורעו משלים אל ירע אברהם ישחקו ויעקב פי אשיב
 את שבותם ורחמתי :

הפטרת תרומה במלכים א סימן ת

ויהוה נתן חכמה לשלמה כאשר דבר לו ויהי שלום בין חורם
 ובין שלמה ויברתו ברית שניהם : ויעל המלך שלמה מס
 מבל ישראל ויהי חסם שלשים אלף איש : וישלחם לבנויה
 עשרת אלפים בחדש חליפות חודש יהיו בלכנון שנים חדשים
 בביתו ואדנידם על חסם : ויהי לשלמה שבעים אלף נשא סבל
 ושמונים אלף חצב בהר : לכד משרי הנצבים לשלמה אשר על
 המלאכה שלשת אלפים ושלוש מאות הרדים בעם העשבים
 במלאכה : ויצו המלך ויסעו אבנים גדלות אבנים יקרות ליסר
 הבית אבני גזית : ויפסלו בני שלמה ובני חורם והגבלים ויבנו
 העצים והאבנים לבנות הבית : ויהי בשמונים שנה וארבע מאות
 שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זיו
 הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ובין הבית ליהוה :
 והבית אשר בנה המלך שלמה ליהוה ששים אמה ארפו ועשרים

רחבו

רחבו ושלושים אמה קומתו : והאולם על פני היכל הבית עשרים
אמה ארבו על פני רחב הבית עשר באמה רחבו על פני הבית :
ויעש לבית חלוניו שקפים אטמים : ויבן על דוד הבית יציע סביב
את קירות הבית סביב להיכל ודרכו ויעש צלעות סביב היציע
התחתונה חמש באמה רחבה ותתיכנה שש באמה רחבה
והשלישית שבע באמה רחבה פי מרעות נתן לבית סביב חוצה
לבלתי אחו בקירות הבית : והבית בתבניתו אבן שלמה מסע
נבנה ומקבות והגרזן כלי כרוז לא נשמע בבית בהבנתו :
פתח הצלע התיכנה אל פתח הבית הימנית וכזולים יעל על
התיכנה ומן התיכנה אל השלישים : ויבן את הבית ויכלו ויספן
את הבית גבים ושדרת באהנים : ויבן את היציע על כל הבית
חמש אמות קומתו ויאתו את הבית בעצי ארזים : והיו דברי יהוה
אל שלמה לאמר : הבית הזה אשר אתה בנה אם תלך בחקתי
ואת משפטי תעשה ושמרת את כל מצותי לדבת ברם והקמתי
את דברי אתך אשר דברתי אל דוד אביך : ושכנתי בתוך בני
ישראל ולא אעזב את עמי ישראל :

הפטרת תצוה כחוקאד סימן מג

אתה בן אדם הגד את בית ישראלו את הבית ויכלמו
מעונותיהם ומדרו את תכנית : ואם נכלמו מכל אשר
עשוי צורת הבית ותכונתו ומצואיו ומובאיו וכל צורתו ואת כל
חקתיו וכל צורתיו וכל תורתיו הודע אותם וכתב לעניהם
וישקרו את כל צורתו ואת כל חקתו ועשו אותם : זאת תורת
הבית על ראש ההר כל גבלו סביב סביב קורש קדשים הגה
זאת תורת הבית : ואלה מדות המזבח באמות אמה ומשפח
וחק האמה ואמה רחב וגבולה אל שפתה סביב ורת האחד וזה
גב המזבח : ונתח הארץ עד העזרה התחתונה שתים אמות
ורחב אמה אחת ומה עזרה הקטנה עד העזרה הגדולה ארבע
אמות ורחב האמה : וההראל ארבע אמות ומה ההראל ולמעלה

הקרנות

אמה
עשר
שקפים
אטמים
יציע
סביב
היכל
דרכו
צלעות
סביב
התיכנה
חמש
באמה
רחבה
והשלישית
שבע
באמה
רחבה
פי
מרעות
נתן
לבית
סביב
חוצה
לבלתי
אחו
בקירות
הבית
והבית
בתבניתו
אבן
שלמה
מסע
נבנה
ומקבות
והגרזן
כלי
כרוז
לא
נשמע
בבית
בהבנתו
פתח
הצלע
התיכנה
אל
פתח
הבית
הימנית
וכזולים
יעל
על
התיכנה
ומן
התיכנה
אל
השלישים
ויבן
את
הבית
ויכלו
ויספן
את
הבית
גבים
ושדרת
באהנים
ויבן
את
היציע
על
כל
הבית
חמש
אמות
קומתו
ויאתו
את
הבית
בעצי
ארזים
והיו
דברי
יהוה
אל
שלמה
לאמר
הבית
הזה
אשר
אתה
בנה
אם
תלך
בחקתי
ואת
משפטי
תעשה
ושמרת
את
כל
מצותי
לדבת
ברם
והקמתי
את
דברי
אתך
אשר
דברתי
אל
דוד
אביך
ושכנתי
בתוך
בני
ישראל
ולא
אעזב
את
עמי
ישראל

בין
חלם
שלמה
מן
לכונה
החשיב
הנשא
מה
האשר
על
העשב
קחות
לשם
כלים
וכיו
רבע
מאת
תחדשו
ת צוה
פועשים
רחבו

הפסרה תצוה

הקדנות ארבע : והאריאל שתיים עשרה ארך בשתיים עשרה
 דחכרביע אל ארבעת רבעיו : והעזרה ארבע עשרה ארך
 בארבע עשרה רחב אל ארבעת רבעיה והנכול סביב אותה
 חצי האמה והחיק לה אמת סביב ומעלתה פנות קדים : ויאמר
 אלי בן ארסמה אמר אדני יהוה אלה הקות המזבח ביום חשעו
 להגלות עליו עלה ועזק עליו דם : ונתתה אל הפהנים הלויים
 אשר המזרע צדוק הקרבים אלי נא אדני יהוה לשרתני פר בן
 בקר לחמאת : ולקחת מרסו ונתתה על ארבע קרנותיו ואל
 ארבע פנות העזרה ואל הנכול סביב וחמאת אותו וכפרתה :
 ולקחת את הפר החמאת ושרפו במפקד הבית מחוץ למקדש :
 וביום השני תקריב שעיר עזים תמים לחמאת וחמאו את
 המזבח כאשר חמאו בפר : בכלותך חמאת תקריב פר בן בקר
 תמים ואל מן הצאן תמים : והקרבתם לפני יהוה זה שליכו
 הפהנים עליהם מלת והעלו אותם עלה ליהוה : שבעת ימים
 תעשה שעיר חמאת ליום ופר בן בקר ואל מן הצאן תמימים
 יעשו : שבעת ימים יכפרו את המזבח ושרו אתו ואלאו
 ידיו : ויכלו את הימים והיה ביום השמיני והלאה יעשו
 הפהנים על המזבח את עולות כסואת שלמים ורצאתי אתכם
 נאם אדני יהוה :

הפסרת תשא כמנהג האשכנזים במלכים א סימן יח
 והי ימים רבים ודבר יהוה היה אל אליהו בשנה השלישית
 לאמר לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני
 האדמה : וילך אליהו להראות אל אחאב והרעב חזק
 בשמרון : ויקרא אחאב אל עבדיו אשר על הבית ועבדיו
 היה רא את יהוה מאוד : והיה בהכרית איזבל את נביאי
 יהוה וקח עבדיו מאה נביאים וחמיהם חמשים איש במערה
 וכלכלם לחם ומים : ויאמר אחאב אל עבדיו לך בארץ
 אל כל מעיני המים ואל כל הנחלים אלי : נמצא חציר ונתת

כוס ופרד ולא נכרית מהברמה : ויחלוקי להם את הארץ
 לעבד בה אחאב רגל בדרך אחד לבדו ועבדוהו הקד בדרך
 אחד לבדו : והיה עבדוהו בדרך והנה אליו לקראתו ויפרוהו
 ויפל על פניו ויאמר האתה זה אדני אליהו : ויאמר לו אני קד
 אמר לאדניך הנה אליו : ויאמר מה חטאתי פי אתה נתן
 את עבדך ביד אחאב לרמיתני : הן יהוה אלהיך אם יש
 גוי וממלכה אשר לא שלח אדני עם לבקשך ואמרין אין
 והשביע את הממלכה ואת רגוי פלא ימצאכה : ועתה אתה
 אמר קד אמר לאדניך הנה אליו : והיה אני אלק מאתך
 ויהי יהוה ישאף על אשר לא אדע ובאתי לרניד לאחאב ולא
 ימצא ורגני ועבדך ירא את יהוה מנערי : הלא הגד לאדני
 את אשר עשיתי בדרך איזבל את נביאי יהוה ואחאב
 מנביאי יהוה מאה איש ומשים חמשים איש במערה ואכלתם
 להם וסוים : ועתה אתה אמר קד אמר לאדניך הנה אליו
 ורגני : ויאמר אליו הן יהוה צבאות אשר עמדתי לפניו
 כי היום אראה אליו : ויך עבדוהו לקראת אחאב ויגד לו
 ויך אחאב לקראת אליו : והיה פראות אחאב את אליו
 ויאמר אחאב אליו ראתה זה עבר ישראל : ויאמר לא עברתי
 את ישראל כי אם אתה וכית איך בעזבכם את מצות יהוה
 והלך אחר הבעלים : ועתה שלח קבץ אלי את בני ישראל אל
 הר הפרטל ואת נביאי הבעל ארבע מאות וחמשים ונביאי
 האשרה ארבע מאות אכלי שדרן איזבל :

כאן מתחילים הכפרדים

וישלח אחאב בכל בני ישראל ויקבץ את הנביאים אל הר
 הפרטל : ויש אליו אל כל העם ויאמר ערמתי
 אתם פכתים על שתי הכעפים אם יהוה האלהים לנו אחריו
 ואם הבעל לנו אחריו ולא ענו העם אלו דבר : ויאמר אליו
 אל העם אני נותרתי נביא ליהוה לכרתי ונביאי הבעל ארבע

מאות

מאות וחמשים איש : ויתנו לנו שנים פרים ויבחרו להם הפך
האחד וינתחוו שימו על העצים ואש לא ישימו ואני אעשה
את הפך האחר ונתתי על העצים ואש לא אשים : וקראתם
בשם אלהיכם ואני אקרא בשם יהוה והיה האלהים אשר ענה
באש הוא האלהים ויען כל העם ויאמרו טוב הדבר : ויאמר
אלהו לנביאי הבעל בחרו לכם הפך האחד ועשו ראשונה פי
אתם הרבים וקראו בשם אלהיכם ואש לא תשימו : ויקחו את
הפך אשר נרתן להם ועשו וקראו בשם הבעל מהבקר ועד
הצדדים לאמר הבעל עננו ואין קול ואין ענה ויפכו על
המזבח אשר עשה : והי בצדדים ויהלל בהם אלהו ויאמר
קראו בקול גדול פי אלהים הוא פי שיח וכי שיגלו וכי ירדו לו
אולי ישן הוא ויקץ : ויקראו בקול גדול ויתגדדו כמשפטם
בחרבות וברמטים עד שפך דם עליהם : והי כעבר הצדדים
ותנבאו עד לעלות המנחה ואין קול ואין ענה ואין קשב :
ויאמר אלהו לכר העם גשו אלי ויגשו כל העם אליו וירפא
את מזבח יהוה הרדום : ויקח אלהו שתים עשרה אבנים
כמספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר יהוה אליו לאמר
ישראל יהיה שמך : ויבנה את האבנים מזבח בשם יהוה ויעש
תעלה ככית סאתים ורע סביב למזבח : ויערך את העצים
וינתח את הפך וישם על העצים : ויאמר מלאו ארבעה פדים
מים וצקו על העלה ועל העצים ויאמר שנו ושנו ויאמר שלשו
ושלשו : וילכו המים סביב למזבח וגם את התעלה מלא
מים : והיו בעלות המנחה ויגש אלהו הנביא ויאמר יהוה
אלהי אברהם יצחק וישראל היום ורע פי אתה אלהים בישראל
ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל דברי האלה : ענני
יהוה ענני וידעו העם היה פי אתה יהוה האלהים ואתה הסבת
את לבם אחונית : ותפל אש ירדה ותאכל את העלה ואת
העצים ואת האבנים ואת העפר ואת המים אשר בתעלה

לחכה : וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו יהוה הוא האלים
יהוה הוא האלים :

הפמרת ויקהל כמנהג הספרדים במלכים א סימן ז

וישגה המלך שלמה ויקח את הירם מצור : בן אשה
אלמנה הוא ממטה נפתלי ואביו איש צורי חירש
נחשת וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת לעשות
כל מלאכה בנחשת ויבוא אל המלך שלמה ויעש את כל
מלאכתו : ויצר את שני העמודים נחשת שמונה עשרה אמה
קומת העמוד האחד וחוט שתיים עשרה אמה יסוב את העמוד
השני : ושתי פותרות עשה לתת על ראשי העמודים מצק
נחשת חמש אמות קומת הפותרת האחד וחמש אמות קומת
הפותרת השנית : שבבים מעשה שבכה גדלים מעשה שר שרות
לפותרות אשר על ראש העמודים שבעה לפותרת האחת ושבעה
לפותרת השנית : ויעש את העמודים ושני טורים סביב על
השבכה האחת לכמות את הפותרת אשר על ראש הרמונים
וכן עשה לפותרת השנית : וכותרות אשר על ראש העמודים
מעשה שושן באולם ארבע אמות : וכותרות על שני העמודים
גם ממעל מלעמת הבמן אשר לעבר השבכה והרמונים מאתים
טורים סביב על הפותרת השנית : ויקם את העמודים לאולם
ההיכל ויקם את העמוד הימני ויקרא את שמו יכין ויקם את
העמוד השמאלי ויקרא את שמו בועז : ועל ראש העמודים
מעשה שושן ותתום מלאכת העמודים : ויעש את הים מצק
עשר באמה משפתו עד שפתו עגל סביב וחמש באמה קומתו
וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב : ופקעים מתחת לשפתו
סביב סבבים אותו עשר באמה מקפים את הים סביב שני טורים
הפקעים יצקים ביצקתו : עומד על שני עשר בקר שלשה
פונים צפונה ושלשה פונים ימה ושלשה פונים נגבה ושלשה
פונים מזרחה והים עליהם מלמעלה וכל אחוריהם ביתה : ועביו

הפטרת ויקהל

מִפֶּנֶחַ וּשְׁבֹתוֹ כַּמַּעֲשֵׂה שֹׁפֵת כּוֹס פָּרַח שׁוֹשֵׁן אֲלֵפִים בֵּית יִכִּיָּל :
הַפְטֵרַת וִיקְהֵל כַּמְנַהֵג הָאֲשֻׁכְנוּיִם בַּמַּלְכִים א סִמּוֹן ו

והיא הפטרת פקודי כפי הספרדים והאיטליאני

ויעש ה'רום את ה'פירות ואת היעים ואת המזרקות ויכל
ח'רם לעשות את כל המלאכה אשר עשה למלך
שלמה בית יהוה : עמדים שנים וגלת הכתרת אשר על ראש
העמדים שתים והשבכות שתים לכסות את שתי גלות הכתרת
אשר על ראש העמדים : ואת הרמנים ארבע מאות לשת
השבכות שני טורים רמנים לשבכה האחת לכסת את שתי גלת
הכתרת אשר על פני העמדים : ואת המכנות עשר ואת הכרות
עשרה על המכנות : ואת הים האחד ואת הפקר שנים עשר
תחת הים : ואת הסירות ואת היעים ואת המזרקות ואת כל
הכלים האלה אשר עשה ח'רם למלך שלמה בית יהוה נחשת
מזרם : בכפר הידרן יצקם המלך במעבה האדמה בין ספות ובין
צרתן : וינח שלמה את כל הפלים מרב מאד מאד לא נחקר
משקל הנחשת : ויעש שלמה את כל הפלים אשר בית יהוה את
מזבח הזהב ואת השלחן אשר עליו רחם הפנים זהב : ואת
המנורות חמש מימין וחמש משמאל לפני הדביר זהב סגור והפרח
והגרת והמלקחים זהב : והספות והמזמרות והמזרקות והנפות
והמחלתות זהב סגור והפתות לדלתות הבית הפנימי לקדש
הקדשים לדלת הבית להיכל זהב :

הפטרת פקודי כמנהג האשכנזים במלכים א סִמּוֹן ו

ותשלם כל המלאכה אשר עשה המלך שלמה בית יהוה ויבא
שלמה את קדשו רוד אביו את הנספך ואת הזהב
ואת הפלים נתן באצרות בית יהוה : אז יקהל שלמה את זקני
ישראל ואת כל ראשי הממות נשיאי האבות לבני ישראל אל
דמלך שלמה וירושלם להעלות את ארון ברית יהוה מעיר רוד
היא ציון : ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח
האתנים

האתנים בחג היא החודש השביעי: ויבאו כל יקני ישראל וישאו
 הפהנים את הארון: ויעלו את ארון יהוה ואת אהל מועד ואת
 כל כלי הקדש אשר באהל ויעלו אותם הפהנים והלוים: והמלך
 שלמה וכל עדת ישראל הנועדים עליו אתו לפני הארון מובחים
 צאן ובקר אשר לא יספרו ולא ימנו מרב: ויבאו הפהנים את
 ארון ברית יהוה אל מקומו אל דבר הבית אל קדש הקדשים
 אל תחת פנפי הכרובים: פי הכרובים פרשים פנפים אל מקום
 הארון ויסכו הכרובים על הארון ועל פדיו מלמעלה: ויארכו
 הפדים ויראו ראשי הפדים מן הקדש על פני הכרוב ולא יראו
 החיצה ויהיו שם עד היום הזה: אין בארון רק שני לוחות האבנים
 אשר הנח שם משת בחרב אשר פרת יהוה עם בני ישראל
 בצאתם מארץ מצרים: והיו בצאת הפהנים מן הקדש והענין
 מלא את בית יהוה: ולא יכלו הפהנים לעמוד לשרת מפני הענין
 כי מלא כבוד יהוה את בית יהוה: או אמר שלמה יהיה אמר
 לשכן בערפל: בנה בניתי בית זכור לך מכוון לשבתך עלומים:
 ויסב המלך את פניו ויברך את כל קהל ישראל וכל קהל ישראל
 עמד: ויאמר ברוך יהוה אלהי ישראל אשר דבר בפיו את דוד
 אבי ובידו מלא לאמר: מן היום אשר הוצאתי את עמי את
 ישראל ממצרים לא בחרתי כעיר מבל שכמי ישראל לבנות בית
 להיות שמי שם ואבחר ברוד להיות על עמי ישראל: ויהי עם
 לבב דוד אבי לבנות בית לשם יהוה אלהי ישראל: ויאמר יהוה
 אל דוד אבי ען אשר היה עם לבכה לבנות בית לשמי הטיבת
 פי היה עם לבכה: הן אמה לא תבנה הבית פי אם בנה הוצא
 סתלציה הוא יבנה הבית לשמי: ויקם יהוה את רכבו אשר דבר
 ואקם תחת דוד אבי ואשב על כסא ישראל כאשר דבר יהוה
 ואבנה הבית לשם יהוה אלהי ישראל: ואשים שם מקום לארון
 אשר שם ברית יהוה אשר פרת עם אבותינו בהוציאנו אותם
 מארץ מצרים:

בשבת

פרשת שקלים

צטת שלפני ר"ח אדר (ואם חל ר"ח צטת 13 ציוס וכמו שיוצא לקמן) מווליאין בני ספרים צב' קורין ו' גדרו צב' הצצוע וקדיס לעילא . וצספר בני קורא המפעיל צב' כי תשא מתחלת הפרשה עד לכפר על נפשותיכם :

ומפמירין הפטרה זו . במלכים ב סימן י"א
באן מתחילים הספרדים

ויברת יהודיע את הברית בין יהוה ובין המלך ובין העם להיות לעם ליהוה ובין המלך ובין העם : ויבאו כל עם הארץ בית הבעל ויתצוהו את מזבחותיו ואת צלמיו שברו היטב ואת מתן בהן הבעל הרגו לפני המזבחות וישם הפהן פקדות על בית יהוה : ויקח את שרי המאות ואת הכהני ואת הרצים ואת כל עם הארץ ויורידו את המלך מבית יהוה ויבאו דרך שער הרצים בית המלך וישב על פמא המלכים : וישמח כל עם הארץ והעיר שקטמה ואת עתליהו המיתו בית המלך :

באן מתחילים האשכנזים

בן שבע שנים יהואש במלכו: בשנת שבע להיות מלך יהואש וארבעים שנה מלך בירושלם ושם אמו צביה מבאר שבע : ויעש יהואש הישר בעיני יהוה כל ימיו אשר דורו יהודיע הפהן : רק הנמות לא סרו עוד העם מזבחים ומקמרים בבמות : ויאמר יהואש אל הכהנים כל כסף הקדשים אשר יבא בית יהוה כסף עובר איש כסף נפשות ערכו כל כסף אשר יעלה על לב איש להביא בית יהוה : יקחו להם הכהנים איש מאת מכרו והם יחזקו את ברוק הבית לכל אשר ימצא שם ברוק : ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך יהואש לא חזקו הכהנים את ברוק הבית : ויקרא המלך יהואש ליהודיע הכהן ולכהנים ויאמר אלהם מדוע אינכם מחזקים את ברוק הבית ועתה אל תקחו כסף מאת מכריכם כי לברוק הבית תתנהו : ויאתו הכהנים לבלתי קחת כסף מאת העם ולבלתי חזק את ברוק הבית : ויקח יהודיע הפהן ארון אחד ויקח חר ברוקו ויתן אתו אצל המזבח בימין בכוא איש

הפמרת פרשת שקלים קפט

איש בית יהוה ונתנו שמה הכהנים שמרי הסף את כל הכסף
המובא בית יהוה ויהי פראותם כי רב הכסף בארון ויעל סופר
המלך ותכרן הגדול ויצדו ומנו את הכסף הנמצא בית יהוה :
ונתנו את הכסף המתכן על ידי עושי המלאכה המקדשים בית
יהוה ויציא והו לחרשי העץ ולבנים העושים בית יהוה : ולגדרים
ולחצבי האבן ולקנות עצים ואכני מחצב לחזק את בידך בית
יהוה ולכל אשר יצא על הבית לחזקה : אך לא יעשה בית יהוה
ספות כסף מומרות מורקות חצרות כל כלי זהב וכלי כסף מן
הכסף המובא בית יהוה : כי לעושי המלאכה יתנהו וחזקו בו את
בית יהוה : ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על
ידם לתת לעושי המלאכה כי כאמנה הם עושים : כסף אשמוכסף
חטאות לא יובא בית יהוה לכהנים יהו :

הפמרת פרשת זכור

כשמואל א סימן מז

כאן מתחילים הספרדים

ויאמר שמואל אל שאול אתי שלח יהוה למשחה למקדך על-
עמו ישראל ועתה שמע לקול דברי יהוה :
כאן מתחילים האשכנזים

כה אמר יהוה צבאות פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל
אשר שם לו בדרך בעלתו ממצרים : עתה לך והפיתח את
עמלק והחרמתם את כל אשר לו ולא תחמל עליו והמתה מאיש
עד אשה מעוקל ועד יונק משור ועד שיה סגמל ועד המור :
וישמע שאול את העם ויפקדם במלואים מאת האלק דגלי ועשרת
אלפים את איש יהודה : ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל :
ויאמר שאול אל הקניני לבו כרו רדו מתוך עמלקי פן אוספך עמו
ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל בעלותם מסצרי ויבסר קיני
מתוך עמלק : ויך שאול את עמלק מחוילה בנאף שור אשר על

בני מצרים : ויתפש את אנג מלך עמלק חי ואת כל העסההרים
לפי חרב : ויחמל שאול והעם על אנג ועל מימב הצאן והבקר
והמשנים ועל הפרים ועל כל הטוב ולא אבנו החרימם וכל
המלאכה נמכזה וגמס אתה החרימו : ויהי דבר יהוה אל שמיאל
לאמר : נחמתי בי המלכתי את שאול למלך כי שב מאחרי ואת
דברי לא הקים ויחר לשמיאל ויעק אל יהוה כל הלילה : וישכם
שמיאל לקראת שאול בבקר ויגד לשמיאל לאמר בא שאול הפרמלי
והנה מציב לו יד ויסב ויעבר וירד הגלגל : ויבא שמיאל אל שאול
ויאמר לו שאול ברוד אתה ליהוה הקימתי את דבר יהוה : ויאמר
שמיאל ומה קול הצאן הזה באזני וקול הבקר אשר אנכי שומע :
ויאמר שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מימב הצאן
והבקר למען זבוח ליהוה אלהיך ואת היותר החרמנו : ויאמר שמיאל
אל שאול הרף ואגידה לך את אשר דבר יהוה אלי הלילה : ויאמר
לו דבר : ויאמר שמיאל הלוא אם קמן אתה בעיניך ראש שבטי
ישראל אתה וימשחה יהוה למלך על ישראל : וישלחף יהוה
בדרדך ויאמר לך והחרמתה את החמאים את עמלק ונלחמת בו
עד פלותם אתם : ולמה לא שמעת בקול יהוה ותעמ אל השולל
ותעש הרע בעיני יהוה : ויאמר שאול אל שמיאל אשר שמעתי
בקול יהוה ואלך בדרדך אשר שלחני יהוה ואביא את אנג מלך
עמלק ואת עמלק החרמתי ויקח העם מהשולל צאן ובקר ראשית
החרם לזבוח ליהוה אלהיך בגלגל : ויאמר שמיאל החפץ ליהוה
בעלות זבחים כשמוע בקול יהוה הנה שמוע מזבח טוב להקשיב
מתלב אילים : כי המאת קסם סר ואון יתרפים הפצר יען מאסת
את דבר יהוה ומאסך ממלך : ויאמר שאול אל שמיאל חמאתי
כי עברתי את פי יהוה ואת דברך כי דאתי את העם ואשמע
בקולם : ועתה שא נא ארתי חמאתי ושוב עמי ואשתתוה
ליהוה : ויאמר שמיאל אל שאול לא אשוב עמך כי
מאסתה את דבר יהוה ומאסך יהוה מהיות מלך על

ישראל

ישראל : ויסב שמואל ללכת ויחזק בכנף מעיו ויקרע :
 ויאמר אליו שמואל קרע יהוה את ממלכות ישראל מעליך היום
 ונתנה לרעה הטוב ממך : וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם
 כי לא אדם הוא להנחם : ויאמר חטאתי עתה ככדתי נא וגדלתי
 עמי וגדל ישראל ושוב עמי והשתחית ליהוה אלהיך : וישב
 שמואל אחריו שאול וישתחו שאול ליהוה : ויאמר שמואל הנישו
 אלי את אגג סלד עמלק וילד אליו אגג מעדנת ויאמר אגג אכן
 סר סר הסות : ויאמר שמואל כאשר שפלה נשים הרבדכן
 תשבל מנשים אמר וישסף שמואל את אגג לפני יהוה בגלגל :
 וילד שמואל הרמיה ושאול עדה אל ביתו גבעת שאול :
 הפטרת פרשת פרה כחוקאל סימן לו

ויהי דבר יהוה אלי לאמר : בן אדם בית ישראל ישיבים על-
 אדמתם ויטמאו אותה בדרכם ובעלילותם כטמאת הנדה
 היתה דרכם לפני : ואשפך חמתי עליהם על הדם אשר שפכו
 על הארץ ויבגלויהם ממאניה : ואפי' אותם בגוים ויזרו בארצות
 בדרכם ובעלילותם שפמתיים : ויבוא אל הגוים אשר באו שם
 ויחללו את שם קדשי באמר להם עמי יהוה אלה ומאדצו יצאו :
 ואחמל על שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל בגוים אשר באו
 שמה : לכן אסר לבית ישראל פה אמר אדני יהוה לא למעונכם
 אני עושה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים
 אשר באתם שם : וקדשתי את שמי הגדול המחלל בגוים אשר
 חללתם בתוכם וידעו הגוים כי אני יהוה נאם אדני יהוה בהקדשי
 בכס לעיניכם : וקדחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל
 הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם : וורקתי עליכם מים
 טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליתכם אמר אתכם :
 ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרתי את-
 לב האבן מגשרכם ונתתי לכם לב בשר : ואת רוחי אתן
 בקרבכם

הפסרה פרשת פרה

בְּקִרְבָּנְכֶם וְעִשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחֶקֶךָ תִּלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ
 וְעִשִׂתֶם וְיִשְׁבַּתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתֵּיכֶם וְהִייתֶם לִי לְעָם
 וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם לאלהים : וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמוּאוֹתֵיכֶם
 וְקִרְאתִי אֶל הָרֶגֶץ וְהָרֶבֶץ וְהָרֶבֶץ וְהָרֶבֶץ וְהָרֶבֶץ וְהָרֶבֶץ
 אֶת פְּרִי הָעֵץ וְהַנִּיבֹת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עִוֵּר חֲרַפַּת
 רֵעֵב בְּגוֹיִם : וּזְבַחְתֶּם אֶת דְּרִבְיֹכֶם הַרְעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא
 טוֹבִים יִקְרָאֶם בְּפָנֶיכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֵבוֹתֵיכֶם : לֹא
 לְמַעַנְכֶם אֲנִי עוֹשֶׂה נֶאֱמַר אֲדַנִּי יְהוָה יוֹדֵעַ לָכֶם בּוֹשׁוֹ וְהַכְלִמֵּנוּ
 מִדְּרִבְיֹכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל : כֹּה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה בְּיוֹם טַהַר אֶתְכֶם
 מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת הָעֵרִים וּנְבִנֵי הַחֲרֻבוֹת : וְהָאֶרֶץ
 הַנְּשֻׁמָּה תֵעָבֵר תַּחַת אֲשֶׁר הִיתָה שְׂמֵמָה לְעֵינַי כִּלְעוּבָךְ :
 וְאָמְרוּ הָאֶרֶץ הִלְכוּ הַנְּשֻׁמָּה הִיתָה כִּגְוֵן עֵדֶן וְהָעֵרִים הַחֲרֻבוֹת
 וְהַנְּשֻׁמָּה וְהַנְּהַרְסוֹת בְּצִוְרוֹת יִשְׁבוּ : וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׂאָרוּ
 סְכִיבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי יְהוָה בְּנִיתִי הַנְּהַרְסוֹת נִמְעַתִּי הַנְּשֻׁמָּה אֲנִי
 יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעִשִׂיתִי :

כאן מסימן הספרדים

כֹּה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה עוֹד וְזֹאת אֲדַרְשׁ לְבֵית יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם
 אֲרַבָּה אֶתֶם כְּצֵאן אָדָם : כְּצֵאן קְדָשִׁים כְּצֵאן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֵדֶיהָ
 כֵּן תִּהְיֶינָה הָעֵרִים הַחֲרֻבוֹת מְלֹאוֹת צֵאן אָדָם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה :

הפסרה פרשת החדש ביחזקאל מה

כָּל הָעַם הָאֶרֶץ יְהוּ אֶל הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לְנִשְׂאֵי בְיִשְׂרָאֵל :
 וְעַל הַנְּשִׂאִים יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים
 וּבְחֻדְשִׁים וּבְשַׁבְּתוֹת בְּכָל מוֹעֵדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲשֶׂה אֶת
 הַחֲטָאֹת וְאֶת הַמִּנְחָה וְאֶת הָעוֹלָה וְאֶת הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד
 בֵּית יִשְׂרָאֵל :

כאן מתחילים הספרדים ובקצת קהלות אשכנז

כֹּה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה בְּרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ בְּקֶרֶךְ
 תָּמִים וְחִטָּאת אֶת הַמִּקְדָּשׁ : וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאֹת
 וְנָתַן

ונתן אדמומות הבית וארבע פנות העזרה למזבח ועל
 מזות שער החצר הפנימית : וכן תעשה בשבעה בחדש מאיש
 שנה ומפתי וכפרתם את הבית : בראשון בארבעה עשר יום
 לחדש יהיה לכם הכמרת חג שבעת ימים מצות יאכל : ועשה
 הנשיא ביום ההוא בעדו ובעד כל עם הארץ פר תמאת :
 ושבעת ימי החג יעשה עולה ליהוה שבעת פרים ושבעת אילים
 תמימים ליום שבעת הימים ותמאת שער עזים ליום : ומנחה
 איפה לפד ואיפה לאיל יעשה ושמן היין לאיפה : בשמיני
 בחמשה עשר יום לחדש בחג יעשה כאלה שבעת הימים
 כתמאת בעלה וכמנחה וכשמן : כה אמר אדני יהוה שער החצר
 הפנימית הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת
 יפתח וביום החדש יפתח : יבא הנשיא דרך אולם השער מחוץ
 ועמד על מזות השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמו
 והשתחוה על מזבן השער ויצא והשער לא יסגר עד הערב :
 והשתחוה עם הארץ פתח השער ההוא בשבתות ובחדשים
 לפני יהוה : והעלה אשר יקריב הנשיא ליהוה ביום השבת
 ששה כבשים תמימים ואיל תמים : ומנחה איפה לאיל ולכבשים
 מנחה סתת דו ושמן היין לאיפה : וביום החדש פר בן בקר
 תמיסם וששת כבשים ואיל תמיסם יהיו : ואיפה לפי ואיפה לאיל
 יעשה מנחה ולכבשים כאשר תשיג דו ושמן היין לאיפה : ובכוא
 הנשיא דרך אולם השער יבוא וכרהו יצא : ובכוא עם הארץ
 לפני יהוה בסועדים הבא דרך שער צפון להשתחוה יצא דרך
 שער נגב והבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה לא ישוב
 דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא : והנשיא בתוכם בכואם
 יבוא ובצאתם יצאו : ובחגים ובסועדים תהיה המנחה איפה
 לפד ואיפה לאיל ולכבשים סתת דו ושמן היין לאיפה : וב
 יעשה הנשיא נדבה עולה או שלמים נדבה ליהוה ופתח לו את
 השער הפנה קדים ועשה את עולתו ואת שלמו כאשר יעשה

הפטרות פרשת החדש

ביום השבת ויצא וסגר את השער אחרי צאתו : וכבש בן שנתו
תמים תעשה עולה ליום ליהוה בבקר בבקר תעשה אתו :
ומנחה תעשה עליו בבקר בבקר ששית האיפה ושמן שלישית
ההין לרם את הסלת מנחה ליהוה תקות עולם תמיד : יעשו
את הכבש ואת המנחה ואת השמן בבקר בבקר עולת תמיד :
כאן מסיימים הספרים

כדאמר אדני יהוה ביהוק הנשיא מתנה לאיש מבניו
נחלתו היא לבניו תהיה אחותם היא בנחלה : וכי יתן מתנה
מנחלתו לאחד מעבדיו והיתה לו עד שנת הדרור ושבת לנשיא
אך נחלתו בניו להם תהיה : ולא יקח הנשיא מנחלת העם
להונתם מאחותם מאחותו ינחל את בניו למען אשר לא יפצו
עמי איש מאחותו :

הפטרות שבת וראש חודש

בשעה סימן סו

כח אמר יהוה השמים כסאי והארץ הרים רגלי איתח בית
אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי : ואת כל אלה
ידי עשתה והיו כל אלה נאם יהוה ואל זה אביט אל עני ונכה
רוח וחרד על דברי : שוחט השור סבה איש זבח השה ערף
קלב מעלה מנחה היום מזביר לבנה מברך און גם תמה
בחרו בדרביהם ובשקוציהם נפשם הפצה : גם אני אבחר
בתעליהם ומגודתם אביא להם יען קראתי ואין ענה דברתי
ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא חפצתי בחרו : שמעו
דבר יהוה התרדים אל דברו אמרו אחיכם שנאיכם מגריכם
למען שמי יכבד יהוה וגדאה בשמתכם והם יבשו : קול שאון
מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לא יביו : בטרם תחיל
לדה בטרם יבא חבל לה והמליטה זכר : מי שמע פואת מי
ראה פאלה היוחל ארץ ביום אחד אם יולד גוי פעם אחת

כי

כִּי־חָלָה גַם־יִלְדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ : הֲאֵנִי אֲשִׁיר וְלֹא
אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרָתִי אִמַר אֱלֹהֶיךָ :
שָׁמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַיִם וְגִילוּ בְּהַפֵּל אֶהְבִּיתָ שִׂישׁוּ אֶתְּךָ מִשׁוֹשׁ
כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עֲלֶיהָ : לִמְעַן תִּינָקוּ וְשִׂבְעַתֶּם מִשֵּׁר
תִּנְחַמֶּיהָ לִמְעַן תִּמְצַנְנֶנָה וְהִתְעַנְּנֶתֶם מִזֵּו כְּבוֹדָהּ : פִּי־כָה ו
אָמַר יְהוָה הֲנִנִי נֹמֶה אֵלֶיהָ כְּגֵר שְׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹמֵר
כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּגְתָּם עַל־צַד תִּנְשָׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעִשְׁעוּ :
כַּאֲשֶׁר אָשֶׁר אָמוּ תִנְחַמְנוּ בֶן־אֲנֹכִי אֲנַחֲמֶכֶם וּבִירוּשָׁלַם
תִּנְחַמוּ : וּרְאִיתֶם וְשִׂשׁ לְבַבְכֶם וְעַצְמוֹתֶיכֶם בְּדַשָּׁא
תִּפְרַחְנָה וְנִודְעָה יְדִי־יְהוָה אֶת־עַבְדֵי וְזַעַם אֶת־אִבּוֹ : כִּי־
הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסּוּפָה מִדְּכַבְתֶּיךָ לְהַשִּׁיב בְּחֶמֶה אִפּוֹ
וְגַעַרְתּוֹ בְּדַבְרֵי־אֵשׁ : כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחָרְבוֹ אֶת־
כָּל־בָּשָׂר וּרְבוֹ חֲלָלֵי יְהוָה : הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמִּמְתָּרִים אֶל־
הַגִּזְוֹת אַחֵר אַחַת בַּתּוֹךְ אֲכָלֵי בָשָׂר הַחַיִּיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר
יִחַדּוּ יִסְפוּ נַאֲם־יְהוָה : וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם
בְּאֵה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשׁוֹנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־
כְּבוֹדִי : וְשָׁמְתִי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵרֶם פְּלִמִּים אֶל־
הַגּוֹיִם הַדְּרִישִׁישׁ פֹּזֵר וְלוֹד מִשְׁכַּן קֶשֶׁת תּוֹכֵל וַיִּזֶן הָאִים
הַרְחִיקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי
וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם : וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם
מִכָּל־הַגּוֹיִם וּמִנְחָה לַיהוָה בְּסִיִּים וּבְרִכָּב וּבְצִבְיִים
וּבַפְּרָדִים וּבַכַּפְרֹת עַל־הַר־קָדְשֵׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה
כַּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָל־מָדוּר בֵּית
יְהוָה : וְגַם מֵהֶם אֶקַח לִפְנֵיהֶם לְלוּיִם אָמַר יְהוָה : כִּי
כַּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה
עִמָּדִים לִפְנֵי נַאֲם־יְהוָה בֶּן־יַעֲמֹד זְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם : וְהָיָה מִדֵּי
חֹדֶשׁ בַּחֲדָשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבַּת בְּשַׁבַּתוֹ יָבֹא כָּל־בָּשָׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אָמַר יְהוָה : וַיֵּצְאוּ וְרָאוּ בְּגַרְיָ הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִי תוֹלַעְתֶּם

הפטרת שבת וראש חודש

לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשך :
והיה זמרי חרש בחדשו ומזי שבת בשבתו יבוא כל בשך
להשתחות לפני אמר יהוה :

הפטרת ערב ריח שחל בשבת

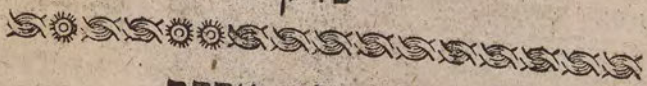
בשמואל א סימן כ

ויאמר לו יהונתן מחר חרש ונפקדת כי יפקד מושבה :
ושלשת חרד מאד ובאת אל המקום אשר נסתרת שם
ביום המעשה וישבת אצל האבן האזל ואני שלשת החצים צדה
אודה לשלח לי למטרה : והנה אשלח את הנער קד מצא את
החצים אם אמר אמר לנער הנה החצים ממך והנה קחני ובאה
בי שלום לך ואין דבר תי יהוה ואם כה אמר לעלם הנה החצים
ממך והלאה לך פי שלחה יהוה : והדבר אשר דברנו אני ואתה
הנה יהוה ביני ובינך עד עולם : ונסתר דוד בשדה והיה החרש
יושב המלך אל הלחם לאכול : וישב המלך על מושבו בפעם
בפעם אך מושב הקור ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול ויפקד
מקום דוד : ולא דבר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה
הוא בלתי מהור הוא כי לא מהור : והי ממחרת החדש השני
ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל יהונתן בנו מדוע לא בא בך
ישי גם תמול גם היום אל הלחם : ויען יהונתן אל שאול נשאל
נשאל דוד מעמדי עד בית לחם : ויאמר שלחני נא כי זבת
משפחה לנו בעיר והוא צוה לי אחי ועתה אם מצאתי חן בעיניך
אמלטה נא ואראה את אחי על כן לא בא אל שולחן המלך :
ויתראף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות הלא ידעת
פי בחר אתה לבן ישי לבשתך ולבשת ענות אבך כי כל הימים
אשר בן ישי על האדמה לא חפון אתה ומלכותך ועתה שלח
וקח אתו אלי כי בן מות הוא : ויען יהונתן את שאול אביו ויאמר
אליו למה ימת מה עשה : וימר שאול את החנית עליו להפנותו

וירע

וידע יהונתן כי כלה היא מעם אביו להמית את דוד : ויקם
 יהונתן מעם השלחן בחרי אף ולא אכל ביום החודש השני לחם
 כי נעצב אל דוד כי הכלימו אביו : ויהי כפקד ויצא יהונתן השדה
 למיעד הוד ונער קמון עמו : ויאמר לגעריו רץ מצאנא את
 החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא ידה החצי להעבירו :
 ויבא הנער עד מקום החצי אשר ידה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי
 הדגור ויאמר הלא החצי מסך והלאה : ויקרא יהונתן אחרי
 הנער מהרה חנשה אל תעמד וילקט נער יהונתן את החצים
 ויבא אל אדניו : והנער לא ידע מאימה אך יהונתן ודוד ידעו
 את הדבר : ויתן יהונתן את פליו אל הנער אשר לו ויאמר לו
 כך הביא העיר : הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפו
 ארצה וישתחו שלש פעמים וישקי : איש את דרעיו ויבכו איש
 את דרעו עד דוד הגדול : ויאמר יהונתן לדוד לך שלום אשר
 נשבענו שנינו אנתו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה ביני ובינך
 ובין דרעי וביני ודעך עד עולם :

סליק

מגלת אסתר

א ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המלך מהודו ועד פוש
 שבע

רשי' כימו אחשורוש • מלך
 (רדף' פרס סיה שמלך
 תחת כורש אלס' קטעים סנה של גלות
 נכל : הוא אחשורוש • הוא ברשעו
 מתלמו
 שפתי חכמים
 אדק"ל חיה אחשורוש הוא אם אביו
 של דרוש קראסן ז' לא סיה
 מלך ואם בנו של דרוש אם כן מתי סיה
 מלכותו הלא אחר דרוש מלך כורש וכמו'
 מלכותו עד סוף סעשים סנס שעלו מכלל
 י"ר כו סיה מעולי גולה וכוחו ממלך הזה
 עדין סיה מרכזו בגולה • לפני פרס מלך פרס כו' • ח"נ דקס לרש"י למס לילכל
 הסיונים ס"ל ויהי כימו המלך אחשורוש כשכת כמלך כו' • לכן סו' מלך פרס סיה
 ומלך תחת כורש על כן סיה כרוך לסגדלו מאחשורוש אשר סהי' כמלכי פרס הקודמי'
 ואמר סזה ממלך האחרון מלך מהודו ועד כוש כוסף על פרס ומתי • וכן סוא דעת
 סרנ"ט

שבע ועשרים ונסאה מדינה : ב בימים ההם נשבת המלך
 אחשורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה : ג בשנת
 שלוש למלכו עשה משתה לכל שריו ועבריו חיל פרס וימדי
 הפרתמים ושרי המדינות לפניו : ד בהראתו את עשר כבוד
 מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו ימים רבים שמונים וימאת יום
 ובמלואת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים
 בשושן הבירה למגדול ועד קטן משתה שבעת ימים בהצר גנת
 בית המלך : ו חורו פרס ותכלת אחיו בחבלי בוז וארגמן
 על גלגלי כסף ועמדי שש ממות זהב וכסף על רצפת
 בהט ושש ורר וכחרת : ז והשקות בכלי זהב ויכרים מבמים

שונים

רע"ט
 ב מתחלתו ועד סופו : המלך • סמך
 מעלתו ג' לא היו מורע המלוכה : מסדו ועד
 כוס וגו' • המלך על מאה ועשרים ושבע
 מדינות כמו שמולך מהורו ועד כוס
 סעודים ד זה אצל זה וכן (מלכיסוד')
 כי הוא רודם בכל עבר הסד מתפסח ועד
 עזה שהיה רודם כב עבר הסד כמי
 שהיה רודם מתפסח עד עזה : (ב) בשבת
 המלך אחשורוש וגו' יבשתקים המלכות
 בידו ה ורכותיו פירשנו : ענין אחר
 במס' מגילה : (ג) הפרתמים • שלטונים
 כלשון פרס : (ד) ימים רבים • עשה להם
 ו משתה : (ה) גמתי מקום זרעוני ורקות :
 ביחן • נטוע באילנות : (ו) חור כרפס
 ותכלת • מיני בגדים כבעונים פי' להם
 למצעות : אחיו בחבלי בוז וארגמן •
 מרוקרים כפתולי בוז וארגמן אותן פרס
 להסעל גילוי כסף ועל עמודי שש מטות
 זהב וכסף • ערך ליטב עליהם ז כסעור :
 על רצפת יקטעות של בהט ושש וגו' מיני
 אבנים טובות פירשו רבותיו • ולפי
 משמעות הקרא כך שם : (ז) והשקות
 בכלי

שפתי חכמים

הראש"ט ז"ל : (ב) דקסה לה"י חס
 כונתו רק לכדלילו לא הכל"ל רק ויהי
 בימי אחשורוש המלך מהורו ועד כוס
 ה א אחשורוש ל"ל : לכ"פ הוא כו' : (ג)
 דקסה לה"י הכל"ל המלך בקמ"ד • לכן
 פירש המלך מעט כו' וכך הוא ברכות
 המלך ועדין לא מלך וביאורו לשעבר עד
 עכשיו לא ירש מלכותו : (ד) דקסה
 לה"י הרי אומר סבע ועשרים ומאה
 מדינה למס פרט מהורו ועד כוס • לכפוי
 המלך על מאה נתי • ורש"י נמשך אחר
 הרכות דאלו במר' כמגלה איכא פלוגת'
 בדבר וחד אמר כי רחוקים היו ומאחר
 דהרכות הסכים כו' ד קרובים היו כתב
 רש"י רק חד מ"ד ותפס ל' הרכות : (ה)
 דקסה לה"י וכי דוקא בשבתו על כסא
 עשה • ועוד מאי נפקא לן מיניה אם ישב
 או עמד לכן פירש בשנתקיים כו' • א"ל
 דק"ל בשנת המלך משמע בתחלת מלכותו
 והדר כתיב בשנת שלם למלכו • לכן פירש
 בשנת ימים המלכות בידו דהיינו בשנת
 שלם למלכותו : (ו) פירש אצל אינו דבוק
 למס דסמוך לו דייך הראה להם יקר
 תפארת גדולתו וימים רבים : (ז) דקסה

לה"י מטות לסעודה למאי מעניי ללכפוי'

שנים ויון מלכות רב כד המלך: ח והשתיה בדת אין אגס כן
 יסד המלך על כד רב ביתו לעשות פרצון איש ואיש: טגס ושתי
 המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות אשר למלך
 אחשוורוש: י ביום השביעי פמוב לב המלך בין אמר למחזיקן
 בותא חרבונא בנתא ואבנתא זתר וברפס שבעת הסרסים
 המשרתים את פני המלך אחשוורוש: יא להביא את ושתי
 המלכה לפני המלך בכתר מלכות להראות העמים והשרים את
 יפיה פי מובת מראה היא: יב ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר

המלך
 שפתי חכמים

רשי"י

ערך לושב עליוס: (ח) ססיף למ"ד
 חמלת וססקות כדי סיסס מקור כי חזלת
 זז הוא כווי וידוע הוא שחפט המקור
 לעולם שיבא עליו חחד מאותיות ככל"ס
 וכן הוסיף למ"ד כפ' ויחל לעשות אותי
 והוטר כתב רש"י ולהוטר כוונתו זס כן
 שלא יסח כווי והביא שס לרזיה כמו
 והכבד שפירשו ולהכבד והכות את מואב
 ובפ' וארז הכיחס כלס למקור ובפ' ויחל
 הניחס כקס חסרי הכמ"ד לפי שכן הוא
 משפט המקור ככזכר: (ט) פי' חלת רב
 הוא שס כמו הרבה. כמו רב לכסכני לוי
 שפירש רש"י הרב' חבל רבתינו דרשו רב
 רב כגנוס: (י) דקסס לרש"י וכי יעסס
 כרז'ן חיס זה לא יוכל לעשות כי כון איש
 אחר כי אין רזון כולס שוים. לכן פירש

ככלי זכס. כמוה ולהסקות: טוים
 מסוים סס חס וכנודתי הססונוס ורכונו
 דרשו מה שדרשו: ויון מלכות רב. הרבה
 ט ורכונו אמרו ססססס אוחס כל אחד
 ואחד ויון סססס זקן ממנו: (ח) כדת. לפי
 שיש ססססס סכופין את המסוכין לסססס
 כלי גדול ויס סלוינו יכול לססססו כי אס
 בקוסי אכל כלן אין אונס: יסד. לשון
 יסוד כלומר כן תקן זכוס: על כל רב
 בותו. על כל שרי הססססס שר סלופיס
 שר הסכמיס ושר המסקיס: לעססס כרזון
 ואיס ואיש לכל אחד י רזיו: כיו' הסכיו.
 רכותיו אמרו ב שבת הוס: (יב) ותמאן
 המלכה וסתי רכותיו אמרו לפי שפירס
 כה כרעמל כדי ססמאונת הרג לפי סססית
 מפססס

לכל אחד רזונו לא שיעסס רזון כולס בעת אחד ובנוסח אחד: (ב) כפ"ק דמגילה
 ביום השביעי כטוב לב המלך ביון אטו עד יוס השביעי לא טוב לכו ביון חמר רב ויס
 השביעי שבת היה כוז' כמלך שעיך כזגנת הסמוב לכורות שכחשר טב לביס ביון כססכת
 אורע מעסס דוסתי כדי לסלס לה מדה כנגד מדה כמו שפירש ואזיל דויוקי דרב רבי
 קוח אטו עד יוכססשביעי לא טב לביס ביון אלס עכ"ל דפירשו דקרא כלשר טב לביס
 ביון כיוס השביעי לא שוים השביעי כוז הגרס לטוב לביס כי כל יוס טב לביס דק זס
 אורע כלשר כיו אז כיוס ראשון אלס ע"כ סלוי יוס השביעי שבת הוא וקרא אחז לאשמעין
 סכמדה סלרס מודל מודדיו לו: (ל) דיוקי' דרכונו: מכדי פירוס סיתס
 מדכתיב עססס חססס בית המלכות בית הנכסיס מעני ליה אלס זס יוז לדכר עכורס
 נמכונוס

המלך אשר ביד הסריסים ויקצף המלך מאד וחמתו בערה בו:
 ויאמר המלך לחכמים ידעי העתים כי כן דבר המלך לפני כר
 ידעית ודין: יד והקרב אליו פר שנה שתר אדמתא תרשיש
 מרס מרסנא ממוכן שבעת שרי פרס ומדי ראי פני המלך
 הישבים ראשנה במלכות: טו כרת מה לעשות במלכה ושתי
 על אשר לא עשתה את מאמר המלך אחשורוש ביד
 הסריסים: ס טז ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים לא על המלך
 לבדו עושה ושתי המלכה כי על כל השרים ועל כל העמים
 אשר בכל מדינות המלך אחשורוש: יז פריצא דבר המלכה
 על כל הנשים להכות בעליהן בעיניהן באמרם המלך
 אחשורוש אמר להביא את ושתי המלכה לפניו ולא באה: יח
 והיום הזה תאמרנה ושרות פרס ומדי אשר שמעו את דבר
 המלכה לכל שרי המלך וכדי בזיון וקצף: יט אם על המלך טוב
 שפתי חכמים ממוכן קרי

רש"י יצא

מתכונה כדי להסתכל ביופיו א"כ למק
 לא באתה אלא לפי שפרסיה כו' וסא
 דאחרת פרת' נרעת ולא ע"א בירושלמי
 מפיך לה כו' כתיב הכא אשר נגזר
 וכתוב גבי עוזים כשמתנגע נגזר מניח ה'
 מה להלן נרעת אף כאן נרעת: (ח)
 דיוקו מדקאמר להביא את ושתי המלכה
 לפני המלך דבכח מלכות ולא אמר בלבוש
 מלכות וכח מלכות על ראש' מלימד שכן
 היה אומר להביא את ושתי המלכה ולא
 יהיה עליה כלום אלא כח מלכות וכן הוא
 גהדיח כהדרס ובינקוש: (כ) דק"ל מאי
 כולי האי דלקס ביה חמתיה לכן פירש
 ששלחה לו כו': (ס) דק"ל וכי דבר המלך
 תמיד לפני כל יודעיו וזולת' לה ס' מדבר
 לכן פי' כן מנבג המלך כו': (ט) דק"ל
 מה ענין זה לכהן' ל' לערוך דבריו כו':
 (פ) דק"ל אלא לא עשתה שום דבר דק
 שמיאנה לכהן לא שניקסא שיעשו שאל הנשים כן לכהן פי' זה שכונתה כו' כלי מתוך
 מעשיה

מפסגת כנות ישראל ערומות ועשו' כהס
 תלאכה בשבת נגזר עליו שחפסע מ
 ערומה בשבת: ויקצף • ששלחה לו נ
 דבריו נבאו: (יג) כי כן דבר המלך •
 כי כן מלכה המלך מ ככל חפסע לשום
 את הדבר לפני כל יודעיו דת ודין: (יד)
 והקרב אליו • לערוך דבריו ע בפניהם
 אלו הם כרשנא שתר וגומר: (טו) כרת
 מה לעשות • מוכב על ויאמר המלך
 לחכמים: (טז) • שרי כשון עון: (יז)
 כי יבא דבר המלכה על כל הנשים זה
 שכונתה את המלך על כל הנשים פ
 לכונות אף כן את בעליהן: (יח)
 תאמרנה שרות פרס ומדי • לכל שרי
 המלך את הדבר הזה והרי זה תקרא
 קצר: וכדי בזיון • ויש בדבר הזה סרסב
 בזיון וקצף: (יט) דבר מלכות • גורת
 מלכות
 מתוך
 מעשיה

יצא דבר מלכות מלפניו וכתב בדתו פרס ומדי ולא יעבור אשר
 לאתבוא ושתי לפני המלך אחשוורוש ונלמדתה לכן המלך
 דרעיתה הטובה ממנה : כ ונשמע פתגם המלך אשר עשה
 בכל מלכותו כי רבה היא וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן ומרדכי
 ועדרקמן : כא ויטב הדבר בעיני המלך והשרים ויעש המלך
 בדבר ממוכן : כב וישלח ספרים אל כל מדינות המלך אל מדינה
 ומדינה בכתבה ואל עם ועם פלשונו להיות כל איש שרר בביתו
 ומרבר פלשון עמו : כ אחר הדברים האלה בשרח חמת המלך
 אחשוורוש וזכר את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר
 עתה : כ ויאמרו נערי המלך משרתיו יבקשו למרד נערוֹת
 בוֹעלת טובות מראה : ג ויפסד המלך פמולים בכל מדינות
 מלכותו ויקצנו את כל נערה בתולה טובת מראה אל שושן
 הבירה אל בית הנשים אשר הגא סרים המלך שמר הנשים
 ונרדון ממרקיה : ד והנערה אשר ויטב בעיני המלך תמלה תחת
 ושתי ויטב הדבר בעיני המלך ויעש כן : ה איש יהודי היה בשושן
 הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שאעי בן קיש איש ימיניו אשר
 הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה

אשר

שפתי חכמים

רשי

מלכות צ' סל קמה טהום לטורנס : וכתב
 בדתו פרס ומדי בספרי חוק ומנה ק
 סלכות : ולא יעבור חוק זה מכונים
 סיהס זה חוק ודת לכל הדתות את בעלם :
 אשר לא תכח ושתי • וכבר ר' נטרנס :
 (כב) מדבר כלשון עמו • כופה את
 אשמו ללמד את לשוני אם הוא כת לשון
 אחר : (א) זכר את ושתי • את ופיה
 ונעצב : (ג) ויפסד סמך פמולים • לפי
 שכל פקוד ופקוד ידועות לו כשום הושת
 סכה לזכרו : תמרוקין • כן דכרים
 המנחמין כמו ומוקס ושופך סזן ערב
 ויזני סמס וכסזס סמסרין ומעטין
 את הכסר : (ס) קיש יהודי •

מעשים תלמדו סנסים לעשות נס סמס :
 (כ) דקסה לרס"י דבר המלך מבעני לים
 לכן פי' גזירת מלכות כו' : (ק) דקסה
 לרס"י כלל סדת לא דבר גוסנו הוא
 סיכתוב כו' וסנ"ל ויכח בדתו פ"ס ומדי •
 לכן פי' בס' זוק כו' : (ר) דקסה לרס"י
 מס יתקנו כזח סיכתב אשר לא תכח ושתי
 סלל ג' יועי גרעו סמחה תלמדו סנסים
 לעשות גס סמס כולכן פי' ולכן סטרנס פי'
 סמו כופים סלכך סטרנס : (ס) דקסה
 לרס"י קני לים יהודי וקני צה ימזני •
 לכ"ס על סגלס כו' :

דק"ל

על סגלס עם גלות יהודה ש כל אותן סגלס עם מלכי

ויכרס

נא

מגלת אסתר ב

אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל : ויהי אמן את הדסה היא
אסתר בת דרוז כי אין לה אב ואם והנערה יפת תואר וישובת
מראה ויבמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת : הויה בהשמו
דבר המלך ודתו ובהיבין נערות רבות אל שושן הבירה אל יד
הני ולקח אסתר אל בית המלך אל יד הני שמה הנשים : מ
ותישב הנערה בעינו ותשא חסד לפניו ויבהל את ממרקייה
ואחמנותיה לתת לה ואת שבע הנערות הראויות לתת לה
מבית המלך וישנה ואת נערותיה לשוב בית הנשים : לא הגידה
אסתר את עמה ואת מולדתה כי מרדכי צוה עליה אשר לא
תגיד : יא ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים
לדעת את שלום אסתר ומה יעשה בה : יב וכהגיע תר הנערה
ונערה לבוא אל המלך אחשורוש מקץ היות לה פדת הנשים
שנים עשר חדש כי בן ימלאו ימי מרקייהן ששה חדשים בשמן
המר וששה חדשים בכשמים ובתמריקי הנשים : יג ובה הנערה
באה אל המלך את פד אשר תאמר ינתן לה לבוא עמה מבית

הנשים

שבעי חכמים

רשי
 וסודה היו קרוים וקרוים בין הבנים ואפי'
 משכט אחר הכ : איש ימינו * מכמתן וס
 כך פשוטו ורבותינו דרשו מה שדרשונו
 לבת * רבותינו פירשו לכוז לאמה :
 ת (ט) ויבסל את תמרוקים * זריז
 ותמכר הסלם משל כלין : הראויות לתת
 לה * לפרתם וכן עושים לכולן א ורבותונ
 דרשו מה שדרשו : ויטפה * סיכה אותם *
 (י) אשר לא תגיד * כדי שיאמרו שהיא
 מתעפחה כזוים ויש חוס שאל ודעו שהיא
 מתעפפת שאל המלך היו מעזיקים כס :
 (יא) ומה יעשה גם * זה אחד משני
 כדויקים סניתן להם רמז ישועה דוד
 ומרדכי דוד שנאמר (סמואל א' י"ז)
 אשר לא בא ידו דבר זה אלא לשמוך עליו להלחם עב זה
 וכן מרדכי אחר לא
 אירע לכדקת זו שתלחץ לזכר ערל אלא שעתידה לקום
 לשאוב נשאל לפיכך
 היה מחור לרעתה ואל כסופים : (יב) מר * זמן : (יג)
 כל אשר תאמר * כל

(ת) דק"ל כי חייך תוכל לפיות לו לבת
 מאחר שחנה מזרעה וכל"ל לקח מרדכי
 וסיתה לו ככת כמו ותסו לו ככת נכי בה
 שבע כסמואל כ' י"ב * לכן פי' אל יקרי
 לבת אלא לבת כך הוא נפ"ק למגילה
 ופרס"י פס לבית כו' לאמה : (א) דוקו
 מדכהוי הראויות לתת לה משמע שהיו
 נותנים לכל אחד הראויות לה לאל"כ
 ה"ל ואת שבע הנערות מכות המלך וכך
 אית' במדרש היה מוסר לכז' א' שבע נערות
 אם היתה שמורה אומרת שמורה הכא
 עתה אם היתה קריה אחרת אקריה תכא
 עתה

הנשים עד בית המלך : יד בערב והיא באה ובקרה היא שבה
 אל בית הנשים שני ארבע שנים כרים המלך שמר הפלגשים
 לא תבוא עוד אל המלך כי אם תפץ בה המלך ונקראת בשם :
 מן ובהגיע תר אסתר בת אביהו דוד מרדכי אשר לקח לו
 לבת לבוא אל המלך לא בקשה דבר מי אם את אשר יאמר הני
 כרים המלך שמר הנשים ותהי אסתר נעוה את הן בעיני כל
 ו איה : מן והלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו
 בתוך העשירי הוא חדש טבת בשנת שבע למלכותו : יו
 יב הב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא הן והסד לפניו
 סכל הבתולות וישם פת מלכות בראשה ומליכה תחת ושתי :
 יח ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו אית משתה
 אסתר והגתה למדנות עשה ויתן משאת כיד היקד : יט ובהקבץ
 בתולות שניות ומרדכי ישב בשער המלך : כ אין אסתר מגדת
 מולדתה ואת עמה כאשר צוה עליה מרדכי ואת מאמר מרדכי
 אסתר עשה כאשר היתה באמנה אתו : ס כא בימים ההם
 ומרדכי יושב בשער המלך קצף בגתן ותלש שני כריסי המלך
 משמרי הכף ויבקשו לשלח יד במלך אחשורוש : כב וידע הדבר
 למרדכי ויגר לאסתר המלכה ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי :

ויבקש

שפתי חכמים

רש"י

סחוק ומיני דגד : (יג) אל בית הכספים
 שני : כסני : (טז) כחד סעשירי יעת
 כינה סהנוף נסנס מן הנוף זמן קב"ה
 אומר עת כינה כדי להכנס עליו : (יז)
 מכל כספים סכעולות שאף נסיכסעולות
 קבד : (יח) והינה למדנות עשה
 לכבוד הכניסה להן זן המה טעלסין : ויתן
 משא"י שלח דודו להסוכל כדילפתות
 ב חולי תגי מולדת' והטפ"כ אין אסתר
 מגדת מולדתה נפי שמרדכי יושב בסער
 המלך סמורזה וסמורזס על כן : (כא)
 לשלוח יד : נהסקומ סס המות : (כב) וידע סדכר לצדדכו : סכו סספריסכדכריהס
 לפניו כלסון טרסי ולין יודעיס סהיו מרדכי מכיר כסכעיס לסוונת ססיס מוסיס
 לסכת הגזית :

דק"ל

סכו סספריסכדכריהס ססיס מוסיס ויכתב

בו ויבקש הדבר וימצא ויתלוי שניהם על עץ ויפתח בספר הכתוב
 היום לפני המלך: **ס ג א** אחר הדברים האלה גרל המלך
 אחשוורוש את המן בן המדתא האגגי וינשארו ושם את כסאו
 מעל כל השרים אשר אתו: **ב** וככל עבדי המלך אשר בשער
 המלך פרעים ומשתתפים להמן כירבו צוה לו המלך ומדרכי לא
 יכרע ולא ישתחוה: **ג** ויאמרו עבדי המלך אשר בשער המלך
 למדרכי מדוע עובר את מצות המלך: **ד** ויהי כאמרו אליו
 יום ויום ולא שמע אליהם ויגדו להמן לראות הישגדו דברי
 מדרכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי: **ה** וירא המן פיראון
 מדרכי כרע ומשתחוה לו וימצא המן המה: **ו** ויבו בעיניו לשלח
 יד במדרכי לבדו פיהגיו לו את עם מדרכי ויבקש המן
 להשמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשוורוש עם
 מדרכי: **ז** בחדש הראשון הוא החדש ניסן בשנת שתים עשרה
 למלך אחשוורוש הפיל פור הוא הגודל לפני המן מיום ליום
 ומחדש לחדש שנים עשר הוא החדש אדר: **ח** ויאמר המן
 למלך אחשוורוש ישנו עם אחד ספור ומפוזר בין העמים בכל
 מדינות מלכותך ודתיהם שנות מכל עם ואת דתי המלך אינם

עשים

שפתי חכמים

רשי

(כג) ויכתב בספר דברי יומים סטובה
 ששעה מרדכי למלך: (א) אחר סדכנים
 האלה שכתבת וכו' זה א לפיות
 לשפוע לוסראל: גדל המלך את המן
 סהק"ס כורא רפואם למכתן סל וסראל
 קודם שיבא המכב עליהם: (ב) כורעיס
 ושתחיס: ששעה עמנו אלום לפיכך
 ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה: (ד)
 הי' יזלו דברי מדרכי האומר סל
 ושתחיס עולמות כי הוא יהודי וסוחר על ע"א: (ז) הפיל פור
 שפסול ולא פירש מי ומקרא קצר סוף: הוא בגודל הכתוב מספר ומי הכור הוא
 גורל פסול גורל כפיו חודש ילית: מיום ליום כפיו יום בחדש שילית: (ח)
 ואת דתי המלך לפתחם לעבודת המלך: אין סוף אין חסס כלימך הין

נכע

שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ שָׁק: ג וַיִּבְלַע מְדִינָה וּכְרִינָה מְקוֹם אֲשֶׁר
 דָּבַר רַמְדָּה וַיְהִי מַלְּעֵי אֲבָל גָּדוֹל לַיהוּדִים וְצוּם וּבְכִי וּמִכְתָּר
 שָׁק אֲבָר יַעַץ לְרַבִּים: ד וַתְּבוֹאִינָה גֵעֵרוֹת אֶסְתֵּר
 וּסְרִיסֵיהֶן וַיִּגְדְּלוּ לָהּ וַתִּתְחַלְחַל חֲמֻלָּהּ מְאֹד וַתִּשְׁלַח בְּגָדִים
 לְהַלְבִּישׁ אֶת מֵרְדֵי וְלִהְסִיד שָׁקוֹן מֵעֲלוֹ וְלֹא קִבֵּר:
 ה וַיִּקְרָא אֶסְתֵּר לְהַתֵּךְ מִסְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר הִנְעִמִיד לְפָנֶיהָ
 וַתִּצְוֶיהָ עַל מֵרְדֵי רַעַת מֵהָזֶה וְעַל מֵהָזֶה: ו וַיִּצְאָה הַתֵּךְ אֶל
 מֵרְדֵי אֶל רְחוּב הַעִיר לְפָנֶי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ: ז וַיִּגְדְּלוּ מִרְדֵי
 אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרְהוּ וְאֶת פִּרְשַׁת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר אָמַד הֵטֵן לְשִׁקוֹ
 עַל גַּנְיֵי רַמְדָּה לַיהוּדִים לְאֹבְדָם: ח וְאֶת כֶּתֶשׁוֹן כְּתָב הַדָּת
 אֲשֶׁר־נָתַן בְּשׁוֹשֵׁן לְהַשְׁמִידָם נָתַן לֹו לְהַרְאוֹת אֶת אֶסְתֵּר וּלְהַגִּיד
 לָהּ וּלְגִמְוֹת יְיָ לָהּ לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לְהַתְּהַנֵּן לֹו וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו
 עַל־עַמָּה: ט וַיִּבֹּא הַתֵּךְ וַיִּגְדַּל לְאֶסְתֵּר אֶת דְּבַר מִרְדֵי: י וַהֲאִמַר
 אֶסְתֵּר לְהַתֵּךְ וַתִּצְוֶיהָ אֶל מִרְדֵי: יא כָּל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְעַם
 מְרִינֹת הַמֶּלֶךְ יוֹדְעִים אֲשֶׁר כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ
 אֶל הַחֲצֵר הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא יִקְרָא אַחַת דָּתוֹ לְדַמֵּת רַבָּה
 מֵאֲשֶׁר יוֹשִׁיט לֹו הַמֶּלֶךְ אֶת שְׂרָבִישׁ הַדֹּב וְהָיָה וְאִי לֹא יִקְרָאתִי
 לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ זֶה שְׁלוֹשִׁים יוֹם: יב וַיִּגְדְּדוּ לְמִרְדֵי אֶת דְּבַר־
 אֶסְתֵּר: יג וַיֹּאמֶר מִרְדֵי לְהִשָּׁב אֶל אֶסְתֵּר אֶל תְּדַמֵּי בְּנַפְשְׁךָ
 לְהַמְלִיט בֵּית הַמֶּלֶךְ מִכָּל הַיהוּדִים: יד בִּי אִם הִתְרַשׁ תִּתְרַשֵּׁי

בית

רשי

שפתי חכמים

לכוו • אין לדר ארז לכוו אל שער המלך
 בלבוש שק: (ג) דבר המלך ודמו •
 י. ש. ש. לוחם נוסח הספרים טובים סס
 תכס סדט בעיר: (ז) פרס הסקפי סי
 הסקפ: (יג) אל תדמי כנפשי אל תחשבי
 כמו (כמדבר נ"ג) ובוהו כחשר דמיוניאל
 תדמי כנפשי אל תבי סכור להמלט ביום
 כהריוס כבית המלך שאין את רוכס לכסן
 עמך על הספק לכא אל המלך שלא
 כרסות: (יד) ומי וודע

אע"ג דתרי דעות ניכרו כפ"ק דמגילת
 וכמדוש ילקוט • כתב רש"י שניסס יחד
 דס"ל דסא ודא גרסי כ"ז וזולת
 לא נעזירה עליהם כ"ז כ"כ וזולת
 הסעודה סי' עדין כפ"י מאריך לפי ובוה
 נחחס גזר דינס נמלא א' סן כגזרה סיה
 בעבור כאלס ומתומת כגזר דין סיס
 בעבור כאלס ומתומת כגזר דין סיס
 בעבור הסעוד' וכן סוכות מוסר"ר שלמה
 חלקקו כנקדמה ספרו מנות סלוי סכן
 דעת

בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית
אביה תאבדו וי' ודע אם לדעת פזאת הגעת למלכות: ויאמר
אסתר להשיב אל מרדכי: מן לך פנים את כל היהודים
הנמצאים בשושן וצימי עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים
לילה ויום גם אני ונערתי אצום בן ובתן אכוא אל המלך אשר
לא יכרת וכאשר אבדתי אבדתי: וי' ויעבר מרדכי ויגיש ככל
אשר צוהה עליו אסתר: ה א והיו ביום השלישי ותלבש אסתר
מלכות ותעמד בתצר בית המלך הפנימית נכח בית המדך
והמדך יושב על כסא מלכותו בבית המלכות נכח פתח הבית: ב
ויהי פראות המלך את אסתר המלכה עמדת בתצר נשאה חן
בעיניו ויושט המלך לאסתר את שרכיש הזהב אשר בידו ותקרב
אסתר ותגע בראש השרכיש: ג ויאמר לה המלך מה לך אסתר
המלכה ומה בקשתך עד חצי המלכות וינתן לך: ד ותאמר
אסתר אסתר המלכה טוב כוא המלך והמן היום אל המשתה
אשר עשיתי לך: ה ויאמר המלך מרדך את המן לעשות את
דבר אסתר ויכא המלך והמן אל המשתה אשר עשתה אסתר:
ז ויאמר המלך לאסתר במשתה היין מה שאלתך וינתן לה ומה

בקשתך

שפתי הכמים

רשימי

וודע אם לעת כואת כגעת נמי וודע אם
וחסיו בך המלך לטח הכאה סהיא זמן
הסריגה לעת בזאת • סהוא סוס עומד
כיוסן זמן הסריגה כאלך לטח הכאה:
הגעת למלכות יאס תניעו לנדולה שאת
כס עכשו: (טז) אשר לא כדת ישחית
ליכנס אשר לא יקרא: ומ"א אשר לא

כדת שער עתס באונס וועכסיו כרצון: וכאשר אבדתי וכאשר סתחלתי לילך
לאבדך חלך ואלות יומתדס אגדס כאשר אבדתי מכית אגא אובד מחדס מעכשו שאני
כרצון ככעלת לגוי אבי אסור לך: (יז) ויעבור מרדכי • ע דז לסחצני ת ה"ע
דחשן של ססח סהעעס וי' כיוסן וי"ו סהרי כיוס ו"ג ככתבו סהסריס: (ח)
מלכות • כגוי מלכות ור"א סלכסס רוח ק דס ח כתי דאת חזר (ד"ג) אי וי"כ
ורוח לכסס את עמש: (ט) יד חצי המלכות ידבר סהוא כ"מכס וכתיס סמלכות כו ז
כתי"ק סתחילי לככותי כיוס כורג וזר: כו זכס לכסל סמלכס וחסריס סעמך
אחרי

הזכרונות דברי הימים יהיו נקראים לפני המלך : ב וימצא כתוב
 אשר הגיד מרדכי על בנתנא ותלש שני סריסי המלך משמרו
 הסף אשר בקשו לשלח יד במלך אחישורוש : ג ויאמר המלך
 מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על ידו ויאמרו נערי המלך
 משרתיו לא נעשה עמו דבר : ד ויאמר המלך מי בחצר והמבוא
 לחצר בית המלך התיצונה לאמר למלך תללות את מרדכי על
 העץ אשר הכין לו : ה ויאמרו נערי המלך אליו הנה המן עמר
 בחצר ויאמר המלך יבוא : ו ויבוא המן ויאמר לו המלך מה
 לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו ויאמר המן בלבו רמי
 יחפץ המלך לעשות יקר יותר ממני : ז ויאמר המן אל המלך
 איש אשר המלך חפץ ביקרו : ח יבאו לבוש מלכות אשר לבש
 בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נתן כתר מלכות
 בראשו : ט ונתון הלבוש והסוס על יד איש משרי המלך
 הפרתמים והלבשו את האיש אשר המלך חפץ ביקרו והרפיכה
 על הכוס ברחב הער וקראו לפניו ככה עשה לאיש אשר
 המלך חפץ ביקרו : י ויאמר המלך להמן מה ראת את הלבוש
 ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי הישב בשער
 המלך אדיתפל דבר מפל אשר דברת : יא וינקה המן את הלבוש
 ואת הסוס וילבש את מרדכי וירפיכהו ברחוב העיר וקרא לפניו
 ככה עשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו : יב וישב מרדכי אל
 שער המלך והמן נדחף אל ביתו אבל ותפוי ראש : יג ויספר
 המן לזרש אשתו ולכל אהביו את כל אשר קרהו ויאמרו לו

חכמיו

שפתי חכמים

(י) דקיל ליל דשנ מרדכי הלא כל עמנו
 של הכתוב אינו אלא לספר נפלתו של המן
 לכן פירושו לשון ולמעניתו ויום שלישי
 למעניתו היה שהתחיל להתענות ביום י"ד
 בניסן

דש"י

מתוך שנתן לנו על המן ואסתר אמר א"ל
 מלא ידע אדם עכסם סחוף אוהביו ונלה
 לו וחזר ואמר שמה עשה לי אדם טובה
 ולא נחלתיו ואן חוששין עוד לי לפיכך
 ויאמר להבוא את ספר הזכרונות : (ט)

וזתון סלבוש היסוס על יד אים • ואת סכתו ולא הזכיר שראש עינו של מלך רעה על
 שאמר שיתנו סכתו כראש אדם : (יב) וישכ מרדכי : י לשון ולמעניתו : אכל ותפוי

רחש

נב

חכמו יודש אשתו אם מורע היהידים מרדכי אשר החלות
 לנפל לפניו לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו: ד עורם מזדברים
 עמו וסרים המידה הגיעו ויבהילו להביא את המן אל המשתה
 אשר עשתה אסתר: ז א ויבא המלך והמן לשתות עם אסתר
 המרבה: ב ויאמר המלך לאסתר גם ביום השני במשתה היין
 מה שאלתך אסתר המלכה ותנתן לך ומה בקשתך עד חצי
 המלכות ותעש: ג ותען אסתר המלכה ותאמר אם מצאתי חן
 בעיניך המלך ואם עד המלכה טוב תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי
 לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי כי אין הצד שיה בגונק
 המלך: ה ויאמר המלך אחשוורוש ויאמר לאסתר המלכה מי
 הוא זה ואי זה הוא אשר מצאו לבו לעשות כן: ו ותאמר אסתר
 איש צר ואויב המן הרע הזה והמן נבעת מלפני המלך והמלכה:
 ז והמלך קם בחמתו ממשתה היין אל גנת הביתן והמן עמר
 לבקש עד נפשו מאסתר המלכה כיראה כי כלתה אליו הרעה
 מאת המלך: ח והמלך שב מגינת הביתן אל בית ומשתה היין

שפתי חכמים

ציוסן ומה שקרא הכהן ליום חמנו
 שלישי ויהי ציוס השלישי ותלגס אסתר
 מלכות יום שלישי לשלוח הלוים כיה: (כ)
 דק"ל מה האלות שייך ציה - לוחאמר
 רצונו פירוט וכו' והכי דרשו צפיק
 דמגילה ע"ס: (ל) צמ' פ"ק דמגילה
 דייק מסיפיה דקרא כי נפול תפול לפניו
 שתי נפילת אלן למה תלמד סאמרה לו
 אומה זו נמשלה לעפר ולכוכבים וכו' גם
 רש"י עיקר דיוקן מסיפיה דקרא לך
 כתב וגו' לכוות שדיוקן ממה שכתוב אחר
 כך: (מ)
 פירוט
 וקבל חמנו או אחיה אוחס לעבדים הם וזרעם: (ה) ויאמר המלך אחשירוש
 ויאמר לאסתר המלכה - כ"א ש"י ויאמר צ"פ אינו אלא למדרש ומדרשו של זה נחתלה
 היה מדרש עמו ע"י שליח עכשו שדע שממספחת מלכיה היא דבר עמה פוח בעמנו: (ו)
 כי נלמה - נאמר הרעה מ והנאה והנקמה: ג יד)

והמן רש"י

ראש - רצונו פירוט הדבר ב צמסכת
 מגילה: (י) אשר החי לות לנפול וגו'
 אמרה אומה ו נמשלו לכוכבים ונעמר ל
 כהסס יורדים יורדים עד לעפס וכסהס
 עולים עולים צד לרקיע ועד הכוכבים:
 (ג) תנתן לי נפשי - שלא אהרוג צמססה
 עשר צמדז סגורת גזרת הדינה על עמי
 ומולדתי: ועמי - נתן לי צמקסתי שלא
 יכרזו ואס תאמר מה איפכת כך כי איכזה
 אוכל וראיתי וגו': (ד) כי אין כלר סוה
 צנוק המלך - שלא דף אחר הנאמר היה
 לו לומר מכור אוחס לעבדים ולשפחות
 וקבל חמנו או אחיה אוחס לעבדים הם וזרעם: (ה) ויאמר המלך אחשירוש
 ויאמר לאסתר המלכה - כ"א ש"י ויאמר צ"פ אינו אלא למדרש ומדרשו של זה נחתלה
 היה מדרש עמו ע"י שליח עכשו שדע שממספחת מלכיה היא דבר עמה פוח בעמנו: (ו)
 כי נלמה - נאמר הרעה מ והנאה והנקמה: ג יד)

והמן

והמן נפל על הממכה אשר אסתר עליה ויאמר המלך להם
 לכבוש את המלכה עמי בבית הדבר יצא מפי המלך ופני המן
 הפו: טו ויאמר הרבונה ארז מן הסרסוס לפני המלך גם הנה
 העץ אשר עשה המן למדכי אשר דבר טוב על המלך עמד
 בכית המן ונה המשים אמה ויאמר המלך תלחו עליו ויתלו
 את המן על העץ אשר רבין למדכי וחמת המלך שככה: ט
 ח א ביום ההוא נתן המלך אחשוורוש לאסתר המלכה את בית
 המן צדד היהודים ומדכי בא לפני המלך פי הגידה אסתר מה
 הוא: טו כי יוכר המלך את מבעתו אשר העביר מהסן ויתנה
 למדכי ותשם אחר את מדכי על בית המן: טו ג ותוסף
 אסתר ותדבר לפני המלך ותפל לפני רגליו ותכך ותתנון לו
 להעביר את דעת המן האגני ואת מחשבתו אשר חשב על
 היהודים: ד וישט המלך לאסתר את שרכש הזהב ותקם אסתר
 והעמיד לפני המלך: ה ותאמר אסתר על המלך טוב ואם מצאתי
 חן לפניו וכשר הדבר לפני המלך וטובה אני בעיניו יכתב להשיב
 את הכפרים מחשבת המן בן הסדהא האגני אשר כתב לאבד
 את היהודים אשר בכל סדעות המלך: ו כי איכבה אוכל
 וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי ואיכבה אוכל וראיתי באבדן

היהודים קרי

מולדתי

שפתי חבמים
 פירושו של כלתה נעמרה • וחחר כך ק"ל
 מה ועם עשה לו שאומר כלתה הרעה
 ועוד זמרה ידע בנעמרה הרעה דלמא
 יחזע לו עוד כאשר חייע צמחה • לכן
 פירש הסנהא והנקמה כנומר נומר
 והמן נופל וכל מצפי ליה • לכן פירש
 המלאך דוחפו והבי איתא צפיק דמגילה
 ופרש"י נופל והשניע לטון עושה וכוון
 נופל ממיד רועה לוקח ומלאך מפילו •
 דק"ט
 הנה

דש"י
 והמן נופל • המלאך דוחפו נ: על המטה
 חזר חסתר עליה • דרכן היה לישב
 צבעודה על זרן על גבי המטות כמו
 שאמר גרשם הכפר מטות זכב וכסף לפני
 המטות: ה גם לכבוש • לטון תימה היא
 לכבוש למנוס בחוקה כמו (צמדנל ל"ג)
 ונכנסה הארץ: (ט) גם כנה העץ • גם
 רעה אחרת עשה סכנין ען לתלות אוהבו
 של מלך שהיול את העלך מכה המות:
 (ח) מה הוא לה • איך הוא קרוב לה:
 (ג) להעביר את רעה המן • גלה התקיים
 עתה הרעה:

ההלות
 מורברים
 משתתה
 אסתר
 תה
 הג
 עד חצי
 אתי חן
 תתי עמי
 ד ואלו
 ה בננו
 יפה מי
 ד אסתר
 מלכה:
 המן עמי
 לוי הרעה
 זר דעה
 משתתה
 חן
 ב מחמת
 גול גוי
 ועמרי
 לעפסו ונססה
 הכנורים:
 הכוונ סנססה
 גול עמי
 קתתי מלך
 גוי איכבה
 כל סנה
 חלק היה
 ולנסחות
 חשירוש
 סה נתלסה
 מאו: (י)

מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בויז וארגמן והעיר
 שושן צהרה ושמחה. מו ליהודים היתה אורה ושמחה ושושן
 ויקר: יז וככל מדינת ומדינת ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר
 המלך ורתו מניע שמחה ושושן ליהודים משתה ויום טוב ודברים
 מעמי הארץ ומתיהודים כי נפל פחד דיהודים עליהם: ט אובשנים
 עשר חדש הוא חדש אדר בשלשה עשר יום בו אשר הגיע
 דבר המלך ורתו להעשות ביום אשר שברו איבי היהודים
 לשלום בהם ונהפוך הוא אשר ישלמו היהודים המה בשנאייהם:
 ב נקהו היהודים בעריהם בכל מדינות המלך אחשוורוש לשלח
 יד במבקשי רעת מואיש לא עמד בפניהם כי נפל פחדם על כל
 העמים: ג וכל שרי המדינות והאחשודפנים והפחות ועשי
 המלאכה אשר למלך מנשאים את היהודים כי נפל פחד מדרכי
 עליהם: ד כי גדול מדרכי בבית המלך ושמעו הולך בכל
 המדינות כי האיש מדרכי הולך וגדלנו: ה וכפי היהודים בכל
 איביהם מכת הרב והרג ואבדן ועשו בשנאייהם
 פדיונם: ו וכשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות
 איש:

- ז ואת
- ח ואת
- ט ואת
- י ואת
- יא ואת
- יב ואת
- יג ואת
- יד ואת
- טו ואת
- טז ואת
- יז ואת
- יח ואת
- יט ואת
- כ עשרת בני
- איש
- פרשנד
- דלפון
- אמפת
- פורח
- אדרי
- ארידת
- פרס
- אריסי
- ארידי
- ויחא

(ז) והכריז בוז - מעטת בוז טלית רעשו לזנועטף :
 (ח) ועושי המלאכה - אולם שהיו ממונים לעשות
 (י) אחיכדים - מהגירסא זרכי

בני־המן בן־המדתא צדק היהודים הרגו וכבזה לא שלחו את־
 ידם : יא ביום ההוא בא מספר ההרגים בשושן הבירה לפני
 המלך : יב ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה
 הרגו היהודים ואפר חמש מאות איש ואת עשרת בני המן
 בשאר מדינות מה עשו ומה שאלתך וינתן לך ומה־
 בקשתך עוד ותעש : יג ותאמר אסתר אם על המלך טוב יתן
 גם־מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום ואת עשרת
 בני־המן יתנו על־העץ : יד ויאמר המלך להעשות כן ונתת דת
 בשושן ואת עשרת בני־המן תלו : טו ויקהלו היהודים אשר־
 באות איש וכבזה לא שלחו את־ידם : טז ושאר היהודים אשר
 במדינות המלך נקהלו ועמד על נפשם ונוח מאויביהם והרגו
 בשנאיהם חמשה ושבעים ארבע מאות איש ואת ידם : יז
 ביום־שלושה עשר לחודש אדר ונה בארבעה עשר בו ועשה
 אתו יום משתה ושמחה : יח והיהודים אשר בשושן נקהלו
 בשלושה עשר בו ובארבעה עשר בו ונוח בחמשה עשר בו
 ועשה אתו יום משתה ושמחה : יט על־כֵן היהודים הפרזים
 היו־שבים בערי הפרוזות עשים את יום ארבעה עשר לחודש אדר
 היהודים קרי הפרזים קרי שמחה

שפתי רכמם

ע רכמי חמך : (כ) עשרת בני חמן •
 רחמי בסדר עולם חלו עשרה סכתבו
 שטנס על יבודה וירושלים כמו סכתוב
 בספר עזרא (עזרא ד') ובמלכות
 אחסורוס בתחלת מלכותו כתבו שטנס
 על יבודה וירושלים • ומס הוא הסטנס
 לבטל העולים מן הגולם בנימי כורס
 שהמילו לבנות את ככות והלמינו עליהם בכוחים
 אחסורוס והתנשא חמן דאב שלא יעסקו אותם סנירוסלים כבנין
 לשרי עזר הנכר לבטלן : (י) וכנה לא שלחו את ידם • שלא יתן
 המלך עין כרס במחוק : (יג) ותנתן דת • נבזר חוק
 המלך : (יט) כפרזים • סאינס וסביב כפרי חומה כארבעה עשר
 ומוקפיין חומה כט • כרין

רשי

רואים וכו' : (ע) דקיל וכי עושה מלאכה
 לנד כס למלך סכתז ועוסי מלאכה אשר
 למלך והלא כל כאומוות כלס כס למלך •
 לכן פי' אותם סהס ממונים לעשות לרכי
 המלך כלומר אשר למלך סז חל כמלאכה
 לא על עוסי המלאכה : (פ) פי' מדקאמר
 דפרזים

שמחה ומשתה יום טוב ומשלת מנות איש לרעהו : כ וכתב
 מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים אשר
 בכל מדינות המלך אחשוורוש הקרובים והרחוקים : כא לקיים
 עליהם להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום
 חמשה עשר בו בכל שנה ושנה : כב כימים אשר נתן להם
 היהודים מאוניהם והחדש אשר נהפך להם מיון לשמחה
 ומאכל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלות מנות
 איש לרעהו ומתנות לאבינים : כג וקבל היהודים את אשר
 החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם : כד כי הסן בן
 המדת האנני צרר כל היהודים חשב על היהודים לאכרם
 והלך פור הוא הגורל להמם ולאכרם : כה ובבאה לפני המלך
 אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים
 על ראשו ותלו אותו ואת בניו על העץ : כו על פן קראו לימים
 האלה פורים על שם הפור על פן על פד דברי האגרת הזאת
 ומה ראוי על ככה יסח הגיע אליהם : כז קימו וקבל היהודים
 עליהם ועל זרעם ועל כל הגלוים עליהם ולא יעברו להיות
 עושים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם צבל שנה ושנה :

רשי וקברו קרי שפתי חכמים וימים

אריך סביה מיומת יהושע בן נון כך דרשו
 ולמדו רבותינו : ומסלוח סס דבר כמו
 נוטרין משמע לפיכך הטיף נקודה רפי :
 (כ) ויכתוב מרדכי היא המגילה הזאת
 כמות סביא : (כד) כי המן בן המדתא
 אל המגן להסתכן לו : (כה) ונצוהא אסת'
 אמר המלך כפיו וזהו לכתוב ספרים שהסב מהשנתו הרעה נצוהא : (כו) על כן על
 כל דברי האגרת הזאת נקבעו הימים האלה ולכן נכתבו לדעת דורות הבאים : ומה
 ראו עושי המעשים האלו שבשאו : ומה הגיע אליהם ומה ראה החסידים שנתמס
 צבלי הקדש ומה הגיע אליהם שצא טען ורקד ציניהם והרג את ושתה מה ראה המן
 שנתקבל במרדכי ומה הגיע אליהם שצא טען ורקד ציניהם והרג את ושתה מה ראה המן
 לא יסתחור ומה רפתה אסתח שזימניה להמן : (כז) הגלוים עליהם גרים העתידים
 להתגייר : ככתנם שחא המגילה כמות כתב חסרית :

נזכרים

א שמה
 בורה
 שו
 בני
 יסר
 ואת
 ונתנתו
 יהודים
 שישן
 יהודים
 יום
 שישן
 שנה
 יהודים
 שישן
 שמה
 שמה

ובי עובד מלכות
 וסבי מלכות
 כלם הם לומר
 ימים לעשות ומה
 שאל המגילה
 (כ) כי מוקדמו
 דמות

כח והימים האלה נזכרים ונעשים בכל יום ויום ודור משפחה ומשפחה
 מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך
 היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם: כט ותכתב אסתר המלכה
 בת אביחיל ומרדכי היהודי את כל תקף לקיים את האגרת
 הפורים הזאת השנית: ל וישלח ספרים אל כל היהודים אל
 שבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אחשורוש דברי שלום ואמת אל
 לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם כאשר קים עליהם מרדכי
 היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי
 הצומות וזעקתם: לב ומאמר אסתר קים דברי
 הפורים האלה ונכתב בספר: לו ושם המלך אחשורוש מס על
 הארץ ואי הים: לז וכל מעשה תקפו וזכרו ופרשת גדת
 מרדכי אשר גדלו המלך הרוא הם כתובים על ספר דברי הימים
 למלכי מדי ופרס: לח כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש
 וגדול היהודים ורצוי לרוב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום
 לכל ירעו:

חוק אחשורוש קרי

שפתי חכמים

אחשורוש כסוף • לכן פי' וסיקף זה לרין
 סיכוי קיימות יבוע צן נון כך דרשו ולמדו
 רז' צ"ג ש' צ"פ' דמגילה ע"ט: (ל) קשה
 הרי תרגומה לא יסתנו וטעות הוא ב' כש"י
 וה"ג לא יסוף תרגום עד תום עד דסוף
 ודברי רש"י הוא שמפרש לא יסוף לא יתום
 וכך הוא בספרים מדויקים לא יסוף לא יתום
 לגרום לא יסוף לא יתום דמתרג' עד תום
 עד דסוף: (ק) דקשה לרש"י את תוקף
 מנעית ליה מאי כל תוקף • לכן פירש
 תוקפו של כולה:
 מרדכי ושל אסתר: השנית • למה השנייה חזרו ושלחו ספרים שיעשו פורים: (ל) ומאמר
 אסתר קים וגומר • אסתר נקשה מלת חכמי הדור לקצעה ולתקוב ספר זה עם סקר
 הכתובים והוא ונכתב בספר: (ג) לרוב אחיו • ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו
 מקלת מהדרין לפי שדעה קרוב למכות וביה בטל מתלמידו: לכל זרעו • מוכח על
 עמו לכל זרע עמו:

נשלם פירוש מגילת אסתר

הכתוב נכתב
 ר' יודן זקן
 15

שמות פ"א בסוק י"ח ותחיין כו' לפי

שלאון עבד עבד לנקבות רבות כו' - בקצת תפרים איהא לפי
שלאון עבדי לנקבות כו' והוא נכון יותר -
אך מ"ש אח"כ כגון ותאמרנה איש מזרי לאון
עבר כו' ותחללה לאון עבר כו' דוחק להגי'
לאון עבדי שלמה לו לרפול הדגרי' ואסתפסום
כפשוטו י"ע דמה צין עבר לעתיד לענין זה
דגם בעתיד והוא משמש כן בנוכח ונכתב
כגון צמנילית - אסתר ויזכרוהו תאמרנה שהו'
לאון יאמרו לזכרים - והם ה' מדגדג לנוכח
כגון איך תאמרי לא לעתאיתי אסכיה מדגדג
לנקבות רבות הים אומר איך תאמרנה שהוא
לאון תאמרו לזכרים - וכן מנינו צבואה כל
עממותי תאמרנה - והוא ג"כ לאון יאמרו
זכרים כי הבהו והעתיד טוים צוה וכן מלת
צדננה או תחללה הנוכח והנסתר שניהם
נחמרים בלאון זה כגון צחיוצ ק"ו הדגדגה
שפתי עולה אם היה אומר לנוכח לנקבות
רבות ה' אומר אתם תדננה עולה כמו
תדגרו לזכרים - וגם כי כל בני דמיית כולם
לולי הלאון הוא לי עתיד או הוה רק הוא'
שגראו איהא על העבר - ו מ"ש צמתי
וגר אריה לפרש לאון זה סב' רש"י כו' הוא
דחוק ואתי מרחוק - ויותר ה' נראה לפע"ד
דמ"ש רש"י לאון עבר מלת עבר הוא ע"ם
צין צבא דותאמרנה ובין צבא דותחללה וז"ל
ותאמרנה כו' לאון אמרו כמו ויאמרו לזכרים
ותדננה כו' וכן ותחללה אותי אל עמי לי
שללהם כמו ותחללו לזכרים כ"ל ואסתפסום
כטומאת שלמינו ונפרש דמה דקטע לאון עבר
הוא משום דבלאון עבר נמצא צמקרא שימוש
זה של נסתר ונוכח משא"כ בעתיד לא נמצא
צמקרא רק על נסתר ולא על נוכח א"כ ה' ה'
נריך להגי' מסרונומלה צמ"ש ותדננה צפ"כ'
לאון דנרתם ונריך להיות ג"כ לאון עבר
דנרתם וכמ"ש גבי ותאמרנה ותחללה - אך
לפע"ד הוא שפת יתר ואיזה תלמוד הוסיף
מעדתו והוא ללא לורך ואין שיה' י"ע ל"ל
לרש"י להביא מן ותאמרנה איש מזרי ולא
הביא מן המקרא שלמינו ותאמר' המילודי'
וכן לעיל ותירחן המלדות שהוא כמו ויראו
ח"ב

לזכרים וי"ע - ות"ש רש"י דנרתם חללהם
אגז שיטפא נקט רש"י צמ"ש לבסוף וז"ל
דנרתן חללה' כמשעו הלשון לנקבה :

שם פ"ד וייצ כו' ויגל ייבור הגלה

ייבורה כו' - לכאורה י"ע דהגלה
הוא לשון מפעיל כמ"ש לעיל על ויגל את
השאר'י בגל' את השאר'יו'ל לעיל דהגלה
ההם צמגול' והוא לי מפעיל משא"כ -
כאן שאמר הגלה ייבורה ר"ל ההם צמקן
והוא פעל - ארלפי"ז והנקמאני'ל ויפן
כה וכן הפכה לכאן כו' שהוא ג"כ הפכה
כך כי הפכה צחירק - אף שיש לפרש דהיינו
שהפכה עצמו מ"מ מי הכריחו לפרש כן -
ויותר נלע"ד שמ"ש הגלה ייבורה הוא ע"ם
וה"ל גלה ייבורה נוכ"כ רש"י צמלכיס' צ'
ויגל ישראל זה נקוד צחירק שהוא לשון גלה
ואינו לשון הגלה ויפן כה וכן פנה לכאן
ולכאן ל"ל ועיין צרש"י איכה צ' סכ"ו שהוא
מדבר על אחרים נקוד צמק"ן כו' ויגל יהוד'
מעל אדמתו והוא תמו' דהא הא דכתיב ויגל
יהודה שהוא צמלכיס' צ' ד"ה וצירמיה צ"ב
היוד צחירק וכמ"ש רש"י כאן אחרתהו טע"ם
וה"ל ויגל את ישראל אטורה דמלכיס' י"ז -
או ויגל את השארית שבסוף ד"ה שהביא
רש"י כאן - וגם מ"ש רש"י צחירק שם ויגל
מקד צל את ישראל אטורה הוא טע"ם וז"ל
ויגל מלך אשור כו' והוא צמלכיס' י"ח ע"ש -
ועיין רש"י סופטים גבי ויפן אר' ויגל יהוד'
מעל אדמתו יגלה הוא טע"ם וז"ל גלה ויגל
כו' ר"ל דרך ויגל יהודה שהוא צחירק הוא
לאון גלה וכך דיוגל מלך כו' שהוא צמגול
פירושו הגלה ע"ש :

פ"ב פ"א ויגל כו' ואף היא נכפדה

להיות נערה כו' - מלת ואף חזקינו
מוזן דמשמע שם צן ה' איזה סינוי שחומר
ע"ז שם היא נסתתית - ונראה דקטיא ל'
צחרת' דאף שחומר דלכך לא כתיב וילך עמם
ויקח את יוכבד כמ"ש המפטיסלפי שעתידה
תורה לאסור ודתו ולכך נכתב סתם מ"מ
מלת איש הוא צל' לכוות שבר היה איש
מכבד ועתה לקחה שנית ועיין אמר ואף היא
נכפדה להיות נערה לכך נקט לשון צה ואף
גג
סתיבה

ספיר סייך צוה הלשון ונלחם וכמ"ס • ולכן
 אמר ומאז נחתי כו' הרע נעם הוא דהיינו
 שנחוסף בהסנחית הרע כמ"ס חו"ל והמים
 להם חומה חומה מחמת קטרוג הללו עובדי
 עבו"ס כו' והלל לא הללתי וחי'אם נמדדש
 והלל לא הללתי ודאי ולפי מ"ס ר"ל שאב"י
 נחיתת הרע נחוסף בהם וחז"ל והלל כו' ר"ל
 שאז"ל זו שלא נפדו הרע מהם ונחמזר
 למזרים אך נחמת לא הי' כן טמא שעבדו
 ע"ז הי' צנוגם וע"י קושי השעבוד נפדו
 הרע מהם כמ"ס נדשם החר"י ז"ל נפי' עת
 אשר שלט האדם נדשם כו' ולזה חמר לו
 הקנ"ה עתה תראה כו' והללתי אהבם
 מעבודתם ר"ל ע"י עבודתם :

פ"ד פ"ג ויהי ונחם כו' תפס אונמתו
 של נחש צרין ציורו שהרי העל
 הנחש הי' לפי שהסית את חוה ולא מאוס
 לה"ר • אך נמדדש מצבור דשם חית' דמכח
 תפס מעשה הנחש שהניח לה"ר על צורחו
 שנחמר כי יודע אלהים כו' וציורוי הדברי'
 רמ"ש נמדדש רבה פ' ע' כי יודע אלהים
 כו' התחיל לומר דלטוריה על צורחו אמר
 מאזיני' הזה חבל וצרה את העול' ע"ש ונחמזר
 חמרינין אם ידך הנחש כו' נתקבצו כל החיו'
 אלל הנחש ח"ל ומה יתרון לצעל הלאשן ע"ש
 והכוונה ג"כ על דרך המדש • שהנחש הי' ע"ש
 ראשון מצעלי לה"ר ולכן הסתענשיטעל ידו :

שם פ"ג והיו המים כו' והיו שני פעמי'
 כו' ואז כשידדו לארץ יהיו
 צהווייתן לכאור' ראה שר"ל שיהי' צהווייתן
 היינו שיסאלו דם כאשר נתהוו צידו וא"כ
 מלת ואז הוא מגומגם • וראיתי צר"מ
 שנוכחאלו שלו ואף כשרידו לארץ כו' ע"ש טכ'
 דמתפרש מלת ציבשת כמו וציבשת ומלת והי'
 נחלק לשני עניני' שיהיו דסוגסיכו צהווייתן
 ציבשת וע"ש דקטאי ל"י גם לפי חירונו
 דרש"י דהיו קמא ל"ל הול' והמים אשר
 תתק מתיאור כו' ונכס"ע דלפ' הס"ד יצבש
 ל"ל ואי משום דמ"ד כשניצאו ליבשה יתרו
 להיות מיוסכמ"ס חר"מ זה המוה דמריכאל
 מתיב"ק חדעתי' לומר שסבז יתרו למים עד
 שהולך לכהוב ציבשת דמתחל דמלח' מתחר

ככר

ר"ל שלא יניח אהבם לילך ערם שארלו
 שידו חקיפה וכמו שפניש"י דהר' גיד חוקה
 היינו יוד החוקה של הקנ"ה אך לפירוש הב'
 דאפרעה קאי מתרגמינין אותו דחילי' הקוף
 ועיין במזרחי מ"ס צוה והנלע"ד כתבתי
 וכן נחמל כמה גרס"י שם חילופים בנוסח
 לבין התרגום וקראתי :

שם פ"ב ונלחם כו' כשידדו בלשון
 ופעלתם ינקד צמירק כמו
 ודברתם כו' • לפע"ר דמיון זה ל"ע דהסם
 אף שהוא לשון ופעלתם מ"מ הפעולה היא
 נחמתה על האדם הפועלו כמו ודברתם סה"ק
 המדברים והם שנעשה בהם פעולת הדבור
 וכן וכפרתם ענין זה הכפור הוא שגא אל
 בפועלים • וכן ולמדתם שהם הלומד'ים
 ופעולת הלימוד הוא ע"י הפועלים משא"כ
 צוה שענין הניול הוא הרק' שהמזרים ישארו
 ירקנים אף שהסיהיו בגורמיספעולה הניול
 אשר תהי' צמזרים מ"מ כיוון שהגוי'ן הוא
 הוא משרש תיבה ניול ואין הפעולה הוא
 בפועלים אלל נכפעלים אין הסתנות ינקוד
 החירק מייבז הדבור מן הנפעל אל הפועל
 לומר שהם פעלו כפולת הניול והי"ל למי'
 ותללו את מזרים וחסרי' הגוי'ן של ונלחם
 דגם שאלו הנון הפול הי' אפשר שיהי' מורה
 שדש עושים פעולת הניול אלל צדאןאינהנון
 דגושה • ואפשר דגם צדן הכורש מועיל
 החירק להביז הפעולה הנעשה נכפעליסע"י
 פועלי' שעיקר הוראות הניקוד צוה הוא לומ'
 שסם עושי הפעולה אף שגוף הפעולה הוא
 נכפעלים וז"ע • ולפי מ"ס רש"י שמנחם
 חזרו עם וינל אלהים ופירש"י שם הפרשה
 י"ל עפי' מ"ס חר"מ ז"ל שיש כח צדד' לר"י
 שמתחבר אליו רשע יוכל לנרר העוב שבו
 ולחבר אליו ולהפריד הרע שבו • ונוסף גם
 הוא אל הרשע ע"י שיוכן היה צמזרים וינלו
 את מזרים ששאלום כמנולה וציררו מהם
 כל חלקי הטוב ויניולות הקדושות וגסליהפוך
 הפרידו הרע שלהם ונחמזר למזרים וצוה
 א"ס מ"ס • ונלחם את מזרים' שהיא ג"כ
 פעולה שבהסעלמסתמם וצמזר' ג"כ בחילוף
 עוז צרע ורע עוזב וכיון שנעשה צענומת'

כמו יטעה אדם אל עושהו כמו יפנה ומנחה
 חזרו עם וישע ה' אל הכל לשון עתירה כו'
 וכאן לא הוכיח רש"י מדעת מנחה שמפרש
 גם וישע אל הכל שהוא לשון דבור ועתירה
 אותם שאינם מכוונים בלשון מה שמוציאין
 צפיהם בחפלה וישעו בדברי סקר עליהם
 כאמר ישעו ואימוטיע ע"ש וזה מכוונות
 לפי' מנחה הם שמפרש ישעו לשון עתירה
 ומ"ש רש"י בצוף אל יהיו נדצרים כו' נראה
 שאין נופל כאן מלה נדצרים ויל' מדצרים :
שם פי י"ב לקוטה כו' ללקוטה לקט לאורך
 תצן לגבול עם הטעי כ"ל
 וכן פי' רש"י לעיל פ' ו' תצן אשטובלא היו
 גובלין אותם עם הטעי :
שם קט לשון לקוט כו' קרוי קט צאחר
 מקומות אפסר ש"ל בהפוך ע"ש שדצר
 המתפור הוא וצריך לקוטטו מאחר מקומות
 קרוי קט ולשון סחר אינו צדקדוק ור"ל צממה
 מהומות ולפי הלשון שלפנינו נראה לפרש
 כוונתו מאוס דקטיא לוי' ליטא דקרא דקאמר
 קט לתצן דהא קט ותצן חד הוא ולכן מפרש
 דקט דבכא אינפירוטו קטק דעלמ' אלא לשון
 לקוט יותצן בהקרא קט אינו אלא עם מושאל
 לפי שהוא דצר המתפור וצריך לקוטטו קרובו
 קט צאחר מקומות וצאחדקטק קט אינכוונתו
 על קט ממש אלא כפי ע"ס הנחת מלת קט
 שפחתו לקט - אך ל"ע דצממה מקומות
 אשכח דחטיב קט ותצן כ"א צפ"ע צצ"ק
 דק למד המוציא תצנו וקטו לר"ה - וכן
 צמס' שזועות וכמה דוכתי - והנה התום'
 צצנת ריש פרק כירה וצצ"מ ריש פרק
 המקבל כ' שאותו סקלקן עם השזולת קרוי
 הצן והנשאר צאחר קרוי קט ושם צפרק
 המקבל הציחו התום' מכאן דכתיב לקוטט
 קט לתצן שהיו מלקטים צדות הקט הנשאר
 סם תחת התצני התצנצר הוליוכוו הבעלי'
 אים לציחו וצ"ע על רש"י דצפרק כירה
 משמע דמס' ג"כ דקט היינו וצנות השזולים
 ומשמע מהוכפית סם דהיינו הנשאר צאחר
 שקרוין אשטובלא וא"כ לא ה' נריך לפרש
 הכא דקט הוא לשון לקוט דהא צפטיעות יש
 לפרש קט ממש וכפירוש התום' (אך ל"ע

דלעיל פירש"י על תצן אשטובלא וא"כ היינו
 הנשאר צאחר וקרוי לוי' תצן והתום' כתצו
 דאשטובלא היינו הנשאר צאחר וצדק ק"ו כ'
 רש"י קט וצנית הסגלים שקורין אשטובלא
 ולנאורה משמע דאין זה הנשאר צדסה סזה
 נקרא אשטובלא וסם מוכח דקט היינו הנשאר
 צדסה ותצן היינו מה שמחך צשעת קצירה
 דהא קאמר צשלמא קט משכחה לה צמחוצר
 אלא תצן היכא משכחה לה וכמ"ש התום' -
 אך צרש"י סם ריש כירה כ' צצ"א הנצצ מן
 הסד' אשטובלא משמ' דקט הוא הנחמד צשע'
 קצירה והרמזים צפי' המשנה דכירה כ' קט
 הוא התצן כו' ומלאחי צחוי"ט צצ"מ ר"פ
 המקבל שכ' צענין זה והציא סם משנת פ"כ
 וגם הציא לשון רש"י דכאן וכו' לפי שנאמר
 יחלמו בקט כו' ש"א מעניההצניעלמו והוא
 התצן הדק שדרכו שיחפור וצריך ללקוט ומ"מ
 תצן יקרא להנשאר צאחר דלשון החמים כו'
 וצ"ע דהא ראית התום' מדצרי הש"ס דצנת
 דפריד תצן צמחוצר היכא משכחה לה היא
 חוקק כראי מונק דמוכח דתצן הוא הנקצר
 עם השזולת וקצרתו :
שם פי ק"ב למה הרעו' וא"ת מה אכפ'
 לך כו' אינו מונזן - ונראה'
 עפ"י מ"ש האר"י ז"ל לכה ושלמ' כי צנאה
 לרע' כאמר צל' הליכה וצנאה לעונה הוא
 צל' שלוחי' וכאן היה' הנצנאה לרעת מוצרים
 ולטובת ישראל - ועד"פ פי' ציטע' את מי
 אשלח ומי ילך לנו וע"ד שאמרו וכו' המעיר
 כו' הוא וצ"ד - והצנאה לרעה הוא מנד
 מה"ד ושייד צה לשון הליכה וכשהיא לעונה
 מאת הש"י לצד כי מאתו לא תאל הרעה
 שייד צה לשון שלוחות - וחזון ישעיה הוא חצי
 זעם וחצי נחמה ולכן אמר את מי אשלח ומי
 ילך לנו כי הליכה להצנאות לרעה נקט
 צה לשון לנו דהיינו הוא וצ"ד ואמר הנני
 שלחני כרצה לקבל עליו השליחות לעונה
 ונאמר לו לך ואמרת צשע"כ נריך לקבל גם
 הצנאה לרעה והדצרים עתיקים - ועד"פ
 פרשתי צפ' קרמ צנאה תדעון כי ה' שלחני
 כו' כמ"ש הגאון מוה"י יונתן ז"ל כשהעונס
 הוא שלא דרך העצב הוא צהאחל וזו הוא

פירשו צו פרושים ואינם מתקבלים על הלז
 ולולי דמתפינא הוה אמנא שכל ט"ם ויל
 חסם זיד מעבידים והסופר הראשון עשה מן
 מ"ם סתומה ולו נון והעתיק במקום חסם
 מנון וסוד גיעוהו מלת זידם והעיקר כמ"ם -
 והיא מיוסד על הפסוק ציטע'פ'י'צ' מזרים
 יד עמי צראסיה לגור סס ואשור צאכס
 עשקו ופי' הרד"ק דקאי על כ"א מהס כי
 מזרים לא הי' לו דין'להעבירו צפרך כי לגור
 שס צא תחלה וכן אשור כו' ע"ש ונקט
 לישא דקרא דכס אשר מזרים מעבידים
 אותם - ולקמן צפ' יתרו אשר הילל אתכם
 מיר מזרים - ולכן אמר חסם זיד מעבידים
 ואפשר שהי' כתוב זיד מעבידים וכו'.
 מ"ם במקום יו"ד כן נלע"ד : **שם פ"ט**
 רחוק ונשימתו קצרה - כ"ל :

פ"י ו' ודבר ה' כו' כדי ליחסם חזר
 עליו להתחיל צו הענין כ"ל - ר"ל
 שאעפ"י שהוא עלמו הדבור של מעלה חזר
 עליו ר"ל ומזכיר שנית וידבר ה' כדי להתחיל
 הענין שצ"ח עליו הדבור שלמעלה ואפשר ש"ל
 חזר על הענין שהתחיל צו - ר"ל שחזר עתה
 להשלים הענין שהתחיל צו - אך ע"ש בתחלת
 דבריו הוא הדבור כו' משמע שצ"ח ליישב
 למה חזר להזכיר הדבור שני' לזה אמר
 חזר עליו ר"ל על הדבור וכמ"ס :

פ"י ו' ודבר ה' כו' וכו' המורחבי
 וג"ש כי דברה תורה כו' וכו'
 הג"א דלא כוכל לפרש לשון מכה דלא שייך
 צנטות את ידי וכן משמע מהש"י דעל פסוק
 הקודם ונתתי את ידי במזרים לא פירש"י
 שהוא יד ממש מכל' דמתצנח ל' התם
 לפרש לשון מכה רק כאן דכתיב צנטותי את
 ידי - אך המרגום פתר את שניהם ית ממת
 גברתי - וגם ל"ע שלפענ"ד סס קרוב יותר
 לפרש לשון יד ממש דכתיב ונתתי את ידי
 במזרים י"ל דהוי יד ממש להכות צהס אצל
 כאן כתיב צנטותי את ידי על מזרים -
 וכשנפרש יד ממש חין לשון על מזרים וקן
 דמשמעו להכות עליהם ויל' כמ"ס רש"י
 לעיל פ"ד על צנאותם כמו צנאותם יש על
 שאינו אלא במקום אותה כו' וגהכמן על

מזרים כמו צמזרים - אך אפשר לפרש כי
 כעו' מתרגם לשון הרמה - וגם כאן מתפרש
 לשון בעי' שירים ידו עליהם להכות צהס -
 ואפשר משום דאשכחן לקמן טעה את ידך
 שהוא לשון יד ממש מתפרש גם צנטותי את
 ידי שהוא יד ממש - חזל ל"ע דהתם גבי
 מטה ודאי מתפרש יד ממש אצל חין הכרת
 מחמת לשון בעי' לפרש על יד ממש - ועיין
 ישעיה ה' ל"א והי"ע ידו ופירש"י שהקב"ה
 סומך הכל בידו כו' ויונתן תרגם ירים ית
 מחת גברתי - וציטעיה ה' ויע ידו עליו
 וכן צדכותי טובי מתרגם מחת גברתי -
 ועיין לקמן פ' צלה את היד הגדולה כו' -
 והרבה לשונות נופלים על לשון יד וכולם
 לשון יד ממש והמפרש יתקן הלשון אחר
 ענין הדבור ע"ס צמזרי וצמ"ס סס ולענ"ד
 דהליון צמך הוא ע"ס ונרדף לזיין על פ' ד'
 דכתיב סס ג"כ ונתתי את ידי במזרים וע"י
 מזיין את ידי יד ממש להכות צהס ר"ל כאן
 מתפרש אחר ענין הדבור מלשון יד ממש
 להכות צהס - כי יס מקומות שהוא מלשון
 גבורה וס מקומות שהוא מלשון רכות וכאן
 שהענין מייירי במכות מתפרש לשון יד ממש
 לפי שענין הכאה הוא ע"י היד מכנה אותה
 זיד לשנר את האוזן וממילא גם כאן צנטותי
 את ידי מתפרש כן :

שם פ"ט מיתת אות להודיע שיש לזרך
 צמי שטולח אתכם וצמזרי
 גרם לררך ופירושו כח ויכולת כדמתרגמינן
 לשדים לא אלוה דלית צהון לררך וצרוצ
 הכסחאות נכתבו וכתבו לררך צמקוס לררך
 כי לא ידעו מהו והפסידו הכוונה - ע"ס
 צד"ס ויש לתמוה דצפ'האזינו כ' סס רש"י
 לא אלוה בתרגומו דלית צהון לררך אלו
 היס צהס לררך לא היתא קנאה כפולה כמו
 עכשו - ועיין סס צד"ס שמתפרש דהיינו
 שאין צהס שום לררך הנאה לעולם וכאיתא
 צספרי אלו היו עובדים לחמה כו' ודברים
 שהס הנייה לעולם לא היתא קנאתו כפולה
 ע"ס - הרי מצואר סס שאין כפי' מלשון כח
 ויכולת רק מלשון לרך והנאה - ואם נפרש
 גם כאן קי"כ לא נכתבו הנוסחאות דלמה
 יכתוב

כ"ד ג' גם לואה למופת המטה טעמ' חנין
 ולא לזה של דם • ונ"ע דמה לו
 להכיר עתה מופת המטה • וזימי חורפי
 שמעתי צם באוץ האפורים מוה' יתק
 הלוי הרויח זנדק אוה"ו שאמר עפ"י
 משמעות הוהר הקדוש שמה שזלע המטה
 את מטוהם ה' לפלא צעיני פרה
 והרטומי' משום שא"ל לעשות ע"י כספים
 שאין צו רוח חיים יהי' זולע דבר אחר •
 ונ"ל מה שלא הודו נמופת זה כמו שהודו
 אח"כ במכה כניסתו' שלא האמינו שהמט'
 של אהרן הוא עץ מתולדתו אלא שלקח חנין
 והפכו ע"י כספים למטה וצמחה דרין אמרינן
 צמודא דועירי דזין חמרא דכל דבר
 שמתבטל ע"י כספיה כצא למים הוא חור
 לקדמותו ולכן עתה שלקח המטה ויך את
 היאור לעיני פרה נחזק המופת
 הראשון שזלט המטה את מטוהסדכיון סנדק
 על המים ע"כ שהי' מטה צהולדתו ואעפ"כ
 האטה טעשה חנין לפי שמה' למופת
 האטה שחיה חנין לפי שמה' המופת
 שהי' מטה ונהפך לחנין • ודפ"ח • ואחי
 השריף המנוח מוה' סענדור ז"ל כד הוה
 טליא אמר שזה מדריה לעול כפוי' ע"ו והמט'
 אשר נהפך לנחש הקח צידך להורות על
 ענין זה שע"י המופת של עתה יתצרר
 האמת שהיה מטה צהולדתו ונהפך לנחש
 ונכון הוא :

פ"ח פ"ה אעתיך ולא נאמר אעתיך ר"ל
 צנקהדו' סגול כמו • לעיל
 ויעתר יתק וכן לקמן ויעהר אל ה' וכן
 כ' פסך לומר מננין הקל עמר ועתתי וע"י
 כ"י רש"י שכל לשון עמר הרבות פלל הוא
 כ"י ר"ל ויש דבר שני עניני' כי בהרבות
 פלל אם רואה לדבר מן האיש שהוא הפועל
 המרצה פלל ומתאמן צמלה אז יש שייכות
 לזה ל' ויעתתי לפי שהפועל עלמו יש לקרותו
 צמעות וכצא לומר לשון ויפעל יש לאומרו
 לכן ויעתר שהוא הפועל פעולה זו שהרצה
 צמלה • ויש ענין שאינו מדבר מן האדם
 הפועל מן קץ הפעולות שהאיש הוה הוא
 מפעיל שתפלות הרצה צלו על ידו • ע"י

שפיר נופל לשון ויעתיר שהוא פועל יואה
 לאחריים • וכן העתירו והערתו ע"ז כ' רש"י
 שהוא כאשר יאמר הרבו הרבה והרציתי
 שהוא לשון מפעיל כגון הרצו עלי מוהר ומתן
 שהם מפעילים הרצויו של מוהר ומתן • וכן
 הרצה הרצה את זרעך • או והרציתי את
 זרעך שיעקר הענין אינו מדבר על הוראת
 הפועל פעולות אלו רק הוראת הפעולות
 הכפעלים שהרצויותם סופות אותיות השימוש
 מוריסעל הפועל המפעיל פעולות אלו כ"א
 לפי ענינו • וזהו יוצן ואז לכולן העתרתם
 עלי דצריכם הרציתם ולכאורה מאי אולמא
 דהאי מהאי ולפי פשוטו י"ל דעיקר רחמינו
 משום דלא חימא דעתר אינו לשון רצוי רק
 לשון תפלה לזה אמר ואז לכולם העתרתם
 עלי דצריכם והתם לאו לענין תפלה מיידי
 ופתרון העתרתם הוא הרציתם דברים והיא
 דמיידי צמלה פתרון רוצי תפלה ועיינ' צפ'
 תולדות צפ' ויעתר יתק • אך לפי דרכו
 יש להמתק יואר דצרי רש"י כ' ואז לכולן
 שמכאן מוכח יואר ששון עתר לפעמיים מדבר
 מרצויו הפועל ואינו מדבר על הפועל שהי'
 המרצה שאף שצמחה כן הוא שהוא המרצה
 הפעולה מ"מ עיקר הדבור הוא מוסב על
 הפעולות צמלסולא על הפועל אוחס' וזה
 יוכיח מ"מ העתרתם עלי דצריכם שחיהיה
 דצו' מוסב עיקרו על הפועל מרצויו הדצו'
 קי"ל לומר העתרתם עלי דצריכם שאז מורה
 שמקפיד על הפועל שהם המדצריס ומרצים
 לדבר ולהפזיר והוא לא חפץ צוה שהם ירצו
 דצריכם עליו ממש"כ עמה שאמר בעתה'
 עלי דצריכם אינו מדבר מהקבדה על הפועל
 הרצויו כ"א על העתרת דברים עלמם
 שדצריכם הרצים הם לא לרצון הם לו ואף
 שממילא הפול בהקפד' על המדצרים שהם
 הדמיעו לאוניו הרצויה. שהוא קשה עליו
 מ"מ אין הכתוב מדבר צמפידא עלמם כ"א
 צטעם הקפידא אהיינו הרצויו דצרים ומשם
 נלמד לכלן שהכוונה על הרצויו תפלה ומה
 הוא מדבר כאן ולא מן הפועל שהוא האדם
 המרצה לדצוהו מהוראת אותיות השימוש
 הוא ולזה אמר אעתיך דכיינו פועל יואה
 לאחריים

והנחה וע"י שפיר קאמר שאין הסד שולט -
 ומתחתי כספר רבינו צחיי ט"ו ו"ל ורדת
 ר"ל במדרש שאמר ולא יכולו שאין הסד
 שולט על צרי' פחות מעדשה וא"כ אין ל"ל
 שאין להם כח לצרופ אותם אלא אפי' לאסוף
 אומם ולהביאם ממקומם אין להם כח לפי
 שהם פחותים מעדשה ע"ל ונראים הדברי'
 שדברי רש"י הם לקוחים מלשון המדרש
 שהביא הצחיי אלא שרש"י הי' גרסא ששעור'
 במקום כעדשה וזה סיוע למ"ש בנוסחא
 דרש"י - אך קלת יש מקום לפי' לקיים
 הנוסחא שלפנינו רק שגלת ממקום אחר הוא
 ט"ם ור"ל להוציא את הכינים לצרופ אותם
 ומדרש אגדה ולא יכולו שאין הסד שולט כו'
 לפי שהי' כתוב ומ"א והוא ר"ת ומדרש
 אגדה - והמעתיק היה סבור על הו"ו שהוא
 מ"ם ולכן פי' הר"ת שהוא כוערין מן מקום
 אחר - והמדרש אגדה הוא המדרש שהביא
 הצחיי - וכה"ג כתבתי צפ' יתרו צפ' וכל
 העם רואים את הקולות ע"י וק"ת מכתב
 לומר כן שרש"י כיון להמדרש ט"ל לשון זה
 שאין הסד שולט שאם כוונתו לדברי הס"ם
 ולפי מהי דקאמר ר"פ בהם לא הוה אמר
 כה"ל לישא שאין הסד שולט דמשמע שאין
 שולט עליו כלל - ועל דברי ר"פ שאמר האי
 לא מכניף לי' פירש"י שם צריות גדולות
 נוחים לקב"ם ונאספים יחד אצל צרי' קטנה
 אינה נאספת שאין צה כח לצא ממקום מחוק
 ע"ש - משמע דשפיר שולט אלא שאין כח
 לצרי' לצוא - וגם כי צ"ס אין מוזכר צין
 פחות כשעורה או גדול מזה - ובמדרש
 הנחומ' שלפנינו אית' שאין הסד יכול לצרואת
 צרי' פחות כשעורה' ואפשר דרש"י והצחיי
 כוה גמ' שאין שולט או הוא מדרש אגדה
 אחר - ומ"ש צחיי פחות מעדשה אפשר
 שהו"ט ט"ם ו"ל כשעורה יג"ל לפי העעם
 ט"ו הו"ו ארי' לפי שהוא שיעור לעומאת
 המת עכ"ל כשעורה והסד' הסכחות העומא'
 ואין שולטי' צרי' שאין עומאה עליו ע"ש -
 ולפי' י"ל דשפיר נקט הצחיי פחו' מעדש'
 לפי שהצרי' שיעור עומאת כעדשה אע"ג
 דאיצרי' אין להם שיעור מ"מ אמרינן צנויר

העעם עומאתם כעדשה האילן והחלת
 צרייתם כעדשה ע"ש - ונשאר צריות
 הפחותים מזה אינו שולט עליו ור"ע :
שם פ' כ"ו ויעתר אל ה' נתאמן בתפלה
 כו' יצאה הכוונה עפ"י מ"ש
 דודאי ענין עתה הכוונה רצוי תפלה רק
 שזה יש שני עניני' אסמך' צנפעלי' דהיינו
 רצוי התפלות ואין מדבר מהפועל את הרצוי
 הוה נקט אעתי' או ויעתיר והוא פועל יו"י
 לאחרים - ואם מדבר בפועל דהיינו שואה
 לדב' על האיש הפועל נקט אעתי' או ויעת'
 וכאן הוא רואה לדבר בפועל דהיינו שמדבר
 במטה שהרבה ונחאמן בתפלה נקט ויעתיר
 ומ"מ גוף הענין הוא אחד שלפי שמהם הרב'
 ונתאמן בתפלה להסיר הערוב מפניה פי'
 כאן רצוי תפלות ג"כ וחוה ט"ו רש"י וכן אם
 צא לומר ויעתיר הי' יכול לומר והי' משמעו
 וירצה בתפלה ר"ל שיעשו כאן רצוי תפלות
 ועכשיו שהוא אומ' בלשון ויפועל משמע וירצ'
 להתפלל ר"ל שעכשיו הוא מדבר על האדם
 הפועל והוא לשון **בעל** ואיננו פועל יו"י
 לאחרים כלל וכאן י"י ניחא לי' עפי' לדבר
 בתפלה משה שנתאמן בתפלה ולכן לא נקט
 ויעתיר כ"א ויעתר - ומ"מ אם היה רואה
 לומר ויעתיר ולדבר מהנפעלים ע"י פועל
 זה הי' יכול לומר - שהענין הוא צאת אחד'
 ואל תתמה על לשון זה שרש"י אסבא לומ'
 ויעתיר הי' יכול לומר דהכי אשכחני מני
 צרש"י ויחי צפסוק ולו יקתה עמים כ' רש"י
 והיה יכול לומר קהיית עמים ע"ש :

פ"ח פ"ח פ"ח פ"ח פ"ח פ"ח פ"ח פ"ח פ"ח
 כו' - לכאורה משמע מלשון זה
 דר"ל שיקחו האפר קלוס שטעמו על האגלים
 וא"כ דאפר קאי לא הי"ל לכתוב אח"כ לי'
 רצים שהרוח מפיחן ומפריחן - וגם ל"ע
 דלענין האפר דק שעל האגלים מה הפרש יש
 צין אהבם מהנשפכים בצנצן או נשאר צית
 המוקד ודוחק לומר שהיוו הי"ך צלא כזה
 ועעם - והי' אפשר לומר דפיח כצנן אין
 הכוונה על האפר - רק הכוונה על האגלים
 עוממות צענמם ולפי שהאגלים הנשרפים
 בצנצן מחמת החום הגדול כלה מהם כל
 היסודות

מויז כמו שקר מואזין עכ"ל. ואפשר שהוא
מכוון ח' שגפי שחין הצרת הא' ניכרת כ"כ
חין הכתוב מתקיד על חסרונה וסומך על
הצרת קול האות שיהי' במקום האות ואעפ"כ
קנה ל"ע דלחן גבי וימש שהיוד נקודה קמץ
ונקודה הקמץ הצרתה צמיתת הא' אחרי' -
וכן לא יהל שם ערני שהיוד נקודה צפתח -
וכן צאיוז מלפנו המ"ם נקוד צפתח וכן
צשמול ותורני התיו נקודה פתח והפתח
ג"כ מוסך הצרת קול ח' אצל שקר מויז שהמ"ם
נקודה יירי ואין הירי מוסך ח' - וכן צאלו
הנקודים פתח ל"ע כיון שהא' הנחסרת היא
שורש צתיבה והיא לריכה נקוד לעמיה יאיד
יסמוך צזה על הצרת קול האות שהוא נח
נחתר וע"י הניקוד יש לה תנועה לעמיה -
ועיין צ"פ מליאת האשה כאשר אצל היחס
אחרים משמע ופירש"י ז"ל חין לך לומר
פתח צטום אות אה"כ אלף או ה"א סמוכים
לו כו' - ועיין צביות מהרי"ל ח"ג סימן
ע' צטם פחלומה וצפרי טיב גיעין כתבתי
זוה צכמה מקומות :

פ' י"א ב' א' כלה גמירא כלה ליל כולכ' יסלה - הוא מנוג' וצמורתי
גראה שלח ה' צנוסחתו מלת כלה הסני רק
איתא כלה גמירא ליל כו' אך צכל החומשים
איתא - ואפשר שהוא ט"ם וז"ל כמו ליל -
וקנה נראה כן לפי מ"ם המורחי שרש"י צא
להציא רח"י מלת ליל דמתורגם ג"כ
גמירא - והיינו כולו - וה"ל חין פירושו לשון
כליון רק ר"ל כולו - אך פירושו צרש"י ל"ע
שאין דרך רש"י להציא רח"י ממלה עברית
ולרמוז על התרגום וצכה"ג לא ה' לכתום
אלא לפרש - וצאמת שאין מלת כלה ומלת
ליל מענין ח' שמלת ליל שממנה נגזר מלת
כל שהוא חס'אות הכפל אצל רא' ענינו השלמי'
כמ"ם צרשי הרד"ק רשלוו כלה כשיטלחם
צשאלת כולכם יטלחם של יסאר ח' ע"ש
כ"י כלה הוא מענין כליון והשחתה ויש
צענין השלמי והוא קרו' לענין הראשון וגם
כי מלת ליל שהציא רח"י ממנה ערצא לרין
דגם מלת ליל לפעמים נאמר צענין כליון
כמ"ם צפ' ראה וחת כל שללה ליל לה'

אלהין שגראה ככונה שיכלה אותו צצביל
כבוד השם שהרי כנר אמר ושרפת צצא את
העיר וחת כל שללה וח"כ למה חור ואמר
מלת ליל ואפשר שהוא ע"ד ש' הע"י צבל'
ר"ה סי' תקצ"ב על מה שאנו אומרים מלך
על כל העולם כולו שאין זה כפל לשון רק לפי
שמנינו הצרה פעמים רובו ככולו וקמ"ל כאן
כולו ממס - ומ"ם שס ויש רח"י לזה לעיל
ולא הראה מקומו כתבתי ציד אפרים שר"ל
לעיל צבי' ש"פ גבי מערבין כל העיר כולה -
ועיין צפ' קח מ"ם צפ' כל העדה כולם
קדושים צטם צנין אריאל ולפי"ז גם כך דפ'
ראה ו"ל סכפל הענין דלא תימא רובו ככולו -
ומ"ם מלת ליל גם שם פירושו כל וכן
משמע מהרד"ק - ולולי דמתכפיה ה"א
דודאי נוסחת מורחי דמלת כלה הסני ליתא
הוא עיקר אלא דמ"ם גם מלת ליל הוא
מוטעה וז"ל כלומר וכז"ל כלה גמירא כלומ'
כולכם יטלח וז"ע צזה :

פ' י"ב פ' י"א מתניכס כו' ד"א דרך דלוג
וקפיה חינו מונן וצמורתי
נראה שמוחך מלת לש"ס ד"א גרם וחתם
עשו כל צבודותיו דרך דילוג וקפיה כו' והוא
תמו' לפענ"ד דמחי כל צבודותיו דקחאמר
דצקרא לא כתיב רק ואכלתם אותו צחפון -
אצל כל צבודותיו דרך דילוג זו מנין לנו -
גם מה דמשטי מלת לש"ס הכתוב
צנוסחתו הנוסחא נראה נכון סכן הוא
צמכילתא פסח הוא לה' שיעשו כל מעשיות
לש"ס - והש"י צפירושו דרכו להמסך אחר
המכילתא - ועיין צג"א וצט"ח צטם רש"ל
והם מיקשים ולענ"ד שיש כאן חילוף ודילוג
צדצרי רש"י וכז"ל וחתם תאכלו דרך דילוג
וקפיה זכר לשמו שקרוי פסח ולפי"ז מתפרש
מלת לה' לומר שהקרבן קרוי פסח צצביל
שה' עשה דרך דילוג על צתי ישראל - וסב
כ' ד"א עשו כל צבודותיו לש"ס והוא דרשת
שהמכילתא על מלת לה' ונראה שאמר כן לפי
שמזכרים הורגו צע"ז וכמ"ם צמדרש
מסכו יריכס מע"ז כו' ולכן הולך להזכירם
שיעשו לש"ס ויותר נראה כי רש"י פ"י צחפון
היינו צבלה ומתירות כמו נחפו ללכת ולפי"ז

מדמים צנפסם שהם אינם לריכס לזה ולזה
 הגיד שצנן שלא הפילו דגן - והוסיף לומר
 שאף משה ואהרן שדחאו לא היו לריכס לפוט
 לזה אעפ"כ לא הפילו דגן ואפשר שזהו שכ'
 רש"י לקמן פ' ליד ויקרא למשה ולאהרן לילה
 מגיד שהי' מחור על פתחי העיר וזועק היכן
 משה שריו כו' לפי שגם משה ואהרן קיימו
 הכווי והתם לא תאלו והוארך לזה אליהם -
 וע"ש מ"ש המפרשים שרש"י מוכיח זה
 מדכתבו ויקרא למשה שהי' לו לומר אל משה
 ובפשיטות י"ל ודחאי א"ל לפרט שקרא אל
 משה ואהרן וצאו אליו שהי' צתחלת כצואתו
 אמר אליו וירדו כל עבדך כו' ופי' רש"י
 שגם פרעה ירד אלל שחלק כבוד למלכות -
 אך י"ל דרש"י הכריח זה משום דצטוף ירד
 פרעה בצעמו וא"כ הי' מקום לדחות דמא
 ויקרא למשה הוא כפשוטו ששלו פרעה את
 עבדיו לקרוא אותם ונתקיימו שני המקראות
 ולכן פירשו דמדויק משום דכתבו ויקרא
 למשה ולא אל משה ולפי מ"ש י"ל דכיון דקר'
 קאמר שלא הפילו דגן מן הכווי א"כ גם
 משה ואהרן לא יאלו מפתח ציתסוע"כ שמ"ש
 ויקרא למשה היינו שהי' מחור כו' והמפרשים
 שפירשו מדויקא דקרא זה משום דהכי משמע
 ליטנא דמכילתא - ורש"י שר' מגיד שהיה
 מחור משמע דמגופ' דקרא מדויק
 ל"י וקרתני :

שלא נעשה לפרש דלהאיר להם קאי גם
 אעמוד הענין ולכן כ' שאלו כן והיינו משום
 דציוס א"ל לאורה וכ"כ הש"א צנפס נח"י
 הי' לו לרש"י לצאר זה ויש ליישב צדוק -
 אך לפע"ד נראה שיש כאן חילוף וגם חסרון
 תיבה אחת צטוף וכ"ל - ומ"מ עמוד הענין
 הכין להנחותסעל ידו עמוד הענן אינו לאור'
 אלל להורותם הדרך שהי' ע"י עמוד הענין
 הם הולכי' ציוס כ"ל - וי"ל שלא לומר
 דלהאיר להם אתרווייהו קאי (ש"ס עננים
 מאירים ג"כ כמ"ש צמקוס אחר שהענין היה
 מאיר להם מה שצטפייחים כו' - וכן צאיוצ
 ל"ז הופיע אור עננו) ולזה כ' רש"י שלא
 הי' רק להורות הדרך דלאו' לא היה לריכס
 שהי' שמוס של עמוד הענין הי' ציוס וא"כ
 לאור אחר כלל כנלע"ד כוון :

פ"י ד פ"ב וישנו כו' וסס שני סלעיסכו'
 כ"ל - ועיין שמואל א' פ"י ד

כ' רש"י הגי' הוא קרוי צין המעצרות והיה
 לו סלע מכאן וסלע מכאן' - וכאן' שהגי'
 קרוי פי סלעים - וי"ל דהרואייהו איתייביהו
 זמנין דקרי ל' הכי וזמנין הכי :

שם פ"ג ואמר פרעה כו' לזני ישראל על
 צני ישראל ה' ילחם לכם עליכם כו' לפע"ד
 המוה דהתם פירוש לכם צנצילכם וכמ"ש
 רש"י סס והצי' ראיות יאלל אינקוס לפרשו
 צזה שהוא לשון עליכם כמו כאן דכאן ודאי
 דעל על ממש וכמו סגור עליהם המדגז וסס
 אי אפשר לפרש שאמר ה' ילחם לכם עליכם
 על ממש רק פירושו צנצילכם כמ"ש רש"י
 וא"כ אינו ענין לכאן ועיין לעיל פ' חיי שרה
 ופי' ויאל ופי' שמות סכל לי ולך הסמוכים אלל
 דצור פתרונו צנצילי צנצילך : וכן מהפכס
 ה' ילחם לכם צנצילכם - אלל מה שהזכירו
 כאן תמוה ידוחק לומר שכוונתו כיון דלכם
 סס פירושו צנצילכם כמו עליכם סלפעמיס
 פתרונו צנצילכם - וכיון סלפעמיס פתרון
 אחד להם יש מקום ג"כ לפרש לכם פירושו
 עליכם צלשון על ממש - אך מצורר למעיין
 שאין זה ראי' ע"ז - ולפע"ד איזיה מדגזי
 רש"י רק הוספה מאיזה מאן דהוא שכ' על
 הגליון והכניסו המעתיקים צנפים :

פ"י ד פ"ה צאצרכס הוא אומר ציוס
 הוא כרת ה' כו' - פסוק
 זה הוא צפ' לך צצרת צין הצתרים וצ"פ
 וארא תייתי רש"י מפ' מילה לפי שסס אמר
 איני אל שדי - וראיתי שכ"כ המוצחי לענין
 יעקב ומ"מ ל"ע שאותם הסמוקים שהצי'א
 סס הי' לו להצי'אס כאן :

פרשת בשלה

שם פ"ד נ"א לנחותה כו' ומ"מ את עמוד
 הענן הכין להנחות' שהר"י ע"י
 עמוד הענין הם הולכי' - לשון זה מחוסר
 הצנפי' וגמ"ש א"כ עמוד ענין אינו לאורה
 כו' אינו מונן שהי' מפורס צתצו' ואס כדי
 שם

שנים ושלושים מדות של ר"א בנו של ריה"ג
זהו נדפ' וש"ט סוף מסכת זרכות והציון
רש"י ז"ל זרזשית על פ' גן צעדן מקדש כו'
רחימי צברייתא של ר"א כו' ע"ט ושם איתא
מזנין אז כו' זנין אז לכולם ויקרא אליו
אלהיכו' ונראה שם כך דמייתי רש"י הכא
הו' כחזו כס אלא כשמע בדפוס :

שם פ"א את היד הגדולה כו' עיין
בלשון הרמב"ן הניחו המזרחי
ג"א - ולולי הרמב"ן הייתי אומר שרש"י לא
סינה מדגמי ההגורם רק שמלת הגדול נכתב
שלא צמקומו וכל"ל את הגזורה שעשה יד
הגדולה של הקצ"ה וא"כ הוא כדברי
התרגום ממש - ומ"ס רש"י והרצה לטובות
זופלים על לשון יד וכו' יד ממש הסדמשמע
שרש"י מפרש כלאו היד היינו גזורה ככר כ'
המזרחי זזה וכוונת רש"י זזה דלפעמים
מצינו יד ה' על ענין צוואה - וגם על ענין
מכה כמו כי ה' הויה צמקן - ויש על ל'
גזורה - ויש על מקום ורש"י : ויש שהוא
לשון כח ויכולת כמו היד ה' תקצר - הקצור
לקרה ידי דהיינו כח ויכולת - וכו' לשון יד
ממש הם והוא שם מושאל לכל העניני' הללו
לפי שהגזור' נעש' על ידי כמ"ס ימין
ה' נאדרי כו' - וגם הנצוזה הוא זאה בגזור'
על הנציה כמ"ס ישע"י ח' כה אחר ה' אלי
צחוקת היד : וכן ציחוקאל ויד ה' עלי חוקה
עיין רש"י וכן כולם מושאלים הם מלשון יד
ממש - (ועיין צחוק ח' על ידיהם כמו ואיש
על ידו נראה ששם נכ"ל רעו איש את ידו
והוא צירמ' ואינו לשון מקור' אלא ע"ס שהוא
מוקומו ומתולדו ע"ס ולפי הנוסחא שלפנינו
לפי פ"ה הרמב"ן יד פירושו גזור' תמוה מה
שסיים רש"י שעשה ידו של הקצ"ה דלמה
הוסף ידו שהו"ל למימר אחר עשה הקצ"ה
כלשון דקרא אחר עשה ה' ולפי מ"ס הלשון
מתוק כראוי - אלא איני כדאי להרהר אחר
דברי הרמב"ן שמתמא היה לו נוסחא
מדויקת וצ"ע :

פ"א מ"א או"ש כו' וכן עשה ויאמר
לעני ישראל כו' - כ"ל
ומלת כל ע"ס :

שם צטס רש"י יסן ד"א זא הככל כו' מפילו
מן הסוס והסוס יולל אזל כחן כוס
ורוכנו כל"ל ומ"ס מופל לשון גאות כמו כי
גאות עשה ר"ל שהוא עשה כן גאות זה
שאין אחר יכול לעשות כן :

ש"ה וכל מה שמקלסין לו עוד יס כו' כל"ל
וכן איתא בזמכיתא כי גאה גאה
מלך צ"ו שנגם למדינה והיו הכל מקלסין
לפניו שהוא גזור והוא חלוט שהוא עשיר
עני כו' הכל מהניסין לוי אלא מי שאמר והי'
העולסאינו כן אלא כל מה שמקלסין לו יותר
הוא קלוטו ע"ס - והרמב"ן העתיק לשון
רש"י כי גאה גאה על הכיירות ועל כל מה
שמקלס בו עוד כו' ע"ס :

ש"ה פ"ב עזי כו' הנקודה מלפוס (ר"ל
חוטם מצוואר לעול פ' י"ד פ'
י"ב על ממותיו צמד' וכו' לקמנצני יכסימו)
כו' עז עזי רק רקי : עלעלו וכו' מעליה' עולו
(והוא פסו' ציטע' י"ד ע"ס) כל"ל וצ"ע דלא
מייתי קרא דפ' תולדות וערקת עולו כו' :

ש"ה פ"ג ימין כו' - צרש"י יקסם כי הנה
אויצין יאצדו כו' דומיהם -
ד"א ימין הנאדרת צנח אלת היד בלנד
רועלת אויב הוא מסגר ומלקה אלת האויב
כל"ל ואח"כ מציין וצרוז גאונרדסבו' מרומם
צרוז גאונו כו' עד יאכלמו זה הכל מנוסחא
ישיבה וצחומסים יסיים עשו ערצוניה זזה -
(ומ"ס הוא מסגר כו' מפרש מה שאמר
רועלת כו' ובאלו כתוב כלומר כו' וכן הוא
צכמה דוכתי) וכן ד"א הוא אהוה הפי' סכ'
צנוסחא שלנו בלשון ול"כ אותה ימין ע"מה
כו' ולפי' הראשון צנוסחא ישיבה הוא כאלו
אמר בדרך שאלה ותשובה כאלו שאלו מה
מלאכתה ומשיב לעלמו ימין ה' - וצאמת
מה שצחומסיסלנו אינו ה' ופסונו של מקר'
צכני חלאי עיגול כאלו אינו מעיקר הנוסחא
ליתא צצאמת הך ופסונו של מקרא הוא
מעיקר הנוסחא של רש"י ככתוב צפירש"י
צחומם הדפס עם הרמב"ן וכן מצוואר מדברי
הרמב"ן דמייתי ל' רש"י זזה ומקשה עליו -
ועיין צמורתי מ"ס זזה וכן איתא נוסחא זו
צמקראות גדולות וצקעניס דפוטו עטיאש' וסס
איתא

חליכם למשפט והייתו עד ממחר במכספים
וזמנאפים ואשר נצחו צמתי לבקר וכלומר
שכחו העד והדיין להתוך גור דינם ולכן הוא
נקוד צקמץ שהוא מוזל ועומד צפ"ע ועיינין
צג"א שג' ג"כ שאין נראה הפי' לומר דקאי
על העין . אך צ"ע לומר דרש"י גורם מלת
ועד הוא"ו צפת' דא"כ צממה דוכתי שהזכיר
הכתוב מלת לעולם ועד ונכולם הוא"ו

צקמץ וצ"ע :
פ' ב"ד וילנו לשון נפעל כו' . לא הנמתי
חס צשזיל שהלמד צחולם מיסב
הדבור אל האדם שהוא נפעל שמקבל פעולה
צעמו . או לפי שהנון צמלפוס מיסב
התלווה עליהם . והרי לקמן ח"ת"א וילןהעם
על משה והימד צסגול ואין הנון צמלפוס
והתגרסו כ' ג"כ ואתרעם . ועיינין לקמן פ'
ט"ז פ' ז' ס' ס' על מה שאמר כי תלינו
עלינו שאלו הי' רכב הייתי ומפרשו צלשון
הפעלו כמו וילן העם על משה משמע וילן
הוא לשון פעל ולא כפעל דא"כ הו"ל הייתי
מפרשו צלשון התפעלו . ונאלמה שדברי
רש"י מ"ס חס ה"דגס כו' צ"ע דא"כ הוראה
יס צגסות הלמד לומר שהוא פועל ואל
לאחרים . ונראה שם הרגיש צוק וע"ס
צג"א מ"ס ע"ן ודבריו צ"ע :

פ' ב"ו חס שמוע השמע . זו צבלה שיקבלו
עליהם תעשה בינם עשי' והאזנת
מכו חזון מלות תעשה אזנים לדרקק צרם
כזיל ולקמן דאיתא לירי חולי וזכו חזון
מלות וכן הוא אומר כו' תיצת זכו חזון
מלות לרין למחוק משם שאין זה מקומם
(וצקנת נוסחאו' השמיעו זה לגמרי וליתא)
שק"י כ' צגליון וקאי על והאזנת והמעתיקים
העתיקו צפנים שלא צמקומו ולקמן ז"ל
דברים שמציאים לירי חולי וכן הוא אומר
רפאות כו' ר"ל צגם סס ענין הרפואה שלא
יצא לירי חולי וכו' הנוסחא צרמ"ס ע"ס :
פ' מ"ז פ"ג מי יתן מוהינו שנמות ואינו
סס דבר כו' מוחינו סוגנו
כו' נראה מה דמייתי ממלת סוגינו לא קאי
על מל' סוגינו האמור צתהלים פ' פ"ה
סוגנו אלהי ישענו שסס פירושו דרך צקסה
השינו

פ' י"ז תצאמו כו' צומן סה' ימלוד לעולם
ועד לעתיד לבא . צילקוט מהי"ס צה
אבל אהנו עמך עדרך כו' ואינו מוזן .
ונאלמה מלת אבל אהנו הוא ע"ס מהגרת
חיה תלמוד טועה וז"ל לעתיד לבא
על עמך כו' וכן הוא צמכילתא .
ומ"ס חריכות דברים על עמך לאן מרעיתך
כו' כן הוא דרך תנא צמכילתא להרחיב
מלינת דברים בהעוררת רחמים . וכן כ'
צמכילתא לביב צפסוק ירדו צמלולת כמו
אזן סקקטו לבס כמו אכן אבל אהה חסדיך
וטווד והחמיק הרבים עלינו . צילקוט חסר
מלת עלינו . וימיק פשוטה לכל צאי עולם
(צילקוט חיתא שהוא פשוטה וצמכילתא
ליתא מלת שהיא) ומ"ס סס ה' ימלוד מפני
מה כי צא סוס כו' נראה דקאי אדלעיל משל
ללעמים כו' ואח"כ נמוודע מלכותו ע"ז
כו' לפרס דרך כי צא הוא לשון דהא שהוא
נתינת טעם ח"ך נמוודע מלכותו לעולסדהא
צא סוס פריעה כו' . ושזו מלאתי צו"ר
דמפרס כן :

שם לעולם ועד לשון עולמית הוא והוא"ו
צו יסוד לפיך הוא פתוחה כו' .
המפרשים האריכו צוק . והג"א כ' ט"ס
ספרים סכ' צפתח . ונאלמה סכן משמע
צרח"ע . וכן מפורס צדבריו יוהר צתהלים
פ"ט צפ' סמם מחית לעולם ועד ע"ס
ודבריו לריגים ציאור ועיינין מ"ס צצראשית
על פסוק לתנה לי מן העץ ואוכל אך חיקוה
מעין מנאלכתנו לאן ועיינין צמפרשים שפירשו
דרש"י קאי על העייניכחץ נקודה סגול שהוא
פתח קטן . וסס צירמי' צירי שהוא קמץ
קטן . ואין לשון רש"י סוגל כן . וגם דל"ל
לדרקק מהך דירמיה ותלות העעם לפי
שהוא ח"י השימוש דפשיטא דסס דמלת עד
מלשון עדות שהרי נקודה ציר"י ככל מלת
עד הכתוב צתורה ומה שהוא נקוד סס הוא
צקמן ולא צשזא שהוא צממכות משום
דסרקאי על צגאי השקר ואמר אכתי היודע
ועד נקוד צקמן להורות שאינו ענין אחד עם
ולת היודע רק קנא ע"ד שאמ"ש עיינין קצתי

שם אפרים

וקמיל דלא הי' בעין צרכה בעלמא סלא הי'
סורה על דבר המדוד חלח נס גדול נעשה בו
שיהי' נמאל' כפל ממש שנמדד לנורקסעורת
שנת כן ללע"ד :
שם פי ק"ח לערב חורו ושאלו כו' יאזיק'ל
לערב ממש חלח סמוך לערב
וצמכילחא איתא צין הערצים חורו כו' :

פרשת בא

פי"ח פ"ח התלחה כו' וכן תרומה הנזבה
כו' ימזה נראה כמ"ש התיי"ע
ריש תרומו' שהם שנשתמשו בל' תרם תורמין
הוא לשון חכמים ועיקר טרבו הוא הריש
מס וז"ל הריש מרים כמ"ש הרמב"ם סס
צסס יש מקשינ' שהרי דמתי' לי' מלת תניפה
ולא מלינו שיהי' בלשון תנופה או הקומה
השימוש שלהם עם התיי' ודומק לומר כמ"ש
הרמב"ם סכ' קינלו בעלי לשון דלפי"ז ז"ל
דדוקא במלת תרומה קינלו כו' ולא ביתר
המלו' כה"ג חלח לראה דגם במלת תרומה
מעיקר הנחת הלשון הוא רק לכסא צססדר
הו התיי' לתיקונופול ממנו לפרקים לשמש בו
בלא תיו כמו במלת תנופה חף שאמר תניפו
צתיי השימוש • חלל לא מלינו תנופינ'
או יתנוף וצתרומה חשכחן תורמין יתרוס
והוא לשון חכמים :

שם פי"ח מתחת יד מזרים כתרומתו מרות
לשון קידוי ה' הוא העבודה שהי'
מכנידים עליהם כ"ל • עיין צמורחי וג"א
שלא היה נוסחתן בן • וכוונתו שמתחלה כ'
הענין דיד מזרים דמתרגם מרות שעיניו
יבורים כמו שמתרגם צפ'
צחוקותי על ואם לא תווכרו • ולפעמים הוא
ענין שליטה כמו הבודה בכל ענין הכהר •
והולך אל מקום אחר ע"י השליטה הוא רודה
בו ועושה לו יסוריו כשרוה כדכתיב לא
תרדו צפרך וכן מרות בלשון תרגום ג"כ
ענינו שליטות ושעבוד שמשעבד את חבירו
ע"י שהוא שולט עליו ומכניעו תחת ידו •
ואח"כ מפרש רש"י דמה ענין יד להיות
מתפרש לשון קידוי ולכן כ' דהכניעו מכנה
העבודה

היינו מתים ציד ה' צורך מזרים' וסג נגי
'צמדבר הוא לו מתנו דבר זהוב ורש"י סס
פי' והלואי לו מתנו ועיין צמורחי שם לענין
הוספות הווא ולא תוס' שיק' ה"א צמקוסאסר
כו' ועיין צרש"י דלעיל ספי' ממותינו מאסר
נמות דסס מייירי שרזונס הי' שלא ימותו רק
שהיו נשארים בעבודת מזרים משא"כ בלח
לך שהכוונה שחפס' יתור צמיתה מלהביאם
אל הארץ שפיר מתפרש צמופסות וואו כמ"ש
רש"י צזה :

שם פי"ה והיה משנה כו' וחוה לקטו לחם
משנה כשמדדו אחר לקיטתו הי'
נמאל לחם משנה כ"ל עיין לקמן פ' ק"ז
וצרש"י סס והכוונה דלא תימאל שנתכוונו
ללקט לחם משנה כו' ד"ה דבשאר ימים
אפי' עשו כולקטו לחם משנה לא הי' מועיל
כי לא העדיף המרבה • וגם מה זה שאמר
לקטו לחם משנה דמנין היו יודעין זה אם
לא שמדדו אחר לקיטה • וגם י"ל דלא תימאל
שלא נודע אחר לקיטה כלל רק שנשתלח
צרכה והספיק גם על יוס' צ' שהוא שנת
דענין הנס של חנוכה וליה צא רש"י לומר
כנאף ח"ה שומר כן חלח אחר הצאה לנית
מיד לומר שזו לא לחם משנה ובאמת הס
לקטו רק כמדת שאר ימי' וע"י המדה נתצנר
סיספיק צזה לשני ימים' ומדוקדק צזה מ"ש
הכתוב לקמן לקטו לחם משנה שני העומר
לאחד שהרי לעיל אמר סתם והיה משנה •
וגם כאן צאמירת לקטו לחם משנה הי' סגי •
ולפי מ"ש י"ל דצאמת מלינו ילו ה' את
הצרכה באסמין' וא"כ היה מקום לומר
שצתה צו צרכה להספיק יותר מכש"עור
ואין צוה היכר שהוא צשזיל צבוד השנת •
ולכן הוסיף לומר שני העומר ר"ל שדורך
הי' צשצעת לקיטה הי' לוקט צעומר כדי
שידע ללקט לפי מהספר נפשו' ציתו כדי שלא
יעטר לסמוך על הכח של הממעיע לא החסיר
ומ"מ כשהצו לניתו ומדד מאל שכל עומר
שלקט נעשה ממנו שני עומרים ויה שאמר
שני עומרים לאחד דהו"ל לומר שני עומרים
לאחד או לנפש ולפי מ"ש זה קאי על העומר
האחד שמדד לנור קופתו צשעת לקיטה •

דבחד ענינא לא אמרינן אין מוקדם ומאוחר
 בתורה - ולפיכך קשה מ"ש רש"י דויהי
 ממחרת לא נאמר על הסדר וז"ל דהני תרי
 ענינא חשיב לוי דמשעת דיתרו לחוד ומעשה
 מ"ת לחוד ומכ"ש דא"ש לפמ"ש שהכתוב
 מסדר כל ענין יתרו לעזמו ממחלה ועד סוף
 משא"כ לומר שהכל על הסדר חוץ מפסוק
 זה דוישלח משה אין סביר כלל שנאמר זאת
 אין מוקדם ומאוחר בתורה שפטרות
 משמעו סתם אמתת הענין פשיטא דלא
 מסתבר לומר כן שכתב שלא נמקומו
 ושעתו וכו' וכו' לז"ל דבזנות רש"י ז"ל
 ועיי' לקמן גבי וישלח משה כו' ועיי' לקמן
 פ' י"ט פ' י"א והיו כנינים ליום השלישי
 כו' ובחמישי צבא מוצא כו' ע"ש :
פ' ט"ז כי יצא כי צא לשון הוה - במזרחי
 משמע דלא גרם כי צא - ובכל
 הכוונות אית' וחינו מוודא משמע דלא קאי
 צא הוא לשון הוה וחינו מוכי יצא דמשמע טפי
 לשון עמיד וזה ל"ע דגם כי צא משמע טפי
 לשון עזר מהוה כמו כי צא סוף פרעה ועיי'ן
 צרש"י כאשר צא - והי' גלע"ד דכוונת רש"י
 על מ"ש לקמן כי יהיה להם דבר צא אליו
 כו' אלא דנקט בלשון קריה - וז"ל דבר כי
 יצא דמשמע לשון עתיד - וכן כי צא אליו
 דלקמן דמשמעו טפי לשון עזר שניה ללשון
 הוה הם - ויותר נראה שז"ל כי יצא וכן צא
 (ר"ל מלת צא דלקמן) לשון הוה הוא ועיי'ן
 לקמן פ' כ' צפ"ד' כי יציער את צעירה
 וצער כולם לשון צבחה כו' וכה"ג צבחה
 דובתי ועיי'ן לקמן פ' משפטים פ' כ"ג פ'
 כ"ד שהצבחה מהותי' דרש"י דרש"י אח"כ
 המקרא בלשון קריה ע"ש ועיי'ן לעיל פ'
 שמות פ' ה' פ' ח' מתכונות ותוכן כו' כולם
 לשון חזרון הם :
פ' ט"ז ד"י יהיה כו' מי שיהיה לו דבר כו'
 כז"ל וכן הוא במזרחי :
פ' י"ח איעזר והי' אלהים עמך - בעצה ר"ל
 שלא חפרש שע"י אלהים יהי' אלהים
 עמך אלא ר"ל אני נותן לך עצה אך באופן
 שיהיה אלהים עמך בעצה זו שיהיה לך -
 וחזר לפרש זה במ"ש א"ל לא וכמלך בגזרה
 ר"ל

בקוליתא טלח עלה ע"ד רש"י שיהי ממחרת
 הי' צבחה שניי' - ונראה שז"ל ואין פ' זו
 כתובה על הסדר טלח נהמו' ויהי ממחרת עד
 חזר מ"ת חף לדברי האומר יתרו קודם
 מ"ת צא שהי' שלוחו אל ארצו לא הי' אלא
 עד שנה שני' כז"ל - וכוונת דבריו דודאי
 למ"ד יתרו אחר מ"ת צא (עיי'ן צבחים דף
 קע"ו דמוכח הכי וכני' ויקח יתרו עולה
 מקרינים שלמים וכני' ויקח יתרו עולה
 ו-למים וע"כ לאחר מ"ת הי' ע"כ דהפרש'
 טלח כסדר התחלה וישמע יתרו עד צבחה
 השלישי אך חפ"י למ"ד יתרו קודם מ"ת צא
 ולר"י הי' מקום לומר שכל הפרשה נאמרה
 על הסדר קודם מ"ת (והוכחה רש"י
 מדכתי' והודעתה הי' מקבלת דקאי על
 מה שנעשו צמרה ועיי'ן לקמן צפ' משפטים
 דכתי' ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל
 המשפטים פ' רש"י את כל דברי ה' מלות
 פרישה והגזלה משפטים ז' מלות צ"י וצבחה
 וכבוד חז' ואם ופרה אדומה ודינים שניהנו
 להם צמרה ע"ש ית"כ ג"כ כאלן וז"ל דהודעתה
 כו' קאי על זה ועיי'ן במזרחי וג"כ שר' ג"כ
 דאמרה קאי' ע"ז כו' ש"א שהרי שלוחו לא
 הי' אלא צבחה שני' - ובשלמא הי' אמרינן
 דויהי ממחרת ג"כ חינו על הסדר שנאמר
 אחר מ"ת ספיר י"ל שהכתוב מהפך ענין
 יתרו התחלה צואו עד שצו לארצו חף שהיה
 צומנים מחולפים שישמע יתרו הי' קודם
 מ"ת ואח"כ מהפך ויהי ממחרת יוה"כ
 ומסיים ענין יתרו אח"כ צבחה שניה חזר
 לארצו משא"כ כשנאמר כל הענין על הסדר
 קודם מ"ת לא מסתבר כלל שהפסיק הענין
 בפסוק זה וישלח משה כו' שהי' יתרו היה
 צבחה מ"ת ואילו פסוק זה היה כל הענין
 על הסדר שחז"כ היה מ"ת צבחה השלישי
 ופסוק זה פסק לוי צבחה חריפה לכתוב
 ענין טלח הי' עתה עד שנה שני' אלא הי' לו
 לכתוב כאלן משמעו שיתרו הלך משם
 קודם מ"ת - וע"כ לומר שכל ענין ויהי
 ממחרת הי' אחר מ"ת והכתוב מסדר ענין
 יתרו מוזן ציאלו עד שצו לארצו וכ"א היה
 דבר עתה כמ"ש - ועיי'ן בפסחים דף ואלו

הישיש שם אפרים צמקוץ צמ"ד :
שם רואים את הקולות רואים את הכמע
 שאי אפשר לראות צמקוץ אחר - הלשון
 הוא חינו מתוק דמאי צמקוץ אחר דקאמר
 וקרוץ לומר שהוא ט"ם שהיה כתוב צמ"א
 והוא ר"ת צמדרש אגדה שכן הוא צמדרש
 אגדה שמואל פ' ט' זר קפ"א אחר עשה
 הקב"ה שאינו נראה נראה מנין דכתוב וכל
 העם רואים את הקולות - והסופר ה' סוד
 שהוא ר"ת צמקוץ אחר ולכן כ' כן - ויותר
 נראה ש"ל צקול אחר - שכן נראה מ"ש
 רש"י צמדרש דף ו"א ע"ב ד"ה בני קולות
 דקודם מ"ת הו' ופ"ט"י דקמ"ל שאף שאין
 קול אחר נראה זה נראה עכ"ל - ומ"י ז"ע
 מ"ש רש"י לעיל דמזה מוכח שלא היה צמס
 בומא דכיון שהקול לא ניתן לראות אף למי
 שעיניו פקוחות והי' דרך גם מה לי פקח מה
 לי סומא והמכילתא דרריס מזה שלא ה' צמס
 בומא ח"ש דלא ה"ל הך דמדרש אגדה שהי'
 רואים את הכמע - צמכילתא חיחא ר'
 ישמעאל אומר רואין את הנראה ושומעין
 את הכמע ור"ע אומר רואין ושומעין את
 הנראה ואין לך דבר שיאז מפי הקב"ה שלא
 נח"ע על הלוחו' כו' וי"ל שחסר תיבות וכל'
 ר"ע אומר רואין את הכמע ושומעין הנרא'
 וח"כ י"ל דר"א דרריס מהא שלא היה צמס
 בומא ח"ל כר"י ואפי' לר"ע י"ל שלא היה
 דרך גם רק שראו אותם לפי שנח"ע על
 הלוחות וצוה י"ל מ"ש צ"פ ואחתיך ואת קולו
 שמעו מתוך האש היום הוא ראינו כי ידבר
 כו' - ולפי מ"ש י"ל שנמשך גסלמעל לה שאלו
 הקול שמעו ראו אותו י"כ - אבל על רש"י
 קשה דמשמע דאזל צשיטת מדרש אגדה
 שמואל שהי' דרך גם וח"כ אין הוכחה מזה
 שלא היה צמס בומא ואפשר דמ"י דיין
 שפיר דהא כ' ואת הפידים ואת הבר עשן
 כו' צדוה ה' הא"ל כפשוטו - ודוחק לומר
 דלמולא ה' צדק גם וגסמדרכתיב וכל העם
 רואי' דמלת כל מיותר דהו"ל למימר והעם
 רואים ולהכי דרש שלא ה' צמס בומא ועיין
 ציקוק - שהציא המכילתא ונשמע מ"ש
 צמכילתא פלוגתא דר"י ור"ע וגם מ"ש ראו

המכילתא דרריס ל' הכי תמס והכח
 וצמכילת' י"ל דמר מייקי ל' מלעניו כל העם
 דמפרש הא דוכל העם רואים כמ"ש קת
 מפרשים שהוא שמואל להגדה כמו דה
 ריה צ"י - וגם י"ל כמ"ש לקמן דכיון שהיו
 רואים את הכמע חין הוכחה למעט סומא
 ולכן דרש ליה מלעניו כל העם ומאן דרריס
 ליה מן וכל העם רואים ח"ל דאין הוכחה
 מלעניו כמ"ש לקמן צמס מהר"א - ומ"י
 על רש"י קשה - ומנחתי צביאורי מהר"א
 ר"י רש"י דכחוקמ"ל שלא ה' עיניהם כהות
 מחמת גילוי טכיה וכת"ש ג"י הסתכלות
 בצבנהים צעת נטיית כפיים ע"ש והציחו צמ'
 צידה לדרך - ומ"י דרשא דלעיל דלעניו כל
 העם ל"ל דהא עכ"פ מן דכל העם רואים
 מוכח הכי שלא ה' צמס סומא - ואפשר לומר
 עכ"פ מה דמרינן צמ"ק דף ח' לכל מראה
 עיני הכהן ולמעניו סומא צמחד מעניו ח"כ
 גם כאן י"ל דמנך דלעניו כל העם מוכח
 שלא ה' צמס בומא אפי' צמחד מעניו -
 צינרש ס"ל דדוקה תמס דכתוב לכל מראה
 עיני הכהן דמיידי צינרש שפיר מידרש ה'
 לעניו דהיו שני עיניו כמ"ש הכא דכתוב
 לעניו כל העם חין מקום למעט מזה סומא
 צמחד מעניו דשפיר קאמר לעניו דעל כל
 העם קאי גם לפי מ"ש רש"י צדוה דף נוו
 אפי' סומא צמ' מעניו דכתוב לכל מראה
 עיני הכהן עד דליכא כולה מראה וצ"ש
 יצמות פרק מנות חליהו כ' דפשוטו של מקר'
 דלעניו לאו למעוטי בומא צמ' מעניו קתני
 רק היכא דכתוב לכל מראה כו' ע"ש ח"כ
 חין הכרח כלל מהא דכתוב לעניו כל העם
 למדרש שלא ה' סומא צמ' מעניו - ומ"י
 י"ל לפי מ"ש צ"ש ס"ס דליכא למילף תמס
 מדכתוב לעניו וקאינס וקאו מיותר לגמרי
 דהא כתוב ועלתה יצמתו כו' ומזה מוכח
 למעוטי בומא צמ' מעניו לפי' י"ל דגם
 כאן לעניו כל העם מיותר והו"ל לפני כל
 העם ולא שומעין שלא היה סומא צמ' מעניו
 זה יחי' מוכח מוכל העם רואים כו' וע"כ
 למדרש תמא מדכתוב לעניו שלא ה' סומא
 אפי' צמ' מעניו - ומה שיש לעיין צדנרי

ל' צמקוץ אחר
 ראו ח"כ וחסה
 עיניו אל עמם
 כמה כעמם
 מות דר' כו' -
 צמקוץ :
 על פני הכא
 והצ"י הקשה
 היתה צו -
 מחלבות לח"י
 ולו"י חמ"ד וזה
 עניו דמנוח דמ'
 לא קאמר אלא
 היה מניח בשביל
 אלא רש"י
 שמשמע צו עשה
 עשה ונראה היה
 צ"י זרע אפרים
 דעשה הדבר'
 צדני כמכילתא
 ור' אביו חמ"ד
 תמא כ"כ עובד
 יצמו וכל מעשיו
 דקדושת שתי ח"ך
 נחמי שהוא מדרש
 להכתיב כולל
 וסבור כ"י רש"י
 י"ע ע"ד מזה :
 מ' צמקוץ מות'
 תמא ונכמקתא
 י"ל צמקוץ מזה
 ל' ח"כ ח"כ יוד
 כמכילתא קתוב וזה
 י"ל לעיל פ' צמ'
 קתוה צמכילתא
 ח"ד - ועיין ע"ז
 מדרשיו ומה
 מ"ה שנתנו ס"ס
 כו' תמא ח"כ
 תמא ל"ע דרש ח"כ
 ע"ז וכן ע"ז
 כמכילתא

דבור של אש יולא אין הלשון כן זמכילתא
 שלפנינו ע"ש שהצניא מפרקי ר"א ורלו את
 הקול יולא מפי האצורה בנרקים ורעמים -
 ובסידור האר"י ז"ל ב' רואים את הקולות
 המלאכים הנזרמים - והוא עפ"י המדרש
 שמכל דבור שילא נכרא מלאך וחי' מחור על
 כ"א מישראל ואמר לו מקצלי אתה וכמ"ש
 בזה"ח על פסוק קול דברים אתם שומעים
 כו' - והע"י ז"ל לפי שלא עלרו כח לקבל
 הדבור' הרומי מאד שחוש השמע הוא רומי
 מאד וית'אל יכלו לקבלו בדרך שמי' כמ"ש
 בפסי יולא דבברו והולך להבזט ולהתעט'
 זבלים רומים עד שה' ניתק לרמי' ע"ד
 וביד נביאים'ודמה ועפ"י פירשתי ואת קולו
 שמענו מתוך האש היום הוא ראינו ועם
 הדבר שיתן לראות כי ידבר אלבים כו'
 ר"ל שבה"ה רצה שהיו יכולים לקבל צח ות'
 ונתתיראו פן ירלו להעלותם במירגת שמיעה
 ולא יעברו כח לשמוע הדבור שניתצא ש ו"ש
 אלסינספיס'אכחו לשמוע כו'קרב אתה ושמע
 שאחיה דך הוומר ושמע כו' והמשכתי כמה
 פסוקים צדדיס'נאות'יסעוה'י וכאן קלרתני

פרשת משפטים

פ' ב' א' פ' י"ז וגונב איש כו' - הפסיק
 הענין וכו' וגונב איש כו'
 כלל ומלת עוד הוא ע"ס :
פ' י"ז ומקלל כו' מות יומת צסקילה שכל
 מקום שנאמר דמיו כו' - כלל -
 ור"ל אע"י דמות יומת דלעיל פירושו חנק
 מ"מ כאן אינו כן לפי שכל מקום שנאמר
 דמיו כו' פירושו הקילה סכן מצואר גזי צעל
 און וידעוני באזן ירגמו אותם דמיהם צם
 ומסס יש ללמוד כל מקום שנאמר דמיו כו'
 פירושו מקילה - וצמקלל מניינו צ'קדושים
 שנאמר כו' דמיו כו' ע"כ דמה שאמר הכא
 מות יומת הכוונה צסקילה :
פ' זכ"ה חצורה היא מכה שהדם נלצר זה
 ואינו יולא אלא שמאדים הצפר
 כנגדו כו' אינו מונן דרך ליטבא שייך לענין
 אס' המכה צאצר אחר כדאמרין בחולין

האדים הצפר כנגד צני מעים וכיוצא בזה
 אצל צום הדם נלצר תחת העור כדאמרין
 בשנת דף ק"ז בשמונה טרלים שיש להם
 עורות אחי חצורה שאינה חוזרת נלצר
 הדם אעפ"י שלא יולא ואמרין מנין לחצורה
 שאיני חוזרת דכתיב היספוך כוסי עורו ומר
 חצוצרתיו - ועיין צפירש"י סס שמצואר
 שע"י לרידת הדם שתחת העור מתקשה
 ואינה חוזרת - ואם ר"ל שצרידת הדם הוא
 תחת הצפר ועי"ז הצפר מאדים נראה דזה
 חצורה חוזרת הוא אס הצפר נתקלקל עד
 שהרופא גוררו - ועיין צרש"י בשמנה סס
 דלחד ליטבא טעם הקיוב מטום לוצע שהעור
 נלצע צדם הנלצר כו' - ואפי' נאמר דנלצר
 הדם צהוד הצפר נמי חצורה קרי לוי' מי"מ
 מי הכריחו לפרס כןולא פי' כפשוטו שנלצר
 הדם תחת העור ולפע"ד מלת הצפר הוא
 ע"ס וז"ל אלא שמאדים העור נגדו - ועיין
 בחולין דף ס"ו גבי ריאה שהאדימה וקלרתני -
 ועיין ציטעיה א' פלע וחצורה ומכה טרי'
 פירש"י פלע מכת חרצ חצורה לשון חבלה
 כו' וכוונתו כמ"ש כאן פלע הוא מכה המיוצא'
 דם שפלע את צפרה וכן הוא אס מכה צחרצ
 צצפר צצקע ונפלע צצרו והדם יולא וחצורה
 הוא לשון שאין הצפר צצקע ונפתח רק הדם
 נלצר צצורו - ומכה טרי' הוא ענין אחר
 במ"ש רש"י סס אצל מ"מ אין לה דמיון
 למכה פתוחה או צרורת הדם - וצוה א"ס
 מ"ש רש"י סס לא רוככה במכה צצמון כמשפט
 שחר המכות ואין נופל כאן לומר לא רוככו
 צצמון שאין מרכיין אלא צצמון המכה - אצל
 המזור והצניס' נופל לשוטעל כל גוף כו'
 ואינו מונן ורצים נכחו ופתרו פתרונו אסר
 אין להם שחרי' וה' האיר עיני כי ע"ס כפל
 לכאן מ"ש על כל גוף וז"ל על כל הגימל -
 ור"ל שכלי הויכר הכתוב שלטה מיני נגעים
 פלעים וחצורות ומכות - וכ"א הוא ענין
 צכ"ע וכמ"ש ולכ"א יש תרופות מיוחדות
 ומצינו שענין ריכוך צצמון הוא תרופה למכה
 וכמו ששינו צצמה צני מליכס סכין סמן ורד
 על מכופייהן כו' וזכו למכה לצד אצל הפיע
 שהיא מכה פתוחה או החצורה שנלצר הדם
 מין

דאיחא נפסחוי דף קי"ג טרצו הקדוש וזה
 את בניו לא תדור נכנליב משום דלמיני הוו
 ומטו לך נלגינותא ואמרינן בע"ז דף י"ח
 אמר רבא כל המתלוץ יבורים צאין עליו
 שנאמר ועתה אל תתלוצו פן יחזקו מוסריכי'
 כו' ויומתק במאמר נשי דשנליב אמרין ומתא
 כו' לפי שנעירם היו לילגום היה רוב המצוי
 שמתו מתוך יסורין וחלאים רעים ולכן ספרו
 על זאת ודפסח' הוא ויל מדעתו דנפסוי'
 פירוש כן דצרי הש"ם ופי' מ"ש הן הן
 דצרי רש"י ועמ"י דצרי הערוך . והמלוא
 להגי' דצרי רש"י שנש"ם וצעין יעקב כי
 הוא אמת נכון כס"ד :

פ"ל ובשר נשדה כו' ובשר תליש מן חיוא
 טיחא ובשר שנחלש ע"י טריפת זאב
 או ארי או מן חי' כשרה או מן כהמה כשרה
 צחי' כן הוא נרא' ומפרש טר"ל שאעפ"י
 שחוקה נפסחוי' היא כשרה כרי הוא אסור'
 צאכילה לא טהא נתלש צהותה צנית או
 נשדה ע"ס . והוא תמוה כיון דהתרגום
 מפרש דהאיבור הוא על החתיכה שנתלש
 שחבור משום נשר מן החי פשיטא דמזהמה
 כשרה מיירי ואשמעינן דין נשר מן החי
 ואפי' אם תלש אבר שהזהמה נטרפה זו
 חייב גם על נשר מן החי דזהרדי קאתי
 ועיין בחולין דף ק"ג . ועכ"פ מ"ש רש"י
 מזהמה כשרה או תי' כשרה הוא אך למותר .
 וגם בתרגום לא נזכר מזה כלל . וגם מה
 שהזכיר רש"י דצבריו חי' לא נזכר בתרגום
 מזה כלל . ואפשר לפי שהתרגום מתרגם על
 המה נצטיר ובאן נקיש לשון חיוא לכלול
 בהמה וחי' . וכדכתיב ומוראכם וחתכם על
 כל חית הארץ ובלשון הש"ם ה"יח רעיא
 דהוי מסרי ל' חיותא וכן כל בני חיוא
 צרייתא וצחונין דף ע"א בהמה בכלל חי'
 מ"מ כשרה מאן דבר שמי' וגם שהיה לו
 לכוללם יחד חי' או בהמה כשרה (וגם מ"ש
 או מן חי' מלת או הוא למותר ונצטרחי ליתא
 ולא ידעתי אם הואשג צחוני') ולפענ"ד
 ע"ס נפל דצברי רש"י נמלת כשרה ויל
 צמקומו נשדה נגודע שקל יוחלף זה וכל"ל
 נשר שנתלש ע"י טריפת זאב או ארי או מין

חי' ואח"כ מלייקרש"י על מלת נשדה ומפרש
 מזהמה נשדה צחי' . וביאורי הדברים הוא
 דהיה נקרא כתיב נשדה שמתרגם כ"מ
 נשדה וכן לא תרגם על מלת נשדה . וגם
 כ' חי' ובסוק לא נזכר מזה . ליל דמלת
 נשדה האמור נפסוק התרגום הוא מפרש
 טר"ל צחיים דהכוונה נמלת נשדה כשהנמה
 עומדת נשדה שאז היא נודמי צחי' וה"ה
 כשהיא צחי' צנית ונתלש ממנה אלא שדבר
 הכתוב נזכר שדרך טריפה ותלישה המזהמה
 הוא ע"י חית השדה שסמ מצוי ציותר (ועיין
 בירושלמי דגזיר פ' ג' מינין ובשר נשדה
 טרפה לא תאכלו אל האה תולש מן הבהמה
 ואוכל כדרך שאתה תולש מן הקרקע ואוכל
 כו' ונראה דלשון נשדה קשיתי דמה ענינו
 לנשר מן החי ומפרש לי' טהא יעשה כדרך
 שהוא תולש מן השדה ובתרגום לא יחא לי'
 צהכי ומפרש מלת נשדה שדבר נזכר . וע"פ
 הפי' הראשון דמיירי דצריים וכל"ל ע"י שדבר
 נזכר והוא מהמכילתא) והנה לענין דריסה
 יש חילוק בין זאב או ארי שהם חיות הדורסי'
 לשאר חיות' משא"כ לענין נשר שנתלש מן
 החי אין חילוק אם הוא מין דורס או לא .
 וכבר כתבתי כמה פעמים שש"ם מפרש
 תחלה המכוון כא' . וטוב חוזר לייין לכיון
 נכתוב . ולכן כ' רש"י פי' התרגום נשר
 שנתלש ע"י זאב או ארי או מין חי' ר"ל
 דגם אם נתלש ע"י מין חי' אחרת הדין
 כן לאסור משום נשר מן החי . ואח"כ מלייקר
 על מלת נשדה ומפרש שהכוונה מזהמה
 נשדה (מלת או הכתוב ראץ או בהמה הוא
 ע"ס ויל' מזהמה וע"י שיצוט המעתיקים
 שכי' מלת כשרה הולכר ג"כ להקן הלשון
 ולכתוב או נשדה) ר"ל נשר מזהמה
 העומדת נשדה דהיינו צחי' והנשר ההוא
 צא ע"י תלישה וטריפה לא תאכלו . ולפי
 הכוונתא שצמורחי דליתא שם מלת או ה'
 אפשר לומר דמלת כשרה הראשון הוא
 מקובלפת המעתיקי' לפי השיבוט שכי' מזהמה
 כשרה הוסיפו גם צחי' מלת כשרה . ונח
 רש"י לפרש דמה דנקט בתרגום חיוא הוא
 כולל גם בהמה וכמש"ל . ויש לי עוד דרכים
 ולא

ולא כתבתי כי הראשון ניל עיקר ועכ"ם
כל הישר הולך ישמע ויאמר אחת כי מלם
כשרה הכתוב בספרים אין לו מקום ואפיק
כשרה ועיניו שרדה ופרוטו ע"ד סכתתי
וה' ינחני בדרך אמת :

פ"ב ג"ג כ"ה עוז ועוז עמו לפרק
המשא מלמסקל ליה
מליטול משאו ממנו יראה שרשי היכוחתו
בצגרו על וחדלת מעורלו ותהנע מלמסקל
לי ולפי התכנו' שלפניו דאיתא ותהנע
מלמסקל לי ח"ש מלת לי דביינו כמ"ס
אח"כ משבן תשבן מה דצלבך עליה לכן פי'
החלה על וחדלת כו' שינעו מלעוזו הסנאה
שיש לו עליו וגם לפי מ"ס רש"י עזיבה לשון
עזרה ח"ש לשון הפסוק וחדלת מעוזו לו
שיחדול מלעורו לו ועל צעל המשא קאי חבל
למסקל לי שפירשי' מליטול משאו ממנו הו"ל
לכתוב למסקל מניני וז"ל דמלת לו שהוא
מתורגם לי הכוונה ללרכו ובצ"ל ומ"מ
שיע על רש"י שהקדים לפרש המאמר
וזקת ספרים ראיתי הגרסה מהפכה
ומתחלה איתא מלמסקל לי כו' וגם לפי'
ז"ל מהסר הליון של וחדלת מעוזו לו
מלמסקל לי כו' :

פ"ו י"ח ראיתי צבורי אדמתך אף השעיעי
חיבת צבורים לכך נאמר כאן :
ואח"כ מליין צבורי אדמתך כי"ד כו' ור"ל
כלפי מ"ס לניול וזיום השעיעי תשבות של
תאמר ש"ס לשבות שזעיעית וכ"כ אח"כ
גני רגלים ולזה אמר שלפי שזעיעית ג"כ
חי"ז בצבורים לכך נאמר כאן בצרפה ז"אך
במורתי ג"א מוחק זה דנאמת אין שזעיעית
חיבת צבורים וגם במיליה לא דרשי לי
וכ' שקלת נוסחאות ליהא רק צבורי אדמתך
כי"ד כו' ומ"ס צ"א השעם דאין קורא
ועתה הבנתי מפרי האדמה אשר נתת לי
דעה לא לו נתן אין הכרח כי"כ דאשר נתת
לי על האדמה קאי ובאדמ' שלו היא ואפשר
ששם הפקיד פירות שדכו ומור וזכה בהם
יכול להציג מהם צבורים וא"כ גם שזעיעית
אף שהפירות אלו לא זכה בהם אלא דרך
א"י מהפקר כיון אדמתו קמי כן גיה שער

יכול להציג (וגם י"ל דלע"ג שאינו ימל
לקרות יכול להציג דכא עוב' איכא שזעיעית
ולא קורין) והרמזים כ"ב מה' צבורים
כי הלווקא פירות תלושין ולקח הקרקע הרי
זה מציא צבורים שהרי יש לו הקרקע
ופירותיו והכ"מ הראה מקום לירושלמי
וז"ע לפענ"ד דמכירוסלמי לא מוכח מירי
ומ"ס המפרש שם צבא דמכר לו שדה
צקמתה כו' אין ללע"ד ע"ש וצ"ב דף פ"א
דאמר ר"י אמר שמואל מחייב הי' ר"מ אף
בלוקח פירות מן השוק ותצין והתום' צעיעין
דף מ"ז ע"ב ד"ה ממה כתבו דהקורה פירות
מן השוק וקנה השדה אינו קורא כדאיתא
פ"א דצבורים וגם זה ז"ע דמהסר לא מוכח
מירי-אך לע"ד נראה דדמי לאידך דהרמזים
במכר פירות חוץ מן הקרקע וחזר ולקח
הפירות מן הלווקא ה"ז מציא שהרי יש לו
הקרקע ופירותיה ודין זה מצוהר צירוסלמי
ומייתיבתם מהא דתניא נתן לה צבא חכמה
כו' אלא כי אין קיימין כשהיו הגפנים שלה
ומכרה לו פירותיהן וחזר ונתן לו צבא חכמה
מפני שהיו אחתן הא לא הי' אחתן מציאה
הא חכמה מכר פירות ושייר קרקע
וחזר ולקחן ממנו מציא עכ"ל ובה דין
שזעיעית להא דמ"א דאף שהפירות הפקר
דאפקעת' דמלכ' הוא מ"מ הקרקע היא שלו
וליון שהשאה הוא חוזר וזוכה בהסמך הפקר
שפיר יכול להציג דלא גרע ממוכר הפירות
וחזר ולקחם ואפשר לחלק דהתם כשחזר
וזוכה בהם הם שלו לגמרי לכל דבר משא"כ
צפ"י שזעיעית שאף שאמר שליטתן עדיין
קלושת שזעיעית עליהם ואסור לעשות בהם
כחורה וכמה דצריסומואלאי שזעיעית לריבין
ציעור הוה כאלו עדיין אינם שלו ואשר נתת
לי אתרווייהו קאי אקרקע ואפיר' וז"ל י"ל
דשזעיעית אין חייב בצבורים וז"ע :

ש"ם שאינדי אלא לשון ולך רך ממה שאתה
מוצא כו' כ"ל . וכן הוא צ"ש לקמן
פ"י כי תשא ויש ספרים שנתנו צבן ולדך
מנש והוא ט"ם :

פ"ב ד"ד הכס הברסם לאותן אלהות לפי
פשוטו של דברים מה שאמר ולא

תעשה כמעשיהם צענין ע"ז מסתעי קרא
 שלא יעבוד עכו"ם וגם לא יעשה כמעשה
 העובדים כגון לכבד ולרצן לפני אלהיהם
 וחמר ע"ז כי הרם תהרסם ר"ל רק כך
 תעשה להרום חותם כו' אבל ל"ע כי בחולין
 כוף פרק צהמה המקשה המצרכת שהפילה
 שלא כו' ואין תולין בחילן מפני דרכי
 האמורי ופירש"י משום יחוס וכתב לא
 תעשה כמעשיהם וכ"כ הרע"ב צפ"י המשה
 ולפ"ז ל"ע כיון דלא תעשה כמעשיהם קאי
 על ענין יחוס ל"ל דהך כי הרם תהרסם
 ויור על רחם הוי"א. אומר לא תסתחוב
 כו' וזה פלאי שהחיל והפסיק צמלמע
 צענין יחוס ושוב חזר לראש המקרא על
 ענין ע"ז * ועל כיוצא בזה הקשו צ"ס
 כיצד תרפא מפסיק קראי עיי' צ"ב דף
 קכ"ח ג' ונתתם את כחלתו כו' ע"ש
 וצ"ס"ם וכלן ג"כ אם נפרש הך דולא
 תעשה כמעשיהם על איסור יחוס לדרכי
 האמורי ואינו ענין לאיסור ע"ז לא הי' לו
 להפסיק בזה צמלמע המחמר ולהפריד בין
 דקום ואין דרך המקרא צדק ואפשר שזה
 כוונת התו"ט בחולין ס"ס ש"ל על דרכי
 רש"י והרע"ב וכתב לא תעשו כמעשיהם
 גמלת' תעשו הכדפס בתו"ט צו"י הוא
 טעות הדפוס ול"ל תעשה וכמו שהוא צ"ס
 שצ"ס וצ"ר"י ס"ס וכן הוא צ"ס"י סגליון
 ספר מע"מ שהדפוס צמלמו ואינו מקרא
 אלא כתיב צפ"י אחרי מות וכמעשה ארץ
 כנען וגו' לא תעשו ואחזבו צק"רם ולריך
 להג' צמקום תעשה תעשו כו' * ורבים
 מתמיהין על מ"ש שאינו מקרא שהרי הוא
 מקרא מפורש וכבר הושג בספרי האחרונים
 אך לפענ"ד גם הלשון מגומגם מ"ש ואינו
 מקרא דהו"ל למימר ולא נמלא מקרא זה או
 לא מלאחתי כו' וע"כ הו"ל למימר ואינו
 צמק"רם בשום מקו"ל כל לשון ואינו מקרא הוא
 לשון ק"ר וחבר סיום הדברים * ונראה
 שהסבר מלת זה ול"ל ואינו מקרא זה או ל"ל
 צמק"רם זה * והיינו משום דקס"י ל"י שא"א
 לפרש צנוחח שלפנינו סכ' ולא תעשה
 כמעשיהם דהיי קרא לאו צמחוס מיי"ר

וכמ"ש ולכן כ' שאינו משום מקרא זה רק
 הכוונה על המקרא שדחרי מות ואחזבו
 צק"רם * ובאמת לריך להגיד צמקום תעשה
 תעשו והמקרא שדחרי מות צמח"י ל
 דמיי"ר צמחוס אבל קרא דמשפטים לא מיי"ר
 צמחוס רק צע"ז * ומלאחתי צפ"י הרמזין על
 התורה שכ'על פכו"ז' ולא תעשה כמעשיה'
 יתכו שהוא אזהרה מדרכי האמורי שמנו
 חממיסכמו שהזכיר צמקום אחר ובחוקותיהם
 לא תלכו ואמרו אלו דרכי האמורי שמנו
 חממיס והנהלה יותר כי יזהיר על ע"ז שלא
 יעבור אותה דרכה חפ"י צמזורה שאינה
 דרך כבוד רמו שדרשו צפסוק חיכה יעצרו
 כו' ותעשה כגם אכ"י כו' כמו פסוק ומרקוים
 אע"ג דמכוין לצווי ולמרגמי' ע"ש מצואר
 שחף שמתחלה רנה לפרש שהוא אזהרה על
 דרכי האמורי הדר ציה מההיא וכ' סכ"ל
 יותר לפ' על ע"ז ונר' שהות מעטפסכתצתי
 דלא משמע ל"י לפ"ס שהפסיק הפסוק
 צמלמע צענין יחוס אלא כולו צע"ז מסתעי
 והן דרכי התו"ט דמפרש דחף דק"ק
 לישנא דהך קרא דמספ"ס אין הכוונה על
 מקרא זה אלא על הכוונה צמחרי מות ולריך
 להגיד צ"ס"י תעשו צמקום תעשה כי
 המדפיס כ' תעשה לפי שהוא כבוד דקאי
 חקרא דמשפטים וכמו שמויי"ס סולן ודפ"ס
 תעשה צפ"א וליחא סל"ל ולא תעשו
 כמעשיהם והכוונה על קרא דחרי מות אלא
 שחזוהו צק"רם כן נלע"ד כוונת התו"ט
 והוא כן ולחיות מנן צעד התו"ט שלא נעלם
 ממנו מקרא מלא כתיב עלינו זכותו לטובה *
פ"י כ"ח הנרעה כו' ודחתי והכנעני הסארך
 סיחון ועוג וכו' * ול"ע דהא חזרון
 הוא ארץ החתי כמזואר צפ"י חיי שרה ומה
 ענין ארץ סיחון ועוג לארץ החתי * ול"ל
 דגם צמלכות סיחון ועוג היו דרים סס צני
 חת וכו' כ' צ"א על קושיית המזרחי צלך
 לך על מ"ש רש"י וארץ הרפאים הוא ארץ
 עוג * וע"ז הקשה דהא ארץ עוג ממלכי
 האמורי הוא * ולמה חזר וכתב זאת האמורי
 וכ' דאיזוה קושי' דודאי יס אחד שהוא אמורי
 צארך ג"כ זה שמעזר לירדן נקרא ג"כ
 אמורי

וכן משמע מלשון המורחי לעיל בפסוק ויראו
אלה אלבי ירחל כו' וצאמת ז"א וז"ל גם
בסמך וכן מנזרח בהנחומא :

פרשת רר ב' :

פ' ב"ר פ"ב ח"ג תרומות כו' - יג' :

דברים האמורי כו' - ח' חן מונן

כו"כ מה שמדך זה לכח שר' ג' תרומות כו'

ותרומת המשכן צפ' שח"ז אמורה חמת

התרומה כו' - וגם מ"ט וכשתדקק בהם

הוא לומר שהדברים פשוטים הם שדברים

אלו היו ללמד מלאכת המשכן ונגדי כהונה

וכ"ל שאין כאן מקומו ושיך לפסוק שח"ז

וכ"ל זהו וזה וכסף ונחשת כו' יג' דברים

האמורי ענין כולם הולכין למלאכת המשכן

או לנגדי כהונה ושוב כ' רש"י כשתדקק

בהם כולם זהו צדדנה ר"ל כשתדקק צענין

יתבאר לך כחף הכסף שהזכיר כאן הוא ג"כ

אחרו כסף שצד צדדנה חוץ מן הכסף שצד

צדדנה דע"ז לא וז"ל הכא רק על כסף הצדדנה

ושוב כ' רש"י ולא מינוי כלל מלאכת המשכן

שהולך עם כסף יותר ר"ל יותר מן הכסף

הצד צדדנה שהיא מפסיק כל מלאכת המשכן

ולא היא ליריד יותר - וח"כ הכסף שצדדנה היא

אך לומר ומה נעשה עמו - ע"ז כ' רש"י

ואשר הכסף הצדדנה הם צדדנה ר"ל הכסף

שהזכיר כאן שהוא צד צדדנה צאמת לא היה

לרד למלאכת המשכן ועשאוהו לכלי שרה

גומ"ט צדדנה שלפניו ושאר הכסף הצדדנה הם

צדדנה מלת ששהוא ע"ם וז"ל הצד צדדנה

ותו לא) וכ' כלפי מ"ט הקלה כולם הולכין

כו' צד לצדד שאלה הדקדוק אין כולם ממש

כי הכסף כהנהו לאן לא הולכין למשכן

ונגדי כהונה רק נעשה ממנו כלי שרה כן

כיון צדד לפענ"ד :

שם פ"ב פורטי כנפיסלח תעשה הנפי'

סוכני חלל פרוסיס עיין צמורחי

ש"ל הלא היו כנפיס סוכנים כמנהג המזרי'

כו' והוא דחוק - ולפענ"ד סכ"ל הלא תעשו

כנפיס סוכנים זה על זה חלל פרוסיס כו'

כ"ל - וזה מנזרח צדדנה הש"ס צדד' דף

כ"ט גזי כרובים שעשה שלמה קאמר הים

מתקדף לה רצ' חשי ודלמה שלחופי הוו

משלפתי

אמורי וכמ"ט הרמזין על המכילתא פ' צא
ע"ט - וכמ"ג י"ג גם גזי חת דבארץ סיחון
ועוד היו מזני חת ג"כ :

פ' ב"ר פ"ב כמעשה לננת הספיר זו הית'

לפניו כו' - נקלה חומשים

נדפם המראה מקום צענות וכ"ל מדרש

רבה ויקרא ד' וכן הוא במדרש סיר הסינים

צפסוק חמי מלננון) וזכרו שלמי כ"ד כ"ל

והוא זכרו שלמי פרק לונג וערבה ולשון

הירושלמי כך הוא דרס ר' לוי זר סוכי ותחת

רגליו כמעשה לננת החפיר זה עד שלא

נגאלו - משגאלו היכן דרכה של לזינה להנתן

הם היא נתונה ר"ל כי משגאלו נעלה לזינה

מטעם והוא עתה כעלם המשיסלוטורי והיינו

משו' דקשיא ל' דתרי גוויי ל"ל ועוד דתתרי

אחדיו דגוון ספיר הוא דומה למלכת שהוא

הטוף קת כמ"ט לקמן וח"כ חמר כעלם

השמים שהוא אור צהיר צשחקים - ח"כ כך

הוא פי' הכתוב ותחת רגליו ר"ל צמקום

שהי' עד עתה קודם הגאולה כלננות הספיר

עתה חמר בגאולה חין סלנזינה והיא כעלם

השמים ולוכר - וזכר כונתה רש"י צמ"ט היא

התה לפניו צעפת השעבוד ר"ל שאין הכתוב

צד לומר שעכשו ראו כן רק לומר צמקום

שהי' צעפת השעבוד כו' עכשו ראו הם

כעלם השמים שהוא אור ותדוה ולפי הגרס'

צחולין דף פ"ט רקיע דומה לאצן ספיר

ופירש"י דכתב ותחת רגליו חלמא ספיר

כעלם השמים אך צמנחופ דף מ"ג וכסוטה

דף י"ז גרס לרקיע לכח כדור - ואף שבתו'

הם כתבו שיעקר כהספרים הגרמי דומה

לספיר מדברי רש"י חין נרא' כן וע"ט צרש"י

דסוטה וכן נרא' הספיר הוא גוון חללת סה'

מחשיך קת וכ"כ רש"י לקמן פ' שלח פתיל

חללת ע"ט שכול צבורה ומכתם היה צולה

וכן צדד החללת דומה לרקיע המשחיר לעת

ערב ע"ט וכיון שכתב אמר וכעלם השמים

לעובר חין זה דומה לספיר ולכן פי' שלננת

הספיר היו צעפת שעבוד כו' כנלע"ד :

שם פ' י"א ויחור את האלהים - מהתולין

13 כלל גם מתוך חכילה ושהי'

כ"ל - ובספרים שלנו כתוב גם צמס כו'

ח"ב גז

משלחו ידיו והיוו כנף על כנף כמ"ס
 רש"ס ס"ס וכן נראה ממ"ס רש"י שלא תעשה
 כנפיהם והמזרחי לא ה"ל למימר כנפיהם
 חלה כנפיהם סוכני ומלשון כנפיה' כמ"ס :
שם חלה פרושים וגזוהים למענה חלה
 ראשיהם כו' נראה מ"ס חלה ראשיהם
 ר"ל על ראשיהם שלא יהיו הרבה למעלה רק
 חלה ר"ל סמוך להם ממש צענין שהחלל
 שמתיהם עד הכפורת יהיה יו"ד טפחים
 מזוממים וכדאית' בסוכה דף ה' ע"ב מלת
 כתיב למעלה למעלה ע"ס וכן משמע צ"א
 ומ"מ יותר ה' לנע"ד שמת חלה הוא ע"ס
 ור"ל למעלה על ראשיהם דהא הט"ס סס
 פריך ממאי דגדפייכו עילוי ראשיהן הוו
 קיימי דלמא להדי רשייהו קיימו ופירש"י
 צ"ב לראש דהוי חלה עשר עם עוצי
 הכנפים ומשני למעל' כתיב וא"כ כיון שרש"י
 סיים צה שיהא יו"ד טפחים בחלל כו' חלה ה"י
 לו לכהו לשון שדרכה משמעות לשון זה
 משמע יותר להדי רשייהו קיימו ולכן נראה'
 ש"ל על ראשיהם יוקפת ז"ע על רש"י דקצ
 מלתא חליצא דר"מ סס דאלו חליצא דר"י
 דס"ל בליס צאמת בת חמשה אין כאן עשרה
 טפחים כלל רק שמונה ומחלה כמבואר סס
 צ"ב וצ"ע וצ"ע וצ"ע וצ"ע וצ"ע וצ"ע וצ"ע
 דקתמר תחילת דאורייתא נינהו דאמר מר
 ארון תשעה כו' דהא הט"ס בסוכה דהא
 דרתי' משרון ומגובה הכרובים יליף דקריא
 רחמנא סככה בחלל עשרה' ואפשר דהט"ס
 צ"ע וצ"ע וצ"ע וצ"ע וצ"ע וצ"ע וצ"ע
 סככה וספיר מוכח מארון דמחיל' הוי עשרה'
 ומ"מ קשה דמתי פריך על הא דאמר מחילין
 ה"מ דהא מחילין דאוריית' ומייתיב הך דארון
 תשעה דתיבא לרשווי דהלכ' אחי לענין דרש"י
 חלה וי"ד וטפי ה"ל לתויי הך דכרובים
 ואפשר דאמקא דסוכה סאך' וז"ע
 צמפרשים :

פ"ב ונועדתי כו' אותו מקום חקבע
 שאבא סס לדבר חליץ לז"ל ותיבת
 למועד הכתוב כאן הוא ע"ס' וכן מבואר
 צ"ב פ' תלוא פ' כ"ע פ' מ"ב אשר אועד
 לנס שמה פירש"י כשאקבע מועד לדבר

חליץ סס חקבענו לזב וגם סס חליץ תיקון
 וכ"ל כשאקבע מועד לזב לדבר חליץ סס
 חקבענו' ומ"ס רש"י שהוא של וזה כל כו'
 יתירה ועפלה כו' וכן נראה מהאנן עזרא
 והתקוני שהי' הוסיף לפניהם וזה זוא"י
 ואינו כן במ"ס שלנו' וכ"כ צמורתי שהפס
 צממה ס"ת ולא מלא וכ"כ צמחת שי והביא
 ראי' מהמכורה ע"ס :

פ"ב לזדים כתרומו אחרת לאריחא
 עיין מזרחי שאין הטענות צעזור
 הצתים לזדים רק הטענות צעזור צתים
 והצתי צעזור צדוסיחא מנומס' ולפענ"ד
 כרא' שמה שעסו מלת לצדי' לציון צ"ע ע"ס
 והוא דבור א' עם שלפניו' וכלל לצתים
 לצורך צתים לזדים כתרומו כו' וכוונת
 דצרו שמתחלה עפרש שמי' שהינה
 הטענות לצתים לזדים אין ר"ל שהצדי
 יהיו להם צתים ויעשה לאותן הצתים טענות
 שצאמת ז"א שהלמד של לזדים אין פירושו
 אל הצתים כמו צקת מקומות' חלה ר"ל
 שהטענות צלמס יהיו צתים לזדים והלמד
 פירושו לצורך צתים' וזע"ג דגם צלל הלמד
 מתפרש כן מ"מ הוסיף למד לפרש שהטענות
 נעשים לצורך צתים ויהיו צתים לזדים (והוא
 כמו תיקון לשון כמ"ס רש"י פ' צלח על
 פ' וכל חיל פרעה שהלמד יתירה לתיקון
 הלשון) וע"ז מיייתי רש"י מן התרגום
 שהשמי' הלמד ולא כ' לאתרא לאריחא חלה
 כ' אתרא לאריחא כי הלמד אינו חלה
 תוספות צעלמא והמכוון כאלו כ' צלל למד
 צתים לזדים' וכן הוא לקמן פ' ויקהל גני
 עשיית השלחן וצ"ב צתים לזדים ועיין לקמן
 פ' תלוא גני מוצח חיתא ג"כ לצתים לזדים
 ופירש"י צ"ב צתים' הטענות לזד והוא כמ"ס
 כאן ומ"ס המזרחי כאן וסס לא שהטענות
 יהיו צעזור הצתים והצדים לא הצתים
 ולפענ"ד כמ"ס' ואף שהתרגום שלפנינו
 צלל מקומות מתרגם לאתרא לאריחא נראה
 שנוסחת רש"י היה אתרא לאריחא וכן
 העתיק צמורתי פ' ויקהל ע"ס :

פ"ב ועשית כו' קערתו זה דפום
 שהי' הלחם עשוי צדפום לז"ל :

מול פני בו' יזכור על המסך שצמחה כנגד הפתח וכו' רש"י צפ"י י"ג חמורי המכרין הוא לד מערבי לפי שהפתח צמחה שהם פניו בו' ולקמן פי' כ"ז פי' י"ג פי' יוא"ר ש"ל לפתח קדמה מזרחת פני המזרח קרוי קדם ל' פנים אחר ל' אחרים לפיכך מזרח קרוי קדם סכו' פני' ומערב קרוי אחר כו' ע"ש * (ונראה שחצר שני תיבות וכ"ל קרוי' קדם כי קדם לשון פנים כו') כ"ל לפתח הלשון (וכ"כ רש"י לעיל פי' יחן * צ"ש המכילתא בז"יתן ישראל נגד הכר כל מקום שנאמר' נגד פנים למזרח וכפי פשוטו פירושו כל מקום שנאמר נגד או פנים הכוונה על מזרח יעויין צמורתי וג"ש שסשהריו לישב קושיית הרחש"ע על מ"ש דמלת נגד מזרח על מזרח * לדנביהם ל"ע * ועכ"פ מבוחר דנדיה' שמזרח נקרא פניסכדכתיב הן קדם חלה"ך כו' ע"ש * וכן נתיבם קל"ש אחר וקדם נתיב כו' פירש"י פנים ואחר * וצ"ש סלה"כ"ק שרש אחר כ' שפתח מערב קרוי אחר לפי שהפנים הם המזרח והאחר הוא מערב כי פני האד"ל ודמי' הסמך ועל סדר זה נקראו דרוסימין לשון שמאל כו' ע"ש ומדברי כול' גלמד שמזרח קרוי פנים * (ומהמכילת' שהצ"י רש"י פי' יחן הן קרוי כ"כ כי אש' לומ' שמ"ש פני' למזרח' א"י אבא' צמא"כ"א צח"ל פ"ג'ים וכוונה כמ"ש בצח"ל דף ל"ג צ"ח דים ששעה שלמה כו' שלשה פונים כו' ע"ש) וא"כ מה ש' כאן לפי שהפתח צמורח קרוי פנים הוא תמוה * ולכן נלעג"ד שכל' ולירכתי לשון סוף כתרומתו ולסי' לפי שהפת' צמורח סקרוי פ. יסוהמערב אחריו וזה שהפני' הוא הדרש כו' כ"ל והכל עולה יפה צ"ד * פ"ב"ז פ"ג מירוחיו כו' וזה החמרון ע"צ"ו הוא פי' גירמי' ע"גון ומירושו שדר * עלמיו * פי' וחדנייהם כו' תקועי' לתוכן וכו' עשה כמ"ל קורדיסין ר"ל ל"ל פרישת תצוה פ' כ"ח פי' י"ד מעשה ענות מעשה קליעת רועין כו' חלה שעותין

שם שיצב הלחם האחר ע"ג אות' הקים כ"ל: ש"ס אשר יוסף צה"ן כו' ואת קטות הנכס' לשון סך וכיסוי' הם * וזהו יסודו צמוק' שנה לוי' פרוטה עם סדורי נסכיה ור"ל מידור הקנים * וכן קורטו קת מפרשים ראשונים * ואע"ג דתנן צמנחות דסדור הקנים ח"ן דומין שנה אינו רק מדרבנן * ונתשובה בהלכותי וס' כהנתי ש"ס מקום לפרש ניות פירושה בשי"מאליית דהיינו עפ"י הכתוב צ"ב צמדנר ועל שלחן הפנים יפרשו צ"ד תכלת כו' ואת קטות הנסך ולחם התמיד עליו יהיה וס' הנחתי מ"ס' דמנחות דף ל"ה דאף צנת סילוק משעות עם פורסין צ"ד תכלת ונוסחים השלחן עם הלחם * ע"ש * וא"כ גם קטות הנכס' היו מסודרים או וזהו דקאמר לוי' פירושה עם סדורי נסכיה והסדרתי קת צוה * אך לפי שהנו מקובלים מאבותינו קריאת מלת פרוטה צ"ק ימנית ח"ל לפרש כן :

פי' ר"ל כ"כ וזה כו' והכרך של חול ששים עניה והמנה כו' ר"ה סלעים והסלע ארבעה זהו * שמעתי כי צ"ייע שקלים כ"כ הגדול כגודל של מצה כו' ושנחקו המפרשים * ונאמרת יש גם ח"לונ' וע"ם וכ"ל כ"כ הגדול כגודל ששים מנה והמנה עולה עשרים וחמש סלע והסלע מתחשב שני סקל הסקל ח"יו צ"ק ורביע זו כ"ל' והוא נכון :

פי' כ"י פי' כ"ב ולירכתי כו' לפי שהפתח צמורח קרוי הפתח פנים כו' * והוא תמוה דמה נתיבת עעסוהו וכ שהמזרח קרוי פנים לפי שהפתח צמורח ואם נפשו לומר דלכך קרוי פנים לפי שהוא מקום לניסה וזהו הפ' פנע צרישא ח"כ אינו ענין למזרח ומערב והעיקר תלוי לפי שהוא תחלת הכניסה כמו הפנים שהם קודמין ומערב שהוא סוף הכניסה כשהפתח צמורח נופל זו לשון סוף * אך צמחת ז"א דלאו בתחלת כניסה הליח מלתא רק צמורח תלוי מלתא' והיכא שהפתח צמורח או נקרא מקום הפתח פנים כמ"ש רש"י לעיל פי' ע' חל

ליריח *
בעות עשור
צ"ד תמים
והפני' *
צ"י ע"ס
ל"ל לנחית
וכוונת
מהינה
שהנייה
ע"ס עשיות
ז פירושו
אל ר"ל
יס והאמר
ג"ל תלמד
השענות
ג"וואח
שכלת על
מן התרומ
אריחא חלה
יכו' חלה
ג"ל למד
ויקא' נני
ועיני' לקמן
תום נדיים
הוא כמ"ש
שענות
אל הנתיב
הם שלפניו
קריאת נחלה
וכן
ע"ס
או דמז
ל"ל :

שעושי לעדרסקאות - וליע צביה דף 37
 דחמך התם מציחין עדרסקאות של צרול
 ופוקקין נקצים כו' וכך דבכא ודהתם חדא
 הוא השם כ' לשניהם פתרון בלעז בלשון
 אחד - וא"כ א"ך כ' לא מעשה נקצים
 כו' וס"כ רש"י שהם נקצים ונקוצים -
 ובדוחק י"ל כוונתו לא מעשה נקצים כאותן
 שעושי לנורות אלא מעשה נקצים שעושי
 לעדרסקאות - וגם זה תמוה דאותן העושי
 לנורות לשחזר מים אין בהם נקצים כלל -
 ואפשר שיש שעושין ממנה טבעות ארוכים
 מסוגרים זה בתוך זה כמו שלשלת משא"כ
 אותן של עדרסקאות הם קלועים כמו אריגה
 של נקצים שעושין מחוטין של צרול כמו
 סריגי חלונות מ"מ קשה מני"ל כן ואף ש"ל
 דמדכתיב מעשה עצות יליף דהיינו קליעות
 מ"מ נקצים מני"ל - ועיין לקמן פ' אמור כ'
 רש"י ענף ענצבות שענפיו קלועים כעצבות'
 וחללים וזהו הדם העשוי כמין קליעה - וכן
 צבועים י"ו פירש"י מלת עצותים חללים
 גסים - ואמנם לעיל פ' תרומה על מלת
 קלעים פירש"י קלעים עשויים כמין קלעי
 ספירה נקצים נקצים מעשה קליעה ולא
 מעשה אורג ותרגומי סרדים כתרגום של
 מבצר המתורגם סרדא לפי שהם מנוקצים
 כצברה - מ"מ כאן ספירש"י מעשה קליעת
 חוטין הוא ג"כ עפ"י התרגום שמתרגם
 עונד גדילו סר"ל גיפלאחטיין בלעז כלשון
 הש"ס גודלת כו' - ומ"מ אין הכרח לנקצים
 כדכתיב גדילים תעשה לך ודרשינן עשה לך
 גדיל כו' ואין צו נקצים כלל וכן בקליעת
 הדרם שענפיו חופיאות עלו ומסובכ"זה צו'
 כמין קליעה וגם מלת סרשרות אין ללמוד
 על נקצים דהא אשכחן בלשוןמשנה המרוזין
 משרשרו - וגם ל"ע מ"ש רש"י סימין כאותן
 שעושים לנורות וא"כ קאי על השלשלות
 שהוא מעשה נקוצע"י טבעות כפוליסטוב
 כ' אלא כאותן שעושי לעדרסקאות וס"כ אין
 ענין שלשלות כלל רק עם מנוקב - ואפשר
 שהם הם נעשה ע"י שגודלין חוטי צרול
 שקורין דראט והגדיל עשוי נקצים ומכתיב
 פי הכלי שהמומר בתוכו ולשון רש"י ס"ל לא

משמע כ"י וגם י"ל מ"ש רש"י העשוי לנורות
 לאו אהנלים שזאבין מים קאמר רק יש
 שגודליןמענפי עזריאלא לכמות פי הצור ויש
 צו נקצים שלא יתקללו מימי הצור - ויותר
 נראה דלא קאי על עם הקבוע בעדרסקאות
 רק סדרך לקשור שמה כמין פסיקיא שהוא
 קלוע לשאת אותה צהם ואין צו נקצים ומ"ש
 שעושי לנורות אפטר שהוא ט"ם ולי"ל ולא
 מעשה נקצים וכפלים שעושי לנורות ובנקל
 שיפול ט"ם כזה ולי"ע - והנה על שרשרות
 פירש"י שללאו'ועניןשלשלות כ"ל ע"ד שכ'
 הרד"ק צרורם עצות שהוא משלשה כפוליס
 כדאמרינן בדרם תלתא צדד קינא ע"ש -
 וע"ש גם החזק המשלשליעל ידו קרוי הורדה
 שלשו' וכמ"ש התרגום על ותורידם חזל -
 וכן בלשוןהמשנה משלשליןאת הפסח כו'שלש
 רציאת עליהו כו' - והיינו לפי סדרך החזל
 לעשותו משלשה חוטין ענים כפוליסוע"ש זה
 קרוי ג"כ עצותות או עצותים כשהוא כפול
 שלשים - ועיין פ' ד"צ שרשרות בלשון ענצות
 כשלשלת בלשון המשנה :

פ' ור"ן על פתיל תכלת כו' והפתולים היו
 מנוקצים הוא מגומגם - ובקל"ט
 חומשים היאל והפתולים היו בנקצים - ולשון
 זה הוא ספיר עפי - אך עדיין ל"ע שכיון
 עדיין לא הזכיר רש"י כלל שעשו נקציםצנין
 לא היו לו לסתוסה"ל למימר בנקציםשעשו
 צנין וגם לשון ותלוים צו שכ' ג"כ מוזכר
 שכן הלין הוא מדגן ולפי ה'סון והפתולים
 היו בנקציםהוא שיד לומר ותלוים צהם כו'
 והיינו בנקצים אלו - ואף ש"ל שחזר על
 הלין ע"י הנקצים הם תלוים מ"מ איןה'ל
 מכיון כ"כ - ולולי דמתפנינא הוה אמינא
 דנוסחת מנוקציםונוסחת בנקציםסנייהסע"ס
 ולי"ל והפתולים היו קנעוים ותלוים צו צנני
 ראשים כו' ולא מלני אני אומר רק שכן הוא
 לשון רש"י צפ'פקודי פ'ל"א לתת על המנצ'ת'
 וצמח יקשרנו בצלמו והיו קנעוים צו חוטי
 תכלת לשני ראשי' וצוינמו - לכן מהתברר לי
 לגרום גם כ"ן קנעוים נמוקם בנקצים חו
 מנוקצים ובקל יכול ט"ם צהית אלו :
 שם צנני ראשין ובאמצעו ססס חוטין צנ'
 מקומות

מקומות הללו כ"ל :

פ' מ"א והלגשת כו' ומכנסים הכתובים למטה כנולם מלת כנולם הוא מופסק ועומד לעצמו כלומר דאעפ"י שכתוב חכהן וזניו אתו הם חלוקים שלאחרן ילגים כנולם כל ה' ח' דקא חסיב וזניו אתו ילגים אותם הכתובים זהם לנד והוא פשוט ונש"ס כ' על מלת כנולם שר"ל שהם מכנסים קאי אכ"כ והדיוטות ויתא חלא כדפרישי' :

פ' כ"ט פ"ד הכהן תחתיו כו' מכאן ראוי עיין צ"ח והציחו ט"ח * ולענ"ד פירושו תמוה כי מה זה ט"ח עוזד ממט * וגם מ"ט לפרש כיוון תניר נמשך לפניו היינו להיות דבוק בעמלת תחתיו איך לטון לפניו סובל כן ולאחריו מנעיה ל"י וכל היכא דאמרין נדרס לפניו היינו על הקודס לו * וגם כי תניר חל עטם מפסיק ומטרתו הדרגא וח"כ אדרגה נמשך מלת הכהן שהוא תניר למלת ילגים שהוא דרגא * וכן משמע מ"מ ט"י לפני זה ילגים הכהן אשר יקום מזניו תחתיו מבוחר מזה שמלת הכהן תחתיו חל מלת ילגים ולא חל מלת תחתיו שאחריו * ולענ"ד נראה שט"ם נפל כאן וכ"ל מכאן ראוי כל לטון הכהן פועל עומד משמש לפיכך יגיון תניר נמשך לפניו ע"כ * וענינו כי מלת כהן ענינו שירות ושימוש והוא משמש צמחם מהקלים לכהני לו וכהנו וקיווא ויש מקובל לפרש שמלת כהן הוא פועל יואל לאחרים דהיינו מוכן יעשות מלאכה העבודה כמו פוקד שומר שהוא פועל יואל חל הדבר שהוא פוקד או שומר אותו ולפי"ז יתכן לפרש שמלת הכהן האמור כאן הוא מוכס על שלאחריו ומתפרש הכהן תחתיו מזניו דהיינו אשר יקום מזניו תחתיו לשמש ולעשות מלאכה העבודה חל כשנאמר כי בכל מקומות כהן הוא פועל עומד לעצמו כמו עומד יושב א"כ הוא שם תואר שהוא ע"ס שומנתו כך נקבע לו שם זה כמו **אור"ח** צופים ונשמאל שהוא ע"ס שהוא עובר צדק וכן סופר מושל ח"ף שים לו משקל' אחריכ"ג מ"מ מלת מושל כ"ח ינו כמ"יכ"ו הוא שם תואר * ולקמן פ' תשא

מעשה רקח פירש"י שם אומן דנדר וכן מלת כהן יהוא פועל עומד מעצמו והוא סתומל וח"כ מלת הכהן ילגו ח"צוד לשי' אחריו כיון שא"פ תתרונו על עשיית מלאכת העבוד' והרי זה כאלו חמר ילגים החכם חו' הסופר סח"א לחצרו חל תחתיו מזניו חלא מחובר למעלה חל מלת ילגים * ומכאן עטם תניר צמלת הכהן הוכיח רש"י דמלת הכהן נמשך לפניו דהיינו חל מלת ילגים סח"א כ"כ הוא פועל עומד שהוא תואר ואס"ה' מקום לפרש שמלת הכהן הוא פועל יואל שהוא מוכן לעסוק בעבודת הקודש ה"י נוח לפרש ויהר שמלת הכהן רהוט לאחריו ומתפרש ו' ימים ילגים ומי ילגים הכהן תחתיו מזניו מי שעבוד העבוד' תחתיו מזניו וח"כ ה"י לו לניקד עטם הממחר חל מלת תחתיו וע"כ שכתב מלת כהן הוא תואר וכ"כ בשרשי הד"ק צבורם כהן והתואר מזניו הקל והוא כהן חל לענין אחרן הכהן כו' ע"ס * ויש חומסים שכתוב בהן פועל עובר וא"כ לקיים נוסחא זו ולכן כתבו צמקומו עוזד * ולענ"ד הוולף עומד בעובר ו"ל פועל עומד ומ"מ :

פ' מ"ב אשר חווד לבס כשאקבע כו' * ועיין לעיל פ' תרומה שכתבתי שחלף כאן מלת לבס וכ"ל כשאקבע מועד לבס לדבר כו' ע"ס :

פ' מ"ג ונדעדהי כו' הרובע מקום מועד מלת מועד' הוא ע"ס ו"ל מקומו עובר כו' וכנ"ל המטה צ"ב דף ל"א ע"ב טלף יהיו העדי' הולכין חלא למקום כוועד וו' ע"ס כחן אמועד עמם כו' :

פ"ד פ"ד צ"ד צ"ד כו' וכן כל נרות כו' * ר"ל דברעיו את הנרות שאמר כאן אינו נר ממש חלא צית קבול של הנר קורא אותו נר וכן פ' רש"י בשבת דף ר"ב גבי נר מערבני נרות לז"ס של זכב שנותנין לחובה ש"ן ופתילה וע"ז כ' רש"י וכן כל נרות האמור' דנרות אינו נר ממש רק צית קבול (כגון צ"פ) תרומה ועשית את נרותיה שצעה פירש"י כעין צ"ד צ"ד שנותנין צמורה השמן והפתילה) רק צמקום שואמר שם העלה שהוא חלוקה ר"ל שהכונה על נר ממש :

ענין לנרות
הר רק ים
הבור ויש
ז"ר * ויתר
ע"מ קבול
קבול ויש
ע"מ ו"ל חל
נרות ויתר
על שרמית
ל ע"ד ש"ס
שם כנולם
נ"ח ע"ס *
ז"ר הורה
נחל *
כו' כ"ל
נר החל
ש"ס ע"ס
הוא כנולם
טון עברית
חלום היו
ובקת
צ"ס וטון
י"ע טון
קבול טון
צ"ס טון
מבוחר
הפתילים
צ"ס כו'
וחור על
אין חל
ה"ה אמר
י"ס ע"ס
צ"ס טון
טון הוא
ל המלג
צ"ס חו"ט
המקנה ל
קבול חו'
חל חו' :
טון צ"ס

פרשת כי תשא

בציבור ה' וטעם חרפה על עצמו ע"י חמירה
 זו ולכן אמר לו דבר סתום ואומר להם ר"ל
 שאמרתם להם דבר מה ולא פ"י מהו הדבר
 ויהי' מוזן מענין הענין שנקט' ע"י חמירה
 זו ואמר ע"י שכיון שחמיר חמירה היתה למי
 זהב התפרקו ויתנו לי כוונת לי שומרי
 שהיה זהב פרקו ויתנו לי
 וצוה מיוסר מה שקשה לכאורה
 שאם נפרש שאהרן אמר למי זהב אין הלשון
 מתוקן כיון שרש"י מפ' התפרקו אינו מוסב
 על חמירה אהרן רק לומר סהם מהרו ופרקו
 וכן נראה דל"כ התפרקו מניבתי ל"י הריש
 צחוף ולפי"ז ל"ל דקאמר למי זהב הוא
 מחובר למלת התפרקו לא שאמר כך אמר
 להם רק מחבר מה שעשו שאנשים שהי'
 להם התפרקו ח"ש צנשיטות שמלת ואומר
 להם מופסק צעם פשט (ועיין צרש"י פ'
 ראה צפ' אחרי דרך מצא השמש) ולא הוכיר
 מה שאמר להם וכן מצינו כמה פעמי' שאומ'
 שאמר ואינו מוכיר המאמר כשהענין מוזן
 מענין שלפניו או שלאחריו כגון ויאמר קין
 אל הבל אחיו שלא הוכיר מה שאמר לו רק
 שמוזן מאליו שאמר לו דברי ריבות כמי'ם
 רש"י או דברי תוכחות שאמר לו הרש"י
 כמי'ם הראצ"ע וכן צנכרת כהנים חמור להם
 ואמרין כסועה שהש"ך יקרא אות' שיצרכו
 ומכ"ש צוה שלא הוכיר המאמר להיות כוסה
 קלון . אך עדיין לא הונח לי מ"ש רש"י והם
 מהרו והתפרקו דמש' דמלת התפרקו הוא
 עומד לעצמו ואינו מחובר למעלה וכן נראה
 מהנחת הענינים למי זהב הוא נקוד זקוף
 קטן שהוא טעם מפי'ק בקריאת יח"כ רש"י
 ציקוע פ"ז פ' י"ז יסרך צאם אותו כו'
 שהוקף שהוא על צאם מוכיח שהוא נפרד
 מאותו סגן מצינו במקראות שטעם מחלקן
 כו' ע"ש . וגם מ"ש מהרו והתפרקו אין
 צפוסק ברחם על מהירות ומי דחקו לרש"י
 שהכוונה על העניות שצפ"ט/ה'ילו לומר
 שהוא אמר להם כהעשו מעשה על פי' ולכן
 כלענ"ד כוונת רש"י שצא לייסב מה שדקדקן
 המ'רשים דמשמע שאהרן צא להתגלל צוה
 שאמר ואומר להם כו' וכפי פשוטו איך צא
 התגללות

פ' ל"א פ"י וצנכ כל כו' ועוד שאר כו' .
 הלשון מנומס ועיין צרש"מ
 ור"א ואינו מיוסר על הלשון וגם לשון יש
 צכס אינו צמטעות לשון הכתוב ואם נראה
 להעמיד לשון רש"י על משמעות פשיעת
 המקרה נראה שיש כאן ט"ס וכ"ל ועוד שאר
 חכמי לב צכס כל איש אשר נתתי צו חכמה
 כ"ל . והכוונה לומר שמלת כל אינו לכלול
 הכל שצמטת היו נמלאים חכמי לב שלא ניתן
 להם חכמה לקרנם אל המלאכה לעשות אות'
 חקמלת כל מוסב על מה שאמר נתתי חכמה
 ור"ל כל אותם חכמי לב אשר נתתי חכמ'
 ואדרבה מלת כל יבא לשלול אותן חכמי לב
 שלא נתן להם חכמה . וכן לקמן פ' ויקהל
 ויקרא משה אל בצלאל . ואל אהליאז ואל כל
 חכם לב אשר נתתי חכמה צנכו כל אשר
 נשאו לבו לקרנה כו' ול"י שגפלו טעות
 צמלת צכס ונכתב יס צכס הוצרכו להוסיף
 ואל על מלת כל וכתבו וכל ומ"ש נראה נכון :
 פ' ל"ב פ' כ"ד ואומר להם דבר אחד
 והם מהרו והתפרקו יחינו
 מוזן . ועיין צרש"מ ור"א מ"ש צוה .
 והלע"ד דצאמ' תמוה מה שאמר אהרן
 למשה שלא אמר רק למי זהב ולא קן ה'
 שהרי כ' לעיל שאמר להם פרקו נומי כו'
 והציאו אלי וגם מה שאמר ויאל העגל הזה
 דמשמע יאל תנניט עגל . ור"א שהרי כתיב
 ויעשהו עגל מהכה . וצמזרחי כ' שמשני
 יראתו ממשה הוליא שקר מפיו . וצנור ארי'
 הטיע עליו וכ' דפירושו ויאל העגל הזה שהי'
 צו רוח חיים עפ"י המכשפים ומ"מ אכתו לא
 מתנאל הך שאמר להם למי זהב התפרקו
 ולקבל רזה רש"י לפרש הלשון צענין שנטעך
 לומר שאהרן הוליא דבר שקר מפיו ח"ו ומפ'
 דמלת ואומר אליהם הם מופסקים ומובדלים
 ממלת למי זהב התפרקו וכו' ואומר דבר
 אחד ולא פ"י מהו הדבר כדרך העולם שכל
 דבר שהוא לקלן וצוה הוא מעליו ואינו
 אומר צפ' רק צרמו מיהי' מוזן מאליו .
 ולכן כן שם ה' מהסר אהרן למשה הענין

צפ' הלוה ומוצעות תעשה להם לכבוד
ולתפארת דביינו שהסתפחה לאדם כנלע"ד:

פ' ד' לתת כו' וע"י הפתילים היה
מוציא על המלנפת כמו כהר"ג נראה
שט"ם הל' מוסיבין מוסיבו דלחו הפתילי'
קחי שהרי כתב וע"י הפתילים וגם מה ענין
לפתילים להיות רמין כתר ועל הנין טיך
לומר כן כדמתרגסלן כלילת וגם לטון הוסב'
לא טיך לענין הפתילי' האלה ודחי דלנין קחי
ול' ה' מוסיבו כו' וג"כ חכ"כ בסוף ומוסיבו
על המלנפת - וכן הוא בחומש קטן ד"א יאך
הני המה על מ"ש כחן וצין על מ"ש חכ"כ
בסוף ומוסיבו על המלנפת דמשמע גם שם
דהנין קחי דאין אפשר לומר שה' מוסיב
הנין על המלנפת בקושיית רש"י לעיל דהא
אמרינן בוצחים שערב כו' שטמניח תפילין
וצפ' תורה כ' רש"י להדיח דעל הפתיל
חמנעי הוא חומ' והי' על המלנפת ומ"ש בקלת
בפרים שם והי' נותן הנין על ראשו וכמין
כובע על המלנפת ברוב כו' החזות לא גרמו
כלל וכתבו וזו על המלנפת והפתיל חמנעי
מחזיקו כו' וגם זה אינו נכון דהייח קחי
כן והפתיל חמנעי מחזיקו כו' מאחר דלא

מייני הכא מהנין רק מהפתילים והנוסחא
העיקרית כמ"ש נרש"י שהועתק במצ"י שם
וגם הנוסחא והי' על המלנפת והי' נותן
הנין על ראשו וע"י פתיל חמנעי מחזיקו
כו' ועל ראשו דקחמ. היינו על מלחו כו'
שסיום זה והטעם תלוי כנגד מלחו - ומ"
מ"ש כאן מוסיבו על המלנפת קסה כמ"ש יאך
צפ' פלוה פ' כ"ט פ' ואו' ונתת חה מן
הקודש על המלנפת כ' רש"י כמ"ש למעלה
ע"י פתיל חמנעי ושני פתילים שראשו
הקטורים נו' הוא נותנו על המלנפת כמין
כובע נראה דמחמת פתיל חמנעי קרי ליינין
על המלנפת חמנעי שטעם תלוי במלחו
והמלנפת מיכה עמוקה ויש הפרט ציניהם
מקום הנחת תפילין ומ"מ ע"י הפתיל חמנעי
הקטור צנין הנותנו על המלנפת קרי לנין
על המלנפת ומ"כ ובכחן ספיר קחמך שע"י
הפתילים הי' מוסיבו על המלנפת כמין כתר
דכה"ג הושיבה על המלנפת קרי לוי' - ולפי"ז
גם הנוסחא שהצאתי והי' נותן הנין על
ראשו כמין כובע על המלנפת היא נכונה
וקלרתי :

שם ותולכו צמנפת שהוא צראשו כלי'ל
ומ"ש בספרים כשהוא צראשו הוא
ע"מ :

להיביעו אחרונה

על
לפני

לפני

לפני

